

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. VI. 50.

FABRIKTÆLLINGEN I NORGE

1909.

FJERDE HEFTE.

PRODUKTIONSSTATISTIK.

(Recensement industriel 1909: Statistique de la production.)

Utgitt av

DET STATISTISKE CENTRALBYRAA.

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1915

Pris: Kr. 1.00.

Norges Officielle Statistik, række V.

(Statistique Officielle de la Norvège, série V.)

Nr. 1—128 findes opført i Fortegnelse over Norges Officielle Statistik 1 juli 1889—31 december 1910.

— 129—183 se omslaget paa verker trykt i 1912, 1913 og 1914.

Trykt 1913:

- Nr. 184. Rekrutering 1911. (*Recrutement.*)
- 185. Skiftevæsenet samt overformynderierne 1910. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
- 186. Norges fiskerier 1911. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 187. Folkemængdens bevægelse 1908 og 1909. (*Mouvement de la population.*)
- 188. Folketællingen 1 december 1910. Tredje hefte. Beboede hus og husholdninger. (*Recensement du 1er décembre 1910. III. Maisons habitées et ménages.*)
- 189. Stortingsvalget 1912. (*Elections en 1912 pour le «Storting».*)
- 190. Sindssykeasylenes virksomhet 1911. (*Hospices d'aliénés.*)
- 191. Norges telegrafvæsen 1911/12. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 192. De offentlige jernbaner 1911/12. (*Chemins de fer publics.*)
- 193. Private aktiebanker 1911. (*Banques privées par actions.*)
- 194. Haandverkstællingen 1910. Andet hefte. Indtægt, Formue og Produktionsforhold. (*Recensement des métiers en 1910. II. Revenus, fortunes et production.*)
- 195. Ulykkesforsikringen 1910. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 196. Jordbruk og fædrift 1906—1910. (*Agriculture et élevage du bétail.*)
- 197. Norges bergverksdrift 1911. (*Mines et usines.*)
- 198. Norges skibsfart 1911. (*Navigation.*)
- 199. Alkoholstatistik II. 1908—1911. (*Statistique des boissons alcooliques. II. 1908 à 1911.*)
- 200. Den Almindelige Brandforsikrings-Indretning for Bygninger 1910—1912. (*L'institution générale des assurances des bâtiments contre l'incendie.*)
- 201. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1911. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)
- 202. Fabrikttællingen 1909. Andet hefte. Arbejdslønninger i industrien (*Recensement industriel 1909. II. Salaires.*)
- 203. Kriminalstatistik 1909 og 1910. (*Justice criminelle.*)
- 204. Norges postvæsen 1912. (*Statistique postale.*)
- 205. Fængselsstyrelsens aarbok 1909. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons 1909.*)
- 206. Fabrikttællingen 1909. Tredje hefte. Arbejdstiden i industrien. (*Recensement industriel 1909. III. Durée du travail dans l'industrie.*)
- 207. Fattigvæsenet 1910. (*Assistance publique.*)
- 208. Norges handel 1912. (*Commerce.*)
- 209. Folkemængdens bevægelse 1910. (*Mouvement de la population.*)
- 210. Kriminalstatistik. Oversigt 1886—1904. (*Justice criminelle. Introduction et tableaux rétrospectifs.*)
- 211. Folketællingen 1 december 1910. Fjerde hefte. Folkemængde fordelt efter livsstilling. (*Recensement du 1er décembre 1910. IV. Population classée par professions.*)
- 212. Arbejdslønninger 1910. (*Gages annuels des domestiques et salaires des ouvriers.*)
- 213. Industristatistik 1911. (*Statistique industrielle.*)
- 214. Fiskerforsikringen 1912. (*Statistique des assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 215. Norges kommunale finanser 1909. (*Finances des communes.*)

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. VI. 50.

FABRIKTÆLLINGEN I NORGE

1909.

FJERDE HEFTE.

PRODUKTIONSSTATISTIK.

(Recensement industriel 1909: Statistique de la production.)

Utgitt av

DET STATISTISKE CENTRALBYRAA.

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1915

Fabriktællingen 1909.

- Hefte I: Bedrifter, arbeidere og eiere (Norges Officielle Statistik V, 147).
— II: Arbeidslønninger i industrien (— «— . V, 202).
— III: Arbeidstiden i industrien (— «— V, 206).
— IV: Produktionsstatistik (— «— VI, 50).

INDHOLD.

	Side
Indledende oversigt	1*—12*
Første afsnit. Nærings- og nydelsesmiddelindustri (se ogsaa tredje afsnit, 5) ..	1—120
1. Kornmøller	oversigt side 1, tabeller side 27.
2. Tobaksfabrikker	— « 41, — « 73.
3. Forskjellige greener af nærings- og nydelsesmiddelindustrien	— « 77, — « 110.
(Brændevinsbrænderier side 82, destillationer side 86, gjærfabrikker side 86, potetesmelfabrikker side 89, malterier side 90, ølbryggerier side 92, mineralvandfabrikker side 99, saft- eddik- eddiksyre- og kulsyrefabrikker side 101).	
Andet afsnit. Papirindustri	1— 88
1. Træmasse- cellulose- pap- og papirindustri	oversigt side 1, tabeller side 36.
(Træmassefabrikker side 12, cellulosefabrikker side 17, pap- og papirfabrikker side 19).	
2. Papvare- papirvare- og polygrafisk industri	oversigt side 47, tabeller side 79.
(Takpap- og tapetfabrikker side 55, papirvareindustri side 56, bokbinderier side 58, avisutgivende trykkerier side 60, akcidenstrykkerier side 62, litografiske anstalter side 63).	
Tredje afsnit. Den øvrige industri	1—148
1. Skind- og lærindustri	oversigt side 1, tabeller side 15.
(Garverier side 4, skofabrikker side 11, hanske- portefølje- reiseeffekt- og remfabrikker side 14).	
2. Tekstilindustri	oversigt side 19, tabeller side 44.
(Uldspinderier og væverier side 23, bomuldsspinderier og væverier side 31, Trikotagefabrikker side 34, blonde- gardin- plysj- og teppevæverier side 36, baand- og lissefabrikker side 36, filt- vat- og shoddyfabrikker side 36, lin- hamp- og juteindustrien side 37, farverier side 39).	
3. Jord- og stenindustrien	oversigt side 57, tabeller side 67.
(Teglverk side 58, kalkbrænderier side 61, pottemakerier, stentøj- fajanse- og porselænsfabrikker side 63, glasindustrien side 63, fabrikation af brændtorv og torvstrø side 64, magnesitverk, mørtelverk, feltspat og kvartsmøller, cement- cementvare- kiselgur- merskum- og smergel- og filskivefabrikker side 65).	

4. Metalindustri, elektrometallurgisk og elektrokemisk industri oversigt side 73, tabeller side 110.
(Støperier side 76, mekanisk metalindustri side 81, elektrokemisk og elektrometallurgisk industri side 101).
5. Forskjellig industri oversigt side 125, tabeller side 143.
(Tilvirkning av oljer, förmel, gjødningsstoffer og lim side 125, tilvirkning av lys, saape, soda og andre teknisk-kemiske artikler side 129, tilvirkning av andre kemiske artikler, fyrstikker og sprængstoffer side 130, fremstilling av elektricitet og gas side 131, sag- og høvleriindustrien side 132, trævareindustri forøvrig side 137, tilvirkning av smør, ost, margarin og kondensert melk side 138, tilvirkning av bakervarer, chokolade, drops, kaffesurrogat, brændt kaffe og malte krydderier side 140, slagterier, pølsemakerier, hermetikfabrikker og damp- og fiskematkjøkkener side 141, diverse beklædningsindustri side 142, industri forøvrig side 142).

Fjerde avsnit. Eiendomstakster, lignet formue og indtægt i fabrikindustrien 1909..... oversigt side 1, tabeller side 33 1—79

Rettelser:

Kornmøller. Side 15 linje 20 staar 1892, skal være 1894.

Træmasse- cellulose- pap- og papirfabrikker. Side 28 og 40 staar i tabelhodets 1ste og 2den rubrik under henholdsvis træmasseeksport og mekanisk træmasse: vaat, tør — skal være: tør, vaat.

Side 30 i tabellen staar for femaaret 1871—75 i første rubrik 821.280 og i anden 595.040, skal være henholdsvis 513.280 og 395.040.

Papvare- papirvare- og polygrafisk industri. Side 49 linje 3 fra neden staar: side 2, skal være side 48.

TABLE DES MATIÈRES.

	Pages
Aperçu préliminaire	1*—12*
Première partie. Industrie des produits alimentaires, boissons et tabacs (voir aussi troisième partie, 5).....	1—120
1. Meunerie..... aperçu 1, tableaux 27	
2. Fabriques de tabac..... — 41, — 73	
3. Différentes branches de l'industrie des produits alimentaires, boissons etc. — 77, — 110 (Brûleries 82, distilleries 86, fabriques de levains 86, fabriques de fécule de pommes de terre 89, malteries 90, brasseries 92, fabriques d'eaux minérales 99, fabriques de sirops, vinaigre, acide acétique, acide carbonique 101).	
Deuxième partie. Industrie du papier	1— 88
1. Industrie des pâte de bois, cellulose, carton et papier.....aperçu 1, tableaux 36. (Fabriques de pâte de bois 12, fabriques de cellulose 17, fabriques de carton et de papier 19).	
2. Industrie des articles en carton et papier, industrie polygraphique.....aperçu 47, tableaux 79. (Fabriques de carton bitumé, et de papier peint 55, industrie des articles en papier 56, reliure 58, imprimeries éditant des journaux 60, ateliers d'imprimerie 62, ateliers de lithographie 63).	
Troisième partie. Les autres industries	1—148
1. Industrie des peaux et cuirs, aperçu 1, tableaux 15. (Tanneries 4, fabriques de chaussures 4, fabriques de gants, de portefeuilles, d'articles de voyage et de courroies 14)	
2. Industrie textile aperçu 19, tableaux 44. (Filatures et usines de tissage de laine 23, filatures et usines de tissage de coton, 31, fabriques de tricots 34, tissages de blondes, rideaux, peluche et tapis 36, fabriques de feutre, ouate et shoddy 36, industrie des lin, chanvre et jute 37, teintureries 39).	
3. Industrie de la terre et de la pierre.....aperçu 57, tableaux 67. (Briqueterie 58, fours à chaux 61, poteries, fabriques de grès, faïence et porcelaine 63, verreries 63, fabrication de la tourbe à brûler, et tourbe à litière 64, fabriques de magnésite, de mortier, moulins à feldspath et à quartz, fabriques de ciment, d'articles en ciment, de kiselgur, d'écume de mer, d'émeri, de meules à user 65).	

4. Industrie des métaux, industrie électro-métallurgique et électro-chimique aperçu 73, tableaux 110, (Fonderies 76, industrie mécanique des métaux 81, industrie électro-chimique et électro-métallurgique 101).
5. Industries diverses aperçu 125, tableaux 143 (Fabrication des huiles, farine oléagineuse, engrais et colles 125, fabrication des bougies, savons, soude et autres articles de fabrication chimique 129, fabrication d'autres articles chimiques, allumettes et explosifs 130, production de l'électricité et du gaz 131, scieries et usines de rabotage 132, autres industries du bois 137, fabrication des beurre, fromage, margarine et lait condensé 138, fabrication des pâtisseries, chocolats, bonbons, succédanés du café, café torréfié et épices pulvérisées 140, boucheries, fabriques de saucissons, saucisses, fabriques de conserves, fourneaux économiques, fabriques de poudings et quenelles de poissons 141, diverses industries du vêtement 142, autres industries 142).

Quatrième partie. Taxes immobilières, fortune et revenus des fabriques soumis à l'impôt, 1909..... aperçu 1, tableaux 33

Indledning.

I nærværende bind er der gitt en oversigt over de under Fabrikttellingen for 1909 innsamlede oppgaver over den industrielle produksjon.

Bearbejdelsen av disse oppgaver har fundet sted etterhaanden for de enkelte industrigrener. Men paa grund av det øvrige betydelige materiale, hvis bearbejdelse først blev avsluttet (bedriftsstatistikken, arbeidslønninger, arbeidstid) blev behandlingen av produksjonsstatistikken i betydelig grad forsinket. To hefter var utgitt i 1912 og to nye i 1913. Endnu hadde man ikke rukket at bearbejde hovedmengden av materialet. Under disse omstændigheter laa det nær at indstille en fortsat bearbejdelse, da oppgaverne ikke længer var aktuelle. Undertegnede fandt dog tiltrods herfor at burde fortsætte arbeidet, fordi materialet besidder adskillig værdi, ikke mindst for sammenligning med senere tællinger, og fordi en gjennemgaaelse av materialet tillike var av betydning for planlæggelsen av en ny fabrikttælling. De sidste syv hefter er offentliggjort i 1914 og 1915 i række, efter som den ganske besværlige bearbejdelse for de forskjellige industrigrener kunde avsluttes.

Idet man henviser til de enkelte hefter, skal man nedenfor meddele en kort oversigt over resultatene i sin sammenheng.

Som første gangs tælling støtte den paa adskillige vanskeligheter, som kan ventes at bli mindsket ved nye tællinger.

Endel bedrifter angav, at de ikke var istand til at meddele de forlangte oppgaver over produksjonen. For andre bedrifter faldt det vanskelig at skille den industrielle virksomhet ut fra handel, f. eks. ved papirvareforretninger. Ved statsbedrifter kan oppgaver som regel ikke meddeles over salgsværdien. Fabrikker, som befatter sig med leiearbeide, er tildels ikke istand til at skille ut produksjonen for egen regning fra det arbeide, som utføres for kunder. Likeledes har fabrikker, som befatter sig med reparasjonsarbeide for kunder, som regel ikke kunnet skille de hertil medgaaede raastoffer fra fabrikkens raastofforbruk forøvrig.

Dertil kom, at angivelserne ikke var ensartet. Nogen angav produksjonen og raastoffene i kvantum og værdi, andre bare i kvantum eller bare i værdi, nogen angav dem i vekt, andre i maal. Desuten var spesifikasjonen høist forskjellig saavel av raastoffer som av produkter.

At utvinde brukbare resultater av et saa uensartet materiale maatte derfor kræve et betydelig arbeide, som yderligere er øket ved nødvendigheten av at utfylde hullerne for at naa til de endelige resultater.

Det er som bekjendt en meget vanskelig sak at faa et fuldt korrekt billede av industriens produktion, og disse vanskeligheter fremtræder i alle land, som har optat en statistik over den industrielle produktion. For hvert enkelt anlæg kan disse opgaver selvfølgelig være fuldt ut rigtige, men saasnt man summerer tallene for en enkelt industri, kommer man til beløp, som langt fra stemmer med virkeligheten. Ti halvfabrikater, som tilvirkes og sælges til andre fabrikker til videre forædling, vil her komme med to eller flere ganger. F. eks. træmasse- og cellulosefabrikkernes produktion til salg til indenlandske papirfabrikker. Her blir en dobbelttælling, idet foruten papiret tillike træmassen tælles. Andre eksempler er garn i væverier, støpegods i maskinfabrikker o. s. v.

Her kan, som det vil forstaaes, industriens organisation komme til at faa betydning. En videregaaende specialisation av produktionsprocessen vil bringe værdierne til at svulme op. Paa den anden side kan en sammenslaaen av flere produktionsgrener under en fælles bedrift virke til, at værdien nærmer sig mere til virkeligheten.

De vanskeligheter, som melder sig ved mange industrigrupper, blir i betydelig grad øket, naar man skal søke at opgjøre produktionsværdien for den samlede industri. Ti nu faar man ikke bare dobbelttællinger inden en og samme branche gjennom de forskjellige led i specialisationen. Der opstaar nye feilkilder, idet produkter av den ene industri indgaar som raa- eller hjelpestoffer i andre grener. Naar man nærmere undersøker forholdet, vil man opdage, at den industrielle produktions forskjellige grener paa det nøieste er vævet ind i hinanden.

Hvad man faar frem ved summering av de enkelte industrigreners produktionsværdier, blir saaledes et beløp, som paa kryds og tvers indeholder gjentakelser.

Skal man fjerne disse dobbelttællinger og faa frem et rent billede av industriens samlede avkastning, maa man omhyggelig finde ut og fjerne alle de værdier, som optræder flere ganger. Skal dette kunne gjøres med fuld nøiagtighet, maa de opgaver, som indhentes fra bedrifterne, være meget spesifisert.

Under den samlede bruttoproduktion kommer saaledes til at gaa værdien av de til salg fremstillede produkter, hvad enten disse er hel- eller halvfabrikater, idet dog værdien av de sidste maa slettes, forsaavidt de gaar ind under allerede medregnede helfabrikater. Hertil maa videre lægges værdien av leiearbeide og reparationer, utført for fabrikkens kunder.

Er det imidlertid lykkes at fjerne alle dobbelttællinger, er det dog fremdeles alene industriens bruttobeløp, som man har faat frem. Det maa nemlig erindres, at der i produktionsbeløpene indgaar betydelige summer, som representerer værdien av de raastoffer, som tilføres industrien til forædling, og som hører fra jordbruket, fra skogbruket, fra fiskerierne eller anden urproduktion. For blot at nævne enkelte iøinefaldende eksempler anføres korn for mølleindustrien, tømmer for trævareindustrien, uld og bomuld for tekstilindustrien, brisling for hermetikfabrikkene. Skal man finde den ved industrien skapte værdi, maa man skille ut værdien av anvendte indenlandske eller indførte raastoffer og av indførte halvfabrikater.

I tabellen paa side 4 har man sammenstillet produktionsværdien for de enkelte industrigræner.

Værdien av produktionen inden vor fabrikindustri (herunder dog medtat endel haandverksindustri) utgjorde:

Produktion for egen regning.....	477,5 mill. kr.
Reparationsarbeide utført for kunder for	17,3 « -
Leiearbeide —«— —«—	4,8 « -

Tilsammen 499.6 mill. kr.

Heri indgaar der dog som sagt adskillige dobbelttællinger, nemlig for alle halvfabrikater, som er producet indenlands og indgaar i videre forædlede produkter. Derimot er der ingen dobbelttælling for importerte halvfabrikater.

Disse dobbelttællinger vil forekomme baade for fabrikkernes egen produktion og for reparationsarbeide, derimot ikke ved leiearbeide.

Den avholdte tælling byder ikke tilstrækkelige holdepunkter til med sikkerhet at utskille disse dobbelte anførsler. De mangler, som klæber ved opgaverne i det hele, gjør sig selvfølgelig ogsaa gjældende her. Anførslerne er ikke ensartet og heller ikke fuldstændige. Desuten gir materialet heller ikke oplysning om, hvorledes de medgaaede halvfabrikater fordeler sig paa indenlandsk produktion og paa import. Her er man da henvist til beregninger støttet til fabriktællingens opgaver og til importstatistikken.

En beregning av produktionsværdien uten dobbelttællinger maa derfor ikke betragtes som mere end et forsøk paa at naa til rent approksimative resultater. Men ogsaa disse tør være av betydning til belysning av denne vigtige næringsgrens økonomiske betydning.

Bruttoproduktionen er paa denne maate beregnet til følgende beløp:

Samlet værdi av egen produktion	477,5 mill. kr.
« « - reparationsarbeider.....	17,3 « -

Tilsammen 494,8 mill. kr.

Herfra gaar anvendte indenlandske halvfabrikater	45,2 « -
--	----------

Tilbake 449,6 mill. kr.

hvertill kommer værdien av leiearbeide	4,8 « -
--	---------

Sum 454,4 mill. kr.

Industriens virkelige produktion skulde altsaa gaa op til et beløp omkring 454 millioner kroner.

Til bedømmelse av det hjemlige markeds og eksportens betydning for vor industri kan det være av interesse at sammenholde disse opgaver med eksporten av industrivarer.

Eksporten av industrifrembringelser er i handelsstatistikken anført med 98,2 millioner kr. i 1909 og 114,7 millioner kr. i 1910.

Heri er ikke medregnet træløst, heller ikke medicintran eller andre transorter.

For nu at kunne sammenligne disse tal, kan man til ovennævnte eksportbeløp lægge værdien av eksportert skur- og høvelløst samt tran. Man faar da et samlet

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter. ¹	Samlet personale.	Værdien av produktion for egen regning.	Værdien av reparations- arbeide.	Værdien av leiearbeide.	Værdien av egen produktion og reparationsarbeide (rubrik 3 og 4) med fradrag av forbruk av		Samlet produ- ktionsværdi med fradrag av forbrukte raas- toffer og halv- fabrikater ³ (rubrik 5 og 7).
						norske halv- fabrikater.	samtligte raastoffer. ²	
	1	2	3	4	5	6	7	8
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Bergverksdrift	36	5 302	9 212 000	-	-	9 212 000	9 212 000	9 212 000
2. Jord- og stenindustri	201	5 890	9 289 853	3 236	-	9 192 289	8 131 089	8 131 089
3. Elektrokemisk og elektrometallur- gisk industri	23	2 108	13 705 258	53 318	-	13 362 176	10 112 476	10 112 476
4. Metalindustrien	422	23 812	51 100 479	16 000 757	332 228	64 296 736	48 096 136	48 428 364
5. Kemisk industri	56	2 237	8 864 058	-	22 477	7 204 058	4 186 158	4 208 635
6. Forædling av fettstoffer	104	1 410	12 738 350	-	37 428	11 382 050	4 980 350	5 017 778
7. Fremstilling av kraft, lys og varme	82	1 619	10 410 021	28 452	-	10 438 473	9 338 473	9 338 473
8. Tekstilindustri	210	10 786	32 579 907	570 521	1 992 057	30 242 328	14 942 528	16 934 585
9. Papir- lær- og gummiindustri	199	14 630	87 386 941	11 351	40 717	79 987 392	47 569 692	47 610 409
10. Trævareindustri	989	16 233	64 193 382	90 493	651 878	50 989 575	28 146 075	28 797 953
11. Nærings- og nytelsesmiddelindustri	1 116	14 807	154 324 732	-	1 358 235	146 949 432	43 090 132	44 448 367
12. Beklædningsindustri	76	3 435	13 073 825	536 813	-	7 960 038	5 833 138	5 833 138
13. Polygrafisk industri	205	3 140	9 628 939	-	3 500	7 386 939	6 889 939	6 893 439
14. Industri forevrig	112	1 165	1 017 925	39 939	324 986	1 057 864	1 057 864	1 382 850
Ialt	3 831	106 574	477 525 670	17 334 880	4 763 506	449 661 350	241 536 050	³ 246 349 556

¹ Som følge av, at en omgruppering av bedrifterne har været nødvendig, er bedriftsantallet ikke ganske i overensstemmelse med Fabrikællingens hefte I.

² Herunder ogsaa indførte mellemprodukter.

³ Beløpene antages at være noget for høie, jfr. forklaringen paa side 5.

beløp av eksporterte industrifrembringelser av 132,8 millioner kroner i 1909 og 153 millioner kroner i 1910.

Eksporten av industrifrembringelser utgjorde altsaa 31 procent av fabrikkindustriens samlede produktionsværdi. Under eksporten er imidlertid ogsaa medregnet haandverksprodukter, hvorfor procenten av eksporterte fabrikkvarer selvfølgelig blir noget lavere.

Det fremgaar herav, at for industrien i sin helhet er avsetningen indenlands av langt større betydning end eksporten. Men forholdet stiller sig selvfølgelig meget forskjellig for de enkelte industrigrøner.

Man har endvidere gjort et forsøk paa at beregne værdien av de raastoffer, som er forbrukt i industrien. Ved disse beregninger maa der tages det samme forbehold som ovenfor, likeledes paa grund av materialets uensartede og ufuldstændige karakter. Men opgaverne tør frembyde adskillig interesse, selv om de ikke kan ansees som nøiagtige, men kun som tilnærmede værdier.

Beregningen viser følgende resultat:

Værdien av bedrifternes egen produktion samt reparationsarbeide (efter fradrag av dobbelt t ællinger).....		449.6 mill. kr.
Herfra gaar: forbrukte raastoffer	159.1 mill. kr.	
indførte halvfabrikater.....	49.0 « -	
		208.1 « -
		Rest 241.5 mill. kr.
hvortil maa lægges værdien av leiearbeide.....		4.8 « -
		Tilsammen 246.3 mill. kr.

Dette beløp ligger vistnok noget for høit. Man har nemlig regnet raastoffene og halvfabrikaterne dels efter indførselsværdien, dels efter den ved fabrikktællingen opgivne produktionspris. Nu maa man imidlertid regne med, at endel fabrikkter ikke gjør sine indkjøp direkte, men i anden haand og i mindre partier, likesom transportomkostninger til den fabrikkt, hvor varen skal forædles, kommer til. Under hensyn til disse forhold burde værdien reduceres fra 246 til 225 millioner kroner.

Disse 225 millioner kroner kan imidlertid paa ingen maate regnes som industriens nettoavkastning. Der indgaar fremdeles betydelige beløp, som først maatte fratrækkes, forat man skulde faa nettobeløpet frem.

Man skal i denne forbindelse nævne utgifter til kraft, varme og lys. Herunder gaar kul, bensin, leie av elektrisk kraft, gas, vandavgift m. v.

Endvidere indgaar jo foruten materialerne tillike endel av den faste kapital i produktionens værdi. Der maa altsaa fratrækkes det nødvendige beløp til kapitalens vedlikehold og fornyelse (amortisation). At dette maa utgjøre anseelige summer, vil fremgaa derav, at samtlige bedrifter, som blev utøvet i egen eiendom, hadde en samlet beregnet skattetakst av vel 350 millioner kroner, og hertil kommer værdien av de maskiner, redskaper og andet inventar, som ikke er indbefattet herunder.

For bedrifter, som leier lokale, kommer leien i fradrag.

Et betydelig beløb gaar til offentlige avgifter og lignende. Told er indbefattet i de allerede gjorte fradrag for indførte halvfabrikater og raastoffer. Derimot maa fratrækkes brændevins- og maltavgift med $6\frac{1}{4}$ million kroner (for indført og kjøpt indenlandsk malt er fradrag tidligere gjort). Eiendomsskatten kan beregnes til 1.6 millioner kroner.

Man har videre forskjellig driftsmateriale som puds- og pakmateriale, maskinolje og lignende hjælpestoffer, kontorutgifter (rekvisita, porto, telefoner m. v.), salgsomkostninger (handelsreisende, annoncer m. v.), forsikring, herunder præmier til Riksforsikringsanstalten, emballage, tap paa fordringer, hestehold for vareførsel, rengjøring og andre driftsutgifter.

Da det her tilsammen dreier sig om meget store beløb, vil det forstaaes, at industriens nettoavkastning blir en adskillig lavere sum end de nævnte 225 millioner kroner.

Under disse omstændigheter kan det være av interesse at gaa frem ad en helt anden vei og søke at tælle sammen de beløb, som utgjør bestanddele av nettoavkastningen. Enkelte vigtige poster foreligger der opgaver over, andre vil kunne beregnes tilnærmedsvis.

Til belysning herav skal man meddele følgende opplysninger:

1. **B e d r i f t e r n e s i n d t æ g t.** De ved fabriktællingen medregnede bedrifter hadde ved skatteligningen for 1910 en samlet **a n t a g e n i n d t æ g t** av 29,8 millioner kroner.

Da denne ligning ligger forut for selvangivelserne, kan man (etter erfaringerne for det første aar, da selvangivelser anvendtes) regne med en økning av 15 pct., og istedenfor 29.8 millioner kan man sette 34.4 millioner kroner¹.

¹ Den samlede beregnede indtægt for samtlige bedrifter utgjorde som nævnt 29,8 millioner kroner.

For 25.8 millioner kroner er beløpets fordeling paa land og by opgit. Paa land-distriktene faldt 48.7, paa byerne 51.3 pct.

I samme forbindelse skal man opplyse, at det samlede formuesbeløb er oppgjort til 294.8 millioner kroner. Herav falder 254.5 millioner med 55.5 pct. paa landet og 44.5 pct. paa byerne.

Pr. 100 kroner formue utgjør altsaa indtægten 10.1 pct.

Tilsvarende opgaver er for aktieselskapernes vedkommende innsamlet etter skatteligningen for 1911¹.

Resultatet av ligningen for industrielle aktieselskaper er følgende:

Antal selskaper	1195
Indbetalt aktiekapital.....	288 443 969 kroner
Antagen formue.....	236 168 434 "
Antagen indtægt.....	18 634 515 "

Antagen indtægt utgjorde saaledes i procent av den indbetalte aktiekapital 7.08 pct. og i procent av formuen 7.89 pct.

Ved fabriktællingen opførtes 1 067 aktieselskaper med en samlet indtægt av 18 263 724 kroner, og formuen for 1 052 selskaper til 203.8 millioner kroner.

¹ Aktieselskaper 1910.

2. Videre har vi opgave over arbeidernes lønninger. Disse utgjør tilsammen omkring 77 millioner kroner¹.

Men dette blir dog bare en del av den samlede nettoavkastning. Foruten de nævnte poster maa man gjøre følgende tillæg:

3. Lønninger for funksjonærer. Disse kan anslaaes til et samlet beløp av 9 826 000 kroner².

4. Bedriftsledernes indtægt, som opføres med 5 222 000 kroner³.

¹ Heri er indbefattet et beregnet tillæg for de bedrifter, for hvilke lønningsopgaver ikke er meddelt. Det samlede personale ved de i produktionsstatistikken medregnede bedrifter utgjør 106 574, heri indbefattet endel bedrifter, som har meddelt opgaver efter at fabriktællingens første hefter var utarbeidet. Av den samlede økning er en forholdsmæssig del lagt paa ledere, funksjonærer og arbeidere.

² Ved Fabriktællingen 1909 opføres ialt 5 679 funksjonærer, idet dog bemerkes, at antagelig i flere tilfælde spesielle salgskontorer, som en fabrikk har hat i nærmeste by eller i Kristiania ikke er medtat, og opgaverne blir altsaa ikke ganske uttømmende.

Av disse funksjonærer var:

	Mænd.	Kvinder.
Underbestyrere, verksmestere o. lign.	1526	71
Kontorister, regnskapsførere og andre funksjonærer ved kontoret .	2964	1118

Hertil kommer et beregnet antal av 83 personer (23 underbestyrere og 60 kontorister) ved bedrifter, som senere har meddelt opgaver.

Regner man for den første gruppe en gjennomsnittlig indtægt av 2 800 kroner, og for kontorister m. v. 1 449 kroner for mænd, 821 kroner for kvinder, faar man for funksjonærene følgende beløp:

Underbestyrere m. v.	4 536 000 kroner
Kontorister m. v.	5 290 000 «

Tilsammen 9 826 000 kroner

Opgaverne over lønninger for kontorister m. v. er hentet fra den offisielle statistikk over handelsfunksjonærer. Denne omfatter vistnok fortrinnsvis byer, men paa den anden side er de høiest lønnede funksjonærer neppe kommet fuldt til sin ret.

³ Ved tællingen opføres ialt 4 072 personer i overordnet stilling (indehaver, disponent, bestyrer o. s. v.), derav 3 971 mænd og 101 kvinder. Der var ialt 3 821 bedrifter. Av disse tilhørte 2 018 enkeltmænd, og de fleste av disse maa antages selv at være ledere. 500 tilhørte ansvarlige selskaper, og her vil der tildels være mer end én leder. Det samme gjelder ved aktieselskaper, hvis antal var 1 303. Skjønsmessig kan man sætte:

1 945 innehavere av egen fabrikk.
694 medlemmer av ansvarlige selskaper.
1 492 disponenter ved aktieselskaper.

Tilsammen 4 131

Heri er indbefattet et tillæg av 59 for senere tilkomne begrifter.

Det er bare den sidste gruppe, hvis indtægt her skal beregnes. De øvrige er allerede medregnet ovenfor under ligningen for bedrifterne.

Regnes et gjennomsnitt av 3 500 kroner, kommer man op i et samlet beløp av 5 222 000 kroner.

En opsummering av de ovenfor opregnede poster gir et beløp av 126 $\frac{1}{2}$ million kroner, men opregningen av industriens nettoutbringende er hermed paa ingen maate uttømt.

Man maa saaledes lægge til det beløp, som ved de tællede 1303 aktieselskaper er utbetalt i direktionshonorar.

Endvidere er der til understøttelser, pensioner til tidligere funktionærer og arbeidere, gratifikationer og lignende tilsammen utbetalt beløp, som kan andrage til ikke uvæsentlige summer.

Fremfor alt har man renter av kapitalen. Den rente, som bedrifterne selv har tjent, er indbefattet under deres ilignede inntøgt. Men derimot maa der gjøres et tillæg for renter av laant kapital. Man har ikke nogen sikre holdepunkter for at beregne det beløp, som dette kan repræsentere, men det er givet, at det dreier sig om betragtelige summer.

Hertil kommer leieinntøgt for fabrikklokaler, som bedrifterne har leiet av andre.

For de sidstnævnte poster har man ikke holdepunkter for at kunne opgjøre en statistisk beregning. Men man vil neppe komme langt fra det rigtige ved at anslaa summen for samtlige opregnede poster til omkring 150 millioner kroner. Dette skulde altsaa utgjøre det samlede inntøgtbeløp, som er tilfaldt de ved produktionen medvirkende kræfter, herunder indbefattet eiere av kapital, som er anvendt i fabrikkindustrien.

Industri og haandverk tilsammen.

Ovenfor er bare behandlet fabrikkindustrien, derunder dog ogsaa endel haandverk, som indgik under fabriktællingen. Det kan nu være av interesse at se, hvor stort beløp der falder paa den øvrige del av haandverket. Ved Haandverktællingen 1910 blev der nemlig indsamlet endel opgaver til belysning av haandverkets avkastning.

Der blev for det første indhentet opgave over den lignede inntøgt for de haandverksdrivende. Den samlede inntøgt, bortset fra arbeidsløn, men ikke indbefattet bestyreres inntøgt (ved selskaper og lignende) utgjorde 22 millioner kroner, derav ca. 9.4 millioner kroner i bygderne og 12.6 millioner kr. i byerne. Heri er dog altsaa ikke medregnet de haandverksbedrifter, som indgaar under fabrikktilsynet.

I beløpet er for endel haandverkere, særlig paa landet, som driver andet erhverv ved siden av haandverket, indbefattet anden inntøgt end ved haandverksarbeide. Ialt utgjorde disse haandverkeres inntøgt 5.6 millioner kroner.

Paa den anden side er ikke medregnet endel personer med samlet inntøgt 2.6 millioner kroner, hvorav endel falder paa haandverk som hiinntøgt.

Disse opgaver gjælder 27 485 haandverkere.

Lønninger til betjenter kan regnes til:

Bygder	80	betjenter	41 000	kroner
Byer	891	«	531 000	«

For arbeidernes vedkommende foreligger der ikke opgaver over det samlede utbetalte beløp. Derimot blev der indsamlet opgaver over de i en uke utbetalte lønninger, og ved hjelp av disse kan man beregne det samlede lønningsbeløp.

	Gjennemsnitlig antal arbeidere.	Samlet arbeidsløn.	Virkelig utbetalt arbeidsløn.
		Kr.	Kr.
Bygder	7 664	5 079 200	4 915 000
Byer	18 932	16 678 100	16 142 000
Tilsammen	26 596	21 757 300	21 057 000

De opførte beløp for virkelig utbetalt arbeidsløn er reducert noget som følge av tapte arbeidsdage paa grund av sykdom, militærtjeneste o. s. v.

Lægges hertil et litet tillæg for familiemedlemmer, som arbeider med, kommer man op i et beløp av 21¹/₄ million kroner.

Man faar altsaa i det hele:

27 485 haandverksmestere	22	mill. kr.
971 betjenter	0.6	« -
26 596 haandverksarbeidere	21.25	« -
55 052	43.85	mill. kr.

For bedriftsledere andre end indehaverne selv opføres 186 000 kroner (ialt 93 aktieselskaper var medregnet i tællingen).

Ved Folketællingen 1910 blev ialt 239 225 personer henført til industrien. Men hertil kommer et tillæg for personer med ikke tilstrækkelig betegnet erhverv (dagarbeidere og lignende), hvorav endel maa antages at være knyttet til industrien. Med saadant tillæg faar man følgende antal personer, som ernærer sig ved industrielt arbeide (tilstedeværende befolkning):

Bergverk og hyttedrift	6 785
Stenbrud, torvdrift, isdrift.	1 698
Fabrikindustri	87 301
Haandverksindustri	86 652
Smaaindustri	55 126
Anlæg og vedlikehold av kommunikationer	11 116

Tilsammen 248 678

Efter folketællingen skulde der altsaa være 180 738 personer knyttet til fabrik- og haandverksdrift inkl. bergverk.

Ved de to tællinger er der:

Fabriktællingen	106 574
Haandverkstællingen	55 052

Tils. 161 626

For differansen (19 112 personer) maa der gjøres et tillæg, beregnet efter det gjennemsnitlige beløp, som haandverkstællingen viser. Dette blir 15¹/₄ mill. kr.

Rente av egen kapital er indbefattet i den lignede indtægt¹. Derimot maa der gjøres et tillæg for rente av laant kapital.

For fabrikindustri og haandverk tilsammen skulde man saaledes kunne opføre en samlet renindtægt av omkring 215 millioner kroner, herunder indbefattet forrentning av laant kapital.

Da ovenstaaende undersøkelser knytter sig til opgaver, som ligger adskillig tilbage i tiden, skal man tilføie nogen nyere opgaver.

Siden fabriktællingen har der fundet sted en betydelig udvikling av vor industri.

Et billede av den senere udvikling faar man gjennem Riksforsikringsanstaltens statistik, saalangt denne rækker.

Den egentlige fabrikindustri.

	Antal bedrifter.	Antal aarsverk.	Gjennemsnitts- antal arbeidere.	Sum utbetalt arbeidsløn.	Gjennemsnitts- løn pr. aars- verk.	Antal hestekræfter.
				Kr.	Kr.	
1909.....	5 620	82 426	91 231	76 553	930	407 222
1910.....	5 889	88 011	96 878	83 730	951	416 262
1911.....	6 067	90 813	102 749	88 267	972	416 863
1912.....	6 396	100 284	110 364	103 435	1 031	545 485

I disse 4 aar steg antallet av aarsverk med 21.7 pct. og summen av utbetalt arbeidsløn med 35.1 pct.

Ifølge fabrikinspektørernes aarsberetning steg arbeiderantallet fra 139 022 ved utgangen av 1912 til 147 040 ved utgangen av 1913.

I det hele kan stigningen 1909—1913 sættes til 28—29 pct.

Den samme betydelige stigning i industriens vekst finder man ved at se hen til industrielle aktieselskaper.

¹ Den lignede formue ved haandverkstællingen utgjorde 41,4 mill. kroner, og med beregnet tillæg for dem, som ikke var ilignet formue, kommer man antagelig op til 46—47 mill. kroner. Heri er dog ogsaa indbefattet formue utenfor bedriften.

	Industrielle aktieselskaper ved utgangen av			
	1910.		1913.	
	Antal aktieselskaper.	Indbetalt aktiekapital.	Antal aktieselskaper.	Indbetalt aktiekapital.
		Mill. kr.		Mill. kr.
Bergverksdrift	75	46,5	90	62,5
Stenbrud og stenindustri	160	11,2	194	14,5
Isdrift	18	0,4	22	0,4
Metalindustri	85	8,9	105	11,9
Mekaniske verksteder	84	17,4	126	24,8
Kemisk industri	104	62,0	143	65,8
Elektrisk belysning og kraft	49	41,7	61	35,6
Tekstilindustri	85	15,8	92	19,1
Papirindustri	76	34,2	90	43,1
Lær- og gummivareindustri	28	4,0	33	4,2
Træindustri samt industri i horn og ben	173	18,8	214	20,3
Byggeindustri	51	1,3	71	2,5
Nærings- og nydelsesmidler	452	33,3	527	41,8
Beklædning og rensning	62	3,7	93	6,1
Polygrafisk industri	64	2,3	75	2,6
Diverse industrielle foretagender ..	32	1,4	45	2,0
Tilsammen	1 598	302,9	1 981	357,2

Til belysning av utviklingen gjennom en lengere periode hitsættes en oversigt over industrielle aktieselskaper:

	Antal aktieselskaper.	Indbetalt aktiekapital.
1891	351	48,7 mill. kr.
1900	1 056	115,2 « -
1910	1 598	302,9 « -
1913	1 981	357,2 « -
1914	2 136	391,0 « «

Det bør tilføies, at denne utvikling ikke i sin helhet betegner nydannelser, idet jo ogsaa adskillige forretninger er omdannet til aktieselskaper.

Eksporten av industrifrembringelser (herunder ikke medregnet høvellast og tran) utgjorde

1909.	98,2 mill. kr.
1910	114,7
1911.	121,2
1912.	151,0
1913 .	181,3

Utarbeidelsen av de efterfølgende produktionsstatistiske hefter er utført av sekretær T. T o f t d a h l, med undtagelse av heftet om tobaksindustrien, hvilket er forfattet av cand. oecon. F r e d r i k H e b e r.

Det Statistiske Centralbyraa, Kristiania 15 november 1915.

N. Rygg.

1. Kornmøller.

(Ved cand. oecon. *Torleiv Toftdahl.*)

Længe før man hadde lært at nyttiggjøre sig den i vore fosser og stryk hvilende kraft paa noget andet industrielt omraade, blev den tat i kornformalingens tjeneste. Allerede i det 14de aarhundrede skal der saaledes i Drammensvasdraget ha eksistert flere primitive smaakverner; men hundreder av aar skulde gaa hen, inden der herav utviklet sig en virkelig mølleindustri. Ut igjennem det 16de og 17de aarhundrede manglet det ikke paa bestræbelser fra regjeringens side paa at faa opelsket en saadan; ti den utdelte villig «circumference privilegier», hvorved dels bønderne i vid omkreds tilpligtedes at formale sit korn ved en bestemt mølle, og hvorved dels oprettelsen av konkurrerende bedrifter inden vedkommende circumference forbødes. Saaledes fik f. eks. myntmester Frdr. Grüner, da han i 1672 overtok «Nedre Foss mølle» — «Kongens mølle» kaldet — et saadant privilegium som fastsatte at «paa en Fjerdingsmils Vei rings om Agershus Slot og Kristiania By maa ingen andre Kvern- eller Kornmøller herefterdags bygges.» — Men regjeringens privilegiepolitikk mislykkedes her som paa de fleste andre felter.

Rigtignok blev i det 17de aarhundrede vindmøller for første gang prøvet hos os og i 1727 fik vi endog vor første grynmølle; men dette var kun svake tilløb til den høit udviklede mølleindustri, der skulde naa sin blomstring først i det 19de aarhundrede. Fra dettes begyndelse av tok nemlig utviklingen fart og selv i tider saa slette for vor industri som 1830-aarene, blir kornformalingen omtalt som meget lønnende. Saaledes uttaler amtmanden for Søndre Bergenhus amt i 1835: «Paa grund av det store kvantum korn der formales og avsendes til Nordland, er kornvandmøllerne de eneste manufakturur her i distriktet, der drives med synderlig held.»

Da i 1844 Fritzøe verk anlagde den første rismølle, og senere gjenopførte sine nedbrændte kornmøller, blev en række storartede forbedringer paa møllateknikkens omraade indført. Saaledes hjemførtes der fra England «et fuldt moderne maskineri av jern», og «den gammeldagse kvernkall» blev avløst av «et mægtig jern hjul». — Selve rismøllens virksomhet blev imidlertid av kort varighet, den begyndte godt og forædlet nære 600 000 kg. ris om aaret, hvorav $\frac{2}{3}$ blev utført; men den blev nedlagt allerede i 1850-aarene. De tekniske forbedringer den hadde

indført blev derimot av den største betydning, idet allerede i slutten av 40-aarene stadig flere møllebruk fulgte eksemplet og lot hjemføre moderne maskiner.

Ved disse tider begynner man ogsaa at ta turbinen i mølleindustriens tjeneste, mens dampmaskinen derimot kommer til at spille en ubetydelig rolle. Vel byggedes der omkring aarhundredets midte endel dampmøller, men efterhvert som turbinerne blev forbedret gik flere og flere over til denne hos os saa meget mere økonomiske kraftmaskine.

Hitintil hadde alle vore møller drevet saakaldt «bondemaling» — bønderne bragte selv sit korn til kvernen, avhentet det igjen efter formalingen og erlagde herfor en viss andel av kornet i «skat» eller «told» — men heri indtraadte der nu en forandring. I 1840-aarene begyndte nemlig i Kristiania korn- og melfirmaet I. C. Helgesen at indkjøpe utenlandsk korn til formaling ved sine egne møller — Lysaker møller —. Senere følges eksemplet av en række andre firmaer, saaledes i 60-aarene av Gerner i Moss — som opkjøpte og moderniserte en del av byens gamle kverner — Aug. C. Mohr & Søn og Gerdt Meyer i Bergen og flere. Særlig Bergen og de omliggende strøk av Søndre Bergenhus amt kom i denne tid til at indta en ledende stilling i vor formalingsindustri, som de ogsaa senere har hævdet.

Før hadde danske og svenske kjøbmænd forsynet os med det korn vi trængte; men nu begyndte bergenserne at ta hele skibsladninger — tildels med egne fartøier — rug og byg fra Østersjø- og Sortehavshavnene, saaledes at vi inden faa aar hadde frigjort os fra vor avhengighet av det danske og svenske kornmarked. Men det hvite finsigtete danske mel derimot var endnu overlegent i konkurransen med vort grove formalingsprodukt, hvilket snart fremtvang en række tekniske forbedringer i mølleindustrien. — Saaledes begyndte man at indføre forbedrede rensesmaskiner, fra Frankrike og Tyskland blev der tat hjem kunstige møllestener av udmerket kvalitet, og endelig viedes sigtningen den største oppmerksomhet.

Denne forbedrede mølleteknik fandt imidlertid ikke bare vei til de store handelsmøller, men ogsaa til de mange mindre «bondemøller» rundt om paa landsbygden, hvorved disse i langt høiere grad end tidligere kom til at kunne tilfredsstille landdistrikternes krav. Handelsmøllerne, særlig i Østlandsbyerne, møtte saaledes en sterk konkurranse, som blev forøket ved den stadige tilførsel av de danske og tyske møllers overproduktion, saa at deres økonomiske vilkaar ikke var de bedste omkring 1870.

Store forandringer skedde imidlertid, da den mekaniske valsestol blev oppfunnet; denne fandt hurtig vei til vore store møller, saaledes at de fleste av dem i perioden 1878—1883 blev omdannet til store industrielle bedrifter. Samtidig indførtes en række forbedrede rensesmaskiner, som aspiratører, triører, magnetapparater o.s.v. og endelig for sigternes vedkommende centrifugalsigten. Herved blev disse store møller helt overlegne i konkurransen med bondemøllerne, som manglet kapital til at følge med i dette kostbare tekniske utstyr og derfor næsten helt maatte overlate formalingen av brødmel til dem.

I den senere tid er imidlertid heri atter indtraadt en forandring, idet — efterhvert som maskinteknikken er gaatt fremad — ogsaa det moderne mølle-

maskineri har været gjenstand for en saa betragtelig prisreduktion, at det nu har fundet vei til mange smaa landsmøller. — Men konkurransen mellem landets møller indbyrdes er herved atter blit stor, samtidig som de tyske møller, der siges at være begunstiget av en ikke ubetydelig eksportpræmie i form av drawback paa mel, i den seneste tid har begyndt en sterk konkurranse med vore handelsmøller (se herom side 15). Det kunde synes rimelig at vore mange smaa og gammeldagse kverner laa under i denne kamp, ja endog maatte nedlægges som en følge av den skarpe konkurranse, men saa har ikke været tilfældet. Vel er flere av de gamle bække- eller flomkverner, der formalte gaardens egen avl til eget bruk forfalt og blit nedlagt, men det er interessant at se, hvorledes allikevel, kanske her i høiere grad end i nogen anden industrigren, de smaa primitive bedrifter trives ved siden av de største anlæg med de mest utviklede hjelpemidler, — et fænomen, som man har været fuldt opmerksom paa ogsaa i andre land som f. eks. i Tyskland, ja endog i Nordamerikas Forenede Stater.

De første statistiske opgaver (se tabel 1) vi har over vore møller findes i amtændenes femaarsberetninger. For tiden før 1840 er imidlertid disse opgaver høist ufuldkomne, idet enkelte tar med alt like fra de utallige smaa flomkverner, der næsten hørte til hver en gaard, mens andre utskiller dem.

Større ensartethet fik opgaverne efterat der ved resolution av 23 december 1839 var blit bestemt, at bare de møller skulde medtages, der formalte mere end 500 tdr. korn aarlig. Antallet av møllebruk i 1840 utviser paa grund herav en stor nedgang. — Men allerede i 1845 begynder en ny stigning, som uavbrutt fortsætter til og med 1865, for saa i 1870 at avløses av et betragtelig fald. For en del skyldes dette fald de før omtalte vanskelige forhold for mølleindustrien i tiden omkring 1870; men hovedaarsaken var et forandret beregningsgrundlag. Det bestemtes nemlig, at de stedlige myndigheter, som før selv hadde sammenstillet og bearbeidet de indkomne opgaver over distrikternes industrielle anlæg og saa kun hadde oversendt departementet de nummeriske resultater, fra nu av skulde tilstille dette selve urmaterialet.

For de to følgende femaar er der igjen nogen fremgang, som vel for en stor del skyldes de fuldstændigere opgaver. Men betrakter man imidlertid disse næiere, viser de netop, hvad tidligere er anført om denne periode: fremgang paa landsbygden og tilbakegang i byerne.

Fra 1885 av undergaar opgaverne atter en forandring, idet for eftertiden kun de industrielle anlæg medtages, der i aarets løp utfører mindst 300 dagsverk, en grænse, som uanset dens anvendbarhet paa fabrikkene i sin almindelighet, efter de i den senere tid indførte arbeidsbesparende maskiner, ikke passer for møllebrukenes vedkommende. Opgaverne over møllebrukenes antal viser nu jevn tilbakegang indtil de fra 1895 av holder sig uforandret, idet tilgang og avgang i tiden 1895 — 1909 omtrent opveier hinanden. Vel opgives antallet i 1909 til 314 mot i 1895 til 252; men dersom man for 1909 utskiller — likesom før — de møller, som utfører mindre end 300 dagsverk, blir der av disse 314 kun 255 tilbake. Utfylder man endelig det mellemliggende tidsrum med opgaver fra Riksforsik-

ringsanstaltens Industristatistik træder det ovennævnte forhold end klarere frem. Rigtignok omfatter denne statistik langt flere bedrifter, idet den tar alt med like til de allermindste flomkverner, og vel viser den fra aar til andet nogen svingninger, men totalindtrykket blir dog, at antallet av møllebruk har holdt sig saa omtrent uforandret i løpet av de sidste 15 aar.

Ifølge Fabriktællingen av 1909 fandtes der 345 kornmøller.¹⁾ Ved nærmere gjennemgaaelse av materialet syntes det imidlertid rimeligst at utsondre en del av disse, dels fordi de ikke hadde været i virksomhet i vedkommende aar, dels fordi de ingen opgaver hadde avgitt, og dels endelig fordi deres formaling var saa ubetydelig, at de ikke med rette kunde henføres under kategorien fabrikk. Efter denne utsondring blir der tilbake 314 virkelige fabrikmæssige anlæg (se tabel 2). Av disse laa de 288 (91.7 procent) paa landsbygden mens bare 26 (8.3 procent) laa i byerne. Amtsvis set hadde Hedemarkens og Kristians amter det største antal nemlig hver 50 bruk eller næsten $\frac{1}{6}$ av samtlige. Paa de større landsdele fordeler møllerne sig som følger:

Landsdele.	Samtlige møller.	Procent.	Landsmøller.	Bymøller.
Østlandet.....	124	39.5	112	12
Oplandene.....	100	31.8	94	6
Sørlandet.....	31	9.9	27	4
Vestlandet.....	30	9.6	27	3
Trøndelagen.....	28	8.9	27	1
Nord-Norge.....	1	0.3	1	-
Riket	314	100	288	26

Landsmøllerne fordeler sig omtrent efter samme forhold som samtlige møller underrett, mens der derimot for bymøllernes vedkommende er stor avvikelse, idet en forholdsvis større del falder paa Østlandet, Sørlandet og Vestlandet, mens en mindre del falder paa Oplandene og i Trøndelagen.

Av de 314 møller mottok 280 udelukkende fremmed korn til formaling og bare 34 var handelsmøller, det vil sige opkjøpte korn og lot det formale for egen regning; 20 av disse sidste drev tillike leieformalingsvirksomhet. De fleste handelsmøller fandtes i Hedemarkens amt nemlig 6 og de fleste leieformalingsmøller i Kristians amt, nemlig 45 eller næsten $\frac{1}{6}$ av samtlige. Paa de enkelte landsdele fordelte handels- og leieformalingsmøllerne sig som følger:

¹⁾ Antallet er i Fabriktællingens hefte I angitt til 352; ved produksjonsopgavernes behandling viste det sig imidlertid, at 7 bedrifter, som var opført som «møller kombinert med andre bedrifter» i 1909 ikke drev formaling.

Landsdele.	Handelsmøller.		Leieformalingsmøller.	
	Antal.	Procent.	Antal.	Procent.
Østlandet.....	13	38.2	111	39.6
Oplandene.....	11	32.4	89	31.8
Sørlandet.....	2	5.9	29	10.4
Vestlandet.....	5	14.7	25	8.9
Trøndelagen.....	3	8.8	25	8.9
Nord-Norge.....	-	-	1	0.4
Riket	34	100	280	100

Med andre ord liten avvikelse fra forholdet ved samtlige møller, naar undtages at der blandt Vestlandets møller er forholdsvis mange og blandt Sørlandets forholdsvis faa handelsmøller.

Med hensyn til møllebrukenes eiendomsforhold henviser man til Fabriktællingens hefte I tabel 7 (side 146—147) hvorav fremgaar at

74.1	procent	tilhørte	enkeltmand
13.9	—	—	ansvarlige selskaper
11.1	—	—	norske aktieselskaper
0.9	—	—	delvis norske aktieselskaper

Altsaa $\frac{3}{4}$ av samtlige kornmøller var i enkeltmands eie. 12 procent eller 43 bruk tilhørte aktieselskaper, av hvilke de 39 hadde en samlet aktiekapital paa kr. 2 153 839, eller i gjennemsnit kr. 55 227. Størst aktiekapital hadde «Moss Aktiemøller» med kr. 1 000 000 og «Skiens Aktiemølle» med kr. 600 000.

Da formalingsvirksomheten i utpræget grad er en sæsonforretning, drives den hyppigst i forbindelse med andre erhvervsgræner. Saaledes var av de 314 møllebruk 142 forbundet med 1 anden virksomhet, 87 med 2, 18 med 3 og 10 med 4 eller flere, mens bare 57 drevs alene. Med andre ord $\frac{4}{5}$ av samtlige møller drevs i forbindelse med anden virksomhet. — Av disse bierhverv var gaardsbruk det hyppigst forekommende, idet ikke mindre end 156 møller var forbundet med saadant, hvilket vil si 50 procent eller naar bymøllerne utskilles 54 procent. Desuten blev i forbindelse med sagbruk drevet 153, med korn- og melhandel 38, med frørenseri 24, med landhandel og kjøbmandsforretning 13, med skogbruk 11 og med en række andre 54. De 38 som drev korn- og melhandel var for en alt overveiende del handelsmøller.

Ved bedømmelsen av mølleindustriens betydning spiller det den største rolle at kunne bringe størrelsen av de enkelte møllebruks kornformaling paa det rene (se tabel 3). Av de indkomne opgaver fremgik det at:

Grupper efter formalingens størrelse.	Antal møller.	Formaling. 100 kg.	Pct. av antal møller.	Pct. av formalingen.
Under 100 000 kg.	95	55 906	30.3	1.4
100 000—199 000 kg.	92	131 779	29.3	3.3
200 000—299 000 -	38	87 852	12.1	2.2
300 000—399 000 -	15	51 913	4.8	1.3
400 000—499 000 -	17	75 873	5.4	1.9
500 000—749 000 -	19	119 799	6.0	3.0
750 000—999 000 -	10	87 852	3.2	2.2
1 mill.—4.9 mill. kg.	14	291 511	4.5	7.3
5 - - 9.9 - -	2	135 772	0.6	3.4
10 - - 49.9 - -	10	1 689 163	3.2	42.3
over 50. - -	2	1 265 874	0.6	31.7
Sammendrag:				
under 1/2 mill. kg.	257	403 323	81.8	10.2
1/2 mill.—0.9 - -	29	207 651	9.2	5.2
1 mill, kg. og derover.	28	3 382 320	9.0	84.6
Tilsammen	314	3 993 294	100	100

Av disse tal fremgaar med stor tydelighet det før omtalte forhold, at de smaa møller staar sig godt i konkurransen med de store. Ser man hen til de enkelte landsdele, findes av møller med en formaling av:

Landsdele.	Under 1/2 mill. kg.	1/2—0.9 mill. kg.	Over 1 mill. kg.
Østlandet	97 møller el. 78.2 pct.	15 møller el. 12.1 pct.	12 møller el. 9.7 pct.
Oplandene	89 - - 89.0 -	9 - - 9.0 -	2 - - 2.0 -
Sørlandet	29 - - 93.5 -	- - - -	2 - - 6.5 -
Vestlandet	17 - - 56.7 -	2 - - 6.6 -	11 - - 36.7 -
Trøndelagen	24 - - 85.7 -	3 - - 10.7 -	1 - - 3.6 -
Nord-Norge	1 - - 100 -	- - - -	- - - -

Herav sees hvilken forholdsvis ringe betydning kornformalingen har for Sørlandet og Nord-Norge og hvilken fremtrædende rolle den spiller paa Østlandet og særlig paa Vestlandet. Saaledes findes av de møller som formaler mere end 1 mill. kg. 12 (43 procent) paa Østlandet og 11 (39 procent) paa Vestlandet.

Av handelsmøllerne var:

21 smaa med en formaling av under 1/2 mill. kg.
1 middels med en formaling av 1/2—0.9 mill. kg.
12 store - - - - over 1 - -

Altsaa mange smaa og store og saa godt som ingen middels; ganske anderledes stiller forholdet sig ved leieformalingsmøllerne, idet

256	formalet under $\frac{1}{2}$ mill. kg.
28	— mellem $\frac{1}{2}$ —0.9 mill. kg.
16	— mere end 1

Av samtlige møller med en formaling av:

	under $\frac{1}{2}$ mill. kg.	fra $\frac{1}{2}$ —0.9 mill. kg.	over 1 mill. kg.
var handelsmøller	21 — 6.6 pct.	1 — 3.4 pct.	12 — 43 pct.
leieformalingsmøller	256 — 93.4	28 — 96.6	16 — 57

Næsten halvparten av de møller som formaler mere end 1 mill. kg. var altsaa handelsmøller. — Over 10 mill. kg. korn formalet følgende møller:

10—19 mill. kg.	A/S Christianssands Møller.
—	— Storemøllens Mølle (Bergen).
—	— Tou Mølle (Strandherred).
—	— Fritzøe Møller (Larvik).
—	— Bjørsvigs Møller (Hosanger).
—	— Hæggernæs Dampmølle (Bergen).
—	— Bakke Mølle (Aker).
—	— Hammerstrand Mølle (Buviken).
20—30	— Skiens Aktiemølle (Skien).
40—49	— Moss Aktiemøller (Moss).
50—60	— Bjølsen Valsemølle (Kristiania).
70—80	— Vaksdals Mølle (Bruvik).

Den sidste — Vaksdals Mølle — er ikke alene Norges, men skal ogsaa være Skandinaviens største mølle.

I 1850 blev den samlede kornmængde der formaltes ved vore møller, opgit til 1 386 000 hl. eller en gennemsnitlig formaling av 2 723 hl. pr. mølle. Nøiere specificerte opgaver for hver enkelt kornsort fandtes imidlertid ikke. Opgaverne for 1909 utviser en formaling av 5 956 000 hl. (399.3 mill. kg.) og en gennemsnitlig formaling pr. mølle av 19 000 hl. korn. Det hele kvantum formalt korn skulde altsaa være forøket i forholdet 1 : 4.3 og for den gennemsnitlige formalings vedkommende 1 : 7. Det første forhold — 1 : 4.3 — er imidlertid sikkerlig noget for høit, idet det vel maa antages, at dengang et helt anderledes stort kvantum korn end nutildags blev formalt ved de smaa flomkverner, som ikke blev medtat i de statistiske opgaver for 1850. Og endvidere synes det jo ogsaa rimelig, at de nu indkomne opgaver er mere fuldstændige end for 60 aar siden. Av disse samme grunde vil naturligvis paa den anden side det sidste forhold — 1 : 7 — være noget for lavt. Men selv om saaledes avstanden mellem

formalingen i 1850 og 1909 maa formindskes en del, blir den endnu stor nok til at vise, hvilket enormt opsving mølleindustrien har gjort i det forløpne halve aarhundrede. Tages denne reservation for opgaverne fra 1850, vil følgende oversigt over mølleindustriens fordeling paa de enkelte landsdele gi et ganske interessant billede av utviklingen :

Landsdele.	Samlet formaling.		Antal møller.		Formaling i gjennemsnit pr. mølle.	
	1850.	1909.	1850.	1909.	1850.	1909.
	Hl.	Hl.			Hl.	Hl.
Østlandet.....	753 200	2 437 000	256	124	2 940	10 990
Oplandene.....	124 600	416 500	92	100	1 354	4 165
Sørlandet.....	200 200	488 700	51	31	3 926	15 765
Vestlandet.....	140 000	2 263 500	21	30	6 667	75 450
Trøndelagen.....	163 800	347 500	86	28	1 900	12 400
Nord-Norge.....	4 200	2 800	3	1	1 400	2 800
Riket	1 386 000	5 956 000	509	314	2 723	19 000

Eller relativt set:

Landsdele.	Pct. av samlet formaling.		Pct. av møllernes antal.	
	1850.	1909.	1850.	1909.
Østlandet.....	54.3	40.9	50.4	39.5
Oplandene.....	9.0	7.0	18.0	31.8
Sørlandet.....	14.4	8.2	10.0	9.9
Vestlandet.....	10.1	38.0	4.1	9.6
Trøndelagen.....	11.9	5.8	16.9	8.9
Nord-Norge.....	0.3	0.1	0.6	0.3

Mængden av formalt korn er altsaa tiltat, tildels meget sterkt, i alle landsdele paa Nord-Norge nær, mens antallet av møllebruk er gaat sterkt tilbake, naar undtages Oplandene og Vestlandet, der utviser nogen fremgang. Relativt set derimot er Vestlandet den eneste landsdel som har gaat frem, idet der nu formales vel $\frac{1}{3}$ mot dengang kun $\frac{1}{10}$ av det samlede kvantum. Betrages endelig den gjennomsnitlige formaling, sees denne i Trøndelagen at være steget nogenlunde i samme forhold som i det hele rike (1 : 7), mens den for Østlandets, Oplandenes

og Sørlandets vedkommende viser et betragtelig fald (1 : 3 og 4) og for Vestlandet en stor stigning (1 : 11.3).

Av de 314 møller der indsendte brukbare produktionsopgaver, blev den formalte kornmængde opgit i de mest forskjelligartede maalenheter saasom tønder, hektoliter, sækker indeholdende forskjellig antal liter og endelig kilogram. For nu at faa enhet i disse opgaver maatte man omsætte dem til en fælles benævning, og valget stod da mellem rummaal og vegt. Da alle de største og mest moderne utstyrte møller uten undtagelse benyttet vegtenhet, fandt man det heldigst at omgjøre det hele kvantum korn til kilogram.

Den saaledes beregnede samlede formaling var (se tabel 4):

Korn.	Kilogram.	Procent.
Havre	35 813 400	8.7
Rug	210 950 400	52.9
Byg	105 281 200	26.4
Hvete	23 920 500	6.0
Erter	291 100	0.1
Blandkorn.....	6 299 300	1.6
Ris og mais	16 773 500	4.3
Ialt	399 329 400	100

Formalningen av rug utgjorde saaledes vel $\frac{1}{2}$ og av byg $\frac{1}{4}$ av det samlede kvantum korn formalt, mens alle de øvrige kornarter spillet en forholdsvis ubetydelig rolle; av den sidste gruppe ris og mais var 1 del ris og 14 dele mais.

Til sammenligning skal meddeles, at i tre-aaret 1908 - 1910 var det gjennemsnitlige aarlige forbruk ¹⁾ av de forskjellige kornsorter:

Havre	172 052 000	kg.
Rug.....	304 973 000	-
Byg.....	176 900 000	-
Hvete.....	103 355 000	-
Erter	8 330 000 ²⁾	-
Blandkorn.....	- ³⁾	-
Ris og mais	25 000 000	-

Ialt 790 610 000 kg.

¹⁾ Se Statistisk Aarbok 1911. Det importerte mel er omgjort til det kvantum korn, hvorav det er fremstillet.

²⁾ Samt bønner og linser.

³⁾ Blandkornet er fordelt paa havre og byg i forholdet 2 : 1.

Av det samlede kvantum korn, som blev forbrukt, blev altsaa 50.5 procent anvendt av vore møller. Eller for de enkelte kornsorsters vedkommende:

Havre.....	23.3 procent	Hvete	23.3 procent
Rug	69.2 —	Erter	3.6 —
Byg.....	60.4 —	Ris og mais ...	67.0 —

Den absolut set største formaling hadde Søndre Bergenhus amt med 109 110 700 kg. korn samt Kristiania by med 57 725 300 kg. og Smaalenes amt med 53 901 400 kg. (se forøvrig tabel 4). Paa følgende amter faldt der i gennemsnit over 1 mill. kg. pr. mølle: Kristiania by ca. 30 mill. kg., Bergen by ca. 10, Søndre Bergenhus amt 6.82, Stavanger amt 1.75, Smaalenes amt 1.59, Søndre Trondhjems amt 1.57, Lister og Mandal amt 1.53 og Bratsberg amt 1.33.

(Se tabellerne side 11, 12 og 13.)

I forhold til den samlede formaling spiller altsaa havre og byg den største rolle paa Oplandene, rug paa Østlandet og Sørlandet og rug og byg paa Vestlandet og i Trøndelagen. Derimot formales det største kvantum havre, rug og særlig mais paa Østlandet, byg og hvete paa Vestlandet og erter og blandkorn paa Oplandene.

Søndres endelig mellem by og land formales:

Korn.	Ved bymøllerne.		Ved landsmøllerne.	
	Kilogram.	Procent.	Kilogram.	Procent.
Havre.....	4 463 900	12.5	31 349 500	87.5
Rug.....	129 641 200	61.5	81 309 200	38.5
Byg.....	29 500 000	28.0	75 781 200	72.0
Hvete	9 644 700	40.3	14 275 800	59.7
Erter.....	54 600	18.6	236 500	81.4
Blandkorn	-	-	6 299 300	100
Mais og ris.....	13 040 200	77.8	3 733 300	22.2
Korn ialt	186 344 600	46.6	212 984 800	53.4

De importerte kornsorster, rug og mais, formales altsaa for en alt overveiende del ved bymøllerne. Det samme skulde synes at være tilfældet med byg og hvete, men da de største byg- og hvetemøller er beliggende i Søndre Bergenhus amt, ikke langt fra Bergen, bevirker dette at hovedmassen her falder paa landsmøllerne.

Den samlede mængde korn, formalt i de enkelte landsdele, fordeltes som følger:

Landsdele.	Havre.	Rug.	Byg.	Hvete.	Erter.	Blandkorn.	Ris og mais	Ialt.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Østlandet	16 699 100	98 172 300	26 079 200	10 930 700	102 800	102 700	12 908 600	164 995 400
Oplandene	6 772 500	2 323 400	6 368 400	8 000	187 600	6 161 100	2 331 100	24 152 100
Sørlandet	1 712 900	26 843 900	4 270 700	454 600	700	-	617 800	33 900 600
Vestlandet	7 920 100	75 225 000	57 257 000	12 527 200	-	35 500	679 500	153 644 300
Trøndelagen	2 642 200	8 385 800	11 215 900	-	-	-	236 500	22 480 400
Nord-Norge	66 600	-	90 000	-	-	-	-	156 600
Riket	35 813 400	210 950 400	105 281 200	23 920 500	291 100	6 299 300	16 773 500	399 329 400

Eller relativt set:

Landsdele.	Havre.	Rug.	Byg.	Hvete.	Erter.	Blandkorn.	Ris og mais.	Ialt
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Østlandet	10.1	59.5	15.8	6.6	0.1	0.1	7.8	100
Oplandene	28.1	9.5	26.5	0.8	-	25.6	9.5	100
Sørlandet	5.0	79.1	12.7	1.4	-	-	1.8	100
Vestlandet	5.1	48.9	37.2	8.2	-	-	0.6	100
Trøndelagen	12.0	37.3	49.8	-	-	-	0.9	100
Nord-Norge	43.7	-	56.3	-	-	-	-	100
Riket	8.7	52.9	26.4	6.0	0.1	1.6	4.3	100

Hver kornsort formales endelig efter følgende forhold:

Landsdele.	Havre.	Rug.	Byg.	Hvete.	Erter.	Blandkorn.	Ris og mais.	Ialt.
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Østlandet	46.6	46.6	24.8	45.7	33.3	1.4	77.0	41.3
Oplandene	18.9	1.1	6.0	-	66.7	98.2	13.9	6.1
Sørlandet	4.8	12.7	4.0	1.9	-	-	3.6	8.5
Vestlandet	22.1	35.6	54.4	52.4	-	0.4	4.1	38.4
Trøndelagen	7.4	4.0	10.7	-	-	-	1.4	5.6
Nord-Norge	0.2	-	0.1	-	-	-	-	0.1
Riket	100	100	100	100	100	100	100	100

Anderledes derimot stiller forholdet sig ved formalingen av fôrmel av vore egne kornsorter, havre, erter og blandkorn, idet dette omtrent udelukkende produceres paa landsbygden.

Som før sagt var handelsmøllernes antal 34, som ialt formalte 279 578 000 kg. eller pr. mølle 8 222 880 kg. korn (se tabel 5) Paa de enkelte landsdele fordelte denne formaling sig som følger:

Landsdele.	Tilsammen kilogram.	Pr. mølle kilogram.
Østlandet	122 102 700	9 392 515
Oplandene	2 441 500	221 954
Sørlandet	30 719 500	15 358 750
Vestlandet	107 160 900	21 432 180
Trøndelagen	17 153 400	5 717 800
Nord-Norge	-	-

Vel $\frac{4}{5}$ av det korn vore handelsmøller formalte faldt altsaa paa Østlandet og Vestlandet. Den midlere formaling derimot var størst paa Vestlandet og Sørlandet, hvor den laa betraktelig over gjennemsnittet for samtlige handelsmøller underrett. Paa Østlandet er dette forhold ikke saa sterkt fremtrædende, da landsbygdens mange smaa handelsmøller her sænker gjennemsnittet, hvilket ogsaa tydelig sees, naar de herværende landsmøller utelukkes, idet der da paa Østlandets byer falder i gjennemsnit vel 18 mill. kg.

Det samlede kvantum korn, som handelsmøllerne formalte, fordelte sig paa de enkelte kornsorter, som følger:

Korn.	Tilsammen kilogram.	Procent av samlet kvantum formalt.	Procent av samlet kvantum formalt ved handelsmøller.
Havre	502 400	1.4	0.2
Rug	179 429 000	85.1	64.2
Byg	66 375 100	63.0	23.7
Hvete	21 502 700	89.9	7.7
Erter	16 500	5.7	-
Blandkorn	907 500	14.4	0.3
Ris og mais	10 834 800	64.6	3.9

Den uten sammenligning viktigste kornsort for vore handelsmøller var altsaa rugen, hvorav de formalte langt mere end av de andre kornsorter tilsammen. Den største rugmølle var Bjølsen Valsemølle med en formaling av ca. 40 mill. kg. rug aarlig, dernæst Vaksdals Mølle ved Bergen og Moss Aktiemøller. Av det samlede kvantum rug formalt, 179 429 000 kg., er der fremstillet:

101 809 900 kg.	sigtet mel av forskjellige kvaliteter,
22 138 000	- sammalt mel,
48 824 200	- kli og andet avfaldsmel,

der er avsat til en samlet salgssum av kr. 25 224 257.

Til sammenligning kan anføres, at der for tiden 1908—1910 indførtes i gjennemsnit aarlig 38 225 000 kg. rugmel — hvorav fra Tyskland 34 153 000 kg. eller 89 3 procent av den samlede import.

Da importen av rugmel bare er belagt med en told paa kr. 0.50, blir det netop paa dette felt, den før nævnte (se side 3) tyske eksportpræmie kommer til at virke uheldigst for vore møller. Om denne eksportpræmies art hersker der imidlertid stor uenighet, idet dens eksistens er blit hævdet saavel fra officielt som fra privat hold i Schweiz, Holland, Belgien, Danmark og Norge, mens den tyske møllerstand benægter den; nogen officiel tysk utredning foreligger imidlertid saavidt vites ikke. Oprindelsen til denne mel-eksportpræmie skulde være den tyske «Einfuhrschein»-ordning av 1892, hvorved bestemtes at møllerne ved eksport av mel formalt av utenlandsk korn i drawback skulde faa den for dette korn erlagte told tilbake; men forutsetningen var at eksportøren paaviste identiteten. Senere avskaffedes identitetsbeviset og saakaldte «Ausbeuteklassen» indførtes, hvorved den mængde mel av de forskjellige slags, der utbragtes av kornet fastsattes som et regulativ, efter hvilket drawback betaltes. Herigjennem aapnedes der imidlertid møllerne anledning til ogsaa at faa toldgodtgjørelse ved eksport av mel malt av tysk korn. Og endelig i 1900 bestemtes, at alt mel skulde eksporteres efter prøver, saaledes at melets farve — og i tvilstilfælde ogsaa dets askegehalt — skulde bli det avgjørende ved bestemmelsen av den «utbytteklasse» det skulde henføres under. Eksportpræmien antages da at fremkomme derved, at utbytteprocenterne er sat for lavt; disse er saaledes f. eks. for rug ifølge bestemmelsen av 1900:

Kl. I.	0—60 pct.s mel.	60 kg. rugmel av kl. I	sættes lik	95 kg. rug.
» II.	60—65 « «	5 . — . . . II	— . . .	5 . . .
« III.	0—65 « «	65 . — . . . III	— . . .	100 . . .

mens det antages at der av kl. I kan utvindes noget mere mel, hvorfor likeledes godtgjørelse erholdes, og denne er det da som kommer til at virke som en præmie. Denne eksportpræmie skulde yderligere forøkes derved, at de legale melprøver var for mørke, saaledes at man ved en fordelagtig kornblanding skulde kunne fremstille mere mel svarende til vedkommende prøve end det myndighetene hadde fastsat. Og i aller gunstigste tilfælde skulde man endelig kunne forøke

denne præmie noget derved, at prisen paa det tyske korn laa lavere end paa det utenlandske, tillagt tolden.

Helt fra 1894 da identitetsbeviset blev avskaffet skulde saa denne skjulte eksportpræmie ha eksistert, men hadde først naadd til nogen høide i de sidste ti aar, idet mølleeierne utigjennem disse hadde faat større indflydelse paa fastsættelsen av de legale eksportprøver. Og særlig stor skulde den være blit efterat rugtolden i 1906 var blit forhøiet fra Rm. 3.50 til 5.00, da jo den ved meleksporten betalte drawback forhøiedes i samme forhold.

Til nærmere belysning av dette forhold skal man anføre følgende hentet fra «Norges Handel» aargangene 1890—1910:

A a r.	Import av rug uformalt.	Import av rugmel.		
		Ialt.	Herav fra Tyskland.	Tysk rugmel i procent av den samlede rugmelsimport.
	Kg.	Kg.	Kg.	
1890	158 680 000	24 857 000	18 360 000	75.5
1891—1895 i gjennemsnit aarlig...	159 562 200	26 222 600	21 135 000	80.6
1896—1900 . — — ...	193 151 200	41 431 800	31 071 200	75.0
1901—1905 . — — ...	236 762 200	29 152 800	20 365 200	69.8
1906—1910 . — — ...	204 964 800	32 068 600	26 664 600	83.1
Herav i:				
1906	232 648 000	20 475 000	12 838 000	62.7
1907	190 994 000	25 192 000	18 026 000	71.7
1908	204 087 000	28 662 000	23 232 000	81.1
1909	182 225 000	40 779 000	37 365 000	91.6
1910	214 870 000	45 235 000	41 862 000	92.5

Man ser herav at importen av uformalt rug, der fra 1890 har været i jevn stigning og i aarene 1901—1905 var naadd op til i gjennémsnit ca. 237 mill. kg. aarlig, i tiden 1906—1910 er gaat sterkt tilbake (med vel 32 mill. kg.). Samtidig er importen av formalt rug, som hadde været i tilbakegang, i dette femaar gaat frem med ca. 3 mill. kg., og naar der sees hen til det sidste aar av femaarsperioden, endog med 13 mill. kg. sammenlignet med gjennémsnittet for aarene 1901—1905. De av vore møller, der formaler utenlandsk rug, har altsaa de i sidste aar ganske betragtelig maattet indskrænke denne sin virksomhet, mens samtidig de utenlandske møller her har fundet et stort marked for sin overproduktion. Under-søker man endelig hvorfra det importerte mel kommer, sees av tabellen hvilken frem-ragende stilling Tyskland indtar, navnlig i de seneste aar.

Med hensyn til aarsakerne til dette forhold kan byraet alene opstille for-modninger.

Forholdet kan neppe forklares derved, at vore møller i teknisk henseende er de utenlandske underlegne, idet de her antages at staa paa høide med hvad den

moderne teknik kan opvise. Det skyldes neppe heller billigere indkøb av korn, idet mange av vore møller gjennem sin kapitalstyrke og store formalingsevne, antagelig opnaar samme priser og øvrige betingelser som sine tyske konkurrenter. Og hvad endelig fragterne angaar saa vil den merutgift de norske møller muligens faar paa dette omraade, ikke kunne opveie den mindre utgift de erholder gjennem sin langt billigere drivkraft.

Den av vore møllere hævdede anskuelse, at Tyskland gjennem en eller anden præmiering av meleksporten søker at begunstige sin mølleindustri, synes derfor neppe helt grundløs.¹⁾

Av byg formalte vore handelsmøller 66 375 100 kg. hvorav fremstilledes:

36 603 900 kg. gryn og sigtet mel,
13 461 500 - sammalt mel,
13 072 800 - kli og andet avfald,

som avsattes til en samlet salgssum av kr. 8 302 239.

I gjennemsnit for tre-aaret 1908—1910 indførtes av byg formalt til mel og gryn 3 148 000 kg. eller bare 5.9 procent av det samlede forbruk. — Formalingen av byg er særlig knyttet til Vestlandet hvor landets største bygmølle findes, nemlig Vaksdals Mølle ved Bergen med en aarlig produktion av ca. 30 mill. kg. Av andre betydelige bygmøller skal nævnes Hammerstrand ved Trondhjem, Bjølsen Valsemølle og Moss Aktiemøller.

Av langt mindre betydning end de to foregaaende er hvetemøllerne hvorved der formales 21 502 700 kg. hvete, hvorav fremstilles:

15 179 400 kg. sigtet mel,
5 929 800 - kli og dernæst,

til en samlet værdi av kr. 4 058 475. En forholdsvis liten rolle spiller denne produktion sammenlignet med importen av formalt hvete, der for tre-aaret 1908—1910 i gjennemsnit var 51 235 590 kg., med andre ord vor egen formaling dækket ikke mere end 22.9 procent av det samlede forbruk. Vore betydeligste hvetemøller er Vaksdals Mølle og Fritzøe Møller i Larvik.

Av de andre kornsorter formaler handelsmøllerne:

10 834 800 kg. mais	til 10 303 100 kg. grøp etc.
502 400 - havre	- 433 400 - diverse melsorter.
907 500 - blandkorn	- 812 000 - — —
16 500 - erter	- 15 300 - — —

der avsattes til en samlet salgssum av kr. 1 521 000.

Vore handelsmøllers samlede produktion av kli skulde efter dette være 67 826 800 kg., der efter en gjennemsnitspris av kr. 10.00 pr. 100 kg. skulde gi en salgsværdi av næsten 7 mill. kr. Av denne mængde kli blev atter utført 29 552 000 kg. eller i de sidste 20 aar:

¹⁾ Se forevrig St.prp. nr. 5 for 1910 bilag 1, J. Asmussen: «Tysk meleksportpræmie og og dansk meltold» og Handwörterbuch der Staatswissenschaften, artikelen «Mühlerei».

I gennemsnit aarlig.	Kli. Samlet eksport.	Eksporten i procent av den samlede kornimport.
	Kg.	
For 1891—1895.....	8 485 640	3.3
« 1896—1900.....	16 417 260	5.3
« 1901—1905.....	27 982 000	7.0
« 1906—1910.....	27 844 900	7.3

Samtidig har importen været:

1891—1895.....	1 007 300 kg.
1896—1900.....	1 003 400 -
1901—1905.....	359 900 -
1906—1910.....	88 300 -

Dette, at et saa stort kvantum kli ikke kan avsættes indenlands, men maa eksporteres, har været et for vor mølleindustri i høieste grad uheldig forhold, idet dette afvandsprodukt, som følge av den to ganger paaløpne fragt ofte har bragt vore møller tap. Samtidig er det saa meget mere beklagelig, som vort landbruk her ved gaar glip av et billig og i utlandet høit skattet kraftfôr. Saaledes skal aarsaken til at den tyske mølleindustri er blit opmuntret med den ovenfor omtalte eksportpræmie paa det gode brødmel, netop være at bringe landbruket rikelig tilgang paa kli og andet fôrmel.

De her opgivne mel- og kliopgaver er ikke saa fuldkomne som ønskelig kunde være, idet de for en række av bedrifters vedkommende er fremkommen gjennem beregning. De fleste møller har nemlig nøiet sig med at opgi summariske opgaver over samlet kvantum korn formalt og samlet mængde mel producert, uten at ville opgi nærmere specifikation for hver enkelt kvalitet. Særlig det at bestemme, hvor stort kvantum der er sigtet og hvor stort der er sammalt, har medført store vanskeligheter, der er søkt overvundet ved anvendelse av det inden hver landsdel nogenlunde almindelige forhold.¹⁾

Leieformalingsmøllerne formalte i 1909 ialt 119 751 400 kg. — 30 procent av det samlede kvantum korn — eller for hver kornart:

29.5	procent	paa	havre.
26.3	—	-	rug.
32.5	—	-	byg.
2.0	—	-	hvete.
0.2	—	-	erter.
4.5	—	-	blandkorn.
5.0	—	-	mais.

¹⁾ Se forøvrig tillægsoplysningerne til tabel 4.

Korn.	Kilogram.	I procent av det samlede kvantum av hver kornsort der formaltes.
Havre	35 311 000	98.6
Rug	31 521 400	14.9
Byg	38 906 100	37.0
Hvete.....	2 407 800	10.1
Erter	274 600	94.3
Blandkorn.....	5 391 800	85.6
Mais.....	5 938 700	35.4

Det er altsaa særlig de kornsorter hvorav der fremstilles förmel, saasom havre, erter og blandkorn, der formales ved disse møller; mens formalingen av de egentlige brødkorn, rug og hvete, spiller liten rolle i sammenligning med det kvantum handelsmøllerne formaler. Hadde de indkomne opgaver git oplysning om, hvor meget utenlandsk korn, der for melgrossisterne blev formalt, ved de store leieformalingsmøller i og i nærheten av Kristiania, Stavanger og Bergen, og man hadde utskilt dette, vilde forholdet blit endnu mere iøinefaldende. Tar man saaledes f eks. landsmøllerne i enkelte amter, hvor det er git, at formalingen for en alt overveiende del sker direkte for forbrukerne saa finder man, at i:

			I procent av amtets samlede formaling.
Smaalenenes amt	formaltes	3 992 600 kg. havre	eller 53.3 procent.
Akershus	-	5 093 500 -	- 57.8 -
Hedemarkens	-	6 122 600 -	- 62.1 -
Kristians	-	4 648 000 -	- 51.9 -
Jarlsb. og Larv.	-	3 004 900 -	- 56.5 -
N. Trondhjems	-	2 148 800 -	- 59.0 -

I samtlige disse amter var altsaa over halvdelen av formalingen havre (i Hedemarkens og Kristians amter tillike blandkorn).

De allerfleste av leieformalingsmøllerne er landsens bruk, idet som før nævnt bare 17 av dem laa i byerne og hele 263 paa landsbygden. Deres formaling (se tabel 5) fordeltes saaledes:

(Se tabellen næste side).

Beliggenhet.	Tilsammen kilogram.	Eller pr. mølle. Kilogram
Riket	119 751 400	427 400
Rikets bygder	83 830 800	318 748
Rikets byer	35 920 600	2 113 000
Østlandet	42 892 700	386 475
Oplandene	21 710 600	244 000
Sørlandet	3 181 100	109 700
Vestlandet	46 483 400	1 859 336
Trøndelagen	5 327 000	221 000
Nord-Norge	156 600	156 600

Herav sees, at de faa bymøller formalte næsten $\frac{1}{3}$ av det samlede kvantum korn og bare d e r e s midlere formaling ligger over gjennemsnittet for det hele rike; landsmøllerne derimot er gjennemgaaende smaa.

Sees endelig hen til de enkelte landsdele, saa formalte Vestlandet og Østlandet hver omtrent $\frac{2}{5}$ av det samlede kvantum; gjennemgaaende store var imidlertid kun Vestlandets møller, ti bare her laa gjennemsnittet over det hele rikets.

Leieformalingsmøllerne mottar kundernes korn, formaler det, og avleverer saa atter melet; kornets art derimot spiller for dem regelmæssig en ringe rolle. Som følge herav kunde en række møller bare opgi samlet kvantum korn formalt, og var ute av stand til at meddele en yderligere spesifikasjon. Man har derfor maattet nøie sig med opgaver over det samlede antal tdr. eller hl. korn, og har saa i overensstemmelse med det forhold der var det herskende inden hvert amt, fordelt kornet paa de enkelte kornarter.¹⁾ Paa denne maate er opgaverne beregnet for ca. $\frac{1}{4}$ av samtlige leieformalingsmøller og for 27 procent av disses samlede formaling. Av disse grunde har det endvidere været umulig at bringe leieformalingsmøllernes produktion av gryn, sigtet og sammalt mel samt kli paa det rene. De største leieformalingsmøller var Tou Mølle ved Stavanger, Storemøllens Mølle i Bergen og Nedre Foss Mølle i Kristiania.

Bruttoindtægten av vor mølleindustri²⁾ kan heller ikke opgives som et ensartet hele; men maa ogsaa specificeres efter handels- og leieformalingsmøller. For de førstes vedkommende vil den nemlig bli en virkelig salgside, mens den ved de sidste bare blir en betaling for utført arbeide, idet formalingsproduktets salgsværdi her blir det mangedobbelte av denne.

Handelsmøllernes samlede bruttoavkastning var ialt kr. 39 105 769 (pr. mølle i gjennemsnit kr. 1 150 170), hvilket fordelte sig paa de enkelte landsdele som følger:

¹⁾ Se tillæggsopgaverne til tabel 4.

²⁾ Angaaende den samlede takstsum se side 26.

Østlandet	kr. 17 295 090
Oplandene.....	290 194
Sørlandet	- 4 325 000
Vestlandet	- 14 924 730
Trøndelagen.....	- 2 270 755
Rikets bygder.....	- 17 749 917
Rikets byer.....	- 21 355 852

Av disse kr. 39 105 769 blev kr. 625 241 utbetalt i arbeidsløn for kornets formaling, mens det formalte korn efter de i Handelsstatistikken beregnede gjennomsnittspriser tillagt tolden skulde repræsentere en samlet værdi av kr. 35 418 600.

Leieformalingsmøllernes samlede bruttoindtægt (formalingsløn) var kr. 1 197 311, som fordeltes saaledes paa de enkelte amter:

Amter.	Kroner.	Amter.	Kroner.
Søndre Bergenhus	154 178	Kristiania by	ca. 60 000
Kristians	134 507	Nordre Trondhjem	45 253
Stavanger	134 500	Bratsberg.....	24 438
Bergen by	ca. 120 000	Søndre Trondhjem.....	17 525
Smaalenene	117 043	Nedenes	7 000
Hedemarken	114 040	Lister og Mandal	6 900
Akershus	98 728	Nordre Bergenhus.....	2 720
Jarlsberg og Larvik.....	85 203	Nordland	2 000
Buskerud	74 820	Romsdal	480

Formalingslønnens beregning har vistnok været forbundet med nogen vilkaarlighet for deres vedkommende der mottar skat eller told i korn, idet værdsættelsen av skattekornet har været høist forskjellig, ikke alene inden samme amt, men endog inden samme herred. Hvor avvikelsen har været særlig stor fra det inden amtet sedvanlige forhold, har derfor en skjønsmæssig revideren av de indkomne opgaver været nødvendig.

Fordelt paa de større landsdele faldt paa:

Østlandet	kr. 435 523	eller 36.4	procent.
Oplandene.....	- 248 547	— 20.8	—
Sørlandet	- 38 338	— 3.2	—
Vestlandet	- 409 645	— 34.2	—
Trøndelagen.....	- 63 258	— 5.2	—
Nord-Norge	- 2 000	— 0.2	—
Rikets bygder	- 284 408	— 23.7	—
Rikets byer	- 912 903	— 76.3	—

Den midlere formalingssløn var kr. 3 990 for det hele rike underrett; større var den i Kristiania by — ca. kr. 60 000 —, Bergen by — ca. kr. 60 000 —, Stavanger amt — kr. 16 813 — og Søndre Bergenhus amt — kr. 11 844 —. Mens den i alle de øvrige amter var mindre.

Av disse kr. 1 197 311 er kr. 446 953 utbetalt i arbeidssløn.

Avgiften for formaling av 100 kg. korn var i gjennemsnit for det hele rike kr. 1.00. Den var:

- Kr. 0.70—0.80 i Kristiania og Bergen.
- 0.90—1.00 i Søndre Bergenhus og Buskerud.
- 1.01—1.10 i Smaalenene, Stavanger, Søndre Trondhjem og Akershus.
- 1.11—1.20 i Kristians, Hedemarken, Lister og Mandal, Nedenes og Romsdal.
- 1.21—1.30 i Bratsberg, Nordre Trondhjem, Nordre Bergenhus og Jarlsberg og Larvik.
- Over kr. 1.30 i Nordland.

Ved de aller fleste møller blir imidlertid formalingsslønnen ikke fastsat efter vekt med varierende satser efter kornets art, men med ens satser for samme rummaal (hl. eller tdr.) korn, av hvad art det saa end er. Pr. tdr. (å 1.39 hl.) var saaledes formalingsslønnen i gjennemsnit for det hele rike kr. 0.84; for de enkelte amter stillet forholdet sig saaledes:

- Kr. 0.70—0.80 i Bergen, Kristiania, Søndre Bergenhus og Romsdal.
- 0.81—0.90 i Smaalenene, Akershus, Stavanger, Buskerud, Kristians, Lister og Mandal og Søndre Trondhjem.
- 0.91—1.00 i Nordre Trondhjem, Hedemarken, Jarlsberg og Larvik, Bratsberg, Nedenes, Nordre Bergenhus og Nordland.

Ved tællingen undersøktes ikke, hvorvidt bruttoavkastningen optjentes in natura eller i penger; men 81 møllebruk har allikevel oplyst, at formalingsslønnen udelukkende erlagdes i korn, og 21 at de delvis benyttet denne betalingsmaate; ved 102 møller eller 37 procent av samtlige anvendtes altsaa endnu naturalavlønningen. Det siges imidlertid, at denne betalingsform skal være i avtagende, idet bønderne klager over, at de vanskelig kan kontrollere, hvor meget mølleren tar i betaling, og møllerne klager over, at det korn de mottar blir en høist uensartet og derfor meget litet værdifuld vare. Men dette lønningssystem skulde altsaa endnu — ifølge de indkomne opgaver — være for endel utbredt i Smaalenene, Akershus, Hedemarkens og Kristians amter, dog her for en alt overveiende del i de mest avsidesliggende trakter. Avgiften for leieformalingen varierte mellem 10 og 15 liter pr. tdr.

I gjennemsnit for Smaalenenes amt	11.6 liter
- — - Akershus amt	11.7 —
- — - Hedemarkens amt	12.1 —
- — - Kristians amt	12.0 —

Høiest altsaa paa Hedemarken og lavest i Smaalenene eller samme forhold som ved pengelønnen.

For den moderne mølleindustri spiller arbeidsmaskinerne en stor rolle. Det vilde derfor ha været av betydelig interesse om man gjennom Fabrik-tællingen hadde kunnet skaffe materiale til belysning av denne industrigrens tek-niske standpunkt. Men som rimelig er har det været vanskelig at erholde ens-artede opplysninger, hvorfor opgaverne bare egner sig til gjengivelse i en summa-risk form. Særlig er dette tilfældet med tørke, rense- og sigteindretninger. Saa-ledes opgav 156 anlæg ialt at ha 490 forskjellige renseindretninger, 233 anlæg 876 forskjellige sigter og 207 anlæg 300 forskjellige tørker; men disse grupper rummer alle mulige teknikkens utviklingstrin, saaledes f. eks. for sigternes ved-kommende, alt like fra de mest primitive melsold op til de kompliserte centrifugal-sigter. Og hertil kommer at det antal maskiner, de smaa møller har opgit, væ-sentlig omfatter saadanne, som de større har fundet for uvæsentlige til at med-regne.

For selve kvernernes vedkommende stiller imidlertid forholdene sig noget gunstigere, omend ogsaa her spesifikasjonen kunde ha været bedre. Ved 314 møller opgaves saaledes sammalkvernernes antal at være 1 100 og grynkvernernes ved 232 anlæg at være 288, men om disse kverner bestod av gammeldagse til-hugne stener, eller av kunstige hjemførte fra Tyskland eller Frankrike, derom gir opgaverne ingen opplysning.

Med valsestoler — den moderne mølletekniks viktigste hjelpemiddel — var 69 bruk forsynt. Disse møller fordelte sig paa de enkelte amter som følger:

A m t e r.	Antal handels-møller.	Antal leieforma-lingsmøller.	Antal bymøller.	Antal lands-møller.	Antal med over 10 stoler.
Smaalenene	4	13	4	13	1
Akershus	1	9	-	10	-
Kristiania by	1	1	2	-	2
Kristians	1	3	3	1	-
Buskerud	1	5	-	6	-
• Jarlsberg og Larvik	1	9	1	9	1
Bratsberg	1	1	1	1	1
Lister og Mandal	1	-	1	-	-
Stavanger	-	1	-	1	1
Søndre Bergenhushus	4	6	-	10	3
Bergen by	1	2	3	-	2
Søndre Trondhjem	1	2	-	3	1

Eller med andre ord av landets

34 handelsmøller	hadde de 17 valsestoler	
280 leieformalingsmøller	— - 52	—
26 bymøller	— - 15	—
288 landsmøller	— - 54	—
Ved 23 anlæg fandtes	1 valsestol.	Ialt 23
« 18 — —	2 —	« 36
« 8 — —	3 —	« 24
« 8 — —	4—10 —	« 55
« 8 — —	11—20 —	« 106
« 4 — —	over 20 —	« 140

Ved 69 bruk fandtes altsaa ialt 384 valsestoler.

Av de 4 møllebruk der var utstyrt med mere end 20 valsestoler var de 3 paa Østlandet og 1 paa Vestlandet. — At denne kostbare maskine har vundet indpas ved et saa stort antal bruk, ja ofte ved forholdsvis smaa møller med liten formaling vidner tydelig nok om hvilket høit teknisk utviklingstrin den norske mølleindustri er naadd. Til sammenligning kan saaledes anføres at i Danmark i 1906 613 av landets 2 563 møller var forsynt med ialt 979 valsestoler; her fandtes altsaa denne arbeidsmaskine ved 24 procent av samtlige møller hos os bare ved 22 procent; men mens der i Danmark faldt mere end 2 møller pr. stol, faldt der hos os ikke engang 1 mølle pr. stol.

Det er særlig den lette adgang til billig v a n d k r a f t som har bidraget til at utvikle denne for vort land saa viktige industrigren, idet nemlig vore mølleiere herved har været adskillig gunstigere stillet end sine konkurrenter i Danmark og Tyskland, der for en væsentlig del er henvist til den kostbarere dampkraft. Hovedmassen av vore møller — 307 eller 98 procent — drives saaledes nu ved hjelp av vandkraft. Men ikke altid har det været saa; ti i 1835 fandtes endnu 14 vindmøller og 4 hestemøller, hvortil saa i 1840- og 50-aarene kom en del dampmøller. I den anden halvpart av aarhundredet derimot, blir atter vandkraften saa godt som eneraadende. Av de 307 vandmøller som fandtes i 1909 dreves:

120 med almindelig vandhjul.
164 — turbiner.
22 — turbiner og vandhjul.

Av de øvrige 8 møller dreves 3 med damp, 3 med leiet elektricitet og 2 med gas og petroleum, og desuten var 4 forsynt med dampkraft for reserve (se tabel 6 og 7).

Ialt sysselsatte mølleindustrien 698 kraftmaskiner av følgende effektivitet:

367 vandhjul	med 4 424 eff. h.k.
314 turbiner	« 17 206 - -
7 dampmaskiner ¹⁾	« 1 514 - -
10 andre motorer	« 404 - -

¹⁾ Herav 4 reservemaskiner med 1205 eff. h.k.

Disse kraftmaskiners geografiske fordeling var følgende (se tabel 7):

Landsdele.	Vandhjul.		Turbiner.		Dampmaskiner.		Andre.		
	Antal.	Eff. h.k.	Antal.	Eff. h.k.	Antal.	Eff. h.k.	Antal.	Eff. h.k.	
Østlandet.....	{ land	123	1 746	112	4 860	1	50	-	-
	{ by	9	120	31	2 655	1	150	5	132
Oplandene.....	{ land	155	1 550	73	2 522	-	-	1	15
	{ by	8	95	7	185	-	-	-	-
Sørlandet.....	{ land	45	377	15	435	1	9	1	48
	{ by	2	100	3	530	-	-	2	200
Vestlandet.....	{ land	15	250	35	3 469	1	600	1	9
	{ by	1	20	2	500	2	555	-	-
Trøndelagen.....	{ land	9	166	32	1 910	1	150	-	-
	{ by	-	-	2	20	-	-	-	-
Nord-Norge.....	{ land	-	-	2	120	-	-	-	-
	{ by	-	-	-	-	-	-	-	-

Av interesse kan det her være at sammenligne kraftmaskinernes samlede effektivitet med Riksforsikringsanstaltens og fabrikspektørernes opgaver:

Fabriktællingen 1909.....	23 548 ¹⁾ eff. h.k.
Riksforsikringsanstaltens industristatistik 1909	26 583 ²⁾ - -
Fabrikspektørernes årsberetninger 1907	21 535 - -

Arbeiderantallet er som før sagt av mindre betydning ved bedømmelsen av den moderne mølleindustri, hvilket tydelig fremgaar derav, at det i de forløpne 40—50 aar har holdt sig saa omtrent uforandret, skjønt produktionen, som ovenfor vist, er blit den mangedobbelte. I 1875 sysselsatte saaledes kornmøllerne 1 979 arbeidere, mot nu (iflg. hefte I, tabel 2) 1 921; absolut set skulde der altsaa være en svak tilbakegang. Men, mens der i 1875 faldt 4 arbeidere pr. bruk, falder der nu 5.4 eller — naar hensyn bare tages til de 314 møller der har avgit produktionsopgaver — 6 arbeidere. Det sees saaledes, at utviklingen er gaat i retning av at samle flere og flere arbeidere paa færre, men til gjengjæld meget større bedrifter. End tydeligere fremgaar dette, naar man omregner opgaverne for 1909 efter samme principper som for 1890 (se side 3), idet arbeidernes antal da findes at være:

1890 ialt	1 785; pr. mølle	6.
1909 «	1 796; - —	7.

Til supplerings av Fabriktællingens økonomisk-statistiske resultater har man fra ligningskommissionerne indhentet opgaver over de forskjellige bedrifters takstsum. Ifølge disse var 166 møller med en samlet formaling av 276.7 mill. kg. korn taksert for ialt 10.2 mill. kr. Ved at inndele disse møllebruk i følgende grupper: 1) de der formaler under 100 000 kg., 2) 100 000—499 000 kg., 3) 500 000—999 000 kg., 4) 1 mill.—9.9 mill. kg., 5) 10 mill. kg. og derover, har man fundet, at der i almindelighet i gruppe 1 kan antages at falde 3 takstkroner pr. 100 kg. korn formalt, i gruppe 2: 4.50 kr., i gruppe 3: 5.00 kr., i gruppe 4: 7.00 kr. og i gruppe 5: 12.00 kr. Ved at anvende disse forholdstal paa de 148 ikke særskilt takserte møller er disses takstsum beregnet til 3.7 mill. kr. Den samlede takstsum for landets ialt 314 fabrikmæssig drevne møller skulde altsaa være ca. 13.9 mill. kroner.

Paa samme maate er formue og indtægt beregnet for de ikke særskilt takserte møller og er fundet at være henholdsvis 2.7 mill. kr. og 250 000 kr. For de særskilt taksertes vedkommende var de tilsvarende tal 7.8 mill. kr. og 950 000 kr., saaledes at den samlede skattelagte formue skulde være 10.5 mill. kr. og indtægt 1.2 mill. kr.

¹⁾ Heri medregnet smaa sagbruk kombinert med møller.

²⁾ Iberegnet smaa møllebruk i forbindelse med benmølle, barkemølle og sagbruk.

Tabel 1. Antal kornmøller i aarene 1840—1909 med opgaver over arbejderantal og anvendt hestekraft.

Aarstal.	Antal kornmøller.			Antal arbejdere.	Antal dagsverk.	Antal eff. hestekræfter.
	Land.	By.	Riket ialt.			
1840 ¹⁾	357	40	397	-	-	-
1845.....	-	-	417	-	-	-
1850.....	467	42	509	-	-	-
1855.....	531	45	576	-	-	-
1860.....	564	54	618	-	-	-
1865.....	634	67	701	1 647	-	-
1870 ²⁾	397	56	453	1 515	-	-
1875.....	466	47	513	1 979	-	-
1879.....	521	31	552	2 039	-	-
1885 ³⁾	350	37	387	1 787	462 200	-
1890.....	276	27	303	1 785	421 500	-
1895.....	228	24	252	1 493	389 300	-
1900 ⁴⁾	-	-	464	1 766	414 841	23 310
1905.....	-	-	439	1 627	404 928	23 054
1906.....	-	-	441	1 706	420 442	24 427
1907.....	-	-	435	1 688	415 072	24 959
1908.....	-	-	441	1 738	431 390	27 180
1909 ⁵⁾	288	26	314	1 921 ⁶⁾	484 200	23 606

¹⁾ Ifølge resol. av 23 decbr. 1839 skulde amtmændene indsende opgaver over alle møller med en formaling av mindst 500 tdr. korn.

²⁾ Fra 1870 av er selve urmaterialet tilstillet byraaet.

³⁾ Fra 1885 utelates alle bedrifter med mindre end 300 dagsverk.

⁴⁾ 1900—1908 hentet fra Riksforsikringsanstaltens Industristatistik (se side 3).

⁵⁾ Uberegnet de møller der formaler under 500 tdr. korn aarlig, jfr. side 4.

⁶⁾ Fabriktællingens opgaver over antal arbejdere og dagsverk omfatter alle personer sysselsat i bedriften, mens Riksforsikringsanstaltens opgaver kun omfatter de forsikringspligtige; derfor det større antal.

Tabel 2. Oversigt over antallet av kornmøllerne¹⁾ i 1909 i riket, de forskjellige landsdele, de enkelte amter og delvis herreder og byer fordelt efter handels- og leieformalingsmøller.

Beliggenhet.	Antal møllebruk medtat i tællingen.	Herav har følgende git opplysning om sin art.	Antal handelsmøller.	Av disse drev tillike leieformaling.	Antal leieformalingsmøller.
Riket	345	314	34	20	280
Rikets bygder.....	319	288	25	17	263
Rikets byer.....	26	26	9	3	17
De større landsdele.					
Østlandet.....	{ land 123 by 12	112 12	7 6	3 3	105 6
Oplandene	{ land 110 by 6	94 6	11 -	11 -	83 6
Sørlandet	{ land 29 by 4	27 4	- 2	- -	27 2
Vestlandet.....	{ land 28 by 3	27 3	4 1	1 -	23 2
Trøndelagen	{ land 28 by 1	27 1	3 -	2 -	24 1
Nord-Norge	land 1	1	-	-	1
A m t e r.					
Smaalenene	{ land 33 by 4	30 4	2 3	1 2	28 1
Herav:					
Moss	3	3	2	1	1
Rakkestad.....	11	8	1	1	7
Hobøl.....	5	5	1	-	4
Akershus	{ land 45 by 1	41 1	4 1	1 1	37 -
Herav:					
Aker	3	2	1	-	1
Urskog	4	4	1	-	3
Høland	5	4	-	-	4
Ullensaker	5	5	-	-	5
Nes.....	6	6	1	-	5
Eidsvold	5	4	-	-	4
Nannestad.....	4	4	-	-	4
Kristiania.....	by 2	2	1	-	1
Hedemarken	{ land 57 by 1	49 1	6 -	6 -	43 1
Herav:					
Ringsaker	7	5	-	-	5
Vang.....	4	4	2	2	2
Løiten.....	5	4	1	1	3
Romedal.....	7	5	1	1	4
Nordre Odalen	5	4	1	1	3
Eidskogen.....	5	3	-	-	3
Brandval	4	3	-	-	3
Grue.....	4	4	-	-	4

¹⁾ Angaaende mængden av det ved møllerne formalte korn, se tabel 5.

Tabel 2 (forts.). Oversigt over antallet av kornmøllerne¹⁾ i 1909 i riket, de forskjellige landsdele, de enkelte amter og delvis herreder og byer, fordelt efter handels- og leieformalingsmøller.

Beliggenhet.	Antal møllebruk medtat i tællingen.	Herav har følgende git opplysning om sin art.	Antal handelsmøller.	Av disse drev tillike leieformaling.	Antal leieformalingsmøller.
Kristians { land	53	45	5	5	40
Herav: { by	5	5	-	-	5
Lillehammer	3	3	-	-	3
Østre Gausdal	4	4	1	1	3
Biri	4	4	-	-	4
Østre Toten	5	5	3	3	2
Vestre Toten	4	4	1	1	3
Jevnaker	4	3	-	-	3
Brandbu	7	5	-	-	5
Buskerud { land	21	18	1	1	17
Herav: { by	2	2	-	-	2
Sigdal	5	3	-	-	3
Jarlsberg og Larvik { land	24	23	-	-	23
Herav: { by	3	3	1	-	2
Larvik	2	2	1	-	1
Sem	4	4	-	-	4
Hedrum	3	3	-	-	3
Bratsberg { land	15	15	-	-	15
Herav: { by	2	2	1	-	1
Skien	2	2	1	-	1
Bø	3	3	-	-	3
Nedenes { land	8	6	-	-	6
Herav: { by	1	1	-	-	1
Lister og Mandal { land	6	6	-	-	6
Herav: { by	1	1	1	-	-
Stavanger land	9	8	-	-	8
Søndre Bergenhus land	16	16	4	1	12
Herav:					
Hosanger	3	3	1	-	2
Bergen by	3	3	1	-	2
Nordre Bergenhus land	3	3	-	-	3
Romsdal by	1	1	-	-	1
Søndre Trondhjem land	12	12	3	2	9
Herav:					
Strinden	4	4	2	1	2
Nordre Trondhjem land	16	15	-	-	15
Herav:					
Levanger	3	2	-	-	2
Nordland land	1	1	-	-	1

¹⁾ Angaaende mængden av det ved møllerne formalte korn, se tabel 5.

Tabel 3. Kornmøller specificert efter formalingens størrelse.

Fabrikteilling
1909.

30

Beliggenhet.	Under 100 000 kg.	100 000— 199 999 kg.	200 000— 299 999 kg.	300 000— 399 999 kg.	400 000— 499 999 kg.	500 000— 749 999 kg.	750 000— 999 999 kg.	1 mill.— 4.9 mill. kg.	5 mill.— 9.9 mill. kg.	10 mill.— 49.9 mill. kg.	Over 50 mill. kg.	Ialt.	
Riket.....	95	92	38	15	17	19	10	14	2	10	2	314	
Rikets bygder.....	93	88	38	14	16	16	8	10	-	4	1	288	
Rikets byer.....	2	4	-	1	1	3	2	4	2	6	1	26	
De større landsdele.													
Østlandet.....	land	32	33	16	7	7	9	4	3	-	1	-	112
	by	-	1	-	1	-	2	-	4	1	2	1	12
Oplandene.....	land	33	28	13	3	9	4	2	2	-	-	-	94
	by	1	2	-	-	-	1	2	-	-	-	-	6
Sørlandet.....	land	13	11	2	1	-	-	-	-	-	-	-	27
	by	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2	-	4
Vestlandet.....	land	9	6	1	1	-	-	2	5	-	2	1	27
	by	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	3
Trøndelagen.....	land	6	9	6	2	-	3	-	-	-	1	-	27
	by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Nord-Norge.....	land	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
A m t e r.													
Smaalenene.....	land	7	10	5	3	1	2	1	1	-	-	-	30
	by	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	4
Akershus.....	land	13	12	7	2	2	1	3	-	-	1	-	41
	by	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Kristiania.....	by	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	

Hedemarken	{ land	17	14	8	1	5	2	1	1	-	-	-	49
	{ by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kristians	{ land	16	14	5	2	4	2	1	1	-	-	-	45
	{ by	-	2	-	-	-	1	2	-	-	-	-	5
Buskerud	{ land	6	4	2	-	2	3	-	1	-	-	-	18
	{ by	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2
Jarlsberg og Larvik	{ land	6	7	2	2	2	3	-	1	-	-	-	23
	{ by	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	3
Bratsberg	{ land	7	5	2	1	-	-	-	-	-	-	-	15
	{ by	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2
Nedenes	{ land	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	{ by	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Lister og Mandal	{ land	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	{ by	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Stavanger	land	4	2	-	1	-	-	-	-	-	1	-	8
Søndre Bergenhus	land	3	3	1	-	-	-	2	5	-	1	1	16
Bergen	by	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	3
Nordre Bergenhus	land	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Romsdal	by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Søndre Trondhjem	land	4	4	2	-	-	1	-	-	-	1	-	12
Nordre Trondhjem	land	2	5	4	2	-	2	-	-	-	-	-	15
Nordland	land	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Tabel 3 (forts.) *Kornmøller specificeret efter formalingens størrelse.*

 A. *Handelsmøller.*

Beliggenhet.	Under 100 000 kg.	100 000— 199 999 kg.	200 000— 299 999 kg.	300 000— 399 999 kg.	400 000— 499 999 kg.	500 000— 749 999 kr.	750 000— 999 999 kg.	1 mill.— 4.9 mill. kg.	5 mill.— 9.9 mill. kg.	10 mill.— 49.9 mill. kg.	Over 50 mill. kg.	Ialt.
Riket.....	10	8	1	1	1	-	1	2	-	8	2	34
Rikets bygder.....	10	6	1	1	1	-	1	1	-	3	1	25
Rikets byer.....	-	2	-	-	-	-	-	1	-	5	1	9
De større landsdele.												
Østlandet.....	{ land	4	1	1	-	-	-	-	-	1	-	7
		{ by	-	2	-	-	-	-	1	-	2	1
Oplandene.....	land		6	3	-	-	1	-	1	-	-	11
Sørlandet.....	by	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
Vestlandet.....	{ land	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	4
		{ by	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Trøndelagen.....	land		-	2	-	-	-	-	-	1	-	3

Tabel 3 (forts.) *Kormøller specificert efter formalingens størrelse.*
B. Leieformalingsmøller.¹⁾

Beliggenhet.	Under 100 000 kg.	100 000— 199 999 kg.	200 000— 299 999 kg.	300 000— 399 999 kg.	400 000— 499 999 kg.	500 000— 749 999 kg.	750 000— 999 999 kg.	1 mill.— 4.9 mill. kg.	5 mill.— 9.9 mill. kg.	10 mill.— 49.9 mill. kg.	Over 50 mill. kg.	Ialt.
Riket.....	93	93	38	15	17	19	9	12	2	2	-	300
Rikets bygder.....	91	89	38	14	15	16	7	9	-	1	-	280
Rikets byer.....	2	4	-	1	2	3	2	3	2	1	-	20
De større landsdele.												
Østlandet.....	{ land	29	33	17	6	8	4	3	-	-	-	108
	{ by	-	1	-	1	1	2	3	1	-	-	9
Oplandene.....	{ land	33	29	14	3	7	2	2	-	-	-	94
	{ by	1	2	-	-	-	1	2	-	-	-	6
Sørlandet.....	{ land	13	11	2	1	-	-	-	-	-	-	27
	{ by	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2
Vestlandet.....	{ land	9	6	-	2	-	1	4	-	1	-	24
	{ by	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2
Trøndelagen.....	{ land	7	9	5	2	-	3	-	-	-	-	26
	{ by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3 Nord-Norge.....	land	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1

¹⁾ De 20 kombinerte møller er her medtatt saavel som handels- som leieformalingsmøller, derfor det større antal.

Tabel 4. Korn av forskjellig slags formalt ved landets møller i 1909.

Beliggenhet.	Havre 100 kg.	Rug. 100 kg.	Byg. 100 kg.	Hvete 100 kg.	Erter 100 kg.	Blandkorn 100 kg.	Ris og mais 100 kg.	Samlet vekt 100 kg.	
Riket	358 134	2 109 504	1 052 812	239 205	2 911	62 993	167 735	3 993 294	
Rikets bygder	313 495	813 092	757 812	142 758	2 365	62 993	37 333	2 129 848	
Rikets byer	44 639	1 296 412	295 000	96 447	546	-	130 402	1 863 446	
De større landsdele.									
Østlandet	land	138 414	204 700	66 548	14 221	729	1 027	6 772	432 411
	by	28 577	777 023	194 244	95 086	299	-	122 314	1 217 543
Oplandene	land	55 542	21 257	50 991	80	1 629	61 611	21 401	212 511
	by	12 183	1 977	12 693	-	247	-	1 910	29 010
Sørlandet	land	13 650	4 065	4 644	3 185	7	-	-	25 551
	by	3 479	264 374	38 063	1 361	-	-	6 178	313 455
Vestlandet	land	79 201	499 212	522 570	125 272	-	355	6 795	1 233 405
	by	-	253 038	50 000	-	-	-	-	303 038
Trøndelagen	land	26 022	83 858	112 159	-	-	-	2 365	224 404
	by	400	-	-	-	-	-	-	400
Nord-Norge	land	666	-	900	-	-	-	-	1 566
	by	-	-	-	-	-	-	-	-

A m t e r.									
Smaalenene	48 971	327 091	90 549	2 967	-	244	69 192	539 014	
Akershus	56 431	582 982	136 706	1 024	532	69	54 708	255 199	}
Kristiania								577 253	
Hedemarken	40 219	9 781	18 813	16	673	30 708	15 858	116 068	
Kristians	27 506	13 453	44 871	64	1 203	30 903	7 453	125 453	
Buskerud	23 767	16 546	25 224	5 448	496	714	5 186	77 381	
Jarlsberg og Larvik	37 822	55 104	8 313	99 868	-	-	-	201 107	
Bratsberg	9 971	183 035	31 085	1 980	7	-	-	226 078	
Nedenes	2 539	1 066	522	1 679	-	-	-	5 806	
Lister og Mandal	4 619	84 338	11 100	887	-	-	6 178	107 122	
Stavanger ¹⁾	28 184	44 798	64 378	2 122	-	-	570	140 052	
Søndre Bergenhus	49 731	454 414	457 587	123 150	-	-	6 225	1 091 107	
Bergen	-	253 038	50 000	-	-	-	-	303 038	
Nordre Bergenhus	1 286	-	605	-	-	355	-	2 246	
Romsdal	400	-	-	-	-	-	-	400	
Søndre Trondhjem	4 534	83 858	97 180	-	-	-	2 365	187 937	
Nordre Trondhjem	21 488	-	14 979	-	-	-	-	36 467	
Nordland	666	-	900	-	-	-	-	1 566	

¹⁾ Opgaver fra Tou Mølle hentet fra firmaets 50-aars skrift og E. Sundt: «Norges handel og industri».

Tillægsoplysninger angaaende forskjellige omsætningsfaktorer.

1 tdr. havre	veier =	67.5 kg. og 1 hl. do. =	48 kg.
1 « rug	— =	100 « - 1 - - =	72 «
1 « byg	— =	90 « - 1 - - =	65 «
1 « hvete	— =	107.5 « - 1 - - =	77 «
1 « erter	— =	107.5 « - 1 - - =	77 «
1 « blandkorn	— =	75.5 « - 1 - - =	54 «
1 « mais	— =	109 « - 1 - - =	78 «

Hvor kun melproduktionen er opgit er den tilsvarende kornmængde beregnet efter følgende forhold:

Havre 85—90 pct. mel.	Rug 60—65 pct. mel.
15—10 « svind.	35—32 « kli.
	5—3 « svind.
Hvete 60—70 « mel.	Byg 60—75 « mel.
35—28 « kli.	30—20 « kli.
5—2 « svind.	10—5 « svind.

Hvor kun samlet antal tdr. eller hl. korn formalt er opgit, er dette kvantum fordelt paa de enkelte kornsorter efter følgende gennemsnitsprocenter:

Amer.	Havre.	Rug.	Byg.	Hvete.	Blandkorn.	Erter.	Mais.
Smaalenene	53.6	34.2	4.8	2.6	-	-	4.8
Akershus	66.7	14.4	17.8	-	11.2	-	-
Hedemarken	50.0	6.0	15.0	-	22.5	0.5	6.0
Kristians	28.3	6.0	33.4	-	28.3	0.4	3.6
Buskerud	37.1	18.5	31.5	5.6	1.1	0.6	5.6
Jarlsberg og Larv.	64.9	14.1	10.5	10.5	-	-	-
Bratsberg	60.0	13.3	20.0	6.7	-	-	-
Nedenes	54.0	16.0	8.0	22.0	-	-	-
Stavanger	87.4	0.1	0.1	12.4	-	-	0.5
Søndre Bergenhus.	36.3	0.1	63.2	-	-	-	-
Nordre Bergenhus.	70.0	-	20.0	-	10.0	-	-
Søndre Trondhjem.	50.0	3.7	46.3	-	-	-	-
Nordre Trondhjem.	33.3	-	66.7	-	-	-	-

Ørnformalingen i 1909 specificert for handels- og leieformalingsmøller.

andelsmøller. 100 kg.	Leieformalings- møller. 100 kg.	Beliggenhet.	Handelsmøller. 100 kg.	Leieformalings- møller. 100 kg.
2 795 780	1 197 514	Akershus { land	161 495	88 049
1 291 540	838 308	Herav : { by	1 400	4 255
1 504 240	359 206	Aker	160 000	2 500
		Høland	-	15 100
		Skedsmo	-	9 000
		Gjerdrum	-	12 600
		Nes	-	8 100
165 959	266 452	Eidsvold	-	12 000
1 055 068	162 475	Nannestad	-	6 800
24 415	188 096	Kristiania by	500 000	85 000
-	29 010	Hedemarken { land	17 045	98 612

Tabel 6. *Oversigt over kornmøllernes kraftkilder.*

Beliggenhet.	Vand.			Damp.	Elektri- citet.	Andre.
	Vandhjul.	Turbin.	Vandhjul og turbin.			
Riket	120	164	22	3	3	2
Rikets bygder	115	148	20	¹⁾ 2	1	2
Rikets byer	5	16	2	²⁾ 1	2	.
De større landsdele.						
Østlandet	{ land 41	60	9	1	.	.
	{ by .	9	1	.	2	.
Oplandene	{ land 46	40	7	.	.	1
	{ by 3	3
Sørlandet	{ land 13	9	3	1	1	.
	{ by 2	2
Vestlandet	{ land 8	18	1	.	.	1
	{ by .	1	1	1	.	.
Trøndelagen	{ land 7	20
	{ by .	1
Nord-Norge	{ land .	1
	{ by
A m t e r.						
Smaalenene	{ land 9	16	5	.	.	.
	{ by .	4
Akershus	{ land 15	24	1	.	.	.
	{ by .	1
Kristiania	{ by .	1	1	.	.	.
Hedemarken	{ land 25	18	6	.	.	.
	{ by 1
Kristians	{ land 21	22	1	.	.	1
	{ by 2	3
Buskerud	{ land 9	9
	{ by .	1	.	.	1	.
Jarlsberg og Larvik ..	{ land 8	11	3	1	.	.
	{ by .	2	.	.	1	.
Bratsberg	{ land 6	7	1	.	.	.
	{ by 1	1
Nedenes	{ land 3	1	1	1	.	.
	{ by 1
Lister og Mandal ...	{ land 4	1	1	.	.	.
	{ by .	1
Stavanger	{ land 5	2	1	.	.	1
Søndre Bergenhus ...	{ land 2	14
Bergen	{ by .	1	1	1	.	.
Nordre Bergenhus ...	{ land 1	2
Romsdal	{ by .	1
Søndre Trondhjem ...	{ land 4	8
Nordre Trondhjem ...	{ land 3	12
Nordland	{ land .	1

¹⁾ Desuten var en mølle i S. Bergenhus og en i S. Trondhjems amt forsynt med dampkraft for reserve.

²⁾ Desuten var en mølle i Moss og en i Bergen forsynt med det samme.

Tabel 7. Oversigt over de i kornformalingen anvendte kraftmaskiner og deres effektivitet.

Beliggenhet.	Vandjul.		Turbiner.		Dampmaskiner. ¹⁾		Andre motorer.		
	Antal.	Eff. h.k.	Antal.	Eff. h.k.	Antal.	Eff. h.k.	Antal.	Eff. h.k.	
Riket	367	4 424	314	17 206	7	1 514	10	404	
Rikets bygder.....	347	4 089	269	13 316	4	809	3	72	
Rikets byer.....	20	335	45	3 890	3	705	7	332	
De større landsdele.									
Østlandet.....	land	123	1 746	112	4 860	1	50	-	-
	by	9	120	31	2 655	1	150	5	132
Oplandene	land	155	1 550	73	2 522	-	-	1	15
	by	8	95	7	185	-	-	-	-
Sørlandet.....	land	45	377	15	435	1	9	1	48
	by	2	100	3	530	-	-	2	200
Vestlandet.....	land	15	250	35	3 469	1	600	1	9
	by	1	20	2	500	2	555	-	-
Trøndelagen.....	land	9	166	32	1 910	1	150	-	-
	by	-	-	2	20	-	-	-	-
Nord-Norge	land	-	-	2	120	-	-	-	-
	by	-	-	-	-	-	-	-	-
A m t e r.									
Smaalenene	land	51	520	45	1 450	-	-	-	-
	by	-	-	16	870	1	150	-	-
Akershus	land	44	616	27	1 818	-	-	-	-
	by	-	-	2	30	-	-	-	-
Kristiania.....	by	9	120	4	1 455	-	-	-	-
Hedemarken	land	94	940	41	1 160	-	-	-	-
	by	1	20	-	-	-	-	-	-
Kristians	land	61	610	32	1 362	-	-	1	15
	by	7	75	7	185	-	-	-	-
Buskerud	land	14	260	16	872	-	-	-	-
	by	-	-	5	100	-	-	4	72
Jarlsberg og Larvik.	land	14	350	24	720	1	50	-	-
	by	-	-	4	200	-	-	1	60
Bratsberg	land	25	125	11	355	-	-	1	48
	by	1	80	2	455	-	-	-	-
Nedenes	land	9	126	2	40	1	9	-	-
	by	1	20	-	-	-	-	-	-
Lister og Mandal ...	land	11	126	2	40	-	-	-	-
	by	-	-	1	75	-	-	2	200
Stavanger.....	land	8	60	10	485	-	-	1	9
Søndre Bergenhus ...	land	6	145	22	2 939	1	600	-	-
Bergen	by	1	20	2	500	2	555	-	-
Nordre Bergenhus ...	land	1	45	3	45	-	-	-	-
Romsdal	by	-	-	2	20	-	-	-	-
Søndre Trondhjem ...	land	6	82	13	990	1	150	-	-
Nordre Trondhjem...	land	3	84	19	920	-	-	-	-
Nordland	land	-	-	2	120	-	-	-	-

¹⁾ Reservedampmaskiner medregnet.

2. Tobaksindustrien.

(Ved cand. oecon. *Fredrik Heber.*)

Undersøkelens beskaffenhet.

Ifølge opgaver fra fabrikinspektørerne beløp antallet av tobaksfabrikker, som er underkastet fabriktilsynsloven, sig i 1908 til 41. Ved Fabriktællingen av 1909 har byraaet erholdt produktionsopgaver fra 37 bedrifter, mens Riksforsikringens statistik for samme aar har 46.

Imidlertid har man indenfor tobakindustrien et ikke ubetydelig antal smaa-bedrifter av haandverksmæssig karakter, som ikke falder ind under fabriktilsynsloven og hvis betydning naar talen er om den samlede produktion er av helt underordnet art.

Tobaksfabrikkernes Landsforening av 1901 omfattet i 1909: 30 bedrifter, som næsten alle har indsendt produktionsopgaver. Fra Tobaksfabrikkernes Landsforening har man erholdt en paa det allernærmeste uttømmende fortegnelse over samtlige eksisterende, store og smaa, bedrifter inden branchen.

Sammenholdes denne opgave med de oplysninger som forøvrig har staaet til byraaets raadighet (se tabel 3, side 34) maa nærværende undersøkelse anses at være tilfredsstillende i repræsentativ henseende, saavel hvad bedrifternes geografiske fordeling angaar som i proportionel henseende.

Som man av tabellen vil se, er der en del bedrifter, som ikke er kommet med i nærværende undersøkelse, men for den allerstørste del er dette smaa-bedrifter, som driyer en eller høist et par grener av tobaksforædlingen og som i teknisk henseende ikke adskiller sig væsentlig fra de tilsvarende avdelinger av en større fabrik.

Ofte vil man finde at smaa-bedrifterne anvender ældre metoder og mindre tidsmæssig materiel end de større bedrifter, men dette er langt fra altid tilfældet, specielt ikke i de større byer.

Med hensyn til størrelsen av de bedrifter som ikke er medtat her og deres betydning for den samlede produktion henviser man til et efterfølgende avsnit: Overblik over samlet produktion og samlet mængde forbrukt raatobak, hvorav det fremgaar at den alt overveiende del av raastoffet blir behandlet av de i nærværende undersøkelse medtagne bedrifter og at

de manglende bedrifter maa antages overveiende at være rene smaa-bedrifter, hvis betydning for den samlede produktion er ganske ubetydelig.

Ved sammenligning av den samlede arbeidsstyrke inden tobakindustrien i henhold til Fabriktællingen av 1909 og Riksforsikringsanstaltens Industristatistik for samme aar med de foreløbige opgaver over arbeidere ved tobakindustrien indhentet ved Folketællingen av 1910 synes det bestemt at fremgaa, at antallet av arbeidere ved bedrifter som ikke er medtat i nærværende undersøkelse likeledes maa være ubetydelig.

Det statistiske materiale.

Nærværende undersøkelse støtter sig hovedsagelig til de i anledning av Fabriktællingen 1909 indsamlede opgaver.

Paa grund av den noget snævre ramme, indenfor hvilken opplysningene blev hentet, har det dog vist sig nødvendig at søke et stort antal supplerende opplysninger, dels ved direkte henvendelser til bedrifterne og dels ved at gjennemgaa den tilgjengelige inden- og utenlandske literatur vedrørende emnet.

Behandlingen av dette materiale har derhos medført den særegne vanskelighet, at nogen fremstilling av den norske tobakindustri eller nogen enkelt bedrifts historie ikke forefindes, saaledes som tilfældet er i en række andre brancher.

Det har derfor vist sig nødvendig at gjennemgaa et stort antal kilder for at søke opplysninger, som desværre allikevel langt fra er blit saa fuldstændige som ønskelig kunde være.

Under utarbeidelsen har Tobaksfabrikkernes Landsforening av 1901 stillet sig meget imotekommende med hensyn til meddelelse av opplysninger, likesom fabrikerne Joh. H. Andresen jr., Conrad Langaard og H. Petterøe har bistaat med opplysninger av betydelig værdi. Herrerne Andresen og Petterøe har derhos vist byraaet den velvilje at stille interiører fra bedrifterne til disposition for nærværende publikation.

De bedrifter som blev indbefattet i Fabriktællingen av 1909, omfattet alle anlæg, som var underkastet kontrol av fabriktilsynet.

Denne begrænsning som paa andre felter medfører visse fordele, har for tobaksindustriens vedkommende vist sig at medføre enkelte ulemper. Man er nemlig derved gaat glip av opplysninger vedrørende de ikke faa smaa haandverksmæssige eller husindustrielle bedrifter, som ganske visst spiller en helt underordnet rolle hvor talen er om den samlede tobaksindustriens produktion, men som dog paa andre felter frembyr forhold av interesse. Særlig gjælder dette de rent sociale forhold: lønninger, arbeidstid, forholdene i arbeidsrummene o s. v.

Tobaksfabrikkerne omfatter tilvirkning av skraa- og røktobak, snus, cigaretter, cigarer og cigarillos (cigaretcigaretter). De enkelte fabrikker kan være beskæftiget med en eller flere av disse brancher. Det viser sig at flere av bedrifterne indskrænker sig til en enkelt specialitet. 10 fabrikker driver saaledes udelukkende

skraatobaksproduktion og 1 bedrift kun cigartilvirkning. 4 bedrifter tilvirker alene to slags produkter, mens de øvrige 22 tilvirker 3 eller flere sorter fabrikata. En enkelt bedrift drev produktion av samtlige 6 sorter tobaksprodukter.

Av de enkeltelte fabrikker drev:

10	tilvirkning av skraa- og røktobak.
10	— « skraatobak alene.
5	— « skraa- og røktobak, samt cigarer.
2	— « skraa- og røktobak, snus, cigaretter og cigarer.
2	— « skraa- og røktobak, cigaretter og cigarer.
2	— « røktobak og cigarretter.
2	— « cigarer og cigarillos.
1	— « skraa- og røktobak, snus, cigaretter, cigarer, cigarillos.
1	— « skraa- og røktobak, snus, cigarer.
1	— « cigaretter og cigarillos.
1	— « cigarer alene.

37

Efter dette drives altsaa:

Skraatobaktilvirkning av 31 bedrifter.			
Røktobak	—	« 23	—
Snus	—	« 4	—
Cigaret	—	« 8	—
Cigar	—	« 14	—
Cigarillos	—	« 4	—

Hver bedrift driver altsaa gjennemsnitlig mellem 2 og 3 av tobakfabrikationens grener.

At ikke en mere vidtdreven spesialisering er blit gjennomført skyldes maaske for en ikke liten del den omstændighet, at en fuldt økonomisk tilgodegjørelse av det hele raastof ikke let lar sig gjennomføre, hvis bedriften alene innskærker sig til en enkelt fabrikationsgren.

Særlig synes dette hensyn at veie betydelig for de bedrifter, som driver tilvirkning av røktobak eller cigaretter; disse fabrikationsgrener er altid forbundet med andre tobaksindustrielle brancher.

Derimot synes skraatobaksfabrikkerne, tobaksspinderierne, med fordel at kunne drives isolert.

Man maa dog erindre at en række bedrifter — særlig skraatobaksfabrikker — finder det fordelagtig i adskillig utstrækning at avhænde en del av raastoffet (eller om man vil: biproduktet) til andre bedrifter. I snusfabrikationen anvender man saaledes i stor utstrækning avfallsprodukter (stilk etc.) fra andre fabrikationsgrener.

En anden omstændighet som kanskje i endnu større grad bidrager til at oprettholde kombinationen av flere fabrikationsgrener indenfor en enkelt bedrift er, at ledelsen i størst mulig utstrækning finder det hensigtsmessig at utnytte det store salgsapparat: reisende, agenter, reklame o. s. v.

Den norske tobaksindustri's historiske udvikling.

Vedrørende vor tobaksindustri's ældste historie foreligger der alene noksaa sparsomme oplysninger. Hvad man her kan meddele blir derfor alene spredte træk, som dog i nogen grad kan bidrage til at kaste lys over udviklingen.

Tobakken blev kjendt i Norge (antagelig via Spanien—England) i begyndelsen av det 17de aarhundrede¹ og vandt raskt en saa stor utbredelse, at kong Christian IV i 1632² fandt sig foranlediget til at udstede forbud mot indførsel av tobak paa grund av «den store skade» som nydelsen av tobak medførte for indbyggerne. Imidlertid blev forbudet hævet i 1643 og erstattet av en avgift paa tobak.

Allerede i tidsrummet 1650—1654 indførtes der alene til Bergen tilsammen i femaaret 18 474 pund tobak og 1 066 dusin tobakspiper³ og i 1692 blev der til Trondhjem indført 56 793 pund tobak. Det oplyses vistnok, at herav var størsteparten «forarbeidet», men man kan ikke desto mindre allerede paa denne tid tale om norsk tobaksindustri.

I 1673 tok en mand i Bergen borgerskap som tobaksspinder, likesom man i Drammen finder en tobaksindustri i slutningen av det 17de aarhundrede. Der er ting som tyder paa at tobaksindustrien, ihvertfald paa Østlandet, allerede paa dette tidspunkt stod paa et forholdsvist høit trin. I 1698 ansøkte nemlig Strømstads indbyggere om tilladelse til at indføre bearbejdet tobak toldfrit fra Norge⁴.

I hvilken utstrækning regjeringens monopolpolitik har indvirket paa vore tobaksfabrikker gjennem det 18de aarhundrede er vistnok hittil ikke nærmere utredet⁵. Ifølge Edvard Holms Danmark-Norges Historie skulde kommersekollegiet i aarene omkring 1780 ha under overveielse hvilke foranstaltninger der kunde tænkes at ophjælpe den norske tobaksavl angaaende hvilket spørsmal man fra denne tid har flere avhandlinger⁶. Det synes som om særlig tobaksspinderierne har floreret paa denne tid, mens de øvrige grener har spillet en mere underordnet rolle. I Drammen kjender man saaledes fra denne tid ikke mindre end et halvt snes spinderier. I 1794 skriver Fr. Thaarup: «Tobaksspinderierne kan hartad ikke være for mange, da denne Artikel søges med Begierlighed af de nordiske Nationer og er for Skibsfolk og Fiskere bleven en Nødvendighed. Afsætning kan da aldrig mangle og mange fattige Dagleiere underholdes derved. Christiania, Drammen, Fredrichshald o. fl. st. har Tobaksfabriker og Spinderier.»

¹ Erich Pontoppidan 1753: Norges Naturlige Historie II s. 433: «Røgtobak blev først bekiendt i Norge An. 1616, da en Alen kostet 3 Mark».

² L. Daae opgir aaret 1622, hvilket vistnok er feilagtig. Gamle Christiania 2den utg. s. 86. Se desuten F. C. Schübeler: Viridarium Norvegicum II, s. 160 ff.

³ L. Sagen og H. Foss: Bergens beskrivelse s. 781.

⁴ Tobaksindustrien i Sverige 1899 s. 30. Se desuten Rescripterne av 23 januar 1686 og 10 mai 1692 samt 2 april 1687 og 18 juni 1687 m. fl.

⁵ Om Fredrik den 5te skriver Dr. G. L. Baden i sin Handelshistorie (1806): «Som Fredrik den 5te gjorde meget for vor Handels Opkomst, saa søgtes og ny Fabriker og Manufakturur indrettede som de gamle ophjulpne. — Et kostbart men nyttig Kanonstøberie som og en Gevær og Krudtfabrik indrettedes, Sukkerrafinaderier, Tobaksfabriker, Pibefabriker — og mange andre dels i Norge dels i Danmark.»

⁶ Se herom bl. a.: Fr. Thaarup: Det danske Monarkies Statistik, 1ste del s. 80 ff.

Ved resolution av 23 mars 1778 blev det forbudt at indføre fremmed forarbeidet tobak til det sønden-(østen-)fjeldske Norge og resolution av 8 november 1779 jillike saadan indførsel til Bergens stift.¹

Adskillige oplysninger om tobaksindustrien i tiden 1820—1830 finder man i Jens Krafts Topografisk-Statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge. Det synes herav at fremgaa, at tilvirkningen av røktobak fortrinsvis var knyttet til Moss, men der fandtes tobaksspinderier i en række øvrige byer, hvorav Kristiania, Drammen, Larvik og Kristiansand synes at ha været de vigtigste.

Den aller væsentligste del av den tobak som indførtes var raatobak, mens alene en liten del var forarbeidet tobak. I tidsrummet 1815—1820 indførtes der gjennemsnitlig pr. aar til Kristiania 189 284 pund raatobak og 8 300 pund forarbeidet tobak og til Bergen i samme tidsrum henholdsvis 333 786 og 11 509. Til Trondhjem indførtes der i tidsrummet 1815—1817 gjennemsnitlig pr. aar 118 042 pund raatobak og 7 072 pund forarbeidet tobak. Man ser herav, at den indenlandske tobaksindustri meget godt formaadde at hævde sig i konkurransen med den utenlandske.

En oversigt over tobaksindustriens utvikling siden 1827 gir tabel 1 s. 73.

Med hensyn til de temmelig skarpe overganger fra aar til andet, som ifølge tabellen finder sted, er at merke at disse oftest skyldes et forandret beregningsgrundlag, hvorfor utviklingen i det store og hele tør forutsættes at være foregaaet mere kontinuerlig end tabellen gir indtryk av.

Man kan gjennem det 19 aarhundrede spore en avgjort tendens henimot koncentration. Antallet av bedrifter er avtat saavel absolut set som særlig i forhold til folkemængden. Samtidig gik arbeidernes antal sterkt frem, specielt naar hensyn tages til den stadig større utnyttelse av maskinelle arbeidsmetoder og maskinel drivkraft. Nogen faa av bedrifterne har været beliggende paa landet, men den store hovedregel er at vor tobaksindustri er knyttet til byerne. For tiden er der alene et herred som har tobaksindustri, nemlig Aarstad ved Bergen.

Av interesse er det at lægge merke til, hvilken rolle traditionen spiller med hensyn til beliggenheten for tobaksfabrikkerne.

I en række av de byer som i 1830-aarene eiet tobaksfabrikker vil man fremdeles finde en betydningsfull tobaksindustri. Dette gjælder f. eks. byerne Kristiania, Drammen, Bergen, o. s. v., men særlig Kristiansand og Larvik, som i forhold til sin folkemængde for tiden har det største antal tobaksfabrikker. Derimot er tobaksindustrien i flere av Smaalenenes byer, som engang stod saa høit, nu omtrent ganske ophørt. Bedrifternes fordeling efter arbeiderantallets størrelse fremgaaer forsaavidt tiden 1885—1910 angaaer av tabel 2 s. 74.

Antallet av mindre bedrifter synes fra 1900 av at være gaaet noget frem, idet antallet av bedrifter med 20 arbeidere eller derunder i 1900 var 28, i 1905 38 og i 1910 32. Muligens skyldes dette alene den omstændighet, at flere allerede tidligere eksisterende bedrifter av mindre betydning er blitt lagt ind under Riksforsikringsanstaltens omraade i løpet av nævnte tidsrum.

¹ Se herom desuten Edv. Holms Danmark-Norges Historie.

Eiendomsforholdet.

Hvad angaar de enkelte bedrifters eiendomsforhold stiller saken sig som det fremgaar av tabel 4. Det er av interesse at lægge merke til at hele $\frac{2}{3}$ av bedrifterne tilhører enkeltmand. Dernæst eies over $\frac{1}{4}$ av norske aktieselskaper, mens alene 2 bedrifter eies av ansvarlige norske selskaper og en enkelt mindre bedrift eies av et utenlandsk aktieselskap. Henser man til de enkelte bedrifters størrelse, viser det sig derhos at de fleste av de større og største bedrifter eies av enkeltmand, hvorfor de bedrifter, som eies av aktieselskaper spiller en betydelig mindre rolle end man av hensyn til deres antal skulde formode.

For aktieselskapernes vedkommende beløp den samlede indbetalte aktiekapital sig til 763 500 kr., hvorav alene 36 400 kr. falder paa utenlandsk kapital. I procent av den samlede aktiekapital utgjør norsk og utenlandsk kapital henholdsvis 95.7 pct. og 4.3 pct. Av aktieselskaperne hadde 1 under 10 000 kr.s aktiekapital, 6 fra 11 000—50 000 kr., 3 fra 51 000—100 000 kr. og 1 over 100 000 kr.

Med hensyn til tobaksbedrifternes skattetakst er de opgaver som staar til raadighet, saa mangelfulde, at man for tiden finder at maatte avstaa fra at forsøke at levere nogen uttømmende redegjørelse herfor.

Takstsummen for de 11 bedrifter som tilhørte aktieselskaper kan anslaaes til ca. 550 000 kr., hvorav antagelig under tiendeparten faldt paa det utenlandske selskap.

Takstsummen for de øvrige bedrifter kan ansættes til ca. 2 mill. kr.

Tilnærmedesvis kan man maaske ansætte den samlede takstsum til vel 3 mill. kr. for de samtlige 65 i 1909 eksisterende bedrifter, hvorav altsaa vel $2\frac{1}{2}$ mill. kr. faldt paa de her undersøkte 37 bedrifter.

Raastoffet.

Den samlede indførsel av raatobak i 1909 utgjorde 1 678 390 kg., hvis værdi plus toldbeløpet ifølge Handelsstatistikken beløp sig til kr. 5 982 463.

I gjennemsnit for femaaret 1907—11 utgjorde den samlede indførsel av raatobak 1 732 568 kg, hvis samlede værdi ifølge Handelsstatistikken utgjorde kr. 6 174 493 i gjennemsnit.

Ifølge de indkomne opgaver beløper forbruket av raatobak for samtlige 37 bedrifter, hvorfra opgaver foreligger, sig til 1 818 661 kg.

(Se tabellen næste side.)

Aarsaken til at de her omhandlede 37 bedrifters raatobaksforbruk viser et noget høiere siffer end landets totalimport av raatobak skyldes kun for en del den indenlandske tobaksavl¹.

¹ Ifølge professor F. G. Schübeler er tobaksdyrkingen gammel i Norge. Som prydblante har den været dyrket i slutten av 1600-aarene. Det var dog først fra slutningen av det 18 aarhundrede at den norske tobaksavl skjøt vekst efter at være opmuntret av Staten. Paul Hansen Nygaard i Gausdal nævnes i 1789 som en foregangsmand hvad dyrkning av tobak angaar.

Paa de enkelte byer fordeler raatobaksforbruket sig som følger:

Byer.	Antal bedrifter.	Raatobak i kg.
Kristiania	13	1 370 752
Larvik	5	115 872
Kristiansand	7	160 482
Stavanger	3	39 531
Bergen	4	81 948
Andre byer (Drammen, Tønsberg m. fl.) ...	5	50 076
Ialt	37	1 818 661

Vedrørende den norske tobaksavl finder man opgaver i amtmændenes femaarsberetninger, særlig hvad angaar Nordre Bergenhus, samt i Ot. prp. nr. 4 1909 og St. prp. nr. 17, 1913. Lensmanden i Lyster har anstillet en beregning, hvorefter der paa hvert maal skulde avles 145 kg. tobak. Ifølge de foreliggende officielle opgaver skulde tobaksavlen efter dette stille sig som følger:

A a r.	Beplantet areal.	Tobakshøst i kg.
	m. ²	
1903	340 759	49 410
1904	286 110	41 486
1905	226 661	32 866
1906	273 482	39 655
1907	265 464	38 492
1908	277 631	40 252
1909	277 718	40 267
1910	297 175	43 091
1911	399 665	57 952
1912	447 180	64 842

I de to sidste aar er praktisk talt al norsk tobak avlet i Nordre Bergenhus amt. Over halvparten av den samlede tobakshøst falder paa et enkelt herred: Lyster. Dernæst kommer Hafslo, Aurland, Sogndal, Lærdal og Aardal samt Leikanger. Tobaksdyrkningen i Lister og Mandal, Stavanger og Romsdals amter har aldrig været betydelig og er i de par sidste aar vistnok paa det nærmeste ophørt fuldstændig.

¹ Herav er 1 bedrift beliggende i Aarstad herred.

² Beregnet for et par bedrifters vedkommende.

Antar man, at den samlede norske tobakshøst for 1908 blev anvendt i vore tobaksfabrikker i løpet av aaret 1909¹, blir den samlede mængde av raatobak, som stilledes til den norske tobaksindustri raadighet i 1909 følgende:

Forbruk av utenlandsk tobak (Handelsstatistikkens tabel 4 ang. kreditoplagsbeholdningerne m. m.)	1 656 842
Norsk tobaksavl 1908.....	40 252
	<hr/>
Ialt	1 697 094

For de i nærværende undersøkelse medtagne 37 tobaksfabrikker blev den samlede raastofmængde som nævnt opgit til 1 818 661 kg.

Hovedaarsaken til denne forskjel ligger sandsynligvis i den omstændighet at en række fabrikker, særlig snusfabrikker, kjøper stilk hos andre, hvorved den samme tobakmængde er blit opført to ganger som raastof. Alene to fabrikker har i sine opgaver over raastoffet opført stilk særskilt, ialt 10 662 kg. Tre fabrikker har opført stilk blandt sine produkter — ialt 18 047 kg. Der er imidlertid grund til at anta at omsætningen av stilk mellem tobaksfabrikkerne indbyrdes finder sted i betydelig større utstrækning end disse tal vidner om. Med det foreliggende materiale unddrager dette forhold sig en nøiagtig belysning.

Forsaavidt nogen bedrifter leilighetsvis kjøper raatobak hos andre bedrifter er der ogsaa en mulighet for at der finder en dobbeltregning sted hvad angaar selve raatobakkvantummet. Man tør dog ikke gaa ut fra, at dette forhold spiller nogen særlig betydningsfuld rolle.

Man maa vistnok heller ikke overse den omstændighet, at flere av bedrifterne sitter inde med betydelige lagere av raatobak, hvorfor der kan være en mulighet for, at den i tobaksindustrien forbrukte raastofmængde enkelte aar kan overskride den samlede raatobakimport for vedkommende aar. Dette kan for enkelte kapitalsterke bedrifters vedkommende være tilfældet endog i meget stor utstrækning som følge av konjunkturerne paa verdensmarkedet, forventede toldpaalæg og lign.

I avsnittet «Overblik over samlet produktion og samlet mængde forbrukt raastof» er anstillet endel approksimative beregninger med hensyn til det samlede raastofforbruk, hvortil man henviser.

Med hensyn til vor import av raatobak var denne i femaaret 1831—1835 gjennemsnitlig 734 000 kg. I begynnelsen av 1850-aarene var den steget til det dobbelte for at naa sit maksimum i femaaret 1876—1880, da den gjennemsnitlig var 2 191 000 kg., fra hvilket tidspunkt man kan spore en sterkt synkende tendens.

¹ Den er dog i virkeligheten først salgbar i 2den halvpart av 1909.

Tolden paa tobaksblade og cigarer og cigaretter har siden 1870-aarene stillet sig som følger:

A a r.	Tobaksblade pr. kg.	Cigarer og cigaretter pr. kg.
	Øre.	Øre.
1880	125	250
1885	125	275
1888	175	360
1899	175	450
1900	175	500
1902	225	600

En ganske betydelig rolle spiller likeledes den omstændighet at transit-handelen til Sverige i løpet av 1890-aarene gik sterkt ned.

Forøvrig henvises til de i tabel 1 givne oplysninger, som tilsammen gir et ganske godt billede av de herhenhørende forhold.

Vor eksport av raatobak og stilk utgjorde:

A a r.	Vegt.	Værdi.
	kg.	Kr.
1891	184 372	193 900
1892	288 853	296 400
1893	116 247	125 200
1894	31 019	27 800
1895	45 686	41 700

Senere holder transithandelen med raatobak sig paa et relativt lavt nivåa.

Med hensyn til den mængde raatobak som anvendtes til den samlede produktion av de enkelte tobaksartikler, skraatobak, røktobak, snus, cigaretter o. s. v. savner man nøiagtige opgaver fra de allerfeste av fabrikkene. Imidlertid har man fra et par av de større fabrikker erholdt specifisert oppgave over den i hver enkelt fabrikkationsgren forbrukte raastofmængde.

Paa grundlag av de herigjennem tilveiebragte forholdstal er omstaaende tabel utarbeidet:

Raastof: ¹	Færdig vare:
597 482 kg. gir	710 550 kg. skraatobak
121 323 —«—	142 499 « røktobak
34 750 —«—	67 500 « snus
30 402 —«—	21 301 « cigarer
23 232 —«—	20 694 « cigaretter
807 189	

I de indløpne besvarelser fra tobaksfabrikkerne er mængden av producerte cigaretter og cigarer angit i stykker (mille). For at omgjøre disse til vegtenhet har man i dette tilfælde benyttet opgaver som er hentet fra det svenske kommerskollegiums verk: Den svenska Tobakshandteringen År 1908, ifølge hvilket

1 000 cigarer	gjennemsnitlig veier	5.17 kg.
1 000 cigarillos	—	« 2.78 «
1 000 cigaretter	—	« 1.17 «

For cigarillos vedkommende savner man opgaver over vegtforandringen: raastof — færdig vare; men forholdet tør ligge meget nær det for cigarer og pinne.

Efter de opplysninger som foreligger for Norge skulde vegten av 1 000 stk. cigarer gjennemgaaende være noget mindre og vegten av 1 000 cigaretter være en ubetydelighet større end i Sverige, men da det materiale som foreligger fra Norge angaaende dette forhold er saa begrænset, har man fundet det heldigere paa dette punkt at benytte de svenske gjennemsnitstal.

Skraatobaktilvirkningen.

1. Fremgangsmaaten ved fabrikationen.

Raastoffet, de tørrede og gjærede (fermenterte) tobaksblade, ankommer sedvanligvis i fater, saakaldte «hogsheads», hvis vekt i almindelighet varierer fra 600 til 1 000 kg. Til skraatobakfabrikationen anvendes hovedsagelig nordamerikansk tobak, fra staterne Virginia, Kentucky, Tennessee.

I den norske Handelsstatistik for 1909 er gjennemsnittsprisen for raatobak ansat til kr. 1.25 pr. kg. uberegnet told.

Raatobakken tages først under behandling av opløserere, som løser op de haardt sammenpressede dokker i kvaster paa et snes tobaksblade. Herefter kommer tobaksbladene over til sprænkeren, som fugter dem med vand, som

¹ I denne beregning er der ikke tatt hensyn til kvantummet av «nyttig avfall», hvorfor vegtforandringen raastof — færdig vare strengt tatt er noget mindre. Angaaende dette forhold henvises til den avsluttende oversigt.

ofte er tilsat med forskjellige ingredienser som kan forhøie tobakkens smag eller aroma. Tobaksbladene er nemlig ved ankomsten saa tørre og sprøde, at de maa gjennemgaa en fugtningsproces for at bli skikket til videre behandling.

Efter at ha gjenvundet sin mykhet blir bladene strippet o: stilken, de grovere aarer i tobaksbladet fjernes av de saakaldte dæksmakere. Senere sorteres bladene i dækblade og indlægsblade, idet man til dækblade fortrinsvis anvender de større og bedst bevarte blade.

Ved spindemaskinen beskjæftiges i almindelighet foruten spinderen 3 à 4 personer, oftest kvinder, hvorav den ene benævnes dækesanlægger;

Spindebord for skraatobak.

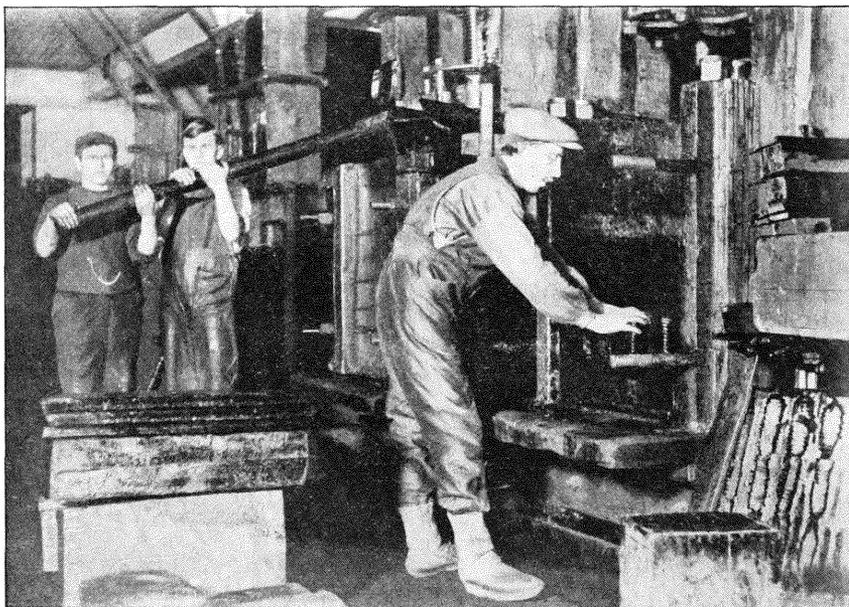
To av pikerne tildanner indlægget; den tredje lægger tobakken tilrette for «spinderen», hvis opgave det igjeu er at «føde» maskinen med tobak. Tobaksstrengen passerer idet den snoes flere valser for at opnaa fornøden jevnhet og vindes sluttelig op paa en snelle.

vedkommendes arbeide bestaar i at lægge dækbladene til rette for spinderen og maskinens arbeide, mens bengodsmakern e, i almindelighet 2, tildanner indlægget. Dette placeres saa inde i dækbladet, hvorefter det hele ved maskinens arbeide spindes sammen til en jevn streng, som blir oprullet paa en stor snelle.

Strengen spindes i forskjellige tykkelser fra fingertykkelse og ned til en grov hyssings dimensioner. Som regel vil de høiere kvaliteter spindes finere end de mindre kostbare kvaliteter.

Fra spindemaskinen blir saa de færdigspundne sneller bragt til specielle arbeidere, rullerne, som forfærdiger tobaksrullerne, i meget forskjellige størrelser. Vegten kan variere fra 300 til 500 gram pr. $\frac{1}{1}$ rul.

Fra rullebordet kommer rullerne ind i presserne, hvor de under sterkt tryk presses mellem træbretter. Med nogen dages mellemrum vendes rullerne, saaledes at de blir jevnt presset paa alle kanter og faar en skarp firkantet fason, likesom strengen opnaar en betydelig større fasthet.

Presse for skraatobak.

De tidligere nævnte sneller med paaspunden tobak blir bragt over til specielle arbejdere «rullere», som forfærdiger de egentlige tobaksruller ved en manuel proces. Disse ruller blir senere presset. Paa billedet ser man en arbeider ifærd med at opstille de cylindriske ruller inde i pressen, som gir dem kubisk form.

Under denne presningsproces antar rullerne den karakteristiske mørke farve istedenfor den tidligere brune. Særlig er dette tilfældet ved den saakaldte «varmpresning», hvor rullen presses mellem ophedede jernplater, dette gir den ogsaa en karakteristisk smak, som foretrækkes av mange av konsumenterne.

Tilslidst foretages den egentlige saunsningsproces. Sausens sammensætning er i de fleste tilfælde teknisk hemmelighet. Almindelige ingredienser er rom, eddik, lakris, svsker o. s. v.

Den saakaldte «søte rul» blir tilsat sukker.

For forsendelse pakkes rullerne i kasser paa 1, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ «matte»; 1 matte = 36 ruller.

II. Tilvirket mængde av skraatobak med opgave over de anvendte maskiner.

Med hensyn til værdiangivelserne gjælder disse salgsværdien (bruttoværdien) ved fabrikken. Nogen av de større bedrifter hadde i sine værdiangivelser opgit denne plus beløpet for fragt og søassuransé. Da man ved henvendelser bragte i erfaring at det vilde være forbundet med uforholdsmæssig meget arbeide at skaffe nøiagtige opgaver over salgsværdien ved bedriften, har man nøiet sig med at faa opgit en approksimativ procentsats, som er fratrukket priserne for hvert enkelt produkts vedkommende forsaauidt angik disse bedrifter.

Man haaber herigjennem at ha opnaadd fuld ensartethet for samtlige værdiangivelsers vedkommende, nemlig raastoffets værdi plus samtlige fabrikkationsutgifter¹ og den beregnede avanse (industriavanse) for vedkommende vare.

Tobaksspinding er uten sammenligning den fabrikkationsgren, som har videst utbredelse inden tobaksindustrien. Av 37 bedrifter tilvirker 31 eller ca. 84 pct. skraatobak, hvorav igjen 10 eller ca. 32.3 pct. driver skraatobakfabrikation som enespecialitet, hvorimot 21 bedrifter eller 67.7 pct. driver fabrikation av skraatobak i forbindelse med andre fabrikkationsgreener.

De 31 fabrikker som beskæftiger sig med skraatobaktilvirkning fordeler sig paa de enkelte byer paa følgende maate:

Kristiania.....	10	herav skraatobak alene	1
Larvik.....	4	—«—	1
Kristiansand.....	6	—«—	5
Stavanger.....	3	—«—	1
Bergen ²	4	—«—	0
Andre byer.....	4	—«—	2

31 herav skraatobak alene 10

Med hensyn til den producerte mængde skraatobak og dennes værdi henvises til omstaaende tabel, idet man gjør opmerksom paa at tallene ikke gjør fordring paa fuld nøiagtighet. Flere av dem støtter sig til beregninger efter forholdstal paa grundlag av opgit værdi, antal matter etc. hvorfor de ikke kan betragtes som andet end tilnærmelseskalkyler.

Den samlede produktion av skraatobak for de her undersøkte 31 bedrifters vedkommende beløp sig til ca. 1 441 937 kg., hvorav 1 049 356 kg. faldt paa Kristiania. De tilsvarende værdital er 6 683 942 kr. og 4 797 807 kr. 71.8 pct. av værdien av den samlede skraatobakproduktion falder altsaa paa Kristiania

¹ Værdien anføres for varen i «indslaat» (emballert) stand.

² Herav 1 i Aarstad herred.

alene, 139 330 kg. til en værdi av 597 420 kr., 8.9 pct. av den samlede værdi falder paa Kristiansand, 111 052 kg. — 578 096 kr. — 8.7 værdiprocent — falder paa Larvik.

Gjennemsnittsværdien pr. kg. var kr. 4.64.

Til sammenligning kan anføres at den samlede skraatobaksfabrikation androg til:

	Vægt.	Værdi.	Pris pr. kg.
	Kg.	Kr.	Kr.
Danmark 1906.....	2 185 000	2 845 000	¹ 1.30
Sverige 1908.....	610 972	2 108 934	3.45
Finland 1908.....	66 630	² 301 507	² 4.52

Hvad angaar de til fremstillingen anvendte arbeidsmaskiner, saa medfører en statistikk herover særegne vanskeligheter. Opgaverne var for en stor del uklare og ufuldstændige og maatte suppleres gjennom fornyede henvendelser til bedrifterne. De viktigste maskinelle hjelpemidler ved skraatobakfabrikationen er spinderokkene og spindemaskinerne. Av disse er der vistnok i bruk flere forskjellige modeller, hvis effektivitet er temmelig forskjellig. De drives dels for haand og dels ved kraftmaskiner.

A n t a l s p i n d e a p p a r a t e r :

	Drivkraft for apparatet:		Ialt.
	Elektricitet.	Haandkraft.	
Kristiania	47	1	48
Andre byer	16	17	33
Ialt	63	18	81

Av apparater som anvendes til presning av tobaksrullerne fremgaar følgende antal av opgaverne:

¹ Kfr. de relativ overordentlig lave toldsatter paa tobak i Danmark.

² Detaljprisen.

	Haandpresser.	Hydrauliske.	Ialt.
Kristiania.....	130	8	138
Andre byer.....	84	9	93
Ialt	214	17	231

Røktobaktilvirkningen.

I. Fremgangsmaaten ved fabrikationen.

Raato bakken ankommer for de bedre kvaliteters vedkommende i almindelighed i fater, «hogsheads». Dette vil som oftest være tilfældet med den nordamerikanske Virginiatobak, hvorav man har saavel lyse som mørke kvaliteter. Desuten anvender man i røktobakproduktionen en række billigere tobaksorter fra Grækenland, Ungarn, Paraguay, Venezuela osv., som ofte vil være pakket i baller fra 50—100 kg.

Ved siden herav anvendes i nogen utstrækning norsk tobak, hvis farve sedvanligvis er grønnere end den utenlandske, hvorfor den ogsaa ofte benævnes «grøn tobak». Da den norske tobaks kvalitet staar betydelig under den utenlandske er det særlig paa grund av sin prisbillighet, at den finder anvendelse. Grunden til den norske tobaks underlegenhet tør vel for en stor del være at søke deri, at de klimatiske forhold i vort land ikke tilsteder en saa indgaaende efterbehandling, (gjæring, fermentering) som den, der blir den utenlandske tobak til del, likesom den relativt korte og kjølige sommer vel ogsaa utøver sin hemmende indflydelse paa tobaksplantens utvikling.

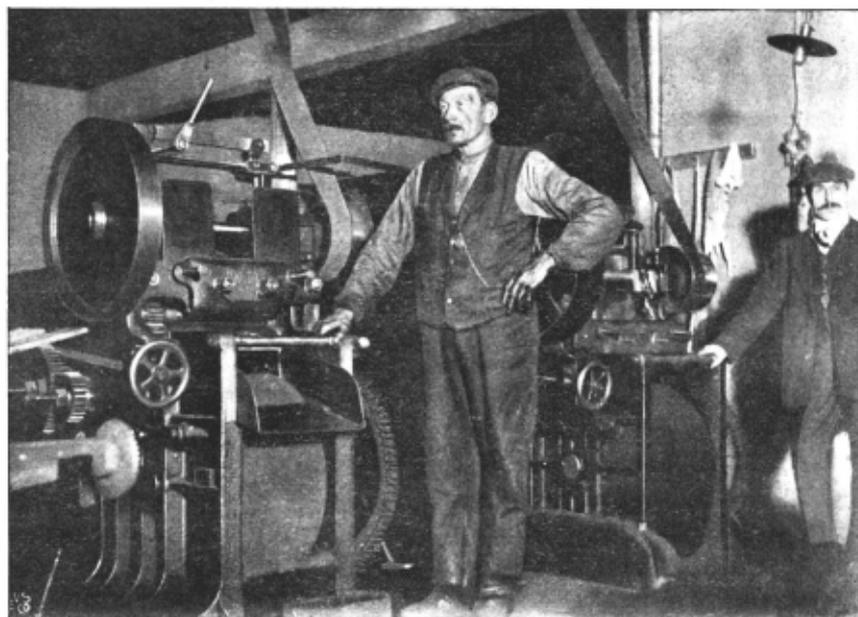
I røktobakfabrikationen anvendes desuten i adskillig utstrækning av faldet fra de øvrige tobaksproduktionsgrener. Hovedsagelig bestaar dette av stilk, som utskilles under stripningen. Stilken undergaar efter sprækningen en valsningsproces, hvorved den opnaar større likhet med de egentlige tobaksblade.

Det til røktobak anvendte raastof undergaar til en begyndelse den samme proces som er skildret under skraatobaktilvirkningen. Efter at være sprænket og — delvis — presset skjæres, «karves», tobakken maskinmæssig. Skjæremaskinerne kan indstilles for snit av forskjellig tykkelse. For enkelte finere tobakkers vedkommende som paa forhaand er sterkt presset, holdes snittene sammen og lægges som en kake direkte i æsken; disse «cavendish» eller «flaked» tobakssorter er nu noget paa retur her i landet, idet man efter fagfolks opgivende mere forlanger de saakaldte «mixtures»: blandede tobakssorter, bestaaende av lyse og mørke blade, hvor snittene rives op og blandes.

Tobakker — med undtagelse av de ovenfor nævnte «cavendish» tobakker — lægges efter skjæringen paa ophetedede pander, dels i den hensigt at faa ut den overfløedige fugtighet, dels for at faa snittene løst.

Herfra spredes tobakken i tynde lag paa rammer eller utover gulvet for at kjøles og tørres.

Enkelte gamle tobaksmerker som «Petum» og «Portorico» blir tilslut sigtet for at befries for støv etc.

Karvemaskine for røktobak.

Efter sprækningen og tørringen passerer tobaksbladene (og stilken efter at den er «valset») gjennom en maskine som ovenstaaende. Idet et par langsomt roterende valser fører den sammenpressede tobaksmasse frem blir denne snittet op i skiver ved en raskt arbeidende kniv som bevæger sig i vertikalplanet perpendikulært paa tobaksbladene. De færdige «snit» fjernes saa med haanden fra utmundingstragten, som man ser like under arbeiderens høire haand i forgrunden.

Røktobak sælges i løs vekt, d. e. opveiet i kasser paa $6\frac{1}{4}$ og $12\frac{1}{2}$ kg., eller i forskjellige smaapakninger hvis detaljpris kan variere fra 10—12 øre til 1 kr. eller derover. Disse «indslaaede» (d. i. emballerte) tobakker vinder stadig større terræng.

Emballeringen utføres av de saakaldte indslagere ved en manuel proces.

II. Tilvirket mængde av røktobak med opgave over de hertil anvendte maskiner.

Av de her undersøkte 37 bedrifter beskjæftiget 23 eller ca. 62.2 pct. sig med fabrikation av røktobak. Ingen av bedrifterne driver røktobakfabrikation som enespecialitet. Hyppigst drives den i forbindelse med skraatobaktilvirkning, cigaret og cigarindustri.

De bedrifter som var beskjæftiget med tilvirkning av røktobak fordelte sig paa de enkelte byer paa følgende maate:

	Antal bedrifter.	Kg.	Kr.	Pct. av værdi.	Pris pr. kg. ²
Kristiania	11	309 803	1 103 862	75.5	3.56
Larvik	3	11 684	52 193	3.6	4.47
Bergen ¹	4	37 912	147 968	10.1	3.90
Andre byer	5	39 186	157 373	10.8	4.02
Ialt	23	398 585	1 461 396	100	3.67

Til sammenligning anføres nedenfor den samlede røktobakproduktion for de andre skandinaviske land.

	Aar.	Vegt.	Værdi.	Pris pr. kg.
		Kg.	Kr.	Kr.
Danmark	1906	2 151 000	2 845 000	1.32
Sverige	1908	303 499	774 228	2.55
Finland	1908	1 138 995	³ 1 820 263	³ 1.60

Av arbeidsmaskiner for fremstilling av røktobak er skjæremaskinerne av vigtighet.

	Antal skjæremaskiner
Kristiania	16
Andre byer	14
Ialt	30

¹ Herav 1 i Aarstad herred.

² For enkelte av provinsbyernes vedkommende lar vekt eller værdiangivelsernes nøiagtighet vistnok endel tilbake at ønske; dette resulterer i at priserne flere steder synes ret usandsynlige. Nogen avgjørende betydning for hovedresultaterne tør man dog ikke tillægge denne omstændighet.

³ Detaljpris.

Av valse- og knuseapparater for tobaksbladenes grovere dele har man:

I Kristiania.....	10
- andre byer.....	12
	Ialt 22

Ved en bedrift opføres 1 riste- og 1 blandingsmaskine.

Av apparater for tørring av tobakken er opført:

I Kristiania.....	5
- andre byer.....	9
	Ialt 14

Snustilvirkningen.

I. Fremgangsmaaten ved fabrikationen.

Som raastof for snusfabrikationen anvendes overveiende nordamerikanske tobakssorter samt stilk.

De saakaldte «karotter», pakker av tobaksblade, som spesielt er beregnet paa snustilvirkningen indføres for tiden i meget liten utstrækning.

Tobakken undergaar først en tørringsproces, hvorpaa den males i møller med automatisk fødding. Det herved fremkomne tobaksmel blir tilsat vand og forskjellige ingredienser (potaske osv.), som alt røres sammen i en masse, som sigtes. Den for tiden mest anvendte snus pakkes i vaat tilstand; den anvendes nemlig fortrinsvis som en art skraa og ikke som tidligere til pirring av lugteorganerne. I nogen — skjønt stadig avtagende — utstrækning tilvirkes dog ogsaa de gammeldagse, til snusning bestemte, noget tørrere snussorter.

Snusen forhandlede tidligere mest i «fjerdinger» o: smaa fustager paa 5—16 kg., mens man nu mere og mere er gaaet over til smaapakninger, papæsker paa 50 gram eller papirpakker med staniol-indlæg.

II. Tilvirket mængde av snus med opgave over de hertil anvendte maskiner.

Snusfabrikation drives alene av 4 av de 37 her undersøkte tobaksfabrikker. 3 av snusfabrikkerne var beliggende i Kristiania, 1 i Stavanger. Alle 4 bedrifter drev snusfabrikation i forbindelse med andre grener av tobaksindustrien, fornemlig skraa og røktobak samt cigarer m. m.

Den samlede snustilvirkning beløp sig til 189 282 kg. til en samlet værdi av 382 616 kr. Prisen pr. kg. blir altsaa i gjennemsnit kr. 2.02.

Til sammenligning anføres nedenfor den samlede snusproduktion for de andre skandinaviske land:

	Aar.	Vegt.	Værdi.	Pris pr. kg.
		kg.	Kr.	Kr.
Danmark.....	1906	66 000	104 000	1.58
Sverige.....	1908	5 666 889	7 852 391	1.39
Finland.....	1908	329 807	¹ 321 459	¹ 0.97

Den vigtigste arbejdsmaskine ved snustilvirkningen er snusmøllene. Av disse utviser opgaverne:

I Kristiania	5
« andre byer.....	2
	Ialt 7

Av sigteapparater er opført:

I Kristiania	2
« andre byer.....	2
	Ialt 4

Cigarettilvirkningen.

I. Fremgangsmaaten ved fabrikationen.

Raastofbehandlingen sker i alt væsentlig som under røktobaktilvirkningen fremstillet. Ikke sjelden tilsættes tobakken parfyme av forskjellig slags, likesom den almindeligvis skjæres i et noget finere snit end de fleste røktobakker.

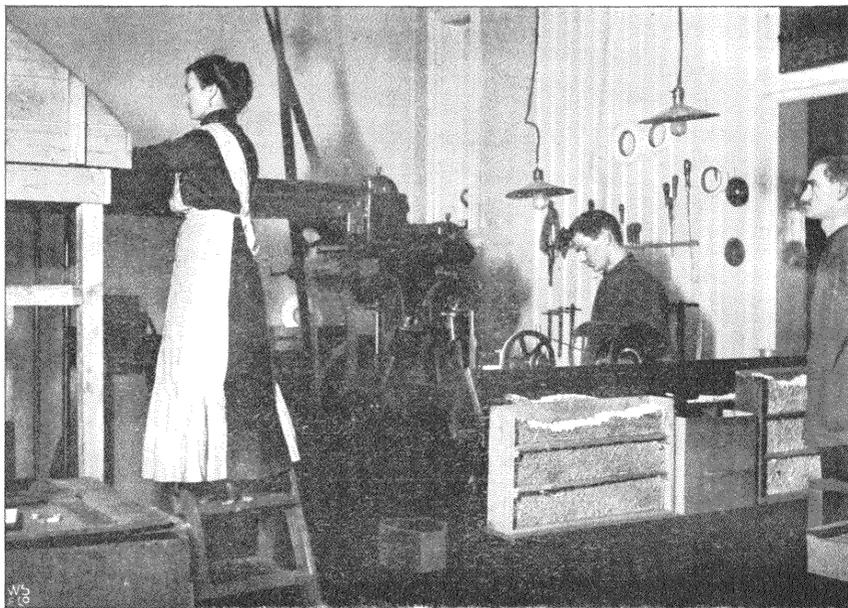
Den overveiende mængde av cigaretter forarbeides maskinmæssig; de moderne maskiner tilvirker 100 à 150 tusen cigaretter pr. 10 timers drift.

Ved de almindelige cigaretmaskiner føres tobakken fra fødningsåpningen over et transportbaand frem til bobinen, en lang papirremse, som efter at tobakken er blit jevnt fordelt lukkes om denne og gjenklæbes. Derpaa skjæres den saaledes fremkomne streng op i passende stykker automatisk og den fuldt færdige cigaret foreligger. De maskintilvirkede cigaretter underkastes til slut en manuel sortering; de mislykkede cigaretter, som ikke sjelden forekommer, blir revet op i en særlig maskine, hvorved tobakken atter kan anvendes. Skal

¹ Detaljpris.

cigaretten forsynes med mundstykke (kork eller metalpapir) kan dette dels paa-sættes samtidig med selve cigarettilvirkningen og dels foregaa ved en særskilt maskinel proces.

Betydelig kostbarere falder de haandarbejdede cigaretter, idet en dygtig cigaretarbejder høist rækker at tilvirke 2 000—2 400 stk. pr. dag. En moderne maskine yder altsaa et arbejde, som i effektivitet motsvarer ca. 60 haandarbejdere. Naar haandtilvirkningen ikke desto mindre endnu finder adskillig anvendelse er aarsaken den, at man ved haandarbejde opnaar et bedre, mere jevnt og ensartet arbejde.

Cigaretmaskine.

Maskinen «fødes» med tobak av den kvindelige arbejder; tobakken passerer saa en række valser som fordeler den jevnt; senere føres tobakken over paa et langt baand av cigaret-papir, som blir bøiet rundt tobakken efter længderetningen. Den lange «cigaret-streng» som derved fremkommer blir saa av en automatisk arbejdende kniv skaaret op i cigaretter av passende længde.

Ogsaa ved de saakaldte haandarbejdede cigaretter sker forarbejdelsen av hylsen, o: dækpapiret, maskinmæssig. Tilvirkningen av selve cigaretten foregaa ved at tobakken rulles sammen i et stykke pergament, hvis ene kant stikkes ind i den færdige hylse, hvorpaa tobakken skyves ind i hylsen ved hjælp av en træpinde, som er av tilsvarende form og størrelse.

Cigaretterne pakkes almindeligst i æsker à 10 stkr. Ofte ser man ogsaa æsker paa 5, 50 og 100 stkr.

II. Tilvirket mængde av cigaretter med opgave over de hertil anvendte maskiner.

Cigarettilvirkning dreves av 8 av de 37 her undersøkte bedrifter. De 7 av dem driver cigaretfabrikationen i forbindelse med andre tobaksindustrielle grener, hvorav røktobakfabrikationen er fælles for dem alle. Hos en bedrift er cigarettilvirkningen kombinert alene med forarbeidelsen av cigarillos.

7 av bedrifterne er beliggende i Kristiania og 1 i Aarstad ved Bergen.

Produktionen utgjorde i det hele 44 534 195 stkr. til en værdi av 562 949 kr. og en gjennomsnittspris av 12.64 kr. pro mille. Herav faldt paa de to største henholdsvis 17.7 og 13.4 millioner cigaretter; et par andre producerte 5.6 og 5 millioner, de øvrige 4 fra 0.9 til 0.5 millioner.

Til sammenligning kan anføres nedenfor den samlede cigaretproduktion for de andre skandinaviske land:

	Aar.	Mille.	Værdi i kr.	Pris pr. 1 000 stkr.
				Kr.
Danmark	1906	500.0	uopgit	-
Sverige	1908	196 662.7	2 720 758	13 83
Finland	1908	1 037 343.0	10 583 851	10.18

Av maskiner for forarbeidelse av cigaret hylser har en utenbys bedrift opført 1. Av maskiner som forfærdiger cigaretter fuldt færdig er opført for Kristiania 4.

Av oprivningsmaskiner for mislykkede maskincigaretter er opført for Kristiania 2.

Av maskiner for cigaretemballage² er opført:

	Kristiania.	Andre.	Ialt.
Æskemaskiner	1	0	1
Cartonnage, papstanser . . .	8	2	10
Ialt	9	2	11

¹ Detaljpris.

² For en liten del muligens cigarillosemballage.

Cigar- og cigarillostillvirkningen.

I. Fremgangsmaaten ved fabrikationen.

Tobaksbladene ankommer sedvanligvis i saakaldte seroner eller sivmatter, hvis vøgt kan variere fra 60 til ca. 100 kg. Det hos os almindelig anvendte raastof skriver sig for ombladenes og dækbladenes vedkommende hovedsagelig fra Java og Sumatra. Denne tobak er sedvanlig emballert i sivmatter. For en del anvendes disse tobakssorter ogsaa til indlæg. Havanna-tobak anvendes hos os omtrent udelukkende til indlæg. Bladene er bundet sammen i karakteristiske pakker, de saakaldte malotter. Tobaksbladene fra Java, Sumatra og Brasilien er bundet sammen i kvaster, de saakaldte dokker.

Cigartilvirkning.

Arbejderen længst tilvenstre er beskæftiget med at «haandarbejde» cigarer. Arbejderen i forgrunden tilvenstre tilvirker vikkeler for form. Man ser den ene halvpart af en form opstillet foran arbejderen, som plaserer vikkelerne i denne efterhvert som de blir færdige. Først efter at disse vikkeler ved i nogen tid at presses i formen har opnaaet den rigtige facon blir dækbladet paarullet og cigaren er færdig fra arbejderens haand.

Tobaksdokkerne eller malotterne blir først fugtet for at opnaa tilstrækkelig elasticitet og mykhet, hvorefter de blir opløst.

Stripningen foregaar uten verktøi, alene for haand, for ombladenes vedkommende fjernes alene halvparten av «stilk». Dækbladene derimot, de som skal danne cigarens ytterste lag, beholder de finere aarer, hvorimot den grovere stilk fjernes.

Fra striperne eller dæksmakerne kommer dækbladene over til andre arbeidere, som likeledes for haand glatter bladene ut og stabler dem ovenpaa hverandre. Dette arbeide kaldes at «lægge dæks».

Indlægget gennemgaar en særegen proces; efter stripningen blir tobakken yderligere tørret, ofte ved kunstig varme. Videre blandes de forskjellige tobaksorter for at skaffe cigaren den for vedkommende merke karakteristiske smak og aroma. Hyppig blir indlægstobakken skaaret i likhet med røktobak, særlig den som er beregnet paa smaa cigarer og cigarillos.

Ved cigarforarbeidelsen skjelner man mellem haandarbeide og det saakaldte formarbeide, som igrunden begge er arbeide for haand. Forskjellen gjælder forfærdigelsen av den saakaldte vikkell.

Ved haandarbeide placeres ombladet paa arbeidsbordet; ovenpaa dette lægges et noget mindre blad, den saakaldte paalap, paa denne lægges atter den fornødne mængde indlægstobak og det hele rulles sammen til cylinderform. Derpaa rulles et stykke pergamentpapir utenom for at vikkelen ikke skal gaa op. Senere fjernes dette og enderne blir avskaaret, hvorpaa dækbladet spiralførmig blir rullet utenom.

Ved det saakaldte formarbeide blir indlægget og ombladene efter sammenrullingen lagt ind i cylindrisk tilspidsede former for at erholde cigarfacon. De utenfor formen stikkende ender blir senere avskaaret og anvendt til indlægstobak. Formerne blir desuten presset og deres ene halvpart vendt; arbeidet med cigarformerne paahviler de saakaldte vikkelvendere.

Overrullingen av dækbladet sker ogsaa ved formarbeide for haand.

Ved tobaksindustrien i andre land finder man ofte, at forarbeidelsen av vikkelen blir utført av specielle arbeidere, vikkelmakere, mens paalægningen av dækbladet utføres ved andre specielle arbeidere, overrullere.

Saavidt vides er denne spesialisering hos os alene gjennomført, hvor talen er om forarbeidelse av enkelte sorter billigere cigarillos, som igrunden er at betrakte som cigaretter, som av særlige «overrullere» blir dækket av tobaksblade.

Ellers utføres hos os selve cigarens tildannelse, saavel hvad ombladenes paalægning som dækbladets omvikling angaar, av den samme arbeider.

En cigararbeider formaar paa denne maate at forarbeide fra 25 til ca. 50 cigarer pr. arbeidstime.

For de mindste cigarsorters vedkommende (cigarillos, whiffs) er antallet betydelig større, optil over 80 stkr. pr. time.

Et ikke uvæsentlig spørsmaal for cigarindustriens vedkommende gjælder emballagen.

Cigarillos pakkes gjerne i papæsker à 10 eller 25. Tildels lægges disse igjen i trækasser à 500 stkr. cigarillos.

Desuten pakkes cigarillos i trækasser à 10, 20, 25, 50 og 100 stk.

Blikemballage (oftest æsker à 20 eller 25 stk.) forekommer ogsaa.

Cigareerne underkastes først en nøiagtig sortering efter dækbladets farve. Den lyseste kaldes amarillo, dernæst kommer claro, colorado claro, colorado og endelig maduro, som er den mørkeste. Nogen forbindelse med indlæggets art, nikotinholdighet e. l. har disse betegnelser ikke.

Forat imøtekomme publikums krav paa lyse cigarer blir ofte tobaksbladene efter hvad der opplyses skaaret litt for tidlig, saa de lyse cigarer ofte har umodne tobaksblade til dæksblad.

Cigarerne pakkes i trækasser paa 25, 50 og 100 stk. ($\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{1}$ kasser). Ved at utsættes for pres mister cigarerne sit cirkelformige tværsnit, som antar en mere eller mindre polygonartet facon. Cigarernes navn blir almindeligst trykket paa laaget, hvilken proces sker ved en særegen maskine.

Forarbeidelsen av cigarkasserne kan ske udelukkende for haand, men sker almindeligst ved særegne maskiner, som utfører sammenspikringen, først kanterne, saa bunden, hvorefter laaget blir paaklistret ved en tøstrimmel. Ikke sjelden blir bunden paaspikret sidst, efter at cigarerne er lagt ind. En moderne naglemaskine betjent av en arbeider leverer fra 60 til 120 kasser pr. arbeidstime.

Tilslut blir kassernes kanter og laag paaklistret papirstrimler og etiketter. Selve paasætningen av papiret sker for haand, men klistret paasmøres ofte ved hjælp av særegne klistremaskiner, hvis anvendelse i flere retninger medfører særegne fordele.

II. Tilvirket mængde av cigarer samt oplysninger om anvendelse av maskinelle hjælpemidler.

Av de 37 her undersøkte fabrikker drev de 14 cigarfabrikation. Herav beskæftiget en enkelt bedrift sig alene med fabrikation av cigarer, mens de øvrige i større eller mindre utstrækning ogsaa beskæftiget sig med andre grener av tobaksindustrien. 2 bedrifter forarbeidet alene cigarer og cigarillos.

Av de med cigarforarbeidelse beskæftigede bedrifter var 8 beliggende i Kristiania, 1 i Larvik, 2 i Kristiansand, 1 i Stavanger, 1 i Aarstad herred samt 1 i Trondhjem.

Paa de enkelte bedrifter fordelte den samlede tobakstilvirkning sig som følger:

5 bedrifter tilvirket fra 2—3.5 millioner cigarer til en værdi av fra 100 000 til ca. 205 000 kr. 6 bedrifter tilvirket fra 400 000—700 000 cigarer til en værdi fra ca. 17 000 til ca. 40 000 kr. 3 bedrifter producerte mellem 100 000 og 140 000 cigarer til en værdi fra ca. 6 000 til ca. 8 500 kr.

Fabrikprisen varierte fra 42.86 kr. til 81.18 kr. pr. 1 000 stkr., hvilket skulde tyde paa at enkelte bedrifter i nogen utstrækning tilvirker cigarer, som i størrelse ligger paa grænsen av cigarillos.

Gjennemsnittsprisen pr. 1 000 cigarer blir 55.37 kr.

Med hensyn til produktionens fordeling paa de enkelte byer faldt 12 417 305 stkr. cigarer til en værdi av 658 732 kr. paa Kristiania, og paa de andre byer: 3 780 535 stkr. cigarer 239 671 kr.

Ialt tilvirkedes av cigarer 16 197 840 stkr. til en fabrikkpris av 896 874 kr.

Til sammenligning anføres den samlede cigarproduktion i de øvrige skandinaviske land:

	Aar.	Antal mille.	Værdi i kr.	Pris pr. 1000 kr.
Danmark.....	1906	208 600	9 275 000	44.46
Sverige.....	1908	¹ 173 754	¹ 7 940 978	45.70
Finland.....	1908	61 599	² 1 442 236	² 23.41

Til forfærdigelse av cigarer er der for vort land ikke i opgaverne anført nogen egentlige maskiner.

For forarbeidelse av forarbeidede cigarer anvendes et stort antal haandpresser. Derimot finder maskiner anvendelse hvor det gjælder cigar-emballagen.

Der er opført 2 maskiner for Kristiania til sammenspikring av cigarkasser, samt 1 til trykning av cigarmerker, men disse opgaver tør ikke ansees utømmende.

III. Tilvirket mængde av cigarillos.

4 av de her undersøgte 37 bedrifter opgir at ha fremstillet cigarillos i aaret 1909. Herav var 2 beliggende i Kristiania, 1 i Larvik og 1 i Trondhjem.

Imidlertid er der en mulighed for at antallet er noget større, idet enkelte fabrikker muligens har opført cigarillos og cigarer underett, hvorved et antal cigarillos altsaa er blit medtat under cigarer. Av særlig betydning kan dette forhold dog ikke ansees at være. Under enhver omstændighet vil nemlig overgangen mellem begge sorter være flytende. Distinktionen mellem en liten cigar og en stor cigarillo vil vistnok bero paa et blot og bart skjøn og kunne bli trukket forskjellig av de forskjellige utfyldere av spørgeskemaet.

Paa de enkelte bedrifter falder produktionen som følger:

1 bedrift tilvirker ca. 900 000 stkr. cigarillos til en værdi av ca. 24 000 kr., ca. 450 000 stkr. til en værdi av 9 000 kr. og 2 bedrifter tilvirker fra 25 000 til 30 000 stkr. cigarillos til en værdi av 800 kr.—1 000 kr.

Fabrikprisen varierte fra 18.23 kr. pr. 1 000 stk. til 38.56 kr. pr. 1 000, hvilket tyder paa at der ogsaa for cigarillos' vedkommende gjør sig store kvalitetsforskjelligheter gjældende.

Ialt tilvirkedes 1 412 575 stkr. cigarillos til en værdi av 35 015 kr. Gjennemsnittsprisen var 24.79 kr.

Herav falder paa Kristiania:

Antal cigarillos.	Værdi i kr.
1 360 345	33 095

og paa de øvrige byer:

52 230	1 920
--------	-------

¹ Cigarer og cigarillos underett.

² Detaljpris.

Til sammenligning anføres at den samlede produktion av cigarillos i Danmark beløp sig til 20 500 000 stkr. i 1906.

Med hensyn til anvendelsen av maskiner for tilvirkning av cigarillos henvises til hvad der tidligere er anført under cigarfabrikationen.

Med hensyn til emballagen henvises tillike til hvad der uttalt under avsnittet om cigarettilvirkningen.

Drivkraft.

Av de her undersøkte 37 bedrifter anvendte 21 maskinel drivkraft, mens de øvrige 16 drev sine maskiner udelukkende ved hjelp av haandkraft.

Med hensyn til kraftkildens art har man nedenfor oppgit, hvad der tilsvare Riksforsikringsanstaltens uttrykk «Urkraft». Den falder i flere tilfælde ikke sammen med den energiform som driver arbeidsmaskinerne, idet den oprindelige energiform f. eks. dampkraft i flere tilfælde omsættes f. eks. til elektrisk energi, der driver mindre sekundærmotorer, som staar i umiddelbar forbindelse med arbeidsmaskinerne.

	Bedrifter, hvis primære drivkraft er:			Ialt.
	Elektricitet.	Damp.	Eksplø-sions-motorer.	
Kristiania	10	3	1	14
Andre byer ¹	8	1	2	11
Ialt	18	4	3	² 25

2 anlæg anvendte samtidig damp, eksplosions- eller forbrændingsmotorer og elektricitet som primær drivkraft, idet en av disse energiformer vistnok væsentlig var at anse som en art reserve.

Ved 3 av bedrifterne blev den primære energi, damp eller eksplosionsmotor-kraft transmittert til arbeidsmaskinerne i form av elektrisk energi.

¹ 1 bedrift ligger i Aarstad herred.

² Det bemerkes at 2 bedrifter anvendte 3 sorter av primær drivkraft, disse blir opført 3-dobbelt.

Den anvendte energimængde fordeler sig paa de enkelte bedrifter som følger:

	Antal bedrifter med :						Ialt.
	Indtil 3 h.kr.	3—5 h.kr.	5—10 h.kr.	10—20 h.kr.	20—30 h.kr.	80 h.kr.	
Kristiania	1	3	4	1	2	1	12
Andre byer ¹	3	4	0	1	1	0	9
Ialt	4	7	4	2	3	1	21

Det samlede energiforbrug utgjorde for :

Kristiania tobaksfabrikker 187.0 h.kr.

Andre byers — « — 55.1 «

Ialt 242.1 h.kr.

Man savner nøiagtige opgaver over hvor stor del av døgnet maskinerne er igang. Nogen veiledning med hensyn hertil gir den «gjennomsnittlige driftstid», som ifølge Riksforsikringsanstaltens opgaver for 1910 var 299 dage à 10 timer.

I nogen utstrækning leier bedrifterne elektrisk energi fra private eller kommunale elektricitetsverker.

Hvad arbeidsmaskinerne angaar, vil man finde opplysninger angaaende disse under avsnittene om forarbeidet mængde av de enkelte tobaksfabrikata. Av hensyn til mulige beregninger over de enkelte maskiners effektivitet falder det nemlig vistnok naturligst at behandle samlet produktion og samlet antal hertil anvendte maskiner i sammenheng.

¹ I bedrift ligger i Aarstad herred.

OverSIGT

over de 37 bedrífsters samlede produktion og samlede mængde
forbrukt raatobak.

Den samlede mængde færdige tobaksvarer, som de 37 her undersøgte bedrífster producerte i aaret 1909 beløper sig til:

	Vegt.	Procent i kg.
	Kg.	
Skraatobak	1 441 937	66.6
Røktobak	398 585	18.4
Snus	189 282	8.7
Cigaretter	52 105	2.4
Cigarer	81 264	3.7
Cigarrillos	3 927	0.2
Ialt	2 167 100	100

Den samlede mængde av bedrífsterne opgit forbrukt raatobak og stilk, kg. 1 818 661 er altsaa under de forskjellige fabrikationsprocesser undergaaet en vegtforøkelse paa kg. 348 439 eller ca. 19 pct.

Vegtforøkelsen er hovedsagelig skedd under sprænkningen, den første fugtning av tobaksbladene. Særlig for snusens og skraatobakkens vedkommende skyldes vegtforøkelsen desuten tilsætningen av særegne ingredienser, som er nævnt under omtalen av fabrikationsprocessen for disse artikler.

I denne forbindelse kan tillike anføres, at den samlede import av tobakssaus for aaret 1909 beløper sig til 9 595 kg.

I den alt overveiende del av de besvarelser, som er indkommet fra bedrífsterne er der ikke specificert hvor meget av raatobakken, der er medgaaet i hver enkelt fabrikationsgren. Som svar paa forespørsler i denne anledning har byraaet i flere tilfælde faat opgit, at et saa specificert regnskap ikke har været ført, hvorfor vedkommende bedrífster er ute av stand til at levere opgaver herover.

Man har derfor maattet nøie sig med at anstille en tilnærmelsesberegning, idet man støtter sig til hvad der i det foregaaende er oplyst angaaende disse forhold. Beregningens resultat fremgaaer av tabel 5.

Den samlede mængde forbrukt raatobak og stilk var av de 37 bedrífster opgit til 1 818 661 kg., hvilket stemmer bedre end man kunde vente med den approksimativt fundne mængde 1 829 408 kg., hvorfor man vel ogsaa i det store og hele tør gaa ut fra at den i ovenanførte beregning fundne fordeling av raastoffet paa de enkelte sorter tobaksfabrikata ligger temmelig nær op til de faktiske forhold.

Til sammenligning anføres en beregning over de tilsvarende værdi i forhold for færdige tobaksfabrikata:

	Værdi.	Procent.
	Kr.	
Skraatobak	6 683 942	66.7
Røktobak	1 461 896	14.6
Snus	382 616	3.8
Cigarretter	562 949	5.6
Cigarer	896 874	9.0
Cigarillos	35 015	0.3
Ialt	10 022 792	100

Med hensyn til samlet mængde forbrukt egentlig raatobak gir de 37 fabrikkers opgaver og den ovenfor anførte approksimative beregning vistnok intet fuldt nøiagtig billede.

Aarsaken hertil ligger i den omstændighet at mange av bedrifterne sælger sin avfaldstobak (stilk etc.) til andre bedrifter. Da vistnok flere av disse opfører denne stilk som raavare opstaar der herigjennem en dobbeltberegning. (Se side 53).

Fuldt nøiagtig kan man derfor alene faa bragt raastofforbruket paa det rene gjennom en fornyet henvendelse til samtlige bedrifter og under den forutsætning at disse har ført specificert regnskap over stilk og egentlig raatobak. Av grunde som tidligere er antydnet har byraaet imidlertid fundet at maatte avstaa herfra. Man finder imidlertid enkelte fingerpek i den heromhandlede henseende i den før nævnte store svenske undersøkelse: Den svenska Tobakshandteringen År 1908.

Her har man efter vistnok meget nøiagtige beregninger fundet at der av den samlede mængde raatobak til

skraatobaktilvirkningen avgaar..... 19.1 pct. nyttig avfald
og av cigarer og cigarillostilvirkningen avgaar 22 3 - - -

Man gaar her ut fra at forholdene i denne henseende ikke er saa forskjellige i Norge og Sverige, at ikke disse tal kan anvendes som grundlag for en approksimativ beregning som denne.

Det «nyttige avfald» tilflyter vistnok for den alt overveiende del snus og røktobakfabrikationen.

Imidlertid spiller der et avgjørende moment ind i disse forhold. Enkelte norske fabrikker indfører nemlig ikke ubetydelige kvanta «strippet» raatobak, hvor stilkene altsaa er fjernet. Det samlede kvantum beløp sig for aaret 1908 til 501 460 kg. og for aaret 1909 til 480 380 kg.

Et tilsvarende kvantum blir saaledes at fratække det kvantum raatobak,

hvorefter den samlede mængde stilk o: «nyttig afvold» beregnes. Av den «stripede» tobak anvendtes efter et løst skjøn ca. 60 pct. til skraatobak, 15 pct. til cigaretter og 25 pct. til røktobak.

Nedenfor har man anstillet en forsøksberegning med anvendelse av foranstaaende tal. Ifølge disse og de paa side 73 opgivne approksimative raatobakmængder skulde de her undersøkte 37 bedrifters samlede kvantum «nyttig afvold» beløpe sig til:

Fra skraatobakfabrikationen	176 592 kg.
- cigarer og cigarillos	27 115 -
	Ialt 203 707 kg.

For at finde de her undersøkte 37 bedrifters samlede forbruk av norsk og utenlandsk r a a t o b a k og s t i l k, kan man tilnærmelsesvis opstille nedenstaaende oversigt i henhold til de tidligere anførte avgangs- og tilvekstprocenter færdig vare — raastof.

Skraatobak	1 212 525 kg.	hvorav 176 600 kg. afvold	} til snus og røktobak.
Cigaretter ..	58 493 «	— 27 100 « —	
Cigar-cigarillos	121 593 «		
		203 700 kg.	
Røktobak.....	339 355 «	foruten 123 700 « —	fra skraatobak og cigarer
Snus.....	97 442 «	— 80 000 « —	
	Ialt 1 829 408 kg.	203 700 kg.	

Man tør vistnok ikke forutsætte at hele det samlede kvantum «nyttig afvold» er blit gjort til gjenstand for dobbeltberegning. De bedrifter som selv utnytter «stilk», som m. a. o. selv driver ogsaa røktobak og snustilvirkning har vistnok ikke git anledning til en saadan dobbeltberegning.

For at komme til et præsumptivt nøiagtigere resultat forsaavidt angaar den forbrukte mængde av egentlig raatobak, kan man forsøksvis beregne det samlede kvantum «nyttig afvold» for de bedrifter som ikke selv tør antages at tilgodegjøre sig dette.

Da alene et par bedrifter har opgit «stilk etc.» særskilt som raastof tør man vistnok med adskillig sikkerhet gaa ut fra at der finder en dobbeltberegning sted for det overskytende kvantums vedkommende.

Det samlede kvantum «nyttig afvold» fra bedrifter som ikke selv kan nyttiggjøre sig dette, beløper sig ialt maaske til ca. 40 000 kg., hvorav mindst 99 pct. skriver sig fra skraatobakfabrikationen.

Den samlede mængde r a a t o b a k skulde altsaa beløpe sig til ialt ca. 1 790 000 kg. for de her undersøkte 37 bedrifters vedkommende.

Man har under denne beregning gaat ut fra, at de bedrifter som ogsaa driver tilvirkning av røktobak og snus selv anvender alt afvold fra andre produksionsgrener.

Forsøk paa en samlet approksimativ konsumtionsstatistik over Norges gjennomsnitlige tobaksforbruk 1905—1910.

Den gjennomsnitlige aarlige indførsel¹ av raatobak i tiden 1906—1910 har utgjort 1 710 600 kg. Den gjennomsnitlige indenlandske avl har utgjort ca. 40 353 kg.

Beregnet underrett har det gjennomsnitlige kvantum indført og norsk raatobak beløpet sig til 1 750 955 kg.

Herfra maa imidlertid fratrækkes den gjennomsnitlige eksport (transit og retur) av raatobak for det samme tidsrum — ialt 12 070 kg.

Man kan altsaa tilnærmeelsesvis opstille et samlet kvantum raatobak paa 1 738 885 kg., som gjennomsnitlig i hvert av disse aar har staaet til disposition for den samlede norske tobaksindustri.

Hvad der gjenstaar for at kunne levere en tilnærmeelsesvis produktionsstatistik for alle de 65 bedrifter blir altsaa at levere et hypotetisk-approksimativt skjøn over den samlede produktion for de 28 (smaa) bedrifters vedkommende.

Det vil fremgaa av det foregaaende at man med størst sandsynlighet kan ansætte de undersøkte 37 bedrifters raatobakforbruk i 1909 til 1 790 000 kg.

Herav fremgaaer at de ikke undersøkte 28 bedrifters samlede raastofforbruk for aaret 1909 maa ansees at være høist ubetydelig om end ikke ganske forsvindende (kfr. hvad der er anført om lagerbeholdninger paa side 48).

Ifølge Handelsstatistikkens opgaver utgjorde den samlede indførsel av forarbeidet tobak i aaret 1910:

	Vegt.	Værdi.
	Kg.	Kr.
Røktobak, skraatobak	71 945	369 581
Cigarer og cigaretter.....	138 178	2 279 962
Snus.....	4 777	32 103
Ialt	214 900	2 681 646

Herfra fragaar den samlede utførsel, som for samme tidsrum beløp sig til:

	Vegt.	Værdi.
	Kg.	Kr.
Røktobak, skraatobak	50 525	249 763
Cigarer og cigaretter.....	1 248	21 288
Snus.....	4 340	31 092
Ialt	56 113	302 143

¹ Av hensyn til hvad der tidligere er anført om lagerbeholdninger har man fundet det heldigst at basere denne beregning paa raatobaksforbruket for et femaar.

Hvorav fremgaaar at vort samlede nettoforbruk av importert forarbeidet tobak blir:

	Vegt.	Værdi.
	Kg.	Kr.
Røktobak, skraatobak	21 420	119 818
Cigarer og cigaretter.....	136 930	2 258 674
Snus.....	437	1 011
Ialt	158 787	2 379 503

Sammenholdes dette med det tidligere anførte vil det fremgaa at den samlede norske konsumtion for aaret 1910 kan anslaaes til omtrent:

	Vegt.	Værdi.
	Ton.	1 000 kr.
Røktobak, skraatobak	1 700	7 500
Cigarer og cigaretter.....	250	3 750
Snus.....	170	750
Ialt	2 120	12 000

Herav fremgaaar at mens det allermeste av skraatobak, røktobak og snus skriver sig fra norske tobaksfabrikker, er det hvad cigarer og cigaretter angaar alene tilfældet med omtrent 50 pct. regnet efter vegt og 46 pct. regnet efter værdi.

Naar tobaksforbruket efter disse opgaver blir henimot 1 kg. pr. indbygger mens den efter Handelsstatistikken for 1910 alene utgjorde 0.82 kg. har denne uoverensstemmelse sin aarsak i at Handelsstatistikkens opgaver væsentlig er basert paa vegten av r a a tobak, ovenstaaende opgaver derimot paa f æ r d i g vare.

Tobaksforbruket pr. indbygger skulde altsaa repræsentere en værdi, som ligger meget nær 5 kr. I denne forbindelse har dog detaljpriserne en betydelig større interesse, men om disse savner man hos os for tiden de fornødne oplysninger.

I Sverige er konsumtionssifret for tobak efter detaljpriserne 7.02 kr. pr. indbygger i 1908. I Finland for samme aar 7.43 fm.

I Danmark var konsumtionssifret pr. indbygger beregnet efter fabrikkpris ca. 6.40 kr. i 1906.

Pr. mandlig indbygger over 15 aar blir konsumtionssifret for vort land 15.75 kr., mens det i Sverige beregnet efter detaljpris er 21.48 kr.

Tabel 1. *Tobaksindustriens udvikling¹ 1827—1911.*

7 — Næringsmiddelindustri.

A a r.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Antal dagsverk.	Antal effektive hestekræfter.	Import av raatobak gjennemsnitlig efter femaars- opgaver.	Import av raatobak pr. indbygger gjennemsnitlig efter femaars- opgaver.
					Kg.	Kg.
1827.....	83	-	-	-	-	-
1829.....	80	-	-	-	-	-
1835.....	79	-	-	-	734 000	0.60
1840.....	86	401	-	-	898 000	0.72
1845.....	82	674	-	-	1 181 000	0.41
1850.....	84	762	-	-	1 199 000	0.86
1855.....	94	972	-	-	1 431 000	0.95
1860.....	78	795	-	-	1 527 000	0.95
1865.....	55	825	-	-	1 557 000	0.94
1870.....	54	986	-	-	1 769 000	1.00
1875.....	55	1 446	-	-	2 081 000	1.15
1879.....	51	1 160	-	-	2 191 000	1.20
1885.....	43	1 677	426 900	-	1 863 000	0.85
1890.....	39	1 712	401 300	-	1 725 000	0.81
a { 1895.....	40	1 426	398 200	-	} 1 895 000	{ -
b { 1895 ²	38	1 197	390 207	219		
1900.....	44	1 434	401 600	291	1 688 000	0.85
1905.....	50	1 269	375 200	275	1 612 000	0.76
1906.....	48	1 331	393 700	264	} 1 711 000	{ 0.80
1907.....	47	1 412	415 000	273		
1908.....	49	1 448	432 300	274		
1909 ³	37	1 678	501 600	236		
1910.....	46	1 452	434 500	251		
1911.....	-	-	-	-	1 692 000	0.82

¹ Tallene er indtil for aaret 1865 hentet fra amtmændenes femaarsberetninger, 1870—1895 a fra den Officielle Statistik og fra 1895 b av fra Riksforsikringsanstaltens Industristatistik.

² Tallene er hentet fra Riksforsikringsanstaltens opgaver.

³ Tallene er hentet fra Fabrikællingens første hefte.

Tabel 2. *Bedrifterne fordelt efter arbeiderantallets størrelse¹ 1885—1910.*

	1885.	1890.	1895.	1900.	1905.	1909 ² .	1910.
1— 2.....	-	-	-	3	6	-	2
3— 5.....	4	1	2	9	13	2	9
6— 10.....	5	7	11	5	8	5	12
11— 20.....	13	12	11	11	11	11	9
21— 50.....	12	9	7	8	7	12	7
51—100.....	6	5	6	6	4	3	5
101—200.....	2	4	2	1	1	3	1
201—300.....	-	-	-	-	-	-	-
301—400.....	1	1	1	1	-	-	-
401—500.....	-	-	-	-	1	1	1
Ialt	43	39	40	44	51	37	46

Tabel 3. *Antallet av tobaksbedrifter i 1909 efter forskellige kilder.*

Byer.	Antal bedrifter ifølge:			Antal bedrifter som er medtalt i nær-værende undersøkelse.
	Handelskalenderen.	Landsforeningens opgaver m. v.	Riksforsikringsanstalten.	
Kristiania	24	23	18	13
Drammen	1	1	1	1
Tønsberg	3	3	} 6	} 1
Sandefjord.....	1	1		
Larvik	7	8	} 2	} 5
Skien	2	2		
Arendal	1	1	1	-
Kristiansand	9	9	} 9	} 7
Flekkefjord	1	1		
Stavanger	5	3	3	3
Haugesund.....	1	1	1	1
Bergen ³	7	7	3	4
Aalesund	-	1	1	-
Trondhjem	2	2	-	1
Namsos.....	-	1	-	-
Harstad	1	1	1	-
Ialt	65	65	46	37

¹ Opgaverne er for aarene før 1900 hentet fra den officielle Fabrikstatistik; for de senere aar fra Riksforsikringsanstaltens opgaver, hvor arbeiderantallet beregnes ved at antallet av dagsverk i aarets løp divideres med 300.

² Efter Fabriktællingen.

³ Herav 1 i Aarstad herred.

Tabel 4. *Tobaksbedriftenes eiendomsforhold.*

Antal bedrifter som tilhører:

	Norsk enkeltmand.	Norsk ansvarlig selskap.	Norsk aktieselskaper.	Utenlandsk aktieselskaper.	Ialt.
Kristiania	10	-	2	1	13
Drammen	1	-	-	-	1
Tønsberg	-	-	1	-	1
Larvik	2	1	2	-	5
Kristiansand	6	-	1	-	7
Flekkelfjord	1	-	-	-	1
Stavanger	2	1	-	-	3
Haugesund	-	-	1	-	1
Bergen ¹	2	-	2	-	4
Trondhjem	-	-	1	-	1
Tilsammen	24	2	10	1	37

Tabel 5. *Approksimativ beregning av de 37 bedrifters samlede raastofforbruk ¹.*

	Approksimativ mængde raatobak og stilk underrett kg.	Raatobakkens vekt procentfordelt.	Fabrikatets økning eller mindskning i vekt kg.	Raatobakkens tilvekst og avgangsprocent.	Den færdige vares vekt i kg.
Skraatobak	1 212 525	66.3	+ 229 412	+ 18.9	1 441 937
Røktobak	339 355	18.6	+ 59 230	+ 17.5	398 585
Snus	97 442	5.3	+ 91 840	+ 94.3	189 282
Cigaretter	58 493	3.2	+ 6 388	+ 10.9	52 105
Cigarer	115 988	6.3	+ 34 724	+ 29.9	81 264
Cigarillos	5 605	0.3	+ 1 678	+ 29.9	3 927
Tilsammen	1 829 408	100.0	+ 337 692		2 167 100

¹ Beregningen har som utgangspunkt den færdige vares vekt (sidste kolonne). Ved hjælp av de før nævnte opgaver over tobakkens økning eller mindskning i vekt under fabrikationen opnaar man et approksimativt resultat angaaende raatobakkens fordeling paa de enkelte fabrikationsgrener, som er opført i tabellens første kolonne.

Forskjellige grener av nærings- og nydelsesmiddel- industrien.

Fabrication de produits alimentaires et objets de consommation divers (farine de pommes de terre, levure, malteries, brasseries, distilleries, fabrication d'eaux minérales artificielles.)

(Ved cand. oecon. *Torleiv Toftdahl.*)

I Fabrikttællingens hefte I blev de bedrifter, som her skal behandles, fordelt paa følgende grupper:

Bryggerier.....	gruppe XI nr. 5
Potetemel- og stivelsefabrikker.....	— XI - 17
Brødevinsbrænderier.....	— XI - 18
Eddiksyrefabrik.....	— XI - 19
Sprittfabrikker og destillationer.....	— XI - 20
Mineralvandfabrikker.....	— XI - 21
Fabrikation av safter og sylteteier etc....	— XI - 22
Presgjærfabrikker.....	— XI - 23

Denne gruppeinddeling har imidlertid for produktionens vedkommende vist sig mindre hensigtsmæssig, idet nogen av de opstillede grupper omfattet saavidt forskjellige bedrifter, at deres produktionsopgaver neppe hadde latt sig sammenarbeide til et ensartet hele. Saaledes omfattet gruppen bryggerier ikke alene de bedrifter, som bare tilvirket øl, men ogsaa en række andre, som tillike fremstillet mineralvand; gruppen mineralvandfabrikker ikke alene de, som bare tilvirket mineralvand, men ogsaa nogen, som tillike fremstillet andre produkter (safter, eddik, maltekstrakt etc.); gruppen presgjærfabrikker ikke alene de, som tilvirket presgjær, men ogsaa nogen som tillike fremstillet gjærsprit, osv. En yderligere opstykning av de kombinerte bedrifter har imidlertid ikke vist sig mulig, idet de fleste av dem har meddelt, at deres virksomhets forskjellige grener grep saa sterkt ind i hinanden og stod i en saa intim forbindelse med hinanden, at en fordeling av de avfordrede opgaver vilde være noget nær umulig eller i hvertfald ikke vilde kunne utføres uten de største vanskeligheter. Man har derfor maattet innskænke sig til end yderligere at opdele de allerede før opstillede grupper saa at disse, saavidt mulig, kun kom til at omfatte helt ensartede bedrifter.

Paa disse nye grupper fordeltes de heromhandlede bedrifter med deres arbejdere som følger:

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.
Brænderier ¹	11	129
Destillationer	6	98
Gjær- og gjærsprittfabrikker	5	82
Gjærfabrikker	5	30
Potetesmelfabrikker	10	197
Bryggerier	17	1 024
Bryggerier- og mineralvandfabrikker	25	1 007
Mineralvandfabrikker	31	216
Mineralvand-, saft- og eddikfabrikker	6	69
Saft- og sylteteifabrikker	3	21
Eddiksyrefabrik	1	42
Kulsyrefabrik	1	14
Ialt	121	2 924

Men som det vil sees, rummer ogsaa denne inddeling sterkt sammensatte grupper.

Selv om en fuldkommen fordeling av alle de indhentede opgaver lægger hindringer iveien for en helt ut ensartet bedriftsgruppering, kan det dog til slutning være av interesse ogsaa at opstykke og fordele bedriftsantallet paa de enkelte produktionsgrener, idet man kun herved vil opnaa et fuldstændig billede av de enkelte virksomheters omfang.

Brændevinsbrænderier	11
Gjærsprittfabrikker	5
Destillationer	7
Gjærfabrikker	10
Potetesmelfabrikker	10
Ølbryggerier ²	42
Mineralvandfabrikker	62
Saftfabrikker	7
Maltekstraktfabrikker	1
Eddikfabrikker	2
Eddiksyrefabrik	1
Kulsyrefabrik	1

¹ Et brænderi har desuten ogsaa destillation.

² 2 mineralvandfabrikker tilvirket desuten ubetydelige mængder alkoholfrit øl (vørterøl).

Ved utgangen av 1909 var der altsaa ialt 159 herhenhørende virksomheter fordelt paa 121 industrielle anlæg.

Av det samlede antal bedrifter laa 91 (eller 75.2 pct.) i by- og kun 30 (eller 24.8 pct.) i landdistrikterne. Det største antal fandtes i Kristiania med 20 bedrifter (16.5 pct.), Bergen med 11 bedrifter (9.1 pct.) og Trondhjem med 11 bedrifter (9.1 pct.), se forøvrig tabellens punkt I.

Arbejderforhold.

Som det av tabellen paa foregaaende side vil fremgaa var i 1909 den samlede arbeidsstyrke i driftstiden 2 924, eller naar ikke bestyrere, ingeniører, kontor- og butikpersonale etc.¹ var medregnet 2 469, hvilket utgjør 2.8 pct. av den hele fabrikindustris samlede antal formænd, arbeidere og lærlinger².

Ialt blev der av den samlede arbeidsstyrke ydet 805 900 dagsverk³ eller pr. arbeider gjennomsnittlig 276 dagsverk.

I gjennomsnit faldt der pr. arbeider ved brænderier og destillationer 173 dagsverk, ved gjær- og spritfabrikker 300 dagsverk, ved potetesmelfabrikker 114 dagsverk, ved ølbryggerier 307 dagsverk, ved ølbryggerier forenet med mineralvandfabrikker 292 dagsverk, ved mineralvandfabrikker 278 dagsverk, ved mineralvandfabrikker forenet med saft- og eddikfabrikker 287 dagsverk og ved kulsyre-, eddiksyre- og saftfabrikker 296 dagsverk.

I arbeidsløn fik de ovennævnte 2 469 egentlige arbeidere ialt utbetalt 2 175 717 kr., hvorav i form av naturalydelse 16 851 kr. Men disse beløp vil sandsynligvis bli noget for smaa, dels fordi ansættelsen av naturallønnens pengeverdi for mange bedrifter har medført vanskeligheter, idet de intet sikkert sammenligningsled har hat, og dels ogsaa fordi nogen bedrifter bare har opgit den løn som er utbetalt de fast ansatte arbeidere, og ikke den som er utbetalt for mere eller mindre tilfeldig arbeide. Men stor vil under enhver omstændighet ikke disse feil bli, idet de bedrifter, som avgav mangelfulde opgaver, var faa og forholdsvis smaa.

For hele denne industrigruppens vedkommende faldt der paa hver arbeider i aarlig gjennomsnit en løn av 881 kr.; for brænderier og destillationer 529 kr., for gjær- og spritfabrikker 1 065 kr., for potetesmelfabrikker 407 kr., for ølbryggerier 1 021 kr., for ølbryggerier forenet med mineralvandfabrikker 895 kr., for mineralvandfabrikker 800 kr., for mineralvandfabrikker forenet med saft- og eddikfabrikker 778 og for kulsyre-, eddiksyre- og saftfabrikker 985 kr. (Om arbeiderforhold forøvrig se tabellens punkt IV).

¹ Skemaets punkter a, b og c.

² Skemaets punkter d og e.

³ Ifølge Fabriktællingens hefte I skulde der av de heromhandlede grupper ialt være 118 bedrifter med 2 776 arbeidere og 766 000 dagsverk. Dels som følge av, at der i disse opgaver hadde indsneket sig nogen feil, og dels ogsaa fordi der for 2 bedrifters vedkommende først senere hen er indkommet opgaver, er de endelige resultater blit noget avvikende fra de første.

Anvendt drivkraft.

Som drivkraft anvendte de heromhandlede bedrifter:

29 kun muskelkraft.	1 vand og leiet elektricitet.
5 - vandkraft.	1 vand og petroleum.
39 - dampkraft.	18 damp og leiet elektricitet.
3 - leiet gas.	1 damp og petroleum.
17 - leiet elektricitet.	1 leiet elektricitet og gas.
1 - petroleum.	1 vand, damp og leiet elektricitet.
4 vand og damp.	

Og desuten blev der ved 13 bedrifter anvendt elektrisk drivkraft av egen produktion.

For nogen del blev altsaa vandkraft anvendt ialt av 12 bedrifter, dampkraft av 63 bedrifter, elektrisk kraft av 51 bedrifter, gas av 4 bedrifter og petroleum av 3 bedrifter.

Av kraftmaskiner og energi blev der anvendt:

14 turbiner	paa ialt	542 eff. h. k.
82 dampmaskiner	- -	2 641 —«—
131 elektromotorer ¹	- -	1 141 —«—
7 gas- og petroleumsmotorer	- -	61 —«—
Ialt 234 kraftmaskiner paa tilsammen		4 385 eff. h. k.

Foruten denne drivkraft blev der til én bedrift ogsaa direkte overført 50 eff. h. k. turbinkraft.

Ved ialt 23 av de heromhandlede bedrifter blev der fremstillet elektricitet. Ved 10 av disse blev der kun tilvirket elektricitet til belysning, mens der som alt nævnt ved de øvrige 13 tillike tilvirkedes elektricitet til drivkraft. Ved 11 av de sidste bedrifter blev ialt 40 motorer anvendt, og ved 12 beløb forbruket av kraft av egen produktion sig til 669 eff. h. k. Ialt blev der saaledes i denne industrigren opgit at være anvendt 171 elektriske motorer, som tilsammen ydet 1 810 eff. h. k. Motorernes antal mangler for 2 og kraftforbruket for 1 av de bedrifter som selv producerte elektrisk energi. (Om kraft og kraftmaskiner forøvrig se tabellens punkt V.)

Bedrifternes eiendomsforhold.

44 av de herhenhørende bedrifter tilhørte norske enkeltmænd, 17 norske ansvarlige selskaper, 56 norske aktieselskaper og 4 delvis norske aktieselskaper. Av enkeltmænd eiedes særlig mineralvandfabrikkerne (83.9 pct.), av ansvarlige selskaper særlig brændevinsbrænderierne (81.8 pct.) og av aktieselskaper særlig potetesmelfabrikkerne (70 pct.) og ølbryggerierne (78.6 pct.)

¹ For leiet kraft.

Aktieselskapernes samlede indbetalte kapital pr. 31 december 1909 var kr. 17 679 613, hvorav kr. 8 213 200 eller 46.5 pct. faldt paa ølbryggerier, kr. 7 148 203 eller 40.4 pct. paa ølbryggerier forenet med mineralvandfabrikker og kr. 937 000 eller 5.3 pct. paa potetesmelfabrikker¹, mens ingen av de øvrige grupper hadde aktieselskaper med saa stor samlet kapital som 500 000 kr. Av aktieselskaperne blev 2 ølbryggerier, 3 mineralvandfabrikker og 1 saftfabrik drevet i forbindelse med anden virksomhet, og da de saaledes ingen selvstændig aktiekapital hadde, har man her ikke kunnet medta den av dem opgivne kapital. Videre drev 2 aktiepotetesmelfabrikker og 2 aktie-ølbryggerier hver 2 selvstændige fabrikker, og er derfor disse i denne statistik opført som 8 selvstændige fabrikker. Deres aktiekapital derimot er naturligvis kun opført én gang for hvert selskap.

For nogen del med utenlandsk kapital drev 4 bedrifter, nemlig 1 potetesmelfabrik (aktiekapital 80 000 kr., hvorav 21 000 kr paa utenlandske hænder), et ølbryggeri (aktiekapital 411 400 kr., hvorav paa utenlandske hænder 25 100 kr.), 1 kulisyrefabrik (aktiekapital 180 000 kr., hvorav paa utenlandske hænder 157 500 kr.) og 1 eddiksyrefabrik (aktiekapital 150 000 kr., hvorav paa utenlandske hænder 70 000 kr.).

Efter aktiekapitalens størrelse fordeltes de herhenhørende selskaper som følger:

mindre kapital end 5 000 kr. hadde 0 bedrifter.				
5 000—	9 999	-	1	—
10 000—	49 999	-	6	—
50 000—	99 999	-	10	—
100 000—	249 999	-	16	—
250 000—	499 999	-	6	—
500 000—	999 999	-	4	—
1 mill. kr. og	derover	—	7	—

og hertil kommer saa de ovennævnte 10 fabrikker uten selvstændig aktiekapital. De 7 bedrifter med større kapital end 1 mill. kr. var samtlige ølbryggerier. De 6 av dem laa i Kristiania og 1 i Bergen.

Produktionsopgaver.

Ved produktionsopgavernes bearbeidelse har deres store uensartethet medført mange vanskeligheter.

Ifølge den instruks som var fastsat for utfyldelsen av Fabriktællingens produktionsskema skulde «oplysninger om produktionen gives for det sidst forløpne aar, enten for kalenderaaret 1909 eller, hvis bedriftens regnskapsaar ikke følger kalenderaaret, for det senest avsluttede regnskapsaar».

¹ Hertil er dog at bemerke, at for Holmen Brænderi er den hele aktiekapital — 500 000 kr. — henregnet til selskapets potetesmelfabrik idet brænderiet i det heromhandlede aar var nedlagt.

Hvad man ønsket var altsaa opgaver for den sidst avsluttede produktionstermin og under alle omstændigheder for et helt aar. Herpaa var en række bedrifter, særlig da brænderier, malterier og bryggerier, ikke opmærksom, og da det desuten i disse industrigræner er det almindelige forhold at kalender- og regnskapsaar ikke falder sammen, kom i denne henseende en flerhet av de indkomne opgaver til at lide av tildels betydelige mangler. Det er imidlertid i stor utstrækning lykkedes at rette herpaa, idet man ved imøtekommenhet fra Finans- og Revisionsdepartement har faat utlaant regnskaperne for de erlagte avgifter, samt de enkelte bedrifters kontrolprotokoller, og saaledes erholdt materiale til de mangelfulde opgavers revision.

Ifølge den nævnte instruks skulde videre saavel raastof som produktionsopgaver meddeles med spesifikasjon av de viktigere stoffer og produkter. Heller ikke herpaa hadde alle bedrifter været opmærksom, og en flerhet av dem opgav derfor kun s a m l e t mængde eller værdi av forbrukte raastoffer eller tilvirkede produkter. Da det imidlertid for statistikkens anvendelse var av stor betydning at faa opgaverne specificert, ihvertfald for enkelte hovedgruppers vedkommende, har man, dels ved at se hen til forholdet ved de øvrige bedrifter, og dels ogsaa ved hjælp av andre opplysninger som har staat til raadighet, ved beregning søkt tilnærmedelsesvis at bestemme denne spesifikasjon.

Og endelig har ogsaa de sterkt uensartede mængdeangivelser i $\frac{1}{1}$ og $\frac{1}{2}$ flasker, i liter à 100 pct. alkoholstyrke og i volumliter osv. medført flere vanskeligheter. Om raastof og produktionsopgaverne forøvrig henvises til tabelens punkter VI og VII.

Brænde vinsbrænderier.

Stortingsbeslutningen av 10 august 1908 om brænde vinsavgiftens forhøielse kom som bekjendt til en begyndelse at medføre en betydelig innskærkning i brænderibedriften¹. Forsøksvis sattes vel høsten 1908 i det hele 21 brænderier igang, men alt efter faa ukers drift saa dog de fleste av dem sig nødsaget til atter at indstille virksomheten, og i de følgende terminer gik brænderiernes antal betraktelig tilbake. Saaledes var der igang i terminen 1909—1910: 5 brænderier, i terminen 1910—1911: 12, i terminen 1911—1912: 6, i terminen 1912—1913: 18 og i terminen 1913—1914: 20 brænderier.

Dette forhold i forbindelse med det førnævnte, at brænderiernes driftstermin ikke falder sammen med kalendaraaret, kom til at faa en uheldig indflydelse paa indhentning av de heromhandlede opgaver. For det første kom man nemlig herved kun til at faa opgaver fra de brænderier, som var i drift i aaret 1909 — enten nu dette var i de sidste maaneder av terminen 1908—1909 eller i de første maaneder av terminen 1909—1910 — og desuten kom selv disse meddelelser til at bli av en meget uensartet beskaffenhet. Saaledes gav 5 brænderier

¹ Fra 15 september 1908 blev herved brænde vinsavgiften forhøiet til kr. 2.62 pr. liter.

oplysning om sin virksomhet i terminen 1908—1909, 4 om virksomheten i 1ste halvaar 1909, ett om virksomheten i kalenderaaret 1909 og ett om virksomheten i 2det halvaar 1909.

Ved hjælp av de omtalte regnskaper og kontrolprotokoller, som man har faat utlaant av Finans- og Revisionsdepartementerne, har man underkastet de 11 brænderiers opgaver en fuldstændig revision. Og desuten har man ved hjælp av disse samme protokoller erholdt opgaver ogsaa for de øvrige 10 brænderier som var i virksomhet i terminen 1908—1909, saaledes at de efterfølgende oplysninger om brænderiindustrien i sin helhet, vil komme til at omfatte denne termin, og samtlige i den igangværende bedrifter.

Ved de 11 førstnævnte brænderier var driftstiden i terminen 1908—1909 mindre end 8 uker ved ett, fra 8 til 12 uker ved 2, fra 12 til 16 uker ved 7 og mere end 16 uker ved ett. Av de 10 øvrige brænderier var 4 i drift i mindre end 8 uker og 6 i drift fra 8 til 12 uker.

Raastofforbruget i den samme termin utgjorde:

Raastoffer.	Forbruket ved 11 brænderier.	Forbruket ved 10 brænderier.	Forbruket ialt.
Poteter	154 265	72 263	226 528
Byg	316 247	172 062	488 309
Olberme og gjær	39 910	18 373	58 283
Presgjær	444	374	818
Stivelsesavfald	-	3 025	3 025
Korngrøp	-	2 480	2 480

Av poteter faldt der saaledes pr. brænderi, naar der sees hen til samtlige underrett, 10 787 hl., naar der sees hen til de 11: 14 024 hl. og naar der sees hen til de 10: 7 226 hl. For byggets vedkommende var forholdet henholdsvis 23 253 kg., 28 750 kg. og 17 206 kg. Av de 11 brænderier forbrukte 5 mindre end 10 000 hl. poteter, 3 fra 10 000 til 20 000 hl. og 3 mere end 20 000 hl.; videre forbrukte 3 av dem mindre end 20 000 kg. byg, 5 fra 20 000 til 40 000 kg. og 3 mere end 40 000 kg. Av de 10 øvrige brænderier forbrukte 9 mindre end 10 000 hl. poteter og bare 1 fra 10 000 til 20 000 hl., og desuten forbrukte 7 mindre end 20 000 kg. byg og 3 fra 20 000 til 40 000 kg.

Paa de enkelte amter fordelte raastofforbruket sig som følger :

Raastoffer.	Ialt.	Hedemarken.	Kristian.	Nordre Trondhjem.
Poteter..... hl.	226 528	132 273	83 125	11 130
Byg..... kg.	488 309	277 969	179 122	31 218
Korngrøp..... -	2 480	-	-	2 480
Ølberme og gjær..... liter	58 283	32 691	21 727	3 865
Presgjær..... kg.	818	582	236	-
Stivelsesavfald..... hl.	3 025	3 025	-	-

I løpet av de sidste terminer har brænderiernes raastofforbruk stillet sig som følger:

Raastoffer.	1908—1909.	1909—1910.	1910—1911.	1911—1912.	1912—1913.
Poteter..... hl.	226 528	69 255	188 317	69 046	405 821
Byg..... kg.	488 309	135 630	456 139	191 192	836 571
Korngrøp og korn..... -	2 480	-	-	103 769	51 512
Mais..... -	-	-	-	91 276	3 793
Ølberme og gjær..... liter	58 283	13 661	44 264	23 490	80 032
Presgjær..... kg.	818	550	1 487	328	2 948
Turnips..... hl.	-	-	2 795	-	-
Stivelsesavfald..... -	3 025	-	3 650	13 020	9 450
Potetesmel..... kg.	-	-	-	6 500	-
Melasse..... -	-	-	-	15 818	-

Brænderiernes samlede produktion beløp sig i terminen 1908—1909 til 1 348 431 liter raasprit beregnet efter 100 pct. styrke; herav faldt 896 722 liter paa de 11 brænderier hvorfor man hadde fuldstændige opgaver og 451 709 liter paa de 10 øvrige, hvorfor man kun har produktionsopgaver.

Inklusiv avgiften blev værdien av de 11 førstnævnte brænderiers produktion opgit til 2 742 342 kr. eller 3.06 kr. pr. liter. Gaar man ut fra at ogsaa de øvrige brænderiers produktion er blit avhændet til denne pris, skulde inklusiv avgiften værdien for deres vedkommende ha beløpet sig til 1 382 229 kr., og den hele produktion av raasprit i terminen 1908—1909 skulde saaledes ha hat en værdi av 4 124 572 kr. Beregnet efter 2.62 kr. pr. liter sprit à 100 pct. styrke utgjorde herav avgiften til Statskassen 3 532 889 kr.

Av de 11 brænderier tilvirket i denne termin 3 mindre end 50 000 liter raasprit, 4 tilvirket fra 50 000 til 99 999 liter, 3 fra 100 000 til 149 999 liter, og ett mere end 150 000 liter; mens av de 10 øvrige brænderier 6 tilvirket mindre end 50 000 liter og 4 fra 50 000 til 99 999 liter. Den gjennomsnitlige produktion beløp sig for samtlige brænderier underrett til 64 211 liter sprit av 100 pct. styrke. Ved de 11 brænderier hvorfor man har fullstændige opgaver beløp den gjennomsnitlige produktion sig til 81 510 liter, og ved de 10 bedrifter hvorfor man kun har produktionsopgaver til 45 171 liter.

Ved de 11 brænderier beløp den gjennomsnitlige produktion pr. dag sig til mindre end 600 liter ved ett, fra 600 til 799 liter ved 6, fra 800 til 999 liter ved ett, fra 1 200 til 1 399 liter ved ett, og over 1 400 liter ved ett. Av de øvrige 10 brænderier hadde ett en mindre daglig produktion end 600 liter, 3 fra 600 til 799 liter og 6 fra 800 til 999 liter.

Paa de enkelte amter fordelte spritproduksjonen og den derfor erlagte avgift sig som følger:

Amter.	Avgift.	Sprit à 100 pct.
	Kr.	Liter.
Hedemarken.....	2 079 375	794 055
Kristians.....	1 273 184	485 948
Nordre Trondhjem.....	180 330	68 828
Ialt	3 532 889	1 348 831

Ingen av brænderierne har avgift opgave over produktion og salg av mask og drank.

For de senere terminer har brændevinsproduksjonen og den herav beregnede avgift stillet sig som følger:

Produktionstermin.	Tilvirket raasprit av 100 pct. styrke.	Herav beregnet avgift.
	Liter.	Kr.
1908—1909	1 348 431	3 532 889
1909—1910	395 588	1 036 440
1910—1911	1 174 598	3 077 447
1911—1912	552 107	1 446 520
1912—1913	2 499 403	6 548 436

Destillationer.

Samtlige destillationer har avgitt sine opgaver for kalenderåret 1909.

Av destillationerne har 6 meddelt oplysninger om sit raastofforbruk, mens saadanne opgaver mangier for én bedrifts vedkommende. Ved disse 6 bedrifter blev forbruket av raasprit opgit til 1 754 047 liter à 100 pct. styrke, eller et gjennemsnitlig forbruk av 292 341 liter pr. destillation. Mindre end 100 000 liter forbrukte 1 bedrift, fra 100 000 til 249 999 liter forbrukte 2, fra 250 000 til 499 999 liter forbrukte 2 og mere end 500 000 liter forbrukte endelig kun 1 bedrift. 4 destillationer som tilsammen forbrukte 1 012 511 liter, opgav at herav var 649 774 liter indkjøpt fra de norske brænderier, og 362 736 liter hentet hjem fra utlandet.

Foruten raasprit opgav 1 bedrift ogsaa at ha forædlet 67 000 liter rectificert sprit; forbruket av essenser derimot har ingen opgit.

Opgaver over tilvirkede destillata har kun 2 bedrifter meddelt, nemlig én av de ovennævnte, som ogsaa hadde opgit forbrukt mængde raastoffer, samt den ene som intet hadde oplyst om sit raastofforbruk. Ved disse 2 destillationer blev der opgit tilsammen at være tilvirket forskjellige destillata til en samlet værdi av 4 498 888 kr.; hvormange liter brændevin denne værdi representerer kan imidlertid ikke opgives, da den ene bedrift hadde opgit sin produktion i volumiske liter uten hensyn til disses forskjellige styrkegrad, og den anden i liter beregnet à 100 pct. styrke.

Til sammenligning kan oplyses, at ifølge en opgave meddelt Alkoholkommissionen av Destillatørforeningen skulde i 1911 produktionen ved de 10 foreningen tilsluttede bedrifter ha været:

Destillata.	Mængde.	Værdi.
	Liter.	Kr.
Akevit	2 881 800	4 889 100
Konjak	737 900	1 397 400
Bitter	153 700	248 700
Punsjer	41 400	65 800
Brændevin forevrig	24 400	31 000
Rectificert sprit	1 151 600	3 556 200
Ialt	4 990 800	10 188 200

Gjær- og gjærsprittfabrikker.

For kalenderåret 1909 har samtlige gjær- og gjærsprittfabrikker avgitt saavel raastof som produktionsopgaver,

De to gruppers raastofforbrug var:

Raastoffer.	Gjærfabrikker.	Gjær- og gjær- spritfabrikker.	Ialt.
Rug..... kg.	287 600	745 650	1 033 250
Byg..... -	759 000	2 173 875	2 932 875
Rugkli..... -	25 000	-	25 000
Maltspire... -	48 000	-	48 000
Maisstivelse..... -	22 500	2 000	24 500
Potetesmel..... -	113 800	337 210	451 010

2 bedrifter har kun opgit samlet kornforbrug og ingen specifikation meddelt for de forskellige kornsorter. 2 andre bedrifter har ikke opgit forbrukt mængde potetesmel til rengjærens blanding. For imidlertid at opnaa mere ensartede og fuldstændige opgaver har man i den ovenfor meddelte tabel, fordelt kornforbruget ved de 2 førstnævnte bedrifter i overensstemmelse med hvad forholdet ialmindelighed har været ved de øvrige, likesom man for de 2 sidstnævnte bedrifters vedkommende har tillagt det antagelige potetesmelforbrug, beregnet efter forholdet ved de resterende fabrikker.

Rug, byg og potetesmel er saaledes opgit for samtlige fabrikker. Rugkli blev kun opgit av 1 bedrift, maltspire av 3 og maisstivelse av 2.

Kornforbruget (rug og byg) blev av 1 bedrift opgit til mindre end 100 000 kg., av 3 til 100 000—249 000 kg., av 3 til 250 000—499 000 kg. og av 3 til mere end 500 000 kg.

Samtlige bedrifter har avgit opgaver over sin produktion, og da saavel over produceret mængde som over produceret værdi. Paa gjær- og gjærspritfabrikkerne fordelte produktionen sig som følger:

Produktion.	Gjærfabrikker.	Gjær- og spritfabrikker.	Ialt.
I. M æ n g d e.			
Presgjær..... kg.	414 992	1 001 345	1 416 337
Sprit à 100 pct..... liter	-	410 558	410 558
II. V æ r d i:			
Presgjær..... kr.	319 336	738 063	1 057 399
Sprit..... -	-	74 306	74 306

9 av bedrifterne har opgit samlet produktion av gjær og bare 1 har meddelt yderligere specifikation for rengjær og blandet gjær. Hvor meget av ovennævnte kvantum som er avhændet i ren og hvor meget i blandet form kan derfor ikke opgives. Av gjærfabrikkerne opgav 1 at tilvirke under 50 000 kg., 3 at tilvirke 50 000—99 000 kg., 5 at tilvirke 100 000—249 000 kg. og 1 at tilvirke mere end 250 000 kg. Mere end 200 000 kg. presgjær tilvirket følgende bedrifter: A/S Gerner Gjær- og Spritfabrik (Moss), A/S Kristiania Presgjærfabrik (Kristiania), A/S Bakernes Gjær- og Spritfabrik (Moss).

Gjennemsnittsprisen for den tilvirkede gjær var for samtlige bedrifter underrett 0.75 øre pr. kg. Forøvrig stillet den gjennomsnittlige produktionspris sig for de enkelte bedrifter som følger:

Pris pr. kg.	Antal bedrifter.	Producert mængde.
		Kg.
Under 70 øre.....	3	534 788
70—79 øre ...	3	405 457
80 øre og derover	4	476 092

Gjærspriten var dels opgit i volumliter og dels ogsaa i liter à 100 pct. styrke. Efter de opgivne forholdstal er imidlertid i ovennævnte opgave den hele gjærsprittfabrikation omregnet i liter à 100 pct. styrke.

Av de 5 fabrikker som tilvirket gjærspritus fremstillet 1 mindre end 50 000 liter, 3 fra 50 000 til 100 000 liter og 1 mere end 100 000 liter.

Gjennemsnittsprisen for samtlige fabrikker underrett var 18 øre pr. liter — heri er avgiften, 10 øre pr. liter, ikke medregnet, idet gjærsprit i regelen noteres eksklusiv avgiften. 2 bedrifter med en samlet tilvirkning av 178 430 liter avhændet sit produkt til en lavere gjennemsnittspris og 3 bedrifter med en samlet tilvirkning av 232 128 liter avhændet sit produkt til høiere gjennemsnittspriser.

5 av gjærfabrikkerne opgav tilsammen at ha tilvirket og avhændet 38 713 hl. mask til en samlet værdi av 42 870 kr. eller til en pris av 1.11 kr. pr. hl. For de 5 øvrige bedrifter mangler imidlertid opgaver over tilvirkning av dette biprodukt.

For de seneste terminer har gjærsprittilvirkningen været¹:

Produktionstermin.	Gjærsprit ialt.	Herav forbrukt indenlands.	Eksportert.
1908—1909..... liter	421 375	135 481	-
1909—1910..... -	404 427	215 878	-
1910—1911..... -	427 794	316 683	107 740
1911—1912..... -	496 769	419 403	76 625
1912—1913..... -	428 403	427 975	139

¹ Forskjellen mellem produktionen og forbruket + eksporten er beholdningen ved terminens utgang.

Potetesmelfabrikker.

Ogsaa ved indhentningen av opgaver fra potetesmelfabrikkerne kom det forhold, at produktionsterminen ikke faldt sammen med kalenderaaret, til at faa en uheldig indflydelse. Av de 10 fabrikker har saaledes 4 opgit sit raastofforbruk og sin produktion for terminen 1908—1909, 3 for kalenderaaret 1909, 2 for terminen 1909—1910 og 1 for 2det halvaar 1909.

I en anden forbindelse hadde imidlertid byraaet fra de fleste fabrikker indhentet opgaver over forbruket av poteter og mais i terminen 1908—1909¹, og ved at sammenstille disse opgaver med de av Fabriktællingen indhentede, antar man at kunne meddele noget nær fuldstændige opgaver over potetesmelfabrikkernes raastofforbruk i den nævnte termin. Dette skulde være:

Poteter	24 519 531 kg.
Mais	920 300 -

1 bedrift hadde opgit sit potetesforbruk i tønder, 8 i hl. og 1 i kg. For imidlertid at faa fuld ensartethet er alle opgaver omregnet til kg. efter følgende gjennemsnittsforhold: 1 td. = 115 kg. og 1 hl. = 72 kg.²

Av det samlede potetesforbruk faldt 44.5 pct. paa Hedemarkens amt, 22.1 pct. paa Kristians amt, 21.1 pct. paa Jarlsberg og Larvik amt, og resten fordeltes med ca. $\frac{2}{3}$ paa Stavanger og $\frac{1}{3}$ paa Nordre Trondhjems amt.

Fra 0.5 til 0.9 mill. kg. poteter forbrukte 3 bedrifter, fra 1 til 1.9 mill. kg. forbrukte 2, fra 2 til 3.9 mill. kg. forbrukte 3 og mere end 4 mill. kg. endelig forbrukte 2 bedrifter.

Bare ved 2 bedrifter blev mais anvendt.

8 av potetesmelfabrikkerne, som i terminen 1908—1909 forbrukte 15 248 880 kg. poteter, har for terminen 1912—1913 opgit forbruket til 19 211 746 kg. Under forutsætning av at progressen for de øvrige 2 fabrikkers vedkommende har været den samme som for de hernævnte 8, skulde i terminen 1912—1913 potetesmelfabrikkernes samlede potetesforbruk ha været 30 891 397 kg. Om maisforbruket i terminen 1912—1913 har man ingen opgaver

Som følge av produktionsterminens uensartethet kom naturligvis alle de vanskeligheter som hadde meldt sig ved raastofopgavernes bearbeidelse, ogsaa til at gjøre sig gjældende for produktionsopgavernes vedkommende. For imidlertid at erholde nogenlunde fuldstændige produktionsopgaver har man av de av Fabriktællingen indhentede opgaver utregnet for hver enkelt bedrift forholdet mellem forbrukt mængde raastoffer og herav fremstillet produkt. Og ved hjælp av disse forholdstal og de før nævnte reviderte raastofopgaver er det saa forhaabentlig

¹ Til bruk ved beregningen av det antagelige forbruk av jordbruksprodukter avkræves nemlig potetesmelfabrikkerne aarlig opgaver over den anvendte mængde raastoffer.

² Dette gjennemsnittsforhold har byraaet anvendt gjennom en aarrække; men det synes imidlertid ikke at være helt paalidelig. Ved en senere henvendelse har nemlig 2 fabrikker gjort opmerksom herpaa og samtidig opgit tøndene til henholdsvis 108 kg. og 94—100 kg. og hektoliteren til henholdsvis 70 kg. og 64 kg. Forholdet vil imidlertid med det første bli optat til revisjon.

lykkedes at beregne fuldstændige produktionsopgaver. Omtrent paa samme vis er værdiopgaverne beregnet.

Av de i terminen 1908—1909 forbrukte raastoffer skulde der saaledes ialt være tilvirket:

Produkter.	Mængde.	Værdi.
	Kg.	Kr.
Potetesmel	3 108 200	970 601
Maismel, sago, glykose og kraftfôr..	803 200	222 798
Ialt	3 911 400	1 193 399

Mindre end 1 000 sække potetesmel à 100 kg. tilvirket 1 av de herhenhørende bedrifter, fra 1 000 til 1 900 sække tilvirket 3 fabrikker, fra 2 000 til 3 900 sække tilvirket 3 fabrikker, og mere end 4 000 sække tilvirket 3 fabrikker. Disse de 3 sidstnævnte var: A/S Larvik Potetesmel- og Stivelsesfabrik (Larvik), dennes filial Brumunddalens Potetesmelfabrik (Furnes) samt Hedemarkens Potetesmelfabrik (Furnes).

Gjennomsnittsprisen for det tilvirkede potetesmel var 31.23 kr. pr. sæk. Forøvrig stillet den gjennomsnitlige produktionspris sig for de enkelte fabrikker som følger:

Pris pr. sæk.	Antal bedrifter.	Disses produktion.
		Kg.
30 kr. og mindre	6	1 562 000
31—32 kr.	2	296 500
Over 32 kr.	2	1 249 700
	10	3 108 200

Foruten potetesmel tilvirket 1 bedrift maismel, 1 sago og 1 glykose og kraftfôr.

Under forutsætning av at 1 hl. poteter i terminen 1912—1913 gav like meget potetesmel som i terminen 1908—1909 skulde der i terminen 1912—1913 være tilvirket 3 915 900 kg. potetesmel.

Malterier.

I driftsaaret 1909 var der igang ialt 21 malterier, som samtlige blev drevet i forbindelse med ølbryggeri. Uoverensstemmelse mellem driftstermin og kalenderaar gjorde sig naturligvis ogsaa for disse bedrifters vedkommende gjældende. Dog var den her ikke av den betydning som for de førnævnte industrigrøner,

idet man i Finansdepartementets regnskapsprotokoller over maltavgiften hadde materiale til at kontrollere opgavernes ensartethet. Av de 21 malterier hadde saaledes 5 opgit sit driftsjaar til terminen 1ste november 1908 til 31 oktober 1909, 12 til terminen 1ste oktober 1908 til 30te september 1909, 3 til kalenderaaret 1909 og 1 endelig til 1ste oktober 1909 til 30 september 1910. For alle bedrifters vedkommende omfatter imidlertid opgaverne et helt aar.

I kalenderaaret 1909 blev der ved disse 21 malterier støpsat ialt 8 486 961 kg. korn. I terminen 1908—1909 støpsattes der 8 733 225 kg. korn¹. Om overhodet noget, eller eventuelt hvormeget av dette korn der var av norsk oprindelse kan ikke sees av de foreliggende opgaver.

Paa Kristiania 6 malterier faldt det uten sammenligning betydeligste kornforbruk, i aaret 1909 nemlig: 5 129 972 kg. eller 60.4 pct. av samtlige malteriers. Forøvrig fordelte kornforbruket sig paa de enkelte amter som følger:

500 000—1 mill. kg.	Bergen by (2 malterier).
400 000—499 000	- Smaalenene (4), Stavanger (1), Bergen (2), Søndre Trondhjem (1).
300 000—399 000	- Hedemarken (2), Buskerud (3), Jarlsberg og Larvik (1).
under 300 000	- Bratsberg (1).

Efter mængde støpsat korn fordelte malterierne og deres kornforbruk sig i aaret 1909 som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal malterier.	Støpsat korn ialt.
		Kg.
Under 100 000 kg.	4	261 282
100 000—249 000 -	6	835 711
250 000—499 000 -	6	2 352 674
500 000—999 000 -	3	2 588 593
1 mill. kg. og derover	2	2 448 701
Ialt	21	8 486 961

Mere end 900 000 kg. korn blev støpsat ved følgende bedrifter: Ringnes Bryggeri, Schous Bryggeri, Frydenlunds Bryggeri og Christiania Bryggeri, samtlige i Kristiania.

Gaar man som maltkomiteerne av 1897 og 1903 ut fra, at der av 100 kg. tørret støpsat byg utvindes 81 kg. vandfrit malt, skulde der i kalenderaaret 1909 ved disse 21 malterier ialt være utvundet 6 874 438 kg. malt, eller i driftsterminen 1908—1909 ialt 7 073 912 kg. malt.

¹ Det indkjøpte byg gjennomgaar før støpsætningen en rensnings- og tørkningsproces. Som følge herav, samt dels ogsaa som følge av svind ved lagringen, antages det indkjøpte bygs vekt inden støpsætningen at reduceres med ca. 9 pct.

Av malterierne opgav 15 selv at forbruke hele sin maltproduktion ved eget bryggeri, mens kun 6 opgav at ha solgt noget derav. I den opgivne produktions-termin, der som alt nævnt for alle omfatter et helt aar, oplyste disse sidste 6 malterier ialt at ha solgt 993 691 kg. malt.

Opgaver over maltproduktionens værdi har de færreste bedrifter meddelt; dog har alle de malterier, som producerede til salg, opgit værdien av det solgte kvantum. Iberegnet avgiften utgjorde denne for det ovennævnte kvantum (993 691 kg.) kr. 750 449 eller 76 øre pr. kg.¹ Antar man nu at al produceret malt, hadde samme værdi som den solgte, skulde i kalenderaaret 1909 værdien av den samlede maltproduktion ha beløpet sig til kr. 5 219 816 og i terminen 1908—1909 til kr. 5 371 552. Av disse beløp utgjorde avgiften henholdsvis kr. 3 148 663 og kr. 3 240 027².

Mængde og værdi av den ved maltets pudsning avskallede maltspire eller gro har kun 12 av malterierne opgit, og for disses vedkommende utgjorde den i den omhandlede produktionstermin 263 584 kg. til en værdi av 26 367 kr. eller vel 10 øre pr. kg.

I de sidste terminer har malteriernes virksomhet stillet sig som følger:

Produktionstermin.	Støpsat korn.	Maltavgift.
	Kg.	Kr.
1908—1909	8 733 225	3 420 027
1909—1910	8 094 774	3 003 161
1910—1911	8 877 618	3 293 596
1911—1912	9 569 071	3 550 126

Ølbryggerier.

Av de 42 ølbryggerier som denne statistik omhandler har 1 opgit som produktionstermin 1 september 1908—31 august 1909, 16 terminen 1 oktober 1908—30 september 1909, 5 terminen 1 november 1908—31 oktober 1909, 16 kalenderaaret 1909, 2 terminen 1 oktober 1909—30 september 1910 og 2 endelig kalenderaaret 1910. De ellers mere eller mindre fuldstændige raastof- og produktionsopgaver omfatter altsaa alle et helt driftsaar.

¹ Til sammenligning kan anføres at Handelsstatistikkens indførselspriser for aarene 1908, 1909 og 1910 tillagt tolden (50.5 øre pr. kg.) er henholdsvis 76.5, 75 og 73.8 øre pr. kg.

² Maltavgiften betales med 37.1 øre pr. kg. støpsat korn.

Det samlede raastofforbrug blev opgit til:

Malt	8 462 051 kg.
av egen tilvirkning	5 543 597 kg.
indkjøpt	2 918 454 -
Humle	102 356 -

Av dette malt blev der ved de bryggerier som var forbundet med malteri forbrukt 6 334 996 kg. og herav var saa, som alt før nævnt 5 543 597 kg. av egen tilvirkning, mens resten 791 399 kg. blev indkjøpt. Ved de bryggerier, som ikke tillike drev malteri beløp maltforbruket sig til 2 127 055 kg.

Til dækning av de malkjøpende bryggeriers behov hadde man de i forrige avsnit omtalte 993 691 kg., som 6 malterier hadde avhændet i den heromhandlede produktionstermin, samt desuten hvad der samtidig var blit indført fra utlandet. I tre-aaret 1908—1910 var i aarlig gjennomsnit indførselen av utenlandsk malt 1 655 790 kg. De 268 973 kg. hvormed saaledes forbruket kommer til at overskride tilførselen maa da dels være tat av beholdningerne fra det nærmest foregaaende driftsaar, og dels vil vel ogsaa underskuddet skyldes produktionsterminens uensartethet og enkelte opgavers mindre nøiagtighet.

Til sammenligning kan anføres, at ifølge opgaver, som Den Departementale Maltkomité av 1903 lot indhente gjennom Høiesterets justitiarius, utgjorde bryggeriernes maltforbruk i aarene 1905, 1906 og 1907, eller rettere i terminerne 1904—1905, 1905—1906 og 1906—1907 henholdsvis 7 792 452 kg., 8 161 511 kg. og 7 990 392 kg.¹

Mindre end 50 000 kg. malt forbrukte 9 bryggerier, 50 000—99 000 kg. forbrukte 13, 100 000—249 000 forbrukte 9, 250 000—499 000 forbrukte 6, og 500 000 kg. eller mere forbrukte 5 bryggerier.

Den betydeligste del av maltforbruket — 4 483 037 kg. eller 53 pct. — faldt paa Kristiania; paa amterne forevrig fordelte maltforbruket sig som følger²:

500 000—1 mill. kg.	Søndre Trondhjems amt (3) og Bergen (2).
250 000—499 000	- Stavanger (2), Smaalenene (5), Jarlsberg og Larvik (6), Hedemarken (3) og Buskerud (4).
100 000—249 000	- Lister og Mandal (1), Bratsberg (1) og Kristians (2).
under 100 000	- Tromsø (1), Nordland (1), Nedenes (2) og Søndre Bergenhus (1).

Set i forhold til den hele ølproduktion stillet de enkelte bryggeriers maltforbruk sig som følger:

¹ Dog mangler her opgaver for 4 bryggerier, som tilsammen antagelig tilvirket ca. 10 000 hl. øl.

² De i parentes tilføiede tal angir antallet av bryggerier i vedkommende amt.

Gjennemsnitlig maltforbruk pr. hl. øl.	Antal bedrifter.	Deres produktion.
		hl.
16 kg. og mindre	1	2 631
17 kg.	3	26 663
18 -	12	149 533
19	8	81 083
20 -	8	111 974
21 - og mere	10	67 936
Ialt	42	439 820

Det gjennomsnitlige maltforbruk pr. tilvirket hl. øl utgjorde for alle bryggerier underrett 19 kg. For nogen del skyldes vel det forholdsvis betydelige maltforbruk for en del bryggerier, at disse har opgit de mængder malt, som er anskaffet i aarets løp, og ikke de, som er forbrukt; likesom det forholdsvis ringe maltforbruk ved en del andre bryggerier naturligvis ogsaa for nogen del vil ha sin grund i dette samme forhold.

Forbruket av humle blev opgit av samtlige bryggerier.

I den opgivne produktionstermin blev der av ovennævnte raastoffer tilvirket:

Øl ialt	439 820 hl., værd: 14 135 718 kr.
Herav bokøl.....	38 826 - - 1 876 277 -
— bayerøl.....	351 210 - - 11 038 946 -
— alkoholsvakt øl.....	26 633 - - 546 720 -
— alkoholfrit øl.....	23 151 - - 673 775 -
Mask.	101 439 - - 119 931 -
Ølberme og gjær.....	42 760 liter — 6 804 -

Gruppen bokøl omfatter: bokøl, porter, culmbacher og lignende sterkere ølsorter; gruppen bayerøl omfatter: bayer- pilsener- lager- og lignende ølsorter av almindelig alkoholgehalt; gruppen alkoholsvakt øl omfatter potøl, ekstraøl, husholdningsøl, søtøl, krusøl etc.; og gruppen alkoholfrit øl endelig omfatter vorter- og kronøl og lignende ølsorter.

36 av bryggerierne opgav sin produktion i hl., mens de øvrige 6 opgav den i flasker. For imidlertid at faa en helt ensartet mængdeangivelse har man omregnet hele ølproduktionen til hl. efter forholdet $\frac{1}{1}$ flaske = 0.7 liter. 4 bryggerier hadde kun opgit den producerte mængde øl samlet, men derimot værdien specificert for hver av de ovennævnte 4 grupper, og 7 bryggerier hadde opgit producert mængde øl for hver enkelt gruppe, men derimot værdien kun samlet. For imidlertid ogsaa at faa disse bedrifters mængdeopgaver eller eventuelt værdiopgaver fordelt paa de 4 hovedgrupper, har man ved en beregning nærmere søkt at bestemme fordelingsforholdet for hvert enkelt

av de 11 bryggerier. Ved imøtekommenhet fra Bryggeriforeningen fik man overlatt dennes priser for aarene 1908—1909. Og hadde man nu turdet gaa ut fra, at alle de heromhandlede bryggerier hadde avhændet sit øl til disse priser, vilde fordelingen av de samlede mængde- eller eventuelt værdiopgaver helt enkelt kunne være beregnet ved division eller eventuelt multiplikation av de oppgivne værdi- eller mængdeangivelser med priserne. Da imidlertid, som senere skal vises, de færreste bryggeriers priser faldt nøiagtig sammen med gjennomsnittspriserne, har man søkt at bestemme fordelingen efter følgende formel:

$$t_1 x + t_2 y + t_3 z + t_4 q = T.$$

hvor da t_1 — t_2 — t_3 og t_4 betegner den meddelte spesifikasjon over de 4 ølsorters værdi eller eventuelt mængde, T den oppgivne samlede mængde eller eventuelt værdi, og x — y — z — q de 4 ølsorters respektive priser pr. mængdeenhet, der saa blir at bestemme dels gjennom denne formel og dels ved hjelp av Bryggeriforeningens priser.

27 bryggerier opgav at tilvirke alle de 4 nævnte ølsorter, 6 opgav kun at tilvirke bokøl og bayerøl, 5 bokøl, bayerøl og alkoholsvakt øl, 1 bokøl, bayerøl og alkoholfrit øl, 2 kun bayerøl og 1 bayerøl, alkoholsvakt øl og alkoholfrit øl. Desuten blev alkoholfrit øl ogsaa tilvirket ved 2 mineralvandfabrikker. Typen bokøl blev saaledes ialt tilvirket ved 39 bryggerier, bayerøl ved 42 bryggerier, alkoholsvakt øl ved 33 bryggerier og alkoholfrit øl ved 30 bryggerier.

Av ovennævnte mængder øl blev 252 867 hl. tilvirket av de bryggerier, som ikke blev drevet i forbindelse med mineralvandfabrik, og 186 953 hl. av de som blev drevet i forbindelse med mineralvandfabrik. 326 380 hl. øl blev tilvirket ved de bryggerier som var forbundet med malteri og 113 520 hl. ved de øvrige bryggerier.

Av den samlede ølproduksjon blev der av Kristianiabryggerierne tilvirket ialt 240 357 hl. eller 54.6 pct. Paa de øvrige amter fordelte produksjonen sig som følger¹.

30 000 hl. og mere	Søndre Trondhjem (3) og Bergen (2).
20 000—29 999 hl.	Smaalenene (5) og Stavanger (2).
10 000—19 999	Jarlsberg og Larvik (6), Hedemarken (3), Buskerud (4) og Lister og Mandal (1).
5 000— 9 999	Bratsberg (1) og Kristians (2).
under 5 000	Nordland (1), Nødenes (2), Tromsø (1) og Søndre Bergenhus (1).

Ved landsbryggerierne blev der tilvirket 34 616 hl. øl eller 8 pct. av den samlede produksjon og ved bybryggerierne 405 204 hl. eller 92 pct.

Efter produksjonens størrelse fordelte de enkelte bryggerier og deres øltilvirkning sig som følger:

¹ De i parentes tilføiede tal angir antallet av bryggerier i vedkommende amt.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Disses produktion.
		Hl.
Under 1 000 hl.....	1	400
1 000— 4 999 hl.	21	64 462
5 000— 9 999 -	8	62 760
10 000—24 999 -	7	116 101
25 000—49 999 -	5	196 097
50 000 hl. og mere	-	-
Ialt	42	439 820

Til sammenligning kan anføres følgende opgaver hentet fra Maltkomiteens indstilling av 1898.

Mellem 500 og 1 000 hl. tilvirket.....	2
— 1 000 - 5 000 - —	21
— 5 000 - 10 000 - —	10
— 10 000 - 25 000 - —	6
— 25 000 - 50 000 - —	3
— 50 000 - 100 000 - —	3
Ialt	45

mere end 25 000 hl. blev i den heromhandlede produktionstermin — 1908 til 1909 — tilvirket av følgende bryggerier: A/S Ringnes Bryggeri, A/S Schous Bryggeri, A/S Frydenlunds Bryggeri og A/S Christiania Bryggeri, samtlige beliggende i Kristiania, samt A/S Hansa Bryggeri i Bergen.

Gjennemsnittsprisen for det tilvirkede bokøl var 48 øre pr. liter¹. Forøvrig stillet for de enkelte bryggerier den opgivne produktion og gjennemsnittspris sig som følger:

Gjennemsnittspris pr. liter.	Antal bryggerier.	Deres produktion.
		Hl.
41 øre og mindre.....	6	5 124
42—44 øre	3	1 720
45—47 -	9	5 156
48—50 -	6	4 041
51—53 -	6	19 483
54 øre og mere.....	9	3 302
Ialt	39	38 826

¹ Denne saavel som de følgende gjennemsnittspriser for øl gjælder alt det solgte øl uten at noget hensyn er tat til om det er solgt paa fat eller flaske.

Gjennemsnittsprisen for det tilvirkede bayerøl var 31 øre pr. liter. Forøvrig stillet for de enkelte bryggerier den opgivne produktion og gjennemsnittspris sig som følger:

Gjennemsnittspris pr. liter.	Antal bryggerier.	Deres produktion.
		HI.
26 øre og mindre.....	1	6 800
27—28 øre	4	36 941
29—30 -	14	84 225
31—32 -	6	48 827
33—34 -	14	163 876
35 øre og mere.....	3	10 541
Ialt	42	351 210

Gjennemsnittsprisen for det tilvirkede alkoholsvake øl var 20 øre pr. liter. Forøvrig stillet for de enkelte bryggerier den opgivne produktion og gjennemsnittspris sig som følger:

Gjennemsnittspris pr. liter.	Antal bryggerier.	Deres produktion.
		HI.
13 øre og mindre.....	6	2 312
14—16 øre	4	1 087
17—19 -	2	3 306
20—22 -	9	9 986
23—25 -	10	9 590
26 øre og mere.....	2	352
Ialt	33	26 633

Gjennemsnittsprisen for det tilvirkede alkoholfrie øl var 29 øre pr. liter. Forøvrig stillet for de enkelte bryggerier den opgivne produktion og gjennemsnittspris sig som følger:

Gjennemsnittspris pr. liter.	Antal bryggerier.	Deres produktion.
		HI.
22 øre og mindre.....	5	1 004
23—25 øre	5	3 793
26—28 -	1	651
29—31 -	9	4 800
32—34 -	8	12 820
35 øre og mere....	1	83
Ialt	29	23 151

For alle ølsorter regnet underrett endelig var gjennemsnittsprisen 32 øre pr. liter.

Om samtlige de hernævnte gjennemsnittspriser maa til slutning bemerkes, at dette er de totale gjennemsnittspriser for hver ølsort eller for hvert bryggeri uten hensyn til, at noget er solgt en gros og noget en detalj, noget paa fat og noget paa flaske, noget med større og noget med mindre avanse osv.

For biprodukternes vedkommende er opgaverne meget mangelfulde. Salget av mask er saaledes kun opgit av 30 bryggerier; desuten opgav et at ha opfôret sin mask ved eget fjøs, mens derimot de resterende 11 ingen opplysninger gav om maskproduksjonen. Gjennemsnittsprisen for den solgte mask var kr. 1.16 pr. hl. Bayerberme eller ølgjær opgav bare 7 bryggerier at ha solgt, idet efterspørselen efter denne vare saa betydelig var avtat efter brænderiernes nedlægning. Gjennemsnittsprisen for bayerberme og gjær var kr. 0.16 pr. liter.

Til sammenligning skal til slutning anføres de produksjonsopgaver som Malt-komiteen av 1903 indhentet i forbindelse med de før nævnte raastofopgaver:

Ølsorter.	1904—1905.	1905—1906.	1906—1907.
Bokøl o. lign. hl.	26 631	30 140	33 634
Bayerøl o. lign. -	329 656	347 906	342 514
Alkoholsvakt øl. -	29 744	28 945	26 034
Alkoholfrit øl. -	5 876	10 529	14 955
Ialt hl.	391 907	417 520	417 137

Heri er imidlertid ikke medregnet 4 bryggerier med en samlet produksjon som anslagsvis sattes til 10 000 hl.

Ifølge reguskaperne for den nye ølskat var produksjonen av beskattet øl i 1ste halvjaar 1913:

Klasser.	Mængde utlevert øl.	Herav erlagt skat.
	Hl.	Kr.
Klasse 3	29 397.47	499 757
— 2	186 470.03	1 491 760
— 1	31 431.92	62 864
Ialt	247 299.42	2 054 381

hvor da klasse 3 paa det nærmeste vil falde sammen med gruppen bokøl o. lign., klasse 2 med gruppen bayerøl o. lign. og klasse 1 med gruppen alkoholsvakt øl.

Mineralvandfabrikker.

I motsætning til de tidligere bedriftsgrupper kommer denne kun til at omfatte et faatal av de herhenhørende bedrifter, dels fordi kun faa mineralvandfabrikker stod under Fabriktilsynets kontrol og saaledes blev medtat i Fabriktællingen, og dels ogsaa fordi de opgaver som er indkommet er meget mangelfulde. For bryggerier som tillike drev mineralvandfabrikation kom saaledes forholdet mellem de, som ikke hadde avgit opgaver over det i mineralvandfabrikken forbrukte raastof, og de som hadde avgit saadanne opgaver til at stille sig som følger:

	Avgit opgaver.	Opgaver mangler.
Antal bedrifter	18	7
Som i arbeidsløn betalte kr.	514 005	259 935
og hvis arbeiderantal var	688	319

For de selvstændige mineralvandfabrikker var det samme forhold:

	Avgit opgaver.	Opgaver mangler.
Antal bedrifter	25	6
Som i arbeidsløn betalte kr.	96 043	33 529
og hvis arbeiderantal var	176	40

Av de mineralvandfabrikker som endelig blev drevet i forbindelse med eddik- og saftfabrikker o. lign. har samtlige avgit opgaver over sit raastofforbruk.

Av de 62 mineralvandfabrikker har saaledes ialt 13 ingen raastofopgaver avgit, mens der fra de resterende 49 er indløpet mere eller mindre fuldstændige opgaver herover. Nogen hadde saaledes bare meddelt værdiopgaver, andre bare mængdeopgaver, og atter andre begge dele; nogen hadde kun opgit samlet vegt eller værdi uten spesifikasjon for de enkelte raastoffer; og endelig er der forskjjel i opgaverne med hensyn til de forskjellige raastoffer, som er tat med.

For imidlertid at faa opgaverne mere ensartet, har man for de bedrifters vedkommende, som bare opgav de anvendte raastoffers værdi, beregnet mængdeopgaverne efter de gjennemsnittspriser enkelte andre meddelte. Og videre har man for de bedrifter, som kun opgav samlet vegt eller samlet værdi, fordelt disse paa de enkelte raastoffer efter det forhold, som var det almindelige ved de øvrige bedrifter i samme amt eller landsdel.

Efter dette skulde de 49 bedrífsters raastofforbruk stille sig som følger:

Sukker	kg.	117 996
Syrer, safter, essenser etc.....	-	11 162
Salte og kemikalier.....	-	18 195
Kulsyre.....	-	48 786
Svovelsyre	-	35 340
Natron, kridt, marmor etc.	-	52 588
Malt.....	-	2 000
Vørter.....	liter	4 360
Humle	kg.	50

Forbruket av sukker er her meddelt for samtlige 49 bedrífsters vedkommende, forbruket av syrer, safter og essenser for 44, forbruket av kemikalier og salte for 29, forbruket av kulsyre for 39, forbruket av svovelsyre, kridt, natron og marmor for 6 og forbruket av malt, vørter og humle for 2 bedrífster — 39 bedrífster opgav altsaa at forbruke indkjøpt kulsyre, og kun 6 helt eller delvis selv at ha tilvirket denne ved at behandle kridt, marmor, natron eller lign. med svovelsyre.

Ogsaa mineralvandfabrikkernes produktionsopgaver var meget mangelfulde og uensartede. Nogen bedrífster meddelte saaledes kun mængdeopgaver, enten samlet eller specifisert, andre kun værdiopgaver likeledes enten samlet eller specifisert, og atter andre endelig begge dele.

Ved beregning har man ogsaa for disse opgavers vedkommende søkt at tilveiebringe større ensartethet. Og da i det hele 60 av de herhenhørende bedrífster ihvertfald har git nogen oplysninger om sin produktion, har man ved at benytte forholdene ved de bedrífster som avgav fuldstændige opgaver, paa de bedrífsters opgaver der var mangelfulde søkt at supplere disse. Men som følge av denne industrigrens mange forskjellige flaskestørrelser, og da ingen bedrífster nærmere har bestemt disse, har man imidlertid maattet indskrænke sig til kun at meddele værdiopgaver.

Mineralvandfabrikkernes produktion i 1909 skulde efter dette ha beløpet sig til:

Brus og andre limonader	kr.	435 008
Selters, soda etc.	-	527 614
Mineralvand forøvrig	-	58 354
Alkoholfrít øl	-	5 760

Ialt kr. 1 026 736

Under første gruppe — brus og andre limonader — er medregnet, brus, frugtchampagner, ingefærøl, humleøl, sportsøl osv. Av de 3 nævnte ølsorter blev der ifølge opgaverne ialt tilvirket for 11 686 kr. Under anden gruppe, er medregnet selters, sodavand, apollinares og lignende, og under tredje gruppe endelig er medregnet forskjellige medicinske vand og mineralvand forøvrig.

Produktionen av de to førstnævnte grupper omfatter 60 bedrífster, av de sidstnævnte 22 bedrífster og av alkoholfrít øl som alt nævnt kun 2 bedrífster,

Ved de mineralvandfabrikker som blev drevet i forbindelse med ølbryggeri blev der tilvirket mineralvand for kr. 339 545, ved de som blev drevet alene for kr. 537 024, og de som blev drevet i forbindelse med forskjellig anden virksomhet for kr. 150 167. De fabrikker som laa i landdistrikterne tilvirket mineralvand for kr. 15 259 eller 1.5 pct. av den samlede produktion, og de som laa i bydistrikterne tilvirket for kr. 1 011 477 eller 98.5 pct. Av landets amter hadde Kristiania by den største produktion — 428 440 kr. —, dernæst fulgte Søndre Trondhjems amt med 141 700 kr., Bergen by med 86 699 kr., Jarlsberg og Larvik amt med 64 273 kr. og Buskerud amt med 51 018 kr., mens av de øvrige ingen hadde saa stor samlet produktion som 50 000 kr.

Efter produktionens størrelse fordelte fabrikkerne og deres samlede produktion sig som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Deres produktion.
		Kr.
Under 5 000 kr.	14	41 866
5 000— 9 999 -	20	147 452
10 000—24 999 -	15	215 203
25 000—49 999 -	5	180 471
50 000 kr. og mere.....	6	438 744
Ialt	60	1 023 736

Mineralvand for mere end 60 000 kr. tilvirket A/S Nora Mineralvandfabrik, A. Parelius Mineralvandfabrik og A/S Christiania Bryggeris Mineralvandfabrik, alle i Kristiania.

Saft- eddik- eddiksyre- og kulsyrefabrikker.

Av saft- og eddikfabrikker omfatter denne statistik kun et faatal, idet i endnu større utstrækning end for mineralvandfabrikkernes vedkommende disse industri-grener omfatter smaaindustrielle bedrifter som ikke kunde medtages i Fabriktællingen.

For denne gruppes vedkommende er saavel raastof som produktionsopgaver avgit av 5 saftfabrikker, 1 saft- og maltekstraktfabrik, 2 saft- og eddikfabrikker, 1 eddiksyrefabrik og 1 kulsyrefabrik, mens saadanne opgaver mangler for 1 saft-fabrik med to arbeidere.

Ialt blev der ved disse bedrifter forbrukt følgende raastoffer:

Sukker.....	kg.	65 625
Syrer og essenser.....	-	470
Kalksten og svovelsyre	-	4 325 129
Bær og sursaft.....	-	331 880
Malt- og maltekstrakt.....	-	10 235

Av gruppen kalksten og svovlsyre utgjorde vel $\frac{2}{3}$ kalksten og $\frac{1}{3}$ svovelsyre.

Av disse raastoffer opgav de 10 nævnte fabrikker at tilvirke, safter, syltetøier, maltekstrakt, maltkarameller, eddik, eddiksyre og kulsyre for en samlet værdi av kr. 698 354, mens altsaa opgaver mangler for 1 av de nævnte saftfabrikkers vedkommende. Av den samlede værdi repræsenterte $\frac{2}{3}$ eddiksyre, $\frac{1}{5}$ saft- og syltetøi og $\frac{1}{10}$ kulsyre, mens den ubetydelige rest for en væsentlig del utgjorde maltekstrakt og karameller.

Efter produktionens størrelse fordelte disse bedrifter sig som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Deres produktion.
		Kr.
Under 5 000 kr.	3	2 435
5 000— 9 999 -	-	-
10 000—24 999 -	1	10 000
25 000—49 999 -	2	52 887
50 000 kr. og mere.....	4	633 032
Ialt	10	698 354

Av de 4 største fabrikker var de 2 saftfabrikker, 1 eddiksyrefabrik og 1 kulsyrefabrik.

Samlet raastofforbruk i de heromhandlede industrigrupper.

Av de bedrifter som denne statistikk omfatter har saaledes 10 brænderier, 5 destillationer, 5 gjærsprittfabrikker, 10 gjærfabrikker, 10 potetemeselfabrikker, 42 ølbryggerier, 49 mineralvandfabrikker, 8 saft-, eddik- og maltekstraktfabrikker og 2 kulsyre og eddiksyrefabrikker opgit sit raastofforbruk, mens derimot saadanne opgaver mangler for 2 destillationer, 13 mineralvandfabrikker og 1 saftfabrik.

Ialt blev raastofforbruket opgit til:

Rug	1 083 250 kg.	Raaspritt	1 754 047 liter.
Byg	11 736 083 -	Vørter	4 360 -
Mais	920 300 -	Berne	39 910 -
Poteter	35 626 611 -	Gjær	444 kg.
Rugkli	25 000 -	Sukker	183 621 -
Maisstivelse.....	24 500 -	Essenser og syrer	3 007 -
Potetemesel.....	451 010 -	Kulsyre	48 786 -
Humle	102 406 -	Svovelsyre	1 391 408 -
Bær og saft	340 405 -	Kalksten, marmor og	
Malt	8 474 286 -	kridt	3 020 649 -
Maltspire	48 000 -	Kemikalier forøvrig....	18 197 -

Opgaver over de forbrugte raastoffers værdi har man som oftere før nævnt i de fleste tilfælde ikke erholdt, og kan derfor saadanne ikke meddeles.

Samlet produktion i de her omhandlede industrigrupper.

Av de heromhandlede industrigræners bedrifter har 11 brænderier, 2 destillationer, 5 gjærspirtfabrikker, 10 gjærfabrikker, 10 potetesmelfabrikker, 42 ølbryggerier, 60 mineralvandfabrikker, 8 saft-, eddik- og maltekstraktfabrikker, 1 kulsyrefabrik og 1 eddiksyrefabrik meddelt opgaver over sin produktion, mens saadanne opgaver mangler for 5 destillationer, 2 mineralvandfabrikker og 1 saft-fabrik. I den opgivne produktionstermin, der som alt nævnt ialmindelighed omfatter et aar dog inden grænserne 1ste juli 1908 og 30 juni 1910, stillet produktionen, for de bedrifter hvorfor man har opgaver, sig som følger:

Produktion.	Mængde.	Værdi.
		Kr.
Raaspirt lit.	896 722	2 742 342
Gjærspirt -	410 558	74 306
Destillata -	-	4 498 888
Presgjær kg.	1 416 337	1 057 399
Potetemel -	3 108 200	970 601
Kraftfôr, sago etc. -	803 200	222 798
Malt -	6 874 438	5 219 816
Øl hl.	440 003	14 141 478
Mineralvand	-	1 020 976
Saft og eddik	-	151 569
Eddiksyre og kulsyre	-	531 032
Diverse forevrig	-	15 753
Ialt	-	30 646 958

Desuten blev der av biprodukter tilvirket:

Biprodukter.	Mængde.	Værdi.
		Kr.
Drank og mask hl.	140 152	162 801
Maltspire og gro kg.	263 684	26 367
Ølberme og gjær lit.	42 760	6 804
Ialt	-	195 972

Ved de nævnte bedrifter beløp altsaa den samlede produktion sig til kr. 30 842 930.

Paa de enkelte industrigrupper fordeltes denne produktion som følger:

Brænderier	kr. 2 742 342
Destillationer	- 4 498 888
Gjær- og gjærsprittfabrikker	- 850 619
Gjærfabrikker	- 323 956
Potetesmelfabrikker	- 1 193 399
Ølbryggerier	- 11 519 192
Ølbryggerier og mineralvandfabrikker	- 8 328 989
Mineralvandfabrikker	- 537 024
Mineralvand-, saft- og eddikfabrikker	- 215 489
Saftfabrikker	- 102 000
Eddiksyre og kultsyrefabrikker	- 531 032

Ialt kr. 30 842 930

Paa de enkelte amter fordelte produktionen sig som følger:

Smaalenene.....	kr. 1 925 236	Søndre Bergenhus	kr. 67 000
Akershus	- 3 750	Bergen	- 1 801 331
Kristiania	- 14 740 034	Nordre Bergenhus	- 52 000
Hedemarken	- 2 831 326	Romsdal	- 20 130
Kristians	- 1 348 332	Søndre Trondhjem	- 3 457 569
Buskerud	- 720 285	Nordre Trondhjem	- 175 724
Jarlsberg og Larvik	- 1 260 044	Nordland	- 148 110
Bratsberg	- 587 615	Tromsø	- 124 025
Nedenes	- 134 960		
Lister og Mandal	- 332 440		
Stavanger	- 1 113 019		
		Riket ialt	kr. 30 842 930

(Se tabel side 105.)

Indtægt og formue.

Ifølge de opgaver man i forbindelse med Fabriktællingen har indhentet fra ligningskommissionerne hadde av de herhenhørende bedrifter 87 egne særskilt takserte eiendomme med en samlet takst av 17 285 030 kr.; 7 andre drev vel ogsaa i egne eiendomme, men i forbindelse med anden virksomhet end den heromhandlede; de resterende 37 derimot maatte enten leie lokale for sin virksomhet, eller de blev drevet i ikke særskilt takserte eiendomme. Av den opgivne takstsum faldt den betydeligste del — 12 791 680 kr. eller 74 pct. paa bryggerier; paa brænderier og destillationer faldt der 1 916 000 kr. eller 11.1 pct. Av de 42 bryggerier blev de 39 drevet i egne selvstændig takserte eiendomme, mens de øvrige 3 vel ogsaa blev drevet i egne eiendomme, men i forbindelse med andre bedrifter end de heromhandlede. Av de 31 selvstændige mineralvandfabrikker drev kun de 11 i egne og særskilt takserte eiendomme med en samlet takst paa 600 000 kr., mens av de øvrige 3 vel holdt til i egne og selvstændig takserte eiendomme, men i forbindelse med anden industriel virksomhet,

Efter produktionsværdien endelig fordeltes de enkelte bedrifter som følger:

	Ialt.	Under 5 000 kr.	5 000—9 999 kr.	10 000— 24 999 kr.	25 000— 49 999 kr.	50 000— 99 999 kr.	100 000— 499 999 kr.	500 000— 999 999 kr.	1 mil. kr. og derover.
Brænderier	11	-	-	-	-	1	9	1	-
Destillationer	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Gjærspritlefabrikker	5	-	1	3	1	-	-	-	-
Gjærfabrikker	10	-	-	-	3	2	5	-	-
Potetesmelfabrikker	10	-	-	1	1	2	6	-	-
Malterier	21	-	-	1	1	7	8	4	-
Ølbryggerier	44	2	-	1	1	10	21	6	3
Mineralvandfabrikker	60	14	20	15	5	5	1	-	-
Soft-, eddik- og maltekstraktfabrikker	8	3	-	1	2	2	-	-	-
Eddiksyrefabrik	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Kulsyrefabrik	1	-	-	-	-	-	1	-	-
Ialt	173	19	21	22	14	30	51	11	5

og 17 enten bodde tilleie, eller blev drevet i ikke særskilt takserte eiendomme. Forøvrig stillet takstsummerne sig som følger:

Brænderier og destillationer	kr. 1 916 000
Gjær- og gjærspriftfabrikker	- 793 600
Potetsemelfabrikker	- 656 750
Ølbryggerier	- 8 027 700
Ølbryggerier og mineralvandfabrikker	- 4 763 980
Mineralvandfabrikker	- 600 000
Mineralvand-, saft- og eddikfabrikker	- 180 000
Kulsyre-, eddiksyre- og saftfabrikker	- 347 000

Ialt kr. 17 285 030

Selvstændig formuesansættelse havde 90 bedrifter (74.4 pct.); lignet i forbindelse med anden virksomhet var 17 bedrifter (14 pct.), mens 14 bedrifter (11.6 pct.) ingen formue havde. Ved hjælp av opgaverne over produktionens størrelse for de heromhandlede bedriftsgrupper har man likesom ved 2 av de tidligere behandlede (Kornmøller og Træmasse-, cellulose- og papirindustrien) søkt tilnærmet at bestemme formuens størrelse ogsaa for de fabrikkers vedkommende som ingen selvstændig takst hadde. Det almindelige forhold mellem produktionsværdien og lignet formue har saaledes vist sig at være: For gjærfabrikker med mindre produktion end 100 000 kr. 1 kr. i formue pr. 3 kr. i produkt. For ølbryggerier med en produktion paa 100 000—250 000 kr., 1.60 kr. i formue pr. 1 kr. i produkt, for samme med en produktion paa 250 000—500 000 kr. 1.10 kr. i formue pr. 1 kr. i produkt. For mineralvandfabrikker med en produktion paa 1 000—5 000 kr., 2 kr. i formue pr. 1 kr. i produkt, for samme med en produktion paa 5 000—10 000 kr. og 10 000—20 000 kr., 1 kr. i formue pr. 1 kr. i produkt, og for samme med en produktion paa mere end 20 000 kr., 1.30 kr. i formue pr. 1 kr. i produkt. Og for saftfabrikker endelig 1 kr. i formue pr. 2.70 kr. i produkt. — Paa denne maate har man saa for de 17 bedrifter, som ingen selvstændig formue hadde, beregnet denne til 986 000 kr., mens den for de øvrige 90 bedrifter, som hadde selvstændig formue, er opgit til 22 618 200 kr. Paa de enkelte industrigræner fordelte den samlede formue sig som følger:

Bedriftsgrupper.	Samlet formue.	Herav beregnet tillæg.
	Kr.	
Brænderier	598 000	-
Destillationer	2 495 000	-
Gjærsprit og gjærfabrikker	515 000	-
Gjærfabrikker	93 000	17 000
Potetsemelfabrikker	477 000	-
Ølbryggerier	10 071 200	708 500
Ølbryggerier og mineralvandfabrikker	8 110 500	-
Mineralvandfabrikker	645 500	192 500
Mineralvand-, saft- og eddikfabrikker	216 000	35 000
Saft- og eddikfabrikker	53 000	33 000
Eddiksyre- og kulsyrefabrikker	330 000	-
Ialt	23 604 200	986 000

Den betydeligste formue havde saaledes ølbryggerierne (77 pct.) og destillationerne (10.6 pct.).

Selvstændig indtægtsansættelse havde 97 bedrifter (80.2 pct.), indtægtsligning i forbindelse med anden virksomhet havde 17 bedrifter (14 pct.), mens 7 bedrifter (5.8 pct.) ingen indtægt havde. Ogsaa for indtægtens vedkommende har man for fuldstændighets skyld søkt at beregne indtægten for de bedrifter som ingen selvstændig saadan havde, idet man som ved formuen er gaat ut fra at der er en viss forholdsmæssighet tilstede mellem paa den ene side produktionens størrelse og paa den anden den ilignede indtægt. Mellem produktionsværdien og indtægten er det almindelige forhold saaledes fundet at være:

For gjærfabrikker med en produktion paa mindre end 100 000 kr., 1 kr. i indtægt pr. 16 kr. i produkt. For potetesmelfabrikker med en produktion paa mindre end 100 000 kr., 1 kr. i indtægt pr. 9 kr. produkt, og for samme med en produktion paa mere end 100 000 kr., 1 kr. i indtægt pr. 13 kr. i produkt. For ølbryggerier med en produktion paa 100 000—250 000 kr., 1 kr. i indtægt pr. 6 kr. i produkt, og for samme med en produktion paa 250 000—500 000 kr., 1 kr. i indtægt pr. 12.20 kr. i produkt. For mineralvandfabrikker med en produktion paa 1 000—5 000 kr., og 5 000—10 000 kr., 1 kr. i indtægt pr. 3 kr. i produkt, og for samme med en produktion paa mere end 10 000 kr., 1 kr. i indtægt pr. 7 kr. i produkt. Og for saftfabrikker endelig 1 kr. i indtægt pr. 24 kr. i produkt. Paa denne maate er saa for de 17 bedrifter som ingen selvstændig indtægt havde, denne beregnet til 126 100 kr., mens den for de 97 bedrifter som havde selvstændig indtægt er opgit til 2 255 160 kr. Paa de enkelte industrigræner fordelte den samlede indtægt sig som følger:

Bedriftsgrupper.	Samlet indtægt.	Herav beregnet tillæg.
	Kr.	
Brænderier.....	78 450	-
Destillationer.....	344 700	-
Gjærspit- og gjærfabrikker.....	94 700	-
Gjærfabrikker.....	19 200	3 200
Potetesmelfabrikker.....	99 450	15 100
Ølbryggerier.....	939 360	82 400
Ølbryggerier og mineralvandfabrikker	651 800	-
Mineralvandfabrikker.....	80 800	20 400
Mineralvand-, saft- og eddikfabrikker	24 400	3 800
Saft- og eddikfabrikker.....	5 400	1 200
Kulsyre- og eddiksyrefabrikker.....	43 000	-
Ialt	2 381 260	126 100

Av. indtægten faldt altsaa den væsentligste del paa bryggerier (66.8 pct.) og paa destillationer (14.5 pct.).

Paa de enkelte landsdele fordelte formue og indtægt sig som følger:

Landsdele.	Indtægt.	Formue.
	Kr.	Kr.
Østlandet	1 566 160	16 240 700
Oplandene	236 100	1 719 500
Sørlandet	85 700	617 000
Vestlandet	238 300	2 252 000
Trøndelagen	226 800	2 324 000
Nordnorge	28 200	451 000
Riket ialt	2 381 260	23 604 200

Av formuen faldt 13 359 000 kr. (56.5 pct.) paa Kristiania, 2 269 000 kr. (9.6 pct.) paa Søndre Trondhjems amt, 1 485 000 (6.3 pct.) paa Bergen, 1 358 500 (5.8 pct.) paa Hedemarkens amt og 1 246 200 (5.3 pct.) paa Smaalenenes amt; mens av de øvrige amter ingen hadde herhenhørende bedrifter med saa stor samlet formue som 1 mill. kr.

Av indtægten faldt 1 176 400 kr. (49.4 pct.) paa Kristiania, 200 600 kr. (8.4 pct.) paa Søndre Trondhjems amt, 183 800 kr. (7.7 pct.) paa Hedemarkens amt, 172 160 kr. (7.2 pct.) paa Smaalenenes amt, 153 300 kr. (6.4 pct.) paa Bergen og 124 700 kr. (5.2 pct.) paa Jarlsberg og Larvik amt; mens av de øvrige amter ingen hadde bedrifter med saa stor samlet indtægt som 100 000 kr.

Efter indtægtens størrelse fordelte endelig bedrifterne og deres indtægt sig som følger:

Indtægtsgupper.	Absolute tal.		Relative tal.	
	Antal bedrifter.	Samlet indtægt.	Antal bedrifter.	Samlet indtægt.
		Kr.	pct.	pct.
Ingen indtægt	7	-	6	-
Under 1 000 kr.	9	4 850	8	0.2
1 000—1 999 kr.	15	21 110	12	0.9
2 000—2 999 -	10	23 800	8	1.0
3 000—3 999 -	7	22 800	6	1.0
4 000—4 999 -	9	37 900	8	1.6
5 000—9 999 -	14	109 200	11	4.6
10 000—19 999 -	19	258 100	16	10.8
20 000—49 999 -	20	611 500	17	25.7
50 000—99 999 -	8	581 400	6	24.4
100 000 kr. og mere	3	710 600	2	29.8
Ialt	121	2 381 260	100	100

Mens altsaa 48 pct. av bedrifterne var lignet for mindre indtægt end 5 000 kr. saa faldt der paa disse bedrifter ikke engang 5 pct. av den samlede indtægt. Paa de 41 pct. derimot som var lignet for mere end 10 000 kr., faldt der vel 90 pct. av den samlede indtægt. De 11 betydelige bedrifter som var ilignet en større indtægt end 50 000 kr. var: Simers & co. (Destillation), A/S Oplandske Spritfabrik (Destillation), Løiten Brænderis Destillation, Jørgen B. Lysholm (Destillation), A/S Ringnes Bryggeri, A/S Frydenlunds Bryggeri, A/S Schous Bryggeri, A/S Tønsbergs Bryggeri og Mineralvandfabrik, A/S Hansa Bryggeri og A/S E. C. Dahls Bryggeri.

Angaaende formue og indtægt førøvrig henvises til tabellens punkt VIII.

Tabeller vedkommende forskjellige grener av nærings- og nydelsesmiddelindustrien.

Fabrikveiling
1909.

Statistiske oversikter og detaljoplysninger.	Brønderier og destillationer.	Gjær-fabriker tildels forbundet med spritfabrikker.	Potetesmel-fabrikker.	Øl-bryggerier.	Øl-bryggerier forbundet med mineralvandfabrikker etc.	Mineralvand-fabrikker.	Mineralvand-saft og eddik-fabrikker.	Kulsyre-eddiksyre- og saft-fabrikker.	Sum.
<i>I. Antal bedrifter.</i>									
a) Riket ialt.....	17	10	10	17	25	31	6	5	121
b) Rikets bygder.....	11	-	6	6	3	3	-	1	30
c) Rikets byer.....	6	10	4	11	22	28	6	4	91
d) De enkelte amter:									
Smaalenene.....	-	2	-	2	3	2	1	1	11
Akershus.....	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Kristiania.....	3	1	-	5	3	5	1	2	20
Hedemarken.....	5	-	4	2	1	1	1	-	14
Kristians.....	6	-	2	1	1	2	-	-	12
Buskerud.....	1	-	-	-	4	1	-	-	6
Jarlsberg og Larvik.....	-	-	1	1	5	1	-	-	8
Bratsberg.....	-	1	-	-	1	1	-	-	3
Nedenes.....	-	-	-	1	1	4	-	-	6
Lister og Mandal.....	-	-	-	-	1	1	-	-	2
Stavanger.....	-	1	2	1	1	-	-	-	5
Søndre Bergenhus.....	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Bergen.....	-	3	-	-	2	5	-	1	11

Nordre Bergenhus.....	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Romsdal.....	-	-	-	-	-	3	-	-	3
Søndre Trondhjem.....	2	2	-	3	-	2	2	-	11
Nordre Trondhjem.....	-	-	1	-	-	-	1	-	2
Nordland.....	-	-	-	-	1	2	-	-	3
Tromsø.....	-	-	-	-	1	-	-	-	1

II. Bedrifternes eiendomsforhold.

a) Av bedrifterne tilhørte:

Enkeltmand (norsk).....	2	4	1	3	4	26	3	1	44
Ansvarlige selskaper (do.).....	12	1	2	1	1	-	-	-	17
Aktieselskaper (do.).....	3	5	6	12	20	5	3	2	56
Aktieselskaper (delvis do.).....	-	-	1	1	-	-	-	2	4

b) Den indbetalte aktiekapital
pr. 31. december 1909:

for norske selskaper..... kr.	419 400	387 000	² 857 000	² 7 801 800	² 7 148 203	⁴ 103 010	101 800	³ 40 000	16 858 213
for delvis norske selskaper.....	-	-	80 000	411 400	-	-	-	330 000	821 400
herav: norsk.....	-	-	59 000	386 300	-	-	-	102 500	547 800
utenlandsk.....	-	-	21 000	25 100	-	-	-	227 500	273 600

III. Bedrifternes anlægsaar.

Anlagt 1801—1825.....	2	-	-	1	-	-	-	-	3
— 1826—1850.....	1	-	-	4	1	-	-	-	6

- ¹ Herav 1 som driver baade brænderi og destillation.
- ² 2 selskaper har ikke selvstændig aktiekapital.
- ³ 1 selskap har ikke selvstændig aktiekapital.
- ⁴ 3 selskaper har ikke selvstændig aktiekapital.

Tabeller vedkommende forskjellige grener av nærings- og nydelsesmiddelindustrien. (Forts.)

Statistiske oversikter og detaljoplysninger.	Brænderier og destillationer.	Gjærfabrikker tildels forbundet med spritfabrikker.	Potetesmel-fabrikker.	Øl-bryggerier.	Øl-bryggerier forbundet med mineralvandfabrikker etc.	Mineralvand-fabrikker.	Mineralvand- saft- og eddik-fabrikker.	Kulsyre-eddiksyre- og saft-fabrikker.	Sum.
Anlagt 1851—1860	8	-	-	4	8	-	-	-	20
— 1861—1870	2	-	-	1	1	2	1	-	7
— 1871—1880	2	-	1	2	5	6	2	-	18
— 1881—1890	-	3	-	2	-	4	1	-	10
— 1891—1900	-	4	6	2	6	14	2	3	37
— 1901—1905	1	2	-	1	1	3	-	1	9
— 1906—1909	-	1	3	-	3	2	-	-	9
Anlægsaar uopgit	1	-	-	-	-	-	-	1	2
<i>IV. Arbeiderantal, antal dagsverk og arbeidsløn.</i>									
a) Samlet arbeiderantal ¹	222	112	197	1 024	1 007	216	69	77	2 924
Herav:									
Personer i overordnet stilling	22	12	8	24	26	30	7	5	134
Underbestyrere, ingeniører etc.	8	2	8	26	28	3	1	2	78
Kontorister, regnskapsførere etc.	18	12	10	74	89	21	9	10	243
Formænd og lignende	11	3	12	43	40	10	3	5	127
Arbeidere og lærlinger	163	83	159	857	824	152	49	55	2 342

Fabrikteilling
1909.

b) Samlet arbeiderantal amtsvis fordelt.									
Smaalenene.....	-	41	-	33	80	7	7	42	210
Akershus.....	-	-	-	-	-	5	-	-	5
Kristiania.....	65	20	-	666	312	100	15	16	1 194
Hedemarken.....	64	-	75	54	13	2	9	-	217
Kristians.....	65	-	51	16	27	7	-	-	166
Buskerud.....	6	-	-	-	96	6	-	-	108
Jarlsberg og Larvik.....	-	-	24	17	115	6	-	-	162
Bratsberg.....	-	15	-	-	38	8	-	-	61
Nedenes.....	-	-	-	7	19	19	-	-	45
Lister og Mandal.....	-	-	-	-	40	2	-	-	42
Stavanger.....	-	5	29	39	50	-	-	-	123
Søndre Bergenhus.....	-	-	-	11	-	-	-	-	11
Bergen.....	-	20	-	-	168	16	-	11	215
Nordre Bergenhus.....	-	-	-	-	-	-	-	8	8
Romsdal.....	-	-	-	-	-	10	-	-	10
Søndre Trondhjem.....	22	11	-	181	-	19	34	-	267
Nordre Trondhjem.....	-	-	18	-	-	-	4	-	22
Nordland.....	-	-	-	-	24	9	-	-	33
Tromsø.....	-	-	-	-	25	-	-	-	25
c) Antallet dagsverk.....	38 500	33 600	22 300	314 400	294 400	60 100	19 800	22 800	805 900
d) Utbetalta arbeidsløn..... kr.	92 090	91 575	70 817	918 910	773 240	129 571	40 440	59 074	2 175 717
Herav:									
in natura.....	1 906	460	-	6 868	4 524	1 663	400	1 030	16 851

¹ Det gjennomsnittlige i driftstiden.

Tabeller vedkommende forskellige grener av nærings- og nydelsesmiddelindustrien. (Forts.)

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Brænderier og destillationer.	Gjærfabrikker tildels forbundet med spritfabrikker.	Potetesmel-fabrikker.	Øl-bryggerier.	Øl-bryggerier forbundet med mineralvandfabrikker etc.	Mineralvand-fabrikker.	Mineralvand- saft- og eddik-fabrikker.	Kulsyre-eddiksyre- og saft-fabrikker.	Sum.
<i>V Drivkraft og kraftmaskiner.</i>									
a) Bedrifterne blev drevet med:									
Vandkraft	2	-	3	4	3	-	-	-	12
Dampkraft	10	9	8	12	19	1	2	2	63
Leiet elektrisk kraft	4	5	1	9	11	5	2	1	38
Gas eller petroleum	-	1	1	-	1	3	-	1	7
Ikke med mek. kraft	3	1	-	-	-	22	2	1	29
Desuten blev elektricitet produceret:									
kun til lys	-	1	6	2	1	-	-	-	10
ogsaa til kraft	-	-	-	5	7	-	-	1	13
b) Kraftmaskinernes antal:									
Vandhjul og turbiner	3	-	4	4	3	-	-	-	14
Dampmaskiner	10	14	9	18	26	1	2	2	82
Elektriske motorer (for leiet kraft) . . .	5	9	2	74	34	5	2	-	131
Gas- og petroleumsmotorer	-	1	1	-	1	3	-	1	7
Elektriske motorer (for egen kraft)	-	-	-	10	29	-	-	1	40
c) Anvendt kraftmængde.									
Effektive hestekræfter ialt	241	223	681	1 702	1 349	28	10	151	4 385

Fabrikkealing
1909

Herav:										
Vandkraft	eff. h.k.	24	-	235	152	131	-	-	-	542
Dampkraft	—«—	204	148	351	843	942	2	6	145	2 641
Leiet elektrisk kraft	—«—	13	69	65	707	264	19	4	-	1 141
Gas og petroleum	—«—	-	6	30	-	12	7	-	6	61
d) Anvendt drivkraft amtsvis:										
Smaalenene	eff. h.k.	-	63	-	41	36	-	2	100	242
Akershus	—«—	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kristiania	—«—	5	31	-	1 029	543	22	4	45	1 679
Hedemarken	—«—	168	-	400	102	8	-	2	-	680
Kristians	—«—	60	-	130	7	80	3	-	-	280
Buskerud	—«—	1	-	-	-	69	-	-	-	70
Jarlsberg og Larvik	—«—	-	-	65	16	66	2	-	-	149
Bratsberg	—«—	-	30	-	-	40	-	-	-	70
Nedenes	—«—	-	-	-	60	23	-	-	-	83
Lister og Mandal	—«—	-	-	-	-	75	-	-	-	75
Stavanger	—«—	-	6	50	40	84	-	-	-	180
Søndre Bergenhus	—«—	-	-	-	8	-	-	-	-	8
Bergen	—«—	-	38	-	-	193	-	-	-	231
Nordre Bergenhus	—«—	-	-	-	-	-	-	-	6	6
Romsdal	—«—	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Søndre Trondhjem	—«—	7	55	-	399	-	1	2	-	464
Nordre Trondhjem	—«—	-	-	36	-	-	-	-	-	36
Nordland	—«—	-	-	-	-	126	-	-	-	126
Tromsø	—«—	-	-	-	-	6	-	-	-	6
e) Producert mængde elektrisk energi eff. h.k.										
		-	-	-	409	220	-	-	40	669

Tabeller vedkommende forskjellige grener av nærings- og nydelsesmiddelindustrien. (Forts.)

Fabrikælling
1909.

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Brænderier og destillationer.	Gjær-fabrikker tildels forbundet med sprit-fabrikker.	Potetesmel-fabrikker.	Øl-bryggerier.	Øl-bryggerier forbundet med mineral-vandfabrikker etc.	Mineral-vand-fabrikker.	Mineral-vand-saft- og eddik-fabrikker.	Kulsyre-eddiksyre- og saft-fabrikker.	Sum.
<i>VI. Anvendte raastoffer.</i>									
a) Raastofopgaver er avgitt av:									
Antal bedrifter	17	10	10	17	¹ 18	25	6	4	-
som i arbeidsløn betalte	61 860	91 575	70 817	918 910	514 005	96 043	40 440	57 126	-
og hvis arbeiderantal var	184	112	197	1 024	688	176	69	75	-
b) Anvendt mængde raastoffer.									
Rug	-	1 033 250	-	-	-	-	-	-	1 033 250
Byg	⁵ 316 247	2 932 875	-	⁸ 5 133 973	³ 3 352 988	-	-	-	11 736 083
Mais	-	-	920 300	-	-	-	-	-	920 300
Malt av egen tilvirkning	-	-	-	⁴ 3 357 222	⁴ 2 186 375	-	-	-	5 543 597
Kjøpt malt	-	-	-	⁴ 1 539 374	⁴ 1 379 080	-	² 12 235	-	2 930 689
Maltspire	-	48 000	-	-	-	-	-	-	48 000
Vorter	-	-	-	-	-	4 360	-	-	4 360
Rugkli	-	25 000	-	-	-	-	-	-	25 000
Maisstivelse	-	24 500	-	-	-	-	-	-	24 500
Berme	39 910	-	-	-	-	-	-	-	39 910
Gjær	444	-	-	-	-	-	-	-	444
Poteter	11 107 080	-	24 519 531	-	-	-	-	-	35 626 611
Potetesmel	-	451 010	-	-	-	-	-	-	451 010

Raasprit..... lit.	1 754 047	-	-	-	-	-	-	-	1 754 047
Humle kg.	-	-	-	58 953	43 403	-	50	-	102 406
Sukker -	-	-	-	-	45 380	48 616	54 225	35 400	183 621
Bær og safter -	-	-	-	-	140	8 385	16 880	315 000	340 405
Essenser og syrer .. . -	-	-	-	-	1 140	833	1 034	-	3 007
Kulsyre -	-	-	-	-	20 140	23 190	5 456	-	48 786
Svovelsyre -	-	-	-	-	10 000	20 690	4 650	1 356 068	1 391 408
Kalksten, marmor, kridt etc. -	-	-	-	-	23 000	21 988	7 600	2 968 061	3 020 649
Kemikalier forøvrig -	-	-	-	-	7 773	8 391	2 033	-	18 197
c) Raastofopgaver mangler for:									
Antal bedrifter	1	-	-	-	7	6	-	1	-
som i arbejdsløn betalte..... kr.	30 230	-	-	-	259 235	33 529	-	1 948	-
og hvis arbejderantal var.....	38	-	-	-	319	40	-	2	-
<i>VII. Produktion.</i>									
a) Produktionsopgaver er avgit									
a v:									
Antal bedrifter	13	10	10	17	⁶ 23	31	6	4	-
som i arbejdsløn betalte kr.	68 673	91 575	70 817	918 910	650 547	129 572	40 440	57 126	-
og hvis arbejderantal var.....	185	112	197	1 024	877	216	69	75	-

¹ Opgaverne mangler kun for de nævnte bedrifters mineralvandfabrikation, idet samtlige bedrifter har opgit det til bryggeriet anvendte raastof.

² Heri er ogsaa indbefattet en ubetydelighet maltektstrakt.

³ Opgaverne vedrører kalenderaaret 1909.

⁴ Opgaverne vedrører den opgivne produktionstermin.

⁵ Opgaverne vedrører terminen 1908—1909.

⁶ Dette gjælder kun mineralvandfabrikken, idet samtlige bedrifter har opgit bryggeriets produktion.

Tabeller vedkommende forskellige grener av nærings- og nydelsesmiddelindustrien. (Forts.)

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Brænderier og destillationer.	Gjærfabrikker tildels forbundet med spritfabrikker.	Potetesmel-fabrikker.	Ølbryggerier.	Ølbryggerier forbundet med mineralvand-fabrikker.	Mineralvand-fabrikker.	Mineralvand- saft- og eddik-fabrikker.	Kulsyre- eddiksyre- og saft-fabrikker.	Sum.
b) Produktionens værdi ialt.. kr.	7 241 230	1 174 575	1 193 399	³ 11 519 192	³ 8 328 989	537 024	215 489	633 032	30 842 930
Herav:									
Raasprit og gjærsprit	¹ 2 742 342	² 74 306	-	-	-	-	-	-	2 816 648
Diverse destillata	4 498 888	-	-	-	-	-	-	-	4 498 888
Drank og mask	⁴ -	42 870	-	80 431	39 500	-	-	-	162 801
Gjær (ren og blandet)	-	1 057 399	-	-	-	-	-	-	1 057 399
Maismel, Glykose og Sago	-	-	202 298	-	-	-	-	-	202 298
Potetesmel	-	-	970 601	-	-	-	-	-	970 601
Tilvirket malt til salg	-	-	-	424 023	326 426	-	-	-	750 449
Tilvirket malt forøvrig	-	-	-	2 731 681	1 737 686	-	-	-	4 469 367
Bokøl og lignende	-	-	-	1 292 264	584 013	-	-	-	1 876 277
Bayersk øl og lignende	-	-	-	6 122 401	4 916 545	-	-	-	11 038 946
Alkoholsvakt øl	-	-	-	319 321	227 399	-	-	-	546 720
Alkohol frit øl	-	-	-	524 880	148 895	2 760	3 000	-	679 535
Maltspire og maltgro	-	-	-	18 287	8 080	-	-	-	26 367
Ølberme og gjær	-	-	-	5 904	900	-	-	-	6 804
Brus og andre limonader	-	-	-	-	160 968	183 822	90 218	-	435 008
Selters, soda etc.	-	-	-	-	169 923	304 454	53 237	-	527 614
Mineralvand forøvrig	-	-	-	-	8 654	45 988	3 712	-	58 354
Eddik, saft etc.	-	-	-	-	-	-	49 569	102 000	151 569
Kulsyre og eddiksyre	-	-	-	-	-	-	-	531 032	531 032
Diverse forøvrig	-	-	20 500	-	-	-	15 753	-	36 253

b) Produktionsopgaver mangler for:									
Antal bedrifter	5	-	-	-	2	-	-	1	-
som i arbejdsløn betalte..... kr.	23 417	-	-	-	122 693	-	-	1 948	-
og hvis arbejderantal var	37	-	-	-	130	-	-	2	-
<i>VIII. Formues- og indtægtstakster efter skatteligningen for 1910.</i>									
a) Formue:									
Antal bedrifter med selvstændig lignet formue.....	17	7	8	14	23	14	4	3	90
Disses formue	3 093 000	591 000	477 000	9 362 700	8 110 500	453 000	181 000	350 000	22 618 200
Antal bedrifter uten selvstændig formuesligning.....	-	1	-	3	-	10	1	2	17
Disses beregnede formue..... kr.	-	17 000	-	708 500	-	192 500	35 000	33 000	986 000
Antal bedrifter uten formue	-	2	2	-	2	7	1	-	14
Samlet formue..... kr.	3 093 000	608 000	477 000	10 071 200	8 110 500	645 500	216 000	383 000	23 604 200
b) Indtægt:									
Antal bedrifter med selvstændig indtægtsligning.....	15	9	8	14	24	18	5	4	97
Disses indtægt	423 150	110 700	84 350	856 960	651 800	60 400	20 600	47 200	2 255 160
Antal bedrifter uten selvstændig indtægtsligning.....	-	1	2	3	-	9	1	1	17
Disses beregnede indtægt	-	3 200	15 100	82 400	-	20 400	3 800	1 200	126 100
Antal bedrifter uten indtægt	2	-	-	-	1	4	-	-	7
Samlet indtægt..... kr.	423 150	113 900	99 450	939 360	651 800	80 800	24 400	48 400	2 381 260

¹ Heri avgiften medregnet.

² Avgiften heri ikke medregnet.

³ Produktionsterminen angaar dels aaret 1909 og dels terminen høsten 1908 — høsten 1909, se foran side 92.

⁴ Uopgit.

Tabeller vedkommende forskellige grener af nærings- og nydelsesmiddelindustrien. (Forts.)

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Brænderier og destillationer.	Gjær-fabrikker fildels forbundet med sprit-fabrikker.	Potetemel-fabrikker.	Øl-bryggerier.	Øl-bryggerier forbundet med mineral-vandfabrikker etc.	Mineral-vand-fabrikker.	Mineral-vand- saft- og eddik-fabrikker.	Kulsyre-eddiksyre- og saft-fabrikker.	Sum.
c) Bedrifterne fordelt efter ilig- net indtægts størrelse.									
mindre end 1 000 kr. tjente.....	2	-	1	1	1	4	-	-	9
1 000— 1 900 - —	1	-	-	1	1	9	1	2	15
2 000— 2 900 - —	-	1	1	-	-	6	2	-	10
3 000— 3 900 - —	1	2	-	-	1	1	1	1	7
4 000— 4 900 - —	1	3	-	1	-	4	-	-	9
5 000— 9 900 - —	1	1	5	1	3	1	2	-	14
10 000—19 000 - —	3	1	2	5	5	2	-	1	19
20 000—49 000 - —	2	2	1	4	10	-	-	1	20
50 000—99 000 - —	4	-	-	2	2	-	-	-	8
100 000 og mere.....	-	-	-	2	1	-	-	-	3

1. Træmasse-, cellulose-, pap- og papirfabrikker.

(Ved cand. oecon. *Torleiv Toftdahl*).

Foruten konferanser med sakkynndige og de alt i Produktionsstatistikens 1ste hefte nævnte kilder, er ved utarbeidelsen av denné fremstilling desuten anvendt: A. Johannesen: «En historisk Fremstilling av de norske Træsliberier» (Kr.a 1889); Brusewitz: «Nordisk Papperskalender» (1908—09); disp. A. Næss: «Fra Papirfabrikationens historie i Norge» (Norsk Tidsskrift for Papir-, Træmasse- og Celluloseindustri, 1ste aarg.); ing. O. Tobiesen: «Træmasse-, Cellulose-, Pap- og Papirindustriens Udvikling i Norge» (Tekn. Ugeblad 1907) samt en række andre artikler fra diverse fagblade; videre: Socialstatistik III. «Arbeids- og Lønningsforhold ved Træsliberier og Cellulosefabriker» (Kr.a 1897). Særlig denne sidste, som er utarbeidet av nuværende kontorchef i kommunens statistiske kontor, G. Amnéus, gir en instruktiv utredning av træmasse- og celluloseindustriens historiske utvikling og de ved nævnte tid anvendte metoder.

Kunsten at lave papir av enkelte plantefibrer — først av raa bomuld, senere av oppraatnede linkluter — skal fra Kina være indført til Europa i det 9de eller 10de aarhundrede; men først mot utgangen av det 17de aarhundrede blev den overført til Norge, idet admiralitetsraad Gerh. Treschow i 1698 fik privilegium paa ved Akerselven at anlægge «Øvre Mølle» eller «Bentse Mølle», som den senere blev kaldt.¹ Ved Akerselven blev i 1736 endvidere anlagt «Nedre Mølle» eller «Glads Mølle» og endnu noget senere «Jerusalems Mølle», og desuten blev ved Bergen i 1799 anlagt den ældste av de nu bestaaende papirfabrikker, nemlig «Alvøens Mølle», saaledes at det samlede antal papirmøller ved det 18de aarhundredes utgang antagelig var 4. Rent kvalitativt set maa resultatet av denne virksomhet ha været meget heldig, idet samtiden roser dens produkter som udmerket, ja «Øvre» og «Nedre Mølle» hadde endog i lang tid leveransen av stemplet papir til Staten. De økonomiske resultater derimot synes ikke at ha været fuldt saa tilfredsstillende, og det uagtet virksomheten blev begunstiget av Regjeringen paa mange vis, som f. eks. ved toldfri indførsel av kluter, høi told paa papirimport o.s.v. Papirfabrikationen var derfor ingen betydelig industri ved det 19de aarhundredes begyndelse, ja den samlede værdi av produktionen ved de 3 Akerselvens fabrikker oversteg ikke 17 000 rdl., og knapt 100 arbeidere for-tjente her sit brød.

Forholdene stillet sig ikke meget anderledes i de to første tredjedele av det 19de aarhundrede. Rigtignok blev nogen nye papirmøller anlagt, saaledes i 1802 «Eker Mølle» av Hans Nilsen Hauge, i 1814 «Møllendals Papirfabrik» ved

¹ Den første papirmølle skal i Danmark være anlagt i 1540 og i Sverige i 1550.

Bergen, i 1812 «Næstingen Mølle» i Spydeberg og i 1820-aarene «Forsøgets Mølle» ved Trondhjem, men nogen blev atter nedlagt, og selv i 1865 var der ikke mere end 6 i drift med ialt 196 arbejdere. Vort lands betingelse for denne industri synes derfor ikke at ha været de bedste. I første række maa man vel tilskrive dette mangelen paa raastof, idet de herhjemme samlede kluter ikke kunde tilfredsstille papirfabrikkernes efterspørsel saa at meget maatte indføres fra utlandet (i 1865: 60 640 pd.).

Ganske anderledes stillet imidlertid forholdene sig efterat man ved aarhundredets midte hadde lært at fremstille mekanisk træmasse og tillike begyndte at anvende denne som raastof ved papirfabrikationen. Saaledes anla Bentse Brug allerede i 1863 landets første træsliperi ved Akerselven for at skaffe raastof til sine papirma-skiner, et eksempel som snart blev fulgt ogsaa av andre papirfabrikker. I 1868 anla ingeniør O. Tobiesen for dr. Tobiesen det første sliperi indrettet for eksport³ og fra nu av begynder træmasseindustriens sterke fremgang. Antallet av træsliperier var saaledes i 1870: 6, i 1879: 27, i 1890: 51, i 1900: 59 og i 1909: 68. Den første fabrik for fremstilling av kemisk træmasse var en sulfatcellulosefabrik som i 1874 blev anlagt av ingeniør Størmer; men til en industri av betydning blev den kemiske træmasseproduktion først efter at sulfitmetoden — med opret-telsen av Skiens Cellulosefabrik i 1883 — blev tat i bruk.¹ Antallet av cellulose-fabrikker var saaledes alt i 1885 steget til 4, i 1890 til 13, i 1900 til 19 og i 1909 til 21.

Hovedindustrien — papirfabrikationen — laa herhjemme til en begyndelse nede, mens det særlig var til produktionen av de to halvfabrikata, mekanisk og kemisk træmasse, at interessen knyttet sig. Men herved blev denne industri sterkt avhængig av de utenlandske papirfabrikkers behov for træmasse, og efterhvert som overproduktjonen herav blev mere almindelig, og større partier maatte avsættes til ganske ulønnsomme priser, begyndte vore egne træsliperier og cellulosefabrikker at anlægge pap- og papirfabrikker, samtidig som naturligvis den lettere adgang til raastoffer og det stadig stigende papirforbruk ogsaa begun-stiget en selvstændig papirindustri. — Mens saaledes, som før nævnt, pap- og papirfabrik-kernes antal i 1865 var 6, var det i 1870 uforandret, men i 1879 steget til 13, i 1890 til 14, i 1900 til 16 og i 1909 til 35. Av de gamle papirfabrikker fra før 1865 er nu de fleste nedlagt, bare «Alvøens Papirfabrik» og «Forsøgets Mølle» eller som den nu heter «A/S Trondhjems Pap- og Papirfabrik» er fremdeles i virksomhet. Forøvrig er de nuværende fabrikkers anlægsaar følgende:²

¹ Ved sulfitmetoden blir den findelte ved kokt i 13—18 timer i store beholdere under 4—6 atmosfærers tryk i en kokelut, der er fremstillet av svovel eller svovelkis og kalk. Kokekjelerne, der er forarbeidet av staa-plater, er indvendig belagt med syrebestandig sten for at motstaa kokelutens paavirkning. Ved sulfatmetoden blir veden kokt i 2 à 3 timer i forholdsvis mindre støpejernsbeholdere under 6—10 atmosfærers tryk, i kokelut fremstillet av soda og kalk. Istedetfor soda blir ogsaa anvendt natrium-sulfat, derav navnet. Den ved sulfatmetoden fremstilte cellulose blir forhandlet saavel i blekt som ublekt stand, mens sulfitcellulosen som regel kommer i handelen ublekt.

² Se ogsaa Fabriktællingens hefte I, side 189.

³ Næmlig Bagaas Brug ved Akerselven.

Fig. 1. MODERNE NORSK TRÆSLIPERI- OG PAPIRFABRIK.

Anlægsaar.	Træsliperier.	Cellulosefabrikker.	Pap- og papirfabrikker.
Før 1870	1	-	4
1871—1880	25	-	6
1881—1890.....	25	10	8
1891—1900.....	10	5	4
1900—1909.....	7	6	13
Ialt	68	21	35

Som før omtalt er i de senere aar de tre bedriftsgrupper: træsliperier, cellulosefabrikker og pap- og papirfabrikker blit saa nøie forbundet, at en skarp utskillen av hver enkelt har sine vanskeligheter. For at undgaa dobbeltregning har man derfor, ved bearbejdelsen av de ved Fabriktællingen av 1909 indkomne opgaver, som en bedrift betegnet alle fabrikker, som ligger paa samme sted og tilhører samme firma. De fabrikker derimot, som vel tilhører et firma, men som har egen administration og ikke ligger paa ett sted, er medregnet som selvstændige bedrifter, en begrepsbestemmelse der ogsaa anvendes i andre land, som f. eks. Amerikas Forenede Stater. Som hovedbedrift er altsaa i Fabriktællingen regnet den, som fremstiller fabrikkernes endelige salgsprodukt, saaledes at en kombinert træmasse- og cellulosefabrik f. eks., bare er medregnet i gruppen cellulosefabrikker, en kombinert træmasse- og papirfabrik bare er henregnet til gruppen pap- og papirfabrikker o.s.v.

Ved produktionsopgavernes bearbejdelse er imidlertid denne begrepsbestemmelse mindre fordelagtig, idet det her først og fremst gjælder at finde det samlede antal fabrikker, som har deltat i produktionen av de enkelte skarpt adskilte varegrupper: mekanisk træmasse, kemisk træmasse og pap og papir. Derfor har man her maattet samle alle fabrikker som fremstillet f. eks mekanisk træmasse — saavel de der producerer færdig salgsvare, som de der bare producerer raastof til fortsat egen produktion — i gruppen træsliperier, og likesaa med cellulose- og pap- og papirfabrikker. Regnet paa denne maate var der, som tabel 1 viser, 68 træsliperier, hvorav 1 var kombinert med cellulosefabrik, 13 med pap- og papirfabrikker og 3 med saavel cellulose- som papirfabrikker. Videre var der 21 cellulosefabrikker, hvorav 1 var kombinert med træsliperi, 4 med papirfabrikker og 3 med saavel træsliperi som papirfabrik. Og endelig var pap- og papirfabrikkernes antal 35, hvorav imidlertid bare de 15 var selvstændige. Det samlede antal bedrifter skulde saaledes være 124 eller, naar alle dobbeltregninger blir fratrukket, 101.¹ Til sammenligning skal man anføre, at fabrikinspektøren i 1908 opgir antallet av herhenhørende bedrifter til 104, og jevnført med Riksforsikringsanstaltens Industristatistik for 1909 stiller forholdet sig saaledes:

¹ Ifølge Fabriktællingens hefte I skulde det samlede antal være 103; men ved nærmere gjennomgaaelse av opgaverne, maatte yderligere 3 henføres til de kombinerte bedrifter, samtidig som der indløp opgaver fra en fabrik, der før ikke var medkommet.

Bedriftsgrupper.	Riksforsik- ringens Industrista- tistik 1909.	Fabrikttæl- lingen 1909.
Træsliperier	65	68
Cellulosefabrikker	24	21
Pap- og papirfabrikker	33	35
Ialt	122	124

Altsaa en ubetydelig forskjel, som kan bero paa tilfældige aarsaker. Saaledes mottok byraaet f. eks. meddelelse fra 2 i 1909 nyoprettede cellulosefabrikker om, at bedrifterne endnu ikke var kommet i saadan gang, at man kunde avgi nogensomhelst opgaver.

Fabrikkernes geografiske beliggenhet var følgende:

Beliggenhet.	Træsliperier.	Cellulose- fabrikker.	Pap- og papir- fabrikker.	Bedrifter ialt.
Land.....	57	18	24	81
By.....	11	3	11	20
De viktigste amter var:				
Smaalenene	5	5	2	9
Akershus	7	2	3	11
Buskerud.....	19	8	14	34
Kristians	8	1	4	9
Bratsberg.....	14	3	4	18
De øvrige amter ¹	15	2	8	20
Ialt	68	21	35	101

Hovedmassen av denne industrigrupes bedrifter laa altsaa paa landet, nemlig av træsliperierne 84 procent, av cellulosefabrikkerne 86 procent, av pap- og papirfabrikkerne 69 procent og av samtlige bedrifter underrett 80 procent.

Av de enkelte amter var gruppen sterkest repræsenteret i Buskerud med 28 procent av samtlige træsliperier, 38 procent av cellulosefabrikkerne og 40 procent av pap- og papirfabrikkerne. De mest fremtrædende av herrederne var Modum og Norderhov hver med 6 bedrifter, og av byerne Skien med 8 og Drammen med 6.

Av den største betydning for træmasseindustriens trivsel er rikelig forsyning av billig og for produktionen egnet træværke, gunstige fløtningsforhold, overflod av let tilgjengelig drivkraft og let adgang til god eksporthavn. Det er derfor særlig ved de vandrike elver, der gjennomløper vore største skogdistrikter, at vi finder de fleste træsliperier og cellulosefabrikker. Saaledes laa:

¹ Nærmere oplysning om beliggenheten er meddelt i tabel 1.

	Træsliperier.	Cellulosefabrikker.
Ved Fredrikshaldsvasdraget.....	3	1
« Glommenvasdraget	13	7
herav ved Mjøsvasdraget.....	7	3
« Drammensvasdraget	19	6
herav ved Ranselven	6	-
« « Aadalselven	5	-
« « Drammenselven	4	6
« Skiensvasdraget	11	2

Ved disse 4 vasdrag laa altsaa 68 procent av samtlige landets træsliperier og 76 procent av cellulosefabrikkerne.

I forbindelse med andre end de ovenfor nævnte cellulose- og papirfabrikker drives 20 træsliperier, 2 cellulosefabrikker, 1 papirfabrik og 7 av de kombinerte-bedrifter. Ni fabrikker blev drevet i forbindelse med 1 anden bedrift, tolv i forbindelse med 2, otte i forbindelse med 3 og en i forbindelse med 5, tilsammen altsaa 62 kombinationer.

22	var	forbundet	med	sagbruk
9	«	«	—	kornmølle
8	«	«	—	høvleri
6	«	«	—	teglverk
4	«	«	—	elektricitetsverk
13	«	«	—	elleve andre bedrifter,

saasom snekkeri, mekanisk verksted etc.

Hvad bedrifternes eiendomsforhold angaar, tilhørte de fleste — hele 76 procent — aktieselskaper. For de enkelte bedriftsgrupper stillet forholdene sig saaledes:

Bedriftsgrupper.	Norsk enkeltmand.	Norsk ansvarl. selskap.	Utenl. ansvarl. selskap.	Norsk aktieselskap	Delvis norsk aktieselskap.	Utenl. aktieselskap.	Aktieselskaper ialt.	Antal bedrifter ialt.
Træsliperier.....	13	2	3	32	2	-	34	52
Cellulosefabrikker	-	-	-	8	5	-	13	13
Pap- og papirfabrikker.....	1	-	-	10	4	-	14	15
Træsliperier og cellulosefabrikker	-	-	-	-	-	1	1	1
Træsliperier og pap- og papirfabr.	3	1	1	6	2	-	8	13
Cellulose- og papirfabrikker	-	-	-	4	-	-	4	4
Træsliperier, cellulose- og papirfabrikker.....	-	-	-	1	1	1	3	3
Ialt	17	3	4	61	14	2	77	101

Helt ut paa norske hænder var altsaa 80 procent av samtlige bedrifter, helt ut paa utenlandske var bare 6 procent, og paa delvis norske hænder var 14 procent. For aktieselskapernes vedkommende var den samlede indbetalte aktiekapital pr. 31te december 1909 kr. 67 766 561 som fordelte sig paa de enkelte bedriftsgrupper paa følgende vis:

Bedriftsgrupper.	Norsk.	Delvis norsk.	Utenlandsk.	Aktiekapital ialt.
Træsliperier	¹ 8 238 000	1 300 000	-	9 538 000
Cellulosefabrikker	² 3 365 000	5 915 000	-	9 280 000
Pap- og papirfabrikker	1 627 700	1 350 000	-	2 977 700
Træsliperier og cellulosefabrikker .	-	-	2 500 000	2 500 000
Træsliperier og papirfabrikker.....	3 982 750	² 1 440 000	-	5 422 750
Cellulose- og papirfabrikker.....	3 455 000	-	-	3 455 000
Træsliperier, cellulose- og papirfabrikker	1 000 000	6 000 000	27 593 111	34 593 111
Ialt	21 668 450	16 005 000	30 093 111	67 766 561

Av de delvis norske aktieselskapers kapital blev kr. 1 645 000 opgit at tilhøre utlændinger, saaledes at altsaa ialt kr. 31 738 111 eller 47 procent av den samlede aktiekapital var paa utenlandske hænder og 53 procent eller kr. 36 028 450 paa norske. Hvad de enkelte selskaper angaar, hadde 45 en kapital av mindre end 0.5 million kroner, 14 hadde 0.5—0.9 million kroner, 10 hadde 1—1.9 million kroner, og 4 hadde 2 millioner kroner og derover. Disse 4 sidste var: A/S Holmen—Hellefoss (norsk), A/S Bøhnsdalen Mills (engelsk), Union Co. (norsk) og The Kellner Partington Paper Pulp Co. (engelsk).

At en saa stor procent av den indbetalte aktiekapital var paa fremmede hænder kunde let lede til den misforstaaelse, at en like betydelig del av denne industri-gren — en av vort lands viktigste — foregik for utenlandsk regning. Det vil derfor her være av interesse at jevnføre disse opgaver med de takstsummer ligningskommissionerne har avgit for 1910.

Ifølge disse skulde den samlede takstsum for samtlige trøemasse-, cellulose-, pap- og papirfabrikker være kr. 70 689 800³ eller fordelt paa de enkelte grupper:

¹ 2 selskaper hadde ingen selvstendig aktiekapital hvorfor opgaverne for deres vedkommende ikke er medtat.

² Likesaa for ett selskaps vedkommende.

³ For de ikke særskilt takserte bedrifter er takstsummen beregnet paa samme maate som i «Produktionsstatistikkens» hefte 1, side 26 anført.

Træsliperier	kr. 20 068 000
Cellulosefabrikker	« 14 017 100
Pap- og papirfabrikker	« 7 166 000
Træsliperier og cellulosefabrikker.....	« 500 000
Træsliperier og papirfabrikker	« 14 253 700
Cellulose- og papirfabrikker	« 4 585 000
Træsliperier, cellulose- og papirfabrikker	« 10 100 000
	kr. 70 689 800

Herav faldt paa de anlæg der tilhørte:

Norske enkeltmænd	kr. 5 347 000
Norske ansvarlige selskaper	« 344 000
Utenlandske ansvarlige selskaper	« 2 367 000
Norske aktieselskaper	« 38 556 300
Delvis norske aktieselskaper	« 18 175 500
Utenlandske aktieselskaper	« 5 900 000
	kr. 70 689 800

Eller naar man for de delvis norske aktieselskapers vedkommende fordeler takstsummen i forhold til den norske og den utenlandske del av aktiekapitalen, skulde altsaa paa norske hænder falde fabrikker med en samlet takstsum av kr. 62 972 200 (eller 89 procent) og utenlandske kr. 7 717 600 (eller 11 procent). Angaaende eiendomsforholdene forøvrig se Fabriktællingens hefte I, side 142—143.

Av de raastoffer som blir forbrukt i denne industrigren er, som alt før nævnt, tømmeret det viktigste. De indkomne opgaver over tømmerforbruket var imidlertid meget uensartet, idet opgaverne gjaldt en række forskjellige regningsenheter, saasom tylvter med og uten angivelse av dimensioner, load, f³ og m³, fast og stablet maal¹, og desuten hersket der stor uoverensstemmelse mellem mængde anvendt raastof, og derav fremstillet produkt². Man maatte derfor indhente en række supplerende opplysninger og samtidig underkaste de indkomne opgaver den nøiagtigste revision. Paa denne maate blev den samlede træmasseindustriens tømmerforbruk i 1909 fundet at være 2 303 223 m³ fast maal eller — naar forholdet mellem stablet og fast maal sættes til $\frac{72}{100}$ — 2 952 850 m³ stablet maal, som paa følgende maate fordelte sig paa de enkelte bedriftsgrupper:

¹ Alt efter tømmerets beskaffenhet sætter man i almindelighet i træmasse- og celluloseindustrien fast maal (træets beregnede faktiske kubikindhold) til 70—74 procent av det stablede maal.

² Efter konferanse med sakkyndige skal det normale forhold mellem tømmer og derav fremstillet mekanisk masse være 1.5—1.6 m³ fast maal til 1 ton vaat (mekanisk masse regnes i almindelighet vaat), og til 1 ton tør omtrent det dobbelte. Til sulficellulosen skal der normalt medgaa 5.5—5.6 m³ fast maal til 1 ton tør (kemisk masse beregnes i almindelig tør), og til 1 ton vaat ca. halvparten. Disse tal vil dog variere noget alt efter det anvendte trævirket og den anvendte produktionsmetodes art.

Bedriftsgrupper.	Fast maal.	Eller omsat i stablet maal.
Træsliperier	980 100 m ³	1 256 538 m ³
Cellulosefabrikker	877 773 -	1 125 350 -
Kombinerede træmasse- og cellulosefabrikker . .	445 350 -	570 962 -
Samlet tømmerforbruk	2 303 223 m ³	2 952 850 m ³

Paa de forskjellige varegrupper fordelte tømmerforbruket sig saaledes:

Varegrupper.	Samlet tømmerforbruk.	Tømmerforbruk pr. ton masse. ¹	Tømmerforbruk i gjennomsnit pr. bedrift. ²
Fast maal:			
Mekanisk træmasse	1 071 230 m ³	1.52 m ³ pr. ton vaat	15 753 m ³
Sulfitcellulose	1 028 748 -	5.62 - - - tør	68 583 -
Sulfatcellulose	203 245 -	6.23 - - - tør	33 874 -
Tømmer ialt	2 303 223 m ³		
Eller omsat i stablet maal:			
Mekanisk træmasse	1 373 372 -	1.95 m ³ pr. ton vaat	20 197 m ³
Sulfitcellulose	1 318 908 -	7.10 - - - tør	87 927 -
Sulfatcellulose	260 570 -	8.00 - - - tør	43 430 -
Tømmer ialt	2 952 850 m ³		

Da imidlertid sulfatcellulosefabrikkerne ogsaa anvender meget smaat trævirke, kan man vel neppe anse opgaverne for deres vedkommende som fuldt ut paalidelig, idet nøiagtig maaling av saadant virke vanskelig lar sig utføre.

Hvad træsliperierne og sulfitcellulosefabrikkerne angaar utgjør gran hovedmassen av det forbrukte tømmer (kun 5 sliperier opgav at ha anvendt asp, nemlig 24 840 m³ — fast maal —). Anderledes derimot med sulfatcellulosefabrikkerne, idet de ogsaa kan anvende andre træsorter, det er derfor sandsynlig, at noget av de 203 245 m³ — fast maal — som disse fabrikker forbrukte, er asp, furu og lignende.

Tømmerforbruket fordelte sig paa de enkelte amter som følger:³

¹ Beregnet ved at dividere produktionen (se tabel 3) i tømmerforbruket.

² Tømmerforbruket dividert med bedriftenes antal (se tabel 1).

³ Saavel disse som alle etterfølgende trælastmaal er optit i fast maal.

A m t e r.	m ³ tømmer forbrukt til mekanisk masse.	m ³ tømmer forbrukt til kemisk masse.	m ³ tømmer ialt.
Smaalenene.....	114 300	447 720	562 020
Akershus.....	56 991	67 770	124 761
Buskerud.....	426 047	494 501	920 548
Ostlandet forøvrig.....	22 858	-	22 858
Kristians.....	62 101	46 757	108 858
Oplandene forøvrig.....	-	7 245	7 245
Bratsberg.....	222 933	128 300	351 233
Sørlandet forøvrig.....	107 753	-	107 753
Vestlandet og Trøndelagen.....	58 247	39 700	97 947
Samlet tømmerforbruk	1 071 230	1 231 993	2 303 223

Det største tømmerforbruk hadde altsaa Buskerud amt, og det saavel for den samlede industris vedkommende (40 procent) som spesifisert for mekanisk masse (39.8 procent) og kemisk masse (40.1 procent).

De 5 særskilt nævnte amter — Smaalenene, Akershus, Buskerud, Kristians og Bratsberg — anvendte ialt 89.8 procent av det samlede tømmerforbruk.

Ikke alt det trævirke som i aarets løp er forbrukt i denne industri er imidlertid av norsk opprindelse, idet særlig vore cellulosefabrikker i de senere aar har tat hjem ikke ubetydelig cellulosekub fra de russiske Østersjøhavner. Ifølge Handelsstatistikken var saaledes importen av russisk træl原因 i 1909: 142 830 m³, hvorav 20 162 m³ blev opgit at være fyrstiktømmer, og desuten var av de resterende 122 668 m³ en del planker, bord, sleepers og telegrafstolper, varer som den russiske eksportstatistik opgir som utført til Norge, mens noget antagelig ogsaa var cellulosekub.¹ I 1911 derimot var importen steget til hele 599 952 m³ hvorav sandsynligvis hovedmassen var cellulosekub; men som følge av de høie fragter skal denne import i det sidste aar atter ha været i avtagende.

Det kan her være av interesse at fordele det hele tømmerforbruk paa de vasdrag, hvor de det konsumerende bedrifter er beliggende, idet man maa kunne anta, at hovedmassen av det slipe- og celluloseømmer som blir nedfløtet i de enkelte vasdrag, i almindelighet blir forbrukt av de ved dette liggende træsliperier og cellulosefabrikker.² Saaledes fordelt faldt der paa:

¹ Ifølge den russiske eksportstatistik, hvis opgaver avviker meget fra de norske, skulde imidlertid utførselen av træl原因 (pnr. 71—76) til Norge kun ha været 30 370 m³ til en samlet værdi av 366 358 kroner.

² Og det saa meget mere som alt ovenfor nævnt forbruket av utenlandsk trævirke i 1909 endnu ikke var naadd til nogen særlig høide.

Fredrikshaldsvasdraget	103 774 m ³
Glommenvasdraget	599 240 -
herav Hovedvasdraget.....	446 868 m ³
« Mjøsvasdraget	152 372 -
Drammensvasdraget	754 496
herav Drammenselven.....	386 369 m ³
« Ranselven	163 613 -
« Aadalselven	90 394 -
« andre bielver ¹	114 120 -
Andre Østlandsvasdrag	288 770 -
Skienvasdraget	313 862 -
Andre Sørlandsvasdrag	145 124 -
Vestlandets og Trøndelagens vasdrag.....	97 957 -

Riket ialt 2 303 223 m³

Her falder altsaa hovedmassen paa de ved Drammensvasdraget liggende bedrifter (32 procent), og paa de ved Fredrikshalds-, Glommen-, Drammens- og Skienvasdraget liggende falder tilsammen 77 procent av det samlede tømmerforbruk.

13 sulfitfabrikker med en samlet produktion av 165 151 ton tør og 4 sulfatfabrikker med 20 661 ton tør har til fremstilling av kokelut ialt anvendt:

R a a s t o f f e r.	13 sulfitcellulosefabrikker.	4 sulfatcellulosefabrikker.	17 cellulosefabrikker ialt.
	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.
Svovel	7 591	-	7 591
Svovelkis.....	33 674	-	33 674
Kalk.....	3 511	630	4 141
Kalksten	22 977	2 050	25 027
Salt.....	-	400	400
Soda	-	40	40
Natriumsulfat.....	-	3 608	3 608
Ialt	67 753	6 728	74 481

Tilsvarende opgaver mangler imidlertid for 2 sulfitfabrikker med en samlet produktion av 20 596 ton tør og 2 sulfatfabrikker med 11 947 ton tør cellulose.

Hvad pap- og papirfabrikkerne angaar bestaar her som før nævnt størstedelen av det anvendte raastof av mekanisk og kemisk træmasse, hvorav ialt er forbrukt:

Mekanisk træmasse 187 352 ton vaat.
Kemisk — 65 390 « tør.

¹ Snarumselven, Simoa, Ekernelven og Lierelven.

Og desuten opgav 8 fabrikker at ha anvendt ialt 2 579 ton avfaldspapir og 3 fabrikker 990 ton avfaldskluter. Men da raastofopgaverne for flere papirfabrikkers vedkommende synes at være mindre fuldstændige, er der stor sandsynlighed for, at ogsaa andre end de opgivne anlæg har brukt avfaldspapir som raastof.

Ved de 20 papirfabrikker, som var forbundet med træsliperier og cellulosefabrikker, blev av den ovennævnte mængde træmasse anvendt: 159 038 ton mekanisk masse (vaat beregnet) og 32 564 ton kemisk masse (tør beregnet), mens de 15 selvstændige papirfabrikker forbrukte 28 314 ton mekanisk masse (vaat beregnet) og 32 826 ton kemisk masse (tør beregnet). Hovedmassen av den i pap- og papirindustrien anvendte mekaniske træmasse (85 procent) blev altsaa benyttet av de papirfabrikker der var forbundet med træsliperier og cellulosefabrikker, mens dette for den kemiske træmasses vedkommende kun var tilfældet med 50 procent. Av landets 35 pap- og papirfabrikker anvendte 5 bare mekanisk træmasse¹, 7 bare kemisk træmasse og 23 anvendte begge dele.

Av den mekaniske træmasse var 134 141 ton (vaat) hvit, og 37 007 ton (vaat) brun, mens 8 bedrifter med et samlet forbruk av 16 204 ton (vaat) ikke kunde avgi specificerte opgaver herom. Av den kemiske træmasse var 27 116 ton (tør) sulfitt cellulose og 15 573 ton (tør) sulfat cellulose, mens 15 fabrikker med et samlet forbruk av 22 701 ton (tør) ikke nøiere kunde specificere dette. Hvad endelig forbruket av lim og fyldstoffer angaar er opgaverne her meget mangelfulde, idet kun 9 bedrifter med en samlet produktion av 81 231 ton forskjellige slags papir har set sig istand til at avgi oplysninger herom. Disse 9 fabrikkers forbruk var: av China clay — kaolin — 11 208 ton av harpiks 1 512 og av alun 355².

Saadanne opgaver mangler imidlertid for de øvrige 26 bedrifter, som til sammen producerte 75 342 ton pap og papir (se forøvrig tabel 2).

Om raastofforbruket i sin helhet maa det siges, at det ikke helt nøiagtig vil angi det kvantum, som er medgaat til den for 1909 opgivne produktion; ti nogen bedrifter har nemlig ikke kunnet opgi det raastof, som er forbrukt i aaret, og har isteden meddelt det, som da er anskaffet. Men meget stor kan vanskelig denne unøiagtighet bli, idet man maa kunne anta, at den mængde raastof, som var lagret ved aarets begyndelse, i det store og hele ikke vil være betydelig større eller mindre end den mængde, som er lagret ved dets utgang.

Ved bearbejdelsen av produktionsopgaverne har deres store uensartethet medført flere vanskeligheter. Vegtopgaverne blev saaledes f. eks. av nogen meddelt i engelske ton (à 1 016 kg.) av andre i norske (à 1 000 kg.); videre opgav ofte en og samme fabrik sin træmasseproduktion, og den som raastof i papirfabrikationen anvendte del av samme, i engelske ton, mens det færdig

¹ Næmlig 5 papfabrikker.

² Forbruket av harpiks omfatter ogsaa et limkokeri, der var forbundet med papirfabrik.

producerte papir blev opgit i norsk vegt, og saa fremdeles. Ogsaa for værdiens vedkommende var uensartetheten stor, idet en række bedrifter dels havde overset og dels havde misforstaat anmodningen paa skemaet om at opgi varens salgsværdi ved fabrikken. Istedet opgav nogen varens produktionsværdi (medtok altsaa ikke industriavansen), mens andre opgav varens salgsværdi leveret f. o. b. skibningshavn (medtok altsaa fragt, speditionsomkostninger etc.). For nu saavidt mulig at faa fjernet denne uensartethet, blev man nødsaget til at indhente supplerende oplysninger fra en række bedrifter, og da særlig fra de største og fra de, hvis opgaver avvek mest fra det almindelige. Paa denne maate haaber man at ha samlet alle vegtopgaver i norske ton, og fra salgsværdien at ha fjernet alle fragter og utskibningsomkostninger, samtidig som man, hvor avansen har manglet, efter konferanse med vedkommende bedrift, har tilføiet denne. Den endelige salgsværdi skulde saaledes fremtræde som varens salgsværdi paa produktionsstedet.

Mekanisk træmasse.

Den samlede produktion av mekanisk træmasse i 1909 var 17 781 ton tør og 673 615 ton vaat, eller — naar en ton tør masse sættes lik to ton vaat — 709 177 vaat beregnet.¹ Sammenligningsvis skal man anføre at i samme aar ifølge Kommerskollegiets berättelse «Fabriker och Handtverk», den svenske produktion av tør masse var 50 713 ton og av vaat 314 516 ton eller vaat berenget 415 942 ton.

Av den norske produktion blev 500 522 ton eller 71 procent fremstillet av de sliperier, som bare producerte til salg, og 208 655 ton eller 29 procent av de, som ogsaa anvendte massen til raastof ved fortsat egen pap- og papirproduktion. Som alt før nævnt blev av disse sidste fabrikker til aarets pap- og papirproduktion forbrukt 159 038 ton som dels blev tat av lagerene fra 1908, og dels av deres ovennævnte produktion. Foruten denne træmasse, som de med træsliperier forbundne pap- og papirfabrikker forbrukte, blev forøvrig i papirindustrien anvendt 28 314 ton mekanisk træmasse, saaledes at det samlede indenlandske forbruk var 187 352 ton (se tabel 2). Eksporten av mekanisk træmasse var i det samme aar 12 175 ton tør og 445 574 ton vaat, en samlet eksport av 469 924 ton 50 procent vaat beregnet.

Eksporten og det samlede indenlandske forbruk av mekanisk træmasse vil altsaa for 1909 i forhold til produktionen stille sig saaledes:

Aarets samlede produktion vaat beregnet 709 177 ton.

¹ Man regner at tør masse indeholder ca. 90 procent absolut tørt træstof og 10 à 12 procent fugtighed, mens for vaat masses vedkommende forholdet i almindelighet sættes til 50 procent træstof og 50 pct. vand. Dette sidste forhold er imidlertid ikke helt ut nøiagtig, idet vaat masse regelmæssig ikke indeholder mere end 45 procent absolut tørt træstof.

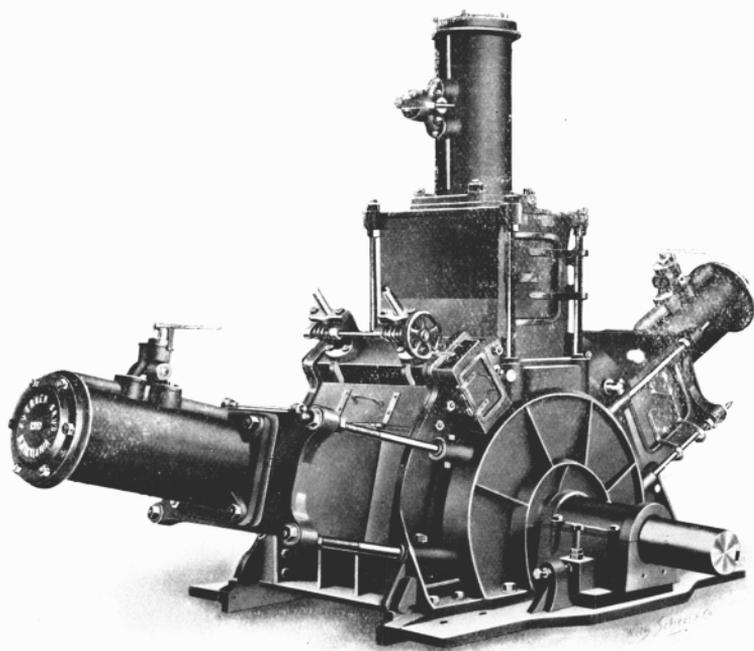

Fig. 2. TRÆSLIPEAPPARAT FOR VARM SLIPNING.

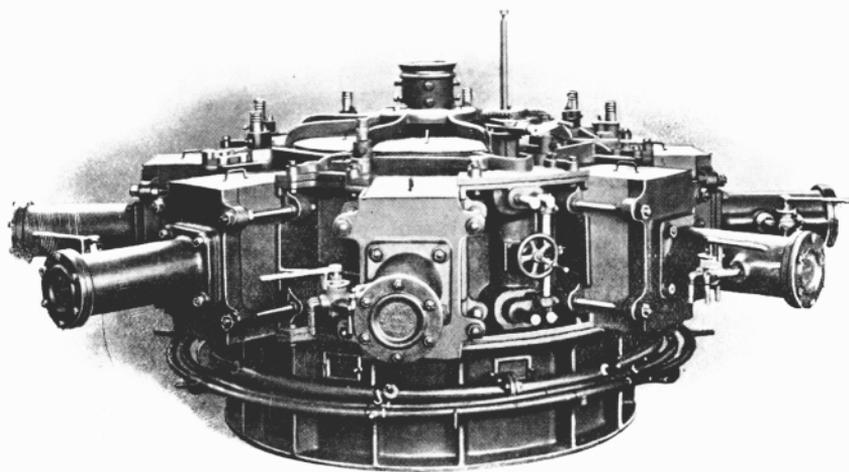

Fig. 3. TRÆSLIPEAPPARAT FOR KOLD SLIPNING.

Den norske papirindustri forbruk:

a) Av egen produktion	159 088 ton	vaat
b) Indkjøpt	28 314	« «

Eksporten var:

a) Tør (50 procent vaat beregnet)	24 350	« «
b) Vaat	445 574	« «

Samlet forbruk og eksport i 1909 657 276 ton

med andre ord produktionen overskred i 1909 forbruket og eksporten med 51 901 ton vaat masse. Ved aarets utgang hadde altsaa sliperierne dette kvantum liggende paa lager, men ikke bare det, idet ovennævnte forbruk og eksport for en del er tat av restbeholdningerne fra 1908, men hvor meget dette var, derom har man ingen opgaver. Man tør imidlertid gaa ut fra, at forskjellen mellem paa den ene side produktionens, og paa den anden side forbruket og eksportens størrelse i 1908 ikke var saa stor som i 1909, og det saa meget mere som de fire første maaneders utførsel i 1909 var 134 684 ton (vaat beregning) eller bare 27 procent av det hele aars, mot i den samme tid i 1910: 165 027 ton (vaat beregnet) eller hele 33 procent av aarets samlede eksport.¹

Ved landssliperierne blev ialt producet 609 621 ton eller 86 procent av den samlede produktion, mens ved bysliperierne bare 14 procent eller 99 556 ton, alt vaat beregnet. Paa de enkelte landsdele og de viktigere amter faldt:

Landsdele.	Produktion.	Procent av samlet produktion.	Produktion i gjennomsnit pr. bruk.
	1000 kg.		1000 kg.
Østlandet	416 283	58.7	12 615
Smaalenene	76 291	10.8	15 258
Akershus	37 480	5.3	5 354
Buskerud	286 970	40.6	15 104
Oplandene	40 100	5.7	5 013
Kristians	40 100	5.7	5 013
Sørlandet	211 533	29.8	9 615
Bratsberg	142 678	20.1	10 191
Nedenes	51 342	7.1	8 558
Vestlandet	2 274	0.3	2 274
Trøndelagen	38 987	5.5	9 747
Nordre Trondhjem	38 987	5.5	9 747
Mekanisk masse ialt	709 177	100	10 429

¹ At lagerene ved aarets utgang var saa store synes ikke urimelig, naar man erindrer at der hyppig i aarets første maaneder melder sig vandmangel med derav følgende driftsstans og prisstigning. Saaledes var for træsliperiernes vedkommende i 1909 arbeidsstyrken i maanederne januar, februar, mars og april henholdsvis 6.4, 8.3, 10.9 og 9.6 procent mindre end den gjennomsnitlige arbeidsstyrke i hele driftstiden, og henholdsvis 11, 12.8, 15.3 og 14 procent lavere end i september maaned, da arbeidsstyrken naadde sit maksimum (se Fabriktællingen hefte I, side 112—113).

(Se ogsaa tabel 4). Ca. $\frac{3}{5}$ av den samlede produktion falt altsaa paa Østlandet, mens ikke fuldt halvparten av sliperierne laa her, saa at denne landsdel ikke alene absolut men ogsaa relativt blir den, hvori den mek. træmasseindustri er sterkest fremtrædende. Tydelig fremgaar dette ogsaa derav, at bare denne landsdel utviser større gjennemsnitlig produktion pr. bedrift end Riket underrett. Av amterne hadde Buskerud den største samlede produktion — $\frac{2}{5}$ av den hele — mens Smaalenene hadde litt større gjennemsnitlig produktion. De herreder og byer hvor den mek. træmasseproduktion er betydeligst, er: Norderhov (83 000 ton vaat beregnet), Modum (68 000 ton do.), Solum (47 000 ton do.), Hønefoss (38 000 ton do.), Øiestad (34 000 ton do.) og Jevnaker (31 000 ton do.).

Tar man endelig hensyn til de enkelte bruks størrelse (se tabel 5) stiller forholdene sig saaledes:

Størrelsesgrupper.	Antal.	Produktion.	Procent av antal.	Procent av produktion.
		1 000 kg.		
Under 5 000 ton.....	27	80 576	39.7	11.3
5 000— 9 999 ton.....	15	116 946	22.1	16.5
10 000—19 999 «	18	263 740	26.4	37.2
20 000—29 999 «	4	99 710	5.9	14.0
30 000 ton og mere.....	4	148 205	5.9	21.0
Ialt	68	709 177	100	100

Av træsliperierne var altsaa ca. 62 procent mindre bruk med en produktion paa under 10 000 ton (vaat) og ved disse blev kun 28 procent av al mekanisk masse producet. Hovedvegten laa derimot hvad produktionen angaar paa gruppen 10 000 —19 999 ton samt paa den gruppe, som omfatter de meget store bedrifter med en produktion av over 20 000 ton. Mere end 25 000 ton fremstillet følgende 6 bruk:

25 000--34 000 ton vaat	Vittingfos Bruk (Ytre Sandsvær) A/S Viul Træsliberi (Norderhov) A/S Embretsfos Fabrikker (Modum) A/S Rygene Træmassefabrikker (Øiestad)
35 000 ton vaat og derover	Hønefoss Bruk (Hønefoss) Skotfos Bruk (Solum).

Av den samlede mekaniske træmasseproduktion blev 35 562 ton (vaat) tørret til 17 781 ton (tør), mens de resterende 673 615 ton blev avhændet eller forbrukt i vaattilstand.

Paa de forskjellige sorter mekanisk masse fordelte produktionen sig som følger:

Mekanisk træmasse.	Tør.	Vaat.	Ialt vaat beregnet.	Procent.
	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.	
Aspemasse	3 714	2 478	9 906	1.4
Brun granmasse	7 406	37 853	52 665	7.4
Hvit granmasse	6 661	633 284	646 606	91.2
Mek. masse ialt	17 781	673 615	709 177	100

Hovedmassen av denne produktion var altsaa granmasse (98.6 procent) mens bare 1.4 procent var aspe masse. Fabrikationen av denne sidste var knyttet til Sørlandets amter Bratsberg og Nedenes, saaledes faldt der paa:

A m t e r.	Tør.	Vaat.	Ialt vaat beregnet.	Procent.
	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.	
Bratsberg	2 155	1 628	5 938	60
Nedenes	1 559	850	3 968	40
Aspemasse ialt	3 714	2 478	9 906	100

Ved kokning under høit tryk, blev der av 7.4 procent av granmassen fremstillet 52 606 ton (vaat) brun granmasse, hvilken produktion fordelte sig paa de enkelte landsdele som følger:

L a n d s d e l e.	Tør.	Vaat.	Ialt vaat beregnet.	Procent.
	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.	
Østlandet	1 302	22 266	24 870	47.3
Oplandene	2 935	10 050	15 920	30.2
Sørlandet	2 032	2 958	7 022	13.3
Vestlandet	1 137	-	2 274	4.2
Trøndelagen	-	2 579	2 579	5.0
Brun masse ialt	7 406	37 853	52 606	100

Paa Østlandet blev altsaa næsten halvparten av al brun masse fabrikeret, og særlig var her Buskerud amt sterkt fremtrædende med en produktion av 18 019 ton (vaat). Av amterne forøvrig hadde Kristians 15 920 ton, Smaalenene 5 000, Bratsberg 3 000, og Nordre Trondhjem 2 579 Brun masse blev fremstillet ved 20 sliperier fordelt paa alle de amter hvor mekanisk masse blev produceret (dog ikke Jarlsberg og Larvik amt), men kun 9 av disse træsliperier fremstillet udelukkende brun masse. De største producenter var A/S Randsfjorden Træmassefabrik og Drammenselven Papirfabrikker.

Træsliperiernes hovedprodukt var imidlertid hvid granmasse, hvorav der som alt nævnt blev fremstillet 646 606 ton (vaat beregnet) eller 91.2 procent av den samlede produktion av mekanisk masse. Paa de enkelte landsdele og amter fordelte denne produktion sig som følger.

Geografisk fordeling.	Tør.	Vaat.	Ialt vaat beregnet.	Procent.
	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.	
Østlandet.....	2 705	386 003	391 413	60.6
Smaalenene.....	1 330	68 625	71 285	11.1
Akershus.....	-	35 635	35 635	5.5
Buskerud.....	1 375	266 201	268 951	41.6
Jarlsberg og Larvik.....	-	15 542	15 542	2.4
Oplandene.....	-	24 180	24 180	3.7
Kristians.....	-	24 180	24 180	3.7
Sørlandet.....	3 956	186 693	194 605	30.1
Bratsberg.....	2 407	129 043	133 857	20.7
Nedenes.....	1 549	40 212	43 310	6.7
Lister og Mandal.....	-	17 438	17 438	2.7
Trøndelagen.....	-	36 408	36 408	5.6
Nordre Trondhjem.....	-	36 408	36 408	5.7
Hvit granmasse ialt	6 661	633 284	646 606	100

Mere end $\frac{9}{10}$ av den samlede produktion faldt altsaa paa Østlandet og Sørlandet. Alene paa de to vigtigste amter — Buskerud og Bratsberg — faldt til sammen mere end 62 procent, og kun i disse to oversteg produktionen 100 000 ton. Av landets 68 sliperier var det bare 9 som ikke fremstillet denne slags træmasse, mens den for 48 av de resterende 59 træsliperier var det eneste produkt. De største producenter var de før nævnte: Skotfos Bruk, Hønefoss Bruk og Rygenes Træmassefabrikker.

Kemisk træmasse.

Av kemisk masse blev i 1909 ialt produceret 184 970 ton tør og 61 384 ton vaat, eller 215 662 ton tør beregnet. Til sammenligning skal man anføre, at Sveriges produktion i samme aar var 378 434 ton tør og 197 632 ton vaat, eller 477 250 ton tør beregnet.

Av den norske produktion blev 65.4 procent eller 141 021 ton fremstillet af de fabrikker, som bare producerede til salg, mens 34,6 procent eller 74 641 ton blev fremstillet af dem, som ogsaa anvendte cellulosen til raastof ved egen papirfabrikation. Som alt nævnt blev af disse sidste fabrikker 32 564 ton anvendt direkte i deres papirproduktion, — en del af denne cellulose blev imidlertid taget af de restbeholdninger som fandtes fra 1908 —. Foruden de kombinerede cellulose- og papirfabrikkers forbrug af kemisk masse, anvendte de selvstændige papirfabrikker 32 826 ton, saa at ialt 65 390 ton tør beregnet cellulose blev benyttet i papirindustrien (se tabel 2). I samme aar var eksporten af kemisk træmasse 140 376 ton tør og 3 750 ton vaat eller 142 251 ton tør beregnet. Det samlede indenlandske forbrug samt eksporten skulde altsaa stille sig saaledes i forhold til produktionen:

Aarets samlede produktion tør beregnet 215 662 ton.

Den norske papirindustri forbrug:

a) Av egen produktion	32 564 ton tør
b) Indkjøbt	32 826 « «

Eksporten var:

a) Tør	140 376 « «
b) Vaat (tør beregnet)	1 875 « «

Samlet forbrug og eksport i 1909: 207 641 ton tør

Aarets produktion oversteg altsaa den samlede eksport og forbrug med 8 021 ton, som blev lagret til effektueren af det kommende aars ordres. Men som alt under mekanisk træmasse vist, utgjør ikke bare disse 8 021 ton lagerene ved utgangen af 1909, idet man hertil maa lægge de restbeholdninger fabrikkerne laa med ved arets begyndelse.

De paa landet liggende cellulosefabrikker producerede ialt 188 656 ton kemisk masse, eller 87.5 procent af den samlede produktion, mens der paa byfabrikkerne faldt 12.5 procent eller 27 006 ton, alt tør beregnet. Paa landsdelene og de mere fremtrædende amter fordelte produktionen sig som følger:

Landsdele.	Produktion.	Procent af samlet produktion.	Produktion i gennemsnit pr. bedrift.
	1 000 kg.		1 000 kg.
Østlandet og Oplandene	186 938	86.7	10 999
herav Smaalenene	79 787	37.0	15 957
Buskerud	86 620	40.1	10 830
Sørlandet og Trøndelagen	28 679	13.3	7 170
herav Bratsberg	22 279	10.4	7 426
Kem. masse ialt	215 662	100	10 260

Paa Østlandet og Oplandene blev altsaa fremstillet 86 procent av den samlede produktion, mens 80 procent av fabrikkerne laa her. Østlandets produktion var 4.5 ganger saa stor som alle de øvrige landsdeles tilsammen og bare her var den gjennomsnitlige produktion pr. bedrift større end for det hele rike tat underrett saaledes at denne landsdel blir den for den kemiske træmasseindustri betydeligste.

Av de enkelte amter hadde Buskerud og Smaalenene den største produktion, idet der paa dem faldt henholdsvis 40 og 37 procent av den samlede, mens den gjennomsnitlige produktion pr. bedrift var størst i Smaalenene. De herreder og byer hvor denne industrigren var sterkest fremtrædende var: Tune med 55 000 ton, N. Eker med 28 000 ton, Hurum med 25 000 ton, Ø. Eker med 23 000 ton, Modum med 13 000 ton og Skien med 12 000 ton, alt tør beregnet.

Fordeler man endelig brukene efter deres produktions størrelse, grupperte de sig saaledes: (se ogsaa tabel 6).

Størrelsesgrupper.	Antal bruk.	Produktion tør beregnet.	Procent av antal.	Procent av produktionen.
		1 000 kg.		
Under 4 000 ton tør	2	2 113	9.5	1.0
4 000—7 999 « «	6	36 800	28.6	17.0
8 000—11 999 « «	8	80 236	38.1	37.2
12 000—15 999 « «	3	41 668	14.3	19.3
16 000 ton tør og mere	2	54 845	9.5	25.5
Ialt	21	215 662	100	100

52 procent av cellulosefabrikkerne hadde mindre produktion end 10 000 ton tør, men bare 30 procent av den kemiske masse blev fremstillet ved dem. Tyngdepunktet laa derimot hos de store bedrifter med større produktion end 10 000 ton idet disse fremstillet 70 procent av den samlede produktion. Mere end 15 000 ton tør beregnet producerte kun to bedrifter, nemlig The Kellner Partington Paper Pulp Co. og A/S Greaker Cellulosefabrik.

Av den kem. træmasse var sulfatcellulose 15.1 procent eller 32 608 ton — tør beregnet — og paa landsdelene fordelte denne produktion sig saaledes:

Geografisk fordelt.	Tør beregning.	Procent av samlet produktion.
	1 000 kg.	
Østlandet	19 515	59.8
Oplandene, Sørlandet og Trøndelagen	13 093	40.2
Sulfatcellulose ialt	32 608	100

⁶/₁₀ av sulfatcellulosen blev altsaa producet paa Østlandet.

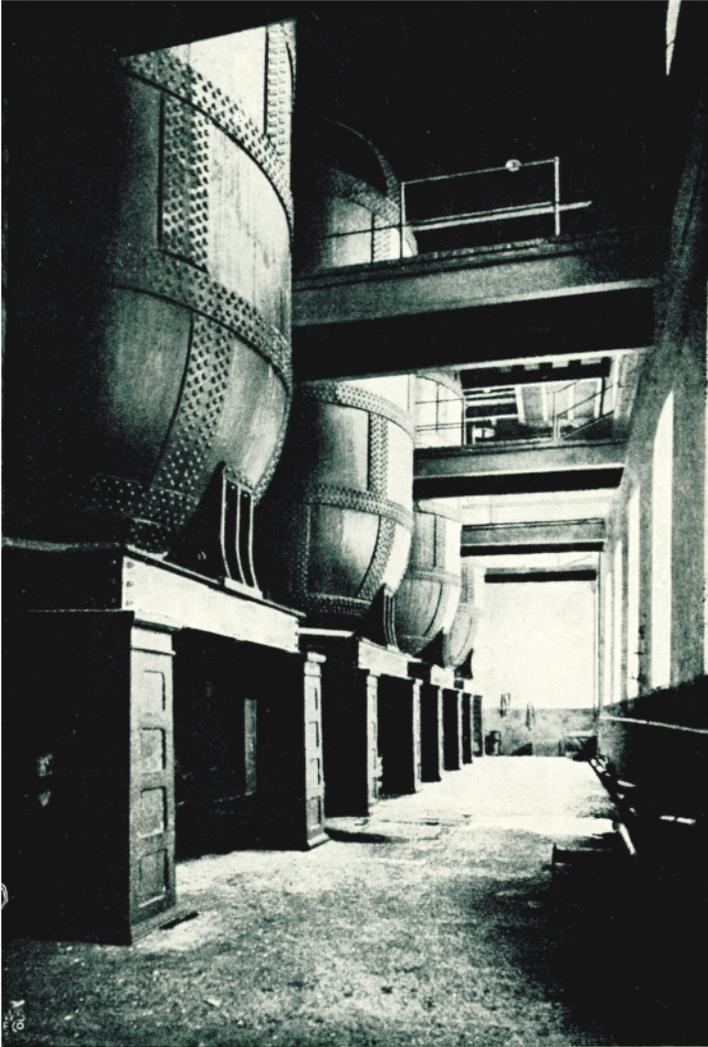

Fig. 4. CELLULOSEKOKERI.

Av den samlede produktion blev ved landsfabrikkerne fremstillet 74.9 procent eller 117 240 ton og ved byfabrikkerne 25.1 procent eller 39 333 ton. Paa de større landsdele og de vigtigere amter fordelte denne produktion sig saaledes:

Landsdele.	Produktion.	Procent av produktionen.	Produktionen i gennemsnit pr. bedrift.
	1000 kg.		1000 kg.
Østlandet.....	85 687	54.7	4 284
Buskerud amt.....	54 695	34.9	3 907
Oplandene.....	11 997	7.7	2 399
Kristians amt.....	10 936	7.0	2 734
Sørlandet.....	50 549	32.3	8 425
Bratsberg amt.....	39 178	25.0	9 795
Vestlandet og Trøndelagen.....	8 340	5.3	-
Riket ialt	156 573	100	4 474

Paa Østlandet var altsaa pap- og papirproduktionen absolut set stærkest fremtrædende, idet ialt 54.7 procent blev fremstillet her. Den gennemsnitlige produktion pr. fabrik var derimot meget større paa Sørlandet, idet nogen av landets største papirfabrikker ligger i denne landsdel. Hovedmassen, eller 87 procent av alt pap og papir blev produceret paa Østlandet og Sørlandet. Av de enkelte amter var det særlig Buskerud og Bratsberg med tilsammen 60 procent som var av betydning for denne industrigren, og her ligger da ogsaa den by og de herreder, som har den største produktion, nemlig Drammen og Modum hver med mellem 20 000 og 30 000 ton og Solum endog med over 30 000 ton (se forøvrig tabel 4).

Inddelt efter sin størrelse fordelte pap- og papirfabrikkerne og deres produktion sig saaledes:

Størrelsesgrupper.	Antal.	Produktion.	Procent av antal.	Procent av produktionen.
		1000 kg.		
Under 1000 ton.....	6	4 056	17.1	2.6
1 000—2 499 «.....	11	20 078	31.4	12.8
2 500—4 999 «.....	8	23 805	22.9	15.2
5 000—9 999 «.....	7	50 217	20.0	32.1
10 000 ton og derover.....	3	58 417	8.6	37.3
Pap- og papirfabrikker ialt	35	156 573	100	100

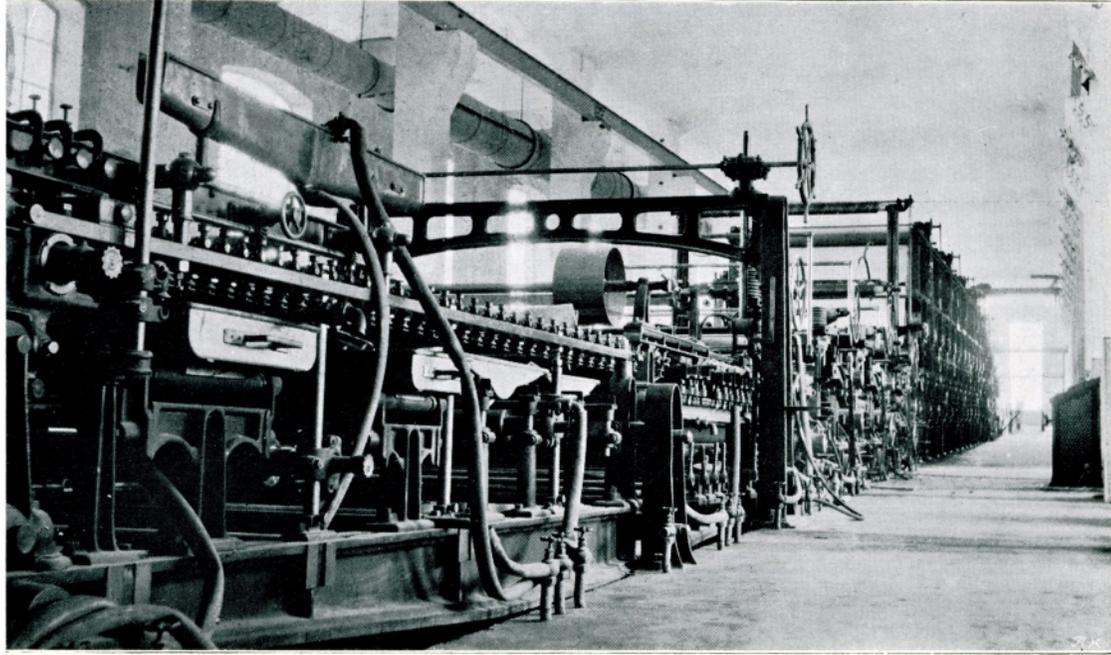

Fig 5. PAPIRMASKINSAL.

Næsten 70 procent av alt papir blev altsaa fremstillet ved de fabrikker hvis aarlige produktion var mere end 5 000 ton, mens ikke engang 3 procent av produktionen faldt paa mindste størrelsesgruppe. Av meget store bedrifter med en produktion av over 10 000 ton var der i 1909 kun 3, nemlig: A/S Embretsfos Fabrikker, The Kellner Partington Paper Pulp Co. og Skotfos Bruk (se ogsaa tabel 7).

Av den samlede produktion var kun 5.2 procent eller 8 092 ton p a p. Denne mængde kunde det ha været av interesse at fordele paa de forskjellige grupper, saasom træpap, forskjellige slags bygningspap, lærpap, bokpap o.s.v.; men da de indkomne opgaver ikke meddele nogen nøiagtig specifikation for hver enkelt av disse grupper, kan man kun angi summariske opgaver for pap underett. Av de enkelte landsdele hadde Oplandene den største produktion, nemlig 2 936 ton eller 36.3 procent av den samlede, mens 4 fabrikker fordelt paa de øvrige landsdele — Østlandet, Sørlandet, Vestlandet og Trøndelagen — fremstillet de øvrige 5 156 ton eller 63.7. De største papfabrikker var Kalvild Træsliberi og Papfabrik i V. Moland og Sævareid Karton- og Papfabrik i Strandvik.

Av p a p i r blev der i 1909 ialt producet 148 481 ton, hvorav 962 ton var skrivepapir, 54 119 ton pakpapir, 75 410 ton trykpapir, 2 230 ton silkepapir, 998 ton poser, og desuten producerte 3 fabrikker ialt 14 762 ton papir uten nærmere at specificere dets art.

Av de 25 fabrikker som opgav sin produktions art, producerte 1 bare skrivepapir, 5 bare trykpapir, 15 bare pakpapir, 1 skrive- og trykpapir og 3 tryk- og pakpapir.

Ved 9 fabrikker blev ialt fremstillet 75 410 ton t r y k p a p i r. Herav blev paa Østlandet fremstillet 30 403 ton eller 40.3 procent og Sørlandet 43 007 ton eller 57 procent og paa disse to landsdele tilsammen faldt altsaa hele 97.3 procent av den samlede produktion. Av de enkelte amter hadde Bratsberg en produktion av ca. 34 000 ton og Buskerud ca. 20 000 ton. De største producenter av trykpapir var Skotfos Bruk og Embretsfos Fabrikker. Ialt blev der ved 18 fabrikker fremstillet 54 119 ton p a k p a p i r, hvorav 35 998 ton eller $\frac{2}{3}$ blev producet av de 13 fabrikker som laa paa Østlandet, mens de resterende 18 121 ton fordelte sig nogenlunde likelig paa de øvrige landsdele — Oplandene, Sørlandet og Trøndelagen. De mest fremtrædende amter var Buskerud med 17 078 ton og Smaalenene med ca. 14 000 ton. De største producenter av pakpapir var A/S Moss Cellulosefabrik, The Kellner Partington Paper Pulp Co. og A/S Randsfjord Træmasse- og Papirfabrik. Om papirproduktjonen forevrig se tabel 4.

En yderligere specifikation vilde ogsaa for papirindustriens vedkommende ha været av stor betydning, idet det kun gjennem en saadan vilde ha været mulig at belyse denne industrigræns kvalitative standpunkt, som f. eks. om det særlig var de kostbarere papirer vore fabrikker viet sin opmerksomhet, eller omvendt bare de billigere, om det var nogen speciel kvalitet der interesserte dem o.s.v. Men da de indkomne opgaver ingen oplysninger gav herom, blev man tvunget til at opgi enhver anden specifikation end den ovenfor angivne.

Naar man skal bestemme denne industrigrens samlede bruttoindtægt, melder det spørgsmaal sig: «Hvad er en kombineret bedrifts bruttoindtægt?» eller rettere: «Skal man i denne ogsaa medregne den eventuelle salgsværdi av halvfabrikata, som f. eks. mekanisk og kemisk træmasse, der blev produceret til bruk i egen pap- og papirfabrik?»

Man maa imidlertid betragte træmasseindustrien og pap- og papirindustrien som to selvstændige industrigreener, og selv om de hyppig paa det nøieste er forbundet, maa derfor spørgsmaalet besvares bekræftende, og det saa meget mer som det eneste der for dem er fælles er, at den enes slutprodukt tjener den anden som raastof. Al træmasse og cellulose, som er blit produceret, maa derfor bli at anse som salgsvare, selv om store dele av den aldrig er kommet paa markedet, og den samlede bruttoindtægt kommer saaledes ogsaa til at omfatte den antagne værdi av den mekaniske og kemiske træmasse, som fra sliperiet eller cellulosefabrikken gaar umiddelbart over i papirfabrikken.¹

Saaledes beregnet blev i 1909 den samlede bruttoindtægt av træmasse- cellulose- og pap- og papirindustrien kr. 83 636 682, eller fordelt paa de enkelte varegrupper:

Varegrupper.	Enkeltbedrifternes bruttoindtægt.	De kombinerte bedrifters bruttoindtægt.	Samlet bruttoindtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.
Mekanisk træmasse	18 167 163	7 536 552	25 703 715
Kemisk træmasse	18 429 473	11 196 668	29 626 141
Pap og papir	7 769 211	20 537 615	28 306 826
Samlet bruttoindtægt	44 365 847	39 270 835	83 636 682

Ved de selvstændige enkeltbedrifter blev altsaa optjent 53 procent av den samlede bruttoindtægt, mens ved de kombinerte 47 procent. Særlig for den mekaniske træmasses vedkommende blev hovedmassen av bruttoindtægten — hele 70.7 procent — erhvervet av enkeltbedrifterne; ved pap- og papirfabrikkerne derimot var, som alt før nævnt, det omvendte tilfælde, idet de kombinerte bedrifter optjente 72.6 procent.

Av den samlede bruttoindtægt repræsenterte 30.7 procent mekanisk træmasse, 35.4 procent kemisk træmasse og 33.9 procent pap og papir.

Paa de vigtigere amter fordelte bruttoindtægten sig saaledes:

¹ At man ved de kombinerte fabrikker maa ta hensyn baade til halvfabrikata og endelig produkt fremgaar ogsaa derav, at naar man tænker sig den kombinerte fabrik delt mellem to eiere, vilde en saadan deling, uten nogen forandring i selve virksomheten, nødvendig medføre at halvfabrikatets værdi maatte medtages i den samlede produktionsværdi.

A m t e r.	Samlet bruttoindtægt.	Bruttoindtægt i gjennemsnit pr. bedrift.
	Kr.	Kr.
Smaalenene	19 657 064	2 184 118
Akershus	4 461 418	405 574
Buskerud	31 318 325	921 127
Jarlsberg og Larvik	1 108 829	369 609
Hedemarken og Kristians	4 281 002	428 100
Bratsberg	14 397 555	799 872
Nedenes og Lister og Mandal	4 342 771	542 846
Søndre Bergenhus og Søndre Trondhjem	2 682 722	670 681
Nordre Trondhjem	1 386 996	346 777
Riket ialt	83 636 682	828 086

Størst bruttoindtægt hadde altsaa denne industrigruppe i Buskerud amt med 37.4 procent, Smaalenenes amt med 23.4 procent og Bratsberg amt med 17.2 procent. Den største gjennomsnittlige indtægt pr. bedrift hadde Smaalenenes amt med 2 184 118 kroner og desuten hadde bare Buskerud amt (med 921 127 kroner) mere end gjennomsnittet for hele Riket.

Ved den samlede trømasse-, cellulose- og papirindustri hadde følgende herreder og byer større bruttoindtægt end 5 mill. kroner: Tune, Modum, Solum og Drammen; fra 2.5—4.9 mill. kroner hadde: N. Eker, Skien, Norderhov, Hurum og Ø. Eker, og fra 1—2.4 mill. kroner hadde Moss, Jevnaker, Eidsvold, Vennesla, Strinden, Bærum, Skjeberg, Fredrikshald, Y. Sandsvær, Vardal, Øiestad, Hønefoss og Gjerpen, mens i 37 herreder og byer bruttoindtægten ikke naadde 1 mill. kroner.

Paa de enkelte sorter mekanisk trømasse fordelte de 25 703 715 kroner sig saaledes:

M e k a n i s k t r ø m a s s e.	Bruttoindtægt av salg.	Beregnet værdi av de kombinerte bedrifters forbruk av eget raastof.	Bruttoindtægt ialt.
	Kr.	Kr.	Kr.
Tør aspemasse	391 112	-	391 112
Vaat —	121 429	-	121 429
Tør, hvit granmasse	543 419	-	543 419
Vaat — —	18 327 032	4 412 905	22 739 937
Tør, brun granmasse	106 764	496 992	603 756
Vaat — —	439 624	864 438	1 304 062
Samlet bruttoindtægt	19 929 380	5 774 335	25 703 715

Paa vaat, hvid granmasse faldt altsaa 88.5 procent av bruttoindtægten og paa hvid granmasse ialt faldt 90.6 procent. Videre var 22.5 procent av den samlede bruttoindtægt den beregnede værdi av det kvantum træmasse av egen produktion, som de kombinerede bedrifter anvendte ved sin papirfabrikation, mens de resterende 77.5 procent repræsenterer værdien av det solgte kvantum. De gennemsnitspriser hvortil træsliperierne i 1909 avsatte sin produktion var pr. 1 000 kg.:

M e k a n i s k t r æ m a s s e.	Gjennemsnitspris for hele produktionen.	Maksimum. ¹	Minimum. ¹
	Kr.	Kr.	Kr.
Tør aspemasse	105.30	110.00	104.00
Vaat —	49.00	50.00	48.25
Tør, hvid granmasse.....	83.25	85.65	80.00
Vaat — —	35.91	42.65	30.00
Tør, brun granmasse.....	81.52	84.00	80.00
Vaat — —	34.45	39.50	30.00

Over og under denne gennemsnitspris fordelte de enkelte fabrikker og deres produktion sig paa følgende vis:

M e k a n i s k t r æ m a s s e.	Under gennemsnits- prisen.		Over gennemsnits- prisen.	
	Antal slipe- rier.	Samlet produktion.	Antal slipe- rier.	Samlet produktion.
		1 000 kg.		1 000 kg.
Tør aspemasse	2	1 636	3	2 078
Vaat —	1	178	2	2 300
Tør, hvid granmasse.....	5	2 911	4	3 750
Vaat — —	17	250 507	41	382 777
Tør, brun granmasse.....	2	2 843	4	4 563
Vaat — —	4	8 393	12	29 460

De kr. 29 626 141, som var bruttoindtægten av den kemiske træmasse-industri fordelte sig paa de enkelte varegrupper saaledes:

¹ Herved forstaaes ikke den enkelte fabriks maksimums- eller minimumspris, men maksimum og minimum for de gennemsnitspriser de enkelte fabrikker har opgit for sin hele produktion.

Kemisk trømasse.	Bruttoindtøgt av solgt masse.	Beregnet verdi av de kombinerte bedrifters forbruk av eget raastof.	Bruttoindtøgt ialt.
	Kr.	Kr.	Kr.
Blekt, vaat sulfitcellulose	42 000	-	42 000
Ublekt — —	1 850 160	1 835 378	3 685 538
Blekt, tør sulfitcellulose	9 869 908	300 960	10 170 868
Ublekt — —	11 803 975	86 450	11 890 425
Sulfatcellulose	2 139 790	1 697 520	3 837 310
Samlet bruttoindtøgt	25 705 833	3 920 308	29 626 141

Av bruttoindtøkten faldt altsaa 14 procent paa den vaate og 74.3 paa den tørre, 34.5 procent paa den blekte og 53.8 procent paa den ublekte sulfitcellulose, og paa sulfitcellulose ialt faldt 88.3 procent. Videre representerte 86.8 procent av bruttoindtøkten verdien av det solgte kvantum, mens 13.2 procent utgjorde den beregnede verdi av den del av de kombinerte bedrifters produktion, som blev anvendt i deres egen papirfabrikation. Den kemiske trømasseproduktion blev avhændet til følgende gjennomsnittspriser pr. 1 000 kg.:

Kemisk trømasse.	Gjennomsnittspris for den hele produktion.	Maksimum. ¹	Minimum. ¹
	Kr.	Kr.	Kr.
Blekt, vaat sulfitcellulose	90.90	-	-
Ublekt — —	61.43	65.00	58.00
Blekt, tør sulfitcellulose	172.15	180.00	153.40
Ublekt — —	127.50	136.00	122.00
Sulfatcellulose	117.38	130.00	110.00

Over og under denne gjennomsnittspris fordelte de enkelte fabrikker og deres produktion sig saaledes:

Kemisk trømasse.	Under gjennomsnittsprisen.		Over gjennomsnittsprisen.	
	Antal cellu- lose- fabr.	Samlet produktion.	Antal cellu- lose- fabr.	Samlet produktion.
		1 000 kg.		1 000 kg.
Ublekt, vaat sulfitcellulose	4	27 028	4	32 972
Blekt, tør —	3	18 425	2	40 655
Ublekt — —	5	30 363	7	62 919
Sulfatcellulose	2	13 797	4	32 608

¹ Se anmerkingen paa foregaaende side.

Hvad endelig pap- og papirproduktionen angaar saa fordelte den sig paa de enkelte papirsorter saaledes:

Pap og Papir.	Bruttoindtægt.
	Kr.
Skrivepapir	530 400
Trykpapir.....	12 395 060
Pakpapir	10 663 335
Diverse papir	3 464 430
Pap	1 253 601
Pap og papir ialt	28 306 826

Av den samlede bruttoindtægt indkom altsaa bare 4.4 procent for pap, mens de resterende 95.6 repræsenterede papir. Mest indbragte produktionen av trykpapir, nemlig 43.8 procent, og mindst produktionen av skrivepapir, bare 1.9 procent, men man maa som alt før bemærket desuten erindre, at gruppen diverse papir for en alt overveiende del blir at fordele paa tryk- og pakpapir.

Pap- og papirproduktionen blev avhændet til følgende gjennomsnittspriser pr. 1 000 kg.:

Pap og Papir.	Gjennomsnittspris for den hele produktion.	Maksimum. ¹	Minimum. ¹
	Kr.	Kr.	Kr.
Skrivepapir	551.35	-	-
Trykpapir	164.37	300.00	142.50
Pakpapir	197.22	278.70	135.00
Diverse papir	192.58	273.60	160.65
Pap	154.92	205.00	100.00

Over og under denne gjennomsnittspris fordelte de enkelte fabrikker og deres produktion sig paa følgende vis:

Pap og papir.	Under gjennomsnittsprisen.		Over gjennomsnittsprisen.	
	Antal fabrik- ker.	Samlet produktion. 1 000 kg.	Antal fabrik- ker.	Samlet produktion. 1 000 kg.
Trykpapir	5	62 436	4	12 974
Pakpapir	6	19 990	11	34 129
Diverse papir	2	9 680	4	8 310
Pap	3	2 936	4	5 156

¹ Se noten side 24.

I arbejdslønnen blev i den samlede træmasse-, cellulose-, pap- og papirindustri i 1909 utbetalt kr. 12 108 904¹, hvorav kr. 63 049 var godtgjørelse for naturalydelse fastsat efter den værdi de enkelte bedrifter opgav. Hertil kommer imidlertid arbejdslønnen ved 1 træsliperi med en bruttoindtægt av kr. 647 000 og en cellulosefabrik med kr. 1 330 000 i bruttoindtægt, idet oplysninger fra disse ikke er indkommet. Trækker man disse to bedrifters produktionsutbytte fra den samlede bruttoindtægt, kommer arbejdslønnen til at utgjøre 14.5 procent av resten.

Ifølge skatteligningen for 1910 var den samlede takserte indtægt og formue, for de 101 bedrifter, som i denne statistik er medregnet til gruppen træmasse-, cellulose-, pap- og papirindustri henholdsvis kr. 5 099 371 og kr. 47 232 438. Av disse beløb er av indtægten 25 procent og av formuen 21 procent beregnet som de antagelige takstverdier for de ikke særskilt lignede bedrifter.²

Til yderligere belysning av denne industrigræns sterke utvikling, skal man anføre endel fra Handelsstatistikken hentede eksport- og importopgaver:

(Se tabellen næste side).

Som alt før omtalt begyndte træmasseeksporten i slutten av 1860-aarene, men først i Handelsstatistikken for 1871 paatræffer man træmasse eller «Træstof» som egen eksportartikel, og først i 1882 begynder man at sondre mellem tør og vaat. Av disse opgaver fremgaar, at mens eksporten av tør træmasse synes at ha kulminert i fem-aaret 1891—1895 med gjennemsnitlig 19 000 ton aarlig — ja i 1891 endog 23 662 ton — har eksporten av vaat træmasse været i uavbrutt stigning. Fra en beskeden begyndelse av 60 ton i 1869³ overskred eksporten i 1876: 10 000 ton, i 1887: 100 000 ton, i 1896: 200 000 ton, i 1902: 300 000 ton, i 1907: 400 000 ton og naadde i 1910 op i 456 000 ton. Ogsaa for den vaate celluloses vedkommende ser det ut til at eksporten, ihvertfald foreløbig, har kulminert med en gjennemsnitlig aarlig utførsel av 11 700 ton i femaaret 1901—1905 — i 1903: 15 300 ton —, mens den store og uavbrutte stigning, der gjorde sig gjældende ved den vaate mekaniske masse, ogsaa har været fremherskende for den tørre celluloses vedkommende. Saaledes er eksporten av denne fra bare 2 727 ton i 1886, da kemisk masse for første gang optræder som egen post i Handelsstatistikken, steget til 10 000 ton i 1889, 50 000 ton i 1896, 100 000 ton i 1905 og 179 000 ton i 1911.

Papireksporten er ældre end de to foregaaende, idet de gamle papirmøller av og til saa sig istand til at eksportere mindre mængder, men selv i 1866 var

¹ Konferer note side 35.

² Beregningen er utført i forhold til produktionen paa den i Produktionsstatistikken første hefte angivne maate.

³ Eksportopgaven fra 1869 er hentet fra O. Tobiesens avhandling i Teknisk Ugeblad for 1907.

A a r.	Træmasseeksport.		Celluloseeksport.		Pap og papir.	
	Vaat.	Tør.	Vaat	Tør.	Import.	Eksport.
	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg. ²	1 000 kg. ³
1866—70 gjennemsnitlig			-	-	637	30
1871—75 —«—	4 605		-	-	1 015	323
1876—80 —«—	18 644		-	-	1 292	2 561
1881—85 —«—	9 536	58 400	(1886: 930)	(1886: 2 727)	1 688	3 937
1886—90 —«—	13 194	122 856	8 348	7 973	3 026	5 848
1891—95 —«—	19 067	165 793	9 306	28 453	4 682	21 376
1896—1900 —«—	13 715	242 776	6 975	64 885	7 465	42 872
1901—05 —«—	13 197	318 199	11 702	90 011	9 448	58 975
1906—10 —«—	13 538	425 913	4 876	132 577	6 692	116 108

¹ I 1869 eksportertes 60 000 kg. træmasse. ² I 1866 importertes 597 800 kg. pap og papir. ³ I 1866 eksportertes 12 600 kg. pap og papir.

denne eksport høist ubetydelig, bare 12.6 ton. Efterat imidlertid trømasseindustrien var kommet ut over forsøkenes stadium, utviklet der sig efterhaanden ogsaa en stigende eksport av pap og papir. Eksporten var saaledes i 1877 naadd op i 1 000 ton, og i dette aar var ogsaa for første gang den eksporterte mængde større end den importerte, et forhold som senere altid har været tilfælde. I 1878 oversteg for første gang eksportværdien importværdien, men først fra 1891 blev dette forhold konstant (se tabellen side 30). Først i det 20de aarhundrede er det imidlertid at papir er blit en av vort lands vigtigste eksportartikler. Saaledes overskred først i 1901 papir- og paputførselen 50 000 ton, i 1908: 100 000 ton og naadde i 1910 op til 143 000 ton.

Endelig skal værdien av denne eksport og import hitsættes:

(Se tabellen næste side).

Fra femaarsperiode til femaarsperiode viser altsaa eksportværdien av alle 3 artikler underrett en uavbrudt stigning.¹ Den samlede eksportværdi som i 1866 kun utgjorde kr. 30 532 er i løpet av disse 45 aar steget til kr. 61 923 300 i 1910 eller en progress som 1:2 028. I 1870 var eksportværdien naadd over kr. 100 000, i 1876 over 1 mill. kroner, i 1888 over 10 mill. kroner, i 1897 over 25 mill. kroner og i 1907 over 50 mill. kroner.

De viktigste forbrukere av denne norske eksport var i 1909:

Land:	Trømasse vaat beregnet.	Cellulose tør beregnet.	Trøpap, tryk- og pakpapir.
	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.
Danmark	14 122	1 631	749
Tyskland	4 612	4 801	3 379
Nederlandene	18 461	3 728	2 920
Belgien	45 279	6 863	893
Storbritannien	282 043	55 807	89 483
Frankrike	95 428	18 888	145
Kina	-	-	6 815
Australien	-	435	6 201
Amerikas Forenede Stater	754	35 034	5 412
Mexiko	556	4 973	58

Saa vel for mekanisk trømasse som for cellulose og pap og papir er altsaa Storbritannien det uten sammenligning viktigste marked.

¹ Naturligvis er ikke dette tilfælde med de enkelte aar inden hver femaarsgruppe, idet de jo vil bli paavirket av ekstraordinære aarsaker som gode og daarlige konjunkturer og lignende, men disse vil imidlertid forsvinde naar man tar gjennomsnittet for en aarrække

A a r.	Samlet eksportværdi.	Træmasseeksport.	Celluloseeksport.	Papireksport.	Papirimport.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
	¹			¹	²
1866—70 gennemsnitlig	46 704	(1871: 164 800)	-	46 704	143 762
1871—75 —«—	821 280	595 040	-	218 240	244 260
1876—80 —«—	2 676 840	1 710 460	-	966 380	1 158 200
1881—85 —«—	6 483 600	4 704 000	766 000	1 013 600	1 169 220
1886—90 —«—	9 897 920	5 936 460	2 709 740	1 251 720	1 364 820
1891—95 —«—	16 716 720	7 179 520	5 732 140	3 805 060	1 885 940
1896—1900 —«—	26 572 200	8 899 660	9 654 600	8 028 000	2 634 480
1901—05 —«—	34 640 720	11 369 740	13 147 280	10 123 700	3 176 920
1906—10 —«—	54 528 520	16 579 820	19 188 720	18 759 980	2 703 160

¹ I 1866 var den samlede eksportværdi 30 532 kr.

² Værdien av papirimporten var i 1866 537 112 kr.

Av arbeidsmaskiner, som blir anvendt i denne industrigren er det papirmaskinen som spiller den væsentligste rolle, og av dens utvikling er det da at den hele industrigren i første række har været avhengig. Den første papirmaskin i vort land blev i begyndelsen av 1830-aarene opsat ved Bentse Bruk, og den første bygget av norske verksteder blev omkring 1860 av Akers og Myrens mekaniske verksteder opsat ved Vøien Papirmølle. Det samlede antal papirmaskiner var i 1865 sandsynligvis 4, -- 3 ved Bentse Bruk og 1 ved Alvøens Fabrikker. I 1909 var 32 fabrikker forsynt med ialt 67 papirmaskiner, hvorav imidlertid de 3 ikke var i bruk. 13 fabrikker hadde 1 maskin, 12 hadde 2, 4 hadde 3, og av de øvrige fabrikker hadde en 5, en 6 og en 7. Den gjennomsnitlige produktion for de i drift værende maskiner var 2 320 ton. Desværre var de indkomne opgaver saa ufuldstændige, at maskinbredde ikke kan angives.

De 35 pap- og papirfabrikker var forsynt med ialt 203 stofhollændere og desuten hadde 5 cellulosefabrikker tilsammen 25 blekehollændere. 23 pap- og papirfabrikker hadde 1—5 hollændere, 8 hadde 6—10, 2 hadde 11—15 og mere end 20 hollændere hadde 2 papirfabrikker.¹

Landets 68 træsliperier opgav at være forsynt med 347 slipeapparater uten dog nærmere at oplyse om, hvor mange av disse der var indrettet for kold og hvor mange for varm slipning. I gjennomsnit faldt der paa hvert træsliperi 5 slipemaskiner, og den gjennomsnitlige produktion pr. maskin var 2 044 ton vaat masse. Med følgende antal slipeapparater var de enkelte træmassefabrikker utstyrt:

4 hadde 1	10 hadde 6
13 — 2	4 — 7
7 — 3	2 — 8
11 — 4	3 — 9
9 — 5	5 — 10 eller flere.

Med papmaskiner var samtlige træsliperier forsynt, nemlig ialt 787, og desuten hadde 2 selvstændige papfabrikker ialt 8, saaledes at det samlede antal av saadanne maskiner var 795. Med fradrag av de maskiner som de kombinerte træmasse- og cellulosefabrikker er forsynt med² samt de ovenfor nævnte 8, blir der ved 64 træsliperier tilbake 727 papmaskiner som udelukkende er beskjøftiget i den mekaniske træmasseproduktion. Regnet paa denne maate falder der paa hvert sliperi $11\frac{4}{10}$ maskin, og den gjennomsnitlige aarsproduktion pr. maskin blir 886 ton vaat masse. Av samtlige med papmaskiner forsynte fabrikker hadde 21: 1—5 maskiner, 22: 6—10, 13: 11—15, 13: 16—20 og mere end 20 papmaskiner hadde 6 fabrikker.

22 sliperier hadde brunvedkokere for fremstilling av brunmasse, men man savner opgaver saavel over kokernes volum som over deres antal ved 3 be-

¹ Desuten hadde de to ovenfor nævnte papirfabrikker, der i 1909 ikke var igang, ialt 7 stofhollændere (den ene hadde 5 og den anden 2). Sondringen mellem stof og blekehollændere er sandsynligvis ikke helt ut nøiagtig, idet et par kombinerte cellulose og papirfabrikker, som hadde blekeri, kun har opgit hollændere uten anden spesifikasjon.

² Idet disse har opført papmaskiner underrett og sandsynligvis ikke utskilt de, som anvendes i cellulosefabrikkerne.

drifter med en samlet produktion av 8 262 ton vaat brunmasse. De resterende 19 træmassefabrikker hadde ialt 65 kokekjeler av et samlet volum av 922 m³ eller en gjennomsnitlig størrelse pr. kjele av 14.2 m³; 15 kjeler var mindre end 10 m³, 41 var fra 10—20 m³ og 7 var større end 20 m³. Det gjennomsnitlige antal kjeler pr. bedrift var $3\frac{4}{10}$ og den gjennomsnitlige aarsproduktion pr. koker var 682 ton vaat masse.

20 fabrikker var forsynt med ialt 115 cellulosekokere med et samlet volum av 11 130 m³, mens en fabrik som producerte 9 000 ton sulfitcellulose ikke avgav opgaver herom. Det gjennomsnitlige antal kokere pr. bedrift var $5\frac{3}{4}$. Antallet av kokere ved sulfitcellulosefabrikkerne var 93 paa ialt 10 573 m³ og ved sulfatcellulosefabrikkerne 22 paa ialt 557 m³, saaledes at den gjennomsnitlige størrelse og aarsproduktion pr. koker for sulfitfabrikkernes vedkommende var henholdsvis 114 m³ og 1 900 ton tør og for sulfatfabrikkernes vedkommende henholdsvis 25 m³ og 1 482 ton tør cellulose. Mindre end 50 m³ var 32 kokere, herav er de 22 de ovennævnte sulfatcellulosekokere, 23 var fra 51—100 m³, 50 var fra 101—150 m³, 8 var fra 151—200 m³ og 2 var større end 200 m³.

Arbeidsmaskinernes geografiske fordeling var følgende :

A m t e r.	Papir- maskiner.	Hollæn- dere.	Slipe- maskiner.	Pap- maskiner.	Brunved- kokere.	Cellulose- kokere.
Smaalenene	9	33	29	73	-	45
Akershus	9	30	20	47	-	7
Buskerud	24	55	127	318	32	41
Jarlsberg og Larvik	2	4	10	20	-	-
Hedemarken	2	2	-	-	-	2
Kristians	2	10	24	66	11	4
Bratsberg	12	33	74	140	4	11
Nedenes	-	2	25	55	5	-
Lister og Mandal	2	15	16	28	2	-
S. Bergenhushus	3	14	3	2	3	-
S. Trondhjem	2	12	-	-	-	5
N. Trondhjem	-	-	19	46	8	-
Riket ialt	67	210	347	795	65	115

Som alt før nævnt er det vandkraften som spiller den aller væsentligste rolle som drivkraft i denne industrigren (se tabel 8). Saaledes benyttet i 1909, av de 99¹ bedrifter, de:

¹ Opgaver over saavel kraftkilde som kraftmaskinernes antal og effektivitet mangler for et træsliperi med en produktion av 17 000 ton vaat masse og for en cellulosefabrik med 9 000 ton tør.

58 direkte vandkraft.	8 vand-, damp- og leiet elektricitet.
5 dampkraft.	3 vand og leiet elektricitet.
5 leiet elektricitet.	4 damp - —
14 vand- og dampkraft.	2 vand-, damp- og anden drivkraft.

Bare 14 procent av samtlige bedrifter anvendte altsaa absolut ikke vandkraft, mens dette for dampkraftens og den leiede elektricitets vedkommende var tilfældet med henholdsvis 67 og 79 procent av bedrifterne. Derimot blev der produceret elektricitet i 76 bedrifter, hvorav i de 71 kun for eget bruk, mens de resterende 5 ogsaa for nogen del utleiet elektricitet.¹ I 34 av de ovennævnte 76 bedrifter fremstillet man kun elektricitet til belysning; i de 42 resterende bedrifter derimot gjaldt produktionen ogsaa elektrisk drivkraft.

Det samlede antal kraftmaskiner og deres effektivitet var:

535 turbiner paa ialt.....	132 780 eff. hk.
94 dampmaskiner paa ialt.....	8 489 —«—
132 elektriske motorer (til leiet kraft)	11 287 —«—
4 andre paa ialt.....	58 —«—
<hr/>	
765 kraftmaskiner paa ialt	152 614 eff. hk.

Men desuten benyttet 10 andre bedrifter turbiner med ialt 11 316 eff. hk. uten nærmere at angi turbinernes antal, og to anvendte 288 eff. hk. leiet elektricitet ogsaa uten at angi motorernes antal. Videre opgav 9 bedrifter ialt at ha 16 reservedampmaskiner paa 2 130 eff. hk., sandsynligheten taler imidlertid for at nogen av de ovenfor medtagne 94 dampmaskiner ogsaa er reservemaskiner, likesom det tør antages at en del bedrifter overhodet ikke har opgit saadanne maskiner, idet det anvendte skema ikke spurte herom. Denne industrigrens samlede forbruk av kraft blir saaledes 166 348 eff. hk. i beregnet reservekraft, og denne foruten 164 218 hk.² (se forøvrig tabel 9). Til sammenligning skal man her anføre de opgaver som Riksforsikringsanstaltens Industristatistik og fabrikinspektørernes aarsberetninger gir herom.

Fabriktællingen i 1909....	166 348 eff. hk.
Industristatistik 1909.....	165 510 —«—
Fabrikinspektørerne 1908..	146 939 —«—

Paa de enkelte grupper fordelte den anvendte kraft sig saaledes:

Træsliperier.....	83 234 eff. hk.
Cellulosefabrikker.....	11 095 —«—
Pap- og papirfabrikker.....	9 119 —«—
Træsliperi og cellulosefabrikker.....	} 62 900 —«—
Træsliperi og pap- og papirfabrikker.	
Cellulose- og papirfabrikker.....	
Træsliperi, cellulose- og papirfabrikker	

¹ Hvorav 2 hele 6 425 kw.

² Som alt i noten paa foregaaende side omtalt kommer hertil kraftforbruket ved en cellulosefabrik og et træsliperi, samtidig som de 6 857 kw. elektricitet der blev utleiet bør fradrages.

Som ovenfor omtalt gjaldt de 132 motorer kun de bedrifter, som anvendte leiet elektricitet. Desuten blev der imidlertid ved de 42 bedrifter, som selv fremstillet sin elektriske drivkraft, anvendt 602 motorer forbrukende ialt 15 204 av de 22 061 kilowatt som blev produceret — de resterende 6 857 kilowatt blev utleiet. — Omsætter man dette forbruk i hestekraft skulde det tilsvare 20 677 elektriske eller 26 880 effektive hestekræfter¹, og træmasse-, cellulose- og papirindustriens samlede forbruk av elektrisk energi skulde saaledes være 29 583 elektriske eller 38 455 effektive hestekræfter.

Den samlede arbeidsstyrke i træmasse-, cellulose-, pap- og papirindustrien utgjorde ifølge Fabriktællingens hefte I 12 148 eller 11.6 procent av samtlige industriarbeidere, mens antallet av dagsverk var 3 572 800 eller 12.7 procent av samtlige². Fra 1865 av har arbeidsstyrkens forøkelse været følgende:

1865:	202	arbeidere	
1870:	316	—«—	
1879:	1 363	—«—	
1890:	4 930	—«—	1 308 700 dagsverk
1900:	7 606	—«—	2 256 000 —«—
1909:	12 205	—«—	3 590 319 —«—

I 1865 utgjorde denne industrigrrens arbeidere 0.8 procent av landets samtlige industriarbeidere; i 1870: 1 procent, i 1880: 4.2 procent, i 1890: 8.1 procent og som alt nævnt i 1909: 11.6 procent. Ogsaa antallet av arbeidere ansat i de enkelte bedrifter er tiltat sterkt; mens saaledes i 1870 kun 1 bedrift beskjæftiget mere end 100 mand var dette i 1880 tilfældet med 7, i 1890 med 12 og i 1909 med hele 37 bedrifter, hvorav en endog sysselsatte over 2 000 arbeidere.

Paa de enkelte industrigrupper fordelte arbeidsstyrken og de utførte dagsverk sig saaledes:

(Se tabellen næste side)

Arbeiderantallet i denne industrigrren var ifølge fabrikinspektørernes aarsberetninger for 1908: 10 998 og ifølge Riksforsikringsanstaltens Industristatistik for 1909: 11 535, hvilke opgaver, naar man tar hensyn til de forskjellige principper efter hvilke de er indhentet, ikke viser nogen væsentlig uoverensstemmelse med det resultat hvortil Fabriktællingen er kommet.

¹ Næmlig naar 1 kw. sættes til 1.36 elektr. hk. og 1 elektr. hk. til 1.3 eff. hk.

² Først efter disse opgavers offentliggjørelse indløp opgaver fra en i 1909 bestaaende bedrift med 57 arbeidere og 17 519 dagsverk.

Industrigrupper.	Arbejdere.	Dagsverk.
Træsliperier	2 751	801 024
Cellulosefabrikker	2 117	600 852
Pap- og papirfabrikker	1 228	361 548
Træsliperier og cellulosefabrikker	273	81 900
Træsliperier, pap- og papirfabrikker	2 510	750 384
Cellulose- og papirfabrikker	740	219 630
Træsliperier, cellulose- og papirfabrikker	2 586	774 981
Ialt	¹ 12 205	3 590 319

¹ Heri er imidlertid ogsaa medregnet endel arbejdere som er denne industrigræn uvedkommende, idet de bedrifter som var forenet med andre industrielle foretagender, saasom sagbruk f. eks., ikke let har kunnet fordele arbejdsstyrken paa disse, da de kanske til en tid arbejder i sagen og til en anden i sliperiet. For 320 arbejderes vedkommende stiller imidlertid forholdet sig saavidt klart, at de uten større vanskelighet kan utskilles, saaledes at den samlede arbejdsstyrke i træmasse-, cellulose-, pap- og papirindustrien i virkeligheten blir 11 885 som ialt erholdt i arbejdsløen kr. 12 108 904 (konferer side 27), mens der til de 320 arbejdere blev utbetalt kr. 221 731.

Tabel 1. *Oversigt over antallet av træsliperier, cellulose-, pap- og papir-fabrikker i 1909, fordelt paa landsdele, amter og mere fremtrædende herreder og byer.*

Geografisk fordeling.	Træsliperier.		Cellulosefabrikker.		Pap- og papir-fabrikker.	Bedrifter ialt. ¹	
	Samlet antal.	Herav producerede til eget bruk.	Samlet antal.	Herav producerede til eget bruk.			
Riket.....	68	16	21	7	35	101	
Rikets bygder.....	57	13	18	5	24	81	
Rikets byer.....	11	3	3	2	11	20	
De større landsdele.							
Østlandet.....	{ land	29	6	13	3	13	46
	{ by	4	1	2	1	7	11
Oplandene.....	{ land	7	3	2	1	4	9
	{ by	1	1	-	-	1	1
Sørlandet.....	{ land	16	3	2	-	3	18
	{ by	6	1	1	1	3	8
Vestlandet.....	land	1	1	-	-	2	2
Trøndelagen.....	land	4	-	1	1	2	6
A m t e r.							
Smaalenene.....	{ land	5	1	3	1	1	7
	{ by	-	-	2	1	1	2
Herav:							
Tune.....		1	1	2	1	1	2
Akershus.....	land	7	-	2	-	3	11
Herav:							
Bærum.....		-	-	-	-	2	2
Eidsvold.....		5	-	1	-	-	5
Buskerud.....	{ land	16	5	8	2	8	26
	{ by	3	1	-	-	6	8
Herav:							
Norderhov.....		6	1	-	-	1	6
Hole.....		1	1	-	-	1	1
Aadalen.....		2	-	-	-	-	2
Modum.....		5	2	2	2	3	6
Ø. Eker.....		-	-	2	-	-	2
N. Eker.....		-	-	2	-	2	4
Hurum.....		-	-	2	-	-	2
Drammen.....		1	1	-	-	6	6

¹ Konferer indledningen side 3.

Tabel 1 (forts.) *Oversigt over antallet av træsliperier, cellulose-, pap- og papirfabrikker i 1909, fordelt paa landsdele, amter og mere fremtrædende herreder og byer.*

Geografisk fordeling.	Træsliperier.		Cellulosefabrikker.		Pap- og papirfabrikker.	Bedrifter ialt. ¹
	Samlet antal.	Herav producerede til eget bruk.	Samlet antal.	Herav producerede til eget bruk.		
Jarlsberg og Larvik { land	1	-	-	-	1	2
{ by	1	-	-	-	-	1
Hedemarken land	-	-	1	1	1	1
Kristians { land	7	3	1	-	3	8
{ by	1	1	-	-	1	1
Herav:						
Vardal	1	1	1	-	1	2
Jevnaker	2	1	-	-	1	2
Lunner	2	-	-	-	-	2
Bratsberg { land	8	1	2	-	1	10
{ by	6	1	1	1	3	8
Herav:						
Sannikedal	2	-	-	-	-	2
Gjerpen	1	-	1	-	-	2
Hollen	2	-	-	-	-	2
Skien	6	1	1	1	3	8
Nedenes land	6	1	-	-	1	6
Herav:						
Søndeled	2	-	-	-	-	2
Lister og Mandal . land	2	1	-	-	1	2
S. Bergenhus land	1	1	-	-	2	2
S. Trondhjem land	-	-	1	1	2	2
Herav:						
Strinden	-	-	1	1	2	2
N. Trondhjem	4	-	-	-	-	4

¹) Konferer indledningen side 3.

Tabel 2. Mængde anvendt raastof i træmasse-, cellulose-, pap- og papirindustrien i 1909.

Raastoffer.	Antal bedrifter.	Mængde.
Tømmer	89	2 303 223 m ³
1. Til mekanisk træmasse	68	¹ 1 071 230 m ³
2. Til sulfitecellulose	15	1 028 748 -
3. Til sulfatcellulose	6	203 245 -
Kemikalier etc. til fremstilling av kokelut ved.....	17	74 481 ton
a) 13 sulfitfabrikker med en samlet pro- duktion av 165 151 ton tør sulfitel- lulose	} 13	{ 41 265 ton 26 488 -
1. Svovel og svovelskis		
2. Kalk og kalksten		
b) 4 sulfatfabrikker med en samlet pro- duktion av 20 661 ton tør sulfatcel- lulose	} 4	{ 2 680 - 440 - 3 608 -
1. Kalk og kalksten		
2. Salt og soda		
3. Natriumsulfat.....		
Mekanisk træmasse ²	28	187 352 ton vaat
1. Brun.....	} 20	{ 37 007 ton vaat 134 141 - -
2. Hvit		
3. Ikke specificert	8	16 204 - -
Kemisk træmasse ³	30	65 390 ton tør
1. Sulfit	} 15	{ 27 116 ton tør 15 573 - -
2. Sulfat.....		
3. Ikke specificert	15	22 701 - -
Avfaldspapir ³ blev benyttet av 8 pap- og papirfabrikker med en produk- tion av 14 345 ton	8	2 579 ton
Avfaldskluter ³ blev benyttet av 3 fabrikker med en produktion av 1 693 ton.....	3	990 -
China clay (kaolin) ⁴ blev benyt- tet av 9 fabrikker med en produktion av 81 213 ton papir	9	11 208 -
Harpiks og alun ⁴ blev benyttet av 6 fabrikker med en produktion av 39 082 ton	6	1 867 -

¹ Herav var 24 840 m³ asp. Alle tømmeropgaver er her anført i fast maal.

² 23 av disse fabrikker benyttet baade mekanisk og kemisk træmasse.

³ 3 av disse fabrikker benyttet baade avfaldskluter og avfaldspapir.

⁴ 6 av disse fabrikker benyttet baade de opgivne fyld- og limstoffer.

Tabel 3. Samlet produktion av træmasse¹, cellulose², pap og papir i 1909.

Varegrupper.	Antal bedrifter.	Mængde.		Værdi.	
		1000 kg.	1000 kg.	Kr.	Kr.
Hvit træmasse ³	59		656 512		23 795 897.00
Herav:					
Til eget bruk.....		122 585		4 412 905.00	
Til salg		533 927		19 382 992.00	
Brun træmasse ³	20		52 606		1 907 818.00
Herav:					
Til eget bruk.....		37 674		1 361 430.00	
Til salg		14 932		546 388.00	
Sulfatcellulose	15		183 054		25 788 831.00
Herav:					
Til eget bruk.....		17 782		2 222 788.00	
Til salg		165 272		23 566 043.00	
Sulfatcellulose	6		32 608		3 837 310.00
Herav:					
Til eget bruk.....		14 782		1 697 520.00	
Til salg		17 826		2 139 790.00	
Papir	28		148 481		27 053 225.00
Herav:					
Trykpapir		75 410		12 395 060.00	
Pakpapir		54 119		10 663 335.00	
Diverse papir		18 952		3 994 830.00	
Pap	7		8 092		1 253 601.00

¹ Al mekanisk træmasse 50 procent vaat beregnet.

² Al kemisk træmasse 90 procent tør beregnet.

³ I1 træsliperier producerer saavel hvid som brun træmasse.

Tabel 4. *Produktionen av mekanisk og kemisk træmasse, pap og papir i 1909, fordelt paa by og land og de vigtigste landsdele og amter.*

Gegrafisk fordeling.	Mekanisk træmasse.		Kemisk træmasse.		Papir og pap.
	Vaat.	Tør.	Vaat.	Tør.	
	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.	1 000 kg.
Riket	17 781	673 615	61 384	184 970	156 573
Rikets bygder.....	13 752	582 117	41 650	163 831	117 240
Rikets byer.....	4 029	91 498	19 734	17 139	39 333
De vigtigste landsdele.					
Østlandet.....	4 007	408 269	37 080	159 129	85 687
Oplandene.....	2 935	34 230	630	8 999	11 997
Sørlandet.....	9 702	192 129	23 674	10 442	50 549
De vigtigste amter.					
Smaalenene.....	2 632	71 027	-	79 787	22 121
Akershus.....	-	37 480	-	11 262	6 171
Buskerud.....	1 375	284 220	37 080	68 080	54 695
Kristians	2 935	34 230	630	7 853	10 936
Bratsberg	4 562	133 554	23 674	10 442	39 178
N. Trondhjem	-	38 987	-	-	-

Tabel 5. Træsliiperier fordelt efter produktionens størrelse.¹

Geografisk fordeling.	Under 5 000 ton.	5 000—9 999 ton.	10 000— 19 999 ton.	20 000— 29 999 ton.	30 000 ton og derover.	Ialt.	
Riket.....	27	15	18	4	4	68	
Rikets bygder.....	21	12	17	4	3	57	
Rikets byer.....	6	3	1	-	1	11	
De større landsdele.							
Østlandet.....	{ land	7	8	9	4	1	29
	{ by	-	2	1	-	1	4
Oplandene.....	{ land	5	-	2	-	-	7
	{ by	1	-	-	-	-	1
Sørlandet.....	{ land	7	3	4	-	2	16
	{ by	5	1	-	-	-	6
Vestlandet.....	land	1	-	-	-	-	1
Trøndelagen.....	land	1	1	2	-	-	4
A m t e r.							
Smaalenene.....	land	-	2	2	1	-	5
Akershus.....	land	4	2	1	-	-	7
Buskerud.....	{ land	3	3	6	3	1	16
	{ by	-	1	1	-	1	3
Jarlsberg og Larvik	{ land	-	1	-	-	-	1
	{ by	-	1	-	-	-	1
Kristians.....	{ land	5	-	2	-	-	7
	{ by	1	-	-	-	-	1
Bratsberg.....	{ land	1	3	3	-	1	8
	{ by	5	1	-	-	-	6
Nedenes.....	land	5	-	-	-	1	6
Lister og Mandal....	land	1	-	1	-	-	2
S. Bergenhus.....	land	1	-	-	-	-	1
N. Trondhjem.....	land	1	1	2	-	-	4

¹ Produktionen efter 50 procent vaat beregning.

Tabel 6. Cellulosefabrikker fordelt efter produktionens størrelse i 1909.¹

Geografisk fordeling.	Under 4 000 ton.	4 000—7 999 ton.	8 000—11 999 ton.	12 000— 15 999 ton.	16 000 ton og derover.	Ialt.	
Riket	2	6	8	3	2	21	
Rikets bygder.....	2	5	6	3	2	18	
Rikets byer.....	-	1	2	-	-	3	
De større landsdele.							
Østlandet.....	{ land	1	2	5	3	2	13
	{ by	-	1	1	-	-	2
Oplandene	land	1	-	1	-	-	2
Sørlandet.....	{ land	-	2	-	-	-	2
	{ by	-	-	1	-	-	1
Trøndelagen	land	-	1	-	-	-	1
A m t e r.							
Smaalenene	{ land	-	-	1	-	2	3
	{ by	-	1	1	-	-	2
Akershus	land	1	-	1	-	-	2
Buskerud	land	-	2	3	3	-	8
Hedemarken	land	1	-	-	-	-	1
Kristians	land	-	-	1	-	-	1
Bratsberg.....	{ land	-	2	-	-	-	2
	{ by	-	-	1	-	-	1
S. Trondhjem	land	-	1	-	-	-	1

¹ Produktionen beregnet 90 procent tør.

Tabel 7. Pap- og papirfabrikker fordelt efter produktionens størrelse.

Geografisk fordeling.	Under 1000 ton.	1000—2499 ton.	2500—4999 ton.	5000—9999 ton.	10 000 ton og derover.	Ialt.	
Riket.....	6	11	8	7	3	35	
Rikets bygder.....	5	8	4	4	3	24	
Rikets byer.....	1	3	4	3	-	11	
De større landsdele.							
Østlandet.....	{ land	2	4	4	1	2	13
	{ by	-	1	3	3	-	7
Oplandene.....	{ land	1	2	-	1	-	4
	{ by	1	-	-	-	-	1
Sørlandet.....	{ land	-	1	-	1	1	3
	{ by	-	2	1	-	-	3
Vestlandet.....	land	1	1	-	-	-	2
Trøndelagen.....	land	1	-	-	1	-	2
A m t e r.							
Smaalenene.....	{ land	-	-	-	-	1	1
	{ by	-	-	-	1	-	1
Akershus.....	land	1	-	2	-	-	3
Buskerud.....	{ land	1	4	1	1	1	8
	{ by	-	1	3	2	-	6
Jarlsberg og Larvik..	land	-	-	1	-	-	1
Hedemarken.....	land	-	1	-	-	-	1
Kristians.....	{ land	1	1	-	1	-	3
	{ by	1	-	-	-	-	1
Bratsberg.....	{ land	-	-	-	-	1	1
	{ by	-	2	1	-	-	3
Nedønes.....	land	-	1	-	-	-	1
Lister og Mandal....	land	-	-	-	1	-	1
S. Bergenhus.....	land	1	1	-	-	-	2
S. Trondhjem.....	land	1	-	-	1	-	2

Tabel 8. *Oversigt over de i træmasse-, cellulose-, pap- og papirindustrien anvendte kraftkilder i 1909.*

Geografisk fordeling.	Vand.	Vand og damp.	Vand og leiet elektricitet.	Vand, damp og leiet elektricitet	Vand og anden kraft.	Damp. ²	Damp og leiet elektricitet.	Leiet elektricitet.	Samlet antal bedrifter.
Riket	58	14	3	8	2	5	4	5	99
Rikets bygder	50	12	2	6	2	5	.	3	80
Rikets byer.....	8	2	1	2	.	.	4	2	19
De større landsdele.									
Østlandet.....	{ land 22	9	1	6	1	5	.	1	45
	{ by 1	1	1	2	.	.	4	1	10
Oplandene	{ land 7	2	9
	{ by 1	1
Sørlandet	{ land 15	.	1	2	18
	{ by 6	1	1	8
Vestlandet	land	.	1	.	1	.	.	.	2
Trøndelagen	land	6	6
A m t e r.									
Smaalenene	{ land 3	1	.	1	.	1	.	.	6
	{ by .	.	.	1	1
Akershus	land	6	2	1	1	1	.	.	11
Buskerud	{ land 13	5	.	4	1	2	.	1	26
	{ by 1	1	.	1	.	.	4	1	8
Jarlsberg og Larvik	{ land .	1	.	.	.	1	.	.	2
	{ by .	.	1	1
Hedemarken	land	.	1	1
Kristians	{ land 7	1	8
	{ by 1	1
Bratsberg.....	{ land 7	.	1	2	10
	{ by 6	1	1	8
Nedenes	land	6	6
Lister og Mandal	land	2	2
S. Bergenhus	land	.	1	.	1	.	.	.	2
S. Trondhjem.....	land	2	2
N. Trondhjem.....	land	4	4

¹ Opgave mangler for 1 sliperi producerende 17 000 ton vaat masse og en cellulose-fabrik producerende 9 000 ton tør masse.

² Desuten havde 9 bedrifter damp for reserve.

Tabel 9. *Oversigt over de i træmasse-, cellulose-, pap- og papirindustrien anvendte kraftmaskiner og deres effektivitet.¹*

Beliggenhet.	Vand.		Damp.		Elektricitet.		Anden drivkraft.	
	Antal turbiner.	Eff. hk.	Antal dampmaskiner.	Eff. hk.	Antal motorer.	Eff. hk.	Antal maskiner.	Eff. hk.
Riket	² 535	144 096	³ 110	⁵ 10 619	⁴ 132	11 575	4	58
Rikets bygder	463	122 456	92	8 906	43	5 927	4	58
Rikets byer.....	72	21 640	18	1 713	89	5 648	-	-
De større landsdele.								
Østlandet.....	{ land	257	71 571	69	7 061	31	2 034	3 18
	{ by	38	14 235	15	1 588	80	4 994	- -
Oplandene	{ land	34	7 075	12	1 230	-	-	- -
	{ by	-	700	-	-	-	-	- -
Sørlandet	{ land	106	33 266	8	475	12	3 893	- -
	{ by	34	6 705	3	125	9	654	- -
Vestlandet.....	land	18	1 450	3	140	-	-	1 40
Trøndelagen	land	39	9 094	-	-	-	-	-
A m t e r.								
Smaalenene.....	{ land	40	20 330	23	1 861	5	64	- -
	{ by	6	1 175	8	713	5	649	- -
Akershus	land	25	7 328	11	875	1	180	- -
Buskerud	{ land	198	43 113	30	3 175	25	1 790	3 18
	{ by	26	11 560	7	875	74	4 258	- -
Jarlsberg og Larvik	{ land	3	800	5	1 150	-	-	- -
	{ by	6	1 500	-	-	1	87	- -
Hedemarken	land	2	120	4	100	-	-	- -
Kristians	{ land	32	6 955	8	1 130	-	-	- -
	{ by	-	700	-	-	-	-	- -
Bratsberg.....	{ land	59	21 480	8	475	12	3 893	- -
	{ by	34	6 705	3	125	9	654	- -
Nedenes	land	28	7 866	-	-	-	-	- -
Lister og Mandal....	land	19	3 920	-	-	-	-	- -
S. Bergenhus	land	18	1 450	3	140	-	-	1 40
S. Trondhjem.....	land	19	1 370	-	-	-	-	- -
N. Trondhjem.....	land	20	7 724	-	-	-	-	- -

¹ Se ogsaa anmerkning 1 til tabel 8.

² For 11 316 hk. mangler opgaver over turbinernes antal.

³ Omfatter ogsaa 16 maskiner opgit for reserve.

⁴ For 288 hk. mangler opgaver over motorernes antal.

⁵ For 1 maskin mangler opgave over eff. hk.

2. Papvare- papirvare- og polygrafisk industri.

(Ved cand. oecon. *Torleiv Toftdahl.*)

I Fabrikttællingens hefte I blev de bedrifter som tilhører denne industrigrænne gruppert paa følgende vis:

Takpapfabrikker.....	(gruppe VI nr. 10)
Bokbinderier.....	(— IX « 5)
Papirindustri.....	(— IX « 6)
Tapetfabrikker.....	(— IX « 7)
Bok- og avistrykkerier.....	(— XIII « 1)
Boktrykkerier i forbindelse med bokbinderier (— XIII « 2)	

Denne inddeling viser sig imidlertid for produktionsstatistikens vedkommende mindre hensigtsmæssig, idet nogen av de opstillede grupper omfatter saa væsensforskjellige bedrifter, at deres produktionsopgaver vanskelig vilde ha latt sig samarbeide til et hele. Saaledes omfatter f. eks. gruppen bok- og avistrykkerier ikke alene de bedrifter, som kun utførte trykningsarbeide for egen regning (særlig da de avisutgivende trykkerier), men ogsaa de som for en alt overveiende del trykket for fremmede, saa som bok- akcidens- avis¹ lys- og litografiske trykkerier. Skulde man nu ogsaa ha samlet alle disse bedrifters produktionsopgaver i én gruppe, vilde ikke alene denne blit meget uensartet, men ogsaa resultatet blit misvisende. Ti mens bedrifterne i den sidste gruppe opgav værdien av alt utført trykningsarbeide (saaledes ogsaa avistrykning for fremmed regning), saa de avisforlæggende trykkerier sig ute av stand til — selv anslagsvis — at fastsætte værdien av trykningsarbeidet med egen avis, og opgav derfor kun værdien av anden trykning.

Gjennem en yderligere specifikation av de enkelte bedrifter har man samlet dem i følgende grupper:

¹ Maa ikke forveksles med avisutgivende trykkerier.

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.
Takpapfabrikker	2	18
Tapetfabrikker	1	29
Papirvareindustri ¹	22	1 062
Bokbinderier	8	247
Bokbinderier og trykkerier	12	302
Avisutgivende trykkerier ²	114	1 509
Andre trykkerier ³	68	1 112
Litografiske anstalter	11	217
Ialt	⁴ 238	4 496

Men selv denne inddeling av bedrifterne rummer et par sterkt sammensatte grupper, som for produktionens vedkommende helst burde været end yderligere specificeret. Da imidlertid de bedrifter, som tilhører disse grupper, har meddelt, at de bare har kunnet opgi den hele omsætning uten at kunne fordele den paa de enkelte produktionsgrener, saa har byraaet ogsaa maattet indskrænke sig til at gjengi de summariske opgaver for hver gruppe. Trods dette, vil dog en oversigt over det hele antal bedrifter, som deltok i de forskjellige produktionsgrener være av interesse, idet en saadan klarere vil belyse de enkelte industrigrænes virkelige omfang. Regnet paa denne maate var det samlede antal av:

Takpapfabrikker	4
Tapetfabrikker	1
Æske- og kartonnagefabrikker ...	13
Pose- og konvolutfabrikker	14
Merkelapfabrikker	12
Linjeranstalter	20
Protokolfabrikker	17

¹ Heri er indbefattet de bedrifter, som driver kombinert æske- kartonnage- pose- konvolut- merkelap- og protokolfabrik, samt linjeranstalt, bokbinderi og bok- akcidenstaal- eller stentrykkeri.

² Heri er ogsaa indbefattet et par trykkerier, som utgir ukeblade og tidsskrifter.

³ Denne gruppe omfatter de bok- avis- og akcidenstrykkerier, som trykker for fremmed regning, og som ikke er medtat i de foregaaende grupper.

⁴ Hertil kommer, at en del av de bedrifter, som allerede er behandlet i det foregaaende avsnit — Træmasse- cellulose- pap- og papirindustrien — ogsaa fremstiller produkter, som nærmest henhører under denne gruppe. Saaledes blev takpap fremstillet av to og papskaaler av én papfabrik samt indpakningsposer av to papirfabrikker. Men da disse bedrifters opgaver over arbeiderantal, dagsverk, arbeidsløn, anvendt drivkraft o. s. v. alt er behandlet under pap- og papirfabrikkerne, saa vil man i dette avsnit kun komme til at medta deres raastof- og produktionsopgaver.

Bokbinderier	36
Avisutgivende trykkerier	114
Bok- avis- og akcidenstrykkerier..	185
Litografiske anstalter	19

Ialt altsaa 435 virksomheter som fordelte sig paa 238 industrielle anlæg.

De bedrifter som tilhører disse grupper fordelte sig paa de enkelte landsdele som følger:

Landsdele.	Bedrifter ialt	Herav	
		avis- utgivende trykkerier.	andre trykkerier.
Østlandet	Land	5	2
	By	119	36
Oplandene	Land	3	3
	By	11	10
Sørlandet	By	24	21
Vestlandet	Land	2	2
	By	41	14
Trøndelagen	Land	3	3
	By	19	13
Nord-Norge	Land	2	2
	By	9	8
Rikets bygder	15	12	-
Rikets byer	223	102	68
Riket ialt	238	114	68

Kristiania hadde 87 bedrifter (37 pct.), Bergen 22 (9 pct.), Stavanger 14 (6 pct.), Trondhjem 9 (4 pct.), Drammen 7 (3 pct.) og Skien 6 (2½ pct.), mens av de øvrige byer 3 hadde 4 bedrifter, 9 hadde 3, 15 hadde 2, og 9 hadde 1 bedrift. Bare 6 pct. av bedrifterne laa i bygderne mens hele 94 pct. laa i byerne. Ialt fandtes denne gruppes bedrifter i 44 av landets 61 byer, men bare i 13 av landets 596 herreder. (Om bedrifternes geografiske fordeling forøvrig se tabellens punkt I).

Arbeiderforhold.

Som tabellen paa side 2 viser, var den samlede arbeidsstyrke i de her omhandlede industrigrupper 4 496, eller naar man ikke medregner bestyrere, ingeniører, kontor- og butikspersonale etc.¹ 3 824, eller 4.3 pct. av den samlede fabrikindustris hele

¹ Skemaets punkter a. b. og c.

antal formænd, arbejdere og lærlinger¹. I arbejdsløen blev der til disse 3 824 arbejdere utbetalt ialt 3 469 707 kr., hvorav i form av naturalydelser 4 096 kr. Men disse beløp vil sandsynligvis bli noget for smaa, dels fordi ansættelsen av naturalløens pengeværdi for mange bedrifter har medført vanskeligheter, idet de intet sikkert sammenligningsled har hat, og dels fordi nogen bedrifter bare har opgit den løen, som er blit utbetalt de fast ansatte arbejdere, og ikke den, som er utbetalt for mere eller mindre tilfældig arbeide. Men store vil under enhver omstændighet ikke disse feil bli, idet de bedrifter som avgav mangelfulde opgaver var faa og forholdsvis smaa. Som tabellen viser (se punkt V) blev av den samlede arbejdsløen 1 216 593 kr. (35.1 pct.) utbetalt av de avisutgivende trykkerier, 1 005 112 kr. (29 pct.) av andre trykkerier, og 683 376 kr. (19.7 pct.) av papirindustriens bedrifter, mens de resterende 16.2 pct. av arbejdslønnen fordelte sig paa de øvrige grupper, (om arbeiderforholde forøvrig se tabellens punkter IV—V).

Da en række av de industrigrupper, som her blir behandlet (bokbinderier, boktrykkerier og litografiske anstalter) dels blir drevet fabrikmæssig og dels haandverksmæssig, vil en sammenstilling av de to tællingers opgaver — Fabriktællingen av 1909 og Haandverkstællingen av 1910 — være av interesse:

Bedriftsgrupper.	Fabriktællingen.		Haandverkstællingen. ²	
	Bedrifter.	Arbejdere.	Bedrifter.	Arbejdere.
Bokbinderier	8	247	131	413
Litografiske anstalter	11	217	29	57
Boktrykkerier	194	2 923	122	454
Ialt	213	3 387	282	924

Man maa imidlertid her erindre at der mellem de 2 tællinger ligger et aar, saaledes at Haandverkstællingens opgaver blir litt for store, hvis man lægger 1909 til grund for sammenligningen.

Saavel for Fabriktællingen som for Haandverkstællingen er i denne sammenstilling bare medregnet de selvstændige bedrifter. Medtar man derimot ogsaa de bedrifter som blev drevet i forbindelse med (eller som bibeskjæftigelse ved) andre virksomhetsgrener saa blir det samlede antal: bokbinderier 187, boktrykkerier 335 og litografiske anstalter 48.

Det samlede antal selvstændige bedrifter i den hele papvare- papirvare- og polygrafiske industri blir 520 (herav medtat i Fabriktællingen 238 og i Haandverkstællingen 282), mens antallet av de i denne industri beskjæftigede arbejdere blir 5 420. (4 496 + 924).

¹ Skemaets punkter d. og e.

² Heri er kun medregnet de selvstændige bedrifter. Men desuten blev der opgit, at 20 bedrifter drev bokbinderi og 14 boktrykkeri som bierhverv, og at der ved disse var beskjæftiget 36 bokbindere og 61 boktrykkere.

Anvendt drivkraft.

Av disse industrigrænes bedrifter anvendte som drivkraft:

24	kun muskelkraft,
7	« vandkraft,
5	« dampkraft,
1	damp og leiet elektricitet,
167	kun leiet elektricitet,
5	leiet elektricitet og gas,
18	kun gas,
3	« petroleum,
8	uopgit.

Ialt 238 bedrifter.

Desuten blev der ved 4 bedrifter fremstillet elektricitet, saaledes at elektrisk energi ialfald for nogen del blev anvendt av ialt 177 bedrifter eller 77 pct. av dem som meddelte opgaver over den anvendte drivkrafts art. — De anvendte kraftmaskiner og disses effektivitet var:

6	turbiner	paa ialt	34	eff. hk.
9	dampmaskiner	—«—	228	—«—
427	elektriske motorer ¹	—«—	945	—«—
29	gas- og petroleumsmotorer	—«—	173	—«—

Ialt 471 kraftmaskiner paa 1380 eff. hk.

Hertil kommer et vandhjul og 3 elektromotorer, hvis effektivitet ikke blev opgit, samt antallet av kraftmaskiner og anvendt mængde kraft ved de 8 bedrifter for hvilke opgaver mangler. Ialt er der saaledes avgit opgaver over anvendt mængde drivkraft av 226 bedrifter, mens opgaver herom mangler for 12 bedrifters vedkommende (ved de 226 bedrifter blev der beskjæftiget 4 136 arbejdere og ved de 12 bedrifter 360).² Av den anvendte drivkraft faldt 523 eff. hk. (37.9 pct.) paa de avisutgivende trykkerier, 345 eff. hk. (25 pct.) paa andre trykkerier og 302 eff. hk. (21.9 pct.) paa papirindustrien, mens der paa ingen av de øvrige grupper faldt saa meget som 100 eff. hk. — Paa Kristiania faldt 745 eff. hk. (54 pct.), paa Jarlsberg og Larvik amt 164 eff. hk. (11.9 pct.) paa Bergen 114 eff. hk. (8.3 pct.), paa Søndre Trondhjems amt 94 eff. hk. (7.8 pct.), paa Stavanger amt 84 eff. hk. (7.1 pct.) og paa Buskerud amt 51 eff. hk. (3.7 pct.), mens der paa ingen av de øvrige amter faldt saa meget som 50 eff. hk. (om drivkraften forøvrig se tabellens punkt VI).

¹ For leiet elektricitet. Desuten hadde de bedrifter som selv fremstillet elektrisk energi 25 motorer.

² Tør man gaar ut fra, at der er en viss forholdsmæssighet tilstede mellem antallet av arbejdere ansat i bedriften og mængden av anvendt drivkraft, saa finder man, at der ved de bedrifter, som har avgit opgaver, i almindelighet anvendes $\frac{1}{3}$ hestekraft pr. arbeider, og at saaledes de bedrifter som ikke har avgit opgaver antageligvis skulde anvende ialt 120 hestekræfter; det samlede kraftforbruk skulde altsaa være 1 500 eff. hk.

Ogsaa en del av de haandverksmæssig drevne bedrifter, som man kan henregne til disse grupper anvendte mekanisk drivkraft, og man skal derfor for oversigtens skyld sammenstille Fabriktællingens og Haandverkstællingens resultater:

	Fabrik- t æ llingen 1909.	Haandverks- t æ llingen 1910.
Antal bedrifter med mekanisk drivkraft ..	214	89
Disse bedrifters arbeiderantal	4 380	530
Anvendt drivkraft i eff. hk.	1 380	161

Ialt blev altsaa i denne industri mekanisk drivkraft anvendt av 303 bedrifter, som beskæftiget 4 910 arbejdere, og som benyttet 1 541 eff. hk. av de forskjellige arter kraft som blev anvendt. Det sidste tal — 1 541 — er imidlertid, som alt før nævnt, noget for litet, idet opgaver over anvendt mængde kraft mangler for 12 bedrifter; tillægger man endelig for disse bedrifters vedkommende de 12 hestekræfter, som de ifølge beregningen i anmerkningen paa side 51 skulde anvende, saa skulde altsaa det samlede kraftforbrug være 1 661 eff. hk.

Riksforsikringsanstaltens og fabriksinspektørnernes opgaver sammenstillet med Fabrik- og Haandverkstællingernes.

Det vil her være av interesse ogsaa at sammenstille Fabriktællingens resultater med de opgaver over antal bedrifter, arbejdere, dagsverk og hestekræfter som Riksforsikringsanstalten og fabriksinspektørne meddeler:

	Fabrik- t æ llingen 1909.	Riks- forsikrings- anstaltens Industristati- stik 1909.	Fabriksinspek- t ø rnernes aars- beretninger 1908.
Samlet antal bedrifter	238	329	269
Samlet antal arbejdere	4 496	4 644	4 116
Samlet antal 1 000 dagsverk	1 362.5	1 378.7	-
Samlet antal hestek r æfter...	¹ 1 500	1 557	800

¹ For ikke at bringe ind i sammenligningen det forstyrrende moment at opgaver over hestekraft mangler for 12 bedrifters vedkommende, har man her medtat det i anmerkningen paa side 51 beregnede tillæg for disse bedrifter, se ogsaa ovenfor.

Denne sammenstilling synes at vise en ganske paafaldende uoverensstemmelse, idet fabrikinspektørernes bedriftsantal er 13 pct. og Riksforsikringsanstaltens hele 38 pct. høiere end det Fabriktællingen angir. Forklaringsgrunden til dette forhold finder man, naar man ser hen til de forskjellige principper efter hvilke opgaverne er indhentet. Mens nemlig Fabriktællingen indskrænker sig til at medregne de fabrikmæssig drevne bedrifter, er rammen, særlig for Riksforsikringsanstaltens Industristatistik, saa vid, at ikke alene de virkelig industrielle, men ogsaa en række haandverksmæssige bedrifter maa bli medregnet. Klarere synes dette at fremgaa, naar man ser hen til opgaverne over antal arbejdere, dagsverk og hestekræfter. Saaledes sysselsætter de 91 bedrifter som Riksforsikringsanstalten har flere end byraaet bare 148 flere arbejdere, som ialt yder 16 166 dagsverk — eller pr. arbeider 109 dagsverk — og merforbruket av drivkraft indskrænker sig til 57 hestekræfter (der falder altsaa i gjennemsnit 1.5 arbeider, 164 dagsverk og 0.6 hestekræfter paa hver av disse bedrifter). De bedrifter Riksforsikringsanstalten hadde flere end Fabriktællingen var saaledes i gjennemsnit saa smaa, at de ikke med nogen føie kan bli medtat i en fabrikkstatistik. Fabrikinspektørernes forholdsvis store antal bedrifter synes imidlertid ganske paafaldende, særlig naar det sees i forhold til det mindre arbeiderantal og det rent unaturlig lave kraftforbruk.

Endelig skal man for de bedrifters vedkommende som anvendte anden drivkraft end den manuelle ogsaa sammenligne Fabrik- og Haandverkstøllingernes samlede opgaver over arbeiderantal og mængde anvendt drivkraft med Riksforsikringsanstaltens opgaver:

	Fabrik- og Haandverks- tællingerne. 1909 og 1910.	Riksforsik- ringsanstaltens Industristati- stik 1909.
Antal bedrifter som anvender andet end manuel drivkraft...	303	329
Disses arbeiderantal.....	4 910	4 644
Deres kraftforbruk i eff. h.k.....	¹ 1 661	1 557

Ialt skulde altsaa Riksforsikringsanstalten ha 26 bedrifter flere, men 266 arbejdere, og 104 hestekræfter færre end Fabrik- og Haandverkstøllingerne. Riksforsikringsanstaltens større bedriftsantal tør vel for en del skyldes, at dens industristatistik ofte opdeler anlæg, som driver forskjellig virksomhet, i flere særskilte bedrifter.² Byraaet derimot har for Fabriktællingens vedkommende fundet en saadan opdeling av de sammensatte bedrifter — særlig naar deres enkelte virksomhetsgrener var av sterkt beslegtet natur — mindre heldig, og det

¹ Egentlig 1 541 + 120 i tillæg for de bedrifter som ikke hadde avgitt opgaver over anvendt mængde kraft.

² Se indledning til Industristatistik for 1909 side 14.

saa meget mere som bedrifterne selv i almindelighet har opgit, at de ikke uten store vanskeligheter vilde kunde fordele de data, som blev dem avkrævet, paa bedriftens forskjellige virksomhetsgrener. Men naar Riksforsikringsanstalten har saavidt mange flere bedrifter end byraaet, synes det allikevel noget vanskelig helt at forklare sig, at deres arbeiderantal og kraftmængde er saa meget lavere (henholdsvis 5.4 og 6.2 pct.).¹ Imidlertid maa man kunne anta at denne uoverensstemmelse for nogen del ogsaa vil kunne tilskrives tidsforskjellen i opgaverne, idet jo Haandverkstællingens resultater er fra 1910 og Fabriktællingens og Riksforsikringsanstaltens fra 1909. Men da Haandverkstællingen ikke paa langt nær faar den indflydelse paa de samlede opgaver, som Fabriktællingen (se side 53) vil dette moment neppe helt kunde bortforklare forskjellen.

Bedrifternes eiendomsforhold.

Av bedrifterne tilhørte 133 enkeltmænd, 17 ansvarlige selskaper, 82 aktieselskaper — hvorav det ene for en alt overveiende del var paa utenlandske hænder — 2 offentlige stiftelser — Opfostringshusets trykkeri i Kristiania og Vaisenhusets i Stavanger — og 4 religiøse samfund — Metodistkirken, Den Syvende Dags Adventister, Frelsesarmeen og Det Norske Missionssselskap —. Det var særlig i grupperne «papirvareindustri», «avistrykkerier» og «litografiske anstalter» at selskapsformen var fremtrædende, idet henholdsvis 55 pct., 50 pct. og 64 pct. av disse bedrifter tilhørte ansvarlige selskaper og aktieselskaper, hvorimot av grupperne «bokbinderier», «bokbinderier kombinert med trykkerier» og «andre trykkerier» hovedmassen tilhørte enkeltmænd, nemlig 88 pct., 83 pct. og 63 pct. Aktieselskapernes samlede indbetalte aktiekapital pr. 31. december 1909 var 6 613 888 kr., hvorav 3 935 195 kr.² (eller 60 pct.) faldt paa de avisutgivende trykkerier, 1 573 000 kr. (eller 24 pct.) paa papirindustrien og 691 693 kr. (eller 11 pct.) paa andre trykkerier, mens de resterende 5 pct. av kapitalen fordelte sig paa de øvrige grupper (se forøvrig tabellens punkt II). Av aktiekapitalen faldt paa Kristiania 4 784 893 kr. (eller 72 pct.), paa Bergen 501 500 kr. (eller 8 pct.), paa Jarlsberg og Larvik amt 457 100 kr. (eller 7 pct.), paa Søndre Trondhjems amt 341 000 kr. (eller 5 pct.) og paa Stavanger amt 265 000 kr. (eller 4 pct.), mens ingen av de øvrige amter hadde herhenhørende bedrifter med saa meget som ialt 100 000 kr. i indbetalt aktiekapital. En indbetalt aktiekapital av:

¹ Arbeiderantallet er saavel for Riksforsikringsanstaltens som Fabriktællingens vedkommende det gjennomsnitlige antal personer i driftstiden.

² Denne kapital gjælder vel at merke ikke bare trykkerierne, men ogsaa selve avisforlaget. Gaar man imidlertid ut fra at der er en viss forholdsmæssighet tilstede mellem selskapernes indbetalte aktiekapital og det arbeiderantal de sysselsætter, saa skulde man, ved at se hen til selve trykkerivirksomheten, kunne reducere de avisutgivende trykkeriers aktiekapital til 1 593 440 kr. — Der falder nemlig i gruppen «andre trykkerier» 1 840 kr. av den indbetalte kapital paa hver person som arbeidet for aktieselskaper; og ved de avisutgivende trykkerier, som tilhørte aktieselskaper, var der ialt ansat 866 personer.

mindre end	5 000 kr.	hadde	11	bedrifter;
fra	5 000— 9 999	«	—	17 —
«	10 000— 49 999	«	—	27 —
«	50 000— 99 999	«	—	9 —
«	100 000—249 999	«	—	11 —
Mere end	250 000	«	—	6 —

De to største aktieselskaper, som begge laa i Kristiania, hadde en aktiekapital paa henholdsvis 1 320 000 kr. (et dagblad) og 885 000 kr. (papirforretning kombinert med papirvareindustri).

Produktionsopgaver.

Raastof- og produktionsopgavernes bearbeidelse har støtt paa store vanskeligheter, idet mange av de bedrifter, som tilhørte disse industrigrupper, var forbundet med anden virksomhet og derfor dels bare kunde avgi meget ufuldstændige opgaver, og dels overhodet ingen saadanne. Flere av papirvareindustriens bedrifter f. eks., som blev drevet i forbindelse med papirhandel (saavel en gros som en detail), fremholdt saaledes at de var ute av stand til, selv anslagsvis, at avgi raastof- og produktionsopgaver, idet de ikke uten de største vanskeligheter vilde magte at skjelne mellem de pap- og papirmængder, som blev anvendt i fabrikken, og de, som blev anvendt i forretningen forøvrig, eller mellem de pap- og papirvarer, som blev fremstillet i fabrikken, og de, som blev indkjøpt for atter at sælges o. s. v. Og paa samme maate stillet forholdet sig for flere andre bedrifter saasom avistrykkerier, boktrykkerier og protokolfabrikker. — Man maatte derfor indskrænke sig til at medta opgaver fra de bedrifter, hvis bokførsel var saadan, at de kunde utsondre, paa den ene side de værdier, som angik den industrielle virksomhets raastofforbruk og produktionsutbytte, og paa den anden side de værdier, som angik al anden virksomhet. Den produktionsstatistik man herved faar, blir da av noget partiel natur, og vil saaledes ikke komme til at gi et billede av denne industrielle virksomhet som helhet; men da de medtagne bedrifters produktionsopgaver synes at være nøiagtige, maa man kunde gaa ut fra, at det ved disses hjælp skulde la sig gjøre tilnærmelsesvis at bestemme værdien av de resterende bedrifters produktion (se forøvrig side 67 og fig.; angaaende raastof- og produktionsopgaver se tabellens punkter VII og VIII).

Takpap og tapetfabrikker.¹

Raastof og produktionsopgaver er for disse industrigruppers vedkommende ikke alene avgitt av de to takpapfabrikker og den ene tapetfabrik, men ogsaa av to papfabrikker, som tillike fremstillet takpap. Værdien av disse 5 fabrikkers raastofforbruk er opgit saaledes:

¹ Der var bare én tapetfabrik, og for ikke at begaa nogen indiskretion mot denne, har man sluttet de to grupper økonomiske opgaver sammen.

Pap og papir	kr. 78 814
Tjære, asfalt og bek.....	« 34 070
Sand, farve etc.....	« 11 827

Raastof ialt kr. 124 711

Av pap- og papirforbruket repræsenterte ca. $\frac{2}{3}$ av værdien pap og $\frac{1}{3}$ papir. Av disse raastoffer blev der fremstillet takpap, impregneringspap og tapet til en samlet værdi av 259 789 kr. -- ca. $\frac{2}{5}$ herav var tapet — og desuten blev der utført reparationsarbeide for ialt 1 555 kr. Av den samlede produktionsværdi faldt 85 200 kr. paa de bedrifter som selv fremstillet raapap og hvis produktion derfor ogsaa er medtat i avsnittet trømasse-, cellulose-, pap- og papirindustri, mens de resterende 174 559 kr. faldt paa de bedrifter som bare er medregnet i dette avsnit. Av det sidste beløp — 174 559 kr. — var 26 771 kr. arbeidsløn.

Papirvareindustri.

	Raastof- opgaver er avgit av.	Raastof- opgaver mang- ler for.
Antal bedrifter.....	12	10
Med antal arbeidere ¹	320	742
Som i arbeidsløn mottok kr.	194 290	489 086

Det før omtalte forhold — vanskeligheten med at holde handelsvirksomhetens og den industrielle virksomhets værdier ut fra hinanden — gjør sig netop i denne industrigren i særlig grad gjældende. Av de 22 herhenhørende bedrifter opgav nemlig 14 (64 pct.) at bli drevet i forbindelse med papirforretning eller bokhandel, og av dem var der bare 2 som saa sig istand til at avgi brukbare raastofopgaver. Raastofopgaver manglet saaledes — som tabellen viser — for 45 pct. av bedrifterne, som beskjøftiget 70 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 72 pct. av arbeidslønnen, mens saadanne opgaver er avgit av 55 pct. av bedrifterne, som sysselsatte 30 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 28 pct. av arbeidslønnen. I gjennemsnit set var det altsaa de større bedrifter, som i første række hadde vanskelig for at meddele de heromhandlede opplysninger, mens de mindre i det store og hele har skaffet brukbare opgaver.

Ved de 12 bedrifter, som meddelte opgaver, var værdien av raastofforbruket:

Pap	kr. 127 161
Papir.....	« 138 379
Farver etc.....	« 24 396

Ialt kr. 289 936

¹ Det vil si samtlige personer sysselsat i bedriften, altsaa personer i overordnet stilling inklusive. Arbeidslønnen derimot vedrører kun formænd arbeidere og lærlinge se forøvrig side 49 og 50 samt tabellen side 81 og 82.

Ialt opgav altsaa disse bedrifter at forbruke raastoffer til en samlet værdi av 289 936 kr., hvorav det anvendte pap og papirs værdi utgjorde 91.6 pct.

Produktionsopgaver blev ialt avgit av 16¹ bedrifter, hvorav de 11 hadde meddelt raastofopgaver, mens saadanne manglet for de øvrige 5 bedrifters vedkommende. En bedrift som anvendte raastof til en samlet værdi av ialt 63 000 kr. kunde ingen produktionsopgaver avgi. For produktionens vedkommende blir altsaa forholdet mellem de bedrifter som har avgit opgaver og de for hvem saadanne mangler, følgende:

	Produktionsopgaver blev avgit av.	Produktionsopgaver mangler for.
Antal bedrifter	16	2 6
Med antal arbeidere ³	687	375
Som i arbeidsløn mottok kr.	432 785	250 591

Produktionsopgaver mangler altsaa for 27 pct. av bedrifterne, som beskjæftiget 35 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 36 pct. av arbeidslønnen, mens opgaver over produktionen er meddelt av 73 pct. av bedrifterne, som beskjæftiget 65 pct. av arbeiderne og som utbetalte 64 pct. av arbeidslønnen.

Ved disse bedrifter blev der ialt fremstillet pap- og papirvarer til følgende værdi:

Poser og konvolutter	kr. 1 105 573
Æsker og kartonnage	« 161 676
Bokbinder- og protokolarbeide	« 122 167
Litografisk arbeide	« 40 000
Tryk- og linjerarbeide	« 84 088
Diverse	« 416 150
Reparationsarbeide	« 723

Ialt kr. 1 930 377

Den samlede værdi av de herhenhørende bedrifters produktion blev altsaa opgit til ialt 1 930 377 kr. Herav faldt 684 308 kr. paa de 11 bedrifter som har avgit opgaver over saavel raastof som produktion, 992 000 kr. paa de 5 bedrifter som bare har avgit produktionsopgaver og 254 069 kr. paa de to med papirfabrikker kombinerte posefabrikker. I gruppen «diverse» er sammenfattet 6 bedrifters produktion, hvorfor man ikke mottok specifikation; 3 av disse bedrifter

¹ Desuten omfatter produktionsopgaverne 2 posefabrikker som var kombinert med papirfabrikker, og hvis arbeiderantal og arbeidsløn derfor er henregnet til den gruppe.

² Av disse 6 bedrifter utførte de 4 protokol-bokbinder-boktrykker- og linjervirksomhet, 1 æskefabrik med litografisk anstalt og 1 utførte pose-protokol-bokbinderi-boktrykkeri- og litografisk virksomhet.

³ Jfr. anmerkningen paa foregaaende side.

opgav at drive protokolfabrik, bokbinderi, boktrykkeri og linjerverksted, 1 at drive protokolfabrik, bokbinderi og boktrykkeri, 1 at drive posefabrik, protokolfabrik, bokbinderi, boktrykkeri og litografisk anstalt, samt 1 at drive æskefabrik og litografisk anstalt. De 416 150 kr. som er opført under gruppen «diverse» blir saaledes i virkeligheten at henhøre til de forskjellige grupper. — Det under reparationsarbeide opførte beløp, (723 kr.) tør man ganske sikkert gaa ut fra er alt for litet, idet det sandsynligvis har støtt paa regnskapsmæssige vanskeligheter at utsondre saadant arbeide.

For de bedrifter som ingen produktionsopgaver har avgitt, har man søkt at beregne den antagelige produktions værdi. Ved som beregnings grundlag at anvende den utbetalte arbeidsløns og den skattelignede inntægts størrelse har man saaledes funnet, at disse bedrifters bruttoinntægt skulde kunne settes til 1 009 272 kr., saaledes at den hele gruppes samlede produktionsværdi skulde være 2 939 649 kr. (se forøvrig side 69 og fig.)

Bokbinderier.

Ved de 8 selvstændige bokbinderier blev raastofforbruket opgit til:

Papir.....	kr.	5 607
Pap	«	15 981
Skind og shirting	«	57 072
Guld og andre metaller	«	12 221
Farver og fernes	«	243
Lim og klister	«	3 080
Diverse uopgitte materialer.....	«	6 117

Ialt kr. 100 321

Saa stor specifikation som den ovenfor givne har ikke alle bokbinderier kunnet avgi. Nogen har saaledes kun spesifisert for enkelte av de viktigste artikler saasom pap, papir, skind og shirting og desuten opført alt det øvrige under diverse. Denne sidste post blir derfor for størstedelen at fordele paa posterne guld og andre metaller, farver og fernes, lim og klister. Forøvrig sees at det er de egentlige rygmateriale, skind og shirting, som spiller den største rolle i bokbinderiernes raastofforbruk, saaledes utgjorde værdien av disse 57 pct av den samlede raastoffværdi.

Produktionsopgaver er avgitt av 7 bokbinderier som i arbeidsløn betalte 131 148 kr., mens saadanne opgaver mangler for et binderi, som i arbeidsløn utbetalte 59 800 kr. De 7 bedrifters raastofforbruk utgjorde 74 752 kr. og den samlede værdi av deres bokbinderiarbeide var 314 396 kr. 2 bedrifter bandt ind bøger for 20 000 – 30 000 kr., 2 for 31 000—40 000 kr., 2 for 51 000—70 000 kr. og 1 for mere end 70 000 kr.

Bokbinderier kombinert med trykkerier.

	Raastof- oppgaver er avgit av.	Raastof- oppgaver mang- ler for.
Antal bedrifter	7	5
Med antal arbeidere ¹	139	163
Som i arbeidsløn mottok	97 841	114 046

I denne gruppe mangler altsaa raastofoppgaver for 42 pct. av bedrifterne, som beskjæftiget 34 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 54 pct. av arbeidslønnen, mens raastofoppgaver blev avgit av 58 pct. av bedrifterne som sysselsatte 46 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 46 pct. av arbeidslønnen. Ved disse bedrifter blev der anvendt raastoffer til følgende værdi:

Bokbinderier	kr.	18 236
Pap og papir	kr.	4 850
Diverse	«	13 386
<hr/>		
Boktrykkerier	«	54 598
Pap og papir	kr.	54 598
Litografiske trykkerier	«	21 500
Pap og papir	kr.	16 500
Diverse	«	5 000
<hr/>		
	Ialt	kr. 94 334
Herav:		
Pap og papir	kr.	75 948
Diverse bokbinderimaterialer	«	13 386
Diverse litografiske materialer	«	5 000

Værdien av det forbrukte pap og papir utgjør altsaa 80 pct. av den samlede raastofværdi; men hertil kommer videre værdien av de papirmængder, som kunder har holdt selv, men hvor store disse var, derom har man imidlertid ingen opgaver.

Av de her nævnte raastoffer blev der fremstillet produkter til en samlet værdi av:

Boktrykkerarbeide inklusiv papir	kr.	201 215
Bokbinderarbeide	«	56 411
Litografisk arbeide inklusiv pap og papir	«	60 000
Reparationsarbeide ²	«	3 500
<hr/>		
	Ialt	kr. 321 126

¹ Jfr. anmerkningen side 56.

² For en alt overveiende del reparation av bokbind.

Av den samlede bruttoindtægt faldt altsaa i denne gruppe 63 pct. paa boktrykkerier, 17 pct. paa bokbinderier og 20 pct. paa litografiske trykkerier.

Ogsaa for denne gruppe har man søkt at bestemme de bedrifters produktionsværdi som ingen produktionsopgaver har avgitt. Man har da fundet at disse bedrifters bruttoindtægt skulde kunne sættes til 344 772 kr., saaledes at den samlede produktionsværdi i denne gruppe antageligvis skulde være 665 898 kr. (se forøvrigt side 69 og flg.).

Trykkerier som utgir egen avis.

	Raastof- opgaver er avgitt av.	Raastof- opgaver mang- ler for.
Antal bedrifter	95	19
Med antal arbeidere ¹	1 354	155
Som i arbeidsløn mottok	1 100 095	116 498

Av de herhenhørende bedrifter har altsaa 17 pct., som beskjeftiget 10 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 10 pct. av arbeidslønnen ikke set sig istand til at avgi raastofopgaver; mens saadanne opgaver er meddelt av de resterende 83 pct. av bedrifterne, som sysselsatte 90 pct. av arbeiderne og som utbetalte 90 pct. av arbeidslønnen. 14 av disse sidste bedrifter opgav kun at trykke egen avis, mens de øvrige 81 ogsaa utførte trykning for andre, 5 bedrifter drev ogsaa bokbinderi, og 1 bedrift var tillike forbundet med litografisk trykkeri.

Værdien av de raastoffer som blev forbrukt ved disse bedrifter beløp sig til:

Papir og Pap	kr. 1 064 789
Herav: til egen avis	kr. 922 825
til anden trykning	« 133 239
til litografisk arbeide	« 6 875
til bokbinderarbeide	« 1 850
Diverse bokbindermaterialer	« 6 186
Farver og diverse litografiske materialer ²	« 11 632
Ialt kr. 1 082 607	

Imidlertid er, som allerede nævnt, heri ikke medregnet værdien av den anvendte tryksværte, idet spesifiserte opgaver herom ikke er avgitt. Og desuten er værdien av papir til anden trykning en del for lav, idet flere bedrifter opgav ogsaa at ha trykt paa papir kunderne selv hadde tillagt, uten dog nærmere at kunne bestemme for hvor stor del av den utførte trykning dette gjaldt.

¹ Jfr. anmerkningen side 56.

² Heri medregnet farveforbruket ved 3 illustrerte ukeblade.

Som man av papirforbruket ser spiller for disse bedrifter trykningen av egen avis den alt overveiende rolle — av det samlede pap- og papirforbruk medgik saaledes 87 pct. hertil. Dette forhold fremgaar imidlertid ikke sterkt nok av ovenstaaende sammenstilling, idet den kun tar hensyn til det forbrukte papiers værdi og ikke til dets vekt. Men da sandsynligvis gruppen «papir til anden trykning» for en overveiende del omfatter bare det kostbareste trykpapir, mens derimot gruppen «papir til egen avis» for den allerstørste del rummer det billigste papir (avispapir)¹, saa vil det kvantitative forhold gaa sterkere i avispapirets favør end værdiforholdet viser.

I denne gruppe har alle de bedrifter, som har opgit værdien av sit raastofforbruk, tillike avgitt opgaver over værdien av det arbeide de har utført for andre; men ikke saa med trykningen av egen avis. Ved bestemmelsen av dette arbeides værdi blir man nemlig møtt av den vanskelighet, at de utgifter som vedrører avisens trykning og de som vedrører dens utgivelse for flere posters vedkommende vanskelig lar sig adskille, saaledes at disse trykkerier ikke engang tilnærmelsesvis har set sig istand til at opgi værdien av trykning av egen avis. Av det opgivne raastofforbruk kommer saaledes produktionsopgaverne kun til at vedrøre:

Pap og papir for.....	kr. 141 964
Bokbindermaterialer for.....	« 6 186
Farver og litografiske materialer for.....	« 11 632

Ialt kr. 159 782,

mens man altsaa for avispapir til en samlet værdi av 922 825 kr. mangler opgaver over trykningsværdien.

Av ovennævnte raastoffer blev der fremstillet følgende produkter:

Diverse tryksaker	kr. 517 974
Herav værdien av pap- og papirforbruket 133 239 kr.	
Bokbinder- og protokolarbeide.....	« 19 553
Herav værdien av pap- og papirforbruket 1 850 kr.	
Litografisk arbeide	« 27 500
Herav værdien av pap- og papirforbruket 6 875 kr.	

Ialt kr. 565 027

Hvorav altsaa 141 964 kr. representerte værdien av det samlede pap- og papirforbruk.

Av de værdier som er opført under grupperne «Diverse tryksaker» og «Litografisk arbeide» — ialt kr. 545 474 — utgjorde 140 114 kr. værdien av pap og papir, som bedrifterne selv hadde tillagt, mens værdien av det utførte trykarbeide eksklusiv pappen og papiret var 405 360 kr. Dette sidste beløp blev opgit at fordele sig paa de forskjellige slags trykarbeide som følger:

¹ Alene de 3 trykkerier som utgav illustrerte ukeblade har vel benyttet noget bedre papir.

Trykning av aviser og tidsskrifter.....	kr.	51 269
Trykning av bøker.....	«	30 000
Akциденstryk.....	«	145 898
Litografisk trykning.....	«	20 625
Trykningens art uopgit.....	«	157 568

Ialt kr. 405 360

Ved hjælp av den utbetalte arbeidsløns og den takserte indtægts størrelse har man, likesom for de foregaaende grupper, ogsaa for denne søkt anslagsvis at beregne de bedrífers brutto-indtægt som ikke har opgit sin produktion. Man har da fundet, at værdien av disse trykkeriers papirforbruk til egen avis maatte kunne anslaaes til 87 464 kr. samt at værdien av alt andet arbeide de har utført for sine kunder skulde kunne sættes til 53 761 kr.¹ Værdien av det samlede papirforbruk til egen avis skulde altsaa være 1 010 289 kr. og værdien av alt andet arbeide som blev utført skulde bli 618 788 kr.¹ inklusiv papir. Utskilles av dette sidste beløp likesom ovenfor værdien av bokbinder- og protokolarbeide saa blir altsaa i denne gruppe den samlede værdi av alt trykningsarbeide eksklusiv papir og pap 443 941 kr. (om beregningen se forøvrig side 69 og flg.).

Andre trykkerier.

Paa omstaaende sider er gjengit et billede fra boktrykkerkunstens første tider, samt et par interiører fra et moderne boktrykkeri.

	Raastof- opgaver er avgit av.	Raastof- opgaver mang- ler for.
Antal bedrífter.....	54	14
Med antal arbeidere ²	742	370
Som i arbeidsløn mottok..... kr.	655 677	349 435

Raastofopgaver mangler saaledes for 21 pct. av bedrífterne som utbetalte 35 pct. av arbeidslønnen, og som sysselsatte 33 pct. av arbeiderne, mens opgaver over raastofforbruket er meddelt av 79 pct. av bedrífterne, som utbetalte 65 pct. av arbeidslønnen, og som beskjeftiget 67 pct. av arbeiderne. Ved disse sidste bedrífter blev værdien av det til trykningen tillagte papir opgit til 456 234 kr. Men desuten oplyste 9 bedrífter at ha utført trykarbeide for ialt 52 914 kr. paa papir, som kunderne selv hadde lagt til, saaledes at trykkerierne ikke kunde oplyse noget om værdien av dette papirforbruk. Det synes imidlertid sandsynlig at dette har været tilfældet med flere end de ovennævnte 9 bedrífter, dog savner man materiale til nærmere at belyse dette spørsmaal.

Samtlige 54 bedrífter som har opgit sit raastofforbruk har tillike opgit sin produktion; men desuten har yderligere en bedrift, der beskjeftiget 13 arbeidere,

¹ Altsaa eksklusiv trykning av egen avis.

² Jfr. anmerkningen side 56.

og som utbetalte 11 193 kr. i arbeidsløn, ogsaa opgit værdien av sin produktion, saaledes at produktionsopgaver er meddelt av ialt 55 av de herhenhørende bedrifter som beskjøftiget 753 arbeidere, og som utbetalte 666 970 kr. i arbeidsløn. Værdien av disse bedrifters produktion var:

Trykarbeide ved de 54 bedrifter som har opgit værdien av sit raastofforbruk	kr. 1 877 976
Herav utgjorde værdien av papiret	456 234 kr.
Trykarbeide ved den ene bedrift som ikke har opgit værdien av sit raastofforbruk	« ¹ 25 506
	Ialt kr. 1 903 482

Værdien av det i denne gruppe utførte trykkeriarbeide var altsaa eksklusiv pap- og papirforbruket 1 447 248 kr.; paa de forskjellige slags arbeide fordelte dette beløp sig paa følgende vis:

Trykning av bøker	kr. 195 104
Trykning av aviser, tidsskrifter etc.	« 463 443
Akциденstryk	« 285 890
Trykningens art uopgit	« 502 811

Ialt kr. 1 447 248

For de øvrige bedrifter — de altsaa som ikke har opgit sin produktion — har man anslagsvis sat produktionsværdien til 901 565 kr. inklusiv papirets verdi eller 685 190 kr. papiret eksklusive. Den samlede bruttoindtægt skulde altsaa være iberegnet papiret 2 805 047 kr. eller med fradrag av papirværdien 2 132 438 kr. (om beregningen se forøvrig side 69 og flgd.).

Litografiske anstalter.

	Raastof- opgaver er avgit av.	Raastof- opgaver mang- ler for.
Antal bedrifter	9	2
Med antal arbeidere ²	183	34
Som i arbeidsløn mottok..... kr.	110 029	25 010

Opgaver over raastofforbruket manglet altsaa for 18 pct. av bedrifterne, som beskjøftiget 16 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 16 pct. av arbeidslønnen, mens raastofopgaver var avgit av 82 pct. av bedrifterne, som beskjøftiget 84 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 84 pct. av arbeidslønnen. Værdien av disse 9 bedrifters raastofforbruk var:

¹ Heri er ikke indbefattet det forbrukte pap og papirs verdi.

² Jfr. anmerkningen side 56.

Karton og papir	kr. 118 309
Diverse	« 35 002
Ialt kr. 153 311	

Gruppen «karton og papir» representerer værdien av det av ovennævnte 9 bedrifter benyttede kvantum karton, pap og papir, forsaavidt da bedrifterne har tillagt dette; men ogsaa endel av denne industrigræns bedrifter har opgit at enkelte kunder holdt papir selv. Gruppen «diverse» omfatter forbruket av en række forskjellige raastoffer saasom farver, bronse, fernis, lak, terpentint, sprit, bensin o. s. v kort sagt en række artikler, hvorfor man ikke har faat nogen specifikation, idet kun et par bedrifter har avgit saa fuldstændige opgaver.

Samtlige disse bedrifter har ogsaa avgit produktionsopgaver; og desuten er saadanne tillike avgit av 1 av de bedrifter som ikke opgav raastofforbrukets værdi. Ialt er saaledes produktionsopgaver avgit av 10 bedrifter, som sysselsatte 207 arbeidere, og som i arbeidsløn utbetalte 127 759 kr. Disse 10 bedrifter fremstillet ialt litografiske arbeider til en samlet værdi av 466 260 kr. (herav papir og pap kr. 118 309). Heri er imidlertid ogsaa indbefattet en ubetydelig del akcidens- og boktryk, idet en bedrift opgav tillike at utføre almindelig trykkeriarbeide uten dog at kunne specificere dette for produktionens vedkommende.

Samlet raastofforbruk i de heromhandlede industrigrupper.

	Raastof- opgaver er avgit av.	Raastof- opgaver mang- ler for.
Antal bedrifter	188	50
Med antal arbeidere ¹	3 032	1 464
Som i arbeidsløn mottok	kr. 2 375 632	1 094 075

Raastoffopgaver mangler altsaa ialt for 21 pct. av bedrifterne, som beskæftiget 26 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 31 pct. av arbeidslønnen, mens saadanne opgaver er avgit av de øvrige 79 pct. av bedrifterne, som sysselsatte 74 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 69 pct. av arbeidslønnen. Værdien av raastofforbruket ved disse sidste bedrifter var:

Pap og papir	kr. 2 081 222
Andre bokbindermaterialer	« 98 305
Andre litografiske materialer	« 42 065
Diverse	« 79 862

Ialt kr. 2 301 454

¹ Jfr. anmerkningen side 56.

Men som alt flere ganger nævnt kommer hertil forbruket av tryksværte; samt værdien av pap og papir, som kunder har holdt sig selv; værdien herav har man imidlertid ingen opgaver over. Bortser man herfra utgjorde altsaa værdien av det forbrukte papir 90 pct. av den samlede raastofværdi. Paa de enkelte industrigrener fordelte raastofforbruket sig som følger :

	Raastof- forbruket ialt.	Herav pap og papir.
	Kr.	Kr.
Takpap og tapetfabrikker	124 711	78 814
Papirvareindustri	289 936	265 540
Bokbinderier	100 321	21 588
Bokbinderier og trykkerier	94 334	75 948
Avisutgivende trykkerier	1 082 607	1 064 789
Andre trykkerier	456 234	456 234
Litografiske anstalter	153 311	118 309
Ialt	2 301 454	2 081 222

Av det samlede raastofforbruk faldd altsaa 47 pct. paa de avisutgivende trykkerier, og av pap og papirforbruket faldd 51.2 pct. paa den samme gruppe.

Samlet produktion i de her omhandlede industrigrupper.

	Produktions- opgaver avgit av.	Produktions- opgaver mang- ler for.
Antal bedrifter	193	45
Med antal arbeidere ¹	3 360	1 136
Som i arbeidsløn mottok	2 583 369 kr.	886 338

Produktionsopgaver mangler altsaa for 19 pct. av bedrifterne, som beskjæftiget 28 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 26 pct. av arbeidslønnen, mens produktionsopgaver blev avgit av 81 pct. av bedrifterne, som sysselsatte 72 pct. av arbeiderne, og som utbetalte 74 pct. av arbeidslønnen. Bruttoværdien av disse bedrifters produktion var :

¹ Jfr. anmerkningen side 56.

	Produktions-	Herav pap-
	værdi.	og papirværdien.
	Kr.	Kr.
Takpap og tapetfabrikker.....	261 344	78 814
Papirvareindustri	1 930 377	265 540
Bokbinderier	314 396	21 588
Bokbinderier og trykkerier	321 196	75 948
Avisutgivende trykkerier	565 027	141 964
Andre trykkerier	1 903 482	456 234
Litografiske trykkerier	466 260	118 309
Ialt	5 762 012	1 158 397

Hertil kommer saa trykning av egen avis paa papir til en samlet værdi av 922 825 kr.

Bortset fra trykningen av egen avis fordelte bruttoindtægten sig paa de enkelte produktionsgrener som følger:

Takpap og tapeter.....	kr.	259 789
Poser og konvolutter	«	1 105 573
Æsker og kartonnage.....	«	161 676
Bokbinder- og protokolarbeide	«	512 527
Tryk- og linjerarbeide	«	2 706 759
Litografisk arbeide	«	593 760
Produktionens art uopgit.....	«	416 150
Reparationsarbeide.....	«	5 778

Ialt kr. 5 762 012

Men, som alt før nævnt, disse værdier er av en noget uensartet beskaffenhed, idet enkelte trykkerier medtar alt det papir de har anvendt, mens andre kun medtar det, som trykkeriet har holdt kunderne med, altsaa ikke det, som disse selv har tillagt.

Enkelte produktionsopgaver omfatter saaledes værdien av det hele pap- og papirforbruk, mens andre kun medregner papiret, forsaavidt trykkeriet¹ selv har tillagt dette.

Større ensartethet vil man derimot opnaa dersom man opstykker materialet i to hovedgrupper: gruppe I, omfattende alle saadanne produktionsopgaver hvori altid værdien av pap- og papirforbruket blir medregnet, (saasom ved produktionen av takpap, tapet, bokbind, æsker, o. s. v.) og gruppe II, omfattende alle saadanne produktionsopgaver, hvori værdien av pap- og papirforbruket ikke behøver at være medregnet (saasom for boktrykkerier og litografiske trykkerier). Første gruppes opgaver vil saaledes være fuldt ensartet, idet pap- og papirforbruket her

¹ Dette forhold vedrører særlig alle slags trykkerier.

for alle bedrífsters vedkommende er medregnet; mens opgaverne i anden gruppe altsaa dels medtar papirforbruket og dels ikke. Utskíller man nu i sidste gruppe værdien av anvendt pap- og papir, saa vil ogsaa disse opgaver for de resterende værdiers vedkommende bli fuldt ensartet, idet de alle da kun kommer til at omfatte de egentlige trykningsomkostninger. Opdelt paa denne vis faldt der paa gruppe I: 2 455 715 kr. og paa gruppe II: 2 474 254 kr., mens de resterende 832 043 kr. repræsenterer værdien av det av bedrífsterne i gruppe II tillagte papir. Produktionsværdien fordelte sig forøvrig som følger:

Gruppe I. Produktionsværdier hvori pap- og papirforbruket medregnes:

	Inklusiv papir.	Eksklusiv papir.
	Kr.	Kr.
Takpap og tapet.....	259 789	180 975
Poser og konvolutter.....	1 105 573	} 1 025 561
Æsker og kartonnage.....	161 676	
Bokbinderi- og protokolarbeide.....	512 527	
Uopgit.....	416 150	
Ialt	2 455 715	1 206 536

Gruppe II. Produktionsværdier hvori pap- og papirforbruket ikke er medtat:

Tryk- og linjerarbeide.....	kr. 2 026 400
Litografisk arbeide.....	« 442 076
Reparationsarbeide.....	« 5 778

Ialt kr. 2 474 254

Hertil kommer saa som en tredje gruppe trykning av egen avis.

Inddelt paa denne vis fordeler produktionen sig paa de enkelte amter som følger:

(Se tabellen næste side.)

For at skape et fuldstændigere billede av den hele industrigren, kunde det her være av interesse at forsøke tilnærmelsesvis at bestemme produktionsværdien for de bedrífsters vedkommende, for hvilke opgaver herom mangler. Ved en saadan beregning skulde man anta, at bedrífsternes utbetalte arbejdsløn og skattelignede indtægt vilde danne et godt grundlag, idet man synes at maatte kunne gaa ut fra, at i det store og hele vil der være en viss forholdsmæssighet tilstede mellem, paa den ene side disse to værdier, og paa den anden produktionens værdi. — Betragter man de enkelte opgaver isolert, saa vil naturligvis dette forhold bli mindre fremtrædende, idet en række individuelle forhold da vil spille ind. Én

Amter.	Produktionsopgaver		Værdien av papir anvendt til egen avis.
	hvor i papir er medtat.	hvor i papir ikke er medtat.	
	I.	II.	III.
	Kr.	Kr.	Kr.
Smaaleneene.....	35 311	38 458	12 873
Akershus	117 381	1 555	1 316
Kristiania	966 005	1 657 290	602 830
Buskerud	175 407	106 233	22 450
Jarlsberg og Larvik	849 042	20 366	64 926
Hedemarken.....	300	11 659	10 869
Kristians.....	-	7 680	7 856
Bratsberg	-	47 731	16 010
Nedenes.....	-	20 661	8 021
Lister og Mandal.....	-	17 835	13 700
Stavanger	15 000	249 974	35 853
Søndre Bergenuhus	-	678	1 096
Bergen.....	252 384	90 511	54 983
Nordre Bergenuhus	-	-	331
Romsdal	-	6 949	6 720
Søndre Trondhjem	42 400	161 993	50 508
Nordre Trondhjem	-	8 147	3 140
Nordland.....	2 485	24 772	8 079
Finmarken	-	1 762	1 264
Riket ialt	2 455 715	2 474 254	922 825

bedrift kan jo saaledes — forsaavidt man da tør anta, at den lignede indtægt er et sandt billede av fortjenesten — tjene mere end en anden paa en mindre omsætning (den arbeider kanske under gunstigere konkurranseforhold, har større kapital, har bedre kredit, er utstyrt med mere tidsmessig maskineri o. s. v.). Og paa samme maate med arbeidslønnen, saaledes at én bedrift med mindre omsætning end en anden utbetaler større arbeidsløn (den er kanske utstyrt med færre og daarligere maskiner, dens produktion egner sig kanske mere for haand- end maskinarbeide, o. s. v.). Betragter man derimot hver enkelt gruppe som et hele, saa maa man kunne gaa ut fra, at uregelmæssighetene vil opveie hinanden eller fortape sig i mængden, saaledes at det inden vedkommende gruppe almindelig herskende forhold, mellem paa den ene side summen av arbeidsløn og lignet indtægt, og paa den anden produktionens værdi, vil bli klart. — Beregnet paa denne vis blev produktionsværdien:

(Se tabellen næste side.)

Bedriftsgrupper.	Opgit bruttoindtægt ved de bedrifter som har avgit produktionsopgaver.	Summen av disse bedrifters arbejdsløen og ilignede indtægt var i pct. herav.	Sum av arbejdsløen og lignet indtægt for de bedrifter som ikke har avgit produktionsopgaver.	Beregnet bruttoindtægt ved de bedrifter som ikke har avgit produktionsopgaver.	Brutto indtægt ialt.
	Kr.	Pct.	Kr.	Kr.	Kr.
Takpap- og tapetfabrikker	261 344	-	-	-	261 344
Papirvareindustri	1 930 377	30.1	303 791	1 009 272	2 939 649
Bokbinderier	314 396	51.1	64 581	126 382	440 778
Bokbinderier og trykkerier	321 126	41.2	142 046	344 772	665 898
Avisutgivende trykkerier	565 027	301.2	161 284	53 761	618 788
Andre trykkerier	1 903 482	47.4	427 342	901 565	2 805 047
Litografiske trykkerier...	466 260	36.5	7 280	19 946	486 206
Ialt	5 762 012		1 106 324	2 455 698	8 217 710

Hvortil saa kommer trykning av egen avis paa papir til en værdi av 922 825 kr. + 87 464 kr. eller ialt 1 010 289 kr.¹

Opdeler man den samlede bruttoindtægt som ovenfor i to grupper, den ene omfattende den slags produktionsopgaver hvori pap og papir altid er medtat og den anden saadanne opgaver som ikke altid medtar værdien av pap- og papirforbruket saa faar vi:

Industrigrupper.	Produktionsopgaver		Den beregnede del av denne produktion er procentvis fordelt paa		Av den beregnede del av gruppe II er det anvendte papir sat til.
	hvori papirforbruket er medtat (gruppe I).	hvori papirforbruket ikke er medtat (gruppe II).	gruppe I.	gruppe II.	
	Kr.	Kr.	Pct.	Pct.	Pct.
Takpap- og tapetfabrikker	259 789	1 555	-	-	-
Papirindustri	2 749 235	119 787	93.5	6.5	37.1
Bokbinderier	440 778	-	100	-	-
Bokbinderier og trykkerier	117 091	401 572	17.6	82.4	26.8
Avisutgivende trykkerier	21 388	443 941	3.5	96.5	25.7
Andre trykkerier	-	2 132 438	-	100	24
Litografiske trykkerier...	-	362 831	-	100	25
Ialt	3 588 281	3 462 124	-	-	-

¹ Summen av arbejdsløen og ilignet indtægt ved de avisutgivende trykkerier for hvilke man har opgaver forholdt sig til papirforbruket til egen avis som 184.4 : 100. Da nu summen av arbejdsløen og ilignet indtægt for de bedrifters vedkommende hvorfor man ingen produktionsopgaver har var opgit til 161 284 kr., skulde altsaa værdien av disses papirforbruk tilnærmelsesvis kunne sættes til 87 464 kr.

Og endelig fordelte den saaledes beregnede produktion sig paa de enkelte amter:

Amter.	Produktionsopgaver hvori		Værdien av papir anvendt til egen avis (III).
	papiret er medtat (I).	papiret ikke er medtat (II).	
	Kr.	Kr.	Kr.
Smaalene	35 311	42 691	22 143
Akershus	117 381	2 642	3 696
Kristiania	1 611 151	2 456 088	630 551
Buskerud	175 407	109 535	29 685
Jarlsberg og Larvik	858 642	53 266	64 926
Hedemarken	318	12 541	12 830
Kristians	-	9 144	11 061
Bratsberg	-	52 554	26 570
Nedenes	-	23 016	13 176
Lister og Mandal	-	18 386	14 908
Stavanger	91 336	324 653	36 825
Søndre Bergenhus	-	678	1 096
Bergen	652 639	150 016	63 604
Nordre Bergenhus	-	-	331
Romsdal	-	7 791	8 564
Søndre Trondhjem	43 372	164 025	56 538
Nordre Trondhjem	239	8 564	4 442
Nordland	2 485	24 772	8 079
Finmarken	-	1 762	1 264
Riket ialt	3 588 281	3 462 124	1 010 289

Av den produktion som man maa henregne under gruppe I (fremstilling av takpap, tapet, poser, konvolutter, æsker, kartonnage og bokbind) faldt altsaa paa Kristiania 44.9 pct., paa Jarlsberg og Larvik amt 23.9 pct. og paa Bergen 18.2, og i disse amter og byer fandtes da ogsaa de 5 største herhenhørende bedrifter (bedrifter med mere end 75 arbejdere).

Av den produktion som er henregnet under gruppe II (alslags trykning med undtagelse av egen avis) faldt ialt 70.9 pct. paa Kristiania, 9.3 pct paa Stavanger amt, 4.7 paa Søndre Trondhjems amt og 4.3 pct. paa Bergen. Rent bortset fra Kristianias dominerende stilling synes Stavanger amt at indta en sterkt fremskutt plads, et forhold som i første række er at føre tilbage til Hermetikindustrien (trykning av etiketter).

Hvad endelig gruppe III angaar (trykning av egen avis) saa faldt 62.4 pct. av det anvendte papirs værdi paa Kristiania, 6.4 paa Jarlsberg og Larvik amt, 6.3 pct. paa Bergen, 5.6 pct. paa Søndre Trondhjems amt og 3.7 pct. paa Stavanger

amt. Videre faldt paa Smaalenenes, Buskerud og Bratsbergs amter fra 2—3 pct., paa Hedemarkens, Kristians, Nedenes og Lister og Mandal amter fra 1—1.9 pct., mens ingen av de øvrige amter anvendte saa meget som 1 pct. av denne gruppes samlede papirforbruk

Indtægt og formue.

Ifølge de opgaver som byraaet i forbindelse med Fabriktællingen har latt indhente fra ligningskommissionerne hadde 63 av de herhenhørende bedrifter særskilt takserte eiendomme med en samlet takst av 5 403 420¹ kr.; mens de øvrige 175 bedrifter (73.5 pct.) enten leiet lokale for sin fabriktivksomhet, eller holdt til i ikke takserte eiendomme.

Selvstændig formuestakst hadde 161 bedrifter (67.6 pct.), taksert i forbindelse med anden virksomhet var 32 bedrifter (14.3 pct.), og 45 bedrifter (19.1 pct) hadde ingen formuestakst. Tilnærmelesvis har man søkt at bestemme formuens størrelse for de bedrifters vedkommende, som ikke hadde selvstændig formuestakst; men da, som alt nævnt, produksjonsoppgaverne var saa ufuldstændige, har man ikke som i produksjonsstatistikkens 1ste og 2det hefte kunnet benytte dette beregningsgrundlag, og har i stedet maatte anvende arbeiderantallet. Det almindelige forhold mellem arbeiderantallet og bedrifternes takserte formue er fundet at være pr. arbeider: for takpapfabrikker: 1 000 kr. formue; for papirindustrien 1 000 kr. ved bedrifter med færre end 20 arbeidere og 2 400 kr. ved bedrifter med flere end 20 arbeidere; for avistrykkerier 1 650 kr. ved bedrifter med 5 eller færre arbeidere, 1 700 kr. ved bedrifter med 6—10 arbeidere og 7 000 kr. ved bedrifter med 20—40 arbeidere; for andre trykkerier 1 300 kr. ved bedrifter med 5 eller færre arbeidere, 1 500 kr. ved bedrifter med 6—10 arbeidere og 1 700 kr. ved bedrifter med 11—20 arbeidere; endelig for de litografiske anstalter 1 200 kr. ved bedrifter med 10—20 arbeidere. — For de 32 bedrifter, som ingen selvstændig formue hadde, har man da paa denne maate beregnet formuen til 564 800 kr., mens den for de bedrifter som hadde selvstændig formue var taksert til 9 189 300 kr.

Den samlede formue — 9 754 100 kr. — fordelte sig paa de enkelte industrigrener som følger:

(Se tabellen neste side.)

Vel 55 pct. faldt altsaa paa de avisutgivende trykkerier, dog maa man her erindre at formuen ogsaa omfatter selve avisen, idet det har vist sig ugjærlig at fordele formuesværdierne mellem de to forskjellige virksomheter: avisens trykning og dens utgivelse. Ogsaa for gruppen «papirvareindustri» vil formuesoppgaverne omfatte noget mere end den industrielle virksomhet, idet nogen av denne gruppes bedrifter, som alt før nævnt tillike driver papirforretning. For de

¹ Herav faldt 1 839 340 kr. paa 31 avistrykkerier, 1 520 580 kr. paa 14 andre trykkerier og 1 105 600 kr. paa 8 av papirvareindustriens bedrifter. Det maa imidlertid bemerkes, at de her omtalte eiendomme ofte er større forretningsgaarder, som foruten at gi plads for trykkeriet, for en stor del ogsaa utleies i andet øiemed.

Bedriftsgrupper.	Samlet formue.	Herav beregnet.
	Kr.	Kr.
Takpapfabrikker.....	14 000	11 000
Tapetfabrikker.....	50 000	-
Papirvareindustri.....	1 869 000	150 000
Bokbinderier.....	88 800	-
Bokbinderier og trykkerier..	289 600	10 600
Avisutgivende trykkerier....	5 392 200	271 900
Andre trykkerier.....	1 790 300	101 300
Litografiske trykkerier.....	260 200	20 000
Ialt	9 754 100	564 800

øvrige grupperes vedkommende har man, naar det kunde konstateres at formuesopgaverne omfattet mere end selve den industrielle virksomhet, betragtet formuen som uselvstændig og beregnet nye opgaver paa den ovenfor omtalte maate. For disse grupperes vedkommende haaber man saaledes for en del at ha fjernet de formuesdele som er industrien som saadan uvedkommende. — Paa de større landsdele fordelte formuen sig paa følgende vis:

Østlandet.....	kr. 7 993 000
Oplandene.....	« 168 000
Sørlandet.....	« 268 100
Vestlandet.....	« 848 300
Trøndelagen.....	« 430 900
Nord-Norge.....	« 45 800

Riket ialt kr. 9 754 100

Paa Kristiania alene faldt 6 864 300 kr. eller 70.4 pct. av den samlede formue (se ogsaa tabellens punkt IX a).

Selvstændig indtægtstakst hadde 190 bedrifter (79.8 pct.), indtægtstakst i forbindelse med anden virksomhet hadde 35 (14.7 pct.) og ingen indtægtstakst hadde 13 (5.5 pct.). For fuldstændighets skyld har man søkt tilnærmeelsesvis ogsaa at bestemme de bedrifters indtægt, som ingen selvstændig indtægtstakst hadde, og idet man som ved formuen har gaat ut fra, at der er en viss forholdsmæssighet tilstede mellem paa den ene side arbeiderantallet og paa den anden side den takserte indtægt, har man fundet følgende forhold pr. arbeider ansat i bedriften: For takpapfabrikkerne 330 kr. i indtægt; for papirindustrien 190 kr.; for avistrykkerier 500 kr. i bedrifter med 5 eller færre arbeidere, 470 kr. i bedrifter med 6—10 arbeidere og 500 kr. i bedrifter med 20—40 arbeidere, for andre trykkerier 500 kr. i indtægt i bedrifter med 5 eller færre arbeidere og 400 kr.

i bedrifter med flere end 5 arbejdere; endelig for litografiske anstalter 260 kr. indtægt i bedrifter med 10—20 arbejdere. Beregnet i overensstemmelse hermed er saa den samlede indtægt for de bedrifters vedkommende, som ingen selvstændig indtægtstakst havde, sat til 107 160 kr., mens den samlede indtægt for de øvrige bedrifter — de som havde selvstændig indtægtstakst — blev opgit til 1 207 910 kr. Ialt skulde altsaa de herhenhørende bedrifter være lignet efter en indtægt av 1 315 070 kr. eller fordelt paa de enkelte industrigrupper:

Bedriftsgrupper.	Samlet indtægt.	Herav beregnet.
	Kr.	Kr.
Takpapfabrikker	4 000	3 000
Tapetfabrikker	2 000	-
Papirvareindustrien	201 300	22 300
Bokbinderier	34 400	-
Bokbinderier og trykkerier..	62 500	2 300
Avisutgivende trykkerier....	643 210	36 500
Andre trykkerier	325 200	38 900
Litografiske trykkerier.....	42 460	4 160
Ialt	1 315 070	107 160

Man maa imidlertid erindre at — likesom allerede under formuen omtalt — ogsaa indtægten i grupperne «papirvareindustri» og «avisutgivende trykkerier» omfatter en del bestanddele, som er industrien som saadan uvedkommende.

Den takserte indtægt fordelte sig paa de enkelte landsdele som følger:

Østlandet	kr.	986 560
Oplandene.....	«	32 500
Sørlandet.....	«	68 450
Vestlandet.....	«	142 800
Trøndelagen	«	66 100
Nord-Norge	«	18 660

Riket ialt kr. 1 315 070

Paa Kristiania faldt 822 300 kr. (62.6 pct.), paa Bergen 86 600 kr. (6.6 pct.), paa Jarlsberg og Larvik amt 81 800 kr. (6.2 pct.), paa Stavanger amt 54 200 kr. (4.1 pct.) og paa Søndre Trondhjems amt 51 900 kr. (3.9 pct.). Av de øvrige amter hadde Smaalenenes, Buskerud og Bratsberg amter fra 30 000—40 000 kr.; Hedemarkens, Kristians, Nedenes, Lister og Mandal og Nordlands amter fra 10 000—20 000 kr.; Akershus, Søndre Bergenhus, Romsdal og Nordre Trondhjems amter fra 1 000—9 000 kr.; og endelig Nordre Bergenhus og Finmarkens amter mindre end 1 000 kr. (om indtægten forøvrig se tabellens punkt IX b).

Som følge av de mangelfulde og uensartede produktionsopgaver vilde en gruppering av bedrifterne efter produktionens størrelse bli av ringe værdi. Anderledes derimot, hvis man gaar ut fra den takserte indtægt. Som alt vist, klæber der naturligvis ogsaa ved indtægtsopgaverne mangler, samtidig som jo heller ikke de er helt ensartet;¹ men som helhet betragtet staaer de adskillig over produktionsopgaverne, og det kan derfor ha sin interesse at sammenstille bedrifterne gruppert efter indtægtens høide.

Indtægtsgrupper.	Absolute tal.		Relative tal.	
	Antal bedrifter.	Samlet indtægt.	Antal bedrifter.	Samlet indtægt.
		Kr.	Pct.	Pct.
Ingen indtægt	13	-	5.5	-
Under 1 000 kr.	19	11 450	8	0.9
1 000— 1 999 «	55	78 860	23.1	6
2 000— 2 999 «	47	109 300	19.8	8.3
3 000— 3 999 «	31	98 000	13	7.5
4 000— 4 999 «	14	58 360	5.9	4.4
5 000— 7 499 «	23	135 400	9.6	10.3
7 500— 9 999 «	6	52 300	2.5	4
10 000—14 999 «	15	169 900	6.3	12.9
15 000—19 999 «	5	75 500	2.1	5.7
20 000 kr. og mere	10	526 000	4.2	40
Ialt	238	1 315 070	100	100

Mens altsaa vel 75 pct. av bedrifterne var taksert for mindre indtægt end 5 000 kr. saa faldt paa dem ikke mere end 27 pct. av den hele indtægt. Paa indtægtsgrupperne 10 000 kr. eller mere faldt derimot næsten 59 pct. av den hele indtægt, skjønt kun 13 pct. av bedrifterne tilhørte disse grupper (se forøvrig tabellens punkt IX c).

Disse store bedrifter med en indtægt av 10 000 kr. og mere fordelte sig paa de enkelte industrigrupper som følger:

Papirindustrien.....	5
Bokbinderi.....	1
Bokbinderi og trykkeri	3
Avisutgivende trykkeri.....	11
Andre trykkerier.....	10

¹ Saaledes har det f. eks. for avistrykkerierne som alt nævnt været umulig at opstykke indtægt og formue i, hvad der kun vedrørte avisen og, hvad der kun vedrørte trykkeriet.

Man kan imidlertid ikke avslutte denne fremstilling av bedrifternes formues- og indtægtsforhold uten ogsaa at meddele de ligningsoppgaver, som Haandverkstællingen har avgitt, idet man jo, som alt meddelt, maa henføre 282 av denne tællings bedrifter til den her omhandlede gruppe. Av disse haandverksbedrifter opgav 82 at ha en samlet formue av 481 300 kr. og 242 ialt at ha en indtægt av 380 740 kr.; for de to tællinger tilsammenlagt skulde altsaa forholdet stille sig som følger:

Formue ifølge Fabriktællingen.....	kr.	9 754 100
— « — Haandverkstællingen	«	481 300
		Formue ialt kr. 10 235 400
Indtægt ifølge Fabriktællingen	kr.	1 315 070
— « — Haandverkstællingen	«	380 740
		Indtægt ialt kr. 1 695 810

Hertil maa der imidlertid, for de haandverksbedrifter for hvilke opgaver over formue og indtægt ikke er meddelt, antagelig lægges nogen formue samt en indtægt av 20 000—30 000 kr.

Indførsel og utførsel.

For fuldstændighets skyld skal man ogsaa anføre en del fra Handelsstatistikken hentede opgaver over indførsel og utførsel av herhenhørende produkter:

Aar.	Indførsel.	Utførsel.
	Kr.	Kr.
1890.....	1 785 700	503 000
1895.....	2 368 100	606 700
1900.....	3 379 100	747 900
1905.....	4 227 500	1 990 000
1909.....	4 799 000	1 032 400

Indførselen har altsaa i de sidste 20 aar været i stadig stigning omend noget mindre i periodens sidste end i dens første aar. Ikke fuldt saa stadig har stigningen været for utførselens vedkommende, idet de sidste aar har opvist forholdsvis sterke svingninger. Paa de enkelte herhenhørende produkter fordelte i 1909 indførselen og utførselen sig som følger:

	Indførsel.	Utførsel.
	Kr.	Kr.
Takpap og forhudningspap	251 800	4 800
Arbejder av pap og papmaché	155 000	-
Etuier og skrin av pap	51 200	-
Bokbind og rygger	11 500	-
Tapeter	44 000	94 700
Poser, visitkort etc.	163 100	-
Konvolutter	51 700	66 300
Vignetter, blanketter etc.	337 300	-
Papirblomster	7 800	-
Bøker og tidsskrifter ¹	3 387 500	866 600
Karter	9 400	-
Litografiske arbeider	328 700	-
Ialt	4 799 000	1 032 400

Arbeidsmaskiner.

Av de 238 bedrifter, som her er behandlet, har de 216 opgit antallet av de almindeligst benyttede arbeidsmaskiner, mens saadanne opgaver mangler for de resterende 22. Disse sidste bedrifter fordelte sig paa de enkelte industrigrupper saaledes:

Papirvareindustrien	2	bedrifter	med	104	arbeidere
Bokbinderier og trykkerier	1	—	—	11	—
Avisutgivende trykkerier	16	—	—	107	—
Andre trykkerier	3	—	—	127	—

Opgaver over de anvendte arbeidsmaskiner og deres antal mangler altsaa for 6.5 pct. av bedrifterne, som ialt beskjaeftiget 7.8 pct. av arbeiderne. Saaledes stiller forholdet sig naar man ser hen til den hele gruppe. Ser man imidlertid hen til en enkelt av de mere komplicerte av disse grupper, finder man at nogen bedrifter kun har opgit de maskiner, som blir anvendt i en enkelt eller kanske i et par av virksomhetens forskjellige grener. Man har derfor for arbeidsmaskinernes vedkommende fundet det heldigst ikke alene at angi disses antal, men ogsaa det antal bedrifter som de vedrører.

Av trykkerierne var 4 forsynt bare med rotationspresser, 32 bare med hurtigpresser og 10 bare med digeltrykpresser, mens de øvrige trykkerier benytter flere

¹ Hertil kommer imidlertid aviser og tidsskrifter som anskaffes gjennom postabonnement, og av saadanne blev der i 1911 indført 1 409 691 nummere utenlandske og utført 1 829 905 nummere av indenlandske.

av disse presser kombinert. Ved 27 avistrykkerier — de 25 tilhørende gruppen avisutgivende trykkerier og de 2 tilhørende gruppen andre trykkerier — blev ialt anvendt 32 rotationspresser.

170 trykkerier var forsynt med ialt 336 hurtigpresser, hvorav 182 blev opgit at være enkeltcylindret og 5 dobbeltcylindret, mens man for de resterende 149 maskiners vedkommende ikke mottok specificerte opgaver. Det blev opgit at 14 hurtigpresser blev drevet med haand- eller fotkraft, mens man savner oplysninger om drivkraftens art for de øvrige 322 maskiners vedkommende; men av opgaverne forøvrig fremgaar det imidlertid at noget nær alle disse maskiner blev drevet ad mekanisk vei.

149 trykkerier opgav ialt at være forsynt med 351 digeltrykpresser, og desuten er det sandsynlig at nogen av de 44 presser, som er henført til gruppen diverse haand- og fotpresser, i virkeligheten var digeltrykpresser. 58 av de 351 digeltrykpresser blev opgit at være haand- eller fotpresser, mens opgaver om drivkraftens art manglet for de resterende 293 presser.

Hvad litografiske presser angaar, opgav 2 bedrifter at være forsynt med ialt 2 rotationspresser, 27 bedrifter med 45 hurtigpresser (flattryks) og 16 bedrifter med 41 haandpresser.

Foruten disse forskjellige trykpresser opgav endelig 19 bokbinderier ialt at være utstyrt med 30 forgylderpresser. Paa de mere fremtrædende amter og byer fordelte disse presser sig som følger:

Trykpresser geografisk fordelt.	Bok- og avistrykpresser.				Litografiske presser.		
	Rotation.	Hurtig.	Digeltryk.	Diverse.	Rotation.	Flattryk.	Haand.
Smaalenenes amt	-	11	17	1	-	-	-
Kristiania	13	168	165	15	2	27	16
Buskerud amt	2	11	10	3	-	2	4
Herav Drammen	2	11	8	3	-	2	4
Stavanger amt	3	20	20	7	-	8	8
Herav Stavanger	3	16	18	5	-	8	8
Bergen	5	29	32	6	-	1	4
Søndre Trondhjems amt	5	12	31	3	-	2	3
Herav Trondhjem	5	9	29	3	-	2	3
De øvrige amter	4	85	76	9	-	5	6
Trykpresser ialt	32	336	351	44	2	45	41

Paa de 6 her særskilt nævnte amter faldt altsaa 81.3 pct. av akcidens- avis- og boktrykkerpresserne, (paa Kristiania alene 48 pct.) og 81.7 pct. av de litografiske presser (paa Kristiania alene 48.4 pct.).

Av sættemaskiner fandtes ialt 36, hvorav de 30 ved avisutgivende trykkerier. Av disse maskiner blev 1 opgit at være «linotype» og 7 at være «typograf», mens specificerte opgaver manglet for de øvrige vedkommende.

Foruten de her nævnte arbejdsmaskiner fandtes en stor mængde andre, for hvilke en videre bearbejdelse ikke vilde ha latt sig gennemføre, uten at en række nye oplysninger var blit indhentet. Om samtlige opgaver over arbejdsmaskiner, gjælder det imidlertid, at de opstillede grupper er litet ensartede og saaledes rummer store forskjelligheter; men da det indkomne materiale var saa ufuldstændig vilde en yderligere specifikation neppe ha latt sig gennemføre ved denne første tælling av heromhandlede art.

Her kan til slutning nævnes at ogsaa Haandverkstællingen i andet hefte tabel 15 meddeler endel opgaver over de i heromhandlede bedrifter benyttede maskiner.

Tabeller vedkommende papvare- papirvare- og polygrafisk industri.

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Takpap-fabrikker.	Tapet-fabrikker.	Papirvare-industri.	Bok-binderier.	Bok-binderier forbundet med trykkerier.	Trykkerier som utgir egen avis.	Andre trykkerier.	Litogra-fiske anstalter.	Sum.
<i>I. Antal bedrifter.</i>									
a) Riket ialt.....	1 ²	1	² 22	8	12	114	68	11	238
b) Rikets bygder.....	2	1	-	-	-	12	-	-	15
c) Rikets byer.....	-	-	22	8	12	102	68	11	223
d) De enkelte amter:									
Smaalenene	-	-	-	-	3	9	-	-	12
Akershus	2	-	-	-	-	2	-	-	4
Kristiania	-	-	12	8	3	13	43	8	87
Buskerud	-	-	2	-	-	7	-	1	10
Jarlsberg og Larvik	-	1	2	-	1	7	-	-	11
Hedemarken	-	-	-	-	-	7	1	-	8
Kristians	-	-	-	-	-	6	-	-	6
Bratsberg	-	-	-	-	-	9	1	-	10
Nedenes	-	-	-	-	-	5	1	-	6
Lister og Mandal	-	-	-	-	-	7	1	-	8
Stavanger	-	-	1	-	2	8	6	2	19

¹ Desuten blev takpap fremstillet av 2 papfabrikker.

² Desuten producerte 2 papirfabrikker poser og 1 papfabrik papskaaler.

Tabeller vedkommende papvare- papirvare- og polygrafisk industri. (Forts.).

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Takpap-fabrikker.	Tapet-fabrikker.	Papirvare-industri.	Bok-binderier.	Bok-binderier forbundet med trykkerier.	Trykkerier som utgir egen avis.	Andre trykkerier.	Litogra-fiske anstalter.	Sum.	} Fabrikteiling 1909.
Søndre Bergenhus	-	-	-	-	-	1	-	-	1	} 80
Bergen.....	-	-	5	-	3	6	8	-	22	
Nordre Bergenhus	-	-	-	-	-	1	-	-	1	
Romsdal	-	-	-	-	-	4	-	-	4	
Søndre Trondhjem	-	-	-	-	-	7	5	-	12	
Nordre Trondhjem.....	-	-	-	-	-	5	1	-	6	
Nordland.....	-	-	-	-	-	7	1	-	8	
Finmarken	-	-	-	-	-	3	-	-	3	
<i>II. Bedriftenes eiendomsforhold.</i>										
a) Av bedrifterne tilhørte:										
Enkeltmænd.....	2	-	10	7	10	57	43	4	133	
Ansvarlige selskaper	-	-	1	-	1	6	7	2	17	
Norske aktieselskaper.....	-	1	11	1	1	50	12	5	81	
Delvis norske aktieselskaper.....	-	-	-	-	-	1	-	-	1	
Religiøse samfund	-	-	-	-	-	-	4	-	4	
Offentlige stiftelser	-	-	-	-	-	-	2	-	2	
b) Den indbetalte aktiekapital pr.										
31 december 1909	-	70 000	1 573 000	fikke selvstændig	120 000	3 935 195	691 693	224 000	6 613 888	
Herav paa utenlandske hænder	-	-	-	-	-	198 500	-	-	198 500	

III. *Bedriftenes anlægsaar.*

Anlagt før 1800.....	-	-	-	-	-	3	1	-	4
« 1801—1825.....	-	-	-	-	-	1	1	1	3
« 1826—1850.....	-	-	2	-	2	11	7	-	22
« 1851—1860.....	-	-	2	-	2	7	1	-	12
« 1861—1870.....	-	-	2	-	-	9	2	-	13
« 1871—1880.....	2	-	1	-	3	13	2	3	24
« 1881—1890.....	-	-	4	1	2	23	10	2	42
« 1891—1900.....	-	1	3	5	-	23	23	3	58
« 1901—1905.....	-	-	2	-	2	19	6	-	29
« 1906—1909.....	-	-	3	1	1	2	13	2	22
Anlægsaar uopgit.....	-	-	3	1	-	3	2	-	9

IV. *Arbejderantal.*

a) Samlet arbejderantal.....	18	29	1 062	247	302	1 509	1 112	217	4 496
Herav:									
Personer i overordnet stilling.....	1	1	22	7	14	120	61	13	239
Underbestyrere, ingeniører etc.....	1	1	11	4	4	47	13	2	83
Kontorister, regnskabsførere etc.....	2	4	35	4	21	208	62	14	350
Formænd og lignende.....	-	-	39	5	10	77	46	13	190
Arbejdere og lærlinger.....	14	23	955	227	253	1 057	930	175	3 634
b) Samlet antal dagsverk.....	5 000	8 700	313 000	74 100	118 800	400 900	377 000	65 000	1 362 500

Tabeller vedkommende papvare- papirvare- og polygrafisk industri. (Forts.).

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Takpap-fabrikker.	Tapet-fabrikker.	Papirvare-industri.	Bok-binderier.	Bok-binderier forbundet med trykkerier.	Trykkerier som utgir egen avis.	Andre trykkerier.	Litografiske anstalter.	Sum.
V. <i>Utbetalt arbeidsløn</i> ¹ kr.	26 771		683 376	190 929	211 887	1 216 593	1 005 112	135 039	3 469 707
Herav in natura.....	-	-	-	-	-	4 096	-	-	4 096
<i>VI. Drivkraft og kraftmaskiner.</i>									
a) Av bedrifterne blev drevet: ²									
Med haand- eller fotkraft.....	1	-	-	-	1	19	3	-	24
« vandkraft.....	1	-	-	-	-	6	-	-	7
« dampkraft.....	-	1	3	-	-	1	1	-	6
« leiet elektricitet.....	-	-	18	8	9	76	53	9	173
« gas eller petroleum.....	-	-	3	-	1	12	8	2	26
Desuten blev elektricitet producet av.....	-	-	2	-	1	1	-	-	4
b) Kraftmaskinernes antal: ³									
Vandhjul og turbiner.....	1	-	-	-	-	6	-	-	7
Dampmaskiner.....	-	1	6	-	-	1	1	-	9
Elektriske motorer (for leiet kraft).....	-	-	46	14	29	134	174	33	430
Gas- og petroleumsmotorer.....	-	-	3	-	1	13	9	3	29
Elektriske motorer (for egen kraft).....	-	-	23	-	1	1	-	-	25

c) Anvendt kraftmængde. ⁴									
Effektive hestekræfter ialt.....	20	12	302	25	65	523	345	88	1 380
Herav:									
Vandkraft.....	20	-	-	-	-	14	-	-	34
Dampkraft.....	-	12	189	-	-	20	7	-	228
Leiet elektricitet.....	-	-	72	25	51	414	308	75	945
Gas og petroleum.....	-	-	41	-	14	75	30	13	173
d) Drivkraften i eff. h.k. amtsvis.									
Smaalenene.....	-	-	-	-	3	9	-	-	12
Akershus.....	20	-	-	-	-	6	-	-	26
Kristiania.....	-	-	146	25	18	191	291	74	745
Buskerud.....	-	-	3	-	-	47	-	1	51
Jarlsberg og Larvik.....	-	12	109	-	8	35	-	-	164
Hedemarken.....	-	-	-	-	-	12	2	-	14
Kristians.....	-	-	-	-	-	15	-	-	15
Bratsberg.....	-	-	-	-	-	15	2	-	17
Nedenes.....	-	-	-	-	-	8	-	-	8
Lister og Mandal.....	-	-	-	-	-	9	2	-	11
Stavanger.....	-	-	3	-	24	25	19	13	84

¹ Utbetalt arbejds løn angaar kun de arbejdere der er indbefattet i de 2 grupper: «Formænd og lignende» og «Arbejdere og lærlinger».

² Opgaver over drivkraft manglet for 8 bedrifter. Enkelte bedrifter anvendte forskellige slags drivkraft kombineret, hvorfor disse er blit opført flere gange; derfor det større samlede antal (se forøvrig indledningen side 51).

³ Antal kraftmaskiner mangler for 8 bedrifter.

⁴ Opgaver over anvendt kraft mangler for 12 bedrifter med 360 arbejdere.

Tabeller vedkommende papvare- papirvare- og polygrafisk industri. (Forts.).

Fabrikælling
1909.

84

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Takpap-fabrikker.	Tapet-fabrikker.	Papirvare-industri.	Bok-binderier.	Bok-binderier forbundet med trykkerier.	Trykkerier som utgir egen avis.	Andre trykkerier.	Litografiske anstalter.	Sum.
Søndre Bergenhus	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Bergen	-	-	41	-	12	47	14	-	114
Nordre Bergenhus	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Romsdal	-	-	-	-	-	6	-	-	6
Søndre Trondhjem	-	-	-	-	-	81	13	-	94
Nordre Trondhjem	-	-	-	-	-	7	1	-	8
Nordland	-	-	-	-	-	9	1	-	10
Finmarken	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VII. Anvendt raastof.</i>									
a) Raastofoppgaver er avgitt av:									
Antal bedrifter	2	1	12	8	7	95	54	9	188
Som i arbeidsløn betalte	26 771		194 290	190 929	97 841	1 100 095	655 677	110 029	2 375 632
Og hvis arbeiderantal var	18	29	320	247	139	1 354	742	183	3 032
b) Det anvendte raastofs verdi. ¹ kr.	124 711		289 936	100 321	94 334	1 082 607	456 234	153 311	2 301 454
Herav:									
Papir og pap ²	78 814	-	265 540	21 588	75 948	1 064 789	456 234	118 309	2 081 222
Bokbindematerialer forevrig	-	-	-	78 733	13 386	6 186	-	-	98 305
Litografiske materialer forevrig	-	-	-	-	5 000	2 063	-	35 002	42 065
Diverse ³	45 897		24 396	-	-	9 569	-	-	79 862

c) Raastofopgaver mangler for:

Antal bedrifter	-	-	10	-	5	19	14	2	50
Som i arbejdsløn betalte	-	-	489 086	-	114 046	116 498	349 435	25 010	1 094 075
Og hvis arbeiderantal var	-	-	742	-	163	155	370	34	1 464

VIII. Produktion.

a) Produktionsopgaver er avgit av:

Antal bedrifter	⁵ 2	1	⁶ 16	7	7	95	55	10	193
Som i arbejdsløn betalte	26 771		432 785	131 148	97 841	1 100 095	666 970	127 759	2 583 369
Og hvis arbeiderantal var	18	29	687	173	139	1 354	753	207	3 360

b) Produktionens værdi:⁴..... kr.

Herav:

Takpap og tapet	«	259 789	-	-	-	-	-	-	259 789
Poser og konvolutter	«	-	1 105 573	-	-	-	-	-	1 105 573
Æsker og kartonnage	«	-	161 676	-	-	-	-	-	161 676
Bokbind- og protokolarbeide	«	-	122 167	314 396	56 411	19 553	-	-	512 527
Litografisk arbeide	«	-	40 000	-	60 000	27 500	-	466 260	593 760
(Herav papir)	«	-	(10 000)	-	(16 500)	(6 875)	-	(118 309)	(151 684)

¹ Heri ikke indbefattet tryksvæerte, idet bare nogen faa bedrifter har avgit opgaver herom.

² Desuten har en række kunder holdt papir selv.

³ Saasom bek, tjære, asfalt, sand, farve, etc. samt raastoffer, hvis art ikke var opgit.

⁴ Bruttoværdi, altsaa indbefattet raastof, forsaavidt opgaver herom fandtes.

⁵ Samt de to før nævnte papfabrikker.

⁶ Samt de to før nævnte posefabrikker.

⁷ Desuten kommer hertil trykning av egen avis, se herom indledningen side 60.

Tabeller vedkommende papvare- papirvare- og polygrafisk industri. (Forts.).

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Takpap-fabrikker.	Tapet-fabrikker.	Papirvare-industri.	Bok-binderier.	Bok-binderier forbundet med trykkerier.	Trykkerier som utgir egen avis.	Andre trykkerier.	Litografiske anstalter.	Sum.
Tryk- og linjerarbeide kr.	-	-	84 088	-	201 215	517 974	1 903 482	-	2 706 759
(Herav papir) «	-	-	(36 288)	-	(54 598)	(133 239)	(456 234)	-	(680 359)
Uopgit «	-	-	416 150	-	-	-	-	-	416 150
Reparationsarbeide «	1 555		723	-	3 500	-	-	-	5 778
c) Produktionsopgaver mangler for:									
Antal bedrifter	-	-	6	1	5	19	13	1	45
Som i arbeidsløn betalte	-	-	250 591	59 781	114 046	116 498	338 142	7 280	886 338
Og hvis arbeiderantal var	-	-	375	74	163	155	359	10	1 136
IX. Formues- og inntøgstakster efter skatteligningen for 1910.									
a) F o r m u e.									
Antal bedrifter med selvstendig formuestakst	1	1	17	6	7	86	33	10	161
Disses formue kr.	3 000	50 000	1 719 000	88 800	279 000	5 120 300	1 689 000	240 200	9 189 300
Antal bedrifter uten selvstendig formuestakst	1	-	4	-	1	12	13	1	32
Disses beregnede formue ¹ kr.	11 000	-	150 000	-	10 600	271 900	101 300	20 000	564 800
Antal bedrifter uten formue	-	-	1	2	4	16	22	-	45
Samlet formue kr.	14 000	50 000	1 869 000	88 800	289 600	5 392 200	1 790 300	260 200	9 754 100

b) Indtægt.										
9 — Tremasse.	Antal bedrifter med selvstændig indtægtstakst	1	1	17	7	11	96	48	9	190
	Disses indtægt kr.	1 000	2 000	179 000	34 400	60 200	606 710	286 300	38 300	1 207 910
	Antal uten selvstændig indtægtstakst..	1	-	5	-	1	12	15	1	35
	Disses beregnede indtægt ¹ kr.	3 000	-	22 300	-	2 300	36 500	38 900	4 160	107 160
	Antal bedrifter uten indtægt	-	-	-	1	-	6	5	1	13
	Samlet indtægt kr.	4 000	2 000	201 300	34 400	62 500	643 210	325 200	42 460	1 315 070
c) Bedrifterne fordelt efter ilignet indtægts størrelse.										
	Mindre end 1 000 kr. tjente	-	-	2	-	-	14	3	-	19
	1 000—1 900 « «	1	-	2	1	1	34	15	1	55
	2 000—2 900 « «	-	1	4	1	3	21	15	2	47
	3 000—3 900 « «	1	-	2	1	2	15	10	-	31
	4 000—4 900 « «	-	-	2	2	2	3	3	2	14
	5 000—9 900 « «	-	-	5	1	1	10	7	5	29
	10 000—19 000 « «	-	-	3	1	3	6	7	-	20
	20 000 kr. og mere	-	-	2	-	-	5	3	-	10

¹ Om beregningsmetoden se indledningen side 71—75.

Tabeller vedkommende papvare- papirvare- og polygrafisk industri. (Forts.).

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Takpap-fabrikker.	Tapet-fabrikker.	Papirvare-industri.	Bok-binderier.	Bok-binderier forbundet med trykkerier.	Trykkerier som utgir egen avis.	Andre trykkerier.	Litogra-fiske anstalter.	Sum.
<i>X. Arbeidsmaskiner.</i>									
Boktrykker: rotationspresser	-	-	-	-	-	30	2	-	32
— hurtigpresser	-	-	30	-	23	130	151	2	336
— digeltrykpresser	-	-	92	2	33	94	128	2	351
— haand og fotpresser.....	-	-	-	-	2	18	23	1	44
Sættemaskiner	-	-	1	-	1	30	4	-	36
Litografiske: rotationspresser	-	-	-	-	-	-	-	2	2
— hurtigpresser	-	-	11	-	5	2	-	27	45
— haandpresser	-	-	12	-	1	3	-	25	41
Linjermaskiner	-	-	21	-	9	-	-	2	32
Forgylderpresser.....	-	-	8	15	5	2	-	-	30
Heftemaskiner.....	-	-	14	35	16	15	18	1	99
Beskjærermaskiner.....	-	-	32	26	22	54	49	11	194
Pap skjæremaskiner og sakser	-	-	45	15	8	4	2	-	74
Perforermaskiner	-	-	12	4	9	13	15	1	54
Stansmaskiner	-	-	19	-	1	3	-	6	29
Antal bedrifter som ikke har opgit antal arbeidsmaskiner	-	-	2	-	1	16	3	-	22

Skind- og lærindustri.

I Fabrik-tællingens hefte I blev de heromhandlede bedrifter fordelt paa følgende grupper:

Garverier	gruppe	IX nr. 4
Barkemøller	—	IX « 8
Lærindustri	—	IX « 9
Fabrikation av drivremmer	—	IX « 10
Fabrikation av reiseeffekter av lær	—	IX « 11
Skotøifabrikker	—	XII « 1
Hanskefabrikker	—	XII « 2

Ved den videre bearbejdelse av det indkomne materiale har man fundet det hensigtsmæssig at forenkle denne gruppeinddeling noget og man har samlet opgaverne i 4 hovedgrupper paa hvilke bedrifter og arbejdere fordeltes som følger:

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.
Garverier	51	598
Skofabrikker	33	1 747
Skind- og lærindustri forøvrig	6	345
Herav:		
Reiseeffektfabrik	1	79
Porteføljefabrikker	2	42
Remfabrik	1	79
Fabrikation av skotøirekvisita	1	18
Hanskefabrik	1	127
Barkemøller og barkestamper	5	15
Ialt	95	2 705

Paa enkelte punkter avviker disse opgaver, som følge av senere berigtigelser, endel fra de i Fabrik-tællingens første hefte meddelte.

De fleste av de heromhandlede industrigræner blir i vid utstrækning ogsaa drevet som haandverksindustri, og det vil derfor være av stor interesse at sammenstille de meddelte opgaver med de som blev indhentet ved Haandverkstællingen av 1910.

Bedriftsgrupper.	Fabrikttællingen.		Haandverkstællingen.	
	Bedrifter.	Arbeidere m. v.	Bedrifter.	Mestere og arbeidere.
Garverier	51	598	243	634
Skomakerier	33	1 747	7 061	10 311
Hanskemakerier	1	127	11	53
Lærindustri forøvrig	5	218	375	777
Ialt	90	2 690	7 690	11 775

Rent bortset fra at fabrikindustrien for 1910 vil vise noget høiere tal end for 1909 skulde der altsaa i dette aar ha været 7 780 herhenhørende bedrifter med en samlet arbeidsstok paa 14 465. Hertil er imidlertid at bemerke, at for haandverkets vedkommende blev en ikke uvæsentlig del av bedrifterne — 910 med 1 094 mestere og arbeidere — drevet som bierhverv, og skaffet saaledes kun i en kortere tid av aaret arbeidsstokken beskjæftigelse inden denne industrigræn.

Da disse to hinanden supplerende tællinger skulde omfatte den aller væsentligste del av industrien kan det, til belysning av skind- og lærindustrien i sin helhet, ogsaa være av interesse at sammenligne resultatene med Folketællingens. Som nævnt blev der ifølge Fabrik- og Haandverkstællingerne i garverierne ialt beskjæftiget 1 232 personer hvorav 294 selvstændige. Ifølge Folketællingen beskjæftigedes der 1 109 personer hvorav 250 selvstændige. Denne uoverensstemmelse skyldes for nogen del det forhold at 26 av de i Haandverkstællingen medregnede selvstændige garvere kun drev denne virksomhet som bierhverv og i Folketællingen saaledes sandsynligvis er blit henregnet til sit hovederhverv. Hertil kommer videre at en del av det i de fabrikmæssige garverier ansatte personel saasom kontorister, regnskapsførere, maskinister etc. i Folketællingen let vil være henført til andre grupper.

Ifølge Fabrik- og Haandverkstællingerne blev der i skoindustrien ialt beskjæftiget 12 058 personer hvorav 7 081 selvstændige, mot ifølge Folketællingen 13 078 personer hvorav 6 155 selvstændige. Likesom for garverierne skyldes uoverensstemmelserne ogsaa her for nogen del at de selvstændige haandverkere som har drevet skomakeri kun som bierhverv i Folketællingen er blit henregnet til sit hovederhverv. Videre er i Folketællingen en række haandverkere og haandverksarbeidere, som ikke har opgit anden beskjæftigelse end skomakeri, ogsaa blit regnet som saadanne, selv om skomakeriet kun har været en bibeskjæftigelse for dem og saaledes

kun har lagt beslag paa den mindste del av deres arbejdstid¹. Endvidere kan det ikke undgaaes at der i Folketællingen til haandverket er blit henregnet endel gamle som har opgit sit arbeide, men som fremdeles betegner sig som haandverkere. Og endelig er det i Fabriktællingen opgivne arbeiderantal for lavt, idet to bedrifter som i 1910 beskjaeftiget 419 arbejdere, vægret sig ved at avgi opgaver og ikke blev medregnet.

I Hanskeindustrien sysselsattes ifølge Fabrik- og Haandverkstællingerne 180 personer og ifølge Folketællingen 182 personer, altsaa ingen nævneværdig uoverensstemmelse.

Hvad endelig skind- og lærindustrien forøvrig angaar saa beskjaeftiget den ifølge Fabrik- og Haandverkstællingerne 995 personer, mot ifølge Folketællingen 929 personer. For denne uoverensstemmelse gjælder det samme som ovenfor er anført under garverierne.

Naar der bortsees fra skomakerierne skulde saaledes altsaa Fabrik- og Haandverkstællingerne omfatte saa godt som den hele skind- og lærindustri, og selv for skoindustriens vedkommende vil som ovenfor vist den del av samme som falder utenfor de to tællinger kun være av ringe betydning.

Av de bedrifter som hørte til de heromhandlede industrigrupper og som Fabriktællingen har medregnet laa 67 (eller 70.5 pct.) i byerne og bare 28 (eller 29.5 pct.) i bygdene. Av de enkelte by- og amtsdistrikter hadde Kristiania de fleste nemlig 21 (22.1 pct.), desuten hadde Søndre Bergenhus amt 13 (13.7 pct.), Bergen 10 (10.5 pct.) og Smaalenene 8 (8.4 pct.). Av arbeidsstyrken faldt 2 410 (eller 88.9 pct.) paa byerne og bare 295 (eller 11.1 pct.) paa bygdene. Ogsaa for arbeidsstyrkens vedkommende kom Kristiania først med 961 arbejdere (35.6 pct.), desuten hadde Smaalenene 498 (18.4 pct.), Bergen 328 (12.1 pct.) og Lister og Mandal 209 (7.7 pct.).

Av de fabrikmæssige garverier hadde bygdene de fleste, men byerne de største, idet de 25 bygarverier hadde 342 arbejdere mens de 26 landsgarverier kun hadde 256 arbejdere, et forhold som forøvrig var endnu mere utpræget for haandverksgarverierens vedkommende. Av de 243 haandverksgarverier laa saaledes de 169 med 357 mestere og arbejdere paa landsbygden og kun de 74 med 277 mestere og arbejdere i byerne. Sterkest repræsenteret var denne industrigren paa Sørlandet og Vestlandet. Av garverier ialt hadde saaledes Søndre Bergenhus amt 51 med 216 mestere og arbejdere, Lister og Mandal amt 11 med 166 mestere og arbejdere, Stavanger amt 16 med 64 og Bergen 11 med 43. Utenfor disse strøk var garveriindustrien særlig av betydning i Kristiania hvor der ialt fandtes 19 med 160 mestere og arbejdere, samt i Smaalenene (17 med 55), i Hedemarken (26 med 68) og i Søndre Trondhjem (11 med 60).

¹ I Haandverkstællingen blev medtat samtlige de personer, som hadde arbeidet i haandverket mindst i 3 maaneder. Men i folketællingslisterne fandtes der desuten mange som hadde arbeidet i det angivne haandverk i endnu kortere tid. I folketællingen er ogsaa disse blit henregnet til vedkommende haandverk, naar de da ingen anden livsstilling hadde opgit.

Den fabrikmæssige skoindustri hørte, naar én eneste bedrift med 37 arbejdere undtages, helt hjemme i byerne, mens den haandverksmæssige derimot fortrinsvis var en landsindustri. I laddistrikterne fandtes der saaledes 5 275 haandverkskomakerier med 6 640 mestere og arbejdere mot i bydistrikterne 1 786 med 3 671 eller med andre ord 74.8 pct. av den haandverksmæssige skoindustri fandtes paa landet og kun 25.2 pct. i byerne. Mest fremtrædende var skoindustrien som helhet betragtet i følgende amter:

Smaalenene	387	bedrifter,	951	mestere og arbejdere
Kristiania	609	—	1 904	—«—
Hedemarken.....	534	—	739	—«—
Buskerud	440	—	747	—«—
Bergen	180	—	731	—«—
Romsdal	667	—	1 076	—«—

Heri er da medregnet de bedrifter og arbejdere som Haandverks- og Fabrik-tællingerne omfatter samt de to førnævnte bedrifter som hadde negtet at avgi opgaver.

Av skind- og lærindustriens øvrige fabrikker (reiseeffektfabrikker, remfabrikker, lærvarefabrikker, hanskefabrikker etc.) laa, naar én med 2 arbejdere undtages, samtlige i byerne. Av de øvrige haandverksbedrifter derimot (salmakerier og skomakerier) var en flerhet — 46.7 pct. — landsbedrifter, men var dog alle disse ganske ubetydelige og kun de færreste av dem brukte leiet arbeidshjælp.

Av arbeidsstyrken ved den hele gruppes fabrikmæssige bedrifter var 114 indehavere, disponenter, bestyrere og lignende, 31 var underbestyrere, verksmestere og lignende, 121 kontorister og regnskapsførere, 95 arbeidsformænd og 2 344 (eller 86.7 pct. av den hele gruppes arbeidsstok) egentlige arbeidere og lærlinger. Tilsammen utgjorde saaledes de to sidstnævnte grupper 2 439, eller 2.8 pct. av den hele fabrikindustris samlede antal formænd, egentlige arbeidere og lærlinger.

Arbeidsstyrken ved den fabrikmæssige skind- og lærindustri ydet i 1909 ialt 794 328 dagsverk¹ eller gjennomsnitlig 294 dagsverk pr. arbeider. I gjennemsnit pr. arbeider faldt der forøvrig 296 dagsverk ved garverier, 295 dagsverk ved skotøifabrikker, 293 dagsverk ved lærindustri forøvrig og 94 dagsverk ved barkemøller.

Garverier.

Efter garveprocessens art og de anvendte garvestoffes beskaffenhet skjelner man mellem loh- eller tanningarvning, mineralgarvning og sems- eller fettgarvning. Ved den første av disse garveprocesser, t a n n i n g a r v n i n g e n, blir de opbløtte og rensede huder i gruber eller kar behandlet med sterke vegetabiliske garvestoffer saasom bark av ek, birk, gran og en flerhet av fremmede træsorter — hvorav da

¹ Om uoverensstemmelsen med Fabriktællingens hefte I se foran, side 1.

særlig quebracho. Desuten brukes ogsaa en række sterkt koncentrerte ekstrakter av forskjellige av disse bark- og træstoffer. Mineralgarvningen er av dobbelt natur, idet den enten kan være hvitgarvning, hvortil anvendes mineraler som koksalt, alun eller aluminiumsulfat, eller den kan være kromgarvning, hvortil anvendes forskjellige kromforbindelser. Ved sems- eller fettgarvningen endelig blir skindene først valket med tran og derpaa utsat for en gjæringsproces.

Ved de 51 fabrikmæssige garverier som denne statistikk omfatter stillet forbruket av garvemidler sig som følger:

19	bedrifter med 135	arbeidere forbrukte kun bark og ekstrakter av samme.
2	— « 5	— — kun kemikalier.
11	— « 60	— — bark, ekstrakter og fettstoffer.
2	— « 41	— — samtlige garvestoffer.
6	— « 235	— — bark og ubenævnte garvestoffer.
1	— « 24	— — bark, kemikalier og ubenævnte garvestoffer.
1	— « 49	— — kemikalier og ubenævnte garvestoffer.
9	— « 49	— har intet opgit.

Av de bedrifter som har spesifisert sit raastofforbruk drev altsaa de 19 udelukkende og de 20 sandsynligvis for en del tanninggarvning. Videre drev 2 udelukkende og 3 sandsynligvis kun for en del mineralgarvning. Og hvad endelig sems- eller oljegarvning angaar, er de indkomne opgaver for ufuldstændig til at bedømme dette forhold, idet jo i garverierne fettstoffer ogsaa blir anvendt til andet end den egentlige semsgarvning¹.

Likesom for de før behandlede industrigrener saa har ogsaa for denne de høist uensartede mængdeangivelser sterkt gjort sig gjældende. For garvestoffenes vedkommende er saaledes noget opgit i kg., noget i stkr., noget i tdr. og noget kun i værdi. For imidlertid at gjøre opgaverne mere ensartet og saaledes mere anvendelige forsøkte man at omregne samtlige garvestoffer til kg. Helt er imidlertid dette ikke lykkedes, idet nogen bedrifter ikke hadde fordelt sit forbruk paa de enkelte garvestoffer. Efter dette kommer forbruket for de 42 bedrifter som har avgit opgaver til at stille sig som følger:

Bark og træ.....	4 742 504 kg. samt for	35 033 kr.
Ekstrakter.....	302 261 « — «	841 «
Kemikalier.....	27 775 « — «	37 124 «
Fettstoffer.....	42 054 « — «	3 790 «
Uspecifisert.....	1 638 587 « — «	902 466 «

Gruppen bark og træ omfatter: 406 733 kg. ekebark, 904 122 kg. birkebark, 68 750 kg. granbark, 6 000 kg. valonea², 388 kg. mangrovebark, 2 893 075 kg. quebrachotræ og 463 436 kg. samt for 35 033 kr. ubenævnte bark- og træstoffer. I forbindelse med ett av de heromhandlede garverier blev der drevet quebrachorasperi.

¹ Desuten mangler man fuldstændige opgaver for ett av de største semsgarverier.

² Bruken av valonea er kun opgit av et par garverier, mens i virkeligheten alle de som har benyttet quebracho, ogsaa har benyttet valonea, idet bruken av det ene betinger bruken av det andet.

Gruppen ekstrakter omfatter 86 670 kg. quebrachoekstrakt, 26 514 kg. kastanjeekstrakt 6 037 kg. mimosækstrakt, 250 kg. granbarkekstrakt og 182 790 kg. samt for 841 kr. ubenævnte ekstrakter. Forøvrig synes det som om det var de mindste bedrifter som fortrinsvis forbrukte ekstrakter. Saaledes opgav av de 8 rødgarverier som beskjaftiget mere end 15 arbeidere kun ett at forbruke ekstrakter mens samtlige 8 hadde forbrukt bark og træstoffer. 16 bedrifter med 99 arbeidere opgav at ha forbrukt baade bark og ekstrakter. — Av utenlandske bark- og træstoffer samt ekstrakter til garvning indførtes der i det heromhandlede aar for 627 900 kr. I 1912 var importen gaat op til 771 900 kr.

Gruppen kemikalier omfatter 18 075 kg. svovelsyre og svovelnatrium¹, 100 kg. kromsur kali, 9 600 kg. kalk og for 37 124 kr. ubenævnte kemikalier.

Og gruppen fettstoffer endelig omfatter 32 340 kg. tran, 4 814 kg. talg, 1 000 kg. degras samt 3 900 kg. og for 3 790 kr. ubenævnte fettstoffer.

Ogsaa hvad forbruket av huder og skind angaar² spiller de uensartede mængdeangivelser sterkt ind, idet mange har opgit dette i stkr., og da baade i 1/i huder og i sider, mens andre har opgit det i kg. og atter andre kun i værdi. Saavidt som mulig, har man ogsaa her ved omregning forsøkt at gjøre opgaverne mere ensartet og da fortrinsvis ved at bringe stykkeantallet paa det rene, idet jo raahuder som regel altid forhandles i stykker og kun sjelden i kg.; men da huderne repræsenterer de forskjelligste størrelser og den forskjelligste værdi har kun dette delvis lykkedes. Det forhold at flere garverier fremdeles mottar huder og skind til leiegarvning har forøvrig ogsaa forvoldt nogen vanskelighet ved disse opgavers bearbeidelse, idet ikke alle helt klart har skilt mellem indkjøpte og til garvning indsendte huder og skind.

Av garverierne har ialt 48 med 586 arbeidere opgit sit forbruk av huder og skind, mens 1 bedrift, som kun drev leiearbeide, og 2 mindre garverier med tilsammen 8 arbeidere ingen saadanne opgaver har meddelt. — Ved de nævnte 48 garverier stillet forbruket av huder og skind sig som følger:

Ostindiske huder (kips)	32 391 stkr. samt 33 000 kg.
Sydamerikanske huder (vildthuder)	77 953 «
Norske huder	10 894 «
Huder uten nærmere betegnelse	60 384 « samt 310 725 «
Skind	45 383 «

3 bedrifter har foruten raahudernes antal ogsaa opgit deres vegt, nemlig 21 266 stkr. til en vegt av 266 127 kg. eller 12.5 kg. pr. hud³, og turde man

¹ Svovelsyre og svovelnatrium benyttes i regelen av alle garverier til hudernes forberedning før garvningen.

² Huden av voksne dyr og av større dyr i det hele betegnes almindeligvis med «hud» mens huden av endnu ikke voksne dyr og av mindre dyr betegnes med «skind». Saaledes okse- og kohud, men kalveskind, gjeteskind, faareskind o. s. v.

³ Forøvrig varierer som alt nævnt hudens vegt overordentlig sterkt efter behandlingsmaate og kvalitet. Ifølge opgaver velvillig overlatt av Garvernes Landsforening skulde i 1909 gjennemsnitlig vegten stille sig som følger: Kips 6 kg., vildthuder 25 kg., norske kohuder 16.34 kg. og kalveskind 2.7 kg.

nu gaa ut fra at dette gjennomsnittsforhold var det almindelige, saa skulde der ialt være garvet 209 120 huder av forskjellig slags. — 9 bedrifter som tilsammen forbrukte 26 432 skind har yderligere specificert dette sit forbruk saaledes: 1 717 kalveskind, 21 252 faareskind og 3 463 gjeteskind, mens saadan specificasjon manglet for de øvrige 7 bedrifters vedkommende¹.

Av garverierne beredte 32 med 442 arbeidere kun huder, 14 med 139 arbeidere saavel huder som skind og 2 med 5 arbeidere kun skind.

Ved de garverier som ogsaa har opgit sit garvestofforbruk blev der ialt anvendt 173 633 stkr. og 299 225 kg. huder (eller efter en gjennomsnittsvegt av 12.5 kg. tilsammen 197 571 huder) samt 25 618 skind. Ved de 7 garverier som intet har opgit om sit forbruk av garvestoffer blev der anvendt 7 989 stkr. og 44 500 kg. huder (eller efter en gjennomsnittsvegt av 12.5 kg. tilsammen 11 549 huder) samt 19 765 skind.

Under samme forutsætning som tidligere, nemlig at gjennomsnittsvegten pr. hud skulde andrage sig til 12.5 kg., skulde forbruket av huder og skind fordele sig paa de viktigere amter som følger:

Amter.	Huder.			Skind.		
	Antal bedrifter.	Antal huder.	Procent av huder ialt.	Antal bedrifter.	Antal skind.	Procent av skind ialt.
		Stkr.	Pet.		Stkr.	Pet.
Smaalenene	1	8 000	3.8	-	-	-
Kristiania	6	45 460	21.7	2	2 334	5.1
Buskerud	4	4 526	2.2	3	28 465	62.7
Jarlsberg og Larvik	4	6 196	3.0	2	2 150	4.7
Bratsberg ..	2	6 440	3.1	-	-	-
Lister og Mandal	3	65 050	31.1	1	2 000	4.4
Søndre Bergenhus	12	44 193	21.1	1	212	0.5
Bergen	3	5 411	2.6	1	965	2.1
Søndre Trondhjem ...	3	14 155	6.8	2	6 552	14.4

Og efter antallet av forbrukte huder og skind endelig fordeltes garverierne som følger:

(Se tabellen næste side.)

Ved de 48 bedrifter, som saaledes for nogen del har opgit sit raastofforbruk, blev der for egen regning ialt tilvirket færdiggarvet skind og lær for kr. 7 101 646. Herav faldt paa de 41 bedrifter, som har opgit sit forbruk saavel av garvestoffer som av huder og skind, kr. 6 703 393 og paa de 7 bedrifter, som bare har opgit forbruket av huder og skind, kr. 398 253. Desuten opgav 13 bedrifter at ha utført leiegarvning for ialt kr. 40 717. Av de 41 førstnævnte garverier opgav

¹ Kfr. note side 5.

Størrelsesgrupper.	Huder.		Skind.	
	Antal bedrifter.	Deres forbruk.	Antal bedrifter.	Deres forbruk.
		Stkr.		Stkr.
Mindre end 100 stkr. forbrukte	1	50	-	-
100— 499 « —	5	1 630	1	212
500— 999 « —	7	4 833	9	6 475
1 000— 2 499 « —	13	20 086	3	5 079
2 500— 4 999 « —	11	37 113	-	-
5 000— 9 999 « —	3	25 681	2	13 852
10 000—24 999 « —	4	61 483	1	19 765
25 000 stkr. og mere —	2	58 244	-	-
Ialt	46	209 120	16	45 383

de 11 at ha utført leiarbeide for tilsammen kr. 36 117, av de 7 sidstnævnte 1 at ha utført leigarvning for kr. 3 800 og endelig av de 3 for hvilke øvrige opplysninger mangler opgav 1 at ha utført leigarvning for kr. 800.

Paa de forskjellige lærsorter fordelte forøvrig produksjonsværdien sig som følger:

Overlær	kr. 1 251 206
Saale- og bindsaalelær	« 5 648 391
Herav: saalelær	kr. 5 479 335
bindsaalelær	« 169 056
Lær uten nærmere spesifikasjon.....	« 56 777
Pakningslær, limlær etc.	« 11 500
Skind.....	« 131 119
Avfalds- og biprodukter.....	« 2 653
Ialt	kr. 7 101 646

Og desuten blev der ved 2 garverier ogsaa tilvirket waterproof og trætøfler til en værdi av kr. 17 500.

Overlær blev ialt tilvirket av 32 garverier med 305 arbeidere. Herav tilvirket 6 garverier med 43 arbeidere kun overlær, 17 garverier saavel overlær som andet lær, 8 garverier overlær, andet lær og skind og 1 garveri endelig overlær og skind. — 21 av disse garverier opgav sin produktion av overlær i sider og værdi (76 821 sider til en værdi av kr. 685 249 eller i gjennomsnit pr. side kr. 8.92), 5 opgav kun produksjonsværdi (kr. 265 017) og 6 opgav produksjonen i kg. og værdi (93 104 kg. til en værdi av kr. 300 940 eller i gjennomsnit pr. kg. kr. 3.23). Tør man nu anta at alt overlær er blit avsat til disse samme gjennomsnitspriser skulde der ved de garverier hvorfor man har produksjons-

opgaver i 1909 ialt være tilvirket 140 273 sider eller 384 208 kg. overlær til en samlet værdi av kr. 1 251 206¹.

Saaale- og bindsaaalelær blev ialt tilvirket av 36 garverier med 506 arbeidere. Herav tilvirket 11 garverier med 249 arbeidere kun saale- og bindsaaalelær, 17 garverier saale- og bindsaaalelær tillikemed andre lærsorter og 8 garverier saale- og bindsaaalelær tillikemed andre lærsorter og skind. — 15 av disse bedrifter opgav sin produktion av saalelær i sider og værdi (191 253 sider til en værdi av kr. 4 623 475 eller i gjennemsnit pr. side kr. 24.17). 5 opgav bare produktionens værdi (kr. 174 486) og 9 opgav produktionen i kg. og værdi (295 457 kg. til en værdi av kr. 681 374 eller i gjennemsnit pr. kg. kr. 2.31). For bindsaaalelærs vedkommende opgav 9 bedrifter sin produktion i sider og værdi (11 338 sider til en værdi av kr. 90 086 eller pr. side kr. 8.12), 1 opgav bare produktionens værdi (kr. 36 383) og 4 opgav produktionen i kg. og værdi (26 191 kg. til en værdi av kr. 66 273). Antar man her likesom for overlær at alt saale- og bindsaaalelær er avsat til disse gjennemsnittspriser skulde der ved de garverier hvorfor man har produksionsopgaver i 1909 ialt være tilvirket 225 083 sider eller 2 372 496 kg. saalelær til en samlet værdi av kr. 5 479 335 og 21 064 sider eller 61 391 kg. bindsaaalelær til en samlet værdi av kr. 169 056.

Skind blev ialt beredt av 12 garverier med 173 arbeidere. Herav garvet 1 bedrift med 2 arbeidere kun skind, mens de øvrige 11 tillike garvet forskjellige slags lærsorter². 11 av skindgarverierne opgav sin produktion i stykker og værdi (35 215 stkr. til en værdi av kr. 129 912 eller i gjennemsnit pr. skind kr. 3.69) og 1 garveri opgav produktionen i kg. og værdi (320 kg. til en værdi av kr. 1 207 eller i gjennemsnit pr. kg. kr. 3.74). Beregnet paa samme maate som for overlær, saalelær og bindsaaalelær skulde der ved de garverier hvorfor man har produksionsopgaver i 1909 være tilvirket ialt 35 542 skind til en værdi av kr. 131 119.

Efter produktionsværdiens størrelse fordeltes garverierne og deres arbeiderantal som følger:

(Se tabellen næste side.)

Hvad endelig produktionens geografiske fordeling angaar saa stod Lister og Mandal amts 4 garverier med en produktionsværdi av kr. 3 113 000 høiest. Forøvrig fordelte produktionen sig paa de enkelte amter som følger³:

1 mill.—2 mill. kr. Kristiania (6) og Søndre Bergenhus (12).

250 000—499 000 « Søndre Trondhjem (2).

100 000—249 000 kr. Buskerud (2), Bratsberg (2), Smaalenene (1), Bergen (3) og Jarlsberg og Larvik (4).

50 000— 99 000 « Hedemarken (3) og Kristians (2).

Under 50 000 « Nedenes (1), Nordre Trondhjem (1), Stavanger (2) og Romsdal (1).

¹ 3 bedrifter opgav sin produktion saavel i kg. som i sider og gjennemsnittsvekten utregnet herav blev 2.75 kg. pr. side. Omregner man efter dette forhold de opgivne kg. overlær til sider og utregner disse sidstes gjennemsnitpris, findes denne at være kr. 8.89 pr. side. Den ovenfor benyttede gjennemsnitpris — kr. 8.92 — vil saaledes neppe avvike meget fra det virkelige forhold.

² Kfr. note side 5.

³ De i parentes tilføiede tal angir garveriernes antal i vedkommende amt.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Arbeids- styrke.	Produktions- værdi.
			Kr.
Under 5 000 kr.	4	11	13 060
5 000— 9 999 «	4	9	29 464
10 000— 24 999 «	8	31	136 187
25 000— 49 999 «	8	41	282 688
50 000— 99 999 »	11	80	804 074
100 000—249 999 «	7	119	964 257
250 000—499 999 «	2	69	723 557
500 000—999 999 «	2	85	1 449 000
1 000 000 kr. og derover	2	141	2 699 359
Bedrifter med uopgit værdi	3	12	-
Ialt	51	598	7 101 646

Som alt nævnt findes der ved siden av disse fabrikmæssig drevne garverier ogsaa en række mindre haandverksmæssige bedrifter. Nogen fuldstændige opgaver over haandverksgarveriernes produktion har man imidlertid ikke, idet Haandverkstællingen kun avfordret de mestere produktionsopgaver, som beskjæftiget leiet arbeidshjælp eller anvendte mekanisk drivkraft, og selv for disse bedrifters vedkommende mangler produktionsopgaver for flere. Av de 243 haandverksgarverier var der saaledes kun 137 som beskjæftiget leiet arbeidshjælp (347 svender og lærlinger) og av disse er det kun 109 med 275 svender og lærlinger som har opgit sin produktion, nemlig til kr. 2 040 941. Men heri er der imidlertid for en ikke ubetydelig del ogsaa medregnet leiearbeide. 22 bedrifter med 59 mestere, svender og lærlinger utførte saaledes kun leiegarvning (herfor betaltes kr. 196 053), 70 bedrifter med 290 mestere, svender og lærlinger garvet kun for egen regning (tilvirket færdiggarvet skind og lær for kr. 1 752 088) og 7 bedrifter endelig med 25 mestere, svender og lærlinger utførte begge dele (leieløn, og værdi av skind og lær garvet for egen regning kr. 92 800). Under forutsætning av at dette sidste beløp fordeler sig paa leiearbeide og arbeide for egen regning efter samme forhold som ved de 92 førstnævnte skulde de haandverksgarveriere, som har avgit opgaver ialt ha garvet huder og skind for egen regning til et beløp av kr. 1 835 608 og ha utført leiegarvning for kr. 205 333 eller pr. arbeider henholdsvis kr. 4 895 og kr. 548. Turde man nu gaa ut fra at dette ogsaa hadde været gjennemsnittsproduksjonen ved de øvrige som hovederhverv drevne garverier skulde i 1909 ved haandverksgarverierne være garvet huder og skind for egen regning til et beløp av kr. 2 858 663 og for andre til et beløp av kr. 329 865.

I den samlede garveriindustri skulde der efter dette ialt være garvet for egen regning huder og skind til en samlet værdi av kr. 9 960 309 samt være utført leiegarvning for kr. 370 582. Antar man til slutning at ved garvningen bearbei-

delsesværdien utgjør ca. 35 pct. i gjennemsnit¹ skulde den samlede værdi av de ved leiegarvningen bearbejdede huder og skind andrage sig til kr. 1 058 800 og værdien av garveriernes samlede produktion følgerig til kr. 11 019 109, hvortil endelig til slutning kommer de vistnok høist ubetydelige lærmængder, der er garvet ved de som bierhverv drevne haandverksgarverier.

Av uberedte huder og skind indførtes der i det heromhandlede aar for kr. 9 448 100 og av beredte for kr. 3 402 300. I 1912 androg indførselen til henholdsvis kr. 10 926 200 og kr. 5 084 100. Utførselen av uberedte huder og skind beløp sig i 1909 til kr. 8 262 200 og av beredte til kr. 127 600. I 1912 utgjorde utførselen henholdsvis kr. 10 450 700 og kr. 104 900.

Skoindustrien.

	Raastofopgaver opgit av	Raastofopgaver mangler for
Antal bedrifter	23	10
Med antal arbeidere	1 218	529

Næsten $\frac{1}{3}$ av skofabrikkerne har saaledes ingen opgaver avgit om sit raastof-forbruk, og desuten kommer hertil ogsaa de to førnævnte bedrifter som negtet at avgit opgaver og som i 1910 beskjeftiget 419 arbeidere.

Ogsaa ved bearbejdelsen av denne industrigrupes raastofopgaver har de meget uensartede mængdeangivelser forvoldt vanskeligheter. Nogen fabrikker har saaledes kun opgit sit skind- og lærforbruk i værdi, andre derimot i kg. eller i kvadratfot, og atter andre endelig saavel i værdi som i kg. eller kvadratfot. 15 bedrifter med 806 arbeidere har saaledes kun opgit forbruket i værdi (kr. 2 389 537), 2 bedrifter med 54 arbeidere har opgit forbruket saavel i værdi som i kg. og kvadratfot (18 802 kg. samt 56 809 f² til en samlet værdi av kr. 80 180) og 6 bedrifter med 353 arbeidere har opgit forbruket kun i kg. og kvadratfot (179 035 kg. samt 425 241 f²). — Ved de 17 bedrifter som saaledes har opgit sit skind- og lærforbruks værdi beløp altsaa dette sig til kr. 2 469 717 eller pr. arbejder kr. 2 872. Gaar man ut fra at der ogsaa ved de øvrige skofabrikker var et tilsvarende forbruk av skind og lær skulde der i 1909 ved de fabrikmæssig drevne skomakerier (de 2 som overhodet ingen opgaver har avgit iberegnet) ialt være forbrukt skind og lær for kr. 5 220 752.

10 bedrifter som har opgit sit skind og lærforbruk til kr. 881 970 har yderligere specificert dette saaledes: for kr. 472 809 saale- og bindsaalelær og for kr. 409 161 overlær og skind, mens de 5 øvrige, som opgav værdien av sit skind- og lærforbruk ingen yderligere spesifikasjon har meddelt. De 8 bedrifter som

¹ Opgit av Garvernes Landsforening som det i 1909 almindelige forhold.

opgav sit skind- og lærforbrug i kg. og kvadratfot har specificeret dette saaledes: 177 159 kg. saale- og bindsaalelær og 20 678 kg. samt 482 052 f² overlær og skind. De 20 678 kg. blev opgit at være fettlær.

Foruten de heromhandlede raastoffer opgav 15 fabrikker som tilsammen anvendte skind og lær for kr. 2 202 683 ogsaa at ha forbrukt forsaker, traad, bek, kroker, maljer o. s. v. for tilsammen kr. 197 384 eller gennemsnitlig for hvert 1 000 kr. anvendt til skind og lær kr. 89.61. Tør man gaa ut fra at dette forhold ogsaa har gjort sig gjældende ved de øvrige bedrifter saa skulde der altsaa ved samtlige skofabrikker ialt være forbrukt raastoffer for kr. 5 664 620 (hvorav for 443 868 kr. forsaker etc.).

Samtlige de fabrikker som har opgit sit raastofforbrug har opgit sin produktion, og desuten er saadanne opgaver ogsaa meddelt av 9 andre fabrikker med 523 arbeidere, mens saadanne opgaver mangler kun for 1, eller naar ogsaa de to bedrifter som negtet at avgi opgaver medregnes, for 3 skofabrikker med 425 arbeidere.

Ved de 17 bedrifter som hadde opgit kun værdien av sit skind- og lærforbrug blev der tilvirket skotøi for kr. 3 557 896; ved de 6 bedrifter, som hadde opgit kun mængden av sit skind- og lærforbrug, blev der tilvirket skotøi for kr. 1 447 859 og ved de 9 bedrifter som intet raastofforbrug har opgit blev der endelig tilvirket skotøi for kr. 1 917 556. Ved samtlige her nævnte skofabrikker blev der altsaa tilvirket skotøi for kr. 6 923 311 samt utført reparationsarbeide for kr. 91 484. I gennemsnit blev der saaledes ved de 32 bedrifter som har opgit sin produktion pr. arbeider tilvirket skotøi for kr. 3 976 og utført reparasjoner for kr. 53; og under forutsetning av at dette ogsaa har været tilfældet for de 3 øvrige skofabrikker skulde der i 1909 ved skofabrikkerne ialt være tilvirket nyt skotøi for kr. 8 613 111 samt utført reparasjoner for kr. 114 009. Og endelig blev der desuten ved en filtfabrik og garveri tilvirket filt og trætøfler for kr. 38 420.

Mængden av producet skotøi er opgit av 27 bedrifter med en samlet produktionsværdi av kr. 6 428 360, idet der ved disse bedrifter blev opgit at være tilvirket ialt 1 159 125 par, men hvormeget herav var støvler, sko eller tøfler derom har ingen meddelt oplysninger.

Efter produktionsværdien fordelte forøvrig bedrifterne sig som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Arbeidsstyrke.	Produktionsværdi.
			Kr.
10 000— 24 999 kr.	3	39	50 904
25 000— 49 999 «	6	93	232 226
50 000— 99 999 «	7	219	602 618
100 000—249 999 «	9	423	1 465 395
250 000—499 999 «	4	335	1 474 859
500 000 kr. og mere.....	3	632	3 097 309
Ialt	32	1 741	6 923 311

Mere end $\frac{1}{3}$ av den samlede produktion nemlig kr. 2 553 177 faldt paa de 9 Kristianiafabrikker¹. Forøvrig fordeltes produktionen paa de enkelte amter som følger²:

For mere end 1 mill. kr., Bergen (7), Smaalenene (5).
 « 500 000—999 000 « Bratsberg (2).
 « 250 000—499 000 « Søndre Trondhjem (1).
 « 100 000—249 000 « Akershus (1), Hedemarken (1), Jarlsberg og Larvik (2) og Stavanger (2).
 « mindre end 100 000 « Lister og Mandal (2).

Fremdeles drives som alt før nævnt en meget betydelig del av skomaker-virksomheten som haandverk; men likesom for haandverksgarverne har man heller ikke for haandverksskomakerne fuldstændige produktionsopgaver. Av de 7 061 skomakermestere som Haandverkstællingen medregnet skulde saaledes efter tællingens plan de 1 412 avgi produktionsopgaver, mens kun de 979 har opgit saadanne. Av disse haandverksbedrifter tilvirket de 155 med 411 mestere, svender og lærlinger for en væsentlig del nyt skotøi (nyvirke for kr. 513 955 og reparation for kr. 22 965), 37 bedrifter med 100 mestere, svender og lærlinger utførte omtrent udelukkende reparationsarbeide (for kr. 127 054) og 787 med 2 857 mestere, svender og lærlinger utførte begge dele (nyvirke for kr. 3 348 847 og reparation for kr. 891 704). Av disse sidste har imidlertid 292 som har tilvirket nyt skotøi for kr. 1 628 618 ikke set sig istand til at opgi det utførte reparationsarbeides værdi; men dersom man tør gaa ut fra at forholdet mellem nyvirke og reparation har været det samme for alle de 787 bedrifter som har drevet begge dele, skulde værdien av de nævnte 292 bedrifters reparationsarbeide ha beløpet sig til kr. 844 444, og ved samtlige de bedrifter som har avgit produktionsopgaver skulde der altsaa ialt være utført nyvirke for kr. 3 862 802 og reparationsarbeide for kr. 1 886 167, eller pr. arbeider kr. 1 123 i nyvirke og kr. 560 i reparation. Gaar man ut fra at forholdet ogsaa har været det samme ved de øvrige bedrifter som skulde ha avgit produktionsopgaver, saa skulde der i 1910 ved de haandverksbedrifter som sysselsætter leiet arbeidshjælp ialt være tilvirket for kr. 5 168 851 nyt skotøi og være reparert for kr. 2 537 447.

Med nogen grad av sikkerhet lar det sig imidlertid neppe gjøre herav at beregne hvad der er producet av de 4 783 skomakermestere som arbeidet alene eller av de 866 som kun drev skomakeriet som bierhverv, om det end maa kunne antages at deres virksomhet for en væsentlig del har bestaaet i reparationsarbeide.

I det heromhandlede aar indførtes der skotøi for kr. 646 600 og utførtes der for kr. 14 300. I 1912 androg ind- og utførsel sig til respektive kr. 1 155 000 og kr. 20 500.

¹ Desuten laa den ene av de 2 store fabrikker, som har negtet at avgi opgaver i Kristiania; den anden laa i Buskerud.

² De i parentes angivne tal opgir antallet av fabrikker i vedkommende amt.

Skind- og lærindustri forøvrig.

Som alt tidligere nævnt omfatter denne gruppe 1 reiseeffektfabrik, 2 porteføljefabriker, 1 remfabrik, 1 hanskefabrik, 1 fabrik for tilvirkning av skotøirekvisita og endelig 5 barkemøller og stamper. Av disse bedrifter er det kun de 2 porteføljefabriker, den ene hanskefabrik og 2 av barkemøllerne som har avgitt raastofoppgaver. Disses raastofforbruk var: 188 000 kr. i skind og lær samt 170 560 kg. uskaaret bark.

Produktionsoppgaver derimot er foruten av disse 5 bedrifter, ogsaa avgitt av reiseeffektfabrikken samt fabrikken for tilvirkning av skotøirekvisita. Ialt beløp produktionsværdien ved de 7 bedrifter sig til kr. 856 326, hvorav skind- og lærarbeider for kr. 845 534 og raspet garvebark for kr. 10 792. — De 3 øvrige barkemøller drev kun leiearbeide, og blev der av disse tillikemed en av de førnævnte i 1909 ialt raspet bark for kr. 5 332.

Ogsaa til denne gruppe hører der en del haandverksmessige bedrifter, nemlig salmakerne. Av de 375 salmakermestere som Haandverkstællingen omfatter var det kun 146 som beskjeftiget leiet arbeidshjælp, nemlig 539 mestere, svender og lærlinger, og av disse igjen er det kun de 75 med 273 mestere, svender og lærlinger som har avgitt produktionsoppgaver. Ialt blev der av disse sidste utført salmakerarbeide til en værdi av kr. 548 097. Herav blev kr. 252 637 opgitt at være værdien av forskjellige salmakervarer saasom sæler, svøper, reiseeffekter, porteføljer, madrasser o. s. v. og kr. 123 311 at være betaling for utført stopning, tapetsering, drapering o. s. v., mens der for de resterende kr. 172 449 ingen spesifikasjon blev opgitt. Tør man gaa ut fra at dette sidste beløp fordeler sig paa eget arbeide og leiearbeide efter det samme forhold som ved de bedrifter, som har opgitt denne spesifikasjon skulde de 75 salmakeriers produktion fordele sig som følger: arbeide utført for egen regning kr. 368 168 og arbeide utført for andre kr. 180 219 eller pr. arbeider henholdsvis kr. 1 348 og kr. 660. Gaar man endelig ut fra at forholdet har været det samme ved de øvrige salmakerier som skulde ha avgitt produktionsoppgaver, skulde i 1910 værdien av produktionen ved de salmakerier som anvendte leiet arbeidshjælp ha andraget til kr. 726 736 for egen regning og leiearbeide til en værdi av kr. 355 779.

Skind- og lærindustrien.

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Garverier.	Skotøi- fabrikker.	Lær- industri forøvrig.	Barke- møller og barke- stamper.	Skind- og lærindustri ialt.
I. Antal bedrifter.					
a) Riket ialt	51	33	6	5	95
b) Rikets bygder	26	1	-	1	28
c) Rikets byer	25	32	6	4	67
d) De enkelte amter:					
Smaalenene	2	5	1	-	8
Akershus	-	1	-	-	1
Kristiania	6	9	5	1	21
Hedemarken	3	1	-	1	5
Kristians	2	-	-	-	2
Buskerud	4	-	-	-	4
Jarlsberg og Larvik	4	2	-	-	6
Bratsberg	2	2	-	1	5
Nedenes	2	-	-	1	3
Lister og Mandal	4	2	-	-	6
Stavanger	2	2	-	-	4
Søndre Bergenhus	13	-	-	-	13
Bergen	3	7	-	-	10
Romsdal	1	-	-	1	2
Søndre Trondhjem	2	2	-	-	4
Nordre Trondhjem	1	-	-	-	1
II. Arbeiderantal og antal dagsverk.					
a) Samlet arbeiderantal ¹ ..	598	1 747	345	15	2 705
Herav:					
Personer i overordnet stilling..	62	38	9	5	114
Underbestyrere, ingeniører o. l.	12	12	7	-	31
Kontorister, regnskapsførere o.l.	30	69	22	-	121
Formænd o. l.	18	67	10	-	95
Arbeidere og lærlinger	476	1 561	297	10	2 344
b) Rikets bygder	256	37	-	2	295
c) Rikets byer	342	1 710	345	13	2 410
d) De enkelte amter:					
Smaalenene	18	401	79	-	498
Akershus	-	37	-	-	37
Kristiania	111	581	266	3	961

¹ Gjennemsnittlig i driftstiden.

Skind- og lærindustrien. (Forts.)

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Garverier.	Skotøi-fabrikker.	Lær-industri forøvrig.	Barke-møller og barke-stamper.	Skind- og lærindustri ialt.
II. Arbejderantal og antal dagsverk. (Forts.)					
Hedemarken	12	57	-	2	71
Kristians	12	-	-	-	12
Buskerud	31	-	-	-	31
Jarlsberg og Larvik	20	44	-	-	64
Bratsberg.....	11	145	-	5	161
Nedenes	9	-	-	3	12
Lister og Mandal	179	30	-	-	209
Stavanger	5	55	-	-	60
Søndre Bergenhus... ..	119	-	-	-	119
Bergen	11	317	-	-	328
Romsdal	5	-	-	2	7
Søndre Trondhjem	49	80	-	-	129
Nordre Trondhjem	6	-	-	-	6
e) Samlet antal dagsverk..	177 276	514 584	101 052	1 416	794 328
III. Anvendte raastoffer.					
a) Raastofopgaver avgit av:					
Antal bedrifter	48	23	3	2	76
Med antal arbeidere.....	586	1 218	169	8	1 981
b) Anvendt mængde raastoffer ¹ :					
Ostindiske huder..... { stkr.	32 391 +	-	-	-	32 391 +
{ kg.	33 000	-	-	-	33 000
Vildthuder stkr.	77 953	-	-	-	77 953
Norske huder stkr.	10 894	-	-	-	10 894
Huder, uten nærmere be- { stkr.	60 384 +	-	-	-	60 384 +
tegnelse { kg.	310 725	-	-	-	310 725
Skind, uberedt stkr.	45 383	-	-	-	45 383
Saale- og bindsaalelær.. { kg.	-	177 159 +	-	-	177 159 +
{ kr.	-	472 809	-	-	472 809
Fettlær { kg.	-	20 678 +	-	-	20 678 +
{ kr.	-	46 820	-	-	46 820
Skind, beredt { f ²	-	482 052 +	-	-	482 052 +
{ kr.	-	362 341	-	-	362 341

¹ Som følge av raastofopgavernes uensartede mængdeangivelser har det ikke latt sig gjøre at samle disse i store grupper med ensartet benævning, og man har derfor maattet avgi opgaverne efter de mængdeangivelser originalopgaverne har benyttet; kfr. forøvrig indledningen side 5 og 6.

Skind- og lærindustrien. (Forts.)

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Garverier.	Skotøi-fabrikker.	Lær-industri forøvrig.	Barke-møller og barke-stamper.	Skind- og lærindustri ialt.
III. Anvendte raastoffer. (Forts.)					
Lær og beredt skind uten nærmere betegnelse..... kr.	-	1 507 568	¹ 188 000	-	1 695 568
Bark og træ, uraspert kg.	-	-	-	170 560	170 560
Bark og træ, raspet { kg. ² 4 742 504+	-	-	-	-	4 742 504+
{ kr. 12 033	-	-	-	-	12 033
Ekstrakter { kg. 302 261 +	-	-	-	-	302 261 +
{ kr. 841	-	-	-	-	841
Fettstoffer { kg. 42 054 +	-	-	-	-	42 054 +
{ kr. 3 790	-	-	3 000	-	6 790
Kemikalier..... { kg. 27 775 +	-	-	-	-	27 775 +
{ kr. 37 124	-	-	3 000	-	40 124
c) Raastofopgaver mangler for:					
Antal bedrifter.....	3	10	3	3	19
Med antal arbeidere	12	529	176	7	724
IV. Produksjon.					
a) Produktionsopgaver er avgitt av:					
Antal bedrifter.....	49	32	5	5	91
Med antal arbeidere.....	592	1 741	266	15	2 614
b) Produktionsværdi (for egen regning)..... kr.					
Herav:	7 119 146	6 923 311	845 534	10 792	14 898 783
Overlær	1 251 206	-	-	-	1 251 206
Saalelær	5 479 335	-	-	-	5 479 335
Bindsaalelær	169 056	-	-	-	169 056
Andet lær	11 500	-	-	-	11 500
Lær, uten nærmere betegnelse «	56 777	-	-	-	56 777
Skind	131 119	-	-	-	131 119
Skotøi.....	-	6 923 311	-	-	6 923 311
Lærvarer forøvrig.....	-	-	818 534	-	818 534
Bark, raspet.....	-	-	-	10 792	10 792
Diverse avfalls- og biprodukter	20 153	-	27 000	-	47 153
c) Leie- og reparationsarbeide..... kr.					
	40 717	91 484	-	5 332	137 533
d) Produktionsopgaver mangler for:					
Antal bedrifter	2	1	1	-	4
Med antal arbeidere	6	6	79	-	91

¹ Heri medregnet en større hanskefabriks forbruk av uberedt skind.² Heri medregnet et quebrachorasperis forbruk av uraspert quebracho.

Tekstilindustrien.

Den i Fabrik-tællingens hefte I benyttede gruppeinddeling har vist sig mindre hensigtsmæssig. Dels var de opstillede undergrupper for vide, saaledes at de vilde ha omfattet uensartede produktionsgreener, og dels for snevre, saaledes at enkelte bedrifter maatte henføres til 2 eller flere av dem. Gruppen uldvarefabrikker omfatter saaledes ikke alene de bedrifter, som driver uldspindier forenet med væverier, men ogsaa de, som kun driver spindier eller kun væveri. Man har derfor fundet det heldigst at omarbejde inddelingen noget, saaledes at bedrifter med helt ensartet produktion blev at henføre til samme grupper. Med denne nye gruppeinddeling fordeles bedrifter og arbejdere som følger:

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.
Uldspindier	16	200
Uldspindier forenet med væverier ..	50	2 996
Uldvæverier	3	157
Bomuldsspindier	1	89
Bomuldsspindier forenet med væverier	3	1 794
Bomuldsvæverier.....	5	377
Uld- og bomuldsspindier og væverier	7	1 442
Uld- og bomuldsvæverier	2	14
Gardin- og blondefabrikker	3	253
Trikotagefabrikker	14	988
Snor- baand- og lissefabrikker ..	4	269
Fabrikation av plysj, possement etc.	4	38
Fabrikation av shoddy, vat. filt etc.....	12	126
Lin- hamp- og jutespindier og væverier	4	1 016
Repslagerier ..	21	560
Snøre- not- og garnfabrikker	5	127
Sækkesyerier	1	12
Farverier og trykkerier.....	55	328
Ialt	210	10 786

Som det vil sees, rummer dog ogsaa denne inddeling sterkt sammensatte grupper, men da kun de færreste av de kombinerte bedrifter har set sig istand til at fordele de avfordrede opgaver paa virksomhetens forskjellige grener, har det desværre været ugjærlig at indføre en endnu sterkere specifikation.

Til sammenligning kan anføres, at der ifølge Riksforsikringsanstaltens Industristatistik i 1909 arbeidet 10 505 personer ved denne industrigræns 248 bedrifter, og ifølge Fabrikinspektørernes Aarsberetninger i 1908: 10 309 personer ved 230 bedrifter; altsaa en forholdsvis liten uoverensstemmelse, særlig naar hensyn tages til de forskjellige principper, efter hvilke de 3 rækker opgaver er indhentet. Fabriktællingens forholdsvis mindre bedriftsantal har forøvrig sin aarsak i, at byraaet skarpere har sondret mellem fabrikk- og haandverksindustri, mens dens større arbeiderantal i væsentlig grad beror paa, at byraaet i videre utstrækning end fabrikkinspektørerne og Riksforsikringsanstalten medregner personer i overordnet stilling.

Enkelte av de heromhandlede industrigræner blir ogsaa i nogen utstrækning drevet som haandverk, og for disses vedkommende kan det derfor være av interesse at sammenstille fabrikk- og haandverkstællingens resultater:

Bedriftsgrupper.	Fabriktællingen 1909.		Haandverkstællingen 1910.	
	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Antal bedrifter.	Antal mestere og svender.
Repslagere.....	21	560	21	97
Seilmakere	-	-	81	194
Farvere	55	328	109	190
Possementmakere	1	10	9	64
Ialt	77	898	220	545

Rent bortset fra den mindre unøiagtighet, at fabriktællingens opgaver angaar aaret 1909, skulde der i 1910 ialt ha været 430 bedrifter med 11 331 arbeidere, som blev at henregne til denne industri.

Av de bedrifter, som hørte til de her omhandlede industrigrupper, og som fabriktællingen har medregnet, laa ialt 96 (eller 45.7 pct.) i byerne og 114 (eller 54.3 pct.) i bygderne. Av de enkelte amtsdistrikter hadde Søndre Bergenhus de fleste nemlig 28 (14 pct.), dernæst fulgte Stavanger med 24 (11 pct.), Bergen med 20 (10 pct.), Romsdal med 18 (9 pct.) og Kristiania med 17 (8 pct.). Av de enkelte herreder hadde Aker 8, Gjesdal og Haus hver 5 og Fane, Borgund og Strinden hver 4. Av de enkelte byer hadde som nævnt Bergen 20, Kristiania 17, og dernæst fulgte Larvik med 5 og Drammen og Trondhjem hver med 4.

Av arbeidsstyrken derimot faldt den betydeligste del paa Kristiania med 2 429 (eller 23 pct.), dernæst fulgte Søndre Bergenhus med 2 160 (20 pct.), Akershus med 1 484 (14 pct.) og Stavanger amt med 979 (9 pct.).

Av de enkelte herreder hadde Aker 1 452, Gjesdal 343, Borgund 338, Strømmen 285, Haus 241 og Fane 196. Av de enkelte byer hadde som nævnt Kristiania 2 429, dernæst fulgte Bergen med 530, Fredrikshald med 396 og Drammen med 161.

Uldindustrien var av størst betydning i Søndre Bergenhus og Stavanger amter samt i Kristiania by, bomuldsindustrien i Akershus og Smaalenenes amter samt Kristiania by og lin- hamp- og juteindustrien i Kristiania og Bergen samt i Søndre Bergenhus amt.

Av arbeidsstyrken ved den hele gruppes fabrikmæssige bedrifter var 257 indehavere, disponenter, bestyrere og lignende, 133 underbestyrere, verksmestere og lignende, 354 kontorister, regnskapsførere og lignende, 355 arbeidsformænd, og 9 687 (eller 89.8 pct. av den hele gruppes arbeidsstok) egentlige arbeidere og lærlinger. De to sidstnævnte grupper utgjorde saaledes tilsammen 10 042 eller 11.4 pct. av den hele fabrikindustris samlede antal formænd, egentlige arbeidere og lærlinger.

Ialt blev der av arbeidsstyrken ved den samlede tekstilindustri i 1909 ydet 3 185 393 dagsverk eller pr. arbeider 294 dagsverk. I gjennemsnit pr. arbeider faldt der forøvrig ved uldspinderier 273 dagsverk, ved uldspinderier og væverier 300 dagsverk, ved bomuldsspinderier og væverier 299 dagsverk, ved uld- og bomuldsspinderier og væverier 278 dagsverk, ved gardin- og blondefabrikker 294 dagsverk, ved trikotagefabrikker 299 dagsverk, ved snor- baand- og lissefabrikker 300 dagsverk, ved filt- vat- og shoddyfabrikker 295 dagsverk, ved farverier 286 dagsverk, ved lin- hamp- og jutespinderier og væverier samt replagerier 300 dagsverk og ved snøre- not- og garnfabrikker endelig 286 dagsverk pr. arbeider.

De største av denne industrigruppes bedrifter var i gjennemsnit set bomuldsspinderier forenet med væverier, idet der her pr. bedrift faldt 140 555 dagsverk. Dernæst fulgte lin- hamp- og jutespinderier og væverier med 76 200 dagsverk pr. bedrift, uld- og bomuldsspinderier forenet med væverier med 57 255 dagsverk, gardin- og blondefabrikker med 24 814 dagsverk, bomuldsvæverier med 22 620 dagsverk, trikotagefabrikker med 21 095 dagsverk og snor- baand- og lissefabrikker med 20 175 dagsverk, mens ingen av de øvrige grupper hadde saa meget som 20 000 dagsverk pr. bedrift. — Som følge av de mange smaabedrifter den omfatter, kommer saaledes den store hovedgruppe uldspinderier og væverier kun til at opvise 17 958 dagsverk pr. bedrift.

Produktionen.

Ved bearbejdelsen av raastof og produktionsopgaverne har der for denne industrigræns vedkommende meldt sig en særlig vanskelighet deri, at disse bedrifter i saa betydelig grad mottar raastoffer til forædling for fremmede. En række spinderier og væverier utfører saaledes ikke alene spinding for egen regning, men ogsaa i større eller mindre utstrækning for andre. Strengt at holde ut fra hinanden hvad der er benyttet av *i n d k j ø p t e* og hvad av *i n d s e n d t e* raastoffer, har imidlertid for en flerhet av disse bedrifter vist sig at støte paa betydelige

vanskeligheter, og særlig har dette været tilfælde for de uldvæverier, som mottar «filler til vævning», idet disse foruten arbeidet ogsaa har tillagt en del raastoffer som uld og garn. Nogen bedrifter har som følge herav kun set sig istand til at opgi samlet raastofforbruk uten hensyn til, hvad der herav er indkjøpt, og hvad der er indsendt, likesom flere andre av samme grunde ingensomhelst raastofopgaver har avgit. Dette sidste er saaledes tilfælde med samtlige de bedrifter, som kun har utført leiarbeide. — For at opnaa større ensartethet har man for de forholdsvis faa bedrifter, som ogsaa har medregnet indsendte raastoffer, saavidt mulig søkt at utskille disse, saaledes at de endelige opgaver kun kommer til at omfatte de av bedrifterne indkjøpte og i deres produktion anvendte raastoffer.

For produktionens vedkommende har saken stillet sig klarere, idet det opstillede skema nøiagtig sondret mellem produktion for egen regning og leiarbeide. Nogen faa bedrifter har imidlertid ikke helt forstaat dette, eller deres regnskaper har været saaledes ordnet, at det har været dem umulig at ta hensyn til nævnte sontring. Det har derfor hændt, at spørsmålet om produktionen for egen regning er blit besvaret med den hele produktion uten fradrag av leiarbeide. Men under hensyntagen til, hvad forholdet har været ved de øvrige bedrifter, har man saavidt mulig ogsaa for de nævnte fabrikker søkt at utskille leiarbeide, saaledes at for de endelige opgavers vedkommende sontringen mellem leiarbeide og arbeide for egen regning helt skulde være gjennomført. Saavel de endelige raastof- som produktionsopgaver kommer altsaa efter dette kun til at omfatte den del av bedrifternes virksomhet, som gaar ut paa forædling av egne raastoffer, mens man for det utførte leiarbeides vedkommende kun har opgaver over den herfor givne betaling.

For de kombinerte bedrifters vedkommende har her ogsaa meldt sig en anden vanskelighet, den nemlig, at der i almindelighet ikke er avgit raastof- og produktionsopgaver for hver enkelt av bedriftens virksomheter. De fleste kombinerte spindierier og væverier har saaledes kun opgit forbruket av spindestoffer og indkjøpt garn samt produktionen av færdige tøier og solgt shoddy og garn, mens de ingen opgaver har avgit om produktionen av den shoddy og det garn, som er blit tilvirket for senere at benyttes ved eget spindieri eller væveri. Som følge herav har det desværre været umulig at betrakte produktionen ved de enkelte virksomhetsgrener hver for sig, og som alt før nævnt har man maattet innskranke sig til at sammenstille produktionen efter de økonomiske og ikke efter de rent tekniske bedriftsenheter.

Tilslut har ogsaa for denne industrigruppens vedkommende de uensartede mængdeangivelser forvoldt flere vanskeligheter. Saavel av raastoffer som av færdige produkter har saaledes noget været opgit i mængde og noget i værdi, videre noget i kg., noget i pakker, noget i meter og noget i stykker og endelig med hensyn til uld noget i vasket, noget i uvasket og noget i uopgit stand. Saavidt gjørlig har man imidlertid, dels ved at benytte de gjennemsnittsforhold, som har gjort sig gjældende ved andre bedrifter, og dels ved konferanse med saggjyldige forsøkt at omregne opgaverne til mere ensartede mængdeenheter; men helt er desværre dette ikke lyktes.

Uldspinderier og væverier.

Av selvstændige uldspinderier omfatter denne tælling som nævnt 16 med 200 arbejdere, av uldspinderier forenet med uldvæverier 50 med 2 996 arbejdere og av selvstændige uldvæverier 3 med 157 arbejdere. Desuten blev ett uldspinderi drevet i forbindelse med bomuldsspinderi (52 arbejdere), 6 uldspinderier og væverier i forbindelse med bomuldsspinderier og væverier (1 390 arbejdere), 2 uldvæverier i forbindelse med bomuldsvæverier (14 arbejdere) og 5 uldspinderier i forbindelse med trikotagefabrikker (643 arbejdere). Ialt skulde der saaledes i 1909 være tilvirket uldgarn ved 78 spinderier og uldtøier ved 61 væverier.

Av uldspinderierne har de 77 avgit opgaver over de anvendte spindlers antal, mens saadanne opgaver mangler for 1 spinderi med 21 arbejdere. Ved de 77 spinderier blev spindelantallet opgit til ialt 114 045, hvorav for uldspinding 71 990, for bomuldsspinding 20 540 og for spinding uten nærmere betegnelse 21 515¹. Tør man gaa ut fra, at produktionsforholdene ved de bedrifter, som ikke har specificisert spindemaskinerne for uld og bomuld, eller som overhodet ikke har opgit spindlernes antal, har været de samme som ved de øvrige spinderier, skulde antallet av spindler anvendt til uldgarnsspinding ialt ha været 87 444.²

Opgaver over forbruket av raastoffer mangler helt for 22 uldspinderier med 15 270 uldspindler³, mens for de 56 øvrige spinderiers vedkommende⁴ mere eller mindre fuldstændige saadanne opgaver er avgit. De sidstnævntes opgivne raastofforbruk beløp sig til:

¹ Herav tilhørte 7 225 kombinerte uld- og bomuldsspinderier, som tillike var forenet med væverier, og 14 290 kombinerte uld- og bomuldsspinderier, som tillike var forenet med trikotagefabrik.

² Det gjennomsnittlige forbruk av uldspindestoffer pr. spindel var ved 12 uldspinderier, som kun spandt uldgarn for egen regning, 49.7 kg. Det gjennomsnittlige forbruk av raabomuld pr. spindel var ved 7 bomuldsspinderier 39.3 kg. Under forutsætning av, at disse produktionsforhold ogsaa har været de gjældende ved de 9 bedrifter, som har opgit de ovennævnte 21 515 spindler, skulde dette spindelantal fordeles med 15 061 paa uld og 6 454 paa bomuld. — Videre i gjennomsnit faldt der pr. arbeider 18.7 spindler (ved samtlige spinderier), og det ene spinderi, hvorfor saadanne opgaver mangler, skulde altsaa efter dette benytte 393 spindler. — Samtlige spinderiers antal spindler for uldgarnsspinding skulde altsaa ha været 87 444 (71 990 + 15 061 + 393)

³ nemlig de 21 i tabellen opgivne samt ett med 5 000 spindler, som kun har opgit sine væveriers raastofforbruk.

⁴ 46 av dem anvendte finspindemaskiner med tilsammen 56 720 spindler, 9 opgav uld- og bomuldsspindler underrett (disses uldspindelantal er ovenfor sat til 15 061) og 1 opgav ikke spindlernes antal (ovenfor beregnet til 393).

Uld	1 178 778 kg. samt for kr. 385 652
Filler.....	458 957 « — « « 11 000
Kunstuld, shoddy etc.....	592 755 « — « « 102 906
Ubenævnte spindestoffer ...	23 286 « — « « 33 500

Omregnes hele dette raastofforbrug til vægt, og filleforbruget omgjøres til den derav fremstillede shoddy, skulde disse 56 spinderiers forbrug av indkjøpte uld-spindestoffer ialt andrage til 2 481 431 kg., hvorav 1 372 571 kg. uld og 1 108 860 kg. shoddy, kunstuld, kemling etc.¹ Og lægges endelig hertil den mængde uld,

- ¹ I. Forbruget av uld er opgit som følger:
- 35 bedrifter 1 059 278 kg.
 - 14 —«— 385 652 kr.
 - 4 —«— 119 500 kg. værd 247 427 kr. eller kr. 2.07 pr. kg.
 - 1 —«— benyttet bare kunstuld.
 - 2 —«— opgav samlet raastofforbrug til 33 500 kr., og herav utgjorde uld antagelig kr. 15 500.
 - 17 —«— med 7 946 spindler drev kun leiearbeide og har ingen raastoffer opgit.
 - 5 —«— med 6 350 spindler, har intet opgit.

Omregnes værdierne under b) og e) til vægt efter det under c) opgivne forhold, blir de 56 spinderiers samlede forbrug av uld 1 372 571 kg. Men hvor meget herav der var vasket og hvor meget uvasket, derom er ingen opgaver avgit.

Set i forhold til spindlernes antal skulde endelig de 5 bedrifter, som intet hadde opgit, ha forbrukt ca. 121 000 kg. uld.

- II. Forbruget av shoddy, kunstuld, kemling, uldavgald og lign. er ved 25 spinderier opgit som følger:
- 17 bedrifter 502 755 kg.
 - 4 —«— 102 906 kr.
 - 2 —«— 90 000 kg. værd kr. 120 000 eller pr. kg. kr. 1.33.
 - 2 —«— opgav samlet raastofforbrug til 33 500 kr., og herav er antagelig 14 500 kr. shoddy.

Omregnes værdierne under b) og d) til vægt efter det under c) opgivne forhold, blir de 25 spinderiers forbrug av shoddy etc. 681 030 kg.

Dette kvantum shoddy etc. vil dels være indkjøpt og dels tilvirket ved egne fabrikker. Hertil kommer imidlertid den shoddy, som er tilvirket av de bedrifter, som har opgit forbruget av filler. Efter de anvendte maskiner at dømme skulde ialt 40 spinderier ha tilvirket shoddy. Bare 17 har imidlertid opgit sit forbrug av filler, mens de resterende 23 dels ingen opgaver har avgit og dels direkte har opgit de forbrukte kvanta shoddy.

- III. Forbruget av filler er ved de 17 spinderier opgit som følger:
- 12 bedrifter 378 957 kg.
 - 2 —«— 11 000 kr.
 - 1 —«— 80 000 kg. værd 35 547 kr. eller pr. kg. kr. 0.44.
 - 2 —«— opgav samlet raastofforbrug til 33 500 kr., og herav er antagelig 3 500 kr. filler.

Omregnes værdierne under b) og d) til vægt efter det under c) opgivne forhold, blir de 17 spinderiers filleforbrug 491 759 kg.

7 shoddyfabrikker, som tilsammen forbrukte 402 106 kg. filler, opgav herav at ha tilvirket 350 016 kg. shoddy etc. eller pr. kg. filler 0.87 kg. shoddy.

som antagelig er forbrukt ved de 5 spinderier, som har tilvirket garn for egen regning, men som ingen raastofgaver har avgit, saa skulde raastofforbruket ved samtlige de spinderier, som i hvert fald for nogen del har spundet garn for egen regning, andrage til 2 602 431 kg. (se anmerkningens punkt I sidste avsnit). — Heri skulde da være medregnet alle de uldspindestoffer, som disse spinderier har indkjøpt (eller for shoddys vedkommende tilvirket for egen regning); men derimot ikke de, som av kunder er blit indsendt til leiespinding.

Til slutning kan det ha sin interesse ogsaa at søke at beregne dette sidste kvantum uldspindestoffer.

Av samtlige spinderier opgav 12 udelukkende at beskæftige sig med spinding for egen regning. Disse 12 bedrifiers forbruk av uldspindestoffer (uld, kunstuld, shoddy, kemling, uldavgald og til shoddy omgjorte filler) var 1 252 410 kg., og deres finspindemaskiners spindelantal var 25 183. Pr. spindel faldt der saaledes ved disse bedrifter 49.7 kg. uldspindestoffer¹. Hvis man regnet efter dette forhold for de 66 øvrige spinderier, som benyttet finspindemaskiner med tilsammen 62 261 spindler, vilde resultatet imidlertid bli noget for høit, idet beregningen væsentlig er basert paa de største bedrifter, (paa hver av de 12 nævnte faldt der saaledes i gjennemsnit 2 099 spindler, mens der paa hver av de øvrige faldt 929), og disse evner naturligvis at utnytte sine maskiner langt mere effektivt end de mindre. For at naa et mere korrekt resultat har man opdelt materialet noget. Man samler saaledes i en gruppe de bedrifter, som benytter flere end 1 500 spindler, og i en anden de, som benytter et mindre antal. Det samme gjør man med spindestofforbruket ved de 12 bedrifter, som kun har spundet garn for egen regning, og man finder da, at det gjennemsnitlige forbruk pr. spindel ved de 5 av disse, som anvendte mere end 1 500 spindler, beløp sig til 53.6 kg. og ved de 7, som anvendte mindre, til 41.2 kg. Benytter man disse gjennemsnittsforhold paa de 66 bedrifter, som tillike utførte leiearbeide, blir deres forbruk av uldspindestoffer 2 834 000 kg., eller ialt for samtlige uldspinderier ca. 4.1 mill. kg.

Til sammenligning kan forøvrig anføres, at indførselen av uld, shoddy, kemling, uldavgald etc. i 1909 androg til 1 611 570 kg. og av filler til 439 305 kg.² I 1912 androg indførselen til henholdsvis 1 675 230 kg. og 586 122 kg. Omkring halvparten av sit uldforbruk maa saaledes vore spinderier søke dækket ved import.

Tør man gaa ut fra, at dette forhold har været det samme ved samtlige bedrifter, skulde altsaa de ovennævnte 491 759 kg. filler være utbragt i 427 830 kg. shoddy etc. — De heromhandlede 56 spinderiers samlede forbruk av shoddy, kunstuld, kemling etc. skulde altsaa ha været 1 108 860 kg.

¹ Sammenligningsvis kan anføres, at forbruket pr. spindel for Amerikas Forenede Staters vedkommende i 1900 er beregnet til 50.5 kg. for ulds vedkommende og 42.8 kg. for bomulds vedkommende. Jfr. ogsaa anmerkning 2 side 23.

² Herav vil dog den væsentligste del være linfiller til papirfabrikationen.

De 56 spinderier, som har specificert sit forbruk av raastoffer, fordeltes etter dettes størrelse som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Forbruk av spindestoffer.
		Kg.
Under 1 000 kg.....	2	1 199
1 000— 4 999 kg.....	10	30 120
5 000— 9 999 «	9	59 339
10 000— 24 999 «	14	277 371
25 000— 49 999 «	6	233 293
50 000— 99 999 «	6	425 590
100 000—149 999 «	5	660 074
150 000 kg. og mere.....	4	794 445
Sum	56	2 481 431

Av de enkelte amter hadde Søndre Bergenhus det største forbruk av uld-spindestoffer, nemlig 844 416 kg. eller 34 pct. av disse spinderiers samlede forbruk. For de øvrige amter stillet forholdet sig som følger:¹

Mere end 300 000 kg. Stavanger (11).

200 000—299 000 kg. Jarlsberg og Larvik (2) og Kristiania (2).

100 000—199 000 « Buskerud (4), Romsdal (4) og Akershus (2).

50 000— 99 000 « Lister og Mandal (2) og Smaalenene (2).

25 000— 49 000 « Nordre Bergenhus (2).

10 000— 24 000 « Hedemarken (1), Nordre Trondhjem (2) og Nordland (2).

Under 10 000 kg. Tromsø (1), Bratsberg (2) og Kristians (2).

Kun de færreste av spinderierne har meddelt fuldstændige opgaver over sin hele garnproduktion, nemlig 31 eller ca. $\frac{2}{5}$ av samtlige spinderier. Men desuten har yderligere 8 bedrifter avgit nogen produktionsopgaver, nemlig de mængder garn, som er blit tilvirket til salg, mens derimot intet er oplyst om de mængder, som fra spinderiet gaar direkte over til egne væverier. De øvrige spinderier endelig, som dels udelukkende befattet sig med leie-spinding og dels udelukkende med garnspinding for egne væverier, har ingen produktionsopgaver meddelt.

Av de 39 bedrifter, som saaledes har avgit nogen produktionsopgaver, blev der for salg tilvirket 406 045 kg. til en værdi av 1 160 401 kr.², mens der

¹ De i parentes meddelte tal angir spinderiernes antal i vedkommende amt.

² Herav blev 276 605 kg. til en værdi av kr. 847 401 tilvirket ved 9 av de spinderier, som har avgit fuldstændige opgaver, og 129 440 kg. til en værdi av kr. 313 000 ved de 8 spinderier, som kun har opgit sin produktion til salg.

til de egne væverier blev opspundet 1 597 246 kg.¹ til en antagelig værdi av kr. 4 488 261.²

Det kan ha sin interesse ved en beregning ogsaa at forsøke at finde den samlede garnproduktion.

21 av de uldspinderier, som har avgit helt fuldstændige produktionsopgaver, har tillike ogsaa opgit de til denne produktion medgaaede raastoffer, nemlig 1 353 241 kg. uldspindestoffer, som er opspundet til 1 226 199 kg. garn. Av hvert kg. spindestoffer er der saaledes i gjennemsnit tilvirket 0.9 kg. garn. Under forutsætning av, at dette produktionsforhold har været det almindelige ved samtlige uldspinderier, skulde der altsaa ved de 56 bedrifter, som har opgit sit raastofforbruk,³ være tilvirket 2 233 288 kg. garn av de forskjelligste kvaliteter. Og resultatet av samtlige uldspinderiers produktion (leiespinding iberegnet) skulde altsaa endelig ha været, at der av 4.1 mill. kg. spindestoffer blev tilvirket omkring 3.7 mill. kg. garn til en antagelig værdi av mellem 9 og 10 mill. kr.

Til sammenligning kan til slutning anføres, at der i 1909 blev indført 931 088 kg. uldgarn. Den indenlandske produktion maa saaledes ha dækket $\frac{4}{5}$ av det hele forbruk. I 1912 var indførselen oppe i 1 182 503 kg.

Som alt nævnt blev uldtøier tilvirket ved 61 væverier, hvorav de 5 kun drev væveri og de 56 tillike spinderi.

Ved disse 61 væverier blev der ialt benyttet 1 952 vævstoler, hvorav 1 239 var for uldvævning, 524 for bomuldsvævning og 189 for vævning uten nærmere betegnelse. Tør man gaar ut fra, at produktionsforholdene ved de bedrifter, som ikke har spesifisert vævstolene for uld og bomuld, har været de samme som ved de øvrige væverier, skulde antallet av vævstoler anvendt ved uldtøisvævning ialt ha været 1 419.⁴ Hvor mange herav der var for vævning av dobbelt og hvor mange for vævning av enkelt bredde, derom har man ingen opgaver.

Opgaver over forbruket av raastoffer mangler helt for 14 væverier.⁵ Ved de øvrige 47 er raastofforbruket opgit til:

Uldgarn av egen produktion	1 582 016 kg.
Indkjøpt uldgarn	542 055 « samt 350 kr.
—«— bomuldsgarn	450 164 « — 100 «

¹ Heri er nogen mindre mængder halvulds-garn medregnet.

² Bare 18 spindrier har opgit sin hele garnproduktionsværdi, nemlig 492 083 kg. garn værd kr. 1 382 775 eller i gjennemsnit pr. kg. garn 2.81 kr.

³ Nemlig 2 481 431 kg., konf. side 24.

⁴ Det gjennomsnitlige forbruk av uldgarn pr. vævstol var ved 4 væverier, som kun vævet for egen regning, 1 434 kg. Det gjennomsnitlige forbruk av bomuldsgarn ved 5 væverier var 1 150 kg. Under forutsætning av, at disse produktionsforhold ogsaa var de gjældende ved de 5 væverier, som har opgit ovennævnte 189 vævstoler, skulde disse fordeles med 180 for uld og 9 for bomuld.

⁵ Hvorav de 5 kun drev leievævning.

eller naar uldgarnets værdi sættes til kr. 2.81 og bomuldsgarns værdi til kr. 1.88, ialt 2 574 235 kg. garn.¹

Efter forbruket av indkjøpt og selvproducert garn fordelte væverierne og deres raastofforbruk sig som følger:

	Indkjøpt garn.	Selvproducert garn.
	Kg.	Kg.
22 bedrifter opgav kun indkjøpt garn	² 328 666	-
28 — — indkjøpt og selvproducert garn ...	663 553	1 483 016
2 — — kun selvproducert garn.....	-	99 000
14 — — intet.....	-	-

Efter forbruket av uld- og bomuldsgarn fordelte væverierne sig som følger:

	Uldgarn.	Bomulds- garn.
	Kg.	Kg.
6 bedrifter brukte kun uldgarn	489 000	-
41 — — uld- og bomuldsgarn.....	³ 1 635 071	⁴ 450 164
14 — — har intet opgit.....	-	-

Naturligvis vilde det ogsaa ha været av interesse at bestemme samtlige uld-
væveriers raastofforbruk; men da de avgivne opgaver er saa mangelfulde, lar dette
sig med nogen grad av nøagtighet vanskelig gjøre. Vævstolene kan saaledes ikke
benyttes som beregningsgrundlag, da de som før nævnt kan være baade av dobbelt
og av enkelt bredde, uten dog at noget herom er oplyst. Heller ikke kan arbeids-
styrken benyttes, da saa mange væverier blir drevet i forbindelse med anden
virksomhet, hvis arbeidere ogsaa er medregnet. Og endelig kan heller ikke den
samlede produktion benyttes, da den, som senere skal vises, ikke lar sig bestemme.

¹ Angaaende beregningen av den opgivne pris paa uldgarn se side 27, anm. 2 og paa bomuldsgarn se side 32.

² Samt for 450 kr.

³ Samt for 350 kr.

⁴ Samt for 100 kr.

Samtlige de 61 væverier, som denne statistik omfatter, har meddelt nogen opgaver over sin produktion. 16 bedrifter oplyste saaledes kun at tilvirke tøier for egen regning (for kr. 5 403 226), 38 at de ogsaa utførte leiearbeide (for kr. 4 292 976 tøier for egen regning samt leiearbeide for kr. 1 468 674), og de sidste 7 endelig at de kun utførte leiearbeide (for kr. 319 838). Ialt skulde altsaa de 61 væverier for egen regning ha tilvirket uldtøier til en samlet værdi av kr. 9 696 202, samt utført leiearbeide for kr. 1 788 512. Om dette sidste beløb gjælder det imidlertid, at det vistnok for en større del omfatter betaling for leiespinding, idet de kombinerte spinderier og væverier ikke har holdt leiespinding og vævning ut fra hinanden, men kun opgit leiearbeide underrett. — Som følge av dette sidste forhold vil det desværre være ugjærlig med nogen grad av sikkerhet at søke at beregne værdien av de tøier, væverierne har tilvirket som leiearbeide.

Av de 54 uldvæverier, som har tilvirket tøier for egen regning (som nævnt for kr. 9 696 202), har samtlige ogsaa avgit mængde-opgaver. 51 har saaledes opgit at væve 4 135 256 m. forskjellige slags tøier til en værdi av 8 823 803 kr. og 29 at væve 282 223 stkr. tepper, plæd, forklær, sjal etc. til en værdi av 872 399 kr. Paa de forskjellige slags tøier fordeles forøvrig produktionen som følger:

Cheviot	kr.	682 663
Vadmel	«	288 933
Kjole- og dragtstoffer (inkl. klæde og verken) ..	«	1 158 172
Forskjellige slags dresstøier	«	3 822 247
Floneller	«	95 126
Kamgarnstøier uten anden betegnelse	«	345 529
Tøier uspecifisert	«	2 431 133
Uldtepper, lækkener og lign.	«	723 420
Sjaler, plæd og andre tepper	«	148 979

Ialt kr. 9 696 202

Desuten opgav endelig 4 av de heromhandlede væverier ogsaa at tilvirke forskjellige slags bomuldstøier (for kr. 2 124 710), 4 at tilvirke forskjellige uld- og trikotagevarer (for kr. 367 661), og 1 at tilvirke shoddy til salg (for kr. 29 000).

Ved de 54 væverier, som vævet tøier for egen regning, fordeltes produktionsværdien efter bedrifternes størrelse som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Værdi.
			Kr.
Under 5 000 kr.	3	29	5 900
5 000— 9 999 kr.	7	87	49 035
10 000— 24 999 «	8	180	150 443
25 000— 49 999 «	5	184	176 571
50 000— 99 999 «	9	372	652 539
100 000—249 999 «	8	466	1 091 577
250 000—499 999 «	6	807	2 042 000
500 000—749 999 «	6	1 704	3 629 800
750 000—1 mill. «	2	539	1 898 337
Sum	54	4 368	9 696 202

Mens ved de 45 væverier, som utførte leiearbeide, værdien av dette fordeltes som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Værdi.
			Kr.
Under 5 000 kr.	3	52	10 530
5 000— 9 999 kr. ..	5	60	39 125
10 000— 24 999 «	14	509	237 922
25 000— 49 999 «	13	766	451 655
50 000— 99 999 «	8	474	485 701
100 000—499 999 «	2	330	563 579
Sum	45	2 191	1 788 512

Av den samlede produktion for egen regning faldt der paa 12 væverier i Søndre Bergenhus amt kr. 3 775 199 eller 38.2 pct. Paa amterne forøvrig fordelte produktionen sig som følger:¹

1 mill.—2 mill. kr. Stavanger (10) og Jarlsberg og Larvik (3).

500 000—999 000 kr. Kristiania (2), Romsdal (4) og Akershus (2).

250 000—499 000 « Buskerud (2) og Lister og Mandal (2).

50 000— 99 000 « Nordre Trondhjem (2), Kristians (6), Bergen (1), Tromsø (1),
Nordland (2) og Nordre Bergenhus (2).

Mindre end 50 000 kr. Bratsberg (2) og Smaalenene (1).

¹ De i parentes tilføiede tal angir væveriernes antal i vedkommende amt.

Og endelig fordelte værdien av det utførte leiearbeide sig paa de enkelte amter som følger:

500 000—999 000 kr.	Stavanger (10).
100 000—249 000 «	Nordre Trondhjem (3), Søndre Trondhjem (1), Lister og Mandal (2) og Søndre Bergenhus (7).
50 000— 99 000 «	Kristians (6), Nordre Bergenhus (2), Nordland (2), Tromsø (1) og Romsdal (3).
Mindre end 50 000 kr.	Hedemarken (2), Akershus (2), Buskerud (1), Nedenes (1) og Bratsberg (2).

Bomuldsspindrier og væverier.

Av bomuldsspindrier og væverier omfatter som alt før nævnt fabriktællingen 1 selvstendig spindri med 89 arbeidere, 3 bomuldsspindrier og væverier med 1 794 arbeidere og 5 selvstendige bomuldsvæverier med 377 arbeidere. Desuten blev 1 bomuldsspindri drevet i forbindelse med uldspindri (52 arbeidere), 2 bomuldsspindrier og væverier i forbindelse med uldspindri og væveri (736 arbeidere), 4 bomuldsspindrier i forbindelse med uldspindrier og uld- og halvuldsvæverier (654 arbeidere), 5 bomuldsspindrier i forbindelse med uldspindrier og trikotagefabrikker (643 arbeidere), 2 bomuldsvæverier i forbindelse med uldvæverier (14 arbeidere) og 1 bomuldsvæveri i forbindelse med uldspindri og væveri (543 arbeidere). I 1909 skulde saaledes bomuldsgarn ialt være tilvirket ved 16 spindrier og bomuldstøier ved 13 væverier.

Av disse 16 bomuldsspindrier har samtlige opgit de anvendte finspindemaskiners antal spindler, nemlig 109 863, hvorav for bomuldsspinding 75 528, for uldspinding 12 820 og for spinding uten nærmere betegnelse 21 515. Av disse sidste er før (se side 23) de 6 454 beregnet at være for bomuldsspindler, og de ved bomuldsspindingen anvendte spindler skulde altsaa efter dette ialt ha andraget til 81 982, derav 23 619 mule-spindler og 58 363 ring- og throstle spindler.¹

Av disse 16 spindrier har de 15 opgit sit forbruk av raabomuld i vekt (2 774 310 kg.) og i værdi (for 5 000 kr.). Ifølge handelsstatistikken skulde prisen paa bomuld i 1909 ha været 1.10 kr. pr. kg., og omregnet efter denne pris skulde spindrierne ialt ha forbrukt 2 778 855 kg. raabomuld. Ved de enkelte spindrier stillet forøvrig forbruket sig som følger:

Mindre end 25 000 kg. forbrukte	6; nemlig ialt	41 995 kg.
25 000— 99 000 «	— 3; —«—	163 300 «
100 000—250 000 «	— 3; —«—	421 451 «
Mere end 250 000 «	— 4; —«—	2 152 109 «

Ved de 4 store spindrier (Nydalen, Halden, Vøien og Dale fabrikker) blev der saaledes opspundet 77.4 pct. av samtlige spindriers bomuldsforbruk.

¹ Av de specificerte spindler var 21 748 mulespindler og de 53 780 ring- og throstle-spindler. Regner man, at de nævnte 6 454 spindler efter dette samme forhold fordeltes mellem mule-maskiner og ring- og throstle-maskiner, faar man den anførte fordeling.

Til sammenligning skal anføres, at indførselen av bomuld i 1909 beløp sig til 3 672 220 kg. eller 893 335 kg. mere end spinneriernes samlede forbruk.¹ — I 1912 var indførselen steget til 3 960 350 kg.

13 av spinnerierne, med et bomuldsforbruk paa 2 728 410 kg., har avgitt mere eller mindre gode produktionsoppgaver, mens saadanne oppgaver mangler for 3 spinnerier med et forbruk paa 50 445 kg. bomuld — 10 av spinnerierne, som forbrukte 2 589 110 kg. bomuld, oppgav at ha tilvirket 2 265 787 kg. bomulds-garn², mens av de 3 andre 1 hadde brukt endel av fjoraarets bomuldsbeholdning, usikkert hvor meget, 1 kun hadde oppgitt det til eget væveri overførte garn og ikke det, som var solgt, og 1 ogsaa hadde anvendt bomuld til halvuldsgarn. Under forutsætning av, at disse 3 bedrifter samt de 3, som ingen produktionsoppgaver hadde avgitt, har utnyttet sin bomuld i samme utstrækning som de 10 spinnerier, som har avgitt helt fuldstendige oppgaver, skulde den samlede produktion av bomuldsgarn ha andraget til 2 430 604 kg.

6 av bomuldsspinnerierne oppgav foruten garnproduksjonens vekt ogsaa dens verdi, nemlig 1 805 861 kg. garn til en verdi av kr. 3 400 742 eller pr. kg. 1.88 kr. Tør man gaa ut fra, at ogsaa det øvrige bomuldsgarn har hat denne gjennomsnittsverdi, skulde bomuldsspinnerierne altsaa i 1909 ialt ha tilvirket 2 430 604 kg. garn til en verdi av kr. 4 594 159. — Sammenligningsvis kan anføres, at indførselen av bomuldsgarn samtidig androg til 1 711 944 kg. værd kr. 2 991 800 eller med andre ord, av vort forbruk av bomuldsgarn blev $\frac{3}{5}$ dekket av den indenlandske produktion og $\frac{2}{5}$ ved import.

2 spinnerier oppgav at selge hele sin garnproduksjon (181 363 kg. til kr. 349 433), 4 spinnerier oppgav at selge endel og at anvende resten i sine egne væverier (645 390 kg. solgtes for 1 291 546 kr., og 981 108 kg. til en verdi av 1 762 823 kr. anvendtes ved egne væverier), 7 spinnerier oppgav kun at anvende sit garn ved eget væveri (530 097 kg.), og 3 spinnerier endelig har som alt før nævnt ingen produktionsoppgaver avgitt. Fordeles den hele garnproduksjon, der som nævnt kunde settes til 2 430 604 kg., efter forholdet ved de her nævnte fabrikker, skulde der ialt være tilvirket 833 697 kg. garn for salg og 1 596 907 kg. for egne væverier.

Av de heromhandlede spinnerier drev 6 tillike bomulds væveri, og desuten fandtes der 7 selvstendige væverier.

Av bomuldsvæverierne har samtlige avgitt oppgaver over de anvendte vævstolers antal, nemlig 2 945, hvorav 2 529 var for bomuldsvævning, 227 for uldvævning og 189 for vævning uten nærmere betegnelse. Av dette sidste antal er som før nævnt (se side 27) antagelig bare de 9 bomuldsvævstoler, og efter

¹ Ved 3 vattfabrikker blev der av dette overskud anvendt 158 449 kg., og resten gikk da til de øvrige vattfabrikker, til apotekerne, til sprængstoffabrikkerne med flere.

² 1 kg. bomuld gav altsaa gjennomsnittlig 0.87 kg. garn.

dette skulde altsaa det samlede antal av vævstoler benyttet for bomuldstøiers tilvirkning ha været 2 538. — Av væverierne har samtlige meddelt oplysninger om sit garnforbrug, nemlig ialt 2 366 940 kg., hvorav 1 475 108 kg. var garn tilvirket i egne spindrier.¹ Paa de enkelte væverier fordelte garnforbruget sig som følger:

Mindre end 25 000 kg. forbrukte 4; nemlig ialt	40 650 kg.
25 000—99 000 « — 3; —«—	161 196 «
100 000—249 000 « — 2; —«—	281 157 «
250 000 kg. og mere — 4; —«—	1 883 937 «

Ved de 4 store bomuldsvæverier (Nydalen, Halden, Dale fabrikker og Hjula) blev der altsaa forbrukt 80.4 pct. av samtlige bomuldsvæveriernes garnforbrug.

For produktionens vedkommende opgav 11 væverier saavel de producerede tøiers mængde som værdi (15 425 096 meter til en værdi av kr. 6 043 972 eller pr. meter 0,39 kr.), mens de øvrige 2 bedrifter kun opgav produktionens værdi (kr. 470 000). Under den forudsætning, at gjennemsnitsprisen for det tilvirkede bomuldstøi har været den samme ved disse 2 væverier som ved de 11 førnævnte, skulde altsaa bomuldsvæveriernes samlede produktion i 1909 ha været 16 531 096 meter til en værdi av kr. 6 513 972. Hertil er dog at bemerke, at endel av det vævede tøj maa ha været av enkelt og endel av dobbelt bredde, men hvor meget der har været av hver sort, vet man ikke.

Av de tilvirkede bomuldstøier blev 1 274 330 meter til en værdi av 576 348 kr. opgit at være bleket vare, 6 719 667 meter til en værdi av 2 246 715 kr. opgit at være ubleket, 7 431 099 meter til en værdi av kr. 3 220 909 opgit at være kulørt (ensfarvet og flerfarvet), mens der for de resterende 1 206 000 meter til en værdi av 470 000 kr. ingen yderligere specifikation blev git. — Endelig blev der ved 1 bedrift ogsaa tilvirket linvarer, og ved 1 blev der utført leiearbeide.

Til sammenligning kan anføres, at værdien av indførte bomuldstøier i det her omhandlede aar androg til kr. 9 663 400, eller med andre ord $\frac{3}{5}$ av vort samlede forbrug av bomuldstøier maatte dækkes ved import, og kun $\frac{2}{5}$ blev tilvirket herhjemme. — I 1912 androg importen til kr. 12 673 400.

Naar man kun ser hen til den del av produktionen — baade garn og tøj — som er solgt, fordeltes bomuldsspindrierne og væverierne efter produktionens størrelse som følger:

¹ Denne opgave vil ikke helt stemme med den ovenfor angivne, idet jo endel garn kan være tat av lager fra foregaaende aar, likesom noget ogsaa lagres til senere bruk.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere. ¹	Produktions- værdi.
			Kr.
Under 5 000 kr.	1	10	3 600
25 000— 49 999 kr.	1	12	40 000
50 000— 99 999 « ...	3	226	211 000
100 000—249 999 «	2	176	346 572
250 000—499 999 « ...	3	575	1 078 433
500 000—999 999 « ...	2	796	1 622 921
1 mill. kr. og derover ...	3	1 944	4 852 425
Uopgit	1	60	-
Ialt	16	3 799	8 154 951

Og desuten blev der altsaa spundet garn til egne væverier og trikotagefabrikker.

Trikotagefabrikker.

Av trikotagefabrikker omfattet fabriktællingen 9 selvstændige med 345 arbejdere; desuten blev 5 trikotagefabrikker med 643 arbejdere drevet i forening med uld- og bomuldsspinderi og 1 med 403 arbejdere i forbindelse med uldspinderi og væveri. Ialt omfatter saaledes tællingen 15 herhenhørende bedrifter.

Av disse fabrikker har 3 intet oplyst om sit garnforbrug, 2 har kun opgit det indkjøpte garn (26 040 kg), og de resterende 10 har opgit saavel det indkjøpte som det av egen produktion forbrukte garn (indkjøpt 142 859 kg. og forbrukt av egen produktion 157 896 kg.). Ialt har saaledes disse 12 fabrikker opgit at forbruke 326 795 kg. garn. 8 av de trikotagefabrikker, som kun har tilvirket trikotage for egen regning, og som har opgit ikke at utføre leie- eller reparationsarbeide, har av 234 559 kg garn tilvirket trikotage for 1 217 053 kr. eller i gjennemsnit av 1 kg. garn trikotage for 5.19 kr. Tør man gaa ut fra, at dette forhold har været det samme ved de 6 bedrifter, som enten ikke eller kun delvis har avgit opgaver over sit garnforbrug, saa skulde trikotagefabrikkernes samlede garnforbrug ha andraget til 636 455 kg.

10 av trikotagefabrikkerne med et samlet garnforbrug paa 300 755 kg. opgav, at 215 763 kg. herav var hel- og halvuldsgarn, og at 84 992 kg. var bomuldsgarn. Gaar man ut fra, at fordelingen mellem uld- og bomuldsgarn har været den

¹ Heri er imidlertid for de kombinerte bedrifters vedkommende ogsaa medregnet de arbejdere, som sysselsættes i uld- og linvarefabrikken, idet disse ikke har kunnet la sig utskille.

samme ogsaa ved de øvrige fabrikker, skulde av trikotagefabrikkernes samlede garnforbruk 456 975 kg. være uld- og 179 480 kg. være bomuldsgarn.

Mere eller mindre fuldstændige produktionsopgaver har samtlige 15 trikotagefabrikker avgitt. 2 fabrikker har saaledes opgit samlet produktionsværdi (815 000 kr.), 6 har opgit produktionens vekt og værdi (232 622 kg. værd 1 141 295 kr.), 6 har opgit produktionens stykkeantal og værdi (70 016 dusin værd 1 457 797 kr.), og 1 har opgit saavel stykke og vekt som værdi (1 300 dusin veiende 8 000 kg., værd 25 000 kr.). Desuten har 3 trikotagefabrikker opgit at utføre leiearbeide for 35 675 kr. Ialt har saaledes den heromhandlede industri for egen regning tilvirket forskjellig slags trikotagevarer til en værdi av 3 439 092 kr. og for andre utført arbeide for 35 675 kr.

5 av trikotagefabrikkerne opgav kun samlet produktion uten nogen nærmere spesifikasjon (for kr. 1 678 050), mens de 10 øvrige fordelte denne paa varer av heluld, halvuld og bomuld som følger:

Heluldsvarer	kr. 1 035 735
Halvuldsvarer	« 468 567
Bomuldsvarer	« 256 740

Ialt kr. 1 761 042

Til sammenligning kan anføres, at importen av trikotage i 1909 og 1912 stillet sig som følger:

	1909.	1912.
	Kr.	Kr.
Uldtrikotage	500 800	836 000
Bomuldstrikotage	250 200	525 100
Lintrikotage	3 700	3 000
Ialt	754 700	1 364 100

Den største produktion faldt paa Søndre Bergenhus amts 3 fabrikker (for kr. 1 495 000). Førøvrig fordelte produktionen sig som følger¹:

500 000—999 000 kr. Kristiania (2).

100 000—499 000 « Buskerud (2), Romsdal (1), Stavanger (1) og Jarlsberg og Larvik (3).

50 000— 99 000 « Bergen (3).

¹ De i parentes oppgivne tal angir fabrikkernes antal i vedkommende amt.

Uld- og bomuldsvæverier forøvrig.

Denne gruppe omfatter 1 plysj- og teppevæveri, 2 gardinvæverier, 1 blondevæveri, 2 possementfabrikker¹, 1 fabrik for tilvirkning av lampeveker og 1 fabrik for tilvirkning av elektriske isolerbaand, ialt altsaa 8 fabrikker med tilsammen 291 arbeidere. Av disse fabrikker har kun de 4 med 274 arbeidere opgit sit raastofforbruk, nemlig for 38 000 kr. uldgarn og 184 300 kg. samt for kr. 19 300 bomuldsgarn. Produktionsopgaver derimot har samtlige 8 bedrifter avgitt, nemlig en samlet produktionsværdi paa kr. 1 093 016. Herav utgjorde plysj og gardiner kr. 1 028 000, mens de resterende kr. 65 016 fordeltes med mindre beløp paa blonder, possement, lampeveker og elektriske isolerbaand.

Foruten de heromhandlede 2 possementfabrikker fandtes der ifølge haandverkstøllingen 4 haandverksmæssige possementmakerier, som tilsammen tilvirket possement for 54 000 kr. Den samlede tilvirkning av denne vare androg altsaa til 72 066 kr.

Baand- og lissefabrikker.

Av baand- og lissefabrikker var der ialt 4 med tilsammen 269 arbeidere. Samtlige disse fabrikker har avgitt opgaver over sit raastofforbruk, nemlig 87 376 kg. samt for 35 000 kr. garn av forskjellig slags. 1 fabrik opgav at forbruke uld- og bomuldsgarn, 1 uld- bomulds- og lingarn og 2 kun bomuldsgarn. Desuten opgav 2 fabrikker at forbruke lær, gummi, farvestoffer samt alskens spænder og ringer. — Av disse raastoffer blev der tilvirket forskjellige produkter til en samlet værdi av 838 500 kr. 1 fabrik opgav at tilvirke baand og lisser samt buksesæler, 1 kun at tilvirke buksesæler, 1 at tilvirke baand og lisser samt pakfarver og 1 endelig kun at tilvirke baand og lisser. Tilvirkningen av baand og lisser beløp sig til 533 500 kr. og av buksesæler og pakfarver til 305 000 kr.

Filt- vat- og shoddyfabrikker.

Denne gruppe omfatter 1 filtfabrik, 1 vاتفabrik, 1 vat- og drevfabrik, 2 vat- og shoddyfabrikker, 1 vat- drev- og shoddyfabrik, 2 drevfabrikker og 4 shoddyfabrikker, ialt 12 fabrikker med 126 arbeidere. Desuten blev der som alt tidligere nævnt drevet shoddyfabrikation i forbindelse med 40 spindrier og drevfabrikation i forbindelse med ett hampespindri.

Av de 12 heromhandlede fabrikker opgav de 7 at forbruke 318 193 kg. filler (opgaver manglet for 1 shoddyfabrik), 2 at forbruke 38 000 kg. samt for 10 380 kr. uld, 3 at forbruke 158 449 kg. bomuld (opgaver manglet for 2 vاتفabrikker) og 3 at forbruke 89 170 kg. jute, stry etc. (opgaver manglet for 2 drevfabrikker). Under forutsætning av, at forholdet mellom forbrukt raastof og

¹ Hvorav 1 dreves i forbindelse med uldspindri og væveri.

tilvirket produkt har været det samme ved de bedrifter, som har opgit sit raastofforbrug, og ved de, som ingen raastoffopgaver har avgit, skulde der ved de heromhandlede bedrifter ialt være forbrukt 398 193 kg. filler, 43 024 kg. uld, 159 481 kg. bomuld og 242 170 kg. jute, stry etc.

Av raastoffene blev der tilvirket filt, vat, shoddy, drev etc for kr. 495 000; av vat blev der ialt tilvirket 151 797 kg. til en værdi av 179 636 kr., av shoddy 252 361 kg. til en værdi av 152 472 kr., av drev og stry 229 142 kg. til en værdi av 73 055 kr., og av filt, stampelo, uldavgald etc. for 89 837 kr.

Lin- hamp- og juteindustri.

Av herhenhørende fabrikker medregnet fabriktællingen ialt 30 med 1 703 arbejdere. Herav drev 1 spinderi, væveri og notfabrik (863 arbejdere), 2 drev kun spinderi (134 arbejdere), 1 drev væveri (19 arbejdere), 18 drev repslageri (398 arbejdere), 3 drev repslageri og notfabrik (162 arbejdere), og 5 drev kun notfabrik (127 arbejdere). Desuten blev der i forbindelse med ett av de førnævnte bomuldsvæverier tillike ogsaa drevet linvæveri samt i forbindelse med ett av de nævnte uld- og bomuldsspindrier tillike drevet hamp- og jutevæveri. Og endelig fandtes der ifølge haandverkstællingen i 1910: 21 haandverksrepslagere, som tilsammen sysselsatte 76 arbejdere.

Ved de 3 nævnte spindrier forbruktes der ialt 1 200 000 kg. hamp og vel 2 mill. kg. lin og jute, og videre forbruktes der ved 17 av repslagerierne (opgaver mangler for 4) 1 146 746 kg. hamp. Sættes forholdet mellem forbrukt hamp og produktion av hampetaug til det samme ved de 4 repslagerier, som ingen opgave har avgit, som ved de øvrige, skulde disse 4 bedrifters forbrug av hamp antagelig andrage til 497 171 kg. — Ialt skulde der saaledes være forbrukt 2 843 917 kg. hamp ved de 24 her nævnte fabrikker.

Til sammenligning kan anføres, at der ifølge handelsstatistikken i 1909 blev indført 2 536 850 kg. hamp; forbruket skulde saaledes ha overskredet indførselen med omkring 200 000 kg., som da antagelig maa være tat av det foregaaende aars beholdninger. Av lin og jute importertes der samtidig 1 435 130 kg. eller adskillig mindre end, hvad lin- og juteindustrien forbrukte. Merforbruket maa da være tat av foregaaende aars beholdninger, som efter importen i 1908 at dømme (den beløb sig til 2 035 660 kg.) maa ha været betydelige. I 1912 indførtes der 3 332 900 kg. hamp og 1 740 160 kg. lin og jute.

Av de forbrukte raastoffer tilvirket lin- hamp- og jutespindrierne ialt 3 105 400 kg. garn, hvorav 1 206 700 kg. solgtes for 1 322 183 kr., mens resten dels blev forbrukt i egen produktion og dels lagret til senere salg. Av garnproduktionen utgjorde 1 180 200 kg. til en værdi av 1 382 183 kr. hampegarn.

Til sammenligning kan anføres, at der ifølge handelsstatistikken i det heromhandlede aar blev indført 947 456 kg. lin- hamp- og jutetraad og garn til en samlet værdi av 1 498 700 kr. Den indenlandske produktion dækket

altsaa mere end $\frac{3}{4}$ av forbruket. — I 1912 var indførselen 1 501 563 kg. til en værdi av 1 662 700 kr.

De 4 herhenhørende væverier forbrukte ialt av bomulds- kokus- lin- hamp- og jutegarn 1 921 800 kg. samt for 278 000 kr. Herav blev der tilvirket forskjellige vævede saker til en samlet værdi av kr. 1 862 300.

Sammenligningsvis kan anføres, at importen av vævede lin- hamp- og jutevarer i 1909 androg til kr. 1 824 500, og at den i 1912 var kr. 2 822 600.

Forøvrig forbruktes ogsaa bomulds- kokus- lin- hamp- og jutegarn ved replagerierne og ved garn- og notfabrikkerne, nemlig ialt 1 232 069 kg. Herav faldt paa replagerierne 967 682 kg. og paa garn- og notfabrikkerne 264 387 kg. Av disse garnmængder samt de før omhandlede 1 643 917 kg. hamp blev der av replagerierne og garn- og notfabrikkerne tilvirket 2 852 502 kg. forskjellige slags taugverk, snører og garn til en samlet værdi av 3 690 698 kr. Paa de enkelte produkter fordelte produktionen sig som følger:

Taugverk	2 173 352 kg.	2 054 981 kr.
Garn og not.....	218 849 «	759 516 «
Snører, liner og forsyn	460 301 «	876 201 «

og desuten blev der utført leiarbeide ved 3 fabrikker for ialt 10 408 kr.

Til sammenligning skal hitsættes følgende oversigt over ind- og utførselen av taugverk, snører, liner, garn og not i 1909 og 1912:

	Indførsel.		Utførsel.	
	Vegt.	Værdi.	Vegt.	Værdi.
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
Garn og not..... 1909	24 194	72 800	110 670	298 800
Snører og liner	55 830	89 300	135 980	95 200
Taugverk..... «	536 640	368 900		
Garn og not..... 1912	243 749	810 600	111 872	313 200
Snører og liner	129 191	258 400	532 080	372 400
Taugverk..... «	718 180	605 500		

Naar man bare ser hen til den del av produktionen, som er tilvirket for salg — baade garn, tøier, taugverk og snører m. m. — saa fordeltes lin- hamp- og juteindustriens bedrifter efter produktionens størrelse som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Produktions- værdi.
			Kr.
Under 10 000 kr.	2	10	9 418
10 000— 24 999 kr.	4	33	74 500
25 000— 49 999 «	2	30	92 096
50 000— 99 999 «	6	103	432 755
100 000—249 999 «	9	380	1 560 433
250 000—499 999 «	6	430	1 948 724
500 000 kr. og derover...	2	912	2 781 940
Uopgit	1	6	-
Ialt	32	1 904	6 899 866

Av de enkelte amter hadde Kristianias 3 bedrifter den største produktion med kr. 2 705 557 eller 39.2 pct. av den samlede produktionsværdi. For de øvrige amter stillet forholdet sig som følger:¹

Mere end 1 mill. kr. Bergen (10).

500 000—999 000 « Søndre Bergenhus (3), Jarlsberg og Larvik (3) og Akershus (3).

100 000—249 000 « Nedenes (1) og Romsdal (4).

50 000— 99 000 « Søndre Trondhjem (2), Nordland (1) og Stavanger (2).

Endelig var der av de ovennævnte 21 repslagerier, som er medtat i haand-verkstællingen, kun de 8, som beskjeftiget leiet arbeidshjelp, og som saaledes pligtet at avgi produktionsoppgaver. 3 av disse repslagerier, som opgav værdien av sin produktion til 104 000 kr., oplyste, at de for nogen del ogsaa hadde mottatt raastoffer av kunder, saaledes at i denne sum ogsaa det var medregnet, som var blit betalt for leiarbeide. De 5 øvrige repslagerier opgav værdien av sin produktion til 172 800 kr. Hvor stor produktionen kan ha været ved de bedrifter, som ingen leiet arbeidshjelp benyttet, kan ikke med bestemthet siges; men man maa imidlertid kunne gaa ut fra, at stor har denne ikke været. Det sandsynligste er, at den har innskrenket sig til litt reparations- og leiarbeide.

Summen av den samlede lin- hamp- og juteindustris produktion vil saaledes beløpe sig til omkring 7¹/₄ mill. kr.

Farverier.

Av selvstændige farverier omfattet fabriktællingen 54 med 261 arbeidere. Men desuten blev farverier ogsaa i stor utstrækning drevet i forbindelse med en

¹ De i parentes tilføiede tal angir bedrifternes antal.

flerhet av de før omhandlede grupper. Saaledes i forbindelse med uld- og bomuldsspindierier og væverier, i forbindelse med trikotagefabrikker o.s.v. Hvor mange av disse bedrifter, som tillike drev farveri, har man imidlertid ingen paalidelige opgaver over. Og endelig fandtes der ifølge haandverkstællingen 109 haandverksfarvere, som tilsammen sysselsatte 81 svender og lærlinger.

Av farverierne har kun de færreste meddelt nogen opgaver over sit raastofforbruk. Kun for 23 (med 107 arbeidere) av de 54 selvstændige farverier har man saaledes faat opgit forbruket av farvestoffer, nemlig 10 393 kg. samt for 54 242 kr. Desuten har 21 av de tidligere behandlede gruppers bedrifter opgit at forbruke 56 066 kg. samt for 95 129 kr. forskjellige slags farvestoffer. Ved de 44 farverier, hvorfor man saaledes har raastofopgaver, skulde altsaa raastofforbruket ialt ha været 66 459 kg. samt for 149 371 kr.

Hvad derimot produktionsopgaver angaar, er saadanne meddelt av noget nær samtlige selvstændige farverier, nemlig av 50 (med 239 arbeidere). Ialt opgav disse at utføre farvning for 487 646 kr. — De farverier, som blev drevet i forbindelse med spindierier, væverier etc., har derimot ikke set sig istand til at avgi nogen opgaver over sin produktion, da jo denne fortrinsvis er basert paa videre forædling av egne produkter. — Hvad endelig de haandverksmæssige farverier angaar, har bare 17 med 25 arbeidere avgit produktionsopgaver, nemlig utført farvning for 27 850 kr.

Tekstilindustriens samlede produktion.

Ser man kun hen til værdien av de produkter, som de her omhandlede industrigrupper har tilvirket for salg, skulde den samlede tekstilindustriproduktionsværdi i 1909 ha beløpet sig til kr. 32 579 907, og desuten skulde der være utført leie- og reparationsarbeide for ialt kr. 2 515 378. Paa de enkelte industrigrupper fordeler forøvrig produktionen sig som følger:

(Se tabellen næste side).

For at undgaa dobbeltregninger er altsaa heri medtat kun, hvad der er produsert for salg. Helt vil imidlertid trods alt dobbeltregningerne ikke være fjernet, idet en ikke ubetydelig del av uld- bomuld- lin- hamp- og jutespindieriernes garnproduktion vil være avhændet til væverierne, som saaledes kommer til at medregne dette garns værdi nok en gang. Da man imidlertid ingen opgaver har over, hvor meget av væveriernes garnforbruk er dækket ved hjælp av norsk og hvor meget ved hjælp av fremmed vare, savner man desværre materiale til helt at borteliminere disse dobbeltregninger.

Industrigrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Produktion for egen regning.	Leiearbeide.
			Kr.	Kr.
Uldspinderier	16	200	659 949	177 997
Uldspinderier og væverier	50	2 996	7 668 231	1 722 908
Uldvæverier	3	157	620 233	14 025
Bomuldsspinderier og væverier	4	1 883	5 035 079	-
Bomuldsvæverier	5	377	1 222 572	4 128
Uld- og bomuldsspinderier og væverier	7	1 442	4 580 042	47 079
Uld- og bomuldsvæverier	2	14	12 050	12 500
Trikotagefabrikker	14	988	3 349 950	35 675
Gardin- og blondfabrikker	3	253	953 000	-
Diverse væverier	4	38	135 120	-
Snor- baand- og lissefabrikker	4	269	838 500	-
Filt- vat- og shoddyfabrikker	12	126	470 314	3 013
Lin- hamp- og jute-spinderier og væ- verier	4	1 016	2 819 169	-
Repslagerier	21	560	2 868 492	3 495
Garn- og notfabrikker	5	127	622 206	6 912
Farverier	50	238	-	487 646
Diverse ..	2	79	725 000	-
Ialt	206	10 763	32 579 907	2 515 378

Og desuten var der altsaa 4 mindre farverier med tilsammen 23 arbejdere, som ingen produktionsopgaver har avgit.

Paa produktionens store hovedgrener fordeltes værdien av arbeide for egen regning som følger:

Uldgarn ¹	kr. 1 160 401
Uldtøier og tepper ²	« 9 696 202
Bomuldsgarn	« 1 640 979
Bomuldstøier	« 6 513 972
Lin- hamp- og jutegarn	« 1 322 183
Lin- hamp- og jutevarer forøvrig	« 5 552 998
Trikotage	« 3 439 092
Gardiner og blonder	« 953 000
Snorer, baand og lisser	« 828 500
Filt, vat og shoddy	« 466 341
Diverse forøvrig	« 1 006 239

Ialt kr. 32 579 907

¹ Heri ogsaa medregnet halvuldsgarn.

² Samt halvuldstøier.

Paa de enkelte amter fordelte produktionen sig som følger:

De enkelte amter.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Produktion for egen regning.	Leiearbeide.
			Kr.	Kr.
Smaalenene.....	¹ 7	586	1 944 225	20 128
Akershus	11	1 484	4 106 684	46 317
Kristiania	² 15	2 411	7 541 603	154 662
Hedemarken	7	75	46 800	71 499
Kristians	³ 10	89	98 707	94 228
Buskerud	9	396	1 026 752	59 207
Jarlsberg og Larvik.....	14	563	2 373 399	6 675
Bratsberg.....	4	72	197 765	27 665
Nedenes.....	3	121	346 572	30 000
Lister og Mandal.....	5	281	775 967	152 000
Stavanger.....	24	979	2 901 495	795 360
Søndre Bergenhus.....	28	2 160	7 662 717	157 326
Bergen.....	20	530	1 947 658	87 465
Nordre Bergenhus.. ..	6	113	84 539	106 599
Romsdal.....	18	474	1 052 064	123 085
Søndre Trondhjem.....	11	119	105 500	224 625
Nordre Trondhjem	8	168	99 136	204 950
Nordland.....	4	94	180 124	82 587
Tromsø.....	2	48	88 200	71 000
Ialt	206	10 763	32 579 907	2 515 378

Efter størrelsen av produktionen for egen regning fordeltes bedrifterne, deres arbeidsstyrke samt deres produktionsværdi som følger:

	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Produktions- værdi.	Leiearbeide.
			Kr.	Kr.
Under 5 000 kr.....	7	59	13 579	60 991
5 000— 9 999 kr.....	12	114	88 122	101 763
10 000— 24 999 «	21	302	386 864	190 179
25 000— 49 999 «	13	301	486 295	178 302
50 000— 99 999 «	21	541	1 506 509	198 116
100 000—249 999 «	26	1 230	4 189 814	283 743
250 000—499 999 «	16	1 524	5 415 259	119 528
500 000—999 999 «	15	2 662	10 390 240	462 658
1 mill. kr. og derover	6	3 543	10 103 225	-
Kun leiearbeide.....	69	487	-	920 098
Uopgit	4	23	-	-
Ialt	210	10 786	32 579 907	2 515 378

¹ Opgaver mangler for 1 bedrift med 3 arbejdere.

² — — « 2 bedrifter med 18 arbejdere.

³ — — « 1 bedrift med 2 arbejdere.

Og efter arbejdsstyrkens størrelse endelig fordeltes bedrifterne som følger.

	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Produktions- værdi.	Leieværdi.
			Kr.	Kr.
1— 2 arbejdere	25	46	2 950	60 867
3— 5 —«—	25	102	48 784	106 441
6— 10 —«—	41	319	455 807	290 729
11— 20 —«—	29	444	1 009 920	318 765
21— 50 —«—	42	1 358	4 123 972	762 478
51—100 —«—	24	1 698	6 052 849	461 824
101—200 —«—	14	2 056	7 147 100	64 262
201—300 —«—	3	827	2 682 379	450 012
301—400 —«—	3	1 074	3 138 646	-
401—500 —«—	1	403	1 306 500	-
Over 500 —«—	3	2 459	6 611 000	-
Sum	210	10 786	32 579 907	2 515 378

Hertil er dog at bemærke, at av gruppen 1—2 udførte 23 bedrifter med 42 arbejdere kun leiearbeide (for kr. 60 867), av gruppen 3—5 udførte 17 med 61 likesaa (for kr. 101 941), av gruppen 6—10 udførte 16 med 116 likesaa (for kr. 172 978), av gruppen 11—20 udførte 8 med 126 likesaa (for kr. 247 700), og endelig av gruppen 21—50 udførte 5 bedrifter med 142 arbejdere likesaa (for kr. 336 612). Som alt før nævnt var det altsaa 69 bedrifter med 487 arbejdere, som kun udførte leiearbeide (for kr. 920 098). Desuten manglet produktionsopgaver for 4 bedrifter med 23 arbejdere, hvorav 1 med 2 arbejdere faldt paa gruppen 1—2, 2 med 7 arbejdere paa gruppen 3—5 og endelig 1 med 14 arbejdere paa gruppen 11—20.

Statistiske oversigter og detalj- oplysninger.	Uld- spinderier.	Uld- spinderier og væverier.	Uld- væverier.	Bomulds- spinderier: delvis for- bundet med væverier.	Bomulds- væverier, gardin- og blonde- fabrikker.
	1	2	3	4	5
<i>I. Antal bedrifter.</i>					
a) Riket ialt.....	16	50	3	4	8
b) Rikets bygder.....	11	41	2	2	4
c) Rikets byer.....	5	9	1	2	4
d) De enkelte amter:					
Smaalenene.....	-	1	-	1	2
Akershus.....	-	2	-	1	1
Kristiania.....	-	1	-	1	-
Buskerud.....	1	2	-	1	-
Jarlsberg og Larvik.....	-	2	-	-	1
Hedemarken.....	1	2	-	-	-
Kristians.....	-	4	-	-	-
Bratsberg.....	-	2	-	-	-
Nedenes.....	-	1	-	-	1
Lister og Mandal.....	-	2	-	-	1
Stavanger.....	7	9	1	-	-
Søndre Bergenhus.....	2	10	1	-	-
Bergen.....	-	-	1	-	2
Nordre Bergenhus.....	1	2	-	-	-
Romsdal.....	1	3	-	-	-
Søndre Trondhjem.....	2	1	-	-	-
Nordre Trondhjem.....	-	3	-	-	-
Nordland.....	-	2	-	-	-
Tromsø.....	1	1	-	-	-
<i>II. Arbejderantal.</i>					
a) Samlet arbejderantal..	200	2 996	157	1 883	630
herav:					
Personer i overordnet stilling.	14	61	5	9	11
Underbestyrere, ingeniører o. l.	5	45	7	6	9
Kontorister, regnskabsførere o. l.	6	121	5	47	20
Formænd o. l.	4	117	1	65	13
Arbejdere og lærlinger ...	171	2 652	139	1 756	577
b) Rikets bygder..	91	2 182	120	1 142	393
c) Rikets byer.....	109	814	37	741	237

Uld- og bomulds-spinderier og væverier.	Trikotage-fabrikker.	Snorbaand- og lisse-fabrikker.	Filt- vat- og shoddy-fabrikker.	Lin-hamp- og jutespin-derier og væverier.	Rep-slagerier, snøre-garn- og notfabrik.	Tekstil-industri førøvrig.	Farverier forb. med vaskerier og renserier.	Sum.
6	7	8	9	10	11	12	13	14
9	14	4	12	4	26	6	54	210
5	4	1	9	1	11	1	22	114
4	10	3	3	3	15	5	32	96
1	-	-	-	-	-	-	3	8
1	-	-	2	-	2	1	1	11
1	2	1	1	1	1	4	4	17
-	2	-	-	-	-	-	3	9
1	3	-	1	-	3	1	2	14
-	-	-	-	-	-	-	4	7
2	-	-	-	-	-	-	5	11
-	-	1	-	-	-	-	1	4
-	-	-	-	-	1	-	-	3
-	-	-	1	-	-	-	1	5
-	1	1	-	-	2	-	3	24
2	3	1	3	1	2	-	3	28
-	3	-	1	2	8	-	3	20
-	-	-	1	-	-	-	2	6
1	-	-	1	-	4	-	8	18
-	-	-	1	-	2	-	5	11
-	-	-	-	-	-	-	5	8
-	-	-	-	-	1	-	1	4
-	-	-	-	-	-	-	-	2
1 456	988	269	126	1 016	687	117	261	10 786
17	22	7	10	7	29	7	58	257
20	11	8	3	4	7	7	1	133
36	24	10	6	17	36	8	18	354
40	31	4	8	36	24	5	7	355
1 343	900	240	99	952	591	90	177	9 687
1 330	511	42	70	59	333	2	50	6 325
126	477	227	56	957	354	115	211	4 461

Statistiske oversigter og detalj- oplysninger.	Uld- spindrier.	Uld- spindrier og væverier.	Uld- væverier.	Bomulds- spindrier delvis for- bundet med væverier.	Bomulds- væverier, gardin- og blonde- fabrikker.
	1	2	3	4	5
d) De enkelte amter:					
Smaalenene	-	15	-	393	120
Akershus	-	39	-	1 053	141
Kristiania	-	543	-	348	-
Buskerud	9	135	-	89	-
Jarlsberg og Larvik.....	-	187	-	-	12
Hedemarken	8	55	-	-	-
Kristians	-	65	-	-	-
Bratsberg.....	-	32	-	-	-
Nedenes.....	-	30	-	-	38
Lister og Mandal.....	-	99	-	-	153
Stavanger ..	114	682	10	-	-
Søndre Bergenhus.....	10	615	110	-	-
Bergen	-	-	37	-	166
Nordre Bergenhus.....	15	88	-	-	-
Romsdal.....	9	100	-	-	-
Søndre Trondhjem	26	44	-	-	-
Nordre Trondhjem	-	150	-	-	-
Nordland	-	78	-	-	-
Tromsø.....	9	39	-	-	-
d) Antaldagsverk.....	54 678	897 879	47 100	562 218	187 542
<i>III. Anvendt raastof:</i>					
a) Raastofoppgaver er av- git av:					
Antal bedrifter	¹ 3	² 42	2	³ 4	8
hvis arbeiderantal var.....	92	2 797	147	1 883	630
Spindlernes antal var	2 350	46 514	-	54 988	-
Vævstolenes antal var	-	1 165	98	1 154	531

¹ Desuten drev 13 bedrifter med 5 066 spindler kun leiarbeide (kfr. indledningen s. 22).

² Desuten driver 4 bedrifter med 91 arbeidere, 2 880 spindler og 17 vævstoler kun

³ 1 av disse bedrifter driver kun spindleri.

Uld- og bomulds-spinderier og væverier.	Trikotage-fabrikker.	Snorbaand- og lisse-fabrikker.	Filt- vat- og shoddy-fabrikker.	Lin-hamp- og jutespin-derier og væverier.	Rep-slagerier, snøre-garn- og notfabrik.	Tekstil-industri forøvrig.	Farverier forb. med vaskerier og renserier.	Sum.
6	7	8	9	10	11	12	13	14
52	-	-	-	-	-	-	9	589
168	-	-	24	-	54	2	3	1 484
60	192	171	26	863	60	103	63	2 429
-	153	-	-	-	-	-	10	396
138	106	-	3	-	102	12	3	563
-	-	-	-	-	-	-	12	75
14	-	-	-	-	-	-	12	91
-	-	38	-	-	-	-	2	72
-	-	-	-	-	53	-	-	121
-	-	-	16	-	-	-	13	281
-	98	18	-	-	35	-	22	979
736	413	42	22	59	145	-	8	2 160
-	26	-	14	94	163	-	30	530
-	-	-	7	-	-	-	3	113
288	-	-	6	-	42	-	29	474
-	-	-	8	-	22	-	19	119
-	-	-	-	-	-	-	18	168
-	-	-	-	-	11	-	5	94
-	-	-	-	-	-	-	-	48
404 982	295 332	80 700	37 148	304 800	204 288	34 128	74 598	3 185 393
9	12	4	10	4	24	4	23	149
1 456	808	269	108	1 016	617	102	107	10 032
40 585	14 240	-	-	7 792	-	-	-	166 469
940	-	73	5	267	-	4	-	4 237

leiearbeide.

Statistiske oversigter og detalj- oplysninger.	Uld- spinderier.	Uld- spinderier og væverier.	Uld- væverier.	Bomulds- spinderier delvis for- bundet med væverier.	Bomulds- væverier, gardin- og blonde- fabrikker.
	1	2	3	4	5
b) Raastoffer:					
Spindestoffer ialt. {	kg. 221 432	1 125 929+	-	1 916 560	-
kr. {	-	468 058	-	-	-
Filler {	kg. 1 480	137 477+	-	-	-
kr. {	-	1 000	-	-	-
Uld {	kg. 219 952	466 411+	-	-	-
kr. {	-	330 652	-	-	-
Kunstuld, kemling, uld- afald og shoddy {	kg. -	511 755+	-	-	-
kr. {	-	102 906	-	-	-
Bomuld..... {	kg. -	-	-	1 916 560	-
kr. {	-	-	-	-	-
Lin, hamp og jute kg.	-	-	-	-	-
Diverse ubenævnte spin- destoffer {	kg. -	10 286+	-	-	-
kr. {	-	33 500	-	-	-
Indkjøpt garn ialt {	kg. -	769 286	78 650	355 163	394 246+
kr. {	-	-	-	-	238 000
Indkjøpt uldgarn..... {	kg. -	344 895	78 650	-	-
kr. {	-	-	-	-	-
Herav:					
Kamgarn kg.	-	89 106	70 650	-	-
Bomulds-garn {	kg. -	424 391	-	355 163	371 746
kr. {	-	-	-	-	-
Lin- hamp- jute- og kokus- garn {	kg. -	-	-	-	-
kr. {	-	-	-	-	238 000
Diverse uben. garnsorter kg.	-	-	-	-	22 500
Tjære i tønder.....	-	-	-	-	-
Farvestoffer, kemikalier, {	kg. -	650+	-	11 526	-
oljer etc. {	kr. -	64 153	-	-	4 670
Bomulds- og jutetøier, {	kg. -	-	-	-	-
kautschuk, guttaperka og {	m. -	-	-	-	-
diverse forøvrige {	kr. -	-	-	-	-

¹ Ca. 116 400 kg.

Uld- og bomulds-spinderier og væverier.	Trikotage-fabrikker.	Snor-baand- og lisse-fabrikker.	Filt- vat- og shoddy-fabrikker.	Lin-hamp- og jutespin-derier og væverier.	Rep-slagerier, snøre-garn- og notfabrik.	Tekstil-industri forøvrig.	Farverier forb. med vaskerier og renserier.	Sum.
6	7	8	9	10	11	12	13	14
1 355 185+	408 980	-	603 812+	3 246 000	1 146 746	-	-	10 027 052+
70 000	-	-	10 380	-	-	-	-	548 438
320 000+	-	-	318 193	-	-	-	-	777 150+
10 000	-	-	-	-	-	-	-	11 000
187 085+	305 330	-	-	-	-	-	-	1 178 778+
55 000	-	-	10 380	-	-	-	-	396 032
67 100	13 900	-	38 000	-	-	-	-	630 755+
-	-	-	-	-	-	-	-	102 906
768 000+	89 750	-	158 449	-	-	-	-	2 932 759+
5 000	-	-	-	-	-	-	-	5 000
-	-	-	-	3 246 000	1 146 746	-	-	4 392 746
13 000	-	-	89 170	-	-	-	-	112 456+
-	-	-	-	-	-	-	-	33 500
128 043+	168 899	87 376+	-	80 800	1 174 369	-	-	3 236 832+
40 450	-	35 000	-	-	-	58 000	-	371 450
118 510+	79 943	18 626	-	-	-	-	-	640 624+
350	-	-	-	-	-	38 600	-	38 950
114 510	15 000	-	-	-	-	-	-	289 266
9 533+	88 956	67 100+	-	32 300	46 273	-	-	1 395 462+
100	-	35 000	-	-	-	19 400	-	54 500
-	-	1 650	-	48 500	654 042	-	-	704 192+
40 000	-	-	-	-	-	-	-	278 000
-	-	-	-	-	474 054	-	-	496 554
-	-	-	-	1 1 058	-	-	-	1 058
41 250	-	2 300	340	-	-	-	10 393	66 459
26 306	-	-	-	-	-	-	54 242	149 371
-	-	10 100	-	-	-	160 150	-	170 250
-	-	-	-	-	-	1 381 780	-	1 381 780
-	-	20 000	21 400	-	-	-	-	41 400

Statistiske oversigter og detalj- oplysninger.	Uld- spinderier.	Uld- spinderier og væverier.	Uld- væverier.	Bomulds- spinderier delvis for- bundet med væverier.	Bomulds- væverier, gardin- og blonde- fabrikker.
	1	2	3	4	5
c) Raastofopgaver mangler helt for:					
Antal bedrifter	13	8	1	-	-
hvis arbeiderantal var	108	199	10	-	-
Spindlernes antal var	5 066	5 240	-	-	-
Vævstolens antal var	-	63	6	-	-
<i>IV. Produktionen.</i>					
a) Produktionsopgaver er avgit av:					
Antal bedrifter	16	50	3	4	8
hvis arbeiderantal var	200	2 996	157	1 883	630
hvis spindelantal var	7 416	51 754	-	54 988	-
og antal vævstoler var	-	1 228	104	1 154	531
b) Produktionens samlede værdi..... kr.	659 949	6 618 531	620 233	5 035 079	3 225 272
Garn til salg ialt..... «	659 904	155 497	-	1 445 979	-
Herav:					
Uldgarn..... «	659 904	155 497	-	-	-
Bomuldsgarn	-	-	-	1 445 979	-
Hamp og jutegarn «	-	-	-	-	-
Uldtøier ialt..... «	-	5 892 379	530 233	-	-
Herav:					
Cheviot	-	328 570	-	-	-
Vadmél	-	228 730	-	-	-
Kjole- og dragtstof (inkl. klæde og verken) «	-	526 283	-	-	-
Dressstøier uspecificisert .. «	-	3 185 247	-	-	-
Kamgarnstøier..... «	-	126 023	-	-	-
Floneller	-	55 126	-	-	-
Uldtøier uspecificisert.... «	-	1 442 400	530 233	-	-

¹ Ingen av disse driver spindleri.

Uld- og bomulds-spinderier og væverier.	Trikotæ-fabrikker.	Snor-baand- og lisse-fabrikker.	Filt- vat- og shoddy-fabrikker.	Lin-hamp- og jutespin-derier og væverier.	Rep-slagerier, snøre-garn- og notfabrik.	Tekstil-industri forevrig.	Farverier forb. med vaskerier og renserier.	Sum.
6	7	8	9	10	11	12	13	14
-	1 2	-	2	-	2	2	31	61
-	180	-	18	-	70	15	154	754
-	-	-	-	-	-	-	-	10 306
-	-	-	-	-	-	14	-	83
9	14	4	12	4	26	6	50	206
1 456	988	269	126	1 016	687	117	238	10 763
40 585	14 290	-	-	7 792	-	-	-	176 825
940	-	73	-	267	-	18	-	4 315
4 592 092	3 349 950	838 500	470 314	2 619 169	3 690 698	860 120	-	32 579 907
335 000	205 000	-	-	1 322 183	-	-	-	4 123 563
140 000	205 000	-	-	-	-	-	-	1 160 401
195 000	-	-	-	-	-	-	-	1 640 979
-	-	-	-	1 322 183	-	-	-	1 322 183
2 401 191	-	-	-	-	-	-	-	8 823 803
354 093	-	-	-	-	-	-	-	682 663
60 203	-	-	-	-	-	-	-	288 933
631 889	-	-	-	-	-	-	-	1 158 172
637 000	-	-	-	-	-	-	-	3 822 247
219 506	-	-	-	-	-	-	-	345 529
40 000	-	-	-	-	-	-	-	95 126
458 500	-	-	-	-	-	-	-	2 431 133

Statistiske oversigter og detalj- oplysninger.	Uld- spinderier.	Uld- spinderier og væverier.	Uld væverier.	Bomulds- spinderier delvis for- bundet med væverier.	Bomulds- væverier, gardin- og blonde- fabrikker.
	1	2	3	4	5
Bomuldstøier ialt kr.	-	-	-	3 589 100	¹ 2 735 272
Herav:					
Ubleket	«	-	-	1 307 712	167 772
Bleket	«	-	-	444 000	-
Farvet	«	-	-	1 837 388	1 214 500
Gardiner og blonder ...	«	-	-	-	953 000
Bomuldstøier uspecifisert	«	-	-	-	400 000
Tøier av lin, hamp og jute	«	-	-	-	490 000
Uldtepper og dækkener ..	«	-	502 261	-	-
Sjal, plæd, tepper etc. ...	«	-	58 979	90 000	-
Trikotagevarer ialt	«	-	-	-	-
Herav:					
Heluld	«	-	-	-	-
Halvuld	«	-	-	-	-
Bomuld	«	-	-	-	-
Trikotage uspecifisert ..	«	-	-	-	-
Buksesæler	«	-	-	-	-
Baand og lisser	«	-	-	-	-
Taugverk	«	-	-	-	-
Snører og liner	«	-	-	-	-
Garn og not.	«	-	-	-	-
Shoddy og uldavgald	«	-	-	-	-
Vat	«	-	-	-	-
Drev og stry	«	-	-	-	-
Diverse	«	45	9 415	-	-
c) Værdi av leie- og re- parasjonsarbeide... «	177 997	1 722 908	14 025	-	4 128
d) Produktionsopgaver mangler helt for:					
Antal bedrifter	«	-	-	-	-
hvis arbeiderantal var....	«	-	-	-	-

¹ I disse summer for bomuldsvæverierne er ett uldvæveris produktion av bomuldstøier

² Heri er medregnet et lin- hamp- og jutespinderis produktion av garn og not. For-

Uld- og bomulds- spinderier og væverier.	Trikotage- fabrikker.	Snor- baand- og lisse- fabrikker.	Filt- vat- og shoddy- fabrikker.	Lin- hamp- og jutespin- derier og væverier.	Rép- slagerier, snøre- garn- og notfabrik.	Tekstil- industri forøvrig.	Farverier forb. med vaskerier og renserier.	Sum.
6	7	8	9	10	11	12	13	14
1 142 600	-	-	-	-	-	-	-	7 466 972
771 231	-	-	-	-	-	-	-	2 246 715
132 348	-	-	-	-	-	-	-	576 348
169 021	-	-	-	-	-	-	-	3 220 909
-	-	-	-	-	-	-	-	953 000
70 000	-	-	-	-	-	-	-	470 000
100 000	-	-	-	1 272 300	-	-	-	1 862 300
221 159	-	-	-	-	-	-	-	723 420
-	-	-	-	-	-	-	-	148 979
294 142	3 144 950	-	-	-	-	-	-	3 439 092
233 500	802 235	-	-	-	-	-	-	1 035 735
58 917	409 650	-	-	-	-	-	-	468 567
1 725	255 015	-	-	-	-	-	-	256 740
-	1 678 050	-	-	-	-	-	-	1 678 050
-	-	295 000	-	-	-	-	-	295 000
-	-	533 500	-	-	-	-	-	533 500
-	-	-	-	-	2 054 981	-	-	2 054 981
-	-	-	-	-	876 201	-	-	876 201
-	-	-	-	-	² 759 516	-	-	759 516
29 000	-	-	163 463	-	-	-	-	192 463
-	-	-	179 636	-	-	-	-	179 636
-	-	-	48 369	24 686	-	-	-	73 055
69 000	-	10 000	78 846	-	-	860 120	-	1 027 426
59 579	35 675	-	3 013	-	10 407	-	487 646	2 515 378
-	-	-	-	-	-	-	4	4
-	-	-	-	-	-	-	23	23

regnet med. Forøvrig er dette væveri henført under gruppen «Uldspinderier og væverier». øvrig er bedriften medregnet i gruppen «Lin- hamp- og jutespinderier og væverier».

Statistiske oversigter og detalj- oplysninger.	Uld- spinderier.	Uld- spinderier og væverier.	Uld- væverier.	Bomulds- spinderier delvis for- bundet med væverier.	Bomulds- væverier, gardin- og blonde- fabrikker.
	1	2	3	4	5
V. Arbeidsmaskiner.					
a) Uld:					
Shoddy- og rivemaskiner stkr.	6	34	-	-	-
Selfactors..... «	28	154	-	-	-
med spindler..... «	6 536	50 794	-	-	-
Ring, throstler..... «	-	-	-	-	-
med spindler..... «	-	-	-	-	-
Haandspindemaskiner... «	4	4	-	-	-
med spindler..... «	880	960	-	-	-
Vævtoler..... «	-	908	104	-	-
b) Bomuld:					
Førspindemaskiner..... «	-	-	-	82	-
Selfactors..... «	-	-	-	23	-
med spindler..... «	-	-	-	12 604	-
Ring, throstler..... «	-	-	-	222	-
med spindler..... «	-	-	-	42 384	-
Vævtoler..... «	-	-	-	1 154	¹ 851
c) Lin, hamp og jute:					
Spindemaskiner..... «	-	-	-	-	-
med spindler..... «	-	-	-	-	-
Spindehjul og spinde- maskiner..... «	-	-	-	-	-
Snørehjul og snøremaski- ner..... «	-	-	-	-	-
Slagmaskiner..... «	-	-	-	-	-
Vævtoler..... «	-	-	-	-	-
Not- og heklemaskiner.. «	-	-	-	-	-
d) U spec ifiserte maski- ner:					
Selfactors..... stkr.	-	-	-	-	-
med spindler..... «	-	-	-	-	-

¹ Et uldvæveris bomuldsvævtoler er her regnet med.

Statistiske oversigter og detalj- oplysninger.	Uld- spinderier og væverier.	Bomulds- væverier, gardin- og blonde- fabrikker.	Uld- og bomulds- spinderier og væverier.	Trikotage- fabrikker.	Snor- baand- og lisse- fabrikker.	Filt- vat- og shoddy- fabrikker.	Rep- slagerier, snøre- garn- og notfabrik.	Tekstil- industri forøvrig.	Farverier forb. med vaskerier og renserier.	Sum.
	2	5	6	7	8	9	11	12	13	14
Haandspindemaskiner... stkr.	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
med spindler..... «	-	-	980	-	-	-	-	-	-	980
Vævstoler..... «	-	-	189	-	73	5	-	18	-	285
Rundstoler..... «	-	-	-	138	-	-	-	-	-	138
Blonde- baand- og lisse- væver..... «	-	121	-	-	286	-	-	2	-	409
Strikkemaskiner..... «	-	-	-	464	-	-	-	-	-	464
e) Opgave over arbejds- maskiner mangler for:										
Antal bedrifter.....	1	-	-	-	-	1	2	-	7	11

Jord- og stenindustrien.

Ved produktionsopgavernes bearbejdelse har ogsaa for denne gruppes vedkommende den i Fabrik-tællingens hefte I anvendte inddeling vist sig mindre hensigtsmæssig, og man har derfor omgruppert bedrifterne som følger:

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.
Teglverk	74	1 703
Teglverk og pottemakerier	2	25
Teglverk og chamottefabrik	1	63
Teglverk og kalkbrænderi	7	268
Teglverk, kalkbrænderi og fajansefabrik ...	1	15
Pottemakerier	2	64
Kalkbrænderier (med og uden kalkbrud) ...	11	189
Stentøi- og fajansefabrikker	3	400
Porselænsfabrik	1	276
Glasverk	6	1 155
Glassliperi	3	14
Cementfabrik	1	289
Cement- og monierstøperi	1	27
Mørtelverk	2	20
Magnesitverk	1	40
Kisलगurfabrikker	2	22
Feltspat- og kvartsmøller	4	41
Smergel- og flskivefabrikker	3	83
Forædling av merskum ..	1	8
Brændtorv- og torvstrøfabrikker	49	612
Ialt	175	5 314

Foruten disse bedrifter omfatter gruppen jord- og stenindustri i Fabrik-tællingens hefte I ogsaa nogen faa stenbrud og stenhuggerier (26 med 632 arbejdere); men ikke paa langt nær alle, idet efter den gamle fabriktilsynslov kun Jord- og stenindustrien.

de færreste av dem hørte ind under Fabriktilsynets kontrol¹. En videre bearbejdelse av disse faa bedrifters opgaver vilde imidlertid savne enhver interesse.

Rent bortset fra stenbrud og stenhuggerier hadde i 1909 Riksforsikringsanstaltens Industristatistik 265 herhenhørende bedrifter med 5 444 arbeidere. De mange flere bedrifter, denne statistik omfattet, var dog ganske smaa — i gjennemsnit beskjeftiget de 1 à 2 arbeidere hver — og i en statistik over fabrikanlæg hører de saaledes neppe hjemme. De bedrifter, som fabriktællingen saaledes ikke har medregnet, er særlig endel ubetydelige teglverk, kalkbrænderier, pottemakerier og torvstrøanlæg.

Av arbeidsstyrken ved denne gruppes bedrifter var 162 innehavere, disponenter, bestyrere og lignende, 32 underbestyrere, verksmestere og lignende, 72 kontorister, regnskapsførere og lignende, 125 arbeidsformænd og 4 923 egentlige arbeidere og lærlinger. De to sidstnævnte grupper tilsammen utgjorde 5.7 procent av den hele fabrikindustris samlede antal formænd, egentlige arbeidere og lærlinger; særskilt for arbeidere var procenten 5.8.

Ved de industrigrener, som her skal bearbejdes, blev der i 1909 av den samlede arbeidsstyrke ialt ydet 1 169 413 dagsverk, eller 220 dagsverk pr. arbeider. I gjennemsnit pr. arbeider faldt der forøvrig ved teglverker 174 dagsverk, ved kalkbrænderier 295 dagsverk, ved porselæns- fajanse- og stentøisfabrikker samt pottemakerier 298 dagsverk, ved glasindustrien 282 dagsverk, ved cementindustrien 233 dagsverk, ved torvfabrikationen 104 dagsverk og ved smergel- filskive- kiselgur- feltspat- kvarts- og merskumsfabrikker 313 dagsverk. De to sæsongbedrifter teglvare- og torvfabrikation lægger saaledes kun en kortere tid av aaret beslag paa sin arbeidsstyrke.

Teglverk.

Fabriktællingen omfattet ialt 85 teglverk med i driftstiden en samlet arbeidsstyrke paa 2 074. Av disse bedrifter blev imidlertid 15 med 535 arbeidere drevet i forening av ett selskap, nemlig a/s. Fredrikstad Forenede Teglverker (hvilket selskap desuten hadde endel andre teglverk, hvis drift var indstillet) og 2 med 43 arbeidere av et andet, nemlig a/s. Vormen og Baardshougen Teglverker. Til sammenligning kan anføres, at Riksforsikringsanstaltens Industristatistik i 1909 omfattet 106 teglverk med 2 221 arbeidere.

I stor utstrækning blev teglstensbrændingen drevet i forbindelse med anden industriell virksomhet. Nævnt er saaledes allerede, at 2 bedrifter blev drevet i forbindelse med pottemakeri, 1 med chamottefabrik, 7 med kalkbrænderi og 1 med kalkbrænderi og fajansefabrik. Men desuten var 26 teglverker forenet med industrielle bedrifter som mølle, sag, høvleri, træsliperi, cellulosefabrik, papir-

¹ Sammenligningsvis kan anføres, at der i 1909 ialt var 246 stenbrud og huggerier med 3 917 arbeidere, som var ulykkesforsikringspligtige og saaledes indmeldt i Riksforsikringsanstalten.

fabrik, stenhuggeri, skiferbrud m. m. Og endelig blev ialt 14 teglverker drevet i forbindelse med gaards- og skogsbruk.

Kun et par teglverker har meddelt nogen opgaver over forbruket av raastoffer saasom lere, sand o. lign., og nogen videre bearbeidelse av disse opgaver kan det derfor ikke bli tale om.

Produktionsopgaver derimot har de allerfleste bedrifter meddelt, idet saadanne bare mangler for 3 ubetydelige teglverkers vedkommende. Ved de resterende 82 teglverker blev produktionen opgit til 128 568 578 sten til en værdi av kr. 2 679 103. Paa de enkelte stensorter fordeltes produktionen som følger:

102 620 311 stkr. mursten	værd kr. 1 706 243
18 745 251 — taksten	— - 717 593
5 837 656 — drænsrør	— - 167 337
1 365 360 — fliser og chamottevarer	— - 87 930

Av de 3 bedrifter, hvorfor opgaver mangler, hadde ingen saa meget som 10 arbeidere. Tør man nu gaa ut fra, at produktionsforholdene her har været de samme som ved de øvrige teglverker med mindre end 10 arbeidere, saa skulde de tilsammen ha tilvirket ca. 125 000 sten til en værdi av ca. 4 000 kr., og den samlede teglstensproduktion skulde saaledes ha beløpet sig til 128 700 000 sten til en værdi av kr. 2 683 000.

Under den forcerete byggeperiode i slutten av forrige aarhundrede var forbruket betydelig høiere og ansloges alene for Kristiania og omegn til ca. 150 mill. sten om aaret, men denne periode avløstes av en længere tilbakegang, da ved en række anlæg produktionen dels indskrænkedes og dels helt ophørte. I 1909 var produktionen atter gaat noget op, og senere er den end yderligere steget.

Av de teglverker, som har meddelt opgaver over sin produktion, oplyste samtlige, at de tilvirket mursten, 62 at de tilvirket taksten, 41 at de tilvirket drænsrør, 6 at de tilvirket alskens fliser og endelig 1, at det tilvirket forskjellige chamottevarer.

Efter produktionens størrelse fordeltes bedrifterne som følger:

Størrelsesgrupper.	Mursten.		Taksten.		Drænsrør.	
	Bedrifter.	Produktion.	Bedrifter.	Produktion.	Bedrifter.	Produktion.
		Stkr.		Stkr.		Stkr.
Ingen produktion.....	3	-	23	-	44	-
100 000 sten og derunder....	6	154 000	20	825 404	21	818 142
100 001—500 000 sten.....	17	5 627 904	31	9 469 156	18	3 892 834
500 001—1 mill. —	14	10 671 844	10	6 642 129	2	1 136 680
Over 1 mill. sten.....	45	86 166 563	1	1 808 562	-	-
Ialt	85	102 620 311	85	18 745 251	85	5 837 656

Paa de mere fremtrædende amter fordeltes produktionen som følger:

A m t e r .	Mursten.	Taksten.	Rør.
	Stkr.	Stkr.	Stkr.
Smaalenene	34 932 680	8 054 202	1 891 400
Akershus	11 804 461	2 703 099	998 068
Kristiania	6 158 000	508 000	235 000
Buskerud	7 729 806	1 869 875	580 800
Jarlsberg og Larvik	3 880 000	1 025 000	409 000
Oplandsamterne	1 627 000	879 500	36 000
Bratsberg	3 275 562	81 083	-
Øvrige Sørlands-amter	1 421 000	233 500	-
Stavanger	15 502 352	3 014 542	7 029
Nordre Bergenhus	5 000 000	70 000	-
Øvrige Vestlands-amter	1 200 000	300 000	-
Søndre Trondhjem	5 946 450	6 450	1 156 680
Øvrige Trøndelagens og Nordlands-amter	4 143 000	-	523 679
Ialt	102 620 311	18 745 251	5 837 656

Salgsprisen for den tilvirkede mursten varierte meget sterkt ikke alene for de forskjellige bedrifter, men ogsaa for de forskjellige landsdele. Pr. 1 000 mursten blev saaledes den gennemsnitlige salgspris ved de enkelte teglverker opgit fra kr. 12 og helt op til kr. 30. Forøvrig stillet prisen sig for de enkelte bedrifter som følger:

Gjennemsnitspris pr. 1 000 sten.	Antal bedrifter.	Mængde.
		Stkr.
12.0—15.0 kr.	31	47 096 481
15.1—18.0 -	21	20 453 028
18.1—21.0 -	17	20 955 420
21.1—24.0 -	7	12 797 382
Over 24.0 -	5	1 318 000

For noget nær halvparten av den samlede murstensproduktion var saaledes salgsprisen under 15 kr. pr. 1 000 sten. Forøvrig gjælder det om disse priser, at de er det gennemsnit, hvortil hver enkelt bedrift har avhændet sin hele produktion uanset kvalitet og uanset, at noget er solgt med større og noget med mindre avanse.

For takstens og for drænsrørs vedkommende varierte de gjennomsnitlige priser endnu sterkere, idet de forskjellige typer (for taksten) og dimensioner (for drænsrør) betinget høist forskjellige priser. Nogen specifikation for flate sten, krumme sten og mønesten, eller for de almindeligste dimensioner av drænsrør som 1½", 2" og 3", lar sig imidlertid ikke gjennomføre, idet bare nogen faa teglverker har avgitt materiale hertil.

Priserne er siden gaat adskillig op.

Efter den samlede produktionsværdis størrelse fordeltes teglverkerne som følger:

Grupper.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Produktionsværdi.
			Kr.
Med under 5 000 kr.	6	57	14 330
— 5 000— 9 999 kr.	9	142	68 816
— 10 000—24 999 -	17	266	323 128
— 25 000—49 999 -	34	927	1 215 430
— 50 000—99 999 -	14	516	872 864
— 100 000 kr. og mere	2	156	299 194
Uten opgaver	3	10	-
Ialt	85	2 074	2 793 262

Heri er imidlertid ikke alene medregnet værdien av de tilvirkede teglstensvarer, men ogsaa værdien av de pottemaker-, chamotte- og fajansevarer samt av den kalk, som blev brændt ved de før nævnte 11 bedrifter, som tillike tilvirket disse produkter (for kr. 193 059).

Paa Smaalenenes 23 teglverker faldt den betydeligste del av teglstensproduktjonen, nemlig for kr. 771 509 (28.8 procent av den samlede teglstensproduktion). Paa de øvrige amter fordeltes produktionen som følger¹:

250 000—499 000 kr. Stavanger (7) og Akershus (14).

100 000—249 000 - Buskerud (8), Søndre Trondhjem (4), Kristiania (3), Bratsberg (3), Jarlsberg og Larvik (5) og Nordre Bergenhus (2).

50 000— 99 000 - Nordre Trondhjem (5).

Under 50 000 - Lister og Mandal (1), Kristians (2), Hedemarken (3), Søndre Bergenhus (1), Tromsø (1), Nordland (1) og Romsdal (1).

Indførsel og utførsel av teglverksprodukter androg i 1909 og 1912 til:

(Se tabellen næste side.)

Kalkbrænderier.

Av selvstændige kalkbrænderier medregnet Fabriktællingen 11 med 189 arbeidere. Men desuten blev kalktilvirkning ogsaa drevet i forbindelse med 8 av de før nævnte teglverker (med 283 arbeidere), saaledes at produktionsopgaverne

¹ De i parentes tilføiede tal angir bedrifternes antal i vedkommende amt.

Teglverksprodukter.	Indførsel.	Utførsel.
	Kr.	Kr.
1909.		
Mursten	98 700	12 000
Taksten.....	39 900	52 900
Chamottevarer	176 100	-
1912.		
Mursten	105 800	89 300
Taksten.....	133 000	56 800
Chamottevarer	323 800	-

ialt kommer til at omfatte 19 kalkbrænderier. Til sammenligning kan anføres, at der ifølge Riksforsikringsanstaltens Industristatistik i 1909 var 29 kalkbrænderier med 230 arbejdere.

I de allerfleste tilfælde savner man ogsaa for denne industrigruppens vedkommende opgaver over raastofforbruget, og nogen yderligere bearbejdelse av dette har man derfor ikke foretat.

Produktionsopgaver derimot har saa godt som alle meddelt, idet saadanne kun mangler for 1 bedrifts vedkommende. Ialt blev kalkproduktionen opgit til 321 795 hl. eller, om 12.5 hl. brændt kalk sættes = 1 000 kg., til 25 746 000 kg. Tør man gaa ut fra, at produktionsforholdene ved den ene bedrift, hvorfor opgaver mangler, har været de samme som ved de øvrige, skulde den samlede produktion av brændt kalk ha andraget til 382 251 hl. eller 30 582 000 kg. Kalkproduktionens værdi utgjør kr. 358 856 eller med tillæg av det ene nysnævnte brænderi (efter samme pris som opgit for de øvrige, kr. 1.11 pr. hl.) kr. 425 962.

Efter produktionens størrelse fordeltes kalkbrænderierne som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Brændt kalk i hl.
25 000 hl. og mindre	12	48 516
25 001 hl.—50 000 hl.	4	135 004
Mere end 50 000 -	2	138 275
Ialt	18	321 795

De allerfleste kalkbrænderier var altsaa ganske nbetydelige bedrifter.

Nogen import av brændt kalk finder ikke sted, men derimot indføres ikke helt ubetydelige mængder kalksten, dog væsentlig som raastof for den kemiske og

elektrokemiske industri. Indførselen av kalksten var i 1909: 61 656 ton og i 1912: 77 528 ton. Utførselen av brændt kalk utgjorde i 1909: 519 ton og i 1912: 818 ton.

Pottemakerier og stentøi- fajanse- og porselænsfabrikker.

Av herhenhørende fabrikker omfattet som alt nævnt Fabriktællingen 6 selvstændige med 740 arbeidere, og desuten blev 2 potterier og 1 fajansefabrik drevet i forbindelse med teglverker (40 arbeidere), samt 1 stentøifabrik i forbindelse med smergel- og brynestensfabrik (71 arbeidere). Ialt er her saaledes medregnet 4 potterier og 6 stentøi- fajanse- og porselænsfabrikker. Riksforsikringsanstaltens Industristatistik omfattet i 1909: 9 potterier og 3 stentøi- porselæn og fajansefabrikker med tilsammen 692 arbeidere.

Ogsaa for disse bedrifters vedkommende er raastofopgaverne mangelfulde. Av potterierne har saaledes ingen og av stentøifabrikkerne bare 3 opgit sit forbruk av raastoffer, nemlig til 516 ton samt for 90 018 kr. forskjellige slags lere, sand og farver etc.

Produktionsopgaver derimot er, naar et mindre pottemakeri undtages, meddelt av samtlige bedrifter. Tilvirket blev der saaledes for kr. 142 319 forskjellige pottemakervarer og for kr. 1 372 407 stentøi, fajanse og porselæn. Av dette sidste beløp utgjorde stentøi ikke fuldt $\frac{1}{10}$, fajanse næsten $\frac{6}{10}$ og porselæn næsten $\frac{4}{10}$.

Sammenlignet med importen er den indenlandske produktion av disse varer ikke synderlig betydelig. For 1909 og 1912 stillet indførselen sig som følger:

	1909.	1912.
	Kr.	Kr.
Pottemakerarbeide	100 100	147 300
Stentøi og fajanse	571 900	760 100
Porselæn ¹	237 500	359 500
Fliser av fajanse og porselæn	22 400	54 000

Endelig blir der aar om andet utført nogen ubetydelige mængder porselæn og fajanse, i 1909 saaledes for 8 800 kr. og i 1912 for 6 600 kr.

Glasindustrien.

Av denne gruppes bedrifter medregnet Fabriktællingen 6 glasverk² (med 1 155 arbeidere) og 3 glassliperier (med 14 arbeidere) eller ialt 9 bedrifter med

¹ Heri medregnet biskuit.

² Hvorav de 3 blev drevet av ett firma.

tilsammen 1 169 arbejdere. Sammenligningsvis kan anføres, at der i 1909 ifølge Rigsforsikringsanstaltens Industristatistik var 11 glasverker med 1 122 arbejdere. Heri synes imidlertid at være medregnet ogsaa de bedrifter, som ikke er i drift.

Av raastoffer opgav glasverkerne at forbruke 6 337 ton sand, 1 165 ton soda og potaske, 1 055 ton kalk og kalkspat, 347 ton brunsten og mønje, 1 006 ton samt for 5 000 kr. sulfat, salpeter, flusspat og diverse ubenævnte raastoffer. Herav blev der tilvirket forskjellige slags glas til et samlet beløb av 2 203 218 kr., hvorav flasker for 915 125 kr., service og husholdningsglas for 556 012 kr., vindus- og belysningsglas for 676 874 kr. og diverse glas forøvrig for 55 207 kr. Av glasverkerne hadde ett en ganske ubetydelig produktion paa nogen faa tusen kroner, mens 3 tilvirket glasvarer hver for mellem 300 000 og 400 000 kr. og 2 hver for mellem 500 000 og 600 000 kr.

De 3 glassliperier forbrukte tilsammen glas for kr. 14 950, og tilvirket herav speiler og diverse slepne glasarbeider for kr. 28 848. 2 av dem utførte desuten litt leiearbeide for ialt kr. 800.

Ogsaa av glas og glasvarer er importen meget betydelig. I 1909 indførtes der saaledes av saadanne produkter for kr. 1 160 000 og i 1912 endog for kr. 1 838 600. Men paa den anden side blir der aarlighaars ogsaa utført endel glas og glasvarer, saaledes i 1909 for kr. 318 000 og i 1912 for kr. 129 200. Særlig flasker er det som utføres.

Fabrikation av brændtorv og torvstrø.

Av torvfabrikkerne omfattet fabriktællingen kun et faatal, nemlig 15 brændtorvfabrikker, 2 brændtorv- og torvstrøfabrikker og 32 torvstrø- og torvmuldfabrikker, ialt altsaa 49 bedrifter, som tilsammen sysselsatte 612 arbejdere. Til sammenligning kan anføres, at der aaret efter, nemlig 1910, ifølge opgaver indsamlet av Det Norske Myrselskap og velvillig stillet til byraaets disposition, ialt skulde ha været 84 fabrikker, hvorav 30 for brændtorvfabrikation og 54 for torvstrøfabrikation. Efter samme kilde var antallet av torvfabrikker i 1913 ialt 94.

Av de faa herhenhørende bedrifter, fabriktællingen har medregnet, har kun 10 med 129 arbejdere avgit opgaver over sit raastofforbruk. 3 av disse fabrikker, som kun tilvirket brændtorv, har opgit at benytte 8 800 m³ raamasse til fremstilling av 1 340 ton brændtorv (eller 6.6 m³ pr. ton), og 7 fabrikker, som kun tilvirket torvstrø og torvmuld, har opgit at benytte 26 655 m³ raamasse til fremstilling av 34 439 baller torvstrø og torvmuld (eller 0.77 m³ pr. balle). Tør man gaa ut fra, at dette produktionsforhold ogsaa har været det gjældende ved de øvrige fabrikker, skulde der i 1910 ialt være forbrukt ca. 66 000 m³ raamasse til brændtorvfabrikationen og ca. 223 000 m³ til torvstrø- og torvmuldfabrikationen.

Samtlige i fabriktællingen medregnede torvfabrikker har meddelt nogen opgaver over sin produktion, om end i en række forskjellige mængdeangivelser.

Produktionen av brændtorv har saaledes 9 bedrifter opgit i kubikmaal (14 090 m³) og 8 i stykketal (12 581 584 stkr.), og produktionen av torvstrø og torvmuld har 27 fabrikker opgit i «baller» (107 027 baller) og 7 i kubikmaal (13 192 m³). Omregnet efter de almindelige gjennsnitsforhold skulde disse 49 bedrifters produktion ha beløpet sig til:

Brændtorv ¹	7 047 ton,	61 161 kr.
Torvstrø og torvmuld ²	119 593 baller,	171 478 -

Ialt 232 639 kr.

Efter Myrselskapets førnævnte opgaver var torvfabrikernes produktion i 1910 ca. 290 000 baller torvstrø og ca. 11 500 ton brændtorv.

Efter gjennsnitspriserne for 1909 skulde i 1910 værdien av den samlede torvfabrikation ha andraget til kr. 517 305. I 1913 var produktionen steget til ca. 300 000 baller torvstrø og 12 500 ton brændtorv.

Jord- og stenindustri forøvrig.

Foruten de nu omhandlede grener av jord- og stenindustrien er i denne gruppe ogsaa medregnet 1 cementfabrik med 289 arbeidere, 1 cementstøperi med 27 arbeidere, 2 mørtelverk med 20 arbeidere, 1 magnesitverk med 40 arbeidere, 2 kiselgurfabrikker med 22 arbeidere, 4 feltspat- og kvartsmøller med 41 arbeidere, 3 smergel- og filskivefabrikker med 83 arbeidere og 1 merskumsfabrik med 8 arbeidere, ialt 15 bedrifter med 530 arbeidere. Ifølge Riksforsikringsanstaltens Industristatistik fandtes der i 1909 av heromhandlede bedrifter 3 kiselgurfabrikker, 1 cementfabrik (143 arbeidere), 7 cementvarefabrikker, 2 mørtelverk, 1 magnesitverk, 4 feltspat- og kvartsmøller og 7 slipe- og brynestensfabrikker, ialt altsaa 25 bedrifter, som tilsammen sysselsatte 400 arbeidere. Den store uoverensstemmelse i arbeiderantallet skyldes cementfabrikken, idet denne som følge av branden i 1908 ikke var i drift hele aaret. Riksforsikringsanstalten har opgit arbeiderantallet som gjennemsnit for a a r e t, byraaet derimot som gjennemsnit for driftstiden.

Ogsaa for disse bedrifters vedkommende viste raastofoppgaverne sig at være mindre fuldstændige, idet cementstøperiet, kiselgurfabrikkerne og merskumsfabrikken intet har opgit. Mørtelverkerne, cementfabrikken, smergel- og filskivefabrikkerne, feltspat- og kvartsmøllerne og magnesitverket derimot har ialt opgit at forbruke 54 178 ton forskjellige raastoffer, hvorav 10 180 ton sand, ler etc., 38 326 ton kalk og kalksten, 2 339 ton feltspat og kvarts, 169 ton smergel, corundum og carborundum og 3 164 ton rutil- og magnesitmalm samt dolomit.

¹ Av de 14 090 m³ brændtorv blev de 4 954 opgit at veie 1 370 ton eller pr. m³ 277 ton. Omregnet efter dette forhold skulde al den i m³ opgivne brændtorv ha veiet 3 901 ton. Den i stykketal opgivne brændtorv blev opgit at veie 3 146 ton.

² Av de 107 027 baller torvstrø og torvmuld blev de 86 609 baller opgit at veie 5 654 ton eller pr. balle 65 kg. Av de 13 192 m³ torvstrø blev de 7 674 m³ opgit at veie 476 ton eller pr. m³ 62 kg. Omregnet efter disse forhold skulde torvstrøfabrikationen ved de her omhandlede bedrifter ialt ha andraget til 119 593 baller.

Produktionsopgaver har samtlige heromhandlede bedrifter meddelt. Den samlede produktions værdi androg til 1 134 670 kr., hvorav cement og cementvarer utgjorde vel $\frac{6}{10}$. Om cementproduktionen gjælder det forøvrig, at den dette aar var liten, idet fabrikken endnu ikke var kommet ordentlig i gang efter branden i 1908. Før branden blev fabrikkens produktion opgit til ca. 250 000 fat aarlig. Av de heromhandlede bedrifter hadde 4 en produktion paa mindre end 10 000 kr., 9 en produktion paa mellem 10 000 og 100 000 kr. og 2 en produktion paa mere end 100 000 kr.

Ved et par leiligheter er den egentlige stenindustri produktionsværdi søkt beregnet, og til slutning kan det her ha sin interesse ogsaa at meddele disse opgaver. Rent skjønsmæssig anslaaer saaledes i nitiaarene professor Helland produktionsværdien for stenbrytningens vedkommende til 1 à 1½ mill. kr. Og for 1913 er videre den hele stenindustri produktions værdi av geologen J. Oxaal beregnet til 6 500 000 kr., hvorav der paa granitindustrien skulde falde 4 136 000 kr., paa kalkstensbrytningen 1 136 000 kr., paa feltspatindustrien 570 000 kr. og paa skiferindustrien 267 000 kr.

I 1913 androg eksporten av sten i raa og forarbeidet stand til 3 544 000 kr. mot i 1909: 2 393 000 kr.

Den samlede produktion.

Efter størrelsen av produktionen fordeltes bedrifterne, deres arbeidsstyrke og produktionsværdi som følger:

	Bedrifter.	Arbeidere.	Produktionsværdi.
			Kr.
Under 1 000 kr.	4	15	2 811
1 000— 4 999 -	38	424	107 437
5 000— 9 999 -	24	323	169 039
10 000— 24 999 -	31	449	533 470
25 000— 49 999 -	42	1 102	1 462 118
50 000— 99 999 -	21	704	1 327 821
100 000—249 999 -	4	278	558 649
250 000—499 999 -	3	590	1 096 570
500 000—999 999 -	5	1 419	3 010 938
Uopgit	3	10	-
Ialt	175	5 314	8 268 853

Medregnes endelig for torvfabrikationens vedkommende den før omtalte produktions værdi, som er beregnet paa grundlag av Det Norske Myrselskaps opgaver, og for den egentlige stenindustri vedkommende den ovenfor nævnte opgave, saa skulde jord- og stenindustriens samlede produktionsværdi ha andraget til ca. 14 mill. kr. Desuten skulde der være utført leie- og reparationsarbeide for 3 236 kr.

Jord- og stenindustrien.

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Teglverk, tildels i forbindelse med anden virksomhet.	Kalkbrænderier delvis forbundet med brud.	Pottemakerier, stentøifajanse- og porselænsfabrikker.	Glasverk og sliperier.	Mørtelverk, cement- og cementvarefabrikker.	Brændtorv- og torvstrøfabrikker.	Smergel- og flskivefabrikker.	Magnesitverk, kiselgurfabrikker, feltspat- og kvartsmøller m. m.	Sum.
<i>I. Antal bedrifter.</i>									
a) Riket ialt	85	11	6	9	4	49	3	8	175
b) Rikets bygder	72	11	1	4	4	49	1	7	149
c) Rikets byer	13	-	5	5	-	-	2	1	26
d) De enkelte amter:									
Smaalenene	24	1	-	1	-	1	1	-	28
Akershus	14	-	1	1	3	11	1	-	31
Kristiania	3	-	-	1	-	-	-	-	4
Hedemarken	3	1	-	1	-	18	-	-	23
Kristians	2	-	-	1	-	3	-	1	7
Buskerud	¹ 8	1	-	-	1	2	-	1	13
Jarlsberg og Larvik	5	1	-	2	-	6	-	-	14
Bratsberg	3	1	-	-	-	-	1	1	6
Nedenes	-	-	-	-	-	1	-	3	4
Lister og Mandal	1	-	1	-	-	-	-	1	3
Stavanger	7	-	3	-	-	-	-	1	11
Søndre Bergenhus	1	1	-	-	-	-	-	-	2

¹ For 1 bedrift er arbeiderantallet uopgitt.

Jord- og stenindustrien. (Forts.)

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Teglverk, tildels i forbindelse med anden virksomhet.	Kalkbrænderier delvis forbundet med brud.	Pottemakerier, stentøj-fajanse- og porcelænsfabrikker.	Glasverk og -sliperier.	Mørtelverk, cement- og cementvarefabrikker.	Brændtorv- og torvstrøfabrikker.	Smergel- og filskivefabrikker.	Magnesium- og kiselgurfabrikker, feltspat- og kvartsmøller m. m.	Sum.
Bergen	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Nordre Bergenhus	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Romsdal	1	-	-	-	-	1	-	-	2
Søndre Trondhjem	4	-	1	-	-	2	-	-	7
Nordre Trondhjem	5	4	-	-	-	4	-	-	13
Nordland	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Tromsø	1	-	-	-	-	-	-	-	1
<i>II. Arbejderantal og antal dagsverk.</i>									
a) Samlet arbejderantal	2 074	189	740	1 169	336	612	83	111	5 314
Herav:									
Personer i overordnet stilling	72	14	6	10	4	43	5	8	162
Underbestyrere, ingeniører etc.....	10	1	4	10	5	-	-	2	32
Kontorister, regnskabsførere etc.	19	1	17	20	11	3	-	1	72

Formænd og lignende.....	59	4	28	7	13	8	3	3	125
Arbejdere og læringer...	1 914	169	685	1 122	303	558	75	97	4 923
b) Rikets bygder.....	1 724	189	13	758	336	612	9	103	3 744
c) Rikets byer.....	350	-	727	411	-	-	74	8	1 570
d) De enkelte amter:									
Smaalene.....	729	18	-	187	-	12	3	-	949
Akershus.....	244	-	13	279	47	120	9	-	712
Kristiania.....	104	-	-	8	-	-	-	-	112
Hedemarken.....	39	6	-	76	-	268	-	-	389
Kristians.....	32	-	-	249	-	53	-	8	342
Buskerud.....	172	13	-	-	289	17	-	40	531
Jarlsberg og Larvik.....	94	33	-	364	-	48	-	-	539
Eratsberg.....	105	14	-	-	-	-	71	8	198
Nedenes.....	-	-	-	-	-	11	-	33	44
Lister og Mandal.....	20	-	276	-	-	-	-	9	305
Stavanger.....	263	-	439	-	-	-	-	13	715
Søndre Bergenhus.....	27	24	-	-	-	-	-	-	51
Bergen.....	-	-	-	6	-	-	-	-	6
Nordre Bergenhus.....	61	-	-	-	-	-	-	-	61
Romsdal.....	18	-	-	-	-	10	-	-	28
Søndre Trondhjem.....	79	-	12	-	-	26	-	-	117
Nordre Trondhjem.....	61	77	-	-	-	47	-	-	185
Nordland.....	8	4	-	-	-	-	-	-	12
Tromsø.....	18	-	-	-	-	-	-	-	18
e) Samlet antal dags- verk.....	360 736	55 734	220 704	329 532	78 258	63 642	24 171	36 636	1 169 413

Jord- og stenindustrien. (Forts.)

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Teglverk, tildels i forbindelse med anden virksomhet.	Kalkbrænderier delvis forbundet med brud.	Pottemakerier, stentøifajanse- og porcelænsfabrikker.	Glasverk og -sliperier.	Mørtelverk, cement- og cementvarefabrikker.	Brændtorv- og torvstrøfabrikker.	Smergel- og fliskivefabrikker.	Magnesitverk, kiselgurfabrikker, feltspat- og kvartsmøller m. m.	Sum.
<i>III. Produktion.</i>									
a) Produktionsopgaver er avgit av:									
Antal bedrifter	82	10	6	9	4	49	3	8	171
Med antal arbeidere	2 064	165	740	1 169	336	612	83	111	5 280
b) Produktionens verdi ialt	kr. 2 793 262	396 107	1 480 109	2 232 066	760 100	1 232 639	201 576	172 994	8 268 853
Herav:									
Mursten	kr. 1 706 243	-	-	-	-	-	-	-	1 706 243
Taksten	717 593	-	-	-	-	-	-	-	717 593
Drænsrør	167 337	-	-	-	-	-	-	-	167 337
Fliser og chamottevarer	87 930	-	-	-	-	-	-	-	87 930
Pottemakerarbeide	5 000	-	137 319	-	-	-	-	-	142 319
Stentøi, fajanse og porcelæn	24 140	-	1 342 790	-	-	-	5 477	-	1 372 407
Glas og glasvarer	-	-	-	2 232 066	-	-	-	-	2 232 066
Kalksten	-	118 410	-	-	-	-	-	-	118 410
Brændt kalk og kalkmørtel	81 159	277 697	-	-	36 340	-	-	-	395 196

Cement og cementvarer kr.	-	-	-	-	705 000	-	-	-	705 000
Brændtorv	-	-	-	-	-	61 161	-	-	61 161
Torvstrø og torvmuld..	-	-	-	-	-	171 478	-	-	171 478
Brynestener, smergel- skiver etc.	-	-	-	-	-	-	196 099	-	196 099
Magnesit og kiselgur..	-	-	-	-	-	-	-	97 389	97 389
Feltspat og kvartsmel..	-	-	-	-	-	-	-	45 980	45 980
Diverse	3 860	-	-	-	18 760	-	-	29 625	52 245
e) Leie- og reparations- arbejde	-	-	-	800	-	-	-	2 436	3 236
d) Produktionsopgaver mangler for:									
Antal bedrifter	3	1	-	-	-	-	-	-	4
Med antal arbejdere	10	24	-	-	-	-	-	-	34

¹ Produktionsstatistikken omfatter imidlertid kun et faatal av torvfabrikkerne. Paa grundlag av opgaver velvillig meddelt av Det Norske Myrselskap skulde værdien av den ved de egentlige fabrikker fremstillede brændtorv og torvstrø i 1910 ha andraget til 517 305 kr., side 65.

Metalindustri, elektrometallurgisk og elektrokemisk industri.

Ved produktionsopgavernes bearbejdelse har man ogsaa for denne industris vedkommende fundet det hensigtsmæssigst at omgruppere bedrifterne noget, nemlig som følger:

Bedriftsgrupper.	Antal be- drifter.	Antal arbei- dere.	Bedriftsgrupper.	Antal be- drifter.	Antal arbei- dere.
Staalverk	3	205	Transport	297	19 139
Jern- og metalstøperier	18	657	Redskap- og værktøifabrik- ker	16	186
Skriftstøperier	2	5	Angle- og hegtefabrikker . .	2	391
Støperier og gjørtlerier	1	50	Skrue- spiker- og hestesko- sømfabrikker	15	1 034
Mekaniske verksteder	74	2 033	Knappe- hæljern- og skøite- fabrikker	12	194
Støperier og mekaniske verk- steder	41	4 390	Kobber- og blikvarefabrikker	19	720
Skibsbyggerier, støperier og mekaniske verksteder	24	6 800	Armaturfabrikker	9	331
Skibsbyggerier og mekani- ske verksteder	13	842	Beslag- og laasefabrikker . .	8	304
Skibsbyggerier og repara- tionsverksteder forøvrigt	10	100	Lampefabrikker	1	92
Baatbyggerier	12	105	Gevær- og vaabenfabrikker	7	398
Skibsofhugningskompagni	1	38	Hagl- og kulefabrikker . .	2	31
Jernbanevognfabrikker	3	714	Instrumentmakerier	13	140
Vogn- og hjulfabrikker	29	406	Piano- orgel- og harmoni- umfabrikker	5	141
Cykkelfabrikker og repara- tionsverksteder	11	106	Staniol- og tinfabrikker . . .	2	98
Modelverksteder	2	13	Myntfabrik	1	12
Transportbedrifters repara- tionsverksteder, offentlige	11	1 432	Guld- og sølvvarefabrikker	15	685
Transportbedrifters repara- tionsverksteder, private	11	557	Galvaniske forgyldnings- og forsøvningsanstalter	7	73
Andre offentlige reparations- verksteder	11	488	Natriumfabrik	1	42
Smieverksteder	17	152	Aluminiumfabrikker	2	155
Pengeskafabrikker	3	46	Karbidfabrikker	6	1 136
			Ferrosiliciumfabrikker	3	89
			Sinkverk	1	24
			Elektrokemisk storindustri.	3	589
Tilsammen	297	19 139	Ialt	447	26 004

Nogen av disse industrigræner blir ogsaa drevet som haandverk, og for disse gruppers vedkommende kan det derfor være av interesse at sammenstille Fabriktællingens og Haandverkstællingens resultater:

Bedriftsgrupper.	Fabriktællingen 1909.		Haandverkstællingen 1910.	
	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Antal bedrifter.	Antal mestere og svender.
Baatbyggerier.....	12	105	616	1 229
Smeder og mekanikere	17	152	2 454	4 446
Gjørtlere	1	50	27	57
Tilvirkning av kobber- og blikvarer.....	19	720	536	1 255
Tilvirkning av redskaper og verktøi ...	16	186	5	6
Vogn- og hjultilvirkning.....	29	406	260	630
Rørlæggervirksomhet ¹	9	331	104	589
Vaabentilvirkning	7	398	40	93
Instrumentmakere ²	13	140	587	1 005
Tilvirkning av musikinstrumenter	5	141	8	12
Tilvirkning av guld- og sølvvarer	15	685	208	645
Ialt	143	3 314	4 845	9 967

Bortser man rent fra den mindre uoverensstemmelse, at den ene tælling gjælder aaret 1909 og den anden aaret 1910, skulde altsaa omkring aaret 1910 den samlede metalindustri ha omfattet 5 292 bedrifter med et personale paa 35 971. Dog maa det erindres, at for haandverkernes vedkommende er heri ogsaa medregnet dem, for hvem faget kun var en bibeskjæftigelse.

Til sammenligning kan anføres, at ifølge Folketællingen skulde den heromhandlede industri ialt ha sysselsat 36 868 persener, hvorav 1 156 i smaaindustri og 35 712 i haandverks- og fabrikindustrien. Overensstemmelsen mellem de forskjellige tællinger synes saaledes aabenbar.

Endelig kan det ogsaa være av interesse at sammenligne Fabriktællingens opgaver med de resultater, hvortil den øvrige industristatistik er kommet:

	Antal bedrifter.	Antal arbejdere. ³
Fabriktællingen 1909.....	447	26 004
Riksforsikringsanstaltens Industristatistik 1909...	743	22 878
Fabrikinspektørernes Aarsberetninger 1908	445	22 894

¹ Tilvirkning av diverse rørlæggerartikler.

² Inklusive urmakere.

³ Til forklaring av forskjellen i arbeiderantallet maa nævnes, at mens Fabriktællingen omfatter ogsaa alle offentlige reparationsverksteder, marinens verft etc., er disse ikke medregnet i Riksforsikringsanstaltens Industristatistik.

Som for de fleste av de tidligere bearbejdede industrigrupper maa naturligvis ogsaa for metalindustriens vedkommende Riksforsikringsanstaltens Industristatistik opvise et større bedriftsantal end Fabriktællingen, idet jo denne sidste efter sin plan kun skulde omfatte den egentlige fabrikindustri. Sammenligner man de enkelte undergrupper, vil man da ogsaa finde, at det netop er de bedriftsgrupper, som driver dels haandverksmæssig og dels fabrikmæssig arbeide, som gir plads for den største uoverensstemmelse. Av smier f. eks. omfatter saaledes Riksforsikringsanstaltens Industristatistik 105, Fabriktællingen derimot kun 17, av baatbyggerier omfatter Industristatistikken 164, men Fabriktællingen kun 22, osv.

Av arbeidsstyrken ved denne gruppes bedrifter var 527 indehavere, disponenter, bestyrere og lignende, 658 underbestyrere, verksmestere og lignende, 986 kontorister, regnskapsførere og lignende, 887 arbeidsformænd og 22,946 egentlige arbeidere og lærlinger. De to sidstnævnte grupper utgjorde tilsammen 26.9 procent av den hele fabrikindustris samlede antal formænd, egentlige arbeidere og lærlinger; særskilt for arbeidere var procenten 9,7.

Raastof- og produktionsopgaver.

Som det maatte ventes, medførte det for denne industrigrupes bedrifter større vanskeligheter end for nogen anden at avgi ensartede opgaver, idet saavel raastofforbruket som produktionen omfattet en utallighet av forskjellige større og mindre gjenstande, som det ikke uten store vanskeligheter og omkostninger hadde latt sig gjøre nøiagtig at specificere. Saavidt gjørlig har man dog forsøkt at samle alle de mere beslegtede raastoffer og produkter i større og forholdsvis ensartede grupper. Helt kunde imidlertid heller ikke dette lykkes, idet flere bedrifter ikke engang saa sig istand til at meddele en saadan specifikation.

Særlig syntes det forbundet med store vanskeligheter at avgi nøiagtige mængdeangivelser, mens derimot værdiangivelserne syntes lettere at kunne skaffes tilveie. For denne industri som helhet betragtet siger jo forøvrig mængdeangivelserne mindre, om de end for den enkelte gruppe naturligvis er av den allerstørste betydning.

At faa de anvendte raastoffer opgit kun i vekt og maal viste sig saaledes helt umulig, og man har derfor ogsaa for denne industri maattet nøie sig med at angi opgaverne dels i mængde og dels i værdi. En undtagelse herfra danner dog nogen enkelte større grupper, hvor raastofferne og produkterne er enkle og mere ensartede gjenstande, for hvilke der gjælder en nogenlunde ensartet pris, som f. eks. rujern, skrapjern, støpegods o. lgnd. For saadanne raastof- og produktgrupper har man nemlig ment ingen større unøiagtighet at begaa ved av de oppgivne værdier at beregne mængde efter de gjennemsnittspriser, bedrifterne forøvrig samt handelsstatistikken meddeler.

Ved enkelte før behandlede industrigrupper som tekstilindustrien og formalingsindustrien viste det sig forbundet med store vanskeligheter at utskille den del av raastofforbruket, som kun vedrørte leiearbeidet. Paa samme maate med metalindustriens reparationsarbeide, idet bare nogen faa bedrifter førte et saa sterkt

specifisert bokholderi, at de nøiagtig kunde opgi, hvor meget av de anvendte raastoffer der var benyttet til reparation. Men ofte kan jo reparationsarbeide anta form av leiarbeide — som naar reparatøren bare lægger sit arbeide til — og raastofoppgaverne vil derfor ikke kunne bli helt ut konforme. Hvad endelig de verksteder angaar, som udelukkende driver reparationsarbeide, saa har disse som regel absolut ingen raastofoppgaver avgitt.

Tiltrods for disse mangler gir raastofoppgaverne dog en række værdifulde oplysninger.

Støperier.¹

Av støperier omfatter denne statistikk 3 staaletøperier (hvorav ett tillike drev jernverk), 13 jernstøperier, 2 jern- og metalstøperier, 3 metalstøperier, 1 metalstøperi og gjørtleri, 2 skriftstøperier, (hvorav ett tillike drev klichéfabrikation), 41 støperier forenet med mekanisk verksted, 24 med skibsbyggeri og mekanisk verksted, 2 med jernbanevognfabrik, 2 med beslag- og laasefabrik, 2 med skrue- spiker- og naglefabrik, 1 med hæljernfabrik og 1 med lampefabrik. Ialt skulde saaledes denne statistikk omfatte 97 støperier. Foruten disse fandtes der imidlertid ogsaa endel mindre jern- og særlig metalstøperier, men ingen av disse var dog av den størrelse, at de kunde medregnes i denne statistikk.

Av støperierne drev 6 udelukkende metalstøpning², 60 udelukkende jern- eller staaletøpning og 6 baade metal- og jernstøpning. For de resterende 25 bedrifter er derimot forholdet uklart, idet de ved siden av raat jern for støpningen ogsaa oppgav at ha forbrukt metal, dog uten at anføre, om dette var metal for støpning eller færdige metalgjenstande, plater, rør, traad etc.

¹ I almindelighet fremstilles jern paa følgende maate: Den av fjeldet utbrutte malm blir først rostet ved i dertil indrettede ovner at ophetes til glødningshete. Herved blir malmen befridd for svovel, kulsyre og andre flygtige bestanddele, samtidig som dens surstoffindhold økes og herved den senere reduktion lettes. Den rostedde malm blir dernæst sammen med koks (stenkul og trækul brukes ogsaa) bragt ind i de store masovner, hvor saa det i malmen bundne jern blir utsmeltet. Masovnets produkt kaldes rujern. Som raastof for produktionen av støpegods brukes rujern samt ogsaa for nogen del omsmeltet jernskrap. Til smiing kan imidlertid ikke dette jern brukes, dertil er det for kulstoffholdig og som følge derav for sprødt og for haardt (rujernets kulstoffgehalt ligger i regelen mellem 2.3 og 4.75 pct.). For at bli smibart maa rujernet først og fremst befries for en del av sin kulstoffgehalt, samt bli kvit endel andre skadelige bestanddele. Dette sker ved den saakaldte færskning, hvorved jernets kulstoffgehalt bringes ned til 1.6 pct. eller mindre. Færskningsprocessens produkt er smijern. Færskningen kan foregaa paa mange vis, og efter fremgangsmaatens beskaffenhet betegnes saa det fremstillede jern og staalet som: haardfærsket metal, puddelmetal, bessemersmetal, thomasmal, siemens-martinmetal o.s.v. Sondringen mellem staalet og smijern er nu meget svævende og lar sig derfor i regelen kun vanskelig opretholde. Efter den almindelige terminologi skulde imidlertid som staalet betegnes det smijern, som mottar merkbar hærdsel ved i glødende tilstand at utsættes for en pludselig avkjøling.

² Der sondres mellem jernstøperier, staaletøperier og metalstøperier, alt eftersom det fremstillede støpegods er av jern, av staalet, eller av andre metaller.

Av støperierne har 76 med 11 126 arbejdere¹ avgit fuldstændige opgaver over forbruget av rujern (raajern, takjern, cylinderjern, hematitrujern o.s.v.) og skrapjern (jernafald, brudjern, malm, brom o.s.v.). Desuten har 4 bedrifter med 245 arbejdere kun opgit samlet jernforbruk uten at sondre mellem støperiets og smiens forbruk. Og videre har 4 bedrifter med 452 arbejdere kun opgit samlet metalforbruk uten hverken at sondre mellem jern og andre metaller eller mellem jern for støpning og for smiing. Bare 7 støperier (hvorav rigtignok de 3 var meget store) med tilsammen 1 483 arbejdere er det saaledes, som absolut ingen raastofogaver har meddelt.

Tør man gaa ut fra, at forholdet mellem forbruget av jern og andre metaller og av raatjern og smijern i gjennemsnit set har stillet sig nogenlunde ensartet ved de bedrifter, som har medddelt fuldstændig specifikation, og ved de, som ingen specifikation har meddelt, saa skulde der ved de 84 jernstøperier, som har avgit nogen raastofogaver, ialt være forbrukt 49 590 640 kg. rujern og skrapjern². En række bedrifter har yderligere fordelt dette forbruk med 22 201 396 kg. paa rujern og 25 386 284 kg. paa skrapjern. Helt at lite paa er imidlertid denne fordeling ikke, idet nogen bedrifter, som væsentlig har forbrukt rujern, har opgit alt som saadant, og omvendt andre, som væsentlig har forbrukt skrapjern, har opgit alt som saadant. Hvad endelig de befrifter angaar, som har opgit rujern og skrapjern underett, vil en fordeling herav neppe kunne foretages, idet en saadan helt er avhængig av, hvad der i det enkelte tilfælde har været fremstillet.

Under forutsætning av, at der ved de 7 støperier, som absolut ingen opgaver har avgit, faldt et lignende forbruk pr. arbeider som ved de øvrige med mekanisk verksted forbundne støperier, skulde endelig den samlede støperiindustri hele for-

¹ Saavel denne som nedenanførte opaver omfatter den samlede arbeidsstok, altsaa uanset at en større eller mindre del har været sysselsat i de med støperierne kombinerte mekaniske verksteder, skibsbyggerier etc.

² Av de bedrifter, som driver jernstøperi, har 4 bare opgit samlet metalforbruk nemlig for 433 032 kr. For de kombinerte støperier, som har opgit saavel mængde som værdi av sit samlede metalforbruk, utgjorde gjennemsnittsprisen pr. kg. metal 12 øre, og efter dette skulde altsaa ovennævnte 433 032 kr. tilsvare 3 608 600 kg. Ved de bedrifter, som har specificert sit metalforbruk mellem jern og andre metaller, utgjorde jernforbruget 98.4 pct., og av ovennævnte 3 608 600 kg. skulde altsaa efter dette de 3 550 863 kg. være jern og staa. Foruten disse 4 bedrifter har ogsaa 4 andre, som var kombinert med støperi, meddelt sit jernforbruk underett, nemlig til 11 700 kg. samt 122 811 kr. Ved de øvrige med støperier forbundne bedrifter utgjorde gjennemsnittsprisen for jern underett 8.5 øre, og de nævnte 122 811 kr. skulde altsaa motsvare 1 444 835 kg., og samtlige 8 bedrifters jernforbruk skulde være 5 007 398 kg. Ved de med støperier forbundne bedrifter, som har specificert sit jernforbruk paa jern til støperiet og jern til smien, stillet fordelingen sig i gjennemsnit set med $\frac{9}{10}$ paa det førstnævnte og $\frac{1}{10}$ paa det sidstnævnte. Efter dette skulde altsaa de omhandlede 8 bedrifter ialt ha forbrukt 2 002 960 kg. rujern og skrapjern.

Flere støperier har kun opgit værdien av det forbrukte rujern eller skrapjern, men da en flerhet av støperierne har opgit baade mængde og værdi, har man fundet, at man uten at begaa nogen feil kunde beregne mængden for de førstnævnte bedrifter efter forholdet ved de sidstnævnte. Ved omregningen har man derfor benyttet følgende gjennemsnittspriser: rujern 5.69 øre pr. kg. og skrapjern 4.12 øre pr. kg.

bruk av rujern og skrapjern ha andraget til ca. 51 500 000 kg. til en samlet værdi av ca. 2.8 millioner kroner.

Til sammenligning kan anføres, at der i 1909 blev indført 23 167 420 kg. rujern, samt at der ved det ene jernverk, som da var igang, blev tilvirket henved $\frac{1}{2}$ mill. kg. I 1913 var importen 30 682 180 kg. og produktionen ca. 4 mill. kg. Paa de vigtigste land fordeltes indførselen som følger:

	1909.	1913.
Sverige	754 550 kg.	1 584 410 kg.
Tyskland	81 060 «	1 478 740 «
Storbritannien	22 277 520 «	27 356 450 «
Andre	34 290 «	262 580 «

Av skrapjern er den indenlandske frembringelse saa stor, at den ikke alene dækker landets eget behov, men at ogsaa endel aarligaars kan avsees til eksport. I 1909 var saaledes eksporten 11 428 660 kg., og i 1913 var den 28 222 691 kg., hvori dog er medregnet noget rujern fra de indenlandske smelteverker.

Efter sit forbruk av raatjern fordeltes de 84 støperier som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Forbruk av rujern og skrapjern.
			Kg.
100 000 kg. og derunder	30	1 423	1 192 702
100 001 « —500 000 kg.	27	3 336	8 034 659
500 001 « —1 000 000 «	13	3 646	9 172 676
over 1 million kg.	14	3 418	31 250 603
Ialt	84	11 823	49 590 640

Paa de viktigere amter fordeltes forbruket av rujern og skrapjern som følger:

Amter.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Forbruk av rujern og skrapjern.
			Kg.
Smaalenene	¹ 9	804	2 291 555
Akershus	10	2 086	17 319 996
Kristiania	22	3 493	13 030 928
Buskerud	6	331	1 550 815
Hedemarken	² 3	200	1 518 060
Østlands- og oplandsamter forøvrig	³ 5	800	1 269 333
Bratsberg	4	439	2 471 282
Nedenes	3	302	2 399 450
Stavanger	5	434	2 394 830
S. Bergenhus	3	961	2 747 013
Sørlands- og vestlandsamter forøvrig	4	638	191 000
S. Trondhjem	6	1 102	2 062 790
Trøndelagen og Nordland forøvrig	⁴ 4	233	343 588
Ialt	84	11 823	49 590 640

¹ Opgaver mangler for 1 bedrift med 700 arbeidere.

² Opgaver mangler for 1 bedrift med 290 arbeidere.

³ Opgaver mangler for 3 bedrifter med 316 arbeidere.

⁴ Opgaver mangler for 2 bedrifter med 177 arbeidere.

Metalstøperiernes opgaver over forbruget av støpemetaller, som alt før nævnt, meget uklare, og en samlet opgave over dette forbrug lar sig derfor ikke meddele. Ved de 6 rene metalstøperier blev der ialt forbrukt 29 730 kg. metal av forskjellig slags, og ved 6 av de med andre støperier forbundne metalstøperier blev der forbrukt 89 259 kg., mens altsaa de øvrige ingen specifikationer har opgit¹.

Til belysning av dette spørsmaal kan der forøvrig anføres følgende indførselsopgaver:

Raa metaller.	1909.	1913.
	Kg.	Kg.
Aluminium.....	1 908	1 086
Sink.....	420 900	12 296 410
Bly.....	409 620	452 470
Tin.....	133 740	155 840
Kobber, messing, nysølv etc.....	63 590	345 180
Andre uædle metaller.....	54 060	57 146

Men det maa dog bemerkes, at heri ogsaa er medregnet den raa sink og malm, som indføres til raffinering ved sinkverkerne i Sarpsborg og Trondhjem. Og videre maa det jo erindres, at der indenlands tilvirkes flere av de nævnte metaller som kobber, sink, tin og aluminium.

For støperiernes vedkommende lar det sig kun vanskelig gjøre at bestemme bedriftens samlede bruttoproduktion, idet jo meget av det støpte gods direkte finder anvendelse i bedriftens fortsatte produktion. Der støpes saaledes f. eks. hjul og andre maskindele, som ved egne maskinverksteder sammensættes og viderebearbejdes til færdige salgsprodukter, som maskiner, redskaper o. lign. Anderledes derimot med den for salg bestemte produktion.

Av de 97 støperier opgav kun 50 at tilvirke støpegods for salg.² 2 av disse opgav at tilvirke staaletstøpegods, 44 at tilvirke jernstøpegods og 9 at tilvirke

¹ Disse 118 989 kg. raa metaller fordeltes som følger:

Kobber.....	45 836 kg.	Bronse.....	27 kg.
Messing.....	30 360 «	Nysølv ..	52 «
Sink.....	10 938 «	Lagermetal.....	8 428 «
Bly.....	5 145 «	Yellowmetal.....	1 400 «
Tin.....	3 915 «	Skriftmetal.....	2 690 «
Aluminium.....	10 «	Metaller, uspecifisert..	9 988 «
Antimon.....	200 «		

Ved de øvrige metalindustriers bedrifter, som har specificert sit metalforbrug, blev der av raametaller opgit:

Kobber.....	2 560 kg.	Antimon.....	5 000 kg.
Bly.....	230 000 «	Nysølv.....	890 «
Tin.....	22 000 «		

² Størsteparten ogsaa av de øvrige støperier har naturligvis tilvirket mindre mængder gods for salg.

metalstøpegods og skrift. Ved disse bedrifter utgjorde den samlede produktion av støpegods for salg:

Staalstøpegods	¹	832 378 kg.	332 950 kr.
Jernstøpegods	²	16 979 863 «	4 276 028 «
Herav handelsstøpegods		11 478 796 «	2 974 488 «
— maskinstøpegods		5 500 567 «	1 301 545 «
Metalstøpegods	³	88 856 «	226 276 «
		Ialt	17 900 597 kg. 4 835 254 kr.

Av jernstøperierne tilvirket 23 baade maskin- og handelsstøpegods, 9 udelukkende maskinstøpegods og 7 udelukkende handelsstøpegods.

Efter produktionsværdiens størrelse fordeltes handelsstøperierne som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Producert gods.
		Kr.
Under 5 000 kr.	1	3 550
5 000— 9 999 «	6	44 750
10 000— 24 999 «	9	163 679
25 000— 49 999 «	10	374 336
50 000— 99 999 «	6	398 020
100 000—249 999 «	12	1 874 248
250 000—499 999 «	6	1 976 671
	50	4 835 254

- ¹ Av de 2 staalstøperier hadde kun det ene opgit mængde staalstøpegods. For den andens vedkommende er mængden beregnet efter en gjennomsnitspris paa 40 øre pr. kg.
- ² Sin produktion av handelsstøpegods hadde 24 bedrifter opgit til 8 098 577 kg. til en værdi av 2 095 626 kr. (eller pr. kg. 26 øre) og 10 bedrifter til 878 857 kr. Under forutsætning av, at prisen pr. kg. gjennomsnitlig set har været den samme ved de bedrifter, som har, og som ikke har avgit mængdeopgaver, skulde der ialt være tilvirket 11 478 796 kg. handelsstøpegods. Sin produktion av maskinstøpegods har 27 bedrifter opgit til 3 812 267 kg. til en værdi av 896 373 kr. (eller pr. kg. 24 øre) og 10 bedrifter til 405 172 kr. Under forutsætning av, at priserne pr. kg. gjennomsnitlig har været den samme ved de bedrifter, som har, og som ikke har avgit mængdeopgaver, skulde der ialt være tilvirket til salg 5 500 567 kg.
- ³ Sin produktion av metalstøpegods hadde 8 bedrifter opgit til 87 456 kg. til en værdi av 222 916 kr. (eller pr. kg. 2.56 kr.) og en bedrift til 3 360 kr. Regnet efter gjennomsnitsprisen skulde den samlede produktion av metalstøpegods ha andraget til 88 856 kg.

Paa de enkelte amter fordeltes bedrifterne og deres produktionsværdi som følger:

Amter.	Antal bedrifter.	Samlet producert gods.
		Kr.
Smaalenene.....	4	147 590
Akershus.....	4	516 900
Kristiania.....	13	1 196 616
Buskerud.....	3	229 643
Jarlsberg og Larvik.....	2	129 971
Hedemarken.....	3	457 621
Kristians.....	1	106 929
Bratsberg.....	2	442 000
Nedenes.....	2	118 320
Lister og Mandal.....	1	23 000
Stavanger.....	5	261 781
S. Bergenhus.....	2	720 000
Bergen.....	1	23 000
Romsdal.....	2	46 850
S. Trondhjem.....	5	415 033
	50	4 835 254

Til slutning kan det ha sin interesse ogsaa at søke at bestemme den samlede produktion av jernstøpegods ved de støperier, som har meddelt opgaver over det forbrukte rujern og skrapjern. Ved de rene jernstøperier, altsaa de, som kun støpte gods til salg, tilvirkedes der ialt 6 666 700 kg. støpegods av 7 094 951 kg. raastoffer, m. a. o. av 1 kg. raat jern tilvirkedes 0.94 kg.¹ støpegods. Det samlede forbruk av raat jern skulde efter, hvad før er meddelt, ialt ha beløpet sig til 49 590 640 kg., og omregnet efter nævnte gjennomsnitsforhold skulde der herav ialt være tilvirket 46 619 940 kg. til en antagelig værdi av ca. 11.4 mill. kr. Herav blev som alt før nævnt 17 900 597 kg. til en værdi av 4 835 254 kr. solgt, og resten eller 28 719 343 kg. til en værdi av ca. 6.5 mill. kr. skulde være videre bearbeidet ved egne verksteder.

Mekanisk metalindustri.

Som alt før nævnt er hverken rujern eller støpegods mottagelig for smiing, de er for kulstofrike og sprøde og brister derfor ved slag. For at bli smibart maa rujernet først gjennemgaa en færskningsproces, hvorved kulstofgehalten reduceres og andre skadelige bestanddele fjernes. Det herved fremstillede smibare jern kommer i handelen i utallige kvaliteter og former, som man her saavidt gjørlig

¹ Naar godt rujern benyttes, vil i almindelighet denne svindprocent holde stik. Ved bruken av store mængder jernskrap vil den derimot sandsynligvis vise sig endel for høi.

har søgt at samle i følgende hovedgrupper, jern og staal i blokker (ingots, gjøt, smeltestykker etc.), jern og staal i stænger (stangjern, bjelker, profiljern, skinner, rør o.s.v.), jern og staal i plater, samt endelig de sterkere valsede, strukne og bearbejdede former som blikplater og traad. Samtlige disse fem hovedgrupper rummer dog en stor mængde forskellige dimensioner og kvaliteter.

Al den industri, som bearbejder disse former av jern og staal og forøvrig ogsaa av andre metaller, blir i almindelighet betegnet som mekanisk metalindustri, og det hvad enten metalbearbejdelsen bestaar i utformning gjennem glødning og hamring eller i andre processer som sagning, boring, filing, dreining, stansning, klipning o. s. v. eller endelig kun bestaar i den avsluttende sammenføining av ved andre verksteder tilvirkede smie- og støpejerngjenstande.

Av de tidligere paa side 1 nævnte bedriftsgrupper skulde saaledes til denne metalindustriens hovedgruppe kunne henregnes alle med undtagelse av støperier, modelverksteder, hagl- og kulefabrikker, staniol- og tinfabrikker samt naturligvis den elektrometallurgiske og elektrokemiske industri. Ialt skulde altsaa den mekaniske metalindustri omfatte 397 bedrifter med 23 042 arbeidere.¹

R a a s t o f f o r b r u k . Av disse bedrifter opgav 64 med 1 584 arbeidere, at de ikke forbrukte nogen av de tidligere nævnte former av smijern, idet de enten udelukkende var beskjæftiget med bearbejdelse av andre metaller, eller kun drev med den endelige sammensætning av mere eller mindre bearbejdede metalgjenstande. Av de øvrige av den mekaniske metalindustriens bedrifter var videre 55 med 2 658 arbeidere udelukkende beskjæftiget med reparationsarbeide og har av den grund ingensomhelst raastofoppgaver meddelt. Videre var der 62 av gruppens bedrifter med 3 501 arbeidere, som av andre grunde heller ingen raastofoppgaver hadde meddelt. Og de resterende bedrifter — 216 med 15 299 arbeidere — forbrukte samtlige smijern og staal i en eller anden form.

Naar man nu gaar ut fra, at ved de bedrifter, som ikke drives i forbindelse med støperi, alt det uspecificerte jern er smijern og staal, skulde der ved de nævnte 216 bedrifter ialt være forbrukt 61 713 886 kg. staal og smijern av forskjellige former og kvaliteter,² dog er det, som alt i noten nævnt, at bemerke, at

¹ Herunder er samtlige arbeidere medregnet, saaledes ogsaa de, som kun er sysselsatt i de med mekaniske verksteder forbundne støperier.

² 22 av de heromhandlede bedrifter har kun opgit samlet metalforbruk, nemlig til 10 296 kg., samt for 598 785 kr., hvorav tidligere metaller til et samlet beløp av 433 032 kr. er beregnet at fordeles med 57 737 kg. paa «andre metaller», 1 420 345 kg. paa rujern og skrapjern og 2 130 517 kg. paa smijern (se noten side 77). Tør man nu gaa ut fra, at fordelingen mellem jern og andre metaller har været den samme ogsaa ved de øvrige bedrifter, som kun har opgit samlet metalforbruk, skulde resten av de ovennævnte mængder fordeles med 22 265 kg. paa «andre metaller» og 1 369 306 kg. paa jern og staal.

Foruten denne mængde uspecificert jern og staal har 101 bedrifter dels helt og dels kun delvis opgit sit jernforbruk underrett uten at specificere det paa de forskjellige former og kvaliteter, nemlig til 7 463 372 kg. samt for 839 458 kr. Av det forbrukte jern skulde saaledes spesifikasjon mangle for ialt 8 832 678 kg. samt for 839 458 kr. Tidligere er herav 11 700 kg. samt for 122 811 kr. jern og staal beregnet at fordeles med 582 615 kg. paa rujern og skrapjern og 873 921 kg. paa

der heri sandsynligvis ogsaa er medregnet noget jern i andre former som f. eks. støpegods, skruer, møttere, spiker, maskindele o. s. v. Forøvrig vil ogsaa den omstændighet, at disse sidstnævnte jernformer som oftest betinger en saa meget høiere pris end de almindelige smijernformer, bidrage sit til, at den opgivne mængde vil være blit noget for høi, men hvor meget er det imidlertid umulig at utlede av de forhaandenværende opgaver.

Ved nogenslags beregning at bestemme forbruket av smijern og staal ved de bedrifter, som ingen raastofopgaver har avgit, lar sig heller ikke gjøre, idet dette sterkt avhænger av en række faktorer, som ikke kan tilveiebringes av de foreliggende opgaver. Først og fremst vil saaledes dette være avhengig av, om bedriften overhodet har brukt smijern og staal, dernæst av, hvad den har producert, dernæst om dens arbeide væsentlig har bestaaet i nyvirke, reparations- eller leiearbeide o. s. v. Rent anslagsvis maa dog det samlede forbruk kunne sættes til 94 å 95 mill. kg. til en værdi av mellem 10.7 og 10.8 mill. kr. Til nogen belysning av dette spørsmal kan det forøvrig tjene at hitsætte handelsstatistikens opgaver over, hvad der fra utlandet blev tat hjem i det omhandlede aar — 1909 — samt i det sidste aar, hvorfor man har opgaver:

	1909	1913
Staal.....	1 911 000 kg.	3 196 560 kg.
Stang- bolt- og baandjern.....	31 215 220 «	49 442 130 «
Jernplater.....	46 195 090 «	76 158 490 «
Staal- og jerntraad ¹	11 350 640 «	15 149 300 «

Ialt 90 671 950 kg. 143 946 480 kg.

smijern (se noten side 77). Da de øvrige heromhandlede bedrifter ikke driver støperi, maa man kunne gaa ut fra, at den største del av det resterende uspecifiserte jern — 8 820 978 kg. samt for 716 647 kr. (eller efter den nedenfor angivne gjennomsnittspris ialt 15 107 355 kg.) — er smijern, og det saa meget mere, som de fleste bedrifter ved siden av dette uspecifiserte jern ogsaa har opgit forbruket av de mere bearbeidede former som maskindele, spiker og skruer etc. Paa den anden side er det imidlertid meget sandsynlig, at nogen av de bedrifter, som udelukkende har opgit sit samlede jernforbruk, heri ogsaa har medregnet forbruket av de nævnte jernformer. For hvor stor en del av de 15 107 355 kg. dette er tilfælde, kan imidlertid med nogen grad av sikkerhet ikke bestemmes.

Som alt nævnt har endvidere en række mindre bedrifter (ialt 42) kun opgit det forbrukte smijerns værdi og ikke dets mængde, andre derimot kun værdi for endel og forøvrig mængde og atter andre endelig saavel fuldstændige mængde- som værdiopgaver. Ved de sidstnævnte bedrifter blev den gjennomsnittlige pris paa det forbrukte smijern 11.4 øre pr. kg., og under forutsætning av, at gjennomsnittsprisen har været den samme ogsaa ved de bedrifter, som kun har opgit værdier uten tilsvarende mængdeopgaver, skulde de 576 889 kr., som disse opgir for smijern og staal, tilsvare 5 060 430 kg. Til sammenligning kan anføres, at handelsstatistikken for 1909 som gjennomsnittspriser for stang- og baandjern opgir 11.8 øre pr. kg. og for plater 12.2 øre pr. kg., altsaa litt høiere priser end de her benyttede.

Til slutning skal endelig anføres, at 154 bedrifter helt eller kun delvis hadde avgit mængdeopgaver over det forbrukte rujern nemlig til 38 541 663 kg.

¹ Herunder ikke medregnet videre bearbeidet jern- og staaltraad.

Og desuten maa det jo ogsaa erindres, at endel staa, smeltestykker og stangjern tilvirkes ved de indenlandske staa- og jernverker.

Smijernforbruget ved de før nævnte 216 bedrifter fordeltes paa de enkelte amter som følger:

	Antal bedrifter.	Forbruk av smijern.
Smaalenene	14	3 350 371 kg.
Akershus	16	6 968 566 «
Kristiania	59	23 867 966 «
Hedemarken	9	873 145 «
Kristians	5	682 453 «
Buskerud	12	738 960 «
Jarlsberg og Larvik	12	2 613 193 «
Bratsberg	8	3 598 705 «
Nedenes	6	754 396 «
Lister og Mandal	1	20 000 «
Stavanger	16	6 945 719 «
Søndre Bergenhus	9	2 837 667 «
Bergen	16	3 604 458 «
Romsdal	9	308 580 «
Søndre Trondhjem	12	4 234 189 «
Nordre Trondhjem	6	203 200 «
Nordland	4	110 869 «
Tromsø	2	1 449 «
Riket ialt	216	61 713 886 kg.

Efter forbrukets størrelse endelig fordeltes bedrifterne som følger:

	Antal bedrifter.	Forbruk av smijern.
100 000 kg. og derunder	141	3 315 373 kg.
100 001—500 000 kg.	40	9 277 499 «
500 001—1 000 000 kg.	15	10 886 129 «
over 1 mill. kg.	20	38 234 885 «
Ialt	216	61 713 886 kg.

Foruten det egentlige smijern forbrukte den mekaniske metalindustri ogsaa en stor mængde andre raastoffer som støpegods, maskindele og andre metalgjenstande, alskens skruer og spiker, stænger, plater, bolter og rør av alskens andre metaller saavel uædle som ædle, forskjellige træmaterialer saavel indenlandske som fremmede, bek, drev, tjære, cement, maling, lak o. s. v. Helt bortset fra træmaterialerne og de derefter nævnte raastoffer skulde forbruget av de øvrige artikler ialt ha andraget til 3 851 025 kg. til en samlet værdi av 3 746 598 kr. Paa de mere betydelige produktgrupper fordeltes disse mængder som følger:

Støpegods, maskindele og andre metalgjenstande	1 531 151 kg.	værdi	1 485 780 kr.
Spiker, skruer og nagler.	749 080 «	—	359 558 «
Kobber	278 986 «	—	362 682 «
Messing.....	100 229 «	—	130 298 «

Endelig blev der ialt opgit at være forbrukt ca. 20 900 m³ træmaterialer av forskjellig slags og til en samlet værdi av 1 442 000 kr.

Dog gjælder det om disse opgaver, at de ingenlunde er fuldstændige, idet jo opgaver helt mangler for flere bedrifter og er mangelfulde for andre.

Hvad denne gruppes produktionsopgaver angaar, staar de betydelig over de meddelte raastofopgaver, dels fordi de er meget mere fuldstændige — det var saaledes kun 16 av gruppens bedrifter, som absolut ingen produktionsopgaver avgav — og dels ogsaa fordi opgaverne i og for sig baade var mere ensartede og mere fuldkomne.

For at lette oversigten har man fundet det hensigtsmæssig at inndele den mekaniske metalindustri s produkter i følgende 7 grupper: I) tilvirkning av maskiner, II) tilvirkning av redskaper, verktøi etc., III) tilvirkning av jernbanemateriel og kjøreredskaper etc., IV) bygning av farteier, V) tilvirkning av forskjellige platearbeider og jernkonstruksjoner, VI) tilvirkning av andre metalgjenstande og VII) reparasjonsarbeide. Helt skarpt adskilt er naturligvis disse hovedgrupper ikke, idet det jo for flere produkters vedkommende vil bero paa det rene skjøn, om de skal henføres til denne eller hin gruppe.

Paa disse hovedgrupper fordeltes de opgivne produktionsværdier som følger:

I.	Tilvirkning av maskiner	kr.	10 940 500
II.	— - redskaper og verktøi	«	2 010 658
III.	— - jernbanemateriel og kjøreredskaper etc. «	«	3 481 392
IV.	— - farteier	«	11 518 493
V.	— - platearbeider og jernkonstruksjoner	«	4 033 142
VI.	-- - andre metalgjenstande	«	11 754 114
		Kr.	43 738 299

Hvortil saa endelig kommer paa gruppe VII kr. 10 886 303 for reparasjons- og leiearbeide.

Inden de enkelte hovedgrupper stillet forøvrig produktionsforholdene sig som følger:

Gruppe I. Tilvirkning av maskiner.

Fabrikfølling
1909.

Produktionsgrener.	Antal bedrifter.	Samlet produktionsværdi.	Bedrifterne fordelt efter produktionsværdien:						
			Under 5 000 kr.	5 000—9 999 kr.	10 000—24 999 kr.	25 000—49 999 kr.	50 000—99 999 kr.	100 000—499 999 kr.	500 000 kr. og derover.
		Kr.							
Tilvirkning av:									
1. Maskiner for bergverk og jord- og stenindustri	4	54 655	1	2	-	1	-	-	-
2. — « landbruk	18	478 050	6	5	2	1	2	2	-
3. — « sjøfart og fiskeri	9	654 822	2	3	1	1	-	2	-
4. — « metal- og mekanisk industri	5	398 000	2	-	-	-	-	3	-
5. — « træindustri	11	310 533	5	3	2	-	-	1	-
6. — « træmasse- og celluloseindustri	6	1 102 409	1	-	-	1	1	2	1
7. — « kartonnage og polygrafisk industri	2	4 740	2	-	-	-	-	-	-
8. — « nærings- og nydelsesmiddelindustri	7	178 602	3	1	1	-	2	-	-
9. Elektriske maskiner	7	2 123 430	3	-	-	-	-	3	1
10. Kraftmaskiner (ikke elektriske)	33	2 002 211	4	5	10	5	2	7	-
11. Maskiner og maskindele forøvrigt	16	685 189	3	4	4	4	-	1	-
12. Heiser, kraner etc.	10	636 528	4	1	3	-	-	2	-
13. Diverse andre apparater	8	395 415	3	1	1	1	1	1	-
14. Diverse uspesifisert mekanisk arbeide	28	1 916 116	5	3	7	4	3	6	-

De i første undergruppe nævnte maskiner omfatter endel mindre grube-maskiner og teglverksmaskiner, samt maskineri for brændtorv- og torvstrøfabrikation.

Undergruppe 2 omfatter terskemaskiner og terskeverk, harver, ploger, hakkels-maskiner, saamaskiner, meleapparater, potetesoptagere, høipresser, halmristere, frørensemaskiner m. m. Paa de vigtigere av disse maskiner fordeltes produktionen som følger:

Specifikation av landbruksmaskiner.	Antal maskiner.	Maskinernes værdi.
		Kr.
Terskemaskiner og terskeverk	418	93 475
Harver	3 050	75 139
Ploger	2 963	99 820
Hakkelsmaskiner....	289	24 893
Sum	6 720	293 327

Undergruppe 3 omfatter alskens harpuner og fangstredskaper samt maskiner for hvalolje- og sildoljefabrikation.

Undergruppe 4 omfatter væsentlig forskjellige verktøimaskiner for metalbearbejdelse.

Undergruppe 5 omfatter forskjellige sagbruks- og høvlerimaskiner, samt maskiner for trævarefabrikker.

Undergruppe 6 omfatter forskjellige maskiner for træmasse- cellulose- pap- og papirfabrikationen.

Undergruppe 7 omfatter 5 digeltrykpresser og forøvrig forskjellige mindre maskiner for trykkerier og papirindustri.

Undergruppe 8 omfatter forskjellige maskiner for meierier, hermetikfabrikker, møller og pølsemakerier.

Undergruppe 9 omfatter elektriske motorer og dynamoer, telefon- og telegraf-apparater og rekvisita, transformatorer og en række andre elektriske maskiner av mindre betydning. Nøiagtig at utskille mængde og værdi av tilvirkede motorer og dynamoer lar sig ikke gjøre, idet to av de største herhenhørende fabrikker ikke har set sig istand til at specificere sin produktion.

Undergruppe 10 omfatter dampmaskiner, turbiner og turbintilbehør samt alskens olje- og gasmotorer. Av dampmaskiner blev der tilvirket 22 til en samlet værdi av 412 382 kr.¹, av turbiner og turbintilbehør blev der tilvirket for 664 261 kr., og av motorer blev der tilvirket 600 til en værdi av 925 568 kr.

Undergruppe 11 omfatter en række forskjellige maskiner og maskindele som pumper, transmissioner, motordele og tilbehør, poststemplingsmaskiner, maskinmodeller o. s. v.

¹ Heri er ikke medregnet de i de nybyggede dampskibe indsatte maskiner.

Undergruppe 12 omfatter alskens heiser, kraner og spil samt hestevandringer m. m.

Undergruppe 13 omfatter en række andre mindre maskiner og apparater som loddeapparater, pumper og sprøiter, fyrlygter og fyrstationer, ventilationsvifter, dampoverhetere, luftkompressorer, dampfeieapparater m. m.

Undergruppe 14 endelig omfatter en række maskiner, apparater og andre mekaniske metalarbeider, som kun er betegnet med «diverse», «maskiner», «smidde gjenstande», «mekaniske arbeider» o. s. v., uten at der altsaa er meddelt nogen yderligere spesifikasjon.

Sammenligningsvis kan til slutning meddeles følgende opgaver over indførsel og utførsel av de heromhandlede gjenstande:¹

	Utførsel.		Indførsel.	
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
1909.				
Maskiner	1 454 340	872 600	14 088 597	14 343 700
Elektriske maskiner og apparater..	55 215	281 600	451 668	504 300
Mekaniske arbeider forøvrig	436 417	398 100	1 750 300	498 900
1913.				
Maskiner	1 590 678	954 400	26 703 984	27 583 600
Elektriske maskiner og apparater .	61 060	335 800	104 084	1 289 300
Heiser (wincher)	152 075	91 200	—	—
Mekaniske arbeider forøvrig	761 733	664 700	2 478 700	763 400

Det kan forøvrig anføres, at en række av de indførte maskiner ogsaa blev tilvirket indenlands. I denne henseende fordeltes saaledes indførselen som følger:

	1909.		1913.	
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
Maskiner, som ikke tilvirkes indenlands	3 416 354	4 315 200	7 403 490	8 480 000
Maskiner, som ogsaa tilvirkes indenlands	10 672 243	10 028 500	19 300 494	19 103 600

¹ Dog maa det bemerkes, at den mangelfulde spesifikasjon av produksjonsopgaverne har medført, at disse ikke har latt sig sammenstille i samme grupper som de i toldtariffen og handelsstatistikken benyttede, hvilket i mange tilfælde vil vanskeliggjøre en sammenligning.

Gruppe II. Tilvirkning av redskaper og verktøi.

Produktionsgrener.	Antal bedrifter.	Samlet produktions- værdi.	Bedrifterne fordelt efter produktionsværdien:						
			Under 5 000 kr.	5 000— 9 999 kr.	10 000— 24 999 kr.	25 000— 49 999 kr.	50 000— 99 999 kr.	100 000— 499 999 kr.	500 000 kr. og derover.
Tilvirkning av:		Kr.							
1. Verktøi	10	125 942	5	1	2	2	-	-	-
2. Redskaper	13	747 637	6	-	2	3	-	2	-
3. Vaaben og vaabentilbehør	14	583 178	4	2	5	1	1	1	-
4. Musikalske instrumenter	4	412 533	-	-	1	1	1	1	-
5. Andre instrumenter	11	141 368	4	2	2	3	-	-	-

Undergruppe 1 omfatter naaler, strikkepinder, sakser, kniver, filer, bor og lignende verktøi.

Undergruppe 2 omfatter spader, økser, ljaeer, sigder, karder, fiskekroker og angler og lignende redskaper.

Undergruppe 3 omfatter geværer, rifler, pistoler, kanoner, granater og en række forskjellige mindre vaabendele og tilbehør.

Undergruppe 4 omfatter orgler, harmonier og pianoforter, ialt 725 instrumenter.

Undergruppe 5 endelig omfatter alskens kirurgiske, fysikalske, optiske og meteorologiske instrumenter.

Sammenligningsvis skal meddeles følgende opgave over indførselen og utførselen av de her omhandlede gjenstande:

	Utførsel.		Indførsel.	
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
1909:				
Redskaper og verktøi.....	71 113	86 200	1 872 041	2 372 752
Vaaben og vaabentilbehør.....	-	-	251 048	696 000
Pianoforter, orgler og harmonier...	250	600	184 934	428 400
Andre musikinstrumenter	2 323	3 500	116 680	452 500
Instrumenter forevrig.....	-	-	97 821	680 100
1913:				
Redskaper og verktøi.....	210 280	254 500	3 197 115	4 009 038
Vaaben og vaabentilbehør.....	-	-	332 596	1 168 000
Pianoforter, orgler og harmonier...	-	-	438 150	1 035 000
Andre musikinstrumenter	238	400	192 386	758 800
Instrumenter forevrig.....	-	-	161 069	1 290 600

Antallet av de indførte pianoforter og harmonier var i 1909: 1 028 og i 1913: 1 898.

Gruppe III. Tilvirkning av jernbanemateriel og kjøretøier.

Produktionsgrener.	Antal bedrifter.	Samlet produktionsværdi.	Bedrifterne fordelt etter produktionsværdien:						
			Under 5 000 kr.	5 000—9 999 kr.	10 000—24 999 kr.	25 000—49 999 kr.	50 000—99 999 kr.	100 000—499 999 kr.	500 000 kr. og derover.
Tilvirkning av:		Kr.							
1. Lokomotiver.....	2	1 073 985	-	-	-	-	-	1	1
2. Jernbane- og sporvogner, traller etc.	3	1 387 248	-	-	-	-	-	2	1
3. Automobiles.....	1	5 400	-	1	-	-	-	-	-
4. Cykler.....	11	395 660	3	1	2	2	2	1	-
5. Diverse kjøreredsaker.....	21	392 660	7	5	3	4	2	-	-
6. Hjul og andet vogntilbehør.....	14	165 267	9	3	-	1	1	-	-
7. Skøiter, ski og kjælker.....	7	85 737	2	3	1	1	-	-	-
8. Diverse trævarer.....	3	25 435	2	-	1	-	-	-	-

Undergruppe 1 omfatter bygning av 21 lokomotiver ved 2 verksteder.

Undergruppe 2 omfatter 268 jernbane- og spurvogner til en værdi av 1 267 022 kr., 5 traller og dræssiner til en værdi av 651 kr. samt sporveksler og sporkryds til en værdi av 69 575 kr.

Undergruppe 3 omfatter 1 automobil bygget ved norsk vognfabrik av indførte automobildele.

Undergruppe 4 omfatter 2 959 sykler.

Undergruppe 5 omfatter alle andre kjøreredsaker.

	Antal.	Værdi.
		Kr.
Arbeidsvogner	1 575	117 324
Personvogner	624	161 099
Arbeidsslæder	598	10 647
Personslæder	213	29 510
Tømmerrustninger	158	9 870
Uspecificerte kjøretøier	—	64 210
Ialt	—	392 660

Men foruten i metalindustrien blev som allerede før nævnt kjøretøier ogsaa tilvirket av trævareindustriens bedrifter, nemlig 9 kjærrer til en værdi av 153 kr. og 105 slæder til en værdi av 1 828 kr. Og endelig er det vel sandsynlig, at ogsaa endel av de mange hjulmakere har tilvirket nogen færdige kjøreredsaker.

Undergruppe 6 omfatter 1 954 par hjul til en samlet værdi av 49 910 kr. samt diverse uspecificerte hjul- vogn- og smedearbeider til et beløp av 115 357 kr. Ogsaa vognhjul blev desuten tilvirket ved endel av trævareindustriens bedrifter, nemlig 731 par til en værdi av 7 000 kr. Og endelig blev en stor mængde hjul og kjøreredsaker tilvirket av haandverksindustriens vogn- og hjulmakere. Nogen samlet opgave over disse sidste bedrifters produktion har man imidlertid ikke, idet av de 223 herhenhørende haandverkere kun de 56 har avgitt produktionsopgaver. Disses produktion beløp sig til 318 945 kr. for nyvirke og 39 264 kr. for reparation.

Undergruppe 7 omfatter 3 687 par skøiter til en værdi av 23 001 kr., 3 758 par ski til en værdi av 47 128 kr. og 1 809 kjælker til en værdi av 15 608 kr. Ved trævareindustriens bedrifter blev der desuten tilvirket 4 030 par ski til en værdi av 7 650 kr. og 180 kjælker til en værdi av 550 kr. Og endelig blev der naturligvis tilvirket en større mængde ski og kjælker av haandverksindustriens skimakere og snekkere og skøiter av dens mekanikere, men herom har man imidlertid ingen paalidelige opgaver.

Undergruppe 8 endelig omfatter endel møbler, dører og vinduer, som blev tilvirket ved 3 av denne gruppes bedrifter. Den videre bearbeidelse av disse opgaver hører imidlertid hjemme i trævareindustrien og ikke her.

Til sammenligning skal man anføre følgende opgaver over ind- og utførselen av denne gruppes produkter.

	Utførsel.		Indførsel.	
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
1909:				
Lokomotiver	-	-	79 798	99 700
Jernbane- og sporveismateriel	-	-	4 193 802	1 442 200
Automobiler	-	-	385 428	578 100
Cykler og dele.....	45	200	67 981	313 700
Diverse kjøleredskaper	5 150	3 900	125 436	125 300
Vogntilbehør.....	6 582	6 600	145 616	75 900
Skøiter, ski og kjælker	29 479	49 200	-	-
1913:				
Jernbane- og sporveismateriel	-	-	4 413 372	1 642 100
Automobiler	-	-	216 756	1 408 500
Cykler og dele	-	-	114 612	529 200
Diverse kjøleredskaper.....	7 720	6 400	275 426	256 700
Vogntilbehør	7 244	7 200	378 942	222 600
Skøiter, ski og kjælker	24 842	81 400	-	-

Gruppe IV. Bygning av fartøier.

(Se tabel neste side).

Som aarets produktion er opført, hvad der i aaret er fuldført.

Undergruppe 1 omfatter ialt 44 dampskibe paa en samlet drægtighet av ca. 26 000 bruttoton samt 5 endnu ikke fuldførte skibe. 14 av skibene blev opgit at være lastebaater, 4 passagerbaater, 24 saavel laste- som passagerbaater og 2 flytende kokerier.

Undergruppe 2 omfatter 19 skibe paa en samlet drægtighet av ca. 1 700 bruttoton. 13 av skibene var hvalbaater, og 6 var bjergnings og bugserbaater.

Gruppe IV. Bygning av fartøier.

Produktionsgrener.	Antal bedrifter.	Samlet produktions- værdi.	Bedrifterne fordelt efter produktionsværdien:						
			Under 5 000 kr.	5 000— 9 999 kr.	10 000— 24 999 kr.	25 000— 49 999 kr.	50 000— 99 999 kr.	100 000— 499 999 kr.	500 000 kr. og derover.
		Kr.							
Bygning av:									
1. Større dampskibe	12	9 203 126	-	-	1	-	1	2	8
2. Mindre dampskibe	6	1 150 050	-	-	1	-	1	4	-
3. Mindre skibe og baater forøvrig	11	171 924	2	5	3	-	-	1	-
4. Pramner og lægtene	4	64 560	1	1	1	1	-	-	-
5. Andet skibsmateriel	3	785 903	-	-	-	-	1	2	-
6. Diverse skibsarbeide forøvrig	2	142 930	-	1	-	-	-	1	-

Undergruppe 3 omfatter ialt 113 baater nemlig 16 fiskeskøiter og jagter til en værdi av 42 700 kr., 10 lystkuttere til en værdi av 105 400 kr., 15 motorbaater til en værdi av 10 400 kr. og 72 snekker, prammer, livbaater og andre aapne baater til en værdi av 13 424 kr. Desuten blev ogsaa en række mindre baater tilvirket ved de haandverksmæssige baatbyggerier. Nogen samlet opgave over disses produktion har man ikke, idet av de 480 herhenhørende bedrifter kun de 127 har avgit opgaver over sin produktion; denne beløp sig til 648 502 kr. for nyvirke og 95 355 kr. for reparation.

Undergruppe 4 omfatter 10 prammer og lægtene paa tilsammen 590 ton.

Undergruppe 5 omfatter 1 færdig og 1 paabegyndt flytedok til en samlet værdi av 696 492 kr., samt 1 mudderapparat til en værdi av 89 411 kr.

Undergruppe 6 endelig omfatter endel uspecifisert skibsarbeide samt skibsophugning.

Til belysning av skibsbygningens fremgang i de senere aar kan hitsættes en opgave over dampskibsbyggeriernes virksomhet i aarene 1911—1913.

	Antal bedrifter.	Antal byggede skibe.	Deres brutto-tonnage.	Deinstallerte dampmaskinens indcerte hestekræfter.
1911 (jfr. Teknisk Ukeblad nr. 6, 1912)..	19	77	33 923	30 699
1912 (jfr. Teknisk Ukeblad nr. 7, 1913)..	22	98	49 541	58 572
1913 (jfr. Teknisk Ukeblad nr. 8, 1914)..	26	97	53 426	44 054

Til sammenligning kan ogsaa anføres endel indførsels- og utførselsopgaver for skibe og baater:

1909	{	utførsel	4 054 200 kr.
	{	indførsel	11 168 200 «
1913	{	utførsel.....	6 191 900 «
	{	indførsel.....	29 917 800 «

Naar smaabaater undtages, blev der i 1909 indkjøpt fra utlandet 93 skibe paa 92 897 registerton og solgt til utlandet 61 skibe paa 31 801 registerton. I 1913 blev der indkjøpt 95 skibe paa 167 193 registerton og solgt 62 skibe paa 55 031 registerton.

Gruppe V. Tilvirkning av platearbeider og jernkonstruksjoner.

Produktionsgrener.	Antal bedrifter.	Samlet produktions- værdi.	Bedrifterne fordelt efter produktionsværdien:						
			Under 5 000 kr.	5 000— 9 999 kr.	10 000— 24 999 kr.	25 000— 49 999 kr.	50 000— 99 999 kr.	100 000— 499 999 kr.	500 000 kr. og derover.
Tilvirkning av:		Kr.							
1. Kjeler	16	666 011	5	5	2	1	1	2	-
2. Andre platearbeider	8	1 446 497	1	2	1	-	2	1	1
3. Jernkonstruksjoner og bygningsarbeider	19	1 915 834	2	3	4	2	4	2	2
4. Diverse ubenævnte smedearbeider	1	4 800	1	-	-	-	-	-	-

Undergruppe 1 omfatter dampkjeler til et samlet beløb av 628 611 kr. samt forøvrig diverse kokekjeler, asfaltkjeler, mysepander o. lign.

Undergruppe 2 omfatter diverse uspecificert platearbeide samt 237 jernskap og hvælvdører til en værdi av 102 705 kr.

Undergruppe 3 omfatter cisterner, trapper, broer, takstoler og lignende jernkonstruksjoner og bygningsarbeider.

Til sammenligning skal ogsaa for denne gruppes vedkommende nogen ind- og utførselsopgaver anføres:

	Utførsel.		Indførsel.	
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
1909:				
Jernplater i arbeide	128 370	32 100	1 891 690	567 500
Ildfaste skap og kister	-	-	5 140	1 800
1913:				
Jernplater i arbeide	115 022	28 700	1 676 000	502 800
Ildfaste skap og kister.....	-	-	27 160	9 500

Gruppe VI. Tilvirkning av andre metalgjenstande.

(Se tabel neste side).

Undergruppe 1 omfatter baljer, bøtter, øser, kjeler, kasseroller og andre blikkjørler samt trantønder og anden blikemballage. Produksjonen av blikemballage alene blev opgit til 2 389 820 kg. til en værdi av 1 335 596 kr. Desuten blev betydelige mængder blikvarer tilvirket av haandverksindustriens blikken- og kobberslagere. Nogen samlet opgave over disse bedrifters produktion har man imidlertid ikke, idet av de herhenhørende 510 bedrifter bare 90 har avgit opgaver over sin produktion, nemlig til 916 278 kr. for nyvirke og 45 200 kr. for reparation. Endelig blev en betydelig mængde blikemballage til eget behov tilvirket av hermetikfabrikkerne. Saaledes opgav 10 fabrikker at forbruke 10 500 kasser (å 112 pl.) blikplater, eller naar forbruket ved de bedrifter, man vet selv har tilvirket sin emballage, men som intet har opgit, sættes til 15 å 16 000 kasser, skulde forbruket av blikplater ved de med hermetikfabrikker forenede blikemballagefabrikker ialt kunne anslaaes til 2,5 å 3 mill. kg. Nogen opgaver over værdien av den herav tilvirkede emballage har man ikke, men tør man gaa ut fra, at forholdet mellem blikforbruket og produktionsværdien har været det samme ved disse bedrifter som ved de rene blikemballagefabrikker, skulde dette raastof tilsvare en produktionsværdi paa ca. 1.4 å 1.5 mill. kr.

Gruppe VI. Tilvirkning av andre metalgjenstande.

Produktionsgrener.	Antal bedrifter.	Samlet produktionsværdi.	Bedrifterne fordelt etter produktionsværdien :						
			Under 5 000 kr.	5 000—9 999 kr.	10 000—24 999 kr.	25 000—49 999 kr.	50 000—99 999 kr.	100 000—499 999 kr.	500 000 kr. og derover.
Tilvirkning av :		Kr.							
1. Blikvarer	18	2 360 883	1	1	4	3	2	5	2
2. Beslag	6	416 911	1	-	-	-	4	1	-
3. Spiker, søm, skruer etc.	13	3 586 657	-	-	2	1	1	6	3
4. Traad og traadarbeider forøvrig.....	4	279 755	-	-	-	2	1	1	-
5. Armatur	10	851 392	-	1	2	2	1	4	-
6. Dørvidere og laaser	5	88 835	1	2	1	-	1	-	-
7. Lamper og lanterner	2	253 698	-	1	-	-	-	1	-
8. Hestesko og hæljern	3	87 098	-	-	2	-	1	-	-
9. Knapper (inklusive tøknapper).....	5	144 920	2	1	-	-	2	-	-
10. Andre metalvarer (taakelurer, lodder, mortere, jernsenger etc.)	11	278 184	2	3	2	2	2	-	-
11. Uspesifiserte metalvarer	5	272 743	1	-	1	1	1	1	-
12. Varer av guld, sølv og plet	15	2 097 938	-	-	2	3	4	5	1
13. Mynt	1	1 034 900	-	-	-	-	-	-	1

Undergruppe 2 omfatter forskellige slags bygnings- og møbelbeslag samt hængsler.

Undergruppe 3 omfatter hesteskosøm til et beløb av 380 450 kr., traadstift til et beløb av 973 700 kr., anden spiker og skonud til et beløb av 1 248 610 kr. og skruer, nagler og møttene til et beløb av 983 897 kr.

Undergruppe 4 omfatter pigtraad, traadgjærder og grinder, hængebroer og andet fletverk samt hegter, maljer, haarnaaler etc.

Undergruppe 5 omfatter alskens vand- damp- og gas-armatur.

Undergruppe 6 omfatter forskellige dørvidere og laaser.

Undergruppe 7 omfatter lygter, lanterner, lamper og forskellige slags elektrisk belysningsutstyr.

Undergruppe 8 omfatter for 71 098 kr. i hestesko og for 16 000 kr. i hæljern.

Undergruppe 9 omfatter forskellige slags metal- og tøjknapper, koknapper, militærknapper etc.

Undergruppe 10 omfatter badeovner, platekomfyrer, jernsenger, taakelurer, mortere, bjelder, kramper, spænder, klinkplater, hermetiknøkler og sofafjærer.

Undergruppe 11 omfatter en række forskellige ubenævnte og ikke særskilt specificerte metalgjenstande, hvoriblandt da ogsaa tør være enkelte av de allerede nævnte.

Undergruppe 12 omfatter alle guld- sølv- emalje- og pletvarer likefra servicer til smykker. Forøvrig blev der ogsaa tilvirket en betydelig mængde av disse varer, særlig da sølv-gjenstande, av haandverksindustriens mange guld- og sølvmeder. Nogen samlet opgave over deres produktion har man imidlertid ikke.

Undergruppe 13 endelig omfatter Statens myntverksteds produktion av mynt, som forøvrig blev opgit saaledes:

Sølvmynt.	Bronsemynt.
2-kroner, 3 000 kg. værd 400 000 kr.	5-ører, 1 601 kg. værd 10 000 kr.
1-kroner, 2 625 - — 350 000 -	2-ører, 2 082 - — 10 400 -
50-ører, 500 - — 50 000 -	1-ører, 2 897 - — 14 500 -
25-ører, 968 - — 100 000 -	
10-ører, 1 448 - — 100 000 -	

Til sammenligning skal endelig ogsaa for denne gruppe hitsættes endel indførsels- og utførselsopgaver:

(Se tabel næste side).

Gruppe VII. Reparations- og leiearbeide.

Ialt blev reparationsarbeide utført av 260 av den mekaniske metalindustriens bedrifter. Av disse bedrifter var 184 kun for endel beskæftiget med repara-

	Utførsel.		Indførsel.	
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
1909:				
Blikvarer	87 940	71 300	96 872	145 300
Søm, spiker, skruer etc.	5 188 964	1 013 100	1 316 400	851 000
Metaltraad i arbejde	1 757	400	3 341 208	2 222 700
Metalgjenstande forøvrig	11 310	11 300	1 254 743	2 079 800
Varer av ædle metaller	122	17 100	12 839	866 300
1913:				
Blikvarer	281 539	122 300	183 823	276 300
Søm, spiker, skruer etc.	4 170 344	810 200	1 208 803	1 028 200
Metaltraad i arbejde	23 827	4 800	4 805 105	3 989 300
Metalgjenstande forøvrig	15 360	15 400	2 179 942	3 546 100
Varer av ædle metaller	1	100	23 683	1 606 100

tioner og forøvrig med nyvirke, mens derimot de resterende 76 (med 3 301 arbeidere) udelukkende var reparationsverksteder.

Av alle disse bedrifter — 260 — har videre 35 (med 2 506 arbeidere) absolut ingen opgave avgit, mens de øvrige 225 har oppgit den samlede værdi av sit reparasjonsarbeide til 10 500 757 kr. Efter værdien av det utførte reparasjonsarbeide fordeltes disse sidste bedrifter som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Reparasjonsarbeidets værdi.
		Kr.
Under 5 000 kr.	105	188 010
5 000— 9 999 -	26	80 665
10 000— 24 999 -	35	570 847
25 000— 49 999 -	24	773 865
50 000— 99 999 -	9	605 848
100 000—499 999 -	20	3 993 353
500 000—999 999 -	6	4 288 169
Sum	225	10 500 757

De 35 reparasjonsverksteder, som absolut ingen opgaver har avgit, var de offentlige transportbedrifters (11 med 1 432 arbeidere), de private transportbedrifters (11 med 557 arbeidere), andre offentlige bedrifters (11 med 488 arbeidere) og

andre private bedrífers (2 med 29 arbejdere)¹. For ogsaa at faa noget begrep om værdien av disse bedrífers reparationsarbeide har man henvendt sig til en flerhet av dem paany med spørmaal om den samlede utbetalte arbeidsløn og den samlede værdi av det i aarets løp anskaffede raamateriale, idet jo disse to utgiftsposter utgjør den allervæsentligste del av de heromhandlede bedrífers samlede driftsutgift. Men ikke engang saadanne opgaver saa imidlertid flere av dem sig istand til at gi, og ogsaa disse resultater maa derfor bli mangelfulde.

Statsbanernes hovedbokholderkontor oplyste, at der i driftsaaret 1909—1910 ved statsbanernes 9 reparationsverksteder blev utbetalt 1 093 766 kr. i arbeidsløn og 540 196 kr. for diverse materialer². 5 av de private transportbedrífers reparationsverksteder meddelte, at der i driftsaaret var utbetalt i arbeidsløn 274 974 kr. og for materialer 189 656 kr. 4 av de øvrige offentlige bedrífers reparationsverksteder meddelte, at der i driftsaaret var utbetalt i arbeidsløn 171 423 kr. og for materialer 64 658 kr. Og alle de 17 øvrige reparationsverksteder endelig opgav at ha utbetalt i arbeidsløn 1 273 440 kr. — Tør man nu gaa ut fra, at forholdet mellem arbeidslønnen og materialforbruket i gjennemsnit set har været det samme ved de reparationsverksteder, som har avgitt begge opgaver, og ved de, som kun har avgitt den ene, skulde der i det heromhandlede aar av disse 35 bedrifter ialt være utbetalt 4 271 113 kr. i arbeidsløn og til materialer (eller 2 823 603 kr. i arbeidsløn og 1 447 510 kr. for materialer). Til denne utgift kommer saa endelig endel beløp i form av husleie, renter, assurance, administrationsomkostninger o. s. v. — Tør man gaa ut fra, at produktionsforholdene i gjennemsnit set har været noget nær de samme ved alle reparationsverksteder, saavel ved de, som har opgit værdien av det utførte reparationsarbeide, som ved de, der intet har opgit, skulde de nævnte omkostninger iberegnet driftsherreevinst ha andraget til ca. 900 000 kr. og den samlede værdi av det reparationsarbeide, disse verksteder hadde utført, skulde altsaa beløpe sig til ca. 5,2 mill. kr.

Hvad endelig leiearbeide angaar, var det for denne gruppe kun av ringe betydning, saaledes opgav kun 27 bedrifter at utføre saadant arbeide nemlig til en samlet værdi av 332 228 kr.

Den elektrokemiske og elektrometallurgiske industri.

Denne industrigruppe, som endnu hører med blandt vort lands alleryngste, har særlig i det sidste decennium utviklet sig med en rivende hast, og de opgaver, Fabriktællingen 1909 derfor kan meddele om disse bedrífers produktion, vil kun bli av ringe betydning. Med henblik paa en fremtidig produktionsstatistik maa dog ogsaa disse bedrífers opgaver siges at ha sin interesse, idet herved materiale gives til den raske utviklings belysning.

¹ Selvfølgelig var en stor mængde andre private bedrifter ogsaa utstyrt med reparationsverksteder, men kun de to nævnte er blit særskilt utskilt av den samlede bedrifts virksomhet.

² For driftsaaret 1913—1914 var arbeidslønnen 1 888 398 kr. og værdien av materialforbruket 1 071 540 kr.

Av herhenhørende bedrifter omfattet Fabrikttællingen ialt 24 med 2 122 arbeidere¹, nemlig 1 natriumfabrik (42 arbeidere), 2 aluminiumfabrikker (155), 6 karbidfabrikker (1 136), 3 ferrosiliciumfabrikker (89), 1 sinkverk (24), 1 tinfabrik (14), 1 kalciumcyanamidfabrik (68), 1 salpeter- natriumnitrit- og nitritnitratfabrik (447), 1 nitritnitrat- og natriumnitritfabrik (74) og 7 galvanoplastiske anstalter (73). — Og senere er desuten en række nye bedrifter kommet til, saaledes en ny natriumfabrik (ved Fredrikstad), ett nyt sinkverk (ved Trondhjem), ett nikkelraffineringsverk (ved Kristiansand), en ny aluminiumfabrik (ved Eydehavn), 2 elektriske jernverk (Tinfos og Ulefos), ett elektrostaalverk (i Stavanger) m. fl. Naar de galvanoplastiske anstalter undtages, var ifølge Riksforsikringsanstaltens Industristatistik antallet av herhenhørende bedrifter i 1912 øket til 24 med 3 434 arbeidere (mot i 1909: 17 med 2 049 arbeidere); og senere er det end yderligere øket.

Av raastoffer forbrukte disse bedrifter en stor mangfoldighet, av hvilke dog kun de mere væsentlige er av større almen interesse. Natriumfabrikken forbrukte saaledes kaustisk soda; aluminiumfabrikkerne: kryolit og bauxit; karbidfabrikkerne: kalksten og antracitkul; ferrosiliciumfabrikkerne: jern og kvarts; sinkverket: sinkmalm; tinfabrikken: blikavfald fra hermetikfabrikkerne; cyanamidfabrikken: kalciumkarbid og kvælstof; salpeter- og natriumnitritfabrikkerne: kalk og kalksten og de galvaniske anstalter endelig: guld, sølv og nikkel. Av de opregnede og lignende raastoffer opgav de 24 bedrifter at forbruke 184 900 ton samt for 12 224 kr. — Særskilt kan nævnes, at raastofforbruket ved kalciumkarbidfabrikkerne og ferrosiliciumfabrikkerne androg til:

Kalksten	119 853 ton.
Antracitkul	41 413 «
Kvarts	3 747 «
Jern	2 008 «
Elektrodekul	2 275 «

Ved denne industrigruppens bedrifter blev der i 1909 ialt tilvirket 89 327 ton forskjellige produkter til en samlet værdi av 13 705 658 kr.² Paa de vigtigere artikler fordeltes denne produktion som følger:

Aluminium, natrium, tin og sink ..	2 000 ton	1 017 979 kr.
Kalciumkarbid	64 080	- 8 374 238 -
Ferrosilicium	2 991	- 497 454 -
Salpeter, natriumnitrit, nitritnitrat og cyanamid ..	20 256	- 3 750 000 -
Sølvpletvarer	—	- 65 987 -

¹ I tabellen er opført 23 med 2 108 arbeidere, hertil kommer imidlertid 1 tinfabrik med 14 arbeidere, som er opført under gruppe 13 «diverse metalindustri».

² For 2 bedrifter med uopgit produktion er der heri medtatt et beregnet tillæg.

Og endelig blev der ved de galvanoplastiske anstalter utført leie- og reparationsarbeide til en samlet værdi av 53 318 kr.

Ogsaa produktionen er imidlertid siden 1909 tiltat overordentlig sterkt; for 1913 blir saaledes f. eks. produktionen av kalciumkarbid og cyanamid anslaat til ca. 116 000 ton og produktionen av sink til ca. 9 000 ton¹. Om de senere aars tilvirkning av norgesalpeter endelig skal hitsættes følgende talopgaver²:

Produktionen i: 1909	11 953 ton.
1910	18 569 «
1911	13 152 «
1912	36 648 «
1913	73 214 «

Bedst vil forøvrig utviklingen fremgaa av efterfølgende eksportopgaver:

(Se tabel næste side.)

Metalindustriens og den elektrokemiske og elektrometallurgiske industris samlede produktion.

Den samlede værdi av de heromhandlede industrigreners produktion skulde efter dette i 1909 ha andraget til 62 465 737 kr., og desuten skulde der være utført leie- og reparationsarbeide for ialt 10 886 303 kr. Paa de enkelte industrigrupper fordeler forøvrig denne produktion sig som følger:

(Se tabel side 106.)

Og desuten tilhørte altsaa gruppen 51 bedrifter med 3 209 arbeidere³, som ingen produktionsopgaver hadde avgit. Værdien av disse bedrifters produktion er for de 35 reparationsverksteders vedkommende tidligere anslaat til 5,2 mill. kr., mens den for de resterende 16 bedrifter maa kunne anslaaes til ca. 2 mill. kr. i nyvirke og ca. 300 000 kr. i reparation. Værdien av den samlede produktion skulde altsaa efter dette andrage til ca. 64,5 mill. kr. i nyvirke og ca. 16,4 kr. i reparation.

¹ Jfr. jubilæumsutstillingens katalog for bergverksavdelingen.

² Jfr. jubilæumsutstillingens katalog for Norsk-Hydros paviljong.

³ Nemlig foruten de allerede paa side 100 nævnte 35 reparationsverksteder med 2 506 arbeidere ogsaa 16 andre.

	1909.		1910.	
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
Aluminium	485 930	1 093 300	1 018 970	1 630 300
Natrium	178 680	357 400	117 310	234 600
Nikkel	-	-	-	-
Tin og tinbly	-	-	-	-
Sink	1 140	600	3 419 120	1 538 600
Ferrosilicium	2 644 720	449 600	5 120 880	716 900
Ferrokrom	-	-	-	-
Ferronikkel	-	-	-	-
Kalciumkarbid	48 351 640	5 802 200	50 578 950	6 069 500
Siliciumkarbid	-	-	-	-
Cyanamid	751 710	120 300	4 281 060	685 000
Norgesalpeter (kalksalpeter) ..	9 422 110	1 300 300	13 531 100	1 894 400
Natronsalpeter	-	-	-	-
Natriumnitrit	2 577 220	1 015 400	3 200 250	1 152 100
Natriumnitritnitrat	-	-	-	-
Amoniumnitrat	-	-	-	-
Ialt	64 413 150	10 139 100	81 267 640	13 921 400

1911.		1912.		1913.	
Kg.	Kr.	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
1 792 320	2 867 700	1 140 330	1 368 400	2 177 199	2 612 600
170 290	340 600	294 510	589 000	461 959	923 900
257 220	784 500	384 990	1 020 200	594 416	1 842 700
-	-	41 905	26 800	366 636	110 000
6 603 760	3 500 000	8 914 010	5 259 300	10 538 055	5 795 900
5 740 250	832 300	6 021 730	879 200	6 322 943	1 138 100
-	-	-	-	1 642 313	591 200
-	-	-	-	3 000	2 700
60 593 310	7 271 200	63 095 300	8 076 200	66 910 848	8 564 600
-	-	-	-	1 650	1 200
13 181 590	2 109 100	13 891 720	2 222 700	22 110 755	3 537 700
9 805 230	1 421 700	51 700 680	8 013 600	70 926 690	12 979 600
-	-	-	-	315 295	57 700
3 031 330	1 091 300	9 203 530	3 313 300	8 203 636	2 953 300
665 650	106 500	10 290	1 600	2 017 992	322 900
3 023 680	1 360 700	4 270 150	1 921 600	9 107 372	4 098 300
104 864 630	21 685 600	158 969 145	32 691 900	201 700 759	45 532 400

Grupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Produktions-	Leie- og
			værdi.	reparations-
			Kr.	Kr.
1. Staalverk	3	205	746 922	-
2. Jern- og metalstøperier	18	657	1 721 774	600
3. Skriftstøperier	2	5	10 344	-
4. Støperi og gjørtleri	1	50	127 094	-
5. Støperier med mekanisk verksted	41	4 390	11 589 405	1 407 765
6. Mekaniske verksteder	71	1 910	4 646 020	569 295
7. Skibsbyggerier og reparationsverksteder, forbundet med støperi og mekanisk verksted	23	6 713	13 039 217	7 036 652
8. Skibsbyggerier og reparationsverksteder, forenet med mekanisk verksted	11	455	52 930	743 757
9. Skibsbyggerier og reparationsverksteder forøvrig	10	100	2 198	157 205
10. Baatbyggerier	11	89	174 224	12 499
11. Skibsophugning	1	38	133 000	-
12. Jernbanevognfabrikker forbundet med mekanisk verksted etc.	3	714	1 484 566	-
13. Cykkelfabrikker og -reparationsverksteder	11	106	394 660	25 286
14. Hjul- og vognfabrikker	28	374	599 482	173 850
15. Modelverksteder	2	13	21 788	-
16. Offentlige transportbedrifters reparationsverksteder	-	-	-	-
17. Private transportbedrifters reparationsverksteder	-	-	-	-
18. Andre offentlige reparationsverksteder	-	-	-	-
19. Smieverksteder	12	108	183 029	45 708
20. Pengeskafabrikker	3	46	113 031	1 364
21. Redskap- og værktøifabrikker	15	181	357 567	48 829
22. Angle- og hegtefabrikker	2	391	575 866	-
23. Skrue- spiker- søm- og gjærdefabrikker	15	1 034	3 953 810	506
24. Knappe- hæljern- og skoitefabrikker m. m.	12	194	449 902	1 922
25. Kobber- blik- og emaljevarefabrikker	19	720	2 394 268	129 204
26. Armaturfabrikker	9	331	664 822	255 882
27. Beslag- og laasefabrikker	8	304	599 295	22 500
28. Lampefabrik	1	92	248 091	-
29. Gevær- og vaabenfabrikker	7	398	665 056	81 606
30. Hagl- og kulefabrikker	2	31	99 000	-
31. Instrumentmakere	11	130	256 368	53 547
32. Piano- orgel- og harmoniumfabrikker	5	141	413 433	14 513
33. Staniol- og tinfabrikker	2	98	250 479	-
34. Myntfabrik	1	13	1 034 900	-
35. Guld- og sølvvarefabrikker	15	685	2 097 938	50 495
36. Elektrometallurgisk og elektrokemisk industri	21	2 079	13 365 258	53 318
Ialt	396	22 795	62 465 737	10 886 303

Paa de enkelte amter fordelte produktionen sig som følger:

	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet produktions- værdi.	Samlet værdi av leie- og reparations- arbeide.
			Kr.	Kr.
Smaalenene.....	20	2 027	5 603 141	1 589 785
Akershus.....	26	2 750	7 572 024	392 365
Kristiania.....	112	6 500	17 004 568	2 462 158
Buskerud.....	18	821	2 705 977	208 970
Jarlsberg og Larvik.....	23	1 210	3 445 469	1 238 680
Hedemarken.....	15	681	1 873 675	69 137
Kristians.....	10	533	900 473	8 864
Bratsberg.....	15	1 333	5 944 307	212 756
Nedenes.....	11	384	684 489	175 678
Lister og Mandal.....	5	182	469 634	41 100
Stavanger.....	37	1 327	3 241 709	697 386
Søndre Bergenhus.....	14	1 522	5 920 923	805 664
Bergen.....	36	1 235	2 384 219	934 061
Nordre Bergenhus.....	4	129	532 000	4 059
Romsdal.....	14	350	392 117	447 144
Søndre Trondhjem.....	18	1 403	2 913 422	1 206 904
Nordre Trondhjem.....	9	177	704 056	40 040
Nordland.....	6	128	123 934	132 802
Tromsø.....	3	103	49 600	218 750
Ialt	396 ¹	22 795	62 465 737	10 886 303

¹ De 51 bedrifter, for hvem produktionsopgaver mangler helt, fordelte sig paa de enkelte amter som følger:

Smaalenene: 1 bedrift med 24 arbejdere.	Lister og Mandal: 1 bedrift med 16 arbejdere.
Akershus: 1 « « 26 «	Stavanger: 5 « « 131 «
Kristiania: 15 « « 904 «	S. Bergenhus: 1 « « 5 «
Buskerud: 1 « « 185 «	Bergen: 6 « « 108 «
Jarlsb. og Larvik: 5 « « 840 «	Romsdal: 1 « « 15 «
Hedemarken: 3 « « 177 «	S. Trondhjem: 5 « « 241 «
Kristians: 1 « « 6 «	Nordland: 2 « « 138 «
Bratsberg: 1 « « 7 «	Tromsø: 1 « « 87 «
Nedenes: 1 « « 299 «	

Efter størrelsen av deres produktion for egen regning fordeltes bedrifterne, deres arbeidsstyrke og deres produktionsværdi som følger:

	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Samlet produktionsværdi.	Værdi av reparations- og leiearbeide.
			Kr.	Kr.
Under 5 000 kr.....	35	150	67 601	98 069
5 000— 9 999 «	48	433	351 395	379 684
10 000— 24 999 «	54	716	855 396	581 378
25 000— 49 999 «	50	998	1 811 740	595 305
50 000— 99 999 «	40	1 562	2 772 535	227 607
100 000—249 999 «	53	3 076	8 448 234	907 338
250 000—499 999 «	27	3 014	8 911 529	688 269
500 000—999 999 «	16	2 994	9 496 237	722 281
1 million og derover	19	8 886	29 751 070	4 940 772
Produktion og reparasjonsarbeide underrett	8	142	-	333 960
Kun reparasjons- og leiearbeide	76	3 292	-	1 404 737
Uopgit produktion, men opgit reparasjonsarbeide	3	9	-	6 903
Helt uopgit	18	732	-	-
Ialt	447	26 004	62 465 737	10 886 303

Fabrikkælling
1909.

Og efter arbejdsstyrkens størrelse endelig fordeltes bedrifterne som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Produktions-	Leie- og
			værdi.	reparations-
			Kr.	Kr.
1— 2 arbejdere	16	31	40 986	10 029
3— 5 «	75	297	353 250	178 282
6— 10 «	88	690	1 065 550	344 841
11— 20 «	66	1 024	2 728 929	434 120
21— 50 «	90	2 953	7 482 396	1 080 493
51—100 «	49	3 716	8 618 889	908 551
101—200 «	32	4 326	8 384 523	1 097 300
201—300 «	11	2 805	4 841 424	1 679 956
301—400 «	6	2 169	6 765 191	595 238
401—500 «	4	1 745	9 238 426	120 618
500 og flere «	10	6 248	12 946 173	4 436 875
Ialt	447	26 004	62 465 737	10 886 303

Dog er hertil at bemærke, at av disse 447 bedrifter med 26 004 arbejdere var det som alt før nævnt 51 med 3 209 arbejdere, som absolut ingen opgaver havde avgit, og desuten 54 med 966 arbejdere, som kun havde opgit værdien av det utførte leie- og reparationsarbeide. Paa de enkelte størrelsesgrupper fordeltes disse bedrifter som følger:

Størrelsesgrupper.	Helt uopgit.		Kun med leie- og reparations-		
	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Leie- og reparations-
					Kr.
1— 2 arbejdere	1	2	3	6	3 779
3— 5 «	7	30	22	78	108 252
6— 10 «	9	71	13	98	203 032
11— 20 «	7	102	10	147	203 423
21— 50 «	8	233	3	109	129 605
51—100 «	8	641	-	-	-
101—200 «	8	991	2	259	423 150
201—300 «	2	521	1	269	664 359
301—400 «	-	-	-	-	-
401—500 «	-	-	-	-	-
500 og flere «	1	618	-	-	-
Ialt	51	3 209	54	966	1 735 600

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Jern- staal- og metal- støperier.	Meka- niske verk- steder.	Støperier og me- kaniske verk- steder.	Skibs- byggerier delvis forbundet med støperier og me- kaniske verk- steder.	Tilvirk- ning av kjøre- redskaper, jernbane- vogner etc.	Diverse offentlige og private repara- tionsverk- steder.
	1	2	3	4	5	6
<i>I. Antal bedrifter.</i>						
a) Riket ialt.....	24	74	41	48	32	33
b) Rikets bygder....	10	19	8	13	20	2
c) Rikets byer.....	14	55	33	35	12	31
d) De enkelte amter:						
Smaalenene.....	1	3	3	7	1	-
Akershus.....	2	4	4	-	6	-
Kristiania.....	10	24	12	2	4	11
Buskerud.....	1	2	4	-	3	1
Jarlsberg og Larvik....	-	5	3	3	3	5
Hedemarken.....	1	3	3	-	8	2
Kristians.....	-	4	2	-	1	1
Bratsberg.....	1	2	2	2	-	1
Nedenes.....	1	1	2	2	-	-
Lister og Mandal.....	-	2	1	-	-	1
Stavanger.....	4	5	1	9	1	1
Søndre Bergenhus.....	1	1	1	2	1	-
Bergen.....	-	4	1	5	1	4
Nordre Bergenhus.....	-	1	-	-	-	-
Romsdal.....	1	5	1	7	-	-
Søndre Trondhjem.....	1	4	1	5	-	4
Nordre Trondhjem.....	-	4	-	-	2	-
Nordland.....	-	-	-	2	1	2
Tromsø.....	-	-	-	2	-	-
<i>II. Arbeidere og dagsverk.</i>						
a) Samlet arbeiderantal ...	917	2 033	4 390	7 780	1 120	2 477
Herav:						
Personer i overordnet stilling.....	27	88	59	66	33	22
Underbestyrere, ingeni- ører o. lign.	9	61	225	163	12	63
Kontorister, regnskaps- førere o. lign.....	19	127	193	220	32	110

elektrometallurgisk industri.

Tilvirkning av armatur, beslag, redskaper, verktøi, sykler etc.	Tilvirkning av angler, hegter, skruer, spiker, stift, søm, knapper etc.	Kobber- og blikvarefabrikker.	Geværvaaben- hagl- og kulefabrikation.	Piano- orgel- og harmoni- um- fabrikker.	Guld- og sølvvare- fabrikker.	Diverse metal- industri.	Elektro- kemisk og elek- trometal- lurgisk industri.	Sum.
7	8	9	10	11	12	13	14	15
64	29	19	9	5	15	31	23	447
18	8	3	1	-	1	11	3	117
46	21	16	8	5	14	20	20	330
1	-	1	-	-	-	-	4	21
3	4	1	-	-	-	3	-	27
22	9	2	4	2	10	9	6	127
4	2	-	1	-	-	1	-	19
5	-	-	1	-	1	2	-	28
-	-	1	-	-	-	-	-	18
1	1	-	-	-	1	-	-	11
1	1	2	-	-	-	1	3	16
-	-	-	-	-	-	5	1	12
-	-	-	-	-	-	-	2	6
9	3	4	-	1	1	3	-	42
6	1	-	-	-	-	-	2	15
7	4	6	2	1	2	4	1	42
1	-	-	-	-	-	-	2	4
-	-	-	-	-	-	1	-	15
4	3	-	-	-	-	-	1	23
-	-	1	-	1	-	-	1	9
-	1	1	1	-	-	-	-	8
-	-	-	-	-	-	2	-	4
1 125	1 619	720	429	141	685	460	2 108	26 004
74	31	23	10	7	17	38	32	527
20	25	5	6	1	8	8	52	658
40	48	23	12	4	34	26	98	986

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Jern- staal- og metal- støperier.	Meka- niske verk- steder.	Støperier og me- kaniske verk- steder.	Skibs- byggerier delvis forbundet med støperier og me- kaniske verk- steder.	Tilvirk- ning av kjøre- redskaper, jernbane- vogner etc.	Diverse offentlige og private repara- tionsverk- steder.
	1	2	3	4	5	6
Formænd o. lign	30	65	149	254	32	88
Arbeidere og lærlinger .	832	1 692	3 764	7 077	1 011	2 194
b) Rikets bygder	535	381	1 328	2 867	905	18
c) Rikets byer	382	1 652	3 062	4 913	215	2 459
d) De enkelte amter:						
Smaalenene	75	20	116	1 332	5	-
Akershus	87	113	1 042	-	579	-
Kristiania	272	1 235	1 773	1 352	84	776
Buskerud	2	12	324	-	50	185
Jarlsberg og Larvik	-	98	128	739	156	840
Hedemarken	8	29	482	-	166	145
Kristians	-	26	116	-	4	6
Bratsberg	143	130	45	257	-	7
Nedenes	79	17	29	498	-	-
Lister og Mandal	-	21	8	-	-	16
Stavanger	62	51	28	654	3	29
Søndre Bergenhus	168	22	72	727	4	-
Bergen	-	24	58	784	38	96
Nordre Bergenhus	-	4	-	-	-	-
Romsdal	19	76	81	174	-	-
Søndre Trondhjem	2	118	88	1 014	-	239
Nordre Trondhjem	-	37	-	-	11	-
Nordland	-	-	-	72	20	138
Tromsø	-	-	-	177	-	-
e) Antaldagsverk	196 560	611 878	1 335 730	2 262 070	324 317	743 004
<i>III. Anvendt raastof.</i>						
a) Raastofoppgaver er avgitt av:						
Antal bedrifter	23	54	38	33	26	-
hvis arbeiderantal var	902	1 584	3 994	6 209	1 034	-

¹ Herunder medregnet alle instrumentmakere, idet deres raastofoppgaver er ubrukelige.

elektrometallurgisk industri. (Forts.)

Tilvirkning av armatur, beslag, redskaper, værktøj, cykler etc.	Tilvirkning av angler, hegter, skruer, spiker, stift, søm, knapper etc.	Kobber- og blikvarefabrikker.	Geværvaabenhagl- og kulefabrikation.	Piano-orgel- og harmoniumfabrikker.	Guld- og sølvvarefabrikker.	Diverse metalindustri.	Elektrokemisk og elektrometallurgisk industri.	Sum.
7	8	9	10	11	12	13	14	15
29	46	19	26	3	17	6	123	887
962	1 469	650	375	126	609	382	1 803	22 946
218	1 004	121	4	-	50	246	1 872	9 549
907	615	599	425	141	635	214	236	16 455
3	-	51	-	-	-	-	449	2 051
70	600	90	-	-	-	195	-	2 776
580	381	53	117	117	473	121	70	7 404
113	13	-	294	-	-	13	-	1 006
20	-	-	4	-	50	15	-	2 050
-	-	28	-	-	-	-	-	858
8	368	-	-	-	11	-	-	539
32	31	45	-	-	-	10	640	1 340
-	-	-	-	-	-	33	27	683
-	-	-	-	-	-	-	153	198
149	68	362	-	2	27	23	-	1 458
40	4	-	-	-	-	-	490	1 527
76	33	60	10	15	124	22	3	1 343
7	-	-	-	-	-	-	118	129
-	-	-	-	-	-	15	-	365
27	98	-	-	-	-	-	58	1 644
-	-	22	-	7	-	-	100	177
-	23	9	4	-	-	-	-	266
-	-	-	-	-	-	13	-	190
328 110	476 574	216 000	128 460	42 300	205 500	131 190	488 500	7 490 193
53	28	17	8	5	14	16	18	333
1 030	1 617	631	424	141	675	297	2 067	20 605

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Jern- staal- og metal- støperier.	Meka- niske verk- steder.	Støperier og me- kaniske verk- steder.	Skibs- byggerier delvis forbundet med støperier og me- kaniske verk- steder.	Tilvirk- ning av kjøre- redskaper, jernbane- vogner etc.	Diverse offentlige og private repara- tionsverk- steder.
	1	2	3	4	5	6
b) Raastoffer.						
Metaller ialt	{kg. 13 587 825	4 327 782	22 698 478	22 113 937	3 884 877	-
	{kr. -	147 246	453 547	964 272	18 318	-
herav:						
1) Raat jern	kg. 13 210 251	-	14 712 571	5 895 037	1 665 321	-
herav:						
rjern	kg. 5 176 298	-	12 073 561	4 697 037	-	-
skrapjern og avfaldsjern	kg. 8 033 953	-	2 639 010	1 198 000 ¹	1 665 321	-
2) Støpejern og staa	{kg. -	685 993	192 342	57 578	7 282	-
(støpegods)	{kr. -	33 380	25 219	7 900	-	-
3) Smijern og staa	{kg. -	1 177 497	5 327 312	14 530 960	1 400 152	-
	{kr. -	70 643	-	160 730	1 100	-
herav:						
jern og staa i	{kg. -	844 911	2 595 938	3 744 288	770 968	-
stænger	{kr. -	60 643	-	117 989	1 100	-
jern og staa i	{kg. -	190 577	974 100	40 000	217 644	-
bjelker	{kr. -	-	-	-	-	-
jern og staa i	{kg. -	130 213	1 757 274	10 746 672	411 540	-
plater	{kr. -	10 000	-	42 741	-	-
jern og staa i	{kg. -	-	-	-	-	-
traad	{kr. -	-	-	-	-	-
blikplater	{kg. -	11 796	-	-	-	-
	{kr. -	-	-	-	-	-
4) Uspecificert jern	{kg. 313 800	2 345 133	2 266 623	1 468 048	811 948	-
og staa	{kr. -	15 862	256 382	395 624	17 218	-

¹ Herunder indbefattet blikavfald. ² Rjern og skrapjern.

elektrometallurgisk industri. (Forts.)

Tilvirkning av armatur, beslag, redskaper, værktøi, cykler etc.	Tilvirkning av angler, hegter, skruer, spiker, stift, søm, knapper etc.	Kobber- og blikvarefabrikker.	Geværvaaben- hagl- og kulefabrikation.	Piano- orgel- og harmoni- um- fabrikker.	Guld- og sølvvare- fabrikker.	Diverse metal- industri.	Elektro- kemisk og elek- trometal- lurgisk industri.	Sum.
7	8	9	10	11	12	13	14	15
1 830 207	23 430 443	2 296 954	229 240	-	9 674	1 249 219	2 008 000	97 666 636
142 263	105 024	449 750	56 992	26 450	59 586	18 915	12 224	2 454 587
20 600	11 050 000	-	-	-	-	1 033 900	2 008 000	49 595 680
20 600	50 000	-	-	-	-	183 900	-	22 201 396
-	11 000 000	-	-	-	-	850 000	2 008 000	27 394 284
34 400	-	2 700	-	-	-	-	-	980 295
-	-	-	-	-	-	-	-	66 499
1 498 797	12 340 994	2 194 000	16 970	-	-	54 981	-	38 541 663
65 750	871	276 720	75	1 000	-	-	-	576 889
1 109 084	5 930 148	-	16 970	-	-	4 498	-	15 016 805
55 540	-	5 000	75	-	-	-	-	240 347
82 300	-	-	-	-	-	-	-	1 504 621
-	-	-	-	-	-	-	-	-
298 413	145 500	230 520	-	-	-	-	-	13 720 132
10 210	-	1 600	-	-	-	-	-	64 551
9 000	6 221 796	100	-	-	-	9 083	-	6 239 979
-	871	-	-	1 000	-	-	-	1 871
-	43 550	1 963 380	-	-	-	41 400	-	2 060 126
-	-	270 120	-	-	-	-	-	270 120
143 420	16 130	22 000	76 270	-	-	-	-	7 463 372
18 913	800	79 327	39 667	15 500	-	165	-	839 458

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Jern- staal- og metal- støperier.	Meka- niske verk- steder.	Støperier og me- kaniske verk- steder.	Skibs- byggerier delvis forbundet med støperier og me- kaniske verk- steder.	Tilvirk- ning av kjøre- redskaper, jernbane- vogner etc.	Diverse offentlige og private repara- tionsverk- steder.
	1	2	3	4	5	6
5) Andre metaller og						
legeringer.....	{kg. 63 774	117 159	199 630	162 314	174	-
herav:	{kr. -	11 761	49 084	89 848	-	-
kobber.....	{kg. 25 634	34 120	92 752	47 570	-	-
	{kr. -	-	24 471	58 483	-	-
messing.....	{kg. 14 410	42 771	100	10 000	100	-
	{kr. -	-	-	19 915	-	-
bly.....	{kg. 2 167	350	2 320	5 750	-	-
	{kr. -	-	784	1 350	-	-
tin.....	{kg. 1 828	440	1 600	6 250	-	-
	{kr. -	-	7 282	-	-	-
sink.....	{kg. 1 840	-	850	5 200	-	-
	{kr. -	-	474	-	-	-
andre uædle me- taller.....	{kg. 11 407	2 550	1 500	-	-	-
	{kr. -	165	-	-	-	-
uspecifiserte uædle metaller..	{kg. 6 488	36 928	100 508	87 544	74	-
	{kr. -	11 596	16 073	10 100	-	-
ædle metaller...	{kg. -	-	-	-	-	-
	{kr. -	-	-	-	-	-
6) Metaller ialt uspe- cifisert.....	{kg. -	2 000	-	-	-	-
	{kr. -	15 600	122 862	310 170	-	-
Maskiner og maskin- dele.....	{kg. -	-	-	89 080	-	-
	{kr. -	10 453	169 176	27 845	-	-
Spiker, skruer, nagler etc.....	{kg. -	4 083	110 400	418 797	-	-
	{kr. -	2 048	45 818	23 026	-	-
Jern og metalgjen- stande forøvrig.....	{kg. 425 100	-	-	-	-	-
	{kr. -	-	-	-	24 993	-
Træmaterialer.....	{m. ³ -	6 166	-	2 843	5 795	-
	{kr. -	4 233	42 452	236 440	43 530	-

elektrometallurgisk industri. (Forts.)

Tilvirkning av armatur, beslag, redskaper, verktøi, sykler etc.	Tilvirkning av angler, hegter, skruer, spiker, stift, søm, knapper etc.	Kobber- og blikvarefabrikker.	Geværvaaben- hagl- og kulefabrikation.	Piano- orgel- og harmoni- um- fabrikker.	Guld- og sølvvare- fabrikker.	Diverse metal- industri.	Elektro- kemisk og elek- trometal- lurgisk industri.	Sum.
7	8	9	10	11	12	13	14	15
132 990	16 637	76 640	136 000	-	9 674	160 338	-	1 075 330
30 600	2 100	75 203	17 250	9 950	59 586	15 350	12 224	372 956
25 800	3 995	10 950	-	-	300	6 106	-	247 227
-	2 100	17 378	-	1 500	270	-	-	104 202
33 000	4 808	1 440	-	-	-	3 280	-	109 909
-	-	470	-	6 500	-	-	-	26 885
250	10	800	131 000	-	-	99 583	-	242 230
-	-	-	9 050	-	-	-	-	11 184
1 150	145	2 450	-	-	-	22 487	-	36 350
-	-	-	-	-	-	-	-	7 282
5 250	1 723	61 000	-	-	-	4 123	-	79 986
-	-	2 900	-	-	-	-	-	3 374
90	-	-	5 000	-	890	-	-	21 437
-	-	-	-	-	11 670	-	240	12 075
67 450	5 956	-	-	-	-	18 791	-	323 739
30 600	-	54 455	8 200	1 950	5 000	15 350	-	153 324
-	-	-	-	-	8 484	5 968	-	14 452
-	-	-	-	-	42 646	-	11 984	54 630
-	6 682	1 614	-	-	-	-	-	10 296
27 000	101 253	18 500	-	-	-	3 400	-	598 785
-	-	-	-	-	-	-	-	89 080
105 693	-	-	-	-	-	-	-	313 167
1 700	60 000	-	-	-	-	-	-	594 980
1 532	400	-	-	-	-	1 145	-	73 969
-	6 000	-	-	-	-	-	-	431 100
36 536	-	-	1 700	17 835	-	1 000	-	82 064
-	108	-	-	-	-	130	-	15 042
3 813	700	-	24 172	36 100	-	15 739	-	407 179

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Jern- staal- og metal- støperier.	Meka- niske verk- steder.	Støperier og me- kaniske verk- steder.	Skibs- byggerier delvis forbundet med støperier og meka- niske verk- steder.	Tilvirk- ning av kjøre- redskaper, jernbane- vogner etc.	Diverse offentlige og private repara- tionsverk- steder.
	1	2	3	4	5	6
Diverse mineraler og kemikalier for elektro- metallurgisk og elektro- kemisk industri..... kg.	-	-	-	-	-	-
c) Raastofopgaver mangler for:						
Antal bedrifter	1	20	3	15	6	33
hvis arbeiderantal var..	15	449	396	1 571	86	2 477
herav drev kun reparation						
antal bedrifter	-	7	1	1	-	33
hvis arbeiderantal var..	-	81	19	7	-	2 477
<i>IV. Produksjon.</i>						
a) Produktionsop- gaver er avgitt av:						
Antal bedrifter	24	71	41	45	31	-
hvis arbeiderantal var..	917	1 910	4 390	7 306	1 088	-
b) Produktionens samlede værdi kr.	2 606 134	4 646 020	11 589 405	13 227 345	2 084 048	-
Jernstøpegods..... «	1 685 716	-	2 074 992	383 180	123 500	-
Metalstøpegods..... «	169 272	-	46 500	-	-	-
Smijern og staa... «	511 458	-	-	-	-	-
Landbruksmaskiner.. «	-	82 835	294 548	-	10 463	-
Maskiner for sjøfart og fiskeri	-	451 819	186 603	8 000	-	-
do. for bergverksdrift samt jord- og sten- industri	-	6 000	48 655	-	-	-

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Jern- staal- og metal- støperier.	Meka- niske verk- steder.	Støperier og me- kaniske verk- steder.	Skibs- byggerier delvis forbundet med støperier og me- kaniske verk- steder.	Tilvirk- ning av kjøre- redskaper, jernbane- vogner etc.	Diverse offentlige og private repara- tionsverk- steder.
	1	2	3	4	5	6
Maskiner for metal- og mekanisk industri kr.	-	133 000	265 000	-	-	-
do. for træindustri . . «	-	26 200	279 283	5 050	-	-
do. for træmasse- og celluloseindustri . «	-	1 200	1 026 209	75 000	-	-
do. for nærings- og nydelsesmiddelind. «	-	168 630	9 972	-	-	-
Kraft- og lysmaskiner «	-	1 057 538	1 353 673	594 930	-	-
Elektriske maskiner og instrumenter «	-	1 004 500	-	-	-	-
Lokomotiver «	-	-	1 073 985	-	-	-
Heiser, kraner og andre transportindretninger «	-	600	395 472	240 516	-	-
Maskiner og maskin- dele forøvrig «	-	52 390	545 511	8 950	-	-
Kjeler «	-	26 975	376 150	262 886	-	-
Cykler «	-	1 000	-	-	-	-
Vogner og slæder . . . «	-	4 168	-	-	393 892	-
Hjul og andet tilbehør «	-	277	-	-	49 910	-
Jernbanevogner, tral- ler og dræssiner «	-	-	-	-	1 267 673	-
Fartøier ialt «	-	-	-	10 504 847	-	-
Herav større damp- skibe «	-	-	-	8 039 864	-	-
Platearbeider «	71 827	-	1 271 965	696 492	-	-
Jernkonstruktioner og bygningsarbeide «	-	865 651	669 816	226 234	8 200	-
Diverse mekanisk ar- beide «	157 517	45 213	1 264 258	88 260	184 655	-
Blikvarer (jern, kob- ber og emalje) «	-	-	-	-	-	-
Armatur «	-	186 570	-	-	-	-

elektrometallurgisk industri. (Forts.)

Tilvirkning av armatur, beslag, redskaper, værktøi, cykler etc.	Tilvirkning av angler, hegter, skruer, spiker, stift, søm, knapper etc.	Kobber- og blikvarefabrikker.	Geværvaaben- hagl- og kulefabrikation.	Piano- orgel- og harmoni- um- fabrikker.	Guld- og sølvvare- fabrikker.	Diverse metal- industri.	Elektro- kemisk og elek- trometal- lurgisk industri.	Sum.
7	8	9	10	11	12	13	14	15
-	-	-	-	-	-	-	-	398 000
-	-	-	-	-	-	-	-	310 533
-	-	-	-	-	-	-	-	1 102 409
-	-	-	-	-	-	-	-	178 602
-	-	-	-	-	-	-	-	3 006 141
-	-	-	-	-	-	128 413	-	1 132 913
-	-	-	-	-	-	-	-	1 073 985
-	-	-	-	-	-	-	-	636 588
-	-	-	-	-	-	-	-	606 851
-	-	-	-	-	-	-	-	666 011
394 660	-	-	-	-	-	-	-	395 660
-	-	-	-	-	-	-	-	398 060
-	-	-	-	-	-	-	-	50 187
-	-	-	-	-	-	-	-	1 267 673
-	-	-	-	-	-	174 224	-	10 679 071
-	-	-	-	-	-	-	-	8 039 864
102 705	-	-	-	-	-	-	-	2 142 989
125 155	-	20 778	-	-	-	-	-	1 915 834
108 252	-	-	-	-	-	-	-	1 848 155
-	-	2 373 490	-	-	-	-	-	2 373 490
664 822	-	-	-	-	-	-	-	851 392

Statistiske oversigter og detaljoplysninger.	Jern- staal- og metal- støperier.	Meka- niske verk- steder.	Støperier og me- kaniske verk- steder.	Skibs- byggerier delvis forbundet med støperier og me- kaniske verk- steder.	Tilvirk- ning av kjøre- redskaper, jernbane- vogner etc.	Diverse offentlige og private repara- tionsverk- steder.
	1	2	3	4	5	6
Verktøi og redskaper kr.	-	113 268	390 715	-	-	-
Angler, hegter, naaler etc. «	-	-	-	-	-	-
Søm, spiker, skruer etc. «	-	-	-	-	-	-
Vaaben og vaabendele «	-	-	-	-	-	-
Instrumenter «	-	-	-	-	-	-
Andre jern- og metal- varer «	10 344	207 845	16 098	107 500	-	-
Natrium, aluminium og sink «	-	-	-	-	-	-
Tin og tinvarer «	-	-	-	-	-	-
Guld- sølv- og plet- varer «	-	-	-	-	-	-
Mynt «	-	-	-	-	-	-
Musikinstrumenter .. «	-	-	-	-	-	-
Kjælker, ski og skøiter «	-	-	-	-	10 050	-
Karbid «	-	-	-	-	-	-
Ferrosilicium «	-	-	-	-	-	-
Diverse elektrokemiske produkter «	-	-	-	-	-	-
Diverse forøvrig «	-	210 341	-	25 500	35 705	-
c) Samlet værdi av leie- og repara- tionsarbeide ... «	600	569 295	1 407 765	7 937 614	173 850	-
d) Produktionsopgaver mangler helt for:						
Antal bedrifter «	-	3	-	3	1	33
hvis arbeiderantal var ..	-	123	-	474	32	2 477

elektrometallurgisk industri. (Forts.)

Tilvirkning av armatur, beslag, redskaper, verktøi, cykler etc.	Tilvirkning av angler, hegter, skruer, spiker, stift, søm, knapper etc.	Kobber og blikvarefabrikker.	Geværvaabenhagl- og kulefabrikation.	Pianoorgel- og harmoniumfabrikker.	Guld- og sølvvarefabrikker.	Diverse metalindustri.	Elektrokemisk og elektrometallurgisk industri.	Sum.
7	8	9	10	11	12	13	14	15
304 291	5 365	-	15 500	-	-	-	-	829 139
-	575 866	-	-	-	-	-	-	575 866
-	3 834 289	-	-	-	-	-	-	3 834 289
-	1 319	-	661 615	-	-	-	-	662 934
-	-	-	-	-	-	127 955	-	127 955
493 759	556 479	-	2 689	-	-	248 091	-	1 642 805
-	-	-	-	-	-	-	699 579	699 579
-	-	-	-	-	-	216 879	-	216 879
-	-	-	-	-	2 097 938	-	43 987	2 141 925
-	-	-	-	-	-	1 034 900	-	1 034 900
-	-	-	-	412 533	-	-	-	412 533
1 591	6 260	-	67 836	-	-	-	-	85 737
-	-	-	-	-	-	-	8 374 238	8 374 238
-	-	-	-	-	-	-	497 454	497 454
-	-	-	-	-	-	-	3 750 000	3 750 000
6 565	-	-	16 416	900	-	21 788	-	317 215
399 569	2 428	129 204	81 606	14 513	50 495	66 046	53 318	10 886 303
6	-	-	-	-	-	-	3	51
49	-	-	-	-	-	-	25	3 209

Fabrikindustri forøvrig.

1. Tilvirkning av oljer, fórmel, gjødningsstoffer¹ og lim.

Av denne slags bedrifter omfattet Fabrikntellingen ialt 102 med 1 354 arbeidere, nemlig: 50 trandamperier og -kokerier, 9 tran- og oljeraffinaderier, 3 tankanlæg for lagring av petroleum etc., 13 sildeolje- og sildemelfabrikker, 9 fiskeguanofabrikker, 4 oljemøller og kraftförfabrikker, 3 benmøller, 6 ben- og kornmøller og 5 lim- og kunstgjødningsfabrikker. At sammenligne disse opgaver med de av Riksforsikringsanstalten og Fabrikinspektörerne benyttede lar sig kun vanskelig gjøre; nævnes kan det dog, at Industristatistik for 1909 omfatter 65 trandamperier og -raffinaderier og 19 andre oljefabrikker (herunder medregnet sildeoljefabrikker). I 1912 var antallet henholdsvis 79 og 40 bedrifter.

Av trandamperierne har bare 37 opgit sit raastofforbruk, nemlig til 27 298 hl. fersk torskelever, 3 012 hl. gammel lever og grakse og 6 492 hl. hval- og sælspek.² Tör man gaa ut fra, at gjennemsnittsforholdet mellom leverforbruk og tranproduksjon har været det samme ved samtlige bedrifter, saa skulde de heromhandlede damperiers raastofforbruk — bortset fra leiarbeide — ha andraget til 32 221 hl. fersk torskelever, 3 542 hl. gammel lever og grakse og 21 290 hl. hval- og sælspek.

Om disse opgaver gjælder det imidlertid, at de er meget ufuldstændige, dels fordi heri kun er medregnet den mere fabrikmæssig drevne trandampning, og ikke den som rundt om i alle fiskeridistrikter drives som husindustri, og dels ogsaa fordi heri ikke er medtat den betydelige produksjon, som foregaar paa de flytende kokerier og damperier. Sammenligningsvis kan saaledes nævnes, at det samlede utbytte i 1909 ifølge Fiskeristatistikken var 138 985 hl. torskelever, hvorav 110 824 hl. blev benyttet til fremstilling av damplevertran og 28 161 til fremstilling av andre transorter. För de senere aar stiller disse opgaver sig forövrig som følger:

¹ Om tilvirkning av gjødningsstoffer se forövrig foran under avsnittet elektrokemisk industri.

² Leverforbruket har de fleste bedrifter opgit i hl; hvor andre maaleenheter har været benyttet, har man omregnet opgaverne efter produksjonsforholdet. — 1 hl. lever veier i gjennemsnit 97 à 98 kg. Vægten er forövrig omvendt proportional med tranprocenten.

	Hl. lever ialt.	Hl. lever til damptran.	Hl. lever til anden tran.
1910.....	120 911	104 032	16 879
1911.....	127 874	114 770	13 104
1912.....	¹ 224 267	189 728	34 539
1913.....	142 272	129 468	12 804

Ialt blev produktionen av levertran² opgit til 21 916 hl. værd 709 781 kr., av hval- og sæltran til 12 621 hl. værd 481 112 kr., av levermel til 3 175 sækker (å 100 kg.) værd 31 750 kr. og av grakse til 595 tønder værd 1 583 kr.³ Likesom om raastofopgaverne gjælder det imidlertid ogsaa om produktionsopgaverne, at de er meget mangelfulde, og dette dels av de alt nævnte grunde og dels ogsaa fordi mange bedrifter kun har opgit produktionen av damptran, men derimot ikke av andre transporter samt avfalds- og biprodukter.

Sammenligningsvis kan det saaledes anføres, at der ifølge Fiskeristatistikken i det heromhandlede aar bare av dampmedicintran skulde være tilvirket 49 781 hl.⁴ hvortil altsaa kommer raatran samt tran av slettere kvalitet. For de senere aar opgives produktionen av dampmedicintran som følger:

1910.....	40 366 hl.
1911.....	42 960 «
1912.....	65 788 «
1913.....	53 231 «

Til sammenligning kan endelig ogsaa anføres utførselsopgaverne for 1909 og det sidste aar hvorfor opgaver foreligger, 1913.

¹ Heri er dog 9 000 hl. regnet 2 ganger.

² Tranproduktionen er dels opgit i fat, dels i tønder og dels i hl., mest dog i tønder. En trantønde justert maal er 116 l. Et fat opgives i almindelighet til 1³/₄ tønde eller 170 kg.

³ Tranen kan tilvirkes efter den gamle raatningsproces, hvorved der ved atpning efter hinanden fremstilles raamedicintran, blanktran og brunblanktran. Ved den derpaa følgende sten-kokning fremstilles videre bruntran, og tilbake blir sluttelig graksen, som benyttes til gjødning. Den moderne fabrikmæssige tran-tilvirkning foregaar dog mest efter dampningsprocessen, hvorved fremstilles dampmedicintran og surtran, mens der av avfaldet presses pressetran. Efter kvaliteten benyttes resten som fôr- eller gjødningsstof.

⁴ Dette gir i utbytte 44,32 hl. medicintran av 100 hl. lever; men dette forhold er sterkt variabelt ikke alene fra aar til aar, men ogsaa mellem de forskjellige fiskepladser og naturligvis ogsaa mellem de forskjellige fabrikkationsmetoder. Et av vore største tranfirmaer opplyser saaledes, at for deres damperier har utbyttet i de sidste aar variert mellem ca. 15 hl. i 1903 og 57,4 hl. i 1908. I 1909 opgir dette firma sit gjennemsnittsutbytte til 54,7 hl. Dette gjælder imidlertid lofotfisket; finmarksfisket gir derimot et daarligere utbytte. Ifølge Fiskeristatistikken var saaledes i 1909 utbyttet for skreifiskerierne 48,7 hl., men for loddefisket derimot bare 32,9 hl.

	1909.		1913.	
	Mængde.	Værdi.	Mængde.	Værdi.
	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.
Levertran	98 134	4 034 000	82 963	4 523 400
Herav:				
Dampmedicintran ¹	47 789	2 293 900	45 990	3 173 300
Anden medicintran	13 939	648 200	7 361	441 800
Blanktran	5 403	216 100	3 391	139 000
Brunblanktran	9 043	293 900	8 761	315 400
Bruntran	21 960	581 900	17 457	453 900
Sæl- og hvaltran	42 050	1 253 100	37 442	1 422 800
Tran uten anden betegnelse	162	5 300	2 853	102 700

Desuten utførtes der av hvaltran tilvirket paa fremmede fangstfelter i 1909: 70 996 hl. (værd 2 010 500 kr.) og i 1913: 123 944 hl. (værd 4 709 900 kr.).

Av oljeraffinaderierne opgav 7 med 64 arbeidere at raffinere tran, 1 med 67 arbeidere at raffinere mineralske oljer, og 1 med 13 arbeidere har intet opgit. 6 av de 7 tranraffinaderier opgav sit forbruk av uklaret tran til 13 540 hl., mens den 7de antagelig forbrukte ca. 9 000 hl. Mineraloljeraffinaderiet forbrukte ca. 9 mill. kg. raaoilje og bensin. Av disse raaoiljer fremstilledes der raffinerte oljer for ialt 1 799 352 kr. Av biprodukter fremstilledes der 156 975 kg. stearin til en værdi av 26 117 kr.

Av sildeoljefabrikkerne har 12 avgit opgaver over sit forbruk av raastoffer nemlig til 194 444 hl.² sild og brisling, 136 969 tønder avfald av sild og brisling fra hermetikfabrikkerne og 13 062 tønder levergrakse. Den ene fabrikk, hvorfor opgaver mangler, forbrukte antagelig ca. 3 000 hl. sild og brisling og ca. 500 tønder levergrakse. Av disse raastoffer blev der ialt tilvirket produkter for 1 409 826 kr., nemlig³:

¹ Av disse opgaver sammenholdt med Fiskeristatistikens kunde det synes, som om kun en ubetydelighet av tranen blev forbrukt herhjemme. Opgaverne er imidlertid i denne henseende noget misvisende. Fiskeristatistikken omfatter saaledes kun den lever som er opfisket i opsynstiden; men ogsaa efter den tid kan jo noget være opfisket, og desuten vil vel de gjennemsnittforhold hvorefter levermængden beregnes, ikke altid komme til at gi et helt ut korrekt resultat Paa den anden side hender det nok ogsaa, at Handelsstatistikens opgaver over levertran omfatter en del spæktran, idet det forekommer, at disse for daarligere kvaliteters vedkommende slumpes sammen, eller at toldangivelserne er mindre fuldstændige, saa at misforstaaelser kan indtraeffe.

² Sild og brisling var dels opgit i hl. og dels i maal. Et maal er regnet = 150 liter.

³ Sildeolje og tran er dels opgit i tønder à 116 liter, dels i fat à ca. 180 kg. og dels i hl. Sildeemel og levermel er opgit i sækker à 100 kg.

Sildeolje.....	23 241 hl.	værd	556 817 kr.
Pressetran	3 408 «	«	89 575 «
Sildemel.....	64 811 sække	«	731 684 «
Levermel	3 175 «	«	31 750 «

Desuten blev der ved en guanofabrik tilvirket 244 hl. sildeolje til en værdi av 6 070 kr.

Sammenligningsvis kan nævnes, at eksporten av sildeolje og sildemel i 1909 og 1913 var:

	1909.		1913.	
	Mængde.	Værdi.	Mængde.	Værdi.
	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.
Sildeolje.....	16 561	298 100	21 052	505 200
Sildemel.....	Sække. 28 410	326 700	1	-

Av guanofabrikkerne har bare 4 opgit sit raastofforbruk, nemlig til ca. 3 646 000 kg. fiskeavfald. For de 5 andre fabrikker kan i overensstemmelse hermed forbruket av fiskeavfald anslaaes til ca. 4 100 000 kg. Av disse raastoffer blev der ialt tilvirket 68 287 sække (å 100 kg.) fiskeguano til en værdi av 788 179 kr. Desuten blev der ved benmøller og andre gjødningsfabrikker tilvirket 3 497 sække fiskeguano til en værdi av 44 898 kr. Forøvrig blev mindre mængder fiskeguano dels som leiarbeide og dels ogsaa for egen regning tilvirket ved flere andre bedrifter særlig da ved kornmøller. En ikke uvæsentlig del av den fremstillede guano blir utført, hvor meget kan imidlertid ikke anføres, da Handelsstatistikken opfører den indenlandske fiskeguano og den fra de fremmede fangstfelter hjemsendte hvalguano underett.

Av olje- og fôrmelfabrikkerne tilvirket de 2 vegetabiliske oljer og de andre 2 komponerte smøreoljer. De 2 førstnævnte fabrikker forbrukte til sammen 11 836 000 kg. fremmede frøsorter som linfrø, rapsfrø, kopra og soya-bønner, og de 2 sidstnævnte forbrukte 394 000 kg. forskjellige slags mineralske, vegetabiliske og animalske raaoljer. Av disse raastoffer blev der ialt tilvirket 4 500 000 kg. oljer til en samlet værdi av 2 312 800 kr. og 8 487 000 kg. fôr-mel til en værdi av 1 167 516 kr. Endelig blev der ved 2 av de forannævnte oljeraffinaderier tilvirket 1 167 516 kg. forskjellige smøreoljer til en værdi av 209 051 kr.

De 6 benmøller opgav ialt at tilvirke for egen regning 137 000 kg. benmel til en værdi av 21 591 kr.

¹ Utførselen av sildemel, levermel og hvalkjøtmel er underrett opgit til 89 269 sække, værd 1 303 300 kr.

De 5 lim- og kunstgjødningsfabrikker opgav at forbruke en række forskjellige raastoffer som: harpiks, kaolin, ben, limlær, fiskeavfald, svovelskis, svovelsyre, kainit, salpeter, svovelsyret ammoniak, salpetersyre, kalisalte, apatit o. s. v., alt i større og mindre mængder. Herav fremstilledes der svovelsyre for ca. 140 000 kr., lim for ca. 375 000 kr., benmel for ca. 220 000 kr., superfosfat for ca. 170 000 kr., benfett for ca. 100 000 kr. samt mindre mængder fiskeguano, sildeolje, samt horn og klover. Alt i alt fremstillet denne gruppes bedrifter produkter for 1 027 285 kr.

2. Tilvirkning av lys, saape, soda og andre teknisk-kemiske artikler.

Av herhenhørende bedrifter omfattet Fabriktællingen 33 med 451 arbeidere, nemlig 21 saapefabrikker, 4 lysfabrikker, 4 soda- og vaskepulverfabrikker og 4 teknisk-kemiske fabrikker. Men heri er imidlertid ikke medregnet al den teknisk-kemiske industri og saapefabrikation, som blev drevet som smaaindustri, idet denne faldt utenfor tællingens ramme. — Sammenligningsvis kan nævnes, at denne gruppe ifølge Riksforsikringsanstaltens Industristatistik i 1909 talte 50 bedrifter med 440 arbeidere og i 1912 60 bedrifter med 484 arbeidere.

Saape blev foruten ved de egentlige saapefabrikker ogsaa tilvirket ved 1 oljeraffineri, ved 2 olje- og förmelfabrikker og ved 3 lysfabrikker, altsaa ialt ved 26 fabrikker. Alt ialt opgav disse fabrikker at tilvirke 8 559 474 kg. saape til en værdi av 2 453 133 kr., 909 168 kg. soda (værd 55 483 kr.), 168 090 kg. lut (værd 8 138 kr.) 84 310 kg. glyserin (værd 64 868 kr.), 128 575 kg. vaskepulver (værd 40 027 kr.), for 66 192 kr. parfymen og for 4 751 kr. forskjellige teknisk-kemiske artikler, eller tilsammen produkter for 2 692 592 kr. — Efter produktionens størrelse fordeltes saapefabrikkerne som følger:

Under 100 000 kg. tilvirket	8 fabrikker ialt	200 604 kg.
100 000—249 000	- — 6 —	« 1 001 570 «
250 000—499 000	- — 6 —	« 2 366 300 «
500 000—749 000	- — 3 —	« 1 542 000 «
750 000 kg. og mere	- — 3 —	« 3 449 000 «

Av de 3 største saapefabrikker laa de 2 i Kristiania og 1 i Stavanger.

5 av saapefabrikkerne har ingen opgaver avgit om sit raastofforbruk.¹ De øvrige 21 bedrifter derimot opgav ialt at forbruke 3 144 138 kg. oljer og andre fettstoffer, 124 762 kg. harpiks, voks o. lign., 3 333 liter sprit, 545 296 kg. soda, 985 719 kg. lut, 128 961 kg. potaske og 248 465 kg. forskjellige slags kemikalier.

Foruten ved de 4 egentlige sodafabrikker blev soda altsaa ogsaa tilvirket ved flere saapefabrikker, nemlig 13. De 4 egentlige sodafabrikker tilvirket

¹ Disse 5 fabrikker tilvirket 692 170 kg. saape, 80 300 kg. soda, 20 333 kg. vaskepulver og for 10 100 kr. parfymen.

2 536 000 kg. soda til en værdi av 133 300 kr., 244 560 kg vaskepulver til en værdi av 81 290 kr. og for 12 200 kr. forskjellige teknisk-kemiske artikler. Alt ialt blev der saaledes tilvirket 3 445 168 kg. soda (værd 188 783 kr.) og 373 135 kg. vaskepulver (værd 121 417 kr.).

Raastofforbruket ved de 4 egentlige sodafabrikker var: 7 500 kg. kaustisk soda, 1 019 296 kg. kalcinert soda og 39 921 kg. olein etc.

Ved de 4 lysfabrikker blev der ialt tilvirket 520 709 kg. lys til en værdi av 308 432 kr. Hertil medgik der 515 949 kg. stearin, parafin og anden lysmasse.

De teknisk-kemiske fabrikker endelig har ingen brukbare raastoffopgaver avgit. Den samlede produktion av teknisk-kemiske artikler androg til 249 706 kr.

3. Tilvirkning av andre kemiske artikler samt fyrstikker og sprængstof.

Av denne gruppe bedrifter omfattet Fabriktællingen 31 med 1 852 arbeidere, nemlig 11 malervare- og fernisfabrikker, 2 apotekervarefabrikker, 4 jodfabrikker, 7 sprængstoffabrikker, 4 fyrstikfabrikker, 1 naftafabrik, 1 oksalsyrefabrik og 1 isoleringsmassefabrik. Dog gjælder det her, likesom for den foregaaende gruppe, at hele smaaindustrien ikke er medregnet. Sammenligningsvis kan nævnes, at Riksforsikringsanstaltens Industristatistik for 1909 opgir antallet av denne slags bedrifter til 38 med 1 205 arbeidere og for 1912 til 108 bedrifter med 1 386 arbeidere.

Fabrikker for tilvirkning av malervarer, fernisser og apotekervarer har ingen brukbare raastoffopgaver avgit. Produksjonen av malervarer androg til 1 663 500 kg. til en værdi av 818 497 kr., produksjonen av lak og fernis etc. til 127 000 kg. til en værdi av 115 400 kr. og produksjonen av apotekervarer til 97 046 kr.

De 4 jodfabrikker tilvirket ialt 17 276 kg. raaod (værd 247 854 kr.) og 710 056 kg. kalisalte (værd 53 608 kr.). Til denne produksjon medgik der av raastoffer ialt 2 257 000 kg. tareaske og 83 249 kg. brunsten, svovelsyre etc.

Sprængstoffabrikkerne har opgit sin produksjon av salpeterkrudt og røkfrit krudt til 166 800 kg. (værd 384 757 kr.), av sprængstoffer som: «echo», «blastine», dynamit, nitrocellulose, pyroxylin, sprænggummi, sprænggelatine etc. til 761 600 kg. (værd 1 160 563 kr.), av lunter til 406 483 m. (værd 16 154 kr.) og av ammunitions-gjenstande til 5 943 562 stkr. (værd 393 004 kr.). Til fabrikasjonen av salpeterkrudt medgik der 1 126 152 kg. salpeter, 15 167 kg. svovel og 16 625 kg. kul og grafit; av nitroglycerin forbrukes 49 941 kg. og av raastoffer for nitroglycerintilvirkning (salpetersyre, svovelsyre og glycerin) 1 945 393 kg.; av ballistmasse forbrukes 11 856 kg. og av raastoffer for tilvirkning av

ballistitmasse (skyttebomuld, sprit og nafta) 20 623 kg.; av raastoffer for luntefabrikationen (garn, krudt, bek, tjære, parafinvoks etc.) benyttedes 16 016 kg.; av forskjellige kemikalier (ammoniumsalte, salpetersyresalte, nitroforbindelser etc.) benyttedes 282 670 kg., av messing og mantelkopper 83 829 kg., av tændhætter 6 061 350 stkr. og av træprojektiler 1 761 200 stkr.

De 4 fyrstikfabrikker tilvirket ialt 6 274 000 kg. fyrstikker (værd 2 597 700 kr.), hvortil der medgik 19 034 m.³ aspemasse, 838 800 kg. kemikalier etc., 431 000 kg. papir og etiketter og 4 388 m.³ kassebord.

Oksalsyre- nafta- og isoleringsmassefabrikkerne har ingen brukbare raastofopgaver avgit. Deres produktion androg ialt til 474 666 kr.

Av denne gruppes produkter er der i 1909 og i 1913 blit utført:

	1909.		1913.	
	Mængde.	Værdi.	Mængde.	Værdi.
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
Malerverer og bundstof.....	136 853	122 600	285 069	287 100
Oksalsyre	422 334	202 700	549 768	263 900
Jod	13 620	204 300	12 149	182 200
Tangaske	2 376 740	273 300	2 520 717	277 300
Krudt	32 412	45 400	17 340	22 500
Dynamit	5 466	8 200	1 929	2 900
Patroner.....	-	-	17 543	26 300
Fyrstikker.....	5 129 580	1 949 200	5 491 475	2 251 500
Apotekerverer	7 482	9 700	727	900

4. Fremstilling av elektricitet og gas.

Av denne gruppes bedrifter omfattet Fabriktællingen 81 med 1 548 arbeidere nemlig 70 elektricitetsverker og 11 gasverker¹, det vil sige, dette var antallet av gas- og elektricitetsverker som blev drevet selvstændig, og som av den grund har avgit helt selvstændige opgaver. Men desuten fandtes der jo ogsaa en stor masse elektricitetsverker, som blev drevet i forbindelse med anden industriel bedrift, og hvis opgaver derfor er medtat paa hovedbedriftens skema. Saaledes blev f. eks. av træmasseindustriens 101 bedrifter de 76 drevet i forbindelse med elektricitetsverk (tildels kun for eget behov, men ogsaa for salg av lys og kraft). Sammenligningsvis kan det anføres, at antallet av gas- og elektricitetsverker ifølge Riksforsikringsanstaltens Industristatistik i 1909 var 69 med 637 arbeidere og i 1912 103 med 941 arbeidere, dog er heri ikke medregnet de offentlige

¹ Antallet av gasverk er nu 16, hvorav 6 kommunale og 10 private.

bedrifter¹. Det kan i denne forbindelse ogsaa nævnes, at antallet av elektricitetsverker ifølge Elektricitetskommissionens beretninger i terminen 1908—1909 var 981 og i terminen 1912—1913 1 427, som fordeltes paa de enkelte amter som følger²:

Smaalenene	79	Stavanger	84
Akershus	119	Søndre Bergenhus	80
Kristiania	165	Bergen	88
Hedemarken	65	Nordre Bergenhus	29
Kristians	70	Romsdal	68
Buskerud	101	Søndre Trondhjem	104
Jarlsberg og Larvik	95	Nordre Trondhjem	56
Bratsberg	70	Nordland	64
Nedenes	30	Tromsø	13
Lister og Mandal	34	Finmarken	13

7 av de offentlige elektricitetsverker tilvirket elektrisk energi kun for eget behov, og solgte saaledes intet. Ved 20 av de offentlige elektricitetsverker var der ialt installert 79 dynamoer med en produktionsevne paa 21 589 kw. Alt ialt solgte de offentlige elektricitetsverker 41 724 564 kwt. elektrisk energi (for et samlet beløp av kr. 2 984 357), nemlig 15 228 251 kwt. til lys og 26 496 313 kwt. til drivkraft og teknisk bruk forøvrig.

Av de private elektricitetsverker tilvirket 21 elektricitet kun til eget forbruk, 24 tilvirket ogsaa for salg, mens de resterende 4 ingen produktionsoppgaver har avgit. Ved 44 av de private elektricitetsverker var der ialt installert 119 dynamoer paa tilsammen 115 211 kw. Alt ialt solgte disse verker 284 375 182 kwt. elektrisk strøm (til en samlet værdi av 2 618 484), hvorav antagelig ca. 6 147 000 kwt. blev benyttet til lys og ca. 278 228 000 kwt. blev benyttet til drivkraft og teknisk bruk forøvrig³.

Sammenligningsvis kan nævnes, at ifølge Elektricitetskommissionens beretninger hadde samtlige verkers dynamoer i terminen 1908—1909 en samlet ydeevne av 185 785 kw. og i terminen 1912—1913 av 457 879 kw.

Til gasverkernes produktion medgik der i 1909 77 996 218 kg. kul. Nu er kulforbruket oppe i 133 000 ton (terminen 1914—1915)⁴.

5. Sag- og høvleriindustrien.

Av sagbruk og høvlerier omfattet Fabriktællingen ialt 735 med 12 702 arbeidere, eller 467 sagbruk (med 4 727 arbeidere), 211 sagbruk forenet med høvlerier (med 5 956 arbeieere), 13 høvlerier (med 335 arbeidere), 15 sagbruk forenet med høvleri og kassefabrik (med 1 153 arbeidere), 29 sagbruk forenet

¹ Av private bedrifter omfattet Fabriktællingen 53 med 561 arbeidere.

² Jfr. st.prp. nr. I, hovedpost IX A, kap. 10.

³ Spesifikation mangler for endel bedrifter; men fordelingen for disse er beregnet i overensstemmelse med forholdet ved de øvrige.

⁴ I terminen 1914—1915 var ifølge gasverkernes forenings årsberetning den samlede gasproduktion 42 275 000 kbm.

med høvleri, snekkeri og trævarefabrik (med 808 arbeidere) og 13 smaasager forenet med anden industri (med 58 arbeidere). Desuten blev imidlertid sag- og høvlerivirksomhet ogsaa drevet i forbindelse med en række av vore øvrige industrigruppers bedrifter. Saaledes blev f. eks. 104 kornmøller¹ og 30 træmassefabrikker drevet i forbindelse med sagbruksvirksomhet, med høvlerivirksomhet, eller med begge dele. Av den øvrige træindustri opgav videre 25 bedrifter at tilvirke planker, bord etc.² Og endelig fandtes der rundt om paa landsbygden en stor mængde flom- og gaardsager og høvler, flishøvler o. lign., som dog var for ubetydelige til at medtages i en fabriktælling.

Det kan sammenligningsvis anføres, at Riksforsikringsanstaltens Industristatistik, som jo har en langt videre ramme end Fabriktællingen, i 1909 omfattet 709 flere sagbruk og høvlerier, men bare 2 215 flere arbeidere. Ifølge samme statistik var antallet av herhenhørende bedrifter i 1912 steget til 1 626 med 16 008 arbeidere.

Efter sin natur kan denne gruppes bedrifter opdeles i: 1) de som kun skjærer og høvler for egen regning, 2) de som baade skjærer og høvler for egen regning, og som utfører leieskur og leiehøvling, 3) de som kun utfører leieskur og leiehøvling, og 4) de som kun skjærer og høvler av egen skog til eget bruk. Denne sidste gruppe blir imidlertid høist ufuldstændig, idet den bare omfatter de forholdsvis større andelsbruk, som forædler flere gaarders last, mens derimot storparten av de mange smaa gaardsager og -høvlerier ikke blev medtat.

Paa de hernaevnte 4 grupper fordeltes sagbruk og høvlerier som følger:

Bedriftsgrupper.	Gruppe 1.		Gruppe 2.		Gruppe 3.		Gruppe 4.	
	Bedrifter.	Arbeidere.	Bedrifter.	Arbeidere.	Bedrifter.	Arbeidere.	Bedrifter.	Arbeidere.
Smaa sagbruk	146	1 205	76	523	115	572	23	93
Store sagbruk	90	1 999	13	215	4	120	-	-
Smaa sagbruk og høvlerier	24	159	29	171	32	139	3	18
Store sagbruk og høvlerier	67	4 337	32	555	11	242	-	-
Høvlerier	5	223	4	92	4	20	-	-
Sagbruk, høvleri og kassefabrikker	10	1 092	4	56	1	5	-	-
Sagbruk og snekkeri	15	584	12	209	2	15	-	-
Smaa sager og anden industri ...	4	28	-	-	8	27	1	3
Sag og møllebruk etc.	11	87	18	149	68	217	7	18
Ialt	372	9 714	188	1 970	245	1 357	34	132

¹ Med 471 arbeidere. Disse kornmøllers sag- og høvlerivirksomhet vil bli behandlet her, da den ikke er medtat under kornmøllers virksomhet.

² Ogsaa et betydelig antal av denne gruppes øvrige bedrifter drev sagbruk og høvleri, men opgaver om denne virksomhet mangler.

Som følge av raastofopgavernes store uensartethet har deres bearbeidelse støtt paa meget betydelige vanskeligheter. Av det anvendte tømmer og skurlast var noget opgit i kubikmaal (m^3 , f^3 og favner av forskjellig slags) efter fast og square beregning, noget i løpende meter eller fot, noget i stykke eller tylvtetal og noget kun i værdi. Videre hadde av forskjellige grunde en stor mængde bedrifter absolut ingen raastofopgaver avgit, og endelig hadde mange kun avgit opgaver over de indkjøpte raastoffer, men ikke over de halvfabrikata (i dette tilfælde skurlast) av egen tilvirkning, som blev benyttet til høvellastfabrikationen, og heller ikke over de raastoffer, som indsendtes til leieskur og leiehøvling. Paa grundlag av dette materiale at gi en helt ut nøiagtig raastofstatistik lar sig ikke gjøre.

Av sagbrukene har bare 342 avgit opgaver over sit hele tømmerforbruk¹, nemlig 1 330 688 m^3 eller 566 587 tylvter. Desuten er mere og mindre ufuldstændige tømmeropgaver avgit av 108 bedrifter². For disse sidste samt for de 376 bruk som absolut ingen raastofopgaver har avgit, har man ut fra arbeidslønnen beregnet det antagelige tømmerforbruk til 792 377 m^3 eller 330 157 tylvter³. Alt ialt skulde altsaa denne gruppes samlede tømmerforbruk efter dette ha andraget til 2 123 065 m^3 eller 896 744 tylvter.

Som i et tidligere avsnit vist (jfr. Produktionsstatistik II. Træmasse- cellulose- papir- og papfabrikker) blev foruten i sagbruksindustrien ogsaa i træmasseindustrien store tømmermængder forbrukt, nemlig 2 303 223 m^3 . Og endelig blev ikke uvæsentlige tømmermængder forbrukt i den sagbruksindustri, som blev drevet i forbindelse med andre industrigrener (de forannævnte 25 sagbruk som blev drevet i forbindelse med anden træindustri end den heromhandlede, opgav saaledes at forbruke 43 000 m^3). Forsaavidt opgaver foreligger, skulde altsaa efter dette

¹ Herav opgav 102 bedrifter sit tømmer i m^3 , eller hvad der i dette tilfælde vil sige omtrent det samme i tylvtetal og dimension, nemlig til 472 800 m^3 (beregnet til 208 540 tylvter). 141 bruk opgav tømmeret saavel i m^3 som i tylvter, nemlig 586 962 m^3 (245 161 tylvter), og 99 bruk endelig har bare opgit tylvter, nemlig 112 886 tylvter (beregnet til 270 926 m^3). For omregningen av tylvter til m^3 og omvendt m^3 til tylvter har man gaat ut fra forholdet mellem m^3 og tylvt ved de bruk, som har opgit begge dele, og dette forhold særskilt beregnet for store og smaa bruk og for de enkelte landsdele samt de vigtigere amter.

Om kubikopgaverne i sin almindelighet gjælder det imidlertid, at de ofte er litet fuldstændige og upaalidelige, idet særlig de mange smaa landsens bruk ofte næret de eiendommeligste begreper om denne maaleenhets betydning og værdi.

² Nogen av disse meddelte kun opgaver over det indkjøpte tømmer, men ikke over det indsendte leietømmer, mens omvendt andre bare opgav leietømmer og ikke eget tømmer. Alt ialt opgav disse 108 bedrifter at forbruke 65 360 tylvter (beregnet til 156 864 m^3).

³ Ved denne beregning har man gaat ut fra forholdet mellem tømmerforbruk og arbeidsløn ved de bedrifter, som har avgit helt fuldstændige opgaver herom, og beregnet dette forhold særskilt for hver av de 4 forannævnte bedriftskombinationer: bedrifter som kun tilvirker for salg, bedrifter som dels tilvirker for salg og dels utfører leiarbeide, bedrifter som kun utfører leiarbeide, og bedrifter som kun tilvirker til eget forbruk.

Som prøve paa beregningens holdbarhet har man ogsaa søkt at gaa ut fra den

fabrikindustriens samlede tømmerforbruk antagelig ha beløpet sig til ca. 4.7 millioner m³.

Sammenligningsvis kan nævnes, at for aarene 1906—1910 opgives det i hovedvasdragene nedfløtede tømmer til gjennomsnittlig 4 955 269 m³ aarlig. Men heri er naturligvis ogsaa medregnet alt det tømmer, som blir forbrukt i rund og huggen stand, og alene utførselen herav androg i aarene 1906—1910 til gjennomsnittlig 454 052 m³ aarlig. Overensstemmelsen mellom de to oppgaver synes saaledes meget stor. Dog maa det erindres, at i fløtningsstatistikken ikke er medregnet det tømmer, som bare fløtes i de mindre bielver, og heller ikke det som kjøres frem til brukene like fra skogen. Men paa den anden side maa det jo heller ikke glemmes, at i industristatistikken oppgaver ikke er medregnet de sikkerlig ganske betydelige tømmermengder, som ved de mange smaa gaardssager blir forædlet til eget behov, samt at ingen oppgaver foreligger om, hvor meget av det nedfløtede tømmer er blit forbrukt indenlands i rund og huggen stand.

Av høvlerierne har for den egne produksjons vedkommende bare 35 og for leieproduksjonens vedkommende bare 17 avgitt helt fuldstændige raastoffoppgaver, nemlig henholdsvis 683 003 m³ og 18 639 m³. Hertil er dog at bemerke, at de fleste av de store bruk har avgitt helt fuldstændige oppgaver, saaledes at største-parten av de bedrifter, hvorfor oppgaver mangler, tildels er ganske smaa bruk. Ved at gaa ut fra produksjonsforholdene ved de bedrifter, som har avgitt helt fuldstændige oppgaver, har man søkt ved beregning at bestemme ogsaa de andre bedrifters raastofforbruk, nemlig til 316 209 m³ for produksjon til salg og 44 094 m³ for leieproduksjon¹. Alt ialt skulde efter dette høvleriindustriens samlede forbruk av skurlast ha andraget til 1 061 945 m³, hvorav antagelig ca. 500 000 m³ var fremstillet ved eget sagbruk og resten enten indkjøpt fra andre bruk eller av kunder innsendt til leieforædling.

For værdiens vedkommende er produksjonsoppgaver avgitt av de aller fleste, nemlig av 730 bedrifter med 11 794 arbeidere med en samlet produksjonsværdi paa 49 318 046 kr. samt en leieværdi paa 583 478 kr. For ogsaa her at faa en oversikt over den samlede virksomhet har man paa grundlag av utbetalt arbeidsløn og forbrukte raastoffer søkt at bestemme produksjonsværdien ogsaa for de resterende bedrifter, nemlig til 5 858 598 kr. Ialt skulde saaledes de i denne industri for salg fremstillede planker og bord ha en samlet værdi av 55 176 644 kr. eller for skurlast og ved 25 291 669 kr. og for høvellast 29 884 975 kr. Endelig har man ut fra raastofforbruk og arbeidsløn ogsaa søkt at bestemme leiepro-

oppgivne produksjons- og leieværdi. For de sagbruk, som ikke blev drevet i forbindelse med nogen anden træindustri, gav denne beregning følgende resultat: 1 253 488 m³ (eller 522 290 tylvter) tømmer skaaret ialt, mens der ifølge den førstnevnte beregning ved de samme bruk skulde være skaaret 1 254 734 m³ (eller 522 806 tylvter) tømmer.

¹ For den egne produksjons vedkommende er denne beregning foretat ved at gaa ut fra produksjonsmengden samt forholdet mellom raastof og produksjon ved bedrifter med helt fuldstændige oppgaver, samt for leieproduksjonens vedkommende ved at gaa ut fra forholdet mellom skurlastforbruket og leiebetalingen ved bruk med fuldstændige oppgaver.

duktionens salgsværdi, og skulde denne antagelig ha beløpet sig til ca. 3 millioner kr. Alt ialt skulde saaledes den samlede sagbruks- og høvleri-industri ha tilvirket salgsprodukter til en værdi av 58 à 59 millioner kr.

Paa de enkelte amter fordeltes skurlastproduktionen, høvellastproduktionen og leieværdien som følger:

	Skurlast og ved.	Høvellast.	Leieværdi.
	Kr.	Kr.	Kr.
Smaalenene	5 851 118	16 652 173	87 565
Akershus	4 731 060	2 461 433	76 070
Kristiania	82 181	2 514 266	99 703
Hedemarken	1 847 115	336 238	48 011
Kristians	337 595	390 505	48 017
Buskerud	2 188 171	868 455	62 061
Jarlsberg og Larvik	1 863 920	3 491 348	13 435
Bratsberg	1 923 033	733 884	3 418
Nedenes	1 294 753	369 781	28 588
Lister og Mandal	641 318	168 100	17 218
Stavanger	46 200	398 008	9 527
Søndre Bergenhus	96 236	61 463	12 512
Bergen	-	14 800	25 098
Nordre Bergenhus	107 910	92 620	600
Romsdal	396 983	75 799	2 600
Søndre Trondhjem	646 787	421 642	5 907
Nordre Trondhjem	3 000 137	754 254	42 588
Nordland	209 100	80 206	6 047
Tromsø	1 266	-	-
Finmarken	26 786	-	-
Ialt	25 291 669	29 884 975	588 965

Produktionsmængden er kun opgit av faa bedrifter, men da i denne industrigren produktionsprocessen er enkel og forholdsvis ensartet, maa man paa grundlag av forholdet mellem raastofforbruk og produktion ogsaa her med nogen sikkerhet kunne bestemme den samlede produktionsmængde. Beregnet paa grundlag av dette forhold¹ skulde sagbrukene og høvlerierne for

¹ Svindprocenten er særskilt utregnet for hver enkelt bedriftsgruppe. Den omstændighed, at nogen bedrifter har medtat opgaver ogsaa over avfaldsprodukter, men andre ikke, har vanskeliggjort beregningen; som kontrol er derfor produkternes gjennemsnittlige salgspris benyttet.

salg alt ialt ha tilvirket 1 345 565 m³ skurlast og 813 677 m³ høvellast. Til bruk ved egne høvlerier blev desuten som alt før nævnt tilvirket ca. 5 000 000 m³ skurlast. Og endelig blev der ved den øvrige trævareindustri opgit for salg at være tilvirket 44 631 m³ skur- og høvellast til en værdi av 1 087 450 kr. Nogen yderligere specifikation for denne sidste last foreligger dog ikke.

Sammenligningsvis skal sluttelig hitsættes opgaver over utførselen av skur- og høvellast.

	1909.		1913.	
	Mængde i m ³	Værdi i kr.	Mængde i m ³	Værdi i kr.
Træløst over 19 dm.:				
Høvellast	492 638	18 129 100	419 098	17 099 200
Skurlast	274 814	7 686 600	181 356	5 890 800
Træløst under 19 dm.:				
Kassebord	134 317	3 223 600	122 463	5 878 200
Sleepers	158	2 400	653	11 100

6. Trævareindustri forøvrig.

Av denne gruppes bedrifter omfattet Fabriktællingen 254 med 3 763 arbeidere, nemlig 94 trævarefabrikker og snekkerier (med 1 530 arbeidere), 38 møbelfabrikker (516 arbeidere), 20 kassefabrikker (319 arbeidere), 6 ramme- og guldlisterfabrikker (177 arbeidere), 22 bødkerverksteder og tøndefabrikker (465 arbeidere), 8 hjul- og vognfabrikker (24 arbeidere), 10 træskofabrikker (80 arbeidere), 4 blokskjæreri (21 arbeidere), 15 dreierverksteder (98 arbeidere), 12 leketøifabrikker (78 arbeidere), 7 børstenbinderier (188 arbeidere), 4 træmellemøller (69 arbeidere), 7 korkfabrikker (119 arbeidere), 2 kurvbinderier (55 arbeidere), 2 skifabrikker (6 arbeidere), 1 likkistefabrik (2 arbeidere), 1 rullegardinfabrik (6 arbeidere) og 1 fabrikk for impregnering av træmaterialer (10 arbeidere). Desuten blev en flerhet av disse erhverv i stor utstrækning ogsaa drevet som haandverk og husindustri. Ifølge Haandverkstællingen av 1910 beskjæftiget saaledes de heromhandlede grupper av træindustrien 9 665 haandverkere¹.

Sammenligningsvis kan det nævnes, at av disse industrigreners bedrifter var

¹ Ifølge Folketællingen av 1910 var antallet av herhenhørende haandverkere 13 664. Uoverensstemmelsen skyldes for en væsentlig del, at et betydelig antal snekkere og bødkere, som er hjelpearbeidere ved fabrikkindustrien, er blit medregnet i Fabriktællingen, samt at de to tællinger ikke er avholdt paa det samme tidspunkt.

i 1909: 378 med 2 949 arbeidere anmeldt til Riksforsikringsanstalten, og i 1912 var antallet 496 med 3 860 arbeidere.

Av Fabrikttællingens bedrifter har 229 med 3 427 arbeidere avgitt opgaver over sit raastofforbruk og 239 med 3 602 arbeidere avgitt opgaver over sin produktion. Den aller væsentligste del av raastofforbruket bestod naturligvis i trømaterialer. Opgitt blev det saaledes at være forbrukt ialt 48 438 m³ samt for 1 088 389 kr. skaaren og høvlet last, ca. 50 000 m³ tømmer, 6 571 000 stk. tøndestav, 135 265 bundter pilebaand, 411 280 kg. korktræ, 10 890 ton sagflis og 70 304 kg. samt for 666 766 kr. forskjellige ubenævnte raastoffer.

Ved de 239 bedrifter, som har avgitt produktionsopgaver, blev der alt ialt tilvirket trøvarer til et beløp av 9 165 336 kr. samt utført leiarbeide for 80 693 kr. Paa de viktigere trøvarer fordeltes disse produkter som følger:

Skurlast og høvellast	kr. 1 784 802
Lister og guldister	« 431 582
Vinduer og dører	« 656 245
Andre bygningsartikler	« 809 031
Møbler	« 1 159 262
Kasser og kister	« 729 194
Tønder og fustager	« 1 252 486
Børster, pensler etc.	« 571 626
Kork og korkvarer	« 451 225
Trømel	« 312 715

Desuten blev der ved de høvlerier, som var forbundet med kassebord og kassefabrikker, tilvirket færdige kasser for 168 167 kr. samt ved de høvlerier, som var forbundet med snekkerier, tilvirket forskjellige trøvarer særlig bygningsartikler for 409 863 kr.

Av herhenhørende trøvarer blev der i 1909 utført for 1 615 300 kr. og i 1913 for 1 910 000 kr.

7. Tilvirkning av smør, ost etc.

Fabrikttællingen medregnet av denne gruppes bedrifter ialt 365 med 2 591 arbeidere, nemlig 338 meierier og ysterier, 4 melkekondenseringsfabrikker og 23 margarinfabrikker. Ogsaa for denne industri gjælder det imidlertid, at en meget væsentlig del av dens bedrifter faldt utenfor Fabrikttællingens ramme. Anføres kan det saaledes, at antallet av herhenhørende bedrifter ifølge Riksforsikringsanstaltens Industristatistik for 1909 skulde være 455 og ifølge byraaets jordbruksstatistik og margarinkontrollens opgaver endog 771 (i 1910). Ifølge landbruksdirektørens aarsberetning var antallet i 1912: 710.

Sit forbruk av melk og fløte opgav de bedrifter, som er medregnet i Fabrikttællingen for 1909, til 210 940 755 kg. eller

169 904 450 kg. ved meierier og ysterier	
34 624 764 - « melkekondenseringsfabrikker	
6 411 541 - « margarinfabrikker.	

Sammenligningsvis kan nævnes, at melkeforbruget ved samtlige herhenhørende bedrifter i 1910 var 285 964 256 kg. og i 1912: 296 257 446 kg. Av raastoffer forøvrig opgav desuten melkekondenseringsfabrikkerne¹ at forbruke 4 175 470 kg. sukker og margarinfabrikkerne 15 573 916 kg. oleomargarin, talg, smult, oljer etc. samt 276 772 kg. natursmør.² I 1912 var margarinfabrikernes forbruk av disse raastoffer henholdsvis 22 136 911 kg. og 276 596 kg.

Av de i 1909 forbrukte raastoffer blev der ifølge Fabriktællingens opgaver tilvirket produkter for 44 402 973 kr. nemlig meieri- og ysteriprodukter for 16 787 914 kr., kondensert og sterilisert melk og fløte for 7 309 968 kr. og margarin og margarinprodukter for 20 305 091 kr. — Paa grundlag av dette materiales vegt- og prisopgaver samt jordbruksstatistikens mængdeopgaver kan for 1910 denne gruppes hele produktion anslaaes til 144 756 557 kg. til en værdi av 54 441 940 kr. eller fordelt paa de vigtigere produkter:

	Kg.	Kr.
Nysilt melk	38 004 092	4 551 289
Skummet melk	47 828 856	2 010 754
Fløte.....	8 637 556	4 837 657
Smør.....	3 707 231	7 146 388
Fetost.....	1 772 220	1 693 257
Magerost	3 043 738	1 171 404
Mysost	2 980 781	955 256
Kondensert melk.....	14 240 405	8 401 839
Sterilisert melk og fløte.....	749 495	357 757
Margarin..... ³	23 792 183	23 316 339

Heri er imidlertid ogsaa de rene melkemeieriers melkesalg medregnet.

Utførselen av disse produkter var i 1909 og 1913:

Utførsel.	1909.		1913.	
	Mængde.	Værdi.	Mængde.	Værdi.
Ost	120 182	132 200	185 830	241 600
Smør.....	1 563 170	3 126 300	1 064 083	2 234 600
Margarin	604 260	604 300	598 515	568 600
Tørsmelk	46 432	37 100	191 913	153 500
Kondensert melk.....	14 095 480	8 316 300	15 319 580	9 312 800
Sterilisert melk og fløte	542 307	257 200	4 283 664	1 854 100

¹ Opgaver er avgit av samtlige melkekondenseringsfabrikker.

² Ialt var der 27 margarinfabrikker i drift i 1909. Ved de 4 fabrikker, for hvilke opgaver mangler, var forbruget av oleomargarin etc. 2 525 384 kg. og av natursmør 49 228 kg.

³ Opgaven er hentet fra landbruksdirektørens aarsberetning.

8. Tilvirkning av bakervarer, chokolade etc.

Av herhenhørende bedrifter omfattet Fabriktællingen ialt 63 med 1 366 arbeidere, nemlig 12 bakerier og konditorier, 8 kjæks- og knækkebrødfabrikker, 17 chokolade- og dropsfabrikker,¹ 3 krydderimøller, 3 kaffesurrogatfabrikker og 20 kaffebrænderier. Den aller betydeligste del av denne industri blev imidlertid drevet som haandverk og smaaindustri og kom saaledes ikke til at bli medtat i denne tellings opgaver. Riksforsikringsanstaltens Industristatistik, som omfatter langt flere av haandverksbedrifterne, opgir saaledes for 1909: 411 herhenhørende bedrifter med 2 644 arbeidere. I 1912 var ifølge samme antallet av bedrifter 445 med 3 550 arbeidere. Endelig kan det nævnes, at Haandverkstællingen for 1910 bare av bakerier og konditorier omfattet 1 643 med et samlet personel paa 5 043.

Bakeriernes og konditoriernes raastofopgaver er meget mangelfulde og saaledes litet brukbare. Produktionsopgaver derimot har 10 av de 12 bedrifter avgit, mens ogsaa saadanne mangler for 2 av de aller største bedrifter. De 10 bedrifter, som har avgit opgaver, har opgit ialt at tilvirke bakervarer for 1 264 587 kr. Sammenligningsvis kan nævnes, at 610 av haandverkets bakerier opgav at tilvirke bakervarer for 16 771 330 kr.

De 8 kjæks- og knækkebrødfabrikker har samtlige opgit sit raastofforbruk nemlig til 999 435 kg. mel, 91 337 kg. sukker, 46 239 kg. smør og 46 945 kg. forskjellige andre raastoffer som melk, egg, fett etc. Av disse raastoffer blev der ialt tilvirket 648 730 kg. kjæks til en værdi av 587 635 kr., 373 091 kg. knækkebrød til en værdi av 143 650 kr. og 40 817 kg. drops til en værdi av 25 338 kr. Desuten opgav et av de ovennævnte bakerier at tilvirke kjæks for 60 000 kr.

Av de 18 chokolade- og dropsfabrikker har samtlige avgit opgaver over de viktigste raastoffer, nemlig 679 529 kg. kakaobønner og kakaomasse, 2 085 952 kg. sukker og 307 514 kg. glykose og sirup.² Av disse raastoffer blev der ialt tilvirket 1 689 900 kg. chokolade og kakaopulver, 1 412 152 kg. drops, drogées og marsipan og for 118 230 kr. lakris etc. Desuten blev der som før nævnt ved kjæksfabrikkerne tilvirket 40 817 kg. drops til en værdi av 25 338 kr. For denne gruppe mangler opgaver kun for nogen mindre bedrifters vedkommende.

Ved de 3 krydderimøller blev der formalt krydderier for en samlet leiebetalning av 5 168 kr. Desuten blev der i forbindelse med kaffebrænderier utført krydderimaling for 6 000 kr.

¹ Desuten er under statistikkens bearbeidelse opgaver avgit ogsaa av en chokoladefabrik med 54 arbeidere.

² Desuten blev av et par bedrifter det samlede forbruk av disse stoffer opgit til 88 207 kr.

Av kaffesurrogatfabrikkene har kun de 2 opgit sin produktion, nemlig til 17 085 kr.

Av kaffebrænderierne opgav 5 kun at brænde av bedriften selv indkjøpt kaffe, 3 opgav ogsaa at brænde kaffe for andre, 8 opgav kun at brænde for andre, og 4 har ingen opgaver avgit. Ved de brænderier, som brændte kaffe for egen regning, blev der ialt fremstillet 1 483 236 kg. brændt kaffe til en værdi av 1 939 275 kr.¹ For leiebrændingen blev der betalt 99 304 kr.

Til belysning av den heromhandlede industri skal man til slutning hitsætte indførselsopgaver for de viktigere av de heromhandlede raastoffer og produkter:

Indførselen.	1909.		1913.	
	Mængde.	Værdi.	Mængde.	Værdi.
Kaffe, raa	14 647 340	11 425 000	13 672 750	15 723 700
Kaffeekstrakt	61	100	135	200
Kaffe, brændt, samt kaffesurrogater	10 343	17 600	22 505	38 300
Kakaobønner og -skal samt kakao-smør	740 509	740 500	1 203 879	1 444 700
Chokolade og sukret kakaomel	84 160	134 600	53 294	93 200
Kakaomel, usukret	75 786	132 600	71 230	103 200

9. Tilvirkning av matvarer forøvrig.

Av denne gruppes bedrifter medregnet Fabriktællingen 174 med 4 295 arbeidere², nemlig 110 slagterier og pølsemakerier, 56 hermetikfabrikker og 8 damp- og fiskematkjøkkener. Ogsaa for disse bedrifters vedkommende blir imidlertid opgaverne mindre komplet, idet denne virksomhet i stor utstrækning drives som haandverk og smaaindustri. Riksforsikringsanstaltens Industristatistik omfatter saaledes for 1909: 281 herhenhørende bedrifter med 4 169 arbeidere og for 1912 385 bedrifter med 6 909 arbeidere. Ifølge Fiskeristatistikken endelig skulde antallet alene av hermetikfabrikker ha været i 1909: 73 og i 1913: 103.

Av slagterierne og pølsemakerierne har bare 67 avgit opgaver over sin produktion, nemlig til 4 528 746 kr; men heri tør der for nogen bedrifter ogsaa være medregnet for endel omsætningen av rene handelsvarer, idet disse ikke altid har kunnet utskilles fra den hele virksomhet. Brukbare raastofopgaver har saa godt som ingen avgit.

¹ Efter en gjennemsnittlig leiebetaling av 0,04 kr. pr. kg. motsvarer dette en brændingsværdi av 59 329 kr.

² For en av de største hermetikfabrikker mangler opgaver over arbeiderantallets størrelse.

41 av hermetikfabrikkerne har opgit sit forbruk av fisk, nemlig til 94 056 hl. sild og brisling og 2 324 751 kg. anden fisk, 15 opgav sit forbruk av kjøt og grønsaker, nemlig til 622 783 kg. og 35 sit forbruk av olivenolje, nemlig til 884 617 kg.¹ Av disse raastoffer blev der alt ialt tilvirket hermetik for 9 574 814 kr., nemlig fiskehermetik for 8 609 161 kr. og kjøthermetik for 823 948 kr.

Av damp- og fiskematkjøkkenerne har ingen meddelt opplysninger om sit raastofforbruk. Produksjonen eller rettere sagt omsætningen derimot har 5 bedrifter opgit nemlig til 712 757 kr.

Utførselen av hermetik var i 1909: 11 215 680 kg. til en værdi av 8 972 300 kr. og i 1913: 30 993 961 kg. til en værdi av 25 690 700 kr.

10. Diverse beklædningsindustri m. m.

Av herhenhørende bedrifter omfattet Fabriktællingen 45 med 1 684 arbeidere, nemlig 4 gummivarefabrikker², 8 hatte- og huefabrikker, 3 paraply- og parasol-fabrikker, 3 stivetøifabrikker, 8 systner, 16 vaskerier og strykerier, 2 oljeklædes-fabrikker og 1 linoleumsfabrik. Av systner, vaskerier og strykerier er det naturligvis kun de meget faa store bedrifter, som en fabriktælling faar med, mens hele hovedmassen falder utenfor en saadan tællings ramme.

Disse fabrikkers produktion stillet sig som følger:

Kalosjer o. lign., 290 030 par, værd	kr.	784 480
Andre gummivarer	«	122 933
Oljeklær og oljelerret	«	366 503
Hatter, 29 310 dusin, værd	«	749 840
Huer, 43 848 — «	«	621 104
Paraplyer og parasoller 78 920 stkr. værd	«	295 678
Færdigsyde klær	«	1 298 651
Linoleum	«	260 000
Stivetøi, 60 536 dusin, værd	«	261 518
Diverse produkter forøvrig	«	417 000
Leie- og reparationsarbeide	«	391 470

Fuldstændige og brukbare raastofopgaver har i denne gruppe saagodtsom ingen bedrifter avgit.

11. Industri forøvrig.

Foruten de nu omhandlede bedrifter omfattet tællingen en række gjennem-gaaende mindre bedrifter, som ikke kunde indordnes i nogen av de før omhandlede

¹ Sammenligningsvis kan nævnes, at indførselen av olivenolje i heromhandlede aar androg til 1 125 900 kg. til en værdi av 1 576 300 kr.

² Samtlige gummivarefabrikker er medregnet i tællingen.

grupper. Av saadanne bedrifter var der ialt 141 med 1 217 arbejdere, nemlig 51 frørensier, 25 terskeverk, 26 vedhuggerier, 2 halmhylsefabrikker, 10 isbedrifter, 4 private badeanstalter, 5 kommunale badeanstalter, 9 transport-indretninger, 5 offentlige arbejdsanstalter, Statens melkekontrolanstalt, kommunalt destruktionsverk, kommunalt kjølehus og intendanturens verksteder. 127 av disse bedrifter var private og 14 offentlige.

Av de private bedrifter opgav de 106 værdien av sin produktion, nemlig til 453 472 kr. for nyvirke og 205 357 kr. for leie- og reparationsarbeide. For frørensning betaltes der ialt 109 543 kr.; desuten blev der omsat rensset frø for 204 724 kr.; for terskning blev der betalt 19 377 kr. samt omsat tersket korn for 45 450 kr., av huggen ved blev der solgt for 118 705 kr., av halmhylser for 37 818 kr., og i badeavgift ved de private bad endelig erlagdes der 75 199 kr. Om alle disse opgaver gjælder det imidlertid, at de er litet fuldstændige og gennemgaaende mindre paalidelige.

Av de offentlige bedrifter har de 10 opgit produktionsværdien, nemlig til 289 453 kr. for nyvirke og 51 392 kr. for leiearbeide og reparation. Herav faldt henholdsvis 279 428 kr. og 23 151 kr. paa arbejdsanstalterne.

Tabel 1. *Produktionsværdien sammendraget for de enkelte industrigrupper.*

Bedriftsgrupper.	Samlet antal bedrifter.	Samlet antal arbejdere.	Herav har avgit produktionsopgaver		Samlet produktion for egen regning.	Leie- og reparationsarbeide.
			bedrifter.	arbejdere.		
					Kr.	Kr.
Tilvirkning av oljer, förmel, lim og gjødningsstoffer	102	1 354	98	1 162	10 294 090	56 405
Tilvirkning av lys, saape, soda etc.	33	451	33	451	3 039 069	3 500
Tilvirkning av andre kemiske artikler	31	1 852	30	1 843	6 379 249	-
Tilvirkning av elektricitet og gas	81	1 548	49	1 386	8 910 021	28 452
Sag- og høvleriindustri	839	13 173	730	11 774	49 318 046	583 478
Træindustri forøvrig	254	3 763	239	3 602	9 165 336	80 693
Tilvirkning av smør, ost etc. . .	365	2 591	354	2 557	44 402 973	-
Tilvirkning av bakerevarer, chokolade etc.	63	1 366	56	1 233	7 713 951	110 472
Tilvirkning av matvarer forøvrig	174	4 295	124	3 693	14 816 317	452
Beklædningsindustri m. m.	45	1 684	41	1 644	5 177 707	391 470
Diverse industri forøvrig	141	1 217	116	864	742 925	256 749
Ialt	2 128	33 294	1 870	30 209	159 959 684	1 511 671

Tabel 1. *Produktionsværdien sammendraget for de enkelte industrigrupper.* (Forts.).

Bedriftsgrupper.	Samlet antal be- drifter.	Samlet antal arbei- dere.	Herav har avgit produktionsopgaver		Samlet produktion for egen regning.	Leie- og reparations- arbeide.
			bedrifter.	arbeidere.		
					Kr.	Kr.
Trandamperier og kokerier	50	225	50	225	1 096 033	29 164
Raffinering av tran og andre oljer	9	144	8	131	1 822 687	-
Lagring av petroleum m. m. . . .	3	179	-	-	-	-
Sildeolje- og sildemelfabrikker . .	13	317	13	317	1 409 826	8 264
Guanofabrikker	9	105	9	105	788 179	7 280
Tilvirkning av oljer og fôrmel forøvrig	4	167	4	167	4 023 680	-
Benmøller	3	14	3	14	43 279	965
Benmøller forbundet med korn- møller	6	10	6	10	83 121	10 091
Lim- og kunstgjødningsfabrikker	5	193	5	193	1 027 285	641
Tilvirkning av oljer, fôrmel, lim og gjødningsstoffer	102	1 354	98	1 162	10 294 090	56 405
Saapefabrikker	21	284	21	284	1 764 372	-
Lysfabrikker	4	94	4	94	821 752	-
Soda- og vaskepulverfabrikker . .	4	35	4	35	226 790	-
Teknisk-kemiske fabrikker	4	38	4	38	226 155	3 500
Tilvirkning av lys, saape, soda og øvrige teknisk-kemiske ar- tikler	33	451	33	451	3 039 069	3 500
Fabrikation av malerverer og fernisser	11	113	10	104	943 897	-
Fabrikation av apotekerverer . . .	2	51	2	51	97 046	-
Jodfabrikker	4	46	4	46	301 462	-
Krudt-dynamit- og luntefabrikker	7	496	7	496	1 954 478	-
Fyrstikfabrikker	4	1 035	4	1 035	2 597 700	-
Isoleringsmasse- nafta- og oksal- syrefabrikker	3	111	3	111	484 666	-
Tilvirkning av andre kemiske artikler samt fyrstikker og sprængstoffer	31	1 852	30	1 843	6 379 249	-

Tabel 1. *Produktionsværdien sammendraget for de enkelte industrigrupper.* (Forts.).

Bedriftsgrupper.	Samlet antal be- drifter.	Samlet antal arbe- dere.	Herav har avgit produktionsopgaver		Samlet produktion for egen regning.	Leie- og reparations- arbeide.
			bedrifter.	arbeidere.		
					Kr.	Kr.
Offentlige elektricitetsverker ...	21	367	14	341	2 984 357	600
Private elektricitetsverker	49	506	24	370	2 618 484	4 493
Offentlige gasverker.....	7	620	7	620	3 033 193	23 196
Private gasverker	4	55	4	55	273 987	163
Tilvirkning av elektricitet og gas	81	1 548	49	1 386	8 910 021	28 452
Smaa sagbruk	360	2 393	312	2 123	1 896 449	94 097
Store sagbruk.....	107	2 334	81	1 793	8 138 903	69 274
Smaa sagbruk og høvlerier	88	487	84	470	413 727	42 906
Store sagbruk og høvlerier.....	110	5 134	98	4 774	27 294 521	214 895
Høvlerier	13	335	13	335	2 144 223	75 361
Sagbruk, høvlerier og kasse- fabrikker	15	1 153	14	1 123	6 337 603	19 053
Sagbruk, høvlerier og snekkerier	29	808	26	682	2 616 815	14 534
Smaasager og anden industri ..	13	58	10	43	36 450	1 778
Sag og mølle etc.....	104	471	91	424	384 175	51 580
Tilvirkning av planker, bord o. lign.	839	13 173	729	11 767	49 262 866	583 478
Bødkerverksteder.....	22	465	22	465	1 473 575	2 700
Trævarefabrikker og snekkerier	94	1 530	92	1 525	3 216 633	33 274
Møbelfabrikker	38	516	33	461	839 608	12 987
Kassefabrikker	20	319	18	301	1 454 886	8 270
Hjul- og vognfabrikker	8	24	8	24	11 300	4 201
Træskofabrikker.....	10	80	10	80	126 848	660
Blokskjærerier	4	21	2	10	3 770	3 800
Ramme- og guldlistefabrikker .	6	177	6	177	446 523	3 500
Dreierier	15	98	14	94	97 159	8 218
Leketøifabrikker	12	78	12	78	111 196	2 158
Børstenbinderier.....	7	188	6	175	571 626	900
Træmellemøller	4	69	4	69	312 715	-
Korkfabrikker	7	119	7	119	451 225	-
Diverse træindustri forøvrig ...	7	79	5	24	48 272	25
Anden træindustri.....	254	3 763	239	3 602	9 165 336	80 693

Tabel 1. *Produktionsværdien sammendraget for de enkelte industrigrupper.* (Forts.).

Bedriftsgrupper.	Samlet antal be- drifter.	Samlet antal arbei- dere.	Herav har avgit produktionsopgaver		Samlet produktion for egen regning.	Leie- og reparations- arbejde.
			bedrifter.	arbejdere.		
					Kr.	Kr.
Meierier og ysterier	338	1 478	327	1 444	16 787 914	-
Melkekondenseringsfabrikker . . .	4	534	4	534	7 309 968	-
Margarinfabrikker	23	579	23	579	20 305 091	-
Tilvirkning av smør, ost etc. . .	365	2 591	354	2 557	44 402 973	-
Bakerier og konditorier	12	259	10	168	1 264 587	-
Kjæks- og knækkebrødfabrikker	8	192	8	192	756 623	-
Chokolade- og dropsfabrikker . . .	17	766	17	766	3 736 381	-
Krydderimøller	3	15	3	15	-	5 168
Kaffesurrogatfabrikker	3	18	2	9	17 085	-
Kaffebrønderier	20	116	16	83	1 939 275	105 304
Tilvirkning av bakervarer, choko- lade etc.	63	1 366	56	1 233	7 713 951	110 472
Slagterier, pøsemakerier etc. . . .	110	538	67	320	4 528 746	452
Hermetikfabrikker	56	3 649	1 52	3 270	9 574 814	-
Damp- og fiskematkjøkkener . . .	8	108	5	103	712 757	-
Tilvirkning av matvarer for- øvrig	174	4 295	124	3 693	14 816 317	452
Gummivarefabrikker	4	173	4	173	907 413	3 741
Hatte- og huefabrikker	8	475	8	475	1 640 944	6 852
Paraply- og parasolfabrikker . . .	3	62	3	62	302 678	15 090
Stivetøifabrikker	3	163	3	163	261 518	-
Systuer	8	377	7	364	1 298 651	26 903
Vaskerier og strykerier	16	291	13	264	-	338 884
Oljeklædefabrikker etc.	3	143	3	143	766 503	-
Beklædningsindustri m. m.	45	1 684	41	1 644	5 177 707	391 470
Forskjellige offentlige bedrifter.	14	267	10	224	289 453	51 392
Forskjellige private bedrifter . . .	127	950	106	640	453 472	205 357
Diverse industri foreøvrig	141	1 217	116	864	742 925	256 749

¹ Opgaver saavel over arbeiderantal som produktion mangler for 1 meget betydelig fabriks vedkommende.

Tabel 2. *Bedrifterne gruppert efter størrelsen av produktionen
for egen regning.*

Bedriftsgrupper.	Ialt.	Under 5 000 kr.	5 000— 9 999 kr.	10 000— 24 999 kr.	25 000— 49 999 kr.	50 000— 99 999 kr.	100 000— 299 999 kr.	250 000— 499 999 kr.	500 000— 999 999 kr.	1 mill. kr. og mere.
Tilvirkning av oljer, förmel, lim og gjød- ningsstoffer:										
Antal bedrifter . . .	93	22	14	15	10	9	13	7	1	2
Antal arbeidere . . .	1 126	72	48	123	67	70	253	270	33	190
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	10 294	56	104	262	380	588	1 722	2 158	819	4 205
Tilvirkning av lys, saape, soda og andre teknisk-kemiske artikler:										
Antal bedrifter . . .	33	-	-	6	7	7	12	1	-	-
Antal arbeidere . . .	451	-	-	30	62	75	252	32	-	-
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	3 039	-	-	102	282	518	1 735	402	-	-
Tilvirkning av andre kemiske artikler, fyrstikker og sprængstoffer:										
Antal bedrifter . . .	30	2	2	7	3	2	5	6	1	2
Antal arbeidere . . .	1 843	12	12	86	29	54	92	640	203	715
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	6 379	6	11	103	121	173	602	2 235	500	2 628
Tilvirkning av elek- tricitet og gas:										
Antal bedrifter . . .	49	3	4	12	10	4	6	5	3	2
Antal arbeidere . . .	1 386	10	13	65	80	51	156	236	213	562
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	8 910	4	28	211	378	289	844	1 981	1 970	3 205
Tilvirkning av planker og bord:										
Antal bedrifter . . .	476	141	55	82	68	39	54	18	7	12
Antal arbeidere . . .	10 199	683	438	800	868	691	1 709	1 200	761	3 049
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	49 349	273	389	1 384	2 359	2 714	8 044	6 255	5 514	22 417

Tabel 2. *Bedrifterne gruppert efter størrelsen av produktionen for egen regning. (Forts.).*

Bedriftsgrupper.	Ialt.	Under 5 000 kr.	5 000— 9 999 kr.	10 000— 24 999 kr.	25 000— 49 999 kr.	50 000— 99 999 kr.	100 000— 249 999 kr.	250 000— 499 999 kr.	500 000— 999 999 kr.	1 mill. kr. og mere.
Anden træindustri:										
Antal bedrifter ...	230	61	33	55	33	25	18	3	2	-
Antal arbejdere ...	3 257	198	214	469	487	547	804	221	317	-
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	9 165	146	218	919	1 171	1 719	2 767	997	1 228	-
Tilvirkning av smør, ost etc.:										
Antal bedrifter....	354	11	48	108	75	50	36	9	8	9
Antal arbejdere ...	2 557	23	93	322	283	275	342	169	182	868
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	44 403	36	382	1 872	2 839	3 353	5 417	3 346	6 065	21 092
Tilvirkning av bak- verk, chokolade etc.:										
Antal bedrifter....	45	1	2	5	4	7	14	10	1	1
Antal arbejdere ...	1 187	14	17	26	39	92	415	316	81	187
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	7 714	4	13	96	131	462	2 271	3 204	521	1 012
Tilvirkning av mat- varer forøvrig:										
Antal bedrifter....	124	9	7	20	22	19	31	10	6	-
Antal arbejdere ...	3 693	66	48	105	237	219	1 186	1 001	831	-
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	14 816	30	49	337	757	1 276	5 046	3 312	4 009	-
Beklædnings- industri etc.:										
Antal bedrifter....	26	-	-	4	2	6	7	5	2	-
Antal arbejdere ...	1 352	-	-	66	23	164	412	369	318	-
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	5 178	-	-	75	67	466	1 312	1 865	1 393	-
Diverse industri forøvrig:										
Antal bedrifter....	49	20	9	10	6	4	-	-	-	-
Antal arbejdere ...	592	189	100	142	123	38	-	-	-	-
Samlet produktions- værdi i 1 000 kr..	743	58	63	151	195	276	-	-	-	-

Eiendomstakster, lignet formue og indtægt i fabrikk- industrien 1909.

Ved planlæggelsen av den almindelige Fabrikktælling av 1909 var det forut-
sætningen, at der som et tillæg skulde indsamles oplysninger om anlæggenes
formue, indtægt og skattetakst efter skatteligningen.

Ved cirkulære av 18 december 1911 blev der i den anledning tilstillet lig-
ningskommissionerne en fortegnelse over fabrikanlæg inden distriktet med anmod-
ning om for hvert enkelt at meddele byraaet opgaver over «den ved skattelig-
ningen for 1910 ansatte skattetakst samt formue og indtægt». — Om dette ar-
beide skulde paaføre ligningskommissionerne for meget bryderi og omkostning,
var der forøvrig ved cirkulæret ogsaa aapnet dem adgang til at indsende selve
takst- og ligningsprotokollerne til ekstrahering i byraaet. Først i mai og juni
1912 blev de sidste lister returnert byraaet.

Man skal i det følgende gi en oversigt over resultaterne. For enkelte indu-
strigrener er opgaver tidligere trykt.

Grundlaget for eiendomstaksterne er de i skatteloven omhandlede
takseringsforretninger over skattepligtige eiendomme. Taksterne omfatter grund,
bygninger med faste indretninger og maskiner.

Imidlertid utskrives ikke i alle kommuner eiendomsskat. I 1910 var der
av samtlige 597 land- og 61 bykommuner henholdsvis 153 og 22, som ingen eien-
domsbeskatning hadde (til kommunen)¹. For flere av disse kommuner har man
dog takster tilblit i andet øiemed, f. eks. for formuesligningen, for optagelse av
laan m. v. Det kan saaledes anføres, at av de ovennævnte kommuner, som
ingen eiendomsskat hadde, har 63 med 276 bedrifter og 5334 arbeidere² oplyst,

¹ Dog er hertil at bemerke, at av de 22 bykommuner var der 13, som vel benyttet
eiendomsskat, men hvor denne helt eller delvis hvilte paa brandtakster, med eller
uten tillæg for grund.

² Med arbeidere forståes saavel her som overalt ellers i dette verk det gjøn-
nemsnitlige arbeiderantal i driftstiden, d. v. s. gjennemsnittet av
samtlige maaneders arbeiderantal tillagt antal funktionærer ved aarets utgang.

at verker og bruk ikke var taksert, mens derimot 56 av dem med 272 bedrifter og 6178 arbeidere opgav værditakster istandbragt i andet øiemed¹. Helt ensartet kan saaledes de indkomne værditakster ikke bli.

Heller ikke for alle de kommuner, som har skattetakster, lot det sig imidlertid gjøre at faa helt fuldstændige opgaver, idet der ogsaa i disse fandtes en række bedrifter uten skattetakst. Saaledes manglet man naturligvis først og fremst opgaver for alle fabrikker, som benyttet leiede lokaler, hvilket da særlig var tilfælde inden grupper som mekaniske verksteder, smedeverksteder, instrument-makerverksteder, forsøvnings- og forgyldningsanstalter, saapefabrikker, bok-binderier, snekkerier, meierier, sukkervarefabrikker, pøsemakerier, skofabrikker, vaskerier, trykkerier o. lign.² Videre manglet opgaver for alle Statens bedrifter, som tjente almene formaal, og som ingen direkte indtægter gav, eller som hørte ind under militærvæsenet, strafanstalter, medicinalvæsenet, fyrvæsenet, kanalvæsenet, veivæsenet og de offentlige jernbaner. Videre for kommunale bedrifter i egen kommune, og særlig da møllebruk, sagbruk og gas- og elektricitetsverker; videre som regel for milde stiftelsers og veldædige selskapers bedrifter som trykkerier, vaskerier, vedhuggerier etc.; videre for bedrifter, som vel blev drevet i egne eiendomme, men som i almindelighet blev anset for altfor ubetydelige til at sættes i takst, saaledes som mindre sag- og møllebruk, trykkerier etc.; videre saadanne bedrifter, som neppe kunde henregnes til lovens kategori «verker og bruk» som f. eks. stenbrud, torvstrølag, mindre andelsmeierier og ysterier o. lign.; videre bedrifter, som var nyanlagt i 1909, og som derfor endnu ikke var sat i takst, eller som var nedbrændt, og som derfor i 1910 ikke var skattepligtige; og videre endelig for en flerhet av bedrifter, som ikke kunde betragtes som særskilte skatteobjekter, og som derfor var taksert sammen med anden eiendom, et forhold, der var særlig fremtrædende i bedriftsgrupper som: torvfabrikker, reparationsverksteder, trankokerier, elektricitetsverker, farverier, sagbruk, møllebruk, meierier og ysterier, frørensier, terskeverk, trykkerier m. fl. Ialt var der 1309 bedrifter med 21566 arbeidere, som manglet takstopgaver av de her nævnte grunde.

Alt ialt mangler efter dette takstopgaver for 1585 av den samlede fabriksindustri 3831 bedrifter³, eller med andre ord for 41.4 pct. Av den samlede

¹ I de resterende 56 kommuner fandtes ingen fabrikanlæg av større betydning.

² En flerhet av ligningskommissionerne hadde ogsaa opgit takster for de bedrifter, som nok holdt til i egne eiendomme, men som bare for endel la beslag paa disse og forevrig bortleiet lokale til andre. Men ogsaa disse bedrifter maa betragtes, som om de ingen selvstændig takst hadde, og under revisionen blev man derfor nødsaget til saavidt gjørlig at utskille deres takster. Da der imidlertid kun i de færreste tilfælde var avgit oplysninger om dette forhold, og da man ikke besad adressekalendere for alle kommuner, tør det være tvilsomt, om revisionen i denne henseende er blit fuldstændig.

³ Uoverensstemmelsen mellem opgaverne over bedrifter og arbeidere i Fabriktællingens hefte I og de her angivne skyldes dels, at byraaet mottok opgaver fra

arbeidsstok — 106 574 — beskæftigedes 26 900 eller 25.2 pct. ved de bedrifter, hvorfor takstopgaver mangler. Aarsaken til, at takstopgaver manglet for disse bedrifter var for 276 bedrifter med 5 334 arbeidere den, at de laa i kommuner, hvor eiendomsbeskatning ikke var benyttet, for 124 bedrifter med 1 146 arbeidere at de blev drevet i leiet lokale, for 414 bedrifter med 6 037 arbeidere at de var taksert sammen med anden virksomhet¹, for 86 bedrifter med 4 157 arbeidere at de tilhørte Stat eller kommune, og for 196 bedrifter med 1 329 arbeidere forelaa en eller anden av de øvrige ovenfor nævnte aarsaker, mens endelig de resterende 489 bedrifter med 8 897 arbeidere manglet takster, uten at aarsak var angit.

Av bedrifter med opgivne takster blir der altsaa efter dette 2246 med 79674 arbeidere. Noget helt ensartet materiale danner imidlertid heller ikke disse bedrifters opgaver, dels fordi de som før nævnt foruten skattetakster ogsaa omfatter brandtakster, laanetakster o.s.v., og dels ogsaa fordi skattetaksterne selv er uensartede i de forskjellige kommuner. Skattetaksten skulde angi anlæggets virkelige værdi efter gjennemsnittspriser, men man fulgte forskjellige principper. Saaledes var det i nogen kommuner almindelig at gaa ut fra anlægsomkostningerne med tillæg for senere foretagne forbedringer og fradrag for slitage etc., mens man i andre gik ut fra brandassuransen, og i atter andre — og det vistnok de fleste — søkte at bestemme værdien ved en kapitalisation av det regnskapsmessige eller skjønsmessige utbytte, bedriften blev antat at gi. En oversigt over resultatene vil ikke destomindre frembyde interesse.

Ogsaa opgaverne over de industrielle bedrifters formue og indtægt lider av mangler, dels fordi ikke al formue og indtægt er opfanget av skatteligningen, dels ogsaa fordi ansættelsen i de forskjellige kommuner blev foretat ut fra forskjellige utgangspunkter. Under de gamle skattelove maatte desuten ansættelsen bli skjønsmæssig og vilkaarlig, og gjennomgaaende har den ligget lavere end de virkelige værdier.

Formues- og indtægtsopgaver manglet likeledes helt for en række bedrifter, først og fremst fordi loven uttrykkelig fastslog skattefrihet for endel bedrifter, som f. eks. Statens, kommunens og veldædige selskapers, og desuten ogsaa fordi skattelovens bestemmelser er praktisert paa forskjellig maate, saaledes f. eks. med «unavgivne interessentskaper». Denne usikkerhet gjorde sig særlig gjældende for andelsmeierier, idet i enkelte kommuner ansvarlige selskaper, mot Finansdepartementets fortolkning, er blit medtat i ligningen, mens i andre endog uansvarlige andelsmeierier er holdt utenfor ligningen.

et par større bedrifter først efter nævnte heftes trykning og dels, at man under bearbeidelsen av produktions- og takstopgaverne fandt det hensigtsmæssigst at opdele bedrifter, som drev flere vidt forskjellige produktionsgrener, og at sammenstaa andre sterkt ensartede, selv om de før var opdelt.

¹ Heriblandt er ogsaa medregnet de bedrifter, som bebodde egne eiendomme, der dog for en væsentlig del var bortleiet til anden virksomhet.

Paa samme maate har forholdet stillet sig for flere andre bedrifter, som blev drevet for interessentskapers regning, som f. eks. torvstrølag, trandamperier, andelssager, terskelag, de av bygdealmenninger drevne bedrifter, o. s. v.

Men formues- og indtægtsopgaver kunde ogsaa mangle av andre grunde. Nogen bedrifter blev saaledes anset for altfor ubetydelige til at kunne medtages i ligningen, andre blev drevet med saa liten fordel, at formuen var opbrukt og indtægten nærmest var negativ, eller i hvert fald saa liten, at den faldt under skattegrænsen, andre blev drevet for insolvente boers regning, andre var saa nylig anlagt, at kun prøvedrift var begyndt eller, om ordinær drift var sat igang, gav virksomheten ingen indtægt, og atter andre endelig blev drevet i forbindelse med anden virksomhet, saaledes at de ingen selvstændig ligning hadde.

Alt ialt manglet formuesopgaver for 1519 av den samlede fabrikindustris 3 831 bedrifter, eller for 39.6 pct. Av den samlede arbeidsstyrke — 106 574 — blev 18 365 eller 17.2 pct. beskjøftiget ved de bedrifter, hvorfor formuesopgaver mangler. Aarsaken til, at formuesopgaver manglet, var for 648 bedrifter med 8 356 arbeidere, at de blev drevet i forbindelse med anden virksomhet, for 87 bedrifter med 4 169 arbeidere at de tilhørte Stat og kommune, for 436 bedrifter med 3 105 arbeidere at de absolut ingen formue hadde, for 170 bedrifter med 1 332 arbeidere at de av en eller anden av de øvrige ovenfor nævnte grunde ikke var lignet, mens endelig de resterende 178 bedrifter med 1 403 arbeidere manglet formue, uten at nogen aarsak var angit.

Indtægtsopgaver manglet alt ialt for 1 221 av fabrikindustriens 3 831 bedrifter eller for 31.9 pct. Disse bedrifter beskjøftiget tilsammen 15 873 eller 14.9 pct. av samtlige fabrikindustriens 106 574 arbeidere. Aarsaken til, at disse opgaver manglet, var for 629 bedrifter med 8 163 arbeidere, at de blev drevet i forbindelse med anden virksomhet, for 87 bedrifter med 4 169 arbeidere at de tilhørte Stat eller kommune, for 239 bedrifter med 1 551 arbeidere at de ingen indtægt hadde, for 170 bedrifter med 1 351 arbeidere at de av en eller anden av de øvrige ovenfor nævnte grunde ikke var medtat i ligningen, mens endelig de sidste 96 bedrifter med 639 arbeidere manglet indtægtsopgaver, uten at nogen aarsak var angit.

Gruppen «ikke selvstændig formue» og «ikke selvstændig indtægt» vil paa nogen yderlig faa undtagelser nær omfatte de samme bedrifter.

Tilbake blir der efter dette 2 312 bedrifter med 88 209 arbeidere, for hvilke man har erholdt formuesopgaver, og 2 610 bedrifter med 90 701 arbeidere, for hvilke man har erholdt indtægtsopgaver.

Skattetakster.

Gjennemgaaende for samtlige grupper viser det sig, at opgaver er meddelt for et forholdsvis mindre bedriftsantal, men med et forholdsvis større arbeiderantal; det er altsaa fortrinsvis de største bedrifter takstopgaverne omfatter. Og

rimelig er jo i grunden ogsaa dette, idet det jo først og fremst er de store bedrifter, som drives selvstændig og i egne fabrikklokaler, mens derimot de mindre oftere drives i leiede lokaler.

For at faa en samlet oversigt over fabrikanlæggenes værdi kan det forøvrig ha sin interesse at søke at bestemme den antagelige taksationsværdi for alle de bedrifter, som vel holder til i egne eiendomme, men for hvilke, av en eller anden av de før nævnte grunde, ingen opgaver er avgit.

Ved denne beregning kunde man bygge paa produktionsværdien, de utbetalte arbejdslønninger, arbeiderantallet eller antallet av dagsverk. Saaledes som materialet ligger an, har man været henvist til at benytte arbeiderantallet som grundlag, mens produktionsværdien vistnok vilde git sikrere resultater, om opgaverne hadde været tilstrækkelige.

Man hitsætter i omstaaende tabel en oversigt for de enkelte industri-grupper¹.

¹ For beregningen er benyttet følgende fremgangsmaate: For hver av de 14 hovedgrupper har man for bedrifter med opgit takst beregnet gjennomsnitlig takstværdi pr. arbeider. Dette er gjort særskilt for bedrifter tilhørende enkeltmænd, ansvarlige selskaper og uansvarlige aktieselskaper, samt særskilt for bedrifter med 1—2 arbeidere, 3—5 arb., 6—10 arb., 11—20 arb., 21—50 arb., o. s. v. Paa samme maate har man gruppert de bedrifter, for hvem eiendomstakster mangler; og saa endelig er den gjennomsnitlige takst pr. arbeider benyttet til beregning av samlet takst for de sidstnævnte bedrifter. — Det kunde synes, som om helt ut tilfredsstillende resultater først vilde kunne naaes ved at opdele materialet end yderligere helt ned til de enkelte industrigrener. Men da for mange greners vedkommende bedriftsantallet er overordentlig lavt, vilde den gjennomsnitlige takst pr. arbeider ofte komme til altfor sterkt at bli paavirket av en enkelt særlig gunstig eller uheldig stillet bedrifts opgaver, og grundlaget for vor beregning vil da lettelig bli meget svigtende og ofte beroende kanskje paa den rene tilfældighet. Ved derimot at sammenstille opgaverne i de større grupper og ut fra disse at foreta beregningen vil tilfældighetene faa mindre indflydelse. Forøvrig viste det sig, at selv for nogen av vore hovedindustrigrupper, hvor bedriftsantallet var litet, gav beregningen misvisende resultater. For bergverksdriften maatte saaledes en række størrelsesgrupper slaaes sammen og samlet gjennomsnit benyttes; for elektrokemisk og elektrometallurgisk industri maatte forholdet mellem produktion og takst benyttes; for elektricitetsverker maatte forholdet mellem taksten og de installerte maskiners størrelse benyttes, og for gasverk endelig maatte samlet gjennomsnit benyttes. — For beregningen av de offentlige bedrifters takst er det samlede gjennomsnit for de enkelte industrigruppers enkelte størrelsesgrupper anvendt, altsaa uten at nogetsomhelst hensyn er tat til eiendomsforhold.

Bedriftsgrupper. ¹	Bedrifter, for hvilke opgaver er meddelt.						Samtlige bedrifter, som utøves i egen eiendom med beregnet taksationsværdi.			
	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Bedrifter og arbejdere i pct. av vedk. gruppers saml. antal		Samlet taksationsværdi.	Denne i pct. av den samlede industris.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet taksationsværdi. Kr.	Denne i pct. av den samlede industris.
			bedrift.	arbeid.						
Bergverksdrift	22	3 993	Pct. 61.1	Pct. 75.3	Kr. 20 894 000	Pct. 7.79	27	5 039	26 226 237	7.47
Jord- og stenindustri	157	4 807	78.1	81.6	11 005 658	4.11	186	5 674	13 035 751	3.72
Elektrokemisk og elektrometallurgisk industri.	8	886	34.8	42.0	9 936 000	3.71	15	1 885	17 403 887	4.96
Metalindustri	239	17 594	56.6	73.9	30 562 550	11.40	347	22 575	39 939 086	11.38
Kemisk industri.	34	1 657	60.7	74.1	5 030 750	1.88	49	2 138	6 326 998	1.80
Forædling av fettstoffer	46	834	44.2	59.1	4 265 400	1.59	97	1 277	6 869 465	1.96
Fremstilling av kraft, lys og varme	25	357	30.5	22.0	15 973 660	5.96	79	1 605	42 051 371	11.99
Tekstilindustri	133	9 269	63.3	85.9	20 266 548	7.56	194	10 509	23 263 680	6.63
Papir- lær- og gummiindustri	150	12 467	75.4	85.2	69 914 390	26.08	176	13 760	77 141 729	21.98
Trævareindustri.	648	12 843	65.5	79.1	25 396 364	9.47	841	15 112	29 735 595	8.47
Nærings- og nydelsesmiddelindustri.	661	11 231	59.2	75.8	48 252 581	18.00	957	13 537	58 688 608	16.73
Beklædningsindustri	32	2 173	42.1	63.2	2 668 050	0.99	47	2 587	3 169 432	0.90
Polygrafisk industri	49	1 111	23.9	35.4	2 980 670	1.11	122	1 970	5 257 336	1.50
Diverse industri forøvrig.	42	452	37.5	38.8	932 300	0.35	98	1 097	1 778 470	0.51
Ialt	2 246	79 674	58.6	74.8	268 078 921	100.00	3 235	98 765	350 887 645	100.00

¹ Den her benyttede inndeling saavel i hoved- som i undergrupper avviker noget fra den i Fabrikføllingens hefte I—III benyttede, idet nemlig denne ved produktionsopgavernes bearbejdelse for endel viste sig mindre hensigtsmæssig. I det væsentlige bestaar dog forandringene, bortset fra nogen omordning av gruppernes rækkefølge, i en sterkere specifikation, og synderlige vanskeligheter for opgavernes sammenligning vil de saaledes ikke medføre.

De resterende 596 bedrifter med 7 809 arbejdere endelig havde absolut ingen takst, dels fordi de bare benyttet leiede lokaler, og dels fordi de benyttede lokaler blev anset for altfor ubetydelige til at takseres.

Om de enkelte bedriftsgrener vil man finde nærmere opgaver i tabel 1.

Av de enkelte industrigrener er det træmasse- og papirindustrien, som lægger beslag paa den uten sammenligning betydeligste faste kapital. Alt ialt blev denne industrigrens fabrikker opgit at ha en samlet takst paa kr. 66 125 000 (24.6 pct. av samtlige fabrikkers), eller om man medtar et beregnet tillæg for de fabrikker, som man ikke har faat opgave for, kr. 70 690 000¹ (20.2 pct. av samtlige).

Ved siden av papirindustrien sees flere andre bedriftsgrener at repræsentere meget betydelige værdier. Saaledes hadde de mekaniske verksteder² en samlet takst paa kr. 20 489 940 (med beregnet tillæg kr. 22 653 000), sagbrukene og høvlerierne paa kr. 19 846 304 (med beregnet tillæg kr. 22 540 000), kobberverker og gruber³ paa kr. 18 779 000 (med beregnet tillæg kr. 21 675 000), spindrier og væverier paa kr. 17 582 906 (med beregnet tillæg kr. 19 739 000), elektricitetsverkerne paa kr. 15 446 600 (med beregnet tillæg kr. 37 413 000), ølbryggerierne paa kr. 14 797 180 (med beregnet tillæg kr. 15 460 000), og endelig kornmøllerne paa kr. 12 531 136 (med beregnet tillæg kr. 13 472 000)⁴.

De 8 her særskilt nævnte industrigrener hadde alt ialt en samlet takst paa kr. 185 598 066 eller 69.2 pct. av fabrikindustriens samlede taksationsværdi. Med beregnet tillæg for de uopgivne bedrifter blev disse industrigreners takst kr. 223 642 000 eller 69.4 pct.

Ved siden av den gamle tilvante industri, som er blit drevet gjennem generationer, er der i de sidste 3—4 aartier ogsaa vokset op en ny fabrikindustri omfattende grener som f. eks. cementindustrien, den elektrokemiske- og elektrometallurgiske industri, elektricitetsindustrien, papirindustrien, kasse- og trævarefabrikationen, margarinindustrien, melkekondenseringsindustrien, potetemel- og gjærfabrikation, destillationsindustrien, hermetikindustrien, skofabrikationen o. s. v. Alt ialt utgjør nu disse industrigrener en ikke uvæsentlig del av vor fabrikindustri — 14.9 pct. av bedriftsantallet og 27.9 pct. av arbeiderantallet — og lægger beslag paa en betydelig fast kapital. Disse fabrikkers samlede takst er saaledes opgit til kr. 116 288 000 eller 43.4 pct. av fabrikindustriens samlede taksationsværdi. Med beregnet tillæg for de uopgivne bedrifter blev de nævnte fabrikkers takst kr. 159 174 000 eller 45.3 pct. — Forøvrig vil disse opgaver nu gi et mindre paalidelig billede av de nye industrigrener, idet den betydelige

¹ Jfr. Produktionsstatistik: „Træmasse- cellulose- pap- og papirindustri“ side 6.

² Heri er dog ikke medregnet transportbedriftenes reparationsverksteder.

³ Inklusive svovelkisgruber.

⁴ Ifølge Produktionsstatistik: „Kornmøller“ blir den samlede takst beregnet efter produktionen 13.9 mill. kr.

utvikling, vor fabrikindustri har gjennomgaat i aarene efter 1909 for den allerstørste dels vedkommende netop skyldes disse bedrifter.

Det tilføies, at taksten (med beregnet tillæg) utgjør for karbidfabrikkerne kr. 8 226 000, for de offentlige elektricitetsverker kr. 6 900 000 og for gasverkerne kr. 5 638 000.

Efter bedrifts- og arbeiderantal fordeltes den samlede fabrikindustri paa land og by som følger:

Land	bedrifter 58.8 pct.;	arbeidere 52.1 pct.
By	— 41.2 » ;	— 47.9 »

Den del av fabrikindustrien, hvorfor man har selvstændige takstopgaver, fordeltes paa land og by som følger:

Absolute tal:			
	Bedrifter.	Arbeidere.	Takst.
Land	1 484	45 676	164 325 806 kr.
By	762	38 919	103 753 115 »

Relative tal:			
Land	66 pct.	57.4 pct.	61.3 pct.
By	34 »	42.6 »	38.7 »

Med andre ord, det er forholdsvis færre bybedrifter end landbedrifter, som drives selvstændig i egne fabrikkbygninger. Men til gjengjæld synes de selvstændige bybedrifter i det store og hele at bli drevet i noget større maalestok end landbedrifterne. Vel findes der selvfølgelig meget betydelige industrielle bedrifter i landdistrikterne¹, men alle de smaa bedrifter trækker her gjennomsnittet ned, idet det er saa meget mere almindelig paa land end i by, at smaa bedrifter holder til i egne selvstændige bygninger.

Paa de større landsdele² fordeltes de selvstændig takserte bedrifter som følger:

¹ Av de 79 bedrifter, som sysselsatte mere end 200 arbeidere, laa de 43 i landdistrikterne (se forøvrig Fabriktællingen hefte I, tabel 4). Angaaende den mindre uoverensstemmelse i bedriftsantallet henvises til anmerkningen foran.

² Om de større landsdele og deres sammensætning se Fabriktællingen hefte I, side VI.

Landsdele.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Bedrifter og arbejdere i pct. av vedk. grup- pes samlede antal.		Samlet takstsum.	Denne i pct. av samtlige fabrikkers takstsum.	
			Bedrifter.	Arbejdere.			
			Pct.	Pct.	Kr.	Pct.	
Østlandet . . .	land	595	23 784	75.89	89.28	76 693 650	28.61
	by	311	19 896	41.30	64.01	62 407 880	23.28
Oplandene . . .	land	394	5 234	76.80	85.33	13 237 823	4.94
	by	34	1 027	51.51	72.27	3 353 800	1.25
Sørlandet . . .	land	135	4 837	66.50	76.64	26 920 970	10.04
	by	103	3 081	60.59	78.66	14 033 995	5.23
Vestlandet . . .	land	148	5 947	52.11	73.95	19 781 231	7.38
	by	186	6 099	47.81	60.89	11 748 260	4.38
Trøndelagen . . .	land	170	3 395	51.99	69.70	15 873 332	5.92
	by	107	3 518	64.85	84.56	11 146 280	4.16
Nord-Norge . . .	land	42	2 479	29.58	72.72	11 818 800	4.41
	by	21	298	58.33	59.96	1 062 900	0.40
Riket ialt	2 246	79 595 ¹	58.61	74.69	268 078 921	100.00	

Bortset fra Trøndelagen (Romsdals amt og Søndre og Nordre Trondhjems amter) sees det altsaa, at det ovenfor omtalte forhold — at bybedrifterne gjen-nemgaaende drives mindre selvstændig og mere i leiede lokaler end land-bedrifterne — sterkt er fremtrædende i samtlige landsdele. Og særlig frem-trædende blir naturligvis dette paa Østlandet, hvor Kristiania med sit sterkt ut-prægede leiesystem øver sin indflydelse. At Trøndelagen avviker fra regelen, har nærmest sin aarsak i, at saa godt som ingen av de mange derværende meie-rier er blit betragtet som selvstændig bedrift.

Det uten sammenligning betydeligste takstbeløp faldt paa Kristiania by, og det uagtet kun 31.5 pct. av byens samtlige fabrikker blev drevet selvstændig og i egne eiendomme. Av landamterne er det Buskerud, Bratsberg, Smaalenene og Akershus, som er av størst betydning. Paa de fem Østlands-amter faldt mere end halvparten av vort lands samtlige fabrikanlægs selvstændige takst (52 pct.).

Paa de viktigere industridistrikter fordeltes den selvstændige takst som følger:

¹ Om uoverensstemmelsen i arbeiderantallet se anm. 1 side 52.

Fabrikdistrikter.	Antal bedrif-ter.	Antal arbei-dere.	Samlet takstsum.	Pct. av hele in-dustri-ens takst.
			Kr.	Pct.
<i>Fredrikshald</i> med Berg og Id ¹	20	1 623	3 725 000	1.39
<i>Fredrikstad</i> med Glemminge, Kraakerøy, Onsnø, Borge, Tune, Sarpsborg og Skjeberg ¹	76	9 267	14 893 090	5.56
<i>Moss</i> med Rygge og Moss herred.	26	1 480	5 620 700	2.09
<i>Lillestrøm</i> med Skedsmo, Lørenskogen, Sørum og Fet	34	1 456	2 934 200	1.09
<i>Kristiania</i> med Aker, Bærum og Nesodden	224	17 926	55 553 600	20.72
<i>Gjøvik</i> med Vardal og Østre og Vestre Toten . . .	38	1 287	5 134 000	1.92
<i>Hønefoss</i> med Aadalen, Norderhov, Jevnaker og Lunner	43	1 646	8 414 000	3.14
<i>Drammen</i> med Skoger, Strømmen, Modum, Øvre og Nedre Eker, Lier, Røken og Hurum	139	6 424	28 080 000	10.48
<i>Skien</i> med Porsgrund, Breyik, Eidanger, Solum, Gjerpen og Hollen	74	3 544	19 066 675	7.11
<i>Kragerø</i> med Sannikedal og Bamle	15	643	2 735 300	1.02
<i>Arendal</i> med Grimstad ¹ , Østre Moland, Tromø, Hisø, Øiestad og Fjære	27	1 152	4 526 700	1.69
<i>Stavanger</i> med Sandnes, Gjesdal, Høiland, Haaland, Hetland og Høle	130	5 155	9 865 551	3.68
<i>Bergen</i> med Samnanger, Fane, Askøen, Aarstad, Haus, Bruvik, Hosanger, Hamre, Aasene og Alversund	121	5 026	11 010 300	4.11
<i>Trondhjem</i> med Buviken, Byneset ¹ , Leinstranden, Strinden, Malvik, Klæbu og Tiller	86	3 269	12 404 300	4.63

Meget betydelig takstsum hadde forøvrig ogsaa nogen andre spredte herreder med enkle, men til gjengjæld meget store industrielle anlæg, som Askim med Kykkelsrud-anlægget² (ialt kr. 5 553 000), Hitterdal³ med salpeterverket og Tinfoss fabrikker (kr. 9 039 000), Ullensvang med Tyssefaldene⁴ (kr. 6 500 000), Meldalen med Løkken verk (kr. 4 200 000) og Fauske med Sulitjelma (kr. 10 092 000). Alt ialt hadde disse herreder og de nævnte fabrikdistrikter en selvstændig taksert fabrikindustri med en samlet takst av kr. 219 347 416 eller 81.8 pct. av det hele lands. — Rent bortset fra de her nævnte strøk var saaledes industrien av meget liten betydning.

Om takstværdiens geografiske fordeling kan forøvrig henvises til tabel 2.

¹ Takstoppaver mangler for Id, Skjeberg, Grimstad, Byneset.

² Vamma hadde endnu ingen takst faat.

³ I 1909 omfattet Hitterdal som bekjendt ogsaa Notodden kjøpstad.

⁴ Karbidfabrikken hadde ingen selvstændig takst.

Efter takstens størrelse fordeltes de selvstændige fabrikker som følger:

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.		Antal arbejdere.		Samlet takstværdi.	
	Absolute tal.	Relative tal.	Absolute tal.	Relative tal.	Absolute tal.	Relative tal.
		Pct.		Pct.	Kr.	Pct.
Under 5 000 kr.	399	17.77	2 087	2.62	1 025 110	0.38
5 000— 9 999 »	281	12.51	1 853	2.33	1 950 644	0.73
10 000— 24 999 »	441	19.63	3 724	4.67	6 788 998	2.53
25 000— 49 999 »	326	14.51	5 322	6.68	11 036 940	4.12
50 000— 74 999 »	195	8.68	5 232	6.57	11 563 708	4.31
75 000— 99 999 »	91	4.05	2 689	3.38	7 638 600	2.85
100 000— 249 999 »	280	12.47	16 605	20.84	41 300 235	15.41
250 000— 499 999 »	118	5.25	11 975	15.03	39 256 930	14.64
500 000— 749 999 »	50	2.23	8 835	11.09	29 387 970	10.96
750 000— 999 999 »	19	0.85	4 799	6.02	15 767 036	5.88
1 000 000—2 499 999 »	36	1.60	10 138	12.72	49 368 400	18.42
2 500 000—4 999 999 »	4	0.18	1 433	1.80	13 191 500	4.92
5 mill. kr. og derover	6	0.27	4 982	6.25	39 802 850	14.85
Ialt	2 246	100.00	79 674	100.00	268 078 921	100.00

Bare 1.11 pct. av den samlede takst faldt altsaa paa de 30.28 pct. av bedrifterne, som hadde mindre end 10 000 kr. i takst, bare 7.76 pct. paa de 64.42 pct. av bedrifterne, som hadde mindre end 50 000 kr. i takst, og bare 14.92 pct. paa de 77.15 pct. av bedrifterne, som hadde mindre end 100 000 kr. i takst. Paa de 2 pct. av bedrifterne derimot, som hadde mere end 1 mill. kr. i takst, faldt der 38.19 pct. av den samlede takst, og paa de 4.13 pct. endelig, som hadde større takst end $\frac{1}{2}$ mill. kr., faldt der 55 pct. av den samlede fabrikindustris takst.

Større takst end 2.5 mill. kr. hadde kun 10 av de selvstændig takserte fabrikker; disse var:

	Antal arb.	Takst.
Sulitelma Grube-Aktiebolag	1 688	kr. 10 000 000
Norsk Hydro-elektrisk Kvælstof A/S. (Notodden)	447	» 7 500 000
A/S Tyssefaldene	37	» 6 500 000 ¹
Skøtfoss Bruk (Union Co.)	783	» 5 500 000 ²
The Kellner Partington Paper Pulp Co. (Borregaard)	1 946	» 5 303 000

¹ Anlæggsum, idet Ullensvang dette aar ingen eiendomstakst hadde.

² Desuten hadde Union Co. cellulosefabrik i Skien en takst paa kr. 1 200 000.

	Antal arb.	Takst.
A/S Glommens Træsliperi	81	» 5 000 000
Orkla Grube-Aktiebolag	285	» 4 200 000
Embretsfos Fabrikker	266	» 3 500 000
Mjøndalen Cellulosefabrik	193	» 2 942 000
Nylands Verksted	689	» 2 550 000

Efter 1909 er der desuten kommet til en række nye bedrifter, som ogsaa vilde være blit at medregne blandt disse vort lands største, som f. eks. anlæggene ved Rjukan, ved Eydehavn, ved Odda m. fl., samtidig som naturligvis en flerhet av de alt i 1909 igangværende fabrikker ved utvidelser og nybygning er naadd op over 2.5 mill.grænsen.

I gjennemsnit pr. beskjæftiget arbeider faldt der for hele den selvstændige fabrikindustri underett en takst av 3 365 kr. Men der vil i dette forhold komme til at vise sig betydelige variationer.

For det første vil anlæggenes størrelse spille ind, hvilket tydelig vil fremgaa av nedenstaaende oversigt:

Størrelsesgrupper.	Takst pr. arbeider.	Størrelsesgrupper.	Takst pr. arbeider.
	Kr.		Kr.
Under 5 000 kr.	491	250 000— 499 999 kr.	3 278
5 000— 9 999 »	1 053	500 000— 749 999 »	3 326
10 000— 24 999 »	1 823	750 000— 999 999 »	3 285
25 000— 49 999 »	2 074	1 000 000—2 499 999 »	4 870
50 000— 74 999 »	2 210	2 500 000—4 999 999 »	9 174
75 000— 99 999 »	2 841	5 mill. kr. og mere	7 989
100 000—249 999 »	2 487		

De smaa anlæg har forholdsvis liten fast kapital, mens storbedrifterne hæver gjennemsnittet sterkt. Tabellen bekræfter forøvrig regelen, at jo større bedrifterne er, desto kostbarere er det tekniske utstyr og desto større den faste kapital, og dermed følger en relativ synken i arbeidernes antal.

Videre vil naturligvis de enkelte industrigræner lægge beslag paa høist forskjellige kapitalmængder. For vore 14 hovedgrupper stillet saaledes forholdet mellem takst og arbeiderantal sig som følger:

(Se tabellen næste side.)

Størrelsesgrupper.	Takst pr. arbeider.	Størrelsesgrupper.	Takst pr. arbeider.
	Kr.		Kr.
Bergverksdrift.	3 941	Tekstilindustri	2 187
Jord- og stenindustri	2 290	Papir- lær- og gummiindustri	5 608
Elektrokemisk og elektrometal- lurgisk industri	10 214	Trævareindustri	1 970
Metalindustri	1 737	Nærings- og nydelsesmiddelind- dustri	4 296
Kemisk industri	3 036	Beklædningsindustri	1 228
Forædling av fettstoffer	5 114	Polygrafisk industri	2 683
Fremstilling av kraft, lys og varme	44 740	Diverse industri	2 063

Altsaa variationer like fra 44 740 kr. og ned til 1 228 kr. Ja gaar man endnu videre, helt ned til de enkelte industrigrener, vil variationerne bli endnu større, nemlig fra 60 000 kr. pr. arbeider ved de private elektricitetsverker og ned til 641 kr. pr. arbeider ved smaasagene.

Men selv for den enkelte industrigren vil dette forhold ikke kunne bli ensartet, idet en række omstændigheter, som bedriftens størrelse, dens beliggenhet, dens eiendomsforhold, dens driftsherres kvalifikationer m. m. altid vil betinge nogen variation i forholdet mellem arbeidsstyrke og fast kapital. Inden samtlige industrigrener vil dog i regelen bedrifterne ha en tendens til at samles om et gjennomsnittsförhold med avvikelser opad og nedad. Avstanden mellem disse ydergrænser kan imidlertid være høist forskjellig inden de enkelte industrigrener. Sterkt ensartede industrigrener med forholdsvis like produktionsvilkaar vil saaledes i almindelighet levne mindre spillerum end industrigrener, som arbeider under mere uensartede produktionsvilkaar. Ydergrænserne var saaledes f. eks. for karbidfabrikkerne 4 700 kr. og 6 600 kr., for fyrstikfabrikkerne 1 478 kr. og 2 052 kr., for bomuldsspinderier og væverier 1 820 kr. og 2 180 kr. og for melkekondenseringsfabrikker 3 210 kr. og 4 386 kr., mens de f. eks. for de mekaniske verksteder var 250 kr. og 8 000 kr., for de private elektricitetsverker 3 400 kr. og 60 000 kr. og for kornmøller 700 kr. og 25 000 kr. o. s. v. For en væsentlig del vil naturligvis disse tildels voldsomme sprang ha sin aarsak i rent tilfældige omstændigheters indflydelse, og hadde man erholdt mere fuldkomne og ensartede takst- og arbeideropgaver, vilde vel variationerne blit betydelig mindre; men tilbake vilde der dog altid bli et større eller mindre spillerum for de variationer, som skyldes de særskilt nævnte forhold.

Videre vil forholdet mellem takstvärdi og arbeidsstyrke som nævnt ogsaa komme til at være avhengig av bedriftens omfang. Gruppert efter arbeidsstyrkens størrelse vil saaledes det gjennomsnittlige forhold mellem taksationsvärdi og arbeidsstyrke stille sig som følger:

Bedrifter med	1— 2	arbejdere	4 650	kr.
—»—	3— 5	—	3 870	»
—»—	6— 10	—	3 109	»
—»—	11— 20	—	3 225	»
—»—	21— 50	—	3 876	»
—»—	51—100	—	3 821	»
—»—	101—200	—	3 516	»
—»—	201—300	—	3 260	»
	over 300	—	2 705	»

Naar man ser bort fra de største og de mindste bedrifter, vil altsaa gennemsnittet for de enkelte størrelsesgrupper kun litet avvike fra gennemsnittet for industrien som helhet (kr. 3 365). I det store og hele viser imidlertid denne række mindre regelmæssighed, hvilket vel skyldes de sterkt uensartede elementer, den er sammensat av. Ett synes imidlertid med sikkerhet at fremgaa, nemlig at det gennemgaaende er de allermindste og de middelstore bedrifter, som forholdsvis har den største takst, mens taksten derimot for de største bedrifter og for smaabedrifter med fra 6 og op til 20 arbejdere er forholdsvis mindre.

Efter eiendomsforholdet fordeltes den selvstændig takserte fabriksindustri som følger:

Eiendomsforhold.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Bedrifter og arbejdere i pct. av vedk. gruppes samlede antal.		Samlet takstsum.	Denne i pct. av den hele industris oppgivne takst.
			Bedrifter.	Arbejdere.		
			Pct.	Pct.	Kr.	Pct.
Enkeltmænd	1 053	17 676	56.28	67.33	44 081 935	16.44
Ansvarlige selskaper .	386	6 346	52.59	66.41	21 857 125	8.15
Aktieselskaper	793	55 356	70.49	84.22	200 457 861	74.78
Det offentlige etc. . . .	14	296	11.67	6.31	1 682 000	0.63
Ialt	2 246	79 674	—	—	268 078 921	100.00

Av taksten for den selvstændig takserte fabriksindustri faldt altsaa ca. $\frac{3}{4}$ paa aktieselskaper og bare $\frac{1}{4}$ paa ansvarlige selskaper og enkeltmænd. Dog er det hertil at bemerke, at opgaverne for aktieselskapernes vedkommende er noget mere fuldstændige end for de øvrige, idet det jo er mere almindelig, at fabriker tilhørende enkeltmænd og engere interessentskaper blir drevet i forbindelse med anden virksomhet end fabriker, som tilhører aktieselskaper. Medtages ogsaa det beregnede tillæg for de uopgivne og ikke selvstændig drevne fabriker, fordeltes taksten som følger:

	Bedrifter.	Arbejdere.	Takst. Kr.
Enkeltmænd	1 565	23 066	58 193 295
Ansvarlige selskaper	574	8 564	30 789 007
Aktieselskaper	977	62 453	242 680 280
Det offentlige etc.	119	4 682	19 225 063

Endelig kan det til slutning ogsaa ha sin interesse at se, hvor meget av vor fabrikindustri der blev drevet helt for norsk regning. For de selvstændig takserte fabrikker stillet dette sig som følger:

	Bedrifter.	Arbejdere.	Takst. Kr.
Norsk	2 123	62 863	184 212 181
Delvis norsk	87	12 460	65 196 540
Utenlandsk	36	4 351	18 670 200

Eller naar ogsaa det beregnede tillæg medtages for de fabrikker, som ingen selvstændig takst hadde, eller for hvem opgaver manglet:

Norsk	242 604 951 kr.
Delvisk norsk	80 012 494 »
Utenlandsk	28 270 200 »

Tør man endelig gaa ut fra, at taksten for de delvis norske selskapers vedkommende kan fordeles paa norsk og fremmed i samme forhold som disse selskapers aktiekapital¹, skulde fabrikker med en samlet takst paa kr. 272 049 551 bli drevet for norsk regning og fabrikker med en samlet takst paa kr. 78 838 096 for fremmed regning. Med andre ord, av den fabrikindustri, som blev drevet i egne lokaler, tilhørte i 1909 77.6 pct. landets egne borgere og 22.4 pct. utlændinger.

Formue.

I omstaaende tabel (side 17) har man gjengit opgaverne over formue for de enkelte bedriftsgrupper.

Ogsaa for formuens vedkommende er det fortrinnsvis de mindste bedrifter, som ikke blev drevet selvstændig, eller som av anden grund ingen formue hadde.

En meget betydelig del av denne formue var naturligvis bundet i bygninger, maskiner og lignende kapitalgjenstande.

Av de 2 246 bedrifter (med 79 674 arbeidere), som hadde selvstændig takst, blev det opgit, at 243 (med 3 894 arb.) ingen selvstændig formue hadde, at

¹ Paa en mindre undtagelse nær tilhørte samtlige delvis norske bedrifter aktieselskaper. Om fordelingen av deres kapital se Fabriktælling hefte I, side 152.

65 (med 645 arb.) av anden eller uopgitt grund manglet formuesopgaver, og at 185 (med 1 694 arb.) absolut ingen formue hadde, mens endelig de resterende 1 753 bedrifter (med 73 441 arb.) oplystes at ha saavel selvstændig takst som formue, nemlig kr. 252 197 986 i takst og kr. 217 835 878 i formue. Med kr. 36 362 100 eller 14.4 pct. overskrider saaledes fabrikkernes takstsum deres formue. Herved er imidlertid at bemerke, at pantegjælden ikke er fratrukket i skattetaksten¹. Betydelige kapitaler er jo desuten anbragt i maskiner, i fosser, i skoger, i tomter og lignende faste eiendomme, som ikke behøver at være medregnet i skattetaksten, samt i raastofbeholdninger, i lagere av færdige produkter, i utestaaende fordringer og driftskapital forøvrig. Hvor stor del av formuen, som er anvendt paa denne vis, derom har man imidlertid ingen opgaver.

For ogsaa for formuens vedkommende at faa en samlet oversigt over den hele industri er det av interesse at beregne formuen for de bedrifter, som ikke blev drevet selvstændig, eller for hvilke opgaver av anden grund manglet. Beregningen er utført paa samme vis som side 5, note 1 angit:

(Se tabel næste side.)

Sammenholder man denne tabel med den før paa side 6 for taksten meddelte, vil man se, at for de fleste industrigrupper overskrider takstværdien formuen og det tildels i ganske betydelig grad. Det er bare nogen faa industrigrupper, nemlig træindustrien, nærings- og nydelsesmiddelindustrien, beklædningsindustrien og den polygrafiske industri, som opviser større formue end takst Aarsakerne til dette uensartede forhold maa i det væsentlige søkes i de forskjellige industrigruppers høist forskjellige behov for fast og flytende kapital.

Av de enkelte industrigrener faldt den største formue paa træmasse- cellulose- og papirindustrien, nemlig ialt kr. 49 440 713, eller om beregnet tillæg medtages for de bedrifter, hvorfor man ingen formuesopgaver har mottat, kr. 52 208 000 (17.7 pct. av fabrikindustriens samlede formue). Videre hadde de mekaniske verksteder en samlet formue paa kr. 20 855 700, eller med tillæg kr. 21 299 000 (7.2 pct.), sagbrukene og høvlerierne kr. 19 815 277, eller med tillæg kr. 27 819 000 (9.4 pct.), bryggerierne kr. 18 107 200, eller med tillæg kr. 18 126 000 (6.2 pct.), spinderier og væverier kr. 17 439 290, eller med tillæg kr. 17 716 000 (6 pct.), kobberverker og gruber kr. 12 615 000 (4.3 pct.), kornmøller kr. 8 937 878, eller med tillæg kr. 10 608 000 (3.6 pct.), og endelig elektricitetsverker en samlet formue paa kr. 7 428 750, eller med beregnet tillæg kr. 13 513 000 (4.6 pct.). De her særskilt nævnte industrigrener representerte tilsammen 59 pct. av den hele fabrikindustris samlede formue.

¹ Det kan i denne forbindelse nævnes, at 25 bedrifter med en samlet takst av 17 196 850 kr., ifølge Kierulf: Haandbog over norske obligationer (1911) hadde en samlet pantegjæld paa kr. 9 148 269, eller m. a. o. av den samlede takst utgjorde pantegjælden 53.2 pct.

Bedriftsgrupper.	Bedrifter, for hvilke opgaver er meddelt.						Samlet antal bedrifter med beregnet formue.			
	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Bedrifter og arbejdere i pct. af vedk. gruppes samlede antal:		Samlet formue.	Denne i pct. af den samlede industri.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet formue.	Denne i pct. af den samlede industri.
			bedrift.	arbeid.						
Bergverksdrift	31	4 580	Pct. 86.11	Pct. 86.38	Kr. 15 583 700	Pct. 6.12	33	5 007	Kr. 17 101 130	Pct. 5.80
Jord- og stenindustri	144	5 145	71.64	87.35	9 223 080	3.62	179	5 644	10 092 988	3.42
Elektrokemisk og elektrometallurgisk industri. . .	17	2 001	73.91	94.92	15 421 000	6.06	18	2 004	15 445 000	5.24
Metalindustri	286	19 767	67.77	83.01	31 961 000	12.55	368	23 243	37 310 531	12.66
Kemisk industri.	41	1 935	73.21	86.50	4 958 000	1.94	53	2 212	5 641 270	1.91
Forædling af fettstoffer	62	1 156	59.62	81.99	4 542 000	1.78	100	1 383	5 073 507	1.72
Fremstilling af kraft, lys og varme	27	493	87.80	30.45	7 967 550	3.13	81	1 616	20 128 177	6.83
Tekstilindustri	157	10 338	74.76	95.85	20 068 330	7.88	196	10 694	20 773 452	7.05
Papir- lær og gummiindustri.	160	13 410	80.40	91.66	54 942 463	21.62	188	14 464	58 695 378	19.91
Trævareindustri.	524	10 730	52.98	66.10	23 988 537	9.42	819	14 891	32 707 752	11.09
Nærings- og nydelsesmiddelindustri	641	12 807	57.44	86.37	54 715 498	21.49	860	13 886	59 197 509	20.08
Beklædningsindustri	54	2 928	71.05	85.24	3 261 400	1.28	68	3 255	3 744 068	1.27
Polygrafisk industri	132	2 509	64.39	79.90	7 462 300	2.93	170	2 796	7 900 683	2.68
Diverse industri forøvrig	36	410	32.14	35.19	454 000	0.18	92	1 042	992 034	0.34
Ialt	2 312	88 209	—	—	254 548 858	100.00	13 225	102 137	294 803 479	100.00

¹ Hertil kommer 606 bedrifter med 4 437 arbejdere, som absolut ingen formue havde.

Paa de før nævnte nyere industrigræner, som er kommet til i de sidste 30—40 aar (se side 7), faldt der av den samlede formue kr. 101 752 263, eller med tillæg kr. 113 457 050. Paa de 14.9 pct. av bedrifterne (de beskjæftiget 27.9 pct. av arbeiderne), som disse nye industrigræner omfatter, faldt der altsaa 38.5 pct. av den samlede formue. Disse bedrifter synes saaledes i forhold til de betydelige anlægsomkostninger at raade over forholdsvis mindre formue.

Paa land og by fordeltes den del av fabrikindustrien, hvorfor man har selvstændige formuesopgaver, som følger:

Absolute tal:

	Bedrifter.	Arbeidere.	Formue.
Land	1 299	47 187	141 375 958 kr.
By	1 014	41 022	113 172 900 »

Relative tal:

Land	56.2 pct.	53.5 pct.	55.5 pct.
By	43.8 »	46.5 »	44.5 »

I motsætning til, hvad der var tilfælde for taksternes vedkommende, fordeltes altsaa denne del av industrien, og det saavel hvad bedrifter, som hvad arbeidere og som hvad formue angaar, paa land og by omtrent i ett og samme forhold, eller omtrent i det samme forhold som den hele fabrikindustris antal bedrifter ($\frac{588}{412}$) og antal arbeidere ($\frac{521}{479}$).

Paa de enkelte landsdele fordeltes de selvstændig lignede bedrifter som følger:

Landsdele.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Bedrifter og arbeidere i pct. av vedk. gruppes samlede antal		Samlet formue.	Denne i pct. av den samlede industris formue.	
			bedrifter.	arbeidere.			
			Pct.	Pct.	Kr.	Pct.	
Østlandet . . .	{ land	533	23 340	67.98	87.62	64 334 510	25.27
	{ by	482	24 655	64.01	79.31	77 142 700	30.31
Oplandene . . .	{ land	277	4 566	54.00	74.44	10 885 963	4.28
	{ by	51	1 197	77.27	84.24	3 046 500	1.20
Sørlandet . . .	{ land	120	5 070	59.11	80.34	28 366 395	11.14
	{ by	111	3 262	65.29	83.28	8 375 500	3.29
Vestlandet . . .	{ land	182	7 540	64.08	93.76	19 330 590	7.59
	{ by	239	8 235	61.44	82.21	16 266 800	6.39
Trøndelagen . .	{ land	125	3 682	38.23	74.47	9 451 700	3.71
	{ by	111	3 377	67.27	81.18	7 605 400	2.99
Nord-Norge . .	{ land	62	2 989	43.66	87.68	9 006 800	3.54
	{ by	20	296	55.56	59.56	736 000	0.29
Riket ialt	2 313	88 209	—	—	254 548 858	100.00	

Paa de vigtigere industridistrikter fordeltes den selvstændig lignede fabrik industri som følger:

Fabrikdistrikter ¹	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet formue.	Pct. av hele industriens formue.
			Kr.	Pct.
<i>Fredrikshald</i> og omegn	37	1 629	3 375 500	1.33
<i>Fredrikstad</i> og omegn	80	6 914	18 952 000	7.45
<i>Moss</i> og omegn	28	1 591	4 240 100	1.66
<i>Lillestrøm</i> og omegn	34	1 516	4 256 600	1.67
<i>Kristiania</i> og omegn	368	23 107	69 627 110	27.35
<i>Gjøvik</i> og omegn	44	1 356	3 944 600	1.55
<i>Hønefoss</i> og omegn	41	1 649	6 787 750	2.67
<i>Drammen</i> og omegn	114	6 092	20 613 650	8.10
<i>Skien</i> og omegn	67	3 372	12 916 970	5.07
<i>Kragerø</i> og omegn	16	648	1 895 300	0.74
<i>Arendal</i> og omegn	28	1 124	2 795 950	1.10
<i>Stavanger</i> og omegn	135	5 185	9 789 620	3.85
<i>Bergen</i> og omegn	164	6 830	15 351 300	6.03
<i>Trondhjem</i> og omegn	84	3 114	9 116 700	3.58

Industri med meget betydelige formuer havde forøvrig ogsaa byer som Larvik (med kr. 3 747 000) og Kristiansand (med kr. 1 709 000), og herreder som Eidsvold (med kr. 1 906 000), Vennesla (med kr. 3 274 000), Ullensvang (med kr. 5 440 000), Meldalen (med kr. 1 968 000) og Fauske (med kr. 6 192 000); fabrikkdistrikter kan imidlertid dette ikke siges at være, idet de betydelige formuer her i almindelighed skriver sig fra et enkelt, men til gjængjæld meget stort anlæg. — Alt ialt havde de her særskilt nævnte distrikter, herreder og byer fabriker med en samlet formue paa kr. 207 897 250 eller 81.7 pct. av hele fabrikindustriens selvstændig lignede formue. Den spredte fabrikkdrift, som fandtes udenfor disse strøk, var saaledes kun av forholdsvis liten betydning (se forøvrig tabel 2).

Efter formuens størrelse fordeltes den selvstændig lignede fabrikkindustri som følger:

(Se tabel næste side.)

¹ Jfr. side 10.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.		Antal arbejdere.		Samlet formue.	
	Absolute tal.	Relative tal.	Absolute tal.	Relative tal.	Absolute tal.	Relative tal.
Formue.		Pct.		Pct.	Kr.	Pct.
Under 1 000 kr. . .	38	1.64	164	0.19	21 253	0.01
1 000— 2 499 » . .	190	8.22	1 024	1.16	319 900	0.12
2 500— 4 999 » . .	239	10.34	1 762	1.98	831 533	0.33
5 000— 7 499 » . .	249	10.77	2 451	2.78	1 405 937	0.55
7 500— 9 999 » . .	95	4.11	937	1.06	787 970	0.31
10 000— 24 999 » . .	466	20.16	6 578	7.46	6 930 645	2.72
25 000— 49 999 » . .	305	13.19	6 982	7.92	10 308 851	4.05
50 000— 74 999 » . .	180	7.79	6 454	7.32	10 564 226	4.15
75 000— 99 999 » . .	75	3.24	2 756	3.12	6 175 168	2.42
100 000— 249 999 » . .	252	10.90	15 442	17.51	37 980 030	14.92
250 000— 499 999 » . .	102	4.41	10 370	11.76	33 665 850	13.23
500 000— 749 999 » . .	44	1.90	7 422	8.41	25 701 080	10.10
750 000— 999 999 » . .	23	0.99	5 951	6.75	19 795 509	7.78
1 000 000—2 499 999 » . .	46	1.99	13 619	15.44	64 700 086	25.42
2 500 000—4 999 999 » . .	5	0.22	2 216	2.51	16 519 000	6.49
5 mill. kr. og derover. . .	3	0.13	4 081	4.63	18 841 770	7.40
Ialt	2 312	100.00	88 209	100.00	254 548 858	100.00

Bare en ringe del av de samlede formuesbeløb faldt paa de mange smaa anlæg. — Paa de 2.34 pct. av bedrifterne, som hadde 1 mill. kr. i formue eller mere, faldt der derimot 39.31 pct. av den samlede formue, og paa dem, som hadde ½ mill. kr. eller mere, hele 57.19 pct. av den selvstændig lignede fabrikindustris samlede formue. Mere end 2½ mill. kr. i formue hadde bare 8 fabrikker, nemlig: Sulitelma Grube-Aktiebolag med 6 mill. kr., Norsk-Hydro med 7.5 mill. kr., Nylands Mekaniske Verksted med 2.5 mill. kr., A/S Tyssefaldene med 2.5 mill. kr., Skotfoss Bruk (Union Co.) med 4.5 mill. kr., The Kellner Partington Paper Pulp Co. med kr. 5 532 000, A/S Frydenlunds Bryggeri med kr. 2 955 000 og Langgaards Tobaksfabrik med kr. 4 034 000. For flere av disse bedrifter er imidlertid senere kapitalen og hermed ogsaa formuen ganske betydelig forøket, likesom i de senere aar ogsaa en række nye bedrifter med formue paa 2.5 mill. kr. og mere er kommet til.

Formuens størrelse pr. arbeider stiller sig uregelmæssig, men er dog jevnere end for taksterne:

(Se tabel næste side.)

Størrelsesgrupper.	Formue pr. arbeider.	Størrelsesgrupper.	Formue pr. arbeider.
Formuer paa:	Kr.		Kr.
Under 1 000 kr.	130	75 000— 99 999 kr.	2 241
1 000— 2 499 »	312	100 000— 249 999 »	2 460
2 500— 4 999 »	472	250 000— 499 999 »	3 246
5 000— 7 499 »	574	500 000— 749 999 »	3 463
7 500— 9 999 »	841	750 000— 999 999 »	3 326
10 000—24 999 »	1 054	1 000 000—2 499 999 »	4 751
25 000—49 999 »	1 476	2 500 000—4 999 999 »	7 454
50 000—74 999 »	1 637	5 mill. kr. og mere	4 617

Jo større en bedrifts formue er, desto større vil ogsaa som regel formuesbeløpet pr. arbeider bli, eller m. a. o. i desto større utstrækning anvendes arbejdssparende hjælpemidler og metoder. Dertil kommer, at de største formuesgrupper saa sterkt rekruteres av den nye tids storindustri, som netop kjendetegnes ved sit ringe behov for arbeidere, men sit desto betydeligere krav paa kapital.

Den gjennomsnittlige formue pr. arbeider var for hele den selvstændig lignede fabrikindustri kr. 2 886. Over dette gjennomsnit laa samtlige formuesgrupper med formuer paa mere end $\frac{1}{4}$ mill. kr. og under alle med mindre.

For de enkelte industrigrupper stillet forøvrig dette forhold sig som følger:

Industrigrupper.	Formue pr. arbeider.	Industrigrupper.	Formue pr. arbeider.
	Kr.		Kr.
Bergverksdrift	3 400	Tekstilindustri	1 941
Jord- og stenindustri	1 792	Papir- lær- og gummiindustri	4 097
Elektrokemisk og elektrometallurgisk industri	7 007	Trævareindustri	2 236
Metalindustri	1 617	Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4 272
Kemisk industri	2 562	Beklædningsindustri	1 114
Forædling av fettstoffer	4 071	Polygrafisk industri	2 974
Fremstilling av kraft, lys og varme	16 161	Diverse industri	1 107

Variationer altsaa fra kr. 16 161 og ned til kr. 1 107. Ja ser man hen til de enkelte industrigrener, vil dette forhold kunne opvise endnu større svingninger, som fra kr. 24 702 for brændevinsdestillationerne og helt ned til kr. 106 for torvfabrikkerne.

Men ogsaa inden de enkelte industrigrener vil dette forhold kunne opvise betydelige variationer, idet jo den enkelte bedrifts formue tillike er avhengig av,

med hvilken fordel og dygtighet den drives. Inden samme industrigren vil saaledes en bedrift kunne drives med saa betydelig økonomisk fordel, at aarligaars formuen kan tilskrives store beløb, mens andre gaar med tap.

Endelig vil ogsaa forholdet mellem arbejdsstyrke og formue i nogen grad være avhængig av, hvor stor de enkelte bedrifters hele arbejdsstyrke er. For de enkelte størrelsesgrupper stiller saaledes dette forhold sig som følger:

Størrelsesgrupper.	Formue pr. arbejder.	Størrelsesgrupper.	Formue pr. arbejder.
	Kr.		Kr.
Bedrifter med 1—2 arb.	3 739	Bedrifter med 51—100 arb. . . .	2 980
—»— 3—5 »	3 214	—»— 101—200 »	3 346
—»— 6—10 »	2 533	—»— 201—300 »	2 716
—»— 11—20 »	2 437	over 300 »	2 799
—»— 21—50 »	2 688		

Naar undtages de allermindeste bedrifter, sees saaledes avvikelserne fra gjennemsnittet for den hele industri (kr. 2 886) kun at dreie sig om 200 à 300 kr. pr. arbejder.

Efter eiendomsforholdet fordeltes den i selvstændig formue lignede fabrikindustri som følger:

Eiendomsforhold.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Bedrifter og arbejdere i pct. av vedk. gruppes samlede antal:		Samlet formue.	Denne i pct. av den samlede industris formue.
			bedrifter.	arbejdere.		
			Pct.	Pct.	Kr.	Pct.
Enkeltmænd	1 025	19 225	54.78	73.23	41 170 778	16.17
Ansvarlige selskaper	338	7 254	47.27	75.91	19 926 350	7.83
Aktieselskaper	940	61 525	83.56	93.11	192 560 530	75.65
Det offentlige etc.	9	205	7.50	4.37	891 200	0.35
Ialt	2 312	88 209	—	—	254 548 858	100.00

Medtages ogsaa det beregnede tillæg for de uopgivne og ikke selvstændig lignede fabrikker, kom fordelingen til at bli:

	Bedrifter.	Arbejdere.	Formue. Kr.
Enkeltmænd	1 606	24 337	53 578 840
Ansvarlige selskaper	448	8 192	21 806 091
Aktieselskaper	1 052	64 926	203 811 062
Det offentlige etc.	119	4 682	15 607 486

De av de selvstændig lignede aktieselskaper, som hadde selvstændig aktiekapital — nemlig 802 bedrifter med 55 574 arbeidere og kr. 244 106 048 i indbetalt aktiekapital — hadde en lignet formue paa ialt kr. 174 597 995. Selv om man gaar ut fra, at formuesligningerne er for lave, gir opgaven ikke noget lyst bilde av industriens stilling.

Til slutning kan det endelig ogsaa ha sin interesse at se, hvorledes formuen fordelte sig paa den industri, som blev drevet for norsk, og paa den, som blev drevet for fremmed regning. Den selvstændig lignede industri fordeltes saaledes:

	Bedrifter.	Arbeidere.	Formue. Kr
Norsk	2 162	69 729	177 545 808
Delvis norsk	103	12 759	55 051 350
Utenlandsk	47	5 721	21 951 700

Eller naar ogsaa det beregnede tillæg medtages for de fabrikker, som ingen selvstændig formue hadde, eller for hvem opgaver manglet:

Norsk	kr. 216 019 584
Delvis norsk	» 56 642 184
Utenlandsk	» 22 141 711

Og tør man saa endelig for de kun delvis norske bedrifters vedkommende fordele formuen efter samme forhold som disse selskapers aktiekapital¹, skulde fabrikker med en samlet formue paa kr. 236 863 912 være paa norske hænder, og med en samlet formue paa kr. 57 939 567 paa utenlandske hænder eller henholdsvis 80.3 og 19.7 pct. Av eiendomstaksterne regnedes en større del at falde paa utlændinger, og i det væsentlige tør dette ha sin aarsak i, at en saa betydelig del av de bedrifter, som tilhørte utlændinger, var at finde iblandt vort lands yngste industrigrener, som har krævet store anlægsomkostninger.

Indtægt.

Man har i omstaaende tabel sammenstillet opgaverne over indtægt, og efter samme princip som for formuen beregnet den samlede indtægt for samtlige bedrifter.

Ogsaa for indtægtens vedkommende gjælder det, at der forholdsvis mangler flest opgaver fra de mindre anlæg.

Fordelingen av indtægten falder ikke ganske paa samme maate som formuen, se saaledes paa den ene side bergverksdriften og den elektrokemiske industri og paa den anden side næringsmiddelindustrien.

¹ Jfr, noten side 15.

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter, for hvilke opgaver er meddelt.						Samlet antal bedrifter med beregnet indtægt.			
	Antal be- drifter.	Antal arbej- dere.	Bedrifter og arbej- dere i pct. af vedk. gruppes samlede antal:		Samlet indtægt.	Denne i pct. af den samlede industri.	Antal be- drifter.	Antal arbej- dere.	Samlet indtægt.	Denne i pct. af den samlede industri.
			bedrift.	arbejd.						
Bergverksdrift.	28	4 548	77.78	85.78	964 500	3.73	32	5 036	1 006 910	3.38
Jord- og stenindustri	154	5 199	76.62	88.27	798 266	3.09	185	5 654	858 021	2.88
Elektrokemisk og elektrometallurgisk industri.	22	2 034	95.65	96.49	1 025 390	3.97	22	2 034	1 025 390	3.44
Metalindustri	347	20 125	82.23	84.52	3 007 379	11.64	408	23 418	3 492 317	11.72
Kemisk industri.	44	1 954	78.57	87.35	460 826	1.78	55	2 229	554 353	1.86
Forædling af fettstoffer	70	1 229	67.31	87.16	715 709	2.77	102	1 401	777 929	2.61
Fremstilling af kraft, lys og varme	27	493	32.93	30.45	603 333	2.34	81	1 616	1 683 854	5.65
Tekstilindustri	173	10 495	82.38	97.30	1 817 089	7.03	208	10 781	1 894 800	6.36
Papir- lær- og gummiindustri	177	13 832	88.94	94.55	5 314 740	20.57	199	14 630	5 620 810	18.86
Trævareindustri	576	11 113	58.24	68.46	2 675 277	10.35	858	15 207	3 789 465	12.72
Nærings- og nydelsesmiddelindustri.	722	13 278	64.69	89.61	6 777 744	26.23	906	14 131	7 230 004	24.26
Beklædningsindustri	66	3 183	86.84	92.66	615 050	2.38	74	3 407	671 342	2.25
Polygrafisk industri	163	2 800	79.51	89.17	1 023 610	3.96	194	3 039	1 107 628	3.71
Diverse industri forøvrig	41	418	36.61	35.88	40 235	0.16	98	1 089	91 305	0.30
Ialt	2 610	90 701	68.13	85.11	25 839 148	100.00	13 422	103 672	29 804 128	100.00

¹ De resterende 409 fabrikker med 9 902 arbejdere havde absolut ingen indtægt.

Det ovennævnte beløb er bare en del av fabrikindustriens nettoindtægt. I lønninger til arbeidere og funktionærer er der utbetalt det tredobbelte beløb, og dertil kommer en række andre vigtige poster.

Der er endel bedrifter, for hvilke man har opgave over formue, men ikke over inntægt, og omvendt. Av de 2312 bedrifter (med 88 209 arb.), for hvilke man mottok formuesopgaver, blev det saaledes opgit, at 9 (med 123 arb.) ingen selvstændig inntægt hadde, at 11 (med 139 arb.) av anden eller uopgit grunn manglet inntægtsopgaver, og at 21 (med 681 arb.) absolut ingen inntægt hadde, mens endelig de resterende 2 271 bedrifter (med 87 266 arb.) oplystes at ha saavel selvstændig formue som inntægt, nemlig kr. 253 336 658 i formue og kr. 25 078 018 i inntægt. Pr. 1 000 kr. i formue skulde der altsaa ved disse bedrifter falde 99 kr. i inntægt eller 9.9 pct. — For vore 14 hovedgrupper stillet dette forhold sig som følger:

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Formue.	Indtægt.	Kroner inntægt pr. 1000 kr. formue.
			Kr.	Kr.	Kr.
Bergverksdrift	27	4 353	15 088 700	962 500	63.8
Jord- og stenindustri	141	5 057	9 058 080	774 366	85.5
Elektrokemisk og elektrometallurgisk industri	17	2 001	15 421 000	1 016 490	65.9
Metalindustri	282	19 423	31 740 000	2 861 889	90.2
Kemisk industri.	41	1 935	4 958 000	452 976	91.3
Forædling av fettstoffer	60	1 146	4 515 000	690 604	153.0
Fremstilling av kraft, lys og varme.	27	493	7 967 550	603 333	75.7
Tekstilindustri	157	10 338	20 068 330	1 788 793	89.1
Papir- lær- og gummiindustri	159	13 390	54 917 463	5 168 420	94.1
Trævareindustri	513	10 594	23 920 537	2 585 018	108.1
Nærings- og nydelsesmiddelindustri.	629	12 757	54 578 498	6 608 954	121.1
Beklædningsindustri	53	2 908	3 211 400	576 050	179.4
Polygrafisk industri	130	2 500	7 455 400	956 710	128.3
Diverse industri forøvrig	35	371	436 700	31 915	73.0
Ialt	2 271	87 266	253 336 658	25 078 018	99.0

Paa trømasse- cellulose- og papirindustrien faldt den allerstørste inntægt, nemlig ialt kr. 4 712 725, eller med beregnet tillæg kr. 4 820 000 (16.2 pct. av fabrikindustriens samlede inntægt). Videre hadde sagbruk og høvlerier en samlet inntægt av kr. 2 066 487, eller med tillæg kr. 3 116 000 (10.5 pct.), de mekaniske verksteder kr. 1 734 305, eller med tillæg kr. 1 772 000 (6 pct.), spinderier og væverier kr. 1 515 879, eller med tillæg kr. 1 536 000 (5.2 pct.), bryggerier kr. 1 590 910 (5.3 pct.),

kornmøller kr. 1 055 735, eller med tillæg kr. 1 219 000 (4.1 pct.), og endelig elektricitetsverker kr. 551 148, eller med tillæg kr. 1 043 000 (3.5 pct.). Alt ialt repræsenterede disse 7 industrigræner 50.7 pct. av fabrikindustriens samlede indtægt.

Paa de allerede et par ganger før nævnte nyere industrigræner, som først er kommet op i de seneste aartier (jfr. side 7), faldt av den samlede indtægt kr. 10 248 200, eller med tillæg kr. 11 359 321. — Paa de 14.9 pct. av fabrikindustriens bedrifter, som disse grupper utgjorde (de beskæftiget 27.9 pct. av arbeiderne), faldt der altsaa 38.1 pct. av den samlede indtægt, eller noget nær nøiagtig samme fordeling som for formuens vedkommende (se forøvrig tabel 1).

Paa land og by fordeltes den del av fabrikindustrien, som hadde selvstændig indtægtsligning, som følger:

Absolute tal:			
	Bedrifter.	Arbeidere.	Indtægt.
Land	1 386	47 590	12 584 106 kr.
By	1 225	43 111	13 255 042 »

Relative tal:			
Land	53.1 pct.	52.5 pct.	48.7 pct.
By	46.9 »	47.5 »	51.3 »

En forholdsvis større del av indtægten falder paa byerne, end tilfældet var for formuen. Først og fremst har dette sin aarsak i, at indtægtsopgaver er meddelt for forholdsvis flere bybedrifter, men for en del forklæres ogsaa forskjellen ved den omstændighet, at de bedriftsgrupper, som gav størst indtægt, er sterkest repræsenteret i byerne.

Paa de enkelte landsdele fordeltes de bedrifter, som hadde selvstændig indtægtsligning, som følger:

Landsdele.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Bedrifter og arbeidere i pct. av vedk. gruppes samlede antal		Samlet indtægt.	Denne i pct. av den samlede industris.	
			bedrifter.	arbeidere.			
			Pct.	Pct.	Kr.	Pct.	
Østlandet . . .	{ land	565	23 555	72.32	88.43	5 951 479	23.03
	{ by	494	25 889	65.60	83.28	8 225 810	31.83
Oplandene . . .	{ land	287	4 473	55.95	72.92	924 155	3.58
	{ by	56	1 235	84.85	86.91	375 050	1.45
Sørlandet . . .	{ land	130	4 896	64.36	77.58	2 066 125	8.00
	{ by	129	3 411	75.88	87.08	1 139 881	4.41
Vestlandet . . .	{ land	194	7 581	68.31	94.27	1 708 239	6.61
	{ by	188	8 681	48.33	86.66	2 433 821	9.42
Trøndelagen . .	{ land	141	4 036	43.12	81.63	978 503	3.79
	{ by	134	3 580	81.21	86.06	968 330	3.75
Nord-Norge . .	{ land	69	3 049	48.59	89.44	955 605	3.70
	{ by	24	315	66.67	63.38	112 150	0.43
Ialt	2 611	90 701	—	—	25 839 148	100.00	

I det store hele følger indtægtens fordeling paa de enkelte landsdele omtrent de samme forhold som for formuens vedkommende.

Paa Kristiania faldt der kr. 5 769 800 eller 22.3 pct., paa Smaalenene kr. 3 168 437, Buskerud kr. 2 475 115 og Bratsberg kr. 2 336 401.

Paa de vigtigere industricentrer fordeltes den for selvstændig indtægt lignede fabrikindustri som følger:

Fabrikdistrikter. ¹	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet indtægt.	Pct. av hele industriens indtægt.
			Kr.	Pct.
<i>Fredrikshald</i> og omegn	40	1 643	334 527	1.29
<i>Fredrikstad</i> og omegn	88	7 000	2 271 285	8.79
<i>Moss</i> og omegn	32	1 627	419 125	1.62
<i>Lillestrøm</i> og omegn	36	1 554	246 975	0.96
<i>Kristiania</i> og omegn	448	23 982	6 734 101	26.06
<i>Gjøvik</i> og omegn	46	1 373	434 050	1.68
<i>Hønefoss</i> og omegn	42	1 508	618 085	2.39
<i>Drammen</i> og omegn	125	6 333	2 025 445	7.84
<i>Skien</i> og omegn	80	3 456	1 335 671	5.17
<i>Kragerø</i> og omegn	16	648	371 830	1.44
<i>Arendal</i> og omegn	29	842	122 783	0.48
<i>Stavanger</i> og omegn	149	5 343	1 401 590	5.42
<i>Bergen</i> og omegn	198	6 634	1 695 035	6.56
<i>Trondhjem</i> og omegn	100	3 259	1 032 552	4.00

Meget stor indtægt havde forøvrig ogsaa industrien i kommuner som Larvik by (med kr. 484 400), Hitterdal herred (med kr. 593 900), Vennesla (med kr. 201 200), Ullensvang (med kr. 762 500) og Fauske (med kr. 658 500). Alt ialt havde de her særskilt nævnte distrikter selvstændig lignet fabrikindustri med en indtægt paa kr. 21 265 554, eller 82.3 pct. av fabrikindustriens samlede indtægt.

Efter indtægtens størrelse fordeltes de i selvstændig indtægt lignede bedrifter som følger:

(Se tabel næste side.)

¹ Jfr. side 10.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.		Antal arbejdere.		Samlet indtægt.	
	Absolute tal.	Relative tal.	Absolute tal.	Relative tal.	Absolute tal.	Relative tal.
Indtægt.		Pct.		Pct.	Kr.	Pct.
Under 500 kr.	371	14.21	2 226	2.45	91 019	0.35
500— 999 »	313	11.99	2 353	2.59	213 609	0.83
1 000— 1 999 »	418	16.02	4 117	4.54	561 934	2.17
2 000— 2 999 »	316	12.11	4 715	5.20	725 714	2.81
3 000— 3 999 »	210	8.05	3 493	3.85	681 204	2.64
4 000— 4 999 »	148	5.67	3 159	3.48	620 492	2.40
5 000— 7 999 »	227	8.70	6 564	7.24	1 334 188	5.16
7 500— 9 999 »	95	3.64	3 633	4.01	805 913	3.12
10 000— 24 999 »	275	10.54	16 443	18.13	4 067 417	15.74
25 000— 49 999 »	127	4.87	15 499	17.09	4 170 783	16.14
50 000— 74 999 »	47	1.80	9 075	10.01	2 804 238	10.85
75 000— 99 999 »	20	0.76	4 902	5.40	1 658 262	6.42
100 000—249 999 »	35	1.34	8 710	9.60	4 718 573	18.26
250 000—499 999 »	5	0.19	1 395	1.54	1 614 200	6.25
over 500 000 »	3	0.11	4 417	4.87	1 771 602	6.86
Ialt	2 610	100.00	90 701	100.00	25 839 148	100.00

Av det samlede indtægtsbeløb faldt kun en forholdsvis liten del paa de mange bedrifter med liten indtægt. Paa de 4.1 pct. av bedrifter, som tjente over 50 000 kr., faldt der 48.54 pct. av fabrikindustriens samlede indtægt.

Indtægten pr. arbeider, sysselsat i bedriften, viser forholdsvis endnu mindre variationer end formuen pr. arbeider, om end der naturligvis ogsaa i dette forhold maa bli plads for væsentlige avvikelser, alt efter bedriftens omfang, for hvis regning den drives, hvor stor kapital den benytter o. s. v. Særlig vil dette det sidst nævnte forhold bli av den allerstørste betydning, og det gjælder som en noget nær ufravigelig regel, at jo større kapital en bedrift lægger beslag paa, des større vil den beregnede indtægt bli pr. arbeider.

Gjennemgaende vil de kapitalsterkeste bedrifter ogsaa være de, som gir den betydeligste indtægt, og følgende sammenstilling over forholdet mellem indtægt og arbeidsstyrke vil derfor her være av interesse:

(Se tabellen næste side.)

Størrelsesgrupper.		Bedriftens indtægt pr. arbejder.	Størrelsesgrupper.		Bedriftens indtægt pr. arbejder.
Indtægt.	Kr.		Indtægt.	Kr.	
Under 500 kr.	41		10 000— 24 999 kr.	247	
500— 999 »	91		25 000— 49 999 »	269	
1 000—1 999 »	136		50 000 - 74 999 »	309	
2 000—2 999 »	154		75 000— 99 999 »	338	
3 000— 3 999 »	195		100 000—249 999 »	542	
4 000—4 999 »	196		250 000—499 999 »	1 157	
5 000—7 499 »	203		over 500 000 »	4 011	
7 500—9 999 »	222				

Altsaa en sterk og uavbrutt stigning fra de mindste til de største størrelsesgrupper. Sterkest er stigningen forholdsvis for de allermindste og de allerstørste størrelsesgrupper, mens for de mellemliggende stigningen er noget i avtagende henimot gjennemsnittindtægten for den hele industri, nemlig 285 kr. pr. arbejder. Utviklingen er forøvrig jevnere end forholdet mellem arbeidsstyrke og formuens størrelse.

Forholdet mellem inntægt og arbeidsstyrke vil naturligvis ogsaa komme til at stille sig meget forskjellig for de forskjellige industrigrupper, idet de enkelte gruppers behov for kapital vil være høist forskjellig. Dette forhold stillet sig forøvrig som følger:

Industrigrupper.	Bedriftens inntægt pr. arbejder.	Industrigrupper.	Bedriftens inntægt pr. arbejder.
	Kr.		Kr.
Bergverksdrift.	212	Tekstilindustri	173
Jord- og stenindustri	154	Papir- lær- og gummiindustri .	384
Elektrokemisk og elektrometal- lurgisk industri	504	Trævareindustri	241
Metalindustri	149	Nærings- og nydelsesmiddelind- dustri	510
Kemisk industri	236	Beklædningsindustri	193
Forædling av fettstoffer	582	Polygrafisk industri	366
Fremstilling av kraft, lys og varme	1 224	Diverse industri	96

Variationer altsaa like fra 96 kr. til 1 224 kr., eller naar man ser hen til de enkelte industrigræner, f. eks. fra 1 280 kr. for private elektricitetsverker til 75 kr. for smaasagene.

Sluttelig vil ogsaa forholdet mellem arbeidsstyrke og indtægt i nogen grad avhænge av, hvor stor de enkelte bedrifters hele arbeidsstyrke er. For de enkelte størrelsesgrupper stiller saaledes dette forhold sig som følger:

Størrelsesgrupper.	Bedriftens indtægt pr. arbeider.	Størrelsesgrupper.	Bedriftens indtægt pr. arbeider.
	Kr.		Kr.
Bedrifter med 1—2 arb. . . .	492	Bedrifter med 51—100 arb. . .	291
—»— 3—5 » . . .	427	—»— 101—200 » . . .	336
—»— 6—10 » . . .	317	—»— 201—300 » . . .	223
—»— 11—20 » . . .	301	over 300 » . . .	228
—»— 21—50 » . . .	291		

I det store og hele sees saaledes avvikelserne fra gjennemsnittet for industrien som helhet (285 kr. pr. arb.) kun at være smaa.

Efter eiendomsforholdet fordeltes den i selvstændig indtægt lignede fabrikindustri som følger:

Eiendomsforhold.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.	Bedrifter og arbeidere i pct. av vedk. gruppes samlede antal:		Samlet indtægt.	Denne i pct. av den hele industris opgivne indtægt.
			bedrifter.	arbeidere.		
			Pct.	Pct.	Kr.	Pct.
Enkeltmænd	1 257	21 019	67.13	80.06	5 784 397	22.39
Ansvarlige selskaper	385	7 730	53.85	80.89	2 821 535	10.92
Aktieselskaper	959	61 747	85.24	93.45	17 127 336	66.28
Det offentlige etc.	9	205	7.50	4.37	105 880	0.41
Ialt	2 610	90 701	—	—	25 839 148	100.00

Medtages ogsaa det beregnede tillæg for de uopgivne og ikke selvstændig lignede fabrikker, kom fordelingen til at bli:

	Bedrifter.	Arbeidere.	Indtægt. Kr.
Enkeltmænd	1 754	25 445	7 106 324
Ansvarlige selskaper	482	8 547	3 047 027
Aktieselskaper	1 067	64 998	18 263 724
Det offentlige etc.	119	4 682	1 387 053

Til slutning kan det endelig ogsaa for indtægtens vedkommende ha sin interesse at se, hvorledes denne fordeltes paa den del av industrien, som blev

drevet for norsk, og paa den del, som blev drevet for fremmed regning. Den selvstændig lignede industri fordeltes saaledes:

	Bedrifter.	Arbeidere.	Indtægt. Kr.
Norsk	2 461	72 372	19 504 096
Delvis norsk	102	12 765	4 566 729
Utenlandsk.	47	5 564	1 768 323

Eller naar ogsaa det beregnede tillæg medtages for de bedrifter, som ingen selvstændig formue hadde, eller for hvem opgaver manglet:

Norsk	kr. 23 043 688
Delvis norsk	» 4 980 019
Utenlandsk.	» 1 780 421

Og antar man saa endelig, at indtægten for de kun delvis norske bedrifters vedkommende fordeles paa norsk og fremmed efter samme forhold som disse selskapers aktiekapital¹, skulde der paa fabrikker, som var paa norske hænder, falde en samlet indtægt av kr. 24 876 335 og paa fabrikker, som var paa utenlandske, kr. 4 927 793, eller henholdsvis 83.5 og 16.5 pct.

¹ Jfr. noten side 15.

Tabeller.

Tabel 1. Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere,
Fordelt efter

Industrigrupper.	Antal be- drif- ter.	Antal arbej- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
I. <i>Bergverksdrift.</i>	36	5 302	22	3 993	20 894 000	1	140	13	1 169
II. <i>Jord- og stenindustri</i>	201	5 890	157	4 807	11 005 658	17	221	27	862
III. <i>Elektrometallurgisk og elek- trokemisk industri</i>	23	2 108	8	886	9 936 000	-	-	15	1 222
IV. <i>Metalindustri</i>	422	23 812	239	17 594	30 562 550	32	1 362	151	4 856
V. <i>Kemisk industri</i>	56	2 237	34	1 657	5 030 750	8	59	14	521
VI. <i>Forædling av fettstoffer</i>	104	1 410	46	834	4 265 400	29	135	29	441
VII. <i>Fremstilling av kraft, lys og varme</i>	82	1 619	25	357	15 973 660	27	219	30	1 043
VIII. <i>Tekstilindustri</i>	210	10 786	133	9 269	20 266 548	25	357	52	1 160
IX. <i>Papir- lær- og gummi- industri</i>	199	14 630	150	12 467	69 914 390	12	839	37	1 324
X. <i>Trævareindustri</i>	989	16 233	648	12 843	25 396 364	110	1 015	231	2 375
XI. <i>Nærings- og nydelsesmid- delindustri</i>	1 116	14 807	661	11 231	48 252 581	84	707	371	2 869
XII. <i>Beklædningsindustri</i>	76	3 435	32	2 173	2 668 050	7	212	37	1 050
XIII. <i>Polygrafisk industri</i>	205	3 140	49	1 111	2 980 670	28	433	128	1 596
XIV. <i>Diverse industri forøvrig.</i>	112	1 165	42	452	932 300	34	338	36	375
Ialt Riket	3 831	106 574	2 246	79 674	268 078 921	414	6 037	1 171	20 863
I. Bergverksdrift.									
1. <i>Sølvverk</i>	1	287	-	-	-	-	-	1	287
2. <i>Kobber- og svovelkisgruber</i>	17	4 026	11	3 346	18 779 000	-	-	6	680
3. <i>Kobber- sink- og blygruber</i>	1	18	1	18	150 000	-	-	-	-
4. <i>Nikkelverk</i>	2	151	2	151	685 000	-	-	-	-
5. <i>Jernmalmgruber</i>	6	288	2	65	390 000	1	140	3	83
6. <i>Sinkgruber</i>	6	312	4	217	510 000	-	-	2	95
7. <i>Vismut- apatit- og molyb- dænglansgruber</i>	3	220	2	196	380 000	-	-	1	24
Ialt	36	5 302	22	3 993	20 894 000	1	140	13	1 169

Anm. Rubrikken *selvstændig takst, formue og indtægt* omfatter de bedrifter, hvorfor man har Rubrikken *ikke selvstændig takst, formue og indtægt* omfatter de bedrifter, som drives Rubrikken *ingen takst, formue og indtægt* omfatter først og fremst de bedrifter, som vel (dels fordi opgaver mangler, og dels ogsaa fordi arbejdslokalerne er leiet og formue og under skattegrænsen, og endelig omfatter den alle offentlige samt veldædige selskapers

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.
industrigrupper.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ingen indtægt.		Ikke selvst. indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
31	4 580	15 583 700	1	140	4	582	28	4 548	964 500	1	140	7	614
144	5 145	9 223 080	28	422	29	323	154	5 199	798 266	28	422	19	269
17	2 001	15 421 000	-	-	6	107	22	2 034	1 025 390	-	-	1	74
286	19 767	31 961 000	32	1 024	104	3 021	347	20 125	3 007 379	30	1 017	45	2 670
41	1 935	4 958 000	11	87	4	215	44	1 954	460 826	10	85	2	198
62	1 156	4 542 000	35	216	7	38	70	1 229	715 709	31	165	3	16
27	493	7 967 550	29	133	26	993	27	493	603 333	29	133	26	993
157	10 338	20 068 330	30	256	23	192	173	10 495	1 817 089	30	237	7	54
160	13 410	54 942 463	21	910	18	310	177	13 832	5 314 740	18	771	4	27
524	10 730	23 988 537	248	3 751	217	1 752	576	11 113	2 675 277	246	3 770	167	1 350
641	12 807	54 715 498	147	682	328	1 318	722	13 278	6 777 744	140	653	254	876
54	2 928	3 261 400	6	184	16	323	66	3 183	615 050	6	184	4	68
132	2 509	7 462 300	24	200	49	431	163	2 800	1 023 610	23	196	19	144
36	410	454 000	36	351	40	404	41	418	40 235	37	390	34	357
2 312	88 209	254 548 858	648	8 356	871	10 009	2 610	90 701	25 839 148	629	8 163	592	7 710
-	-	-	-	-	1	287	-	-	-	-	-	1	287
15	3 821	12 615 000	-	-	2	205	14	3 939	836 900	-	-	3	87
1	18	65 000	-	-	-	-	1	18	2 600	-	-	-	-
2	151	625 000	-	-	-	-	2	151	11 000	-	-	-	-
5	148	552 000	1	140	-	-	5	148	71 175	1	140	-	-
5	222	625 000	-	-	1	90	3	72	19 400	-	-	3	240
3	220	1 101 700	-	-	-	-	3	220	23 425	-	-	-	-
31	4 580	15 583 700	1	140	4	582	28	4 548	964 500	1	140	7	614

erholdt helt selvstændige takst- formues og indtægtsopgaver.

og derfor ogsaa er skattelignet, i forbindelse med anden virksomhet (ikke industriel).

er helt selvstændige, men som av en eller anden grund ingen takst, formue og indtægt har indtægt er = 0). Desuten omfatter denne rubrik de bedrifter, som er saa smaa, at de falder bedrifter.

Tabel 1 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere,
Fordelt efter

Industrigrupper.	Antal be- drif- ter.	Antal arbej- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
II. Jord- og stenindustri.									
1. Teglverk	74	1 703	69	1 585	3 965 150	1	18	4	100
2. Teglverk og pottemakerier .	2	25	2	25	101 000	-	-	-	-
3. Teglverk og chamottefabrik .	1	63	1	63	130 000	-	-	-	-
4. Teglverk og kalkbrænderier .	7	268	7	268	814 800	-	-	-	-
5. Teglverk-kalkbrænderi og fa- jansfabrik	1	15	-	-	-	-	-	1	15
6. Pottemakerier	2	64	2	64	72 000	-	-	-	-
7. Stentøi- og fajansfabrikker .	4	406	2	18	93 400	-	-	2	388
8. Porselænsfabrikker	1	276	1	276	386 400	-	-	-	-
9. Glasverk	6	1 155	6	1 155	1 809 000	-	-	-	-
10. Glassliperier	3	14	-	-	-	-	-	3	14
11. Kalkbrænderier med og uden kalkbrud	12	189	11	183	447 000	1	6	-	-
12. Mørtelverk	2	20	2	20	75 000	-	-	-	-
13. Cementfabrik	1	289	1	289	1 450 000	-	-	-	-
14. Cement- og monierstøperi . .	1	27	1	27	100 000	-	-	-	-
15. Brændtorv- og torvstrø- fabrikker	49	612	33	408	403 908	14	182	2	22
16. Magnesitverk	1	40	1	40	150 000	-	-	-	-
17. Smergel- filskive- og bryne- stenfabrikker	3	77	2	74	190 000	-	-	1	3
18. Kiselgurfabrikker	2	22	2	22	220 000	-	-	-	-
19. Stenbrud	3	37	-	-	-	-	-	3	37
20. Stenhuggerier, sliperier og polerverksteder	10	272	6	131	302 000	-	-	4	141
21. Skifebrud	8	163	3	107	183 000	1	15	4	41
22. Feltspatbrud	3	104	1	8	1 000	-	-	2	96
23. Feltspat og kvartsmøller . .	4	41	3	36	99 000	-	-	1	5
24. Merskumspipefabrik	1	8	1	8	13 000	-	-	-	-
Ialt	201	5 890	157	4 807	11 005 658	17	221	27	862
III. Elektrometallurgisk og elektro- kemisk industri.									
1. Forsølvnings- og forgyld- ningsverksteder samt andre galvaniske anstalter	7	73	-	-	-	-	-	7	73
2. Natriumfabrik	1	42	1	42	60 000	-	-	-	-
3. Aluminiumfabrikker	2	155	1	76	525 000	-	-	1	79
4. Karbidfabrikker	6	1 136	3	262	1 442 000	-	-	3	874
5. Ferrosiliciumfabrikker	3	89	1	35	109 000	-	-	2	54
6. Sinkverk	1	24	1	24	300 000	-	-	-	-
7. Elektrokemisk storindustri .	3	589	1	447	7 500 000	-	-	2	142
Ialt	23	2 108	8	886	9 936 000	-	-	15	1 222

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.

industrigrupper.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- deide.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
62	1 536	2 708 530	4	57	8	110	63	1 555	153 888	4	57	7	91
-	-	-	1	4	1	21	1	21	4 000	1	4	-	-
-	-	-	1	63	-	-	-	-	-	1	63	-	-
6	243	760 500	1	25	-	-	6	243	63 500	1	25	-	-
1	15	96 000	-	-	-	-	1	15	8 000	-	-	-	-
2	64	75 000	-	-	-	-	2	64	8 050	-	-	-	-
4	406	584 000	-	-	-	-	4	406	53 500	-	-	-	-
1	276	415 000	-	-	-	-	1	276	55 500	-	-	-	-
6	1 155	2 120 850	-	-	-	-	6	1 155	167 268	-	-	-	-
1	4	5 000	1	2	1	8	2	12	3 400	1	2	-	-
10	165	232 300	2	24	-	-	9	133	19 875	2	24	1	32
2	20	35 000	-	-	-	-	2	20	500	-	-	-	-
1	289	826 500	-	-	-	-	1	289	146 225	-	-	-	-
1	27	45 000	-	-	-	-	1	27	4 500	-	-	-	-
24	306	163 400	17	232	8	74	28	339	28 970	17	232	4	41
1	40	125 000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	40
2	74	230 000	-	-	1	3	3	77	18 800	-	-	-	-
2	22	65 000	-	-	-	-	2	22	2 500	-	-	-	-
2	30	11 000	-	-	1	7	2	30	3 650	-	-	1	7
7	231	495 000	-	-	3	41	9	260	38 725	-	-	1	12
3	102	178 000	1	15	4	46	3	102	5 150	1	15	4	46
3	104	11 000	-	-	-	-	3	104	4 740	-	-	-	-
2	28	36 000	-	-	2	13	4	41	4 225	-	-	-	-
1	8	5 000	-	-	-	-	1	8	3 300	-	-	-	-
144	5 145	9 223 080	28	422	29	323	154	5 199	798 266	28	422	19	269
2	40	70 000	-	-	5	33	7	73	16 500	-	-	-	-
1	42	70 000	-	-	-	-	1	42	10 000	-	-	-	-
2	155	2 287 000	-	-	-	-	2	155	35 100	-	-	-	-
6	1 136	3 999 906	-	-	-	-	6	1 136	506 195	-	-	-	-
3	89	394 094	-	-	-	-	3	89	27 285	-	-	-	-
1	24	500 000	-	-	-	-	1	24	29 310	-	-	-	-
2	515	8 100 000	-	-	1	74	2	515	401 000	-	-	1	74
17	2 001	15 421 000	-	-	6	107	22	2 034	1 025 390	-	-	1	74

Tabel 1 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere,
Fordelt efter

Industrigrupper	Antal be- drif- ter.	Antal arbej- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
IV. Metalindustri.									
1. Staalverk	2	126	2	126	237 000	-	-	-	-
2. Jern- og metalstøperi	18	657	10	272	452 600	1	143	7	242
3. Skriftstøperier	2	5	1	2	55 000	-	-	1	3
4. Støperi og gjørtleri	1	50	1	50	60 000	-	-	-	-
5. Mekaniske værksteder	74	2 033	40	1 340	2 401 380	4	260	30	433
6. Mekaniske værksteder forb. med støperier	42	4 469	38	4 301	6 816 230	-	-	4	168
7. Skibsbyggerier og repara- tionsværfter forb. med støpe- rier og mek. værksteder	24	6 800	22	6 023	10 016 250	-	-	2	777
8. Skibsbyggerier og repara- tionsværfter forb. med mek. værksteder	13	842	9	761	934 580	1	27	3	54
9. Skibsbyggerier og repara- tionsværfter forøvrig	10	100	5	50	331 500	-	-	5	50
10. Baatbyggerier	12	90	5	41	65 000	2	14	5	35
11. Skibsofhugningskompani . . .	1	38	1	38	15 000	-	-	-	-
12. Jernbanevognfabrikker forb. m. mek. værksted	3	714	3	714	1 013 000	-	-	-	-
13. Tilvirkning og reparation av cykler	11	106	4	54	132 300	2	32	5	20
14. Hjul- og vognfabrikker ¹⁾ . . .	29	406	22	350	829 300	1	6	6	50
15. Modelværksteder	2	13	-	-	-	-	-	2	13
16. Offentlige transportbedritters reparationsværksteder	11	1 432	-	-	-	-	-	11	1 432
17. Private transportbedritters reparationsværksteder	11	557	1	85	220 000	10	472	-	-
18. Andre offentlige reparations- værksteder	11	488	-	-	-	-	-	11	488
19. Smedeværksteder	17	152	7	110	253 700	1	3	9	39
20. Pengeskapfabrikker	3	46	-	-	-	-	-	3	46
21. Redskap- og værktøifabrikker	16	186	8	142	158 000	-	-	8	44
22. Fabrikation av angler og hegter	2	391	1	368	555 000	-	-	1	23
23. Fabrikation av skruer, spiker samt arbejder av metaltiaad	15	1 034	12	979	2 612 500	-	-	3	55
24. Jern- og staalvarefabrikker forøvrig	10	124	5	99	157 200	2	13	3	12
25. Kobber- blik- og emaljevere- fabrikker	19	720	13	658	757 710	1	8	5	54
26. Armaturfabrikker	9	331	8	207	315 500	-	-	1	124
27. Beslag- og laasetfabrikker . .	8	304	5	243	449 500	-	-	3	61
28. Lampefabrikker	1	92	1	92	350 000	-	-	-	-
29. Vaabenfabrikker og -værkst.	7	398	3	84	322 000	-	-	4	314

¹⁾ Se ogsaa gruppe X, 11.

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.

industrigrupper.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
2	126	85 000	-	-	-	-	2	126	14 000	-	-	-	-
16	512	767 000	1	143	1	2	17	514	115 595	1	143	-	-
2	5	55 000	-	-	-	-	2	5	7 100	-	-	-	-
1	50	25 000	-	-	-	-	1	50	7 600	-	-	-	-
48	1 701	2 363 200	6	152	20	180	67	1 855	367 305	4	145	3	33
36	4 261	6 706 500	1	56	5	152	40	4 408	559 100	1	56	1	5
24	6 800	10 805 000	-	-	-	-	24	6 800	724 200	-	-	-	-
12	835	635 000	-	-	1	7	11	536	54 000	-	-	2	306
9	98	346 000	-	-	1	2	9	98	29 700	-	-	1	2
7	57	50 000	2	14	3	19	6	51	11 150	2	14	4	25
1	38	35 000	-	-	-	-	1	38	12 000	-	-	-	-
3	714	1 114 600	-	-	-	-	3	714	73 484	-	-	-	-
6	72	140 000	1	22	4	12	10	84	36 400	1	22	-	-
19	346	524 900	4	28	6	32	23	370	64 020	4	28	2	8
-	-	-	-	-	2	13	2	13	4 200	-	-	-	-
-	-	-	-	-	11	1 432	-	-	-	-	-	11	1 432
-	-	-	11	557	-	-	-	-	-	11	557	-	-
-	-	-	-	-	11	488	-	-	-	-	-	11	488
7	60	64 000	2	29	8	63	14	121	33 450	2	29	1	2
1	31	8 000	-	-	2	15	3	46	5 600	-	-	-	-
10	120	111 400	2	10	4	56	12	168	29 055	2	10	2	8
2	391	612 900	-	-	-	-	2	391	41 825	-	-	-	-
14	1 027	2 530 000	-	-	1	7	14	1 027	241 860	-	-	1	7
4	91	41 700	2	13	4	20	5	83	7 800	2	13	3	28
17	704	1 048 500	-	-	2	16	18	701	132 005	-	-	1	19
8	319	306 000	-	-	1	12	9	331	55 250	-	-	-	-
7	298	327 300	-	-	1	6	8	304	20 940	-	-	-	-
1	92	300 000	-	-	-	-	1	92	20 000	-	-	-	-
6	104	437 000	-	-	1	294	6	104	44 300	-	-	1	294

Tabel 1 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere,

Fordelt efter

Industrigrupper.	Antal be- drif- ter.	Antal arbej- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
IV. Metalindustri (forts.).									
30. Hagl- og kulefabrikker . . .	2	31	1	4	25 000	-	-	1	27
31. Instrumentmakere	13	140	-	-	-	2	19	11	121
32. Piano- og orgelfabrikker . . .	5	141	5	141	718 100	-	-	-	-
33. Staniol- og tintfabrikker . . .	2	98	2	98	141 000	-	-	-	-
34. Myntfabrik	1	13	-	-	-	-	-	1	13
35. Guld- og sølvvarefabrikker . .	15	685	4	162	168 200	5	365	6	158
Ialt	422	23 812	239	17 594	30 562 550	32	1 362	151	4 856
V. Kemisk industri.									
1. Fabrikation av jod og kalisalt	4	46	3	33	107 000	-	-	1	13
2. Oxalsyrefabrik	1	102	1	102	135 000	-	-	-	-
3. Nattafabrik	1	4	1	4	30 000	-	-	-	-
4. Fyrstikfabrikker	4	1 035	3	869	1 640 000	-	-	1	166
5. Krudtverk	5	308	3	110	355 000	-	-	2	198
6. Dynamit- og luntfabrikker	2	188	2	188	552 550	-	-	-	-
7. Tilvirkning av apotekervarer	2	51	-	-	-	1	4	1	47
8. Soda- og vaskepulverfabrikker	4	35	3	26	115 000	1	9	-	-
9. Lim- og kunstgjødn.fabrikker	5	193	4	185	1 463 600	1	8	-	-
10. Benmøller	3	14	2	9	17 000	1	5	-	-
11. Isoleringsmassefabrik	1	5	-	-	-	-	-	1	5
12. Malervare- og fernistfabrikker	11	113	6	69	292 700	3	21	2	23
13. Guanofabrikker	9	105	5	48	277 900	1	12	3	45
14. Fabrikation av div. teknisk- kemiske artikler	4	38	1	14	45 000	-	-	3	24
Ialt	56	2 237	34	1 657	5 030 750	8	59	14	521
VI. Forædling av fettstoffer.									
1. Fabrikation av lys (tildels forbundet med fabrikation av saape, soda etc.)	4	94	3	86	227 200	1	8	-	-
2. Fabrikation av saape (tildels forb. med fabrik. av lut, soda, vaskepulver og parfymen) . . .	21	284	10	99	338 500	-	-	11	185
3. Destillation og raffinering av petroleum, olje og benzin . . .	4	246	3	164	1 989 000	-	-	1	82
4. Sildemel- og sildoljefabrikker	13	317	9	194	298 000	-	-	4	123
5. Trankokerier og -damperier . .	58	302	18	130	574 700	28	127	12	45
6. Tilvirkning av oljer og før- mel forøvrig	4	167	3	161	838 000	-	-	1	6
Ialt	104	1 410	46	834	4 265 400	29	135	29	441

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.

industrigrupper

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
2	31	32 000	-	-	-	-	2	31	7 000	-	-	-	-
7	92	167 000	-	-	6	48	13	140	35 200	-	-	-	-
2	106	740 000	-	-	3	35	5	141	47 940	-	-	-	-
2	98	164 000	-	-	-	-	2	98	14 800	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	13	-	-	-	-	-	1	13
10	588	1 419 000	-	-	5	97	15	685	190 500	-	-	-	-
286	19 767	31 961 000	32	1 024	104	3 021	347	20 125	3 007 379	30	1 017	45	2 670
4	46	87 000	-	-	-	-	4	46	10 500	-	-	-	-
1	102	192 750	-	-	-	-	1	102	32 250	-	-	-	-
1	4	30 000	-	-	-	-	1	4	3 500	-	-	-	-
4	1 035	1 870 000	-	-	-	-	4	1 035	132 000	-	-	-	-
3	110	405 000	-	-	2	198	3	110	14 600	-	-	2	198
1	179	550 000	1	9	-	-	1	179	110 000	1	9	-	-
1	47	40 000	1	4	-	-	1	47	20 000	1	4	-	-
3	22	129 000	-	-	1	13	4	35	16 800	-	-	-	-
4	185	859 000	1	8	-	-	4	185	29 776	1	8	-	-
1	7	15 000	2	7	-	-	2	9	1 350	1	5	-	-
1	5	10 000	-	-	-	-	1	5	3 000	-	-	-	-
7	80	466 700	4	33	-	-	7	80	50 350	4	33	-	-
7	79	245 550	2	26	-	-	7	79	24 900	2	26	-	-
3	34	58 000	-	-	1	4	4	38	11 800	-	-	-	-
41	1 935	4 958 000	11	87	4	215	44	1 954	460 826	10	85	2	198
3	86	195 000	1	8	-	-	3	86	34 200	1	8	-	-
14	223	586 500	5	43	2	18	13	225	81 575	5	43	3	16
4	246	1 573 000	-	-	-	-	4	246	284 654	-	-	-	-
12	278	495 000	1	39	-	-	13	317	108 400	-	-	-	-
25	156	574 500	28	126	5	20	33	188	99 180	25	114	-	-
4	167	1 118 000	-	-	-	-	4	167	107 700	-	-	-	-
62	1 156	4 542 000	35	216	7	38	70	1 229	715 709	31	165	3	16

Tabel 1 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere,

Fordelt efter

Industrigrupper.	Antal be- drif- ter.	Antal ar- bei- dere.	Elendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal ar- bei- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal ar- bei- dere.	Antal be- drift.	Antal ar- bei- dere.
VII. Fremstilling af kraft, lys og varme.									
1. Elektricitetsverk, offentlige .	22	438	4	68	1 427 000	-	-	18	370
2. — private	49	506	17	234	14 019 600	27	219	5	53
3. Gasverk, offentlige	7	620	-	-	-	-	-	7	620
4. — private	4	55	4	55	527 060	-	-	-	-
Ialt	82	1 619	25	357	15 973 660	27	219	30	1 043
VIII. Tekstilindustri.									
1. Uldspinderier	16	200	12	163	449 070	-	-	4	37
2. Uldspinderier og -væverier .	50	2 996	37	2 573	6 679 236	-	-	13	423
3. Uldvæverier	3	157	2	120	183 700	-	-	1	37
4. Bomuldsspinderier, tild. forb. med væverier	4	1 883	4	1 883	4 090 000	-	-	-	-
5. Bomuldsvæverier	5	377	4	224	462 000	-	-	1	153
6. Uld- og bomuldsspinderier, delvis forb. med væverier . . .	7	1 442	7	1 442	2 685 000	-	-	-	-
7. Uld- og bomuldsvæverier . .	2	14	-	-	-	1	10	1	4
8. Trikotagefabrikker	14	988	9	771	1 219 900	2	192	3	25
9. Gardintfabrikker og blonde- væverier	3	253	1	87	300 000	-	-	2	166
10. Plysj- og tæppefabrikker . .	4	38	-	-	-	-	-	4	38
11. Snor- baand- og lissefabrikker	4	269	4	269	536 520	-	-	-	-
12. Filt- vat- shoddy- drev- og stryfabrikker	12	126	9	93	260 460	-	-	3	33
13. Lin- hamp- og jutespinde- rier og væverier	4	1 016	2	922	1 514 000	-	-	2	94
14. Repslagerier	21	560	11	366	574 610	5	94	5	100
15. Snøre- garn- og notfabrikker	5	127	4	123	154 392	1	4	-	-
16. Sækkesyeri	1	12	-	-	-	-	-	1	12
17. Trykkeri og farveri	1	67	1	67	447 000	-	-	-	-
18. Farverier, delvis forb. med renserier og vaskerier ¹⁾ . . .	5	261	26	166	710 660	16	57	12	38
Ialt	210	10 786	133	9 269	20 266 548	25	357	52	1 160
IX. Papir- lær- og gummiindustri.									
1. Træsliperier	51	2 767	49	2 625	20 684 880	1	90	1	52
2. Træsliperi og cellulosefabrik	1	273	1	273	500 000	-	-	-	-
3. Træsliperi, pap- og papirtabr.	13	2 422	11	1 986	10 429 700	-	-	2	436

¹⁾ Jfr. gruppe XII, 9.

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.

industrigrupper.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
4	68	792 200	-	-	18	370	4	68	78 380	-	-	18	370
19	370	6 636 550	29	133	1	3	19	370	472 768	29	133	1	3
-	-	-	-	-	7	620	-	-	-	-	-	7	620
4	55	538 800	-	-	-	-	4	55	52 185	-	-	-	-
27	493	7 967 550	29	133	26	993	27	493	603 333	29	133	26	993
15	194	362 370	1	6	-	-	15	194	34 830	1	6	-	-
45	2 916	5 568 420	2	39	3	41	49	2 980	518 096	1	16	-	-
3	157	107 300	-	-	-	-	3	157	15 320	-	-	-	-
4	1 883	3 712 000	-	-	-	-	4	1 883	283 500	-	-	-	-
5	377	455 000	-	-	-	-	5	377	54 225	-	-	-	-
7	1 442	2 675 000	-	-	-	-	7	1 442	255 900	-	-	-	-
1	4	3 700	1	10	-	-	1	4	2 200	1	10	-	-
8	891	1 599 000	1	20	5	77	11	952	146 000	1	20	2	16
3	253	755 000	-	-	-	-	3	253	41 300	-	-	-	-
3	28	60 000	-	-	1	10	3	28	2 800	-	-	1	10
4	269	519 000	-	-	-	-	4	269	47 000	-	-	-	-
10	104	197 240	1	6	1	16	10	104	21 410	1	6	1	16
4	1 016	2 142 200	-	-	-	-	4	1 016	161 700	-	-	-	-
14	443	785 880	7	117	-	-	14	443	88 658	7	117	-	-
3	117	163 120	2	10	-	-	3	117	36 112	2	10	-	-
1	12	5 000	-	-	-	-	1	12	1 600	-	-	-	-
1	67	500 000	-	-	-	-	1	67	14 000	-	-	-	-
26	165	458 800	15	48	13	48	35	197	92 438	16	52	3	12
157	10 338	20 068 330	30	256	23	192	173	10 495	1 817 089	30	237	7	54
42	2 353	13 618 114	8	396	1	18	45	2 508	1 372 010	6	259	-	-
1	273	1 700 000	-	-	-	-	1	273	28 300	-	-	-	-
13	2 422	10 544 900	-	-	-	-	13	2 422	1 046 130	-	-	-	-

Tabel 1 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere,
Fordelt efter

Industrigrupper.	Antal be- drif- ter.	Antal arbej- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
IX. Papir- lær- og gummi- industri (forts.).									
4. Træsliperier, cellulose- og papirfabrikker	3	2 486	3	2 486	10 002 850	-	-	-	-
5. Cellulosefabrikker	13	2 410	11	1 866	13 093 590	2	544	-	-
6. Cellulose- og papirfabrikker.	4	740	4	740	4 146 600	-	-	-	-
7. Papir- og papfabrikker	15	1 171	15	1 171	7 267 000	-	-	-	-
8. Takpapfabrikker	2	18	2	18	33 000	-	-	-	-
9. Tapetfabrikker	1	29	1	29	70 000	-	-	-	-
10. Bokbinderier ¹⁾	8	247	-	-	-	-	-	8	247
11. Div. papirindustri forøvrig . .	22	1 043	8	547	1 105 600	4	130	10	366
12. Garverier	51	598	36	380	1 298 170	3	37	12	181
13. Lærvarfabrikker	5	218	2	158	539 000	1	35	2	25
14. Barkemøller	5	15	3	9	44 000	1	3	1	3
15. Gummivarefabrikker	4	173	3	159	450 000	-	-	1	14
16. Linoleumsfabrikker	1	20	1	20	250 000	-	-	-	-
Ialt	199	14 630	150	12 467	69 914 390	12	839	37	1 324
X. Trævareindustri.									
1. Smaa sagbruk ²⁾	360	2 393	214	1 425	912 859	60	386	86	582
2. Store sagbruk ²⁾	107	2 334	79	1 864	3 145 180	9	154	19	316
3. Smaa sagbruk og høvlerier ²⁾	88	487	59	325	483 400	13	71	16	91
4. Store sagbruk og høvlerier ²⁾	110	5 134	89	4 680	10 495 915	7	118	14	336
5. Høvlerier	13	335	8	187	630 500	2	120	3	28
6. Sagbruk og kassefabrik tild. forbundet med høvleri	15	1 190	12	1 128	1 453 600	-	-	3	62
7. Sagbruk og trævarefabrikker	29	808	21	643	2 682 150	2	12	6	153
8. Smaa sagbruk forbundet med industriel virksomhet forøvr.	13	58	8	44	42 700	2	5	3	9
9. Trævarefabr. og snekkerier . .	92	1 199	60	999	1 863 350	4	15	28	185
10. Møbelfabrikker	38	516	20	284	449 180	3	20	15	212
11. Hjul- og vogntabrikker ³⁾ . . .	9	42	6	31	35 500	1	4	2	7
12. Blokskjæreri	4	21	2	10	68 500	1	2	1	9
13. Kassefabrikker	21	314	15	260	798 710	1	5	5	49
14. Tøndefabrikker	21	428	12	215	520 930	1	70	8	143
15. Guldlisterfabrikker	6	177	5	166	218 000	-	-	1	11
16. Træskofabrikker	10	78	7	53	49 800	-	-	3	25
17. Dreierier	16	186	8	156	241 300	1	4	7	26
18. Skifabrikker	2	6	2	6	9 000	-	-	-	-

¹⁾ Jfr. gruppe XIII, 3.

²⁾ Skillet mellem smaa og store sagbruk og høvlerier er sat til 1000 dagsverk.

³⁾ Jfr. gruppe IV, 14. I gruppe IV er medregnet de egentlige vogntabrikker, i gruppe

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.

industrigrupper.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
3	2 486	8 176 770	-	-	-	-	3	2 486	813 752	-	-	-	-
12	2 110	10 814 929	1	300	-	-	12	2 110	1 023 828	1	300	-	-
4	740	2 627 000	-	-	-	-	4	740	220 969	-	-	-	-
14	1 050	1 959 000	-	-	1	121	15	1 171	207 736	-	-	-	-
2	18	42 000	-	-	-	-	2	18	4 000	-	-	-	-
1	29	50 000	-	-	-	-	1	29	2 000	-	-	-	-
5	194	86 000	-	-	3	53	8	247	37 200	-	-	-	-
16	876	1 917 000	5	160	1	7	16	863	191 900	5	160	1	20
37	483	2 020 400	4	14	10	101	46	582	253 565	3	12	2	4
3	176	843 000	1	35	1	7	4	183	82 300	1	35	-	-
2	7	33 350	2	5	1	3	2	7	3 650	2	5	1	3
4	173	260 000	-	-	-	-	4	173	13 400	-	-	-	-
1	20	250 000	-	-	-	-	1	20	14,000	-	-	-	-
160	13 410	54 942 463	21	910	18	310	177	13 832	5 314 740	18	771	4	27
152	1 125	681 967	117	689	91	579	159	1 150	85 850	115	678	86	565
65	1 589	3 460 730	24	418	18	327	69	1 641	405 299	21	387	17	306
37	202	382 840	30	183	21	102	36	189	28 422	32	200	20	98
72	3 538	10 814 240	30	1 442	8	154	77	3 620	1 103 853	29	1 432	4	82
7	134	900 000	4	129	2	72	9	206	83 800	4	129	-	-
8	599	1 065 500	4	569	3	22	8	565	183 263	5	613	2	12
21	710	2 503 000	3	14	5	84	20	700	174 550	4	24	5	84
5	25	7 000	5	18	3	15	5	25	1 450	5	18	3	15
57	1 041	1 639 100	11	55	24	103	72	1 121	218 235	11	55	9	23
25	433	383 250	3	23	10	60	32	481	79 290	3	23	3	12
6	31	30 500	1	4	2	7	7	35	6 105	1	4	1	3
3	19	39 000	-	-	1	2	4	21	11 700	-	-	-	-
16	261	387 560	4	37	1	16	16	261	53 900	4	37	1	16
14	311	533 400	5	108	2	9	15	315	64 955	5	108	1	5
4	148	180 000	-	-	2	29	6	177	23 600	-	-	-	-
5	22	15 000	1	11	4	45	6	28	5 840	1	11	3	39
8	158	139 150	1	4	7	24	12	173	25 950	1	4	3	9
2	6	5 500	-	-	-	-	2	6	2 900	-	-	-	-

X hjulmakerverkstederne.

Tabel 1 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbeidere,
Fordelt etter

Industrigrupper.	Antal be- drif- ter.	Antal arbei- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstendig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.
X. Trævareindustri (forts.).									
19. Likkistetofabrik	1	2	1	2	16 000	-	-	-	-
20. Persienne- og rullegardin- fabrik	1	6	-	-	-	-	-	1	6
21. Leketøi- skalt- og rivefa- brikker o. l.	12	78	7	42	83 290	2	19	3	17
22. Børste- og penselfabrikker	7	188	4	158	402 000	-	-	3	30
23. Korreskjærerier	7	119	5	96	257 500	-	-	2	23
24. Kurvbinderier	2	55	-	-	-	1	10	1	45
25. Træmellemøller	4	69	4	69	537 000	-	-	-	-
26. Træimpregneringsanstalt	1	10	-	-	-	-	-	1	10
Ialt	989	16 233	648	12 843	25 396 364	110	1 015	231	2 375
XI. Nærings- og nytelsesmiddel- industri.									
1. Kornmøller	235	1 466	187	1 284	10 715 863	25	86	23	96
2. Kornmøller forb. m. sagbruk	66	254	55	212	799 773	8	33	3	9
3. Kornmøller forb. m. sag- og anden trævareindustri	23	147	21	138	507 800	1	7	1	2
4. Kornmøller forb. m. frøenseri	12	44	12	44	226 000	-	-	-	-
5. Kornmøller forb. med anden bedrift forøvrig	22	98	18	88	281 700	4	10	-	-
6. Meierier	338	1 467	147	774	4 200 875	19	113	172	580
7. Melkekondenseringsfabrikker	4	534	4	534	2 129 500	-	-	-	-
8. Margarinfabrikker	23	579	19	483	2 013 150	-	-	4	96
9. Bakerier og konditorier	12	259	9	199	929 000	1	19	2	41
10. Kjæks- og knækkebrød- fabrikker	8	192	5	121	295 000	2	57	1	14
11. Chokolade- og sukkervare- fabrikker	17	773	5	424	879 300	2	50	10	299
12. Potetemel- og stivelsefa- brikker	10	181	8	152	801 250	-	-	2	29
13. Presgjærfabrikker	10	112	7	92	793 600	-	-	3	20
14. Brændevinsbrænderier	10	92	8	74	393 000	-	-	2	18
15. Destillationer	7	100	6	96	1 316 000	1	4	-	-
16. Bryggerier	17	1 024	16	985	8 685 400	-	-	1	39
17. Bryggerier forb. m. mineral- vandfabrikker	25	1 008	20	831	6 111 780	-	-	5	177
18. Mineralvandfabrikker	37	281	19	202	954 300	6	22	12	57
19. Kulsyrefabrik	1	14	1	14	118 000	-	-	-	-
20. Eddiksyrefabrik	1	42	1	42	200 000	-	-	-	-
21. Saft- og syltetøifabrikker	2	19	1	11	29 000	1	8	-	-

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.

industrigrupper.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
-	-	-	-	-	1	2	1	2	900	-	-	-	-
1	6	35 000	-	-	-	-	1	6	7 500	-	-	-	-
3	24	16 800	3	25	6	29	6	43	5 115	3	25	3	10
4	174	313 000	-	-	3	14	4	174	44 600	-	-	3	14
5	105	151 000	1	12	1	2	5	105	20 100	1	12	1	2
-	-	-	1	10	1	45	-	-	-	1	10	1	45
4	69	305 000	-	-	-	-	4	69	38 100	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	10	-	-	-	-	-	1	10
524	10 730	23 988 537	248	3 751	217	1 752	576	11 113	2 675 277	246	3 770	167	1 350
144	1 191	7 978 553	57	159	34	116	160	1 257	957 150	55	156	20	53
40	148	342 625	18	88	8	18	48	175	35 965	14	71	4	8
17	118	297 300	3	17	3	12	20	130	30 640	2	14	1	3
11	42	135 000	1	2	-	-	10	39	13 975	2	5	-	-
15	80	184 400	7	18	-	-	15	80	18 005	7	18	-	-
111	700	2 400 600	25	100	202	667	120	744	419 020	23	89	195	634
4	534	2 410 000	-	-	-	-	4	534	328 000	-	-	-	-
23	579	4 090 000	-	-	-	-	23	579	615 600	-	-	-	-
9	229	545 000	1	19	2	11	11	240	88 800	1	19	-	-
5	121	420 000	2	57	1	14	6	135	46 200	2	57	-	-
10	668	960 000	2	50	5	55	15	723	119 700	2	50	-	-
10	181	577 500	-	-	-	-	10	181	82 150	-	-	-	-
7	90	591 000	1	6	2	16	9	106	110 700	1	6	-	-
10	92	398 000	-	-	-	-	8	74	44 950	-	-	2	18
5	84	2 075 000	2	16	-	-	5	84	293 200	2	16	-	-
17	1 024	10 056 700	-	-	-	-	17	1 024	936 610	-	-	-	-
23	958	8 050 500	-	-	2	50	25	1 008	654 300	-	-	-	-
17	192	822 000	9	36	11	53	24	232	93 900	9	36	4	13
1	14	180 000	-	-	-	-	1	14	25 000	-	-	-	-
1	42	150 000	-	-	-	-	1	42	18 000	-	-	-	-
1	11	20 000	1	8	-	-	2	19	4 200	-	-	-	-

Tabel 1 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere,
Fordelt efter

Industrigrupper.	Antal be- drif- ter.	Antal arbei- dere.	Eiendomstakst.							
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst		Ingen takst.		
			Antal be- drift	Antal arbei- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	
XI. Nærings- og nydelsesmiddel- industri (forts.).										
22. Hermetikfabrikker	56	3 648	43	2 981	2 840 080	1	7	12	660	
23. Slagterier, pølsemakerier og røkerier	110	558	14	60	395 500	5	20	91	478	
24. Damp- og fiskematkjøkkener	7	88	2	61	577 600	-	-	5	27	
25. Krydderimøller	3	15	1	7	30 000	-	-	2	8	
26. Kaffebrønderier	20	116	8	65	289 850	3	14	9	37	
27. Kaffesurrogatfabrikker	3	18	3	18	57 000	-	-	-	-	
28. Tobaksfabrikker	37	1 678	21	1 239	1 682 260	5	257	11	182	
Ialt	1 116	14 807	661	11 231	48 252 581	84	707	371	2 869	
XII. Beklædningsindustri.										
1. Skofabrikker	33	1 747	18	1 211	1 164 050	2	48	13	488	
2. Hanskefabrikker	1	127	1	127	135 000	-	-	-	-	
3. Oljeklædefabrikker	2	123	1	103	204 000	-	-	1	20	
4. Hatte- og huefabrikker	8	475	3	300	646 000	2	88	3	87	
5. Paraply- og parasolfabrikker	3	62	1	27	50 000	1	26	1	9	
6. Syfabrikker	8	377	1	116	103 000	1	40	6	221	
7. Stivetøifabrikker	3	163	1	112	50 000	1	10	1	41	
8. Knappefabrikker	2	70	1	31	13 000	-	-	1	39	
9. Vaskerier og renserier ¹⁾ . . .	16	291	5	146	303 000	-	-	11	145	
Ialt	76	3 435	32	2 173	2 668 050	7	212	37	1 050	
XIII. Polygrafisk industri.										
1. Akcidenstrykkerier	68	1 112	11	306	994 580	9	168	48	638	
2. Avisudgivende trykkerier . . .	114	1 509	33	610	1 626 190	15	182	66	717	
3. Boktrykkerier i forb. med bokbinderier ²⁾	12	302	3	148	200 900	3	52	6	102	
4. Litografiske anstalter	11	217	2	47	159 000	1	31	8	139	
Ialt	205	3 140	49	1 111	2 980 670	28	433	128	1 596	

¹⁾ Jfr. gruppe VIII, 18.

²⁾ Jfr. gruppe IX, 10.

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.

industrigrupper

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
51	3 592	3 384 820	1	7	4	49	54	3 641	680 269	1	7	1	-
64	335	1 751 500	5	35	41	188	79	398	346 810	7	45	24	115
1	59	580 000	2	5	4	24	4	65	74 650	2	5	1	18
2	13	21 000	-	-	1	2	3	15	10 700	-	-	-	-
6	45	147 000	10	59	4	12	9	54	38 850	10	59	1	3
2	14	52 000	-	-	1	4	3	18	14 200	-	-	-	-
34	1 651	6 095 000	-	-	3	27	36	1 667	676 200	-	-	1	11
641	12 807	54 715 498	147	682	328	1 318	722	13 278	6 777 744	140	653	254	876
22	1 452	798 000	2	48	9	247	30	1 661	214 900	2	48	1	38
1	127	486 000	-	-	-	-	1	127	83 400	-	-	-	-
2	123	148 000	-	-	-	-	1	103	32 900	-	-	1	20
6	387	717 400	2	88	-	-	6	387	84 200	2	88	-	-
3	62	480 000	-	-	-	-	3	62	49 100	-	-	-	-
5	306	330 000	1	40	2	31	7	337	101 200	1	40	-	-
2	153	52 000	-	-	1	10	3	163	9 300	-	-	-	-
2	70	44 000	-	-	-	-	2	70	6 800	-	-	-	-
11	248	206 000	1	8	4	35	13	273	33 250	1	8	2	10
54	2 928	3 261 400	6	184	16	323	66	3 183	615 050	6	184	4	68
35	824	1 819 000	6	32	27	256	55	1 005	339 400	6	32	7	75
83	1 269	5 168 300	15	117	16	123	89	1 339	596 710	14	113	11	57
6	235	239 000	2	34	4	33	9	256	46 200	2	34	1	12
8	181	236 000	1	17	2	19	10	200	41 300	1	17	-	-
132	2 509	7 462 300	24	200	49	431	163	2 800	1 023 610	23	196	19	144

Tabel 1 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere,
Fordelt efter

Industrigrupper.	Antal be- drif- ter.	Antal arbej- dere:	Eiendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
XIV. Diverse industri forøvrig.									
1. Arbejdsanstalter etc.	5	200	-	-	-	-	-	5	200
2. Kommunale badeanstalter og pumpeverk	5	22	-	-	-	-	-	5	22
3. Offentlige bedrifter forøvrig ¹⁾	4	46	-	-	-	-	-	4	46
4. Private badeanstalter.	4	62	3	58	361 000	-	-	1	4
5. Frørensier (tild. forb. med anden bedrift)	23	73	16	54	105 800	3	8	4	11
6. Treskeverk (tild. forb. med anden bedrift)	24	109	6	25	22 000	3	10	15	74
7. Vedhuggerier	26	242	2	12	43 000	23	229	1	1
8. Halmvarefabrik	2	28	2	28	25 500	-	-	-	-
9. Isdrift	10	205	10	205	142 000	-	-	-	-
10. Transport- lager- og tomte- arbejde	9	178	3	70	233 000	5	91	1	17
Ialt	112	1 165	42	452	932 300	34	338	36	375

¹⁾ Mælkedkontrolanstalt, køleanstalter og destruktionsverk.

eiendomstakster samt lignet formue og indtægt 1909—10.

industrigrupper.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ingen indtægt.		Ikke selvst. indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
-	-	-	-	-	5	200	-	-	-	-	-	5	200
-	-	-	-	-	5	22	-	-	-	-	-	5	22
-	-	-	-	-	4	46	-	-	-	-	-	4	46
2	33	118 000	-	-	2	29	2	33	6 500	-	-	2	29
10	38	65 400	4	11	9	24	13	44	8 520	4	11	6	18
9	55	25 300	3	10	12	44	10	58	2 565	3	10	11	41
2	12	52 000	23	229	1	1	2	12	4 500	23	229	1	1
1	17	3 000	-	-	1	11	2	28	2 000	-	-	-	-
9	195	101 000	1	10	-	-	9	195	7 650	1	10	-	-
3	60	89 300	5	91	1	27	3	48	8 500	6	130	-	-
36	410	454 000	36	351	40	404	41	418	40 235	37	390	34	357

takster samt lignede formuer og indtægter i 1909—10.

og vigtigere herreder.

A. Amter.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
1)							1)						
2 313	88 209	254 548 858	648	8 356	871	10 009	2 611	90 701	25 839 148	629	8 163	592	7 710
1 299	47 187	141 375 958	457	5 040	497	3 250	1 386	47 590	12 584 106	438	4 844	429	3 043
1 014	41 022	113 172 900	191	3 316	374	6 759	1 225	43 111	13 255 042	191	3 319	163	4 667
144	7 319	20 003 000	22	1 223	20	142	155	7 361	2 225 137	23	1 262	8	61
65	3 435	7 849 100	14	786	20	135	77	3 512	943 300	15	794	7	50
215	8 685	20 641 060	74	708	59	567	225	8 715	1 390 826	76	766	47	479
3	27	8 200	-	-	-	-	3	27	4 750	-	-	-	-
298	17 204	56 761 000	47	960	125	2 251	379	18 123	5 769 800	46	957	45	1 335
143	2 222	4 377 450	110	811	65	342	151	2 271	353 705	104	775	63	329
20	703	1 934 000	-	-	6	178	23	724	227 500	-	-	3	157
134	2 344	6 508 513	26	100	35	315	136	2 202	570 450	24	94	35	463
31	494	1 112 500	4	19	5	27	33	511	147 550	4	19	3	10
89	4 734	19 063 150	24	176	21	106	92	4 728	1 758 115	25	179	17	109
53	2 028	6 226 000	11	146	25	1 052	64	2 181	717 000	11	146	14	899
85	2 602	4 627 300	10	73	21	304	93	2 751	577 401	9	64	14	164
63	1 961	6 298 400	10	96	19	1 004	71	2 046	790 960	10	96	11	919
49	2 648	19 509 045	24	817	14	103	54	2 697	1 582 970	24	817	9	54
54	2 128	5 319 000	8	47	16	125	67	2 211	753 431	8	47	3	42
47	1 627	4 481 750	9	74	11	74	48	1 345	190 505	9	74	10	356
17	267	670 000	9	93	8	97	18	270	51 200	9	93	7	94
24	795	4 375 600	11	93	14	80	28	854	292 650	8	64	13	50
40	867	2 386 500	5	97	13	196	44	930	335 250	5	97	9	133
61	1 742	4 394 170	8	47	15	73	64	1 752	401 330	6	38	14	72
129	5 083	8 084 000	18	130	32	358	146	5 266	1 288 426	19	132	14	173
106	5 325	14 000 920	17	56	25	156	114	5 402	1 251 209	17	56	17	79
108	3 100	8 124 800	39	551	61	743	140	3 363	1 140 195	39	551	29	480
15	473	935 500	12	85	25	85	16	427	55 700	11	77	25	139
2	52	58 000	-	-	-	-	2	52	5 200	-	-	-	-
29	891	1 017 800	13	79	47	132	31	894	157 200	12	69	46	139
25	347	682 500	4	33	5	31	29	371	144 630	4	33	1	7
45	1 719	6 277 800	17	84	30	125	50	1 734	507 770	14	77	28	117
60	2 532	6 224 000	12	178	25	451	75	2 673	665 000	12	178	10	310
51	1 072	2 156 100	30	342	65	498	60	1 408	313 533	30	211	56	293
26	498	698 900	3	47	5	43	30	536	158 700	3	47	1	5
45	2 610	7 636 800	38	234	26	125	50	2 663	908 325	38	199	21	107
11	128	303 000	1	106	5	47	13	138	34 600	1	106	3	37
12	297	995 000	-	-	2	11	10	288	31 725	-	-	4	20
6	143	343 000	-	-	1	6	6	143	49 500	-	-	1	6
5	82	375 000	12	38	2	12	9	98	15 555	8	22	2	12
3	25	90 000	6	27	3	15	5	34	28 050	5	23	2	10

fabrik, som driver fabrikvirksomhet i 2 forskellige kommuner, i tabel 1 er medregnet som én

Tabel 2 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere, eiendoms-

Fordelt efter amter, byer

B. De en-

Byer.	Antal be- drif- ter.	Antal arbej- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
Fredrikshald	29	1 824	13	1 325	2 745 000	5	426	11	73
Sarpsborg	9	113	7	98	212 590	-	-	2	15
Fredrikstad	29	841	17	792	1 571 000	1	3	11	46
Moss	32	1 578	20	1 416	5 470 700	2	13	10	149
Son	1	19	1	19	10 000	-	-	-	-
Hølen	2	8	2	8	25 700	-	-	-	-
Kristiania	470	20 415	148	12 944	39 750 600	71	2 184	251	5 287
Hamar	20	813	11	608	1 665 300	-	-	9	205
Kongsvinger	6	68	-	-	-	-	-	6	68
Lillehammer	18	163	12	125	720 500	1	10	5	28
Gjøvik	22	377	11	294	968 000	3	13	8	70
Hønefoss	8	279	6	267	2 042 000	1	2	1	10
Drammen	62	2 169	53	1 769	6 770 500	3	59	6	341
Kongsberg	19	778	10	147	479 550	-	-	9	631
Holmestrand	3	57	3	57	349 500	-	-	-	-
Horten	10	938	-	-	-	-	-	10	938
Tønsberg	26	793	-	-	-	2	11	24	782
Sandefjord	17	187	-	-	-	8	85	9	102
Larvik	36	1 086	31	1 054	2 980 740	-	-	5	32
Kragerø	6	162	5	155	761 000	1	7	-	-
Langesund	3	8	2	7	30 700	1	1	-	-
Stathelle	1	5	1	5	32 200	-	-	-	-
Brevik	2	45	1	38	37 710	-	-	1	7
Porsgrund	23	842	16	784	1 422 460	-	-	7	58
Skien	43	1 238	30	1 123	8 325 625	7	49	6	66
Risør	5	82	4	77	132 800	1	5	-	-
Tvedestrand	5	25	-	-	-	-	-	5	25
Arendal	17	307	10	266	1 470 500	6	33	1	8
Grimstad	5	31	-	-	-	1	4	4	27
Lillesand	2	12	-	-	-	-	-	2	12
Kristiansand	32	706	18	427	1 487 850	-	-	14	279
Mandal	8	103	5	90	195 000	-	-	3	13
Farsund	3	20	1	13	21 650	1	4	1	3
Flekkefjord	15	331	10	96	116 500	1	70	4	165

1) De ikke opregnede byer har ingen fabrikindustri.

takster samt lignede formuer og indtægter i 1909—10.

og vigtigere herreder.

kelte byer.¹⁾

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
18	1 106	2 268 000	5	673	6	45	21	1 120	251 000	5	673	3	31
4	27	40 000	5	86	-	-	4	27	9 500	5	86	-	-
19	776	1 406 000	1	3	9	62	26	832	281 700	1	3	2	6
24	1 526	4 135 100	3	24	5	28	26	1 533	401 100	4	32	2	13
1	19	3 000	-	-	-	-	1	19	3 500	-	-	-	-
2	8	5 200	-	-	-	-	2	8	1 250	-	-	-	-
298	17 204	56 761 000	47	960	125	2 251	379	18 123	5 769 800	46	957	45	1 335
15	652	1 809 000	-	-	5	161	18	673	212 500	-	-	2	140
5	51	125 000	-	-	1	17	5	51	15 000	-	-	1	17
13	137	451 500	2	14	3	12	14	141	55 000	2	14	2	8
18	357	661 000	2	5	2	15	19	370	92 550	2	5	1	2
7	277	2 299 000	-	-	1	2	8	279	198 500	-	-	-	-
37	1 623	3 676 000	9	125	16	421	45	1 756	464 200	9	125	8	288
9	128	251 000	2	21	8	629	11	146	54 300	2	21	6	611
3	57	307 900	-	-	-	-	3	57	15 300	-	-	-	-
3	56	367 000	-	-	7	882	4	61	31 050	-	-	6	877
20	749	1 658 000	2	11	4	33	23	779	230 510	2	11	1	3
8	81	218 500	8	85	1	21	8	81	29 700	8	85	1	21
29	1 018	3 747 000	-	-	7	68	33	1 068	484 400	-	-	3	18
5	155	372 000	1	7	-	-	5	155	176 200	1	7	-	-
2	7	18 200	1	1	-	-	2	7	1 750	1	1	-	-
1	5	28 350	-	-	-	-	1	5	2 650	-	-	-	-
2	45	74 000	-	-	-	-	2	45	13 500	-	-	-	-
13	761	945 000	-	-	10	81	20	800	128 650	-	-	3	42
31	1 155	3 881 450	6	39	6	44	37	1 199	430 681	6	39	-	-
1	5	10 000	1	5	3	72	1	5	2 700	1	5	3	72
3	17	117 000	-	-	2	8	4	20	5 800	-	-	1	5
10	223	520 000	7	84	-	-	10	223	38 600	7	84	-	-
3	22	23 000	1	4	1	5	3	22	4 100	1	4	1	5
-	-	-	-	-	2	12	-	-	-	-	-	2	12
24	532	1 709 000	2	20	6	154	27	593	246 400	2	20	3	93
7	101	151 000	-	-	1	2	8	103	13 500	-	-	-	-
2	16	45 500	1	4	-	-	2	16	650	1	4	-	-
7	218	481 000	2	73	6	40	7	218	74 700	2	73	6	40

Tabel 2 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbeidere, eiendoms-

Fordelt etter amter, byer

B. De en-

Byer.	Antal be- drif- ter.	Antal arbei- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstendig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Antal be- drift	Antal arbei- dere.
Sogndal	1	15	1	15	35 000	-	-	-	-
Egersund	9	418	-	-	-	2	6	7	412
Sandnes	23	459	21	422	1 142 400	1	22	1	15
Stavanger	124	4 187	83	3 780	5 940 280	7	52	34	355
Kopervik	3	102	3	102	78 480	-	-	-	-
Haugesund	19	390	14	356	717 000	3	15	2	19
Bergen	208	4 394	64	1 424	3 835 100	31	521	113	2 449
Florø	2	52	-	-	-	-	-	2	52
Aalesund	17	250	13	217	1 368 800	1	7	3	26
Molde	8	73	6	65	211 680	1	4	1	4
Kristiansund	9	88	-	-	-	2	15	7	73
Trondhjem	97	3 161	60	2 678	8 225 700	4	24	33	459
Levanger	13	192	12	188	664 000	-	-	1	4
Stenkjær	14	135	12	124	301 100	2	11	-	-
Namsos	7	261	4	246	375 000	1	3	2	12
Mosjøen	2	12	-	-	-	-	-	2	12
Bodø	12	128	10	121	473 000	-	-	2	7
Narvik	3	141	-	-	-	1	106	2	35
Harstad	2	16	2	16	79 000	-	-	-	-
Tromsø	5	133	4	127	365 000	-	-	1	6
Hammerfest	5	34	2	20	93 900	3	14	-	-
Vardø	7	33	3	14	52 000	2	9	2	10

takster samt lignede formuer og indtægter i 1909—10.

og vigtigere herreder.

kelte byer (forts.).

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
-	-	-	-	-	1	15	1	15	1 136	-	-	-	-
5	408	581 000	2	6	2	4	6	410	57 900	2	6	1	2
19	412	1 082 000	1	22	3	25	21	421	110 350	1	22	1	16
91	3 828	5 850 000	12	87	21	272	103	3 977	1 033 740	13	89	8	121
2	94	115 000	-	-	1	8	3	102	18 400	-	-	-	-
12	341	456 000	3	15	4	34	12	341	66 900	3	15	4	34
108	3 100	8 124 800	39	551	61	743	140	3 363	1 140 195	39	551	29	480
2	52	58 000	-	-	-	-	2	52	5 200	-	-	-	-
13	226	532 000	-	-	4	24	17	250	106 500	-	-	-	-
6	55	79 000	2	18	-	-	6	55	18 800	2	18	-	-
6	66	71 500	2	15	1	7	6	66	19 330	2	15	1	7
60	2 532	6 224 000	12	178	25	451	75	2 673	665 000	12	178	10	310
10	166	184 000	-	-	3	26	13	192	63 500	-	-	-	-
11	109	119 000	1	9	2	17	13	126	21 200	1	9	-	-
5	223	395 900	2	38	-	-	4	218	74 000	2	38	1	5
2	12	11 000	-	-	-	-	2	12	4 100	-	-	-	-
9	116	292 000	-	-	3	12	11	126	30 500	-	-	1	2
-	-	-	1	106	2	35	-	-	-	1	106	2	35
2	16	21 000	-	-	-	-	2	16	4 500	-	-	-	-
4	127	322 000	-	-	1	6	4	127	45 000	-	-	1	6
1	16	60 000	4	18	-	-	2	20	13 000	3	14	-	-
2	9	30 000	2	9	3	15	3	14	15 050	2	9	2	10

Tabel 2 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbejdere, eiendoms-

Fordelt efter amter, byer

C. De vigtigere

Herreder.	Antal be- drif- ter.	Antal arbei- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstændig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.
Smaalenene.									
Askim	8	203	5	186	5 553 000	2	8	1	9
Aremark	6	108	6	108	556 000	-	-	-	-
Berg	9	321	7	298	980 500	1	16	1	7
Skjoberg	9	823	-	-	-	4	358	5	465
Borge	16	612	13	551	1 111 500	2	58	1	3
Tune	21	2 998	20	2 993	8 031 000	-	-	1	5
Glemminge	10	1 102	8	1 094	1 431 000	1	3	1	5
Kraakerøy	7	1 174	7	1 174	1 486 000	-	-	-	-
Onsø	4	565	4	565	1 050 000	-	-	-	-
Akershus.									
Nesodden	7	132	5	124	1 708 000	2	8	-	-
Aker	66	5 203	56	5 087	11 085 000	4	28	6	88
Bærum	17	814	15	771	3 010 000	1	33	1	10
Fet	11	206	8	183	777 000	1	10	2	13
Skedsmo	7	556	6	549	658 000	-	-	1	7
Lillestrøm	12	640	10	633	838 000	-	-	2	7
Nes	25	221	20	193	668 800	2	4	3	24
Eidsvold	26	615	23	597	1 544 500	1	12	2	6
Hedemarken.									
Løiten	25	455	9	296	680 000	9	103	7	56
Lille-Elvedalen	9	569	1	530	1 500 000	1	4	7	35
Tønset	12	128	10	123	560 900	1	3	1	2
Kristians.									
Vardal	9	635	9	635	2 794 000	-	-	-	-
Østre Toten	19	332	15	302	1 172 000	-	-	4	30
Jevnaker	11	554	9	545	1 445 000	-	-	2	9
Buskerud.									
Norderhov	12	484	12	484	3 019 000	-	-	-	-
Aadalen	3	138	3	138	1 252 500	-	-	-	-
Modum	15	1 046	14	1 044	7 150 000	1	2	-	-
Øvre Eker	16	561	15	561	3 001 000	1	-	-	-

takster samt lignede formuer og indtægter i 1909—10.

og vigtigere herreder.

herreder.

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be-drift.	Antal arbej-dere.	Kr.	Antal be-drift.	Antal arbej-dere.	Antal be-drift.	Antal arbej-dere.	Antal be-drift.	Antal arbej-dere.	Kr.	Antal be-drift.	Antal arbej-dere.	Antal be-drift.	Antal arbej-dere.
5	186	610 200	2	8	1	9	5	186	65 740	2	8	1	9
6	108	267 300	-	-	-	-	5	69	33 650	1	39	-	-
7	298	880 500	1	16	1	7	7	298	61 025	1	16	1	7
7	809	4 324 400	1	12	1	2	7	809	446 250	1	12	1	2
13	543	1 659 500	2	58	1	11	13	543	180 150	2	58	1	11
20	2 890	7 659 600	1	108	-	-	20	2 890	863 360	1	108	-	-
6	130	500 000	3	942	1	30	7	160	56 050	3	942	-	-
7	1 174	2 002 500	-	-	-	-	7	1 174	197 600	-	-	-	-
4	565	1 360 000	-	-	-	-	4	565	236 675	-	-	-	-
5	124	881 610	2	8	-	-	5	124	98 001	2	8	-	-
52	5 031	10 021 000	7	65	7	107	51	4 987	737 300	8	109	7	107
13	748	1 963 500	3	56	1	10	13	748	129 000	3	56	1	10
8	183	733 400	1	10	2	13	8	183	74 175	1	10	2	13
6	549	843 000	-	-	1	7	6	549	57 900	-	-	1	7
9	590	2 330 000	1	12	2	38	11	628	77 350	1	12	-	-
16	183	338 550	3	8	6	30	23	217	42 880	2	4	-	-
8	330	1 906 000	17	282	1	3	8	330	35 850	17	282	1	3
13	329	682 300	9	103	3	23	13	329	48 535	9	103	3	23
2	536	1 303 000	1	4	6	29	2	536	30 725	1	4	6	29
1	94	500 000	5	12	6	22	1	94	15 000	5	12	6	22
8	632	1 990 400	1	3	-	-	8	632	176 400	1	3	-	-
15	311	1 258 700	3	17	1	4	16	315	161 000	3	17	-	-
9	545	1 657 850	1	3	1	6	9	545	133 700	1	3	1	6
9	477	1 911 000	2	5	1	2	10	479	226 661	2	5	-	-
3	138	565 500	-	-	-	-	3	138	56 504	-	-	-	-
14	1 044	4 052 000	1	2	-	-	13	1 004	230 875	1	2	1	40
15	561	1 941 600	1	-	-	-	15	561	250 530	1	-	-	-

Tabel 2 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbeidere, eiendoms-

Fordelt etter amter, byer

C. De viktigere

Herreder.	Antal be- drif- ter.	Antal arbei- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstendig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.
Buskerud (forts.).									
Nedre Eker	14	822	14	822	6 194 500	-	-	-	-
Lier	18	300	13	209	416 000	-	-	5	91
Røken	11	398	9	383	1 698 000	1	13	1	2
Hurum	4	654	3	649	2 850 000	-	-	1	5
Ytre Sandsvær	7	236	-	-	-	3	14	4	222
Øvre Sandsvær	3	117	3	117	572 500	-	-	-	-
Jarlsberg og Larvik.									
Strømmen	5	305	5	305	643 000	-	-	-	-
Skoger	16	703	13	682	1 649 000	-	-	3	21
Sande	11	179	10	160	773 000	-	-	1	19
Botne	8	252	6	169	546 000	-	-	2	83
Sem	13	243	12	233	572 000	-	-	1	10
Sandeherred	11	594	8	586	758 000	-	-	3	8
Bratsberg.									
Sannikedal	3	139	3	139	1 080 000	-	-	-	-
Bamle	8	354	7	349	894 300	-	-	1	5
Gjerpen	14	527	11	481	2 195 590	-	-	3	46
Solum	4	808	1	783	5 500 000	3	25	-	-
Hollen	8	474	3	154	1 468 380	4	317	1	3
Hitterdal	9	714	6	581	9 039 000	1	38	2	95
Nedenes.									
Holt	8	187	8	187	620 000	-	-	-	-
Øiestad	3	201	3	201	2 322 200	-	-	-	-
Evje	1	136	1	136	560 000	-	-	-	-
Lister og Mandal.									
Vennesla	2	305	-	-	-	-	-	2	305
Stavanger.									
Sogndal	2	49	2	49	500 000	-	-	-	-
Gjesdal	8	353	8	353	1 127 871	-	-	-	-
Høiland	8	248	7	246	765 500	-	-	1	2
Hetland	7	317	7	317	637 500	-	-	-	-

takster samt lignede formuer og indtægter i 1909—10.

og vigtigere herreder.

herreder (forts.).

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
14	822	3 884 500	-	-	-	-	14	822	319 275	-	-	-	-
10	188	1 200 500	6	101	2	11	11	196	61 550	7	104	-	-
3	331	898 050	4	32	4	35	5	355	161 875	4	32	2	11
3	649	3 160 000	-	-	1	5	3	649	323 590	-	-	1	5
1	210	526 500	3	14	3	12	1	210	49 600	3	14	3	12
3	117	640 100	-	-	-	-	2	113	55 725	-	-	1	4
5	305	636 000	-	-	-	-	5	305	49 750	-	-	-	-
13	564	1 165 000	-	-	3	139	14	685	163 800	-	-	2	18
9	153	494 500	-	-	2	26	10	160	29 370	-	-	1	19
6	169	432 000	-	-	2	83	6	169	47 275	-	-	2	83
13	243	462 500	-	-	-	-	12	240	57 012	-	-	1	3
8	586	730 000	-	-	3	8	8	586	157 370	-	-	3	8
3	139	457 500	-	-	-	-	3	139	109 065	-	-	-	-
8	354	1 065 800	-	-	-	-	8	354	86 565	-	-	-	-
5	271	538 900	9	256	-	-	5	271	84 240	9	256	-	-
1	783	4 500 000	3	25	-	-	1	783	512 450	3	25	-	-
4	187	2 891 620	3	284	1	3	4	187	155 750	3	284	1	3
7	670	9 719 000	1	38	1	6	7	670	593 900	1	38	1	6
7	173	778 400	1	14	-	-	7	173	27 100	1	14	-	-
3	201	1 446 450	-	-	-	-	3	201	31 053	-	-	-	-
1	136	500 000	-	-	-	-	1	136	6 000	-	-	-	-
2	305	3 274 000	-	-	-	-	2	305	201 200	-	-	-	-
2	49	100 000	-	-	-	-	2	49	6 100	-	-	-	-
8	353	1 573 720	-	-	-	-	8	353	152 500	-	-	-	-
7	246	710 900	-	-	1	2	7	246	54 280	-	-	1	2
7	317	517 000	-	-	-	-	7	317	47 400	-	-	-	-

Tabel 2 (forts.). Fabrikindustriens bedrifter, arbeidere, eiendoms-

Fordelt etter amter, byer

C. De viktigere

Herreder.	Antal be- drif- ter.	Antal arbei- dere.	Eiendomstakst.						
			Selvstendig takst.			Ikke selvst. takst.		Ingen takst.	
			Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.	Antal be- drift.	Antal arbei- dere.
Søndre Bergenhus.									
Samnanger	1	253	1	253	500 000	-	-	-	-
Fane	6	434	5	414	644 000	-	-	1	20
Askøen	13	970	11	962	1 264 000	1	4	1	4
Aarstad	12	599	9	426	733 900	1	4	2	169
Haus	8	472	6	463	750 500	-	-	2	9
Bruvik	3	533	3	533	2 204 000	-	-	-	-
Ullensvang	9	575	1	37	6 500 000	1	2	7	536
Nordre Bergenhus.									
Askvold	2	88	2	88	575 000	-	-	-	-
Romsdal.									
Borgund	9	355	9	355	554 000	-	-	-	-
Søndre Trondhjem.									
Meldalen	4	295	1	285	4 200 000	1	5	2	5
Røros	11	600	-	-	-	3	24	8	576
Aalen	4	163	3	160	647 500	-	-	1	3
Buviken	1	42	1	42	550 000	-	-	-	-
Strinden	11	290	11	290	1 826 000	-	-	-	-
Tilder	5	77	4	72	1 233 000	-	-	1	5
Nordre Trondhjem.									
Meraker	3	377	3	377	1 505 000	-	-	-	-
Egge	10	210	10	210	538 000	-	-	-	-
Klingen	4	157	3	151	1 181 000	1	6	-	-
Kolvereid	3	99	3	99	631 700	-	-	-	-
Nordland.									
Fauske	6	1 742	5	1 739	10 092 000	1	3	-	-
Tromsø.									
Lyngen	1	61	1	61	300 000	-	-	-	-

takster samt lignede formuer og indtægter i 1909—10.

og vigtigere herreder.

herreder (forts.).

Formue.							Indtægt.						
Selvstændig formue.			Ikke selvst. formue.		Ingen formue.		Selvstændig indtægt.			Ikke selvst. indtægt.		Ingen indtægt.	
Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Kr.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.	Antal be- drift.	Antal arbej- dere.
1	253	200 000	-	-	-	-	1	253	12 000	-	-	-	-
5	424	952 000	-	-	1	10	6	434	59 400	-	-	-	-
11	962	1 535 100	1	4	1	4	12	966	161 250	1	4	-	-
9	564	553 000	1	4	2	31	10	593	90 500	1	4	1	2
6	463	1 148 400	-	-	2	9	7	467	114 150	-	-	1	5
3	533	1 900 000	-	-	-	-	3	533	316 200	-	-	-	-
4	562	5 440 000	1	2	4	11	4	562	262 500	1	2	4	11
2	88	382 000	-	-	-	-	2	88	9 500	-	-	-	-
6	342	347 500	2	9	1	4	7	346	62 200	2	9	-	-
2	287	1 968 000	1	5	1	3	3	290	20 890	1	5	-	-
4	573	836 000	1	3	6	24	4	573	38 100	2	7	5	20
3	160	425 500	-	-	1	3	3	160	54 200	-	-	1	3
1	42	275 000	-	-	-	-	1	42	58 750	-	-	-	-
10	288	1 369 000	1	2	-	-	11	290	150 450	-	-	-	-
4	72	741 500	-	-	1	5	3	67	80 400	-	-	2	10
2	182	70 000	-	-	1	195	3	377	97 200	-	-	-	-
6	120	143 000	4	90	-	-	4	154	18 400	5	51	1	5
3	151	851 000	1	6	-	-	3	151	41 300	1	6	-	-
-	-	-	3	99	-	-	1	92	66 800	2	7	-	-
4	1 726	6 192 000	1	3	1	13	4	1 726	658 500	1	3	1	13
1	61	600 000	-	-	-	-	1	61	600	-	-	-	-

Tabel 3. Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter:

A. Eiendomstakstens størrelse.

Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet takst. Kr.	Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet takst. Kr.
Fabrikindustrien ialt.							
Ikke selvst., ingen eller uopgit takst	1 585	26 900	—	250 000— 499 999	4	710	1 232 400
Under 5 000	399	2 087	1 025 110	750 000 — 999 999	1	279	750 000
5 000— 9 999	281	1 853	1 950 644	1 000 000—2 499 999	1	289	1 450 000
10 000— 24 999	441	3 724	6 788 998	Ialt	201	5 890	11 005 658
25 000— 49 999	326	5 322	11 036 940	III. Elektrometallurgisk og elektrokemisk industri.			
50 000— 74 999	195	5 232	11 563 708	Ingen takst	15	1 222	—
75 000— 99 999	91	2 689	7 638 600	50 000 — 74 999	1	42	60 400
100 000 — 249 999	280	16 605	41 300 235	100 000— 249 999	1	35	109 000
250 000 — 499 999	118	11 975	39 256 930	250 000— 499 999	2	82	572 000
500 000— 749 999	50	8 835	29 387 970	500 000— 749 000	3	280	1 695 000
750 000— 999 999	19	4 799	15 767 036	5 mill. og derover	1	447	7 500 000
1 000 000—2 499 999	36	10 138	49 368 400	Ialt	23	2 108	9 936 000
2 500 000—4 999 999	4	1 433	13 191 500	IV. Metalindustri.			
5 mill. og derover	6	4 982	39 802 850	Ingen takst	183	6 218	—
Ialt	3 831	106 574	268 078 921	Under 5 000	20	117	47 400
De enkelte hovedgrupper.							
I. Bergverksdrift.							
Ingen takst	14	1 309	—	5 000 — 9 999	24	225	179 600
10 000— 24 999	1	7	20 000	10 000— 24 999	35	432	561 500
25 000— 49 999	1	5	25 000	25 000— 49 999	44	993	1 488 710
50 000— 74 999	1	45	60 000	50 000— 74 999	27	930	1 621 930
75 000— 99 999	2	58	170 000	75 000 — 99 999	13	668	1 103 480
100 000— 249 999	3	55	400 000	100 000— 249 999	43	3 751	6 349 530
250 000— 499 999	7	740	2 247 000	250 000— 499 999	17	2 988	5 329 000
500 000— 749 999	4	580	2 272 000	500 000— 749 999	8	2 983	4 409 600
1 000 000—2 499 999	1	530	1 500 000	750 000— 999 999	4	2 036	3 217 800
2 500 000—4 999 999	1	285	4 200 000	1 000 000—2 499 999	3	1 782	3 704 000
5 mill. og derover	1	1 688	10 000 000	2 500 000—4 999 999	1	689	2 550 000
Ialt	36	5 302	20 894 000	Ialt	422	23 812	30 562 550
II. Jord- og stenindustri.							
Ingen takst	44	1 083	—	V. Kemisk industri.			
Under 5 000	14	109	33 331	Ingen takst	22	570	—
5 000— 9 999	14	137	93 477	Under 5 000	2	11	4 550
10 000 — 24 999	34	471	495 500	5 000— 9 999	2	6	12 700
25 000 — 49 999	25	401	836 150	10 000 — 24 999	3	15	41 000
50 000— 74 999	26	733	1 521 000	25 000— 49 999	8	76	243 000
75 000— 99 999	16	501	1 287 000	50 000— 74 999	6	74	347 900
100 000— 249 999	22	1 177	3 306 800	100 000— 249 999	7	422	1 168 000
				250 000— 499 999	4	338	1 563 600
				500 000— 749 999	1	179	550 000
				1 000 000—2 499 999	1	536	1 100 000
				Ialt	56	2 237	5 030 750

Tabel 3 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter:

A. Eiendomstakstens størrelse.

Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet takst. Kr.	Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet takst. Kr.
VI. Forædling av fettstoffer.				IX. Papir- lær- og gummiindustri.			
Ingen takst	58	576	-	Ingen takst	49	2 163	-
Under	3	17	10 500	Under	7	21	18 370
5 000— 9 999	4	26	31 000	5 000— 9 999	3	17	21 800
10 000— 24 999	20	179	311 500	10 000— 24 999	20	117	305 950
25 000— 49 999	4	73	136 000	25 000— 49 999	8	138	275 700
50 000— 74 999	4	88	229 000	50 000— 74 999	8	142	517 950
100 000— 249 999	7	164	899 400	75 000— 99 999	5	142	426 400
250 000— 499 999	2	90	560 000	100 000— 249 999	24	1 231	3 491 000
500 000— 749 999	1	123	659 000	250 000— 499 999	33	1 859	11 403 200
1 000 000—2 499 999	1	74	1 429 000	500 000— 749 999	18	2 014	10 847 870
Ialt	104	1 410	4 265 400	750 000— 999 999	4	622	3 325 000
				1 000 000—2 499 999	16	2 976	22 036 800
				2 500 000—4 999 999	2	459	6 441 500
				5 mill. og derover	2	2 729	10 802 850
				Ialt	199	14 630	69 914 390
VII. Fremstilling av lys, kraft og varme.				X. Trævareindustri.			
Ingen takst	57	1 262	-	Ingen takst	341	3 390	-
10 000— 24 999	3	17	65 600	Under	247	1 490	596 044
25 000— 49 999	3	15	125 000	5 000— 9 999	105	902	694 367
50 000— 74 999	1	7	50 000	10 000— 24 999	100	1 071	1 432 950
75 000— 99 999	2	6	158 000	25 000— 49 999	75	1 412	2 518 240
100 000— 249 999	10	108	1 735 060	50 000— 74 999	37	1 049	2 228 358
250 000— 499 999	2	22	510 000	75 000— 99 999	21	501	1 771 450
500 000— 749 999	1	17	700 000	100 000— 249 999	44	3 524	6 989 925
1 000 000—2 499 999	1	47	1 130 000	250 000— 499 999	14	1 437	4 610 030
5 mill. og derover	2	118	11 500 000	500 000— 749 999	1	533	600 000
Ialt	82	1 619	15 973 660	750 000— 999 999	1	402	765 000
				1 000 000—2 499 999	3	522	3 190 000
				Ialt	989	16 233	25 396 364
VIII. Tekstil- industri.				XI. Nærings- og nydelsesmiddel- industri.			
Ingen takst	77	1 517	-	Ingen takst	455	3 576	-
Under	14	48	36 132	Under	76	213	231 433
5 000— 9 999	5	26	39 470	5 000— 9 999	105	316	740 000
10 000— 24 999	20	218	348 660	10 000— 24 999	174	890	2 717 948
25 000— 49 999	19	273	618 060	25 000— 49 999	121	1 370	4 146 130
50 000— 74 999	19	531	1 133 670	50 000— 74 999	55	1 219	3 250 600
75 000— 99 999	6	163	499 320				
100 000— 249 999	28	1 738	3 762 000				
250 000— 499 999	13	1 797	4 387 000				
500 000— 749 999	4	1 327	2 525 000				
750 000— 999 999	2	689	1 717 236				
1 000 000—2 499 999	3	2 459	5 200 000				
Ialt	210	10 786	20 266 548				

Tabel 3 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter:

A. Eiendomstakstens størrelse.

Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet takst. Kr.	Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet takst. Kr.				
75 000 — 99 999	21	409	1 766 150	XIII. Polygrafisk industri.	Ingen takst	156	2 029				
100 000 — 249 999	71	3 060	10 211 520					Under 5 000	1	4	4 950
250 000 — 499 999	17	1 463	5 968 700					5 000 — 9 999	7	42	53 730
500 000 — 749 999	8	597	4 599 500					10 000 — 24 999	14	110	234 890
750 000 — 999 999	7	771	5 992 000					25 000 — 49 999	8	169	286 000
1 000 000 — 2 499 999	6	923	8 628 600					50 000 — 74 999	5	114	288 300
Ialt	1 116	14 807	48 252 581					75 000 — 99 999	4	164	361 800
								100 000 — 249 999	8	376	1 161 000
								250 000 — 499 999	2	132	590 000
								Ialt	205	3 140	2 980 670
XII. Beklædnings- industri.				XIV. Diverse indu- stri forøvrig.	Ingen takst	70	713				
Ingen takst	44	1 262	-					Under 5 000	14	45	39 800
Under 5 000	1	12	2 600					5 000 — 9 999	8	104	56 000
5 000 — 9 999	4	52	28 500					10 000 — 24 999	14	121	205 500
10 000 — 24 999	3	76	48 000					25 000 — 49 999	3	100	90 000
25 000 — 49 999	7	297	248 950					100 000 — 249 999	3	82	541 000
50 000 — 74 999	5	258	255 000					Ialt	112	1 165	932 300
75 000 — 99 999	1	77	95 000								
100 000 — 249 999	9	882	1 176 000								
250 000 — 499 999	1	317	284 000								
500 000 — 749 999	1	202	530 000								
Ialt	76	3 435	2 668 050								

Tabel 3 (forts.). Bedrifter, arbeidere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter:

B. Den lignede formues størrelse.

Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet formue. Kr.	Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet formue. Kr.
V. Kemisk industri.				250 000 — 499 999	2	32	720 000
Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	15	302	-	500 000 — 749 999	2	128	1 200 000
2 500 — 4 999	4	33	15 500	1 000 000 — 2 499 999	1	94	2 242 350
5 000 — 7 999	3	20	17 450	2 500 000 — 4 999 999	1	37	2 500 000
10 000 — 24 999	4	27	54 300	Ialt	82	1 619	7 967 550
25 000 — 49 999	9	122	323 000	VIII. Tekstilindu- stri.			
50 000 — 74 999	6	96	362 000	Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	53	448	-
75 000 — 99 999	1	23	86 000	Under 1 000	1	9	800
100 000 — 249 999	9	594	1 397 750	1 000 — 2 499	8	24	14 300
250 000 — 499 999	3	305	952 000	2 500 — 4 999	14	119	48 900
500 000 — 749 999	1	179	550 000	5 000 — 7 499	13	88	66 000
1 000 000 — 2 499 999	1	536	1 200 000	7 500 — 9 999	3	16	24 370
Ialt	56	2 237	4 958 000	10 000 — 24 999	29	540	470 440
VI. Forædling av fettstoffer.				25 000 — 49 999	16	402	564 000
Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	42	254	-	50 000 — 74 999	22	889	1 302 800
Under 1 000	3	13	2 000	75 000 — 99 999	9	567	711 000
1 000 — 2 499	6	24	10 500	100 000 — 249 999	22	1 705	3 077 000
2 500 — 4 999	2	13	8 500	250 000 — 499 999	10	1 492	3 345 000
5 000 — 7 499	2	10	11 000	500 000 — 749 999	3	668	1 700 000
7 500 — 9 999	5	29	40 000	750 000 — 999 999	3	1 284	2 597 000
10 000 — 24 999	17	159	241 000	1 000 000 — 2 499 999	4	2 535	6 146 720
25 000 — 49 999	4	98	110 000	Ialt	210	10 786	20 068 330
50 000 — 74 999	8	184	449 000	IX. Papir- lær- og gummiindustri.			
75 000 — 99 999	4	97	344 000	Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	39	1 220	-
100 000 — 249 999	7	183	960 000	Under 1 000	1	3	800
550 000 — 499 999	2	149	700 000	1 000 — 2 499	2	11	4 000
200 000 — 749 999	1	74	743 000	2 500 — 4 999	5	57	18 200
750 000 — 999 999	1	123	923 000	5 000 — 7 499	10	95	59 600
Ialt	104	1 410	4 542 000	10 000 — 24 999	22	470	332 300
VII. Fremstilling av kraft, lys og varme.				25 000 — 49 999	17	472	532 750
Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	55	1 126	-	50 000 — 74 999	11	250	671 000
1 000 — 2 499	1	8	2 200	75 000 — 99 999	8	290	682 874
2 500 — 4 999	1	3	3 000	100 000 — 249 999	34	2 225	5 627 500
5 000 — 7 499	2	10	11 000	250 000 — 499 999	17	1 281	5 257 600
7 500 — 9 999	1	5	9 000	500 000 — 749 999	10	1 268	5 865 180
10 000 — 24 999	2	10	28 800	750 000 — 999 999	5	1 009	4 356 029
25 000 — 49 999	4	36	141 000	1 000 000 — 2 499 999	16	3 250	21 692 860
50 000 — 74 999	3	26	170 200	2 500 000 — 4 999 999	1	783	4 500 000
75 000 — 99 999	2	24	155 000	5 mill. og derover	1	1 946	5 341 770
100 000 — 249 999	5	80	785 000	Ialt	199	14 630	54 942 463

Tabel 3 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter:

B. Den lignede formues størrelse.

Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet formue. Kr.	Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet formue. Kr.
X. Trævareindustri.							
Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	465	5 503	-	5 000— 7 499	12	448	65 400
Under 1 000	20	98	10 753	7 500— 9 999	2	58	16 000
1 000— 2 499	91	530	146 150	10 000— 24 999	7	174	92 000
2 500— 4 999	106	859	351 050	25 000— 49 999	11	519	349 000
5 000— 7 499	56	595	326 467	50 000— 74 999	5	337	265 000
7 500— 9 999	21	185	173 500	75 000— 99 999	2	145	182 000
10 000— 24 999	90	1 413	1 364 710	100 000— 249 999	6	462	828 000
25 000— 49 999	51	1 159	1 687 671	250 000— 499 999	4	673	1 446 000
50 000— 74 999	26	974	1 519 326	Ialt	76	3 435	3 261 400
75 000— 99 999	12	269	957 000	XIII. Polygrafisk industri.			
100 000— 249 999	27	1 433	4 051 280	Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	73	631	-
250 000— 499 999	14	1 413	4 444 400	1 000— 2 499	6	53	11 900
500 000— 749 999	3	348	1 700 000	2 500— 4 999	15	123	55 000
750 000— 999 999	4	738	3 263 980	5 000— 7 499	24	237	125 600
1 000 000— 2 499 999	3	716	3 992 250	7 500— 9 999	11	93	89 000
Ialt	989	16 233	23 988 537	10 000— 24 999	27	450	391 800
XI. Nærings- og ny- delsesmiddel-indu- stri.				25 000— 49 999	21	395	703 000
Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	475	2 000	-	50 000— 74 999	8	231	475 000
Under 1 000	9	27	4 600	75 000— 99 999	3	120	230 000
1 000— 2 499	42	126	72 350	100 000— 249 999	10	412	1 460 000
2 500— 4 999	54	137	192 133	250 000— 499 999	5	257	1 790 000
5 000— 7 499	81	367	463 820	750 000— 999 999	1	62	811 000
7 500— 9 999	28	152	237 100	1 000 000— 2 499 999	1	76	1 320 000
10 000— 24 999	167	1 410	2 496 995	Ialt	205	3 140	7 462 300
25 000— 49 999	84	1 427	2 853 200	XIV. Diverse indu- stri forøvrig.			
50 000— 74 999	45	1 210	2 649 300	Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	76	755	-
75 000— 99 999	23	698	1 935 000	Under 1 000	2	7	1 200
100 000— 249 999	66	3 084	9 815 700	1 000— 2 499	5	21	8 500
250 000— 499 999	20	1 401	6 741 300	2 500— 4 999	12	107	43 800
500 000— 749 999	8	469	4 770 000	5 000— 7 499	2	35	12 000
750 000— 999 999	3	362	2 838 000	7 500— 9 999	2	22	17 000
1 000 000— 2 499 999	9	1 230	12 627 000	10 000— 24 999	8	105	104 800
2 500 000— 4 999 999	2	707	7 019 000	25 000— 49 999	3	66	106 700
Ialt	1 116	14 807	54 715 498	50 000— 74 999	1	17	55 000
XII. Beklædnings- industri.				100 000— 249 999	1	30	105 000
Ikke selvst., ingen eller uopgit formue.	22	507	-	Ialt	112	1 165	454 000
1 000— 2 499	1	33	2 000				
2 500— 4 999	4	79	16 000				

Tabel 3 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter:

C. Den lignede indtægts størrelse.

Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbei- dere.	Samlet indtægt. Kr.	Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbei- dere	Samlet indtægt. Kr.
Fabrikindustrien ialt.				II. Jord- og sten- industri.			
Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	1 221	15 873	-	Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	47	691	-
Under 500	371	2 226	91 019	Under 500	17	180	4 265
500— 999	313	2 353	213 609	500— 999	28	354	17 590
1 000— 1 999	418	4 117	561 934	1 000— 1 999	29	448	37 345
2 000— 2 499	187	2 708	393 490	2 000— 2 499	7	188	14 950
2 500— 2 999	129	2 007	332 224	2 500— 2 999	17	416	43 550
3 000— 3 999	210	3 493	681 204	3 000— 3 999	20	504	65 400
4 000— 4 999	148	3 159	620 492	4 000— 4 999	12	429	50 698
5 000— 7 499	227	6 564	1 334 188	5 000— 7 499	9	304	54 298
7 500— 9 999	95	3 633	805 913	7 500— 9 999	2	95	17 225
10 000— 24 999	275	16 443	4 067 417	10 000— 24 999	4	179	52 600
25 000— 49 999	127	15 499	4 170 783	25 000— 49 999	6	1 172	188 620
50 000— 74 999	47	9 075	2 804 238	50 000— 74 999	2	641	105 500
75 000— 99 999	20	4 902	1 658 262	100 000—249 999	1	289	146 225
100 000—249 999	35	8 710	4 718 573	Ialt	201	5 890	798 266
250 000—499 999	5	1 395	1 614 200				
500 000 og derover	3	4 417	1 771 602				
Ialt	3 831	106 574	25 839 148	III. Elektrometallur- gisk og elektrokemisk industri.			
De enkelte hovedgrupper.				IV. Metalindustri.			
I. Bergverksdrift.				Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.			
Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	8	754	-	Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	1	74	-
Under 500	1	5	400	Under 500	1	4	400
500— 999	2	68	1 200	1 000— 1 999	3	78	3 800
1 000— 1 999	3	27	3 900	2 000— 2 499	2	7	4 300
2 000— 2 499	1	195	2 000	3 000— 3 999	2	44	6 500
2 500— 2 999	1	18	2 600	5 000— 7 499	2	111	11 500
3 000— 3 999	3	152	10 100	10 000— 24 999	4	162	53 785
4 000— 4 999	2	71	8 000	25 000— 49 999	2	103	58 910
5 000— 7 499	2	151	11 000	50 000— 74 999	3	611	181 000
7 500— 9 999	2	54	16 000	100 000—249 999	2	467	305 195
10 000—24 999	6	845	97 025	250 000 499 999	1	447	400 000
25 000—49 999	3	1 119	106 275	Ialt	23	2 108	1 025 390
50 000—74 999	1	155	54 000				
500 000 og derover	1	1 688	652 000				
Ialt	36	5 302	964 500				

Tabel 3 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter:

C. Den lignede indtægts størrelse.

Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet indtægt. Kr.	Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet indtægt. Kr.	
3 000— 3 999 . . .	34	559	108 900	VII. Fremstilling av kraft, lys og varme.				
4 000— 4 999 . . .	26	817	109 400					
5 000— 7 499 . . .	35	1 394	200 309					
7 500— 9 999 . . .	13	527	106 800					
10 000— 24 999 . . .	44	3 822	580 700		Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt. . .	55	1 126	-
25 000— 49 999 . . .	24	5 260	826 625		Under 500 . . .	2	10	400
50 000— 74 999 . . .	6	2 951	329 700		500— 999 . . .	1	5	700
75 000— 99 999 . . .	2	960	160 900		1 000— 1 999 . . .	2	25	2 700
100 000—249 999 . . .	3	1 696	347 000		2 000— 2 499 . . .	2	23	4 573
					2 500— 2 999 . . .	1	4	2 500
					3 000— 3 999 . . .	2	9	6 000
					4 000— 4 999 . . .	1	33	4 000
					5 000— 7 499 . . .	4	33	22 000
					7 500— 9 999 . . .	3	26	25 520
				10 000— 24 999 . . .	4	115	56 940	
				25 000— 49 999 . . .	2	32	65 000	
				50 000— 74 999 . . .	1	47	64 500	
				100 000—249 999 . . .	2	131	348 500	
Ialt	422	23 812	3 007 379	Ialt	82	1 619	603 333	
V. Kemisk industri.				VIII. Tekstilindustri.				
Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt. . .	12	283	-	Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt. . .	37	291	-	
Under 500 . . .	2	4	600	Under 500 . . .	6	52	1 830	
500— 999 . . .	2	9	1 475	500— 999 . . .	19	89	13 340	
1 000— 1 999 . . .	4	74	4 525	1 000— 1 999 . . .	34	344	44 871	
2 000— 2 499 . . .	1	14	2 300	2 000— 2 499 . . .	12	133	25 288	
2 500— 2 999 . . .	4	37	10 300	2 500— 2 999 . . .	4	51	10 400	
3 000— 3 999 . . .	6	42	18 500	3 000— 3 999 . . .	18	492	58 605	
4 000— 4 999 . . .	7	150	29 576	4 000— 4 999 . . .	6	186	25 375	
5 000— 7 499 . . .	7	82	42 800	5 000— 7 499 . . .	20	729	119 225	
7 500— 9 999 . . .	1	53	7 500	7 500— 9 999 . . .	16	812	139 920	
10 000— 24 999 . . .	6	643	96 000	10 000— 24 999 . . .	20	1 971	275 520	
25 000— 49 999 . . .	2	131	57 250	25 000— 49 999 . . .	8	954	231 600	
75 000— 99 999 . . .	1	536	80 000	50 000— 74 999 . . .	4	1 211	210 100	
100 000—249 999 . . .	1	179	110 000	75 000— 99 999 . . .	2	1 596	177 000	
Ialt	56	2 237	460 826	100 000—249 999 . . .	4	1 875	484 015	
VI. Forædling av fett- stoffer.				Ialt	210	10 786	1 817 089	
Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt. . .	34	181	-	IX. Papir- lær- og gummiindustri.				
Under 500 . . .	7	37	2 415	Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt. . .	22	798	-	
500— 999 . . .	11	41	7 025	Under 500 . . .	2	15	505	
1 000— 1 999 . . .	9	61	11 415	500— 999 . . .	8	98	5 190	
2 000— 2 499 . . .	5	75	10 000	1 000—1 999 . . .	17	110	22 865	
2 500— 2 999 . . .	7	111	17 950	2 000—2 499 . . .	6	157	12 575	
3 000— 3 999 . . .	1	22	3 000					
4 000— 4 999 . . .	5	45	22 650					
5 000— 7 499 . . .	6	110	36 300					
7 500— 9 999 . . .	2	26	16 600					
10 000— 24 999 . . .	11	275	160 700					
25 000— 49 999 . . .	3	147	95 300					
75 000— 99 999 . . .	2	197	176 354					
100 000—249 999 . . .	1	82	156 000					
Ialt	104	1 410	715 709					

Tabel 3 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter:

C. Den lignede indtægts størrelse.

Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet indtægt. Kr.	Størrelsesgrupper. Kr.	Antal bedrif- ter.	Antal arbej- dere.	Samlet indtægt. Kr.	
2 500— 2 999	10	145	25 830	XII. Beklædnings- industri.				
3 000— 3 999	11	219	35 900		Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	10	252	-
4 000— 4 999	9	147	38 870		Under 500	2	43	850
5 000— 7 499	14	439	84 084		1 000— 1 999	10	239	13 500
7 500— 9 999	9	462	78 125		2 000— 2 499	6	87	12 400
10 000— 24 999	42	2 404	632 352		2 500— 2 999	5	163	12 600
25 000— 49 999	17	2 140	571 318		3 000— 3 999	7	159	22 600
50 000— 74 999	14	1 758	859 398		4 000— 4 999	6	153	25 500
75 000— 99 999	4	752	330 838		5 000— 7 499	11	670	63 200
100 000—249 999	12	2 257	1 497 288		7 500— 9 999	3	213	24 500
500 000 og derover	2	2 729	1 119 602		10 000—24 999	9	649	150 500
Ialt	199	14 630	5 314 740		25 000—49 999	5	363	156 000
X. Trævareindustri.					50 000—74 999	1	317	50 000
Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	413	5 120	-		75 000—99 999	1	127	83 400
Under 500	181	1 192	40 336		Ialt	76	3 435	615 050
500— 999	84	713	56 184	XIII. Polygrafisk in- dustri.				
1 000— 1 999	89	890	119 688	Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	42	340	-	
2 000— 2 499	34	462	72 362	Under 500	2	9	750	
2 500— 2 999	19	324	49 569	500— 999	12	124	8 500	
3 000— 3 999	36	558	120 685	1 000— 1 999	39	306	55 860	
4 000— 4 999	24	469	100 623	2 000— 2 499	16	167	33 300	
5 000— 7 499	38	1 011	220 292	2 500— 2 999	18	224	46 000	
7 500— 9 999	12	456	103 698	3 000— 3 999	20	239	62 900	
10 000— 24 999	36	2 127	550 245	4 000— 4 999	10	201	40 800	
25 000— 49 999	16	1 358	535 885	5 000— 7 499	19	411	112 000	
50 000— 74 999	3	447	185 090	7 500— 9 999	3	68	25 900	
75 000— 99 999	1	147	75 370	10 000— 24 999	17	639	230 600	
100 000—249 999	3	959	445 250	25 000— 49 999	5	274	160 500	
Ialt	989	16 233	2 675 277	100 000—249 999	2	138	246 500	
XI. Nærings- og ny- delselsesmiddel-industri.				Ialt	205	3 140	1 023 610	
Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	394	1 529	-	XIV. Diverse industri forøvrig.				
Under 500	118	378	31 508	Ikke selvst., ingen ell. uopgit indtægt.	71	747	-	
500— 999	104	415	72 260	Under 500	19	125	4 460	
1 000— 1 999	115	704	151 950	500— 999	11	97	6 900	
2 000— 2 499	48	558	102 382	1 000—1 999	4	82	4 875	
2 500— 2 999	28	206	72 625	2 000— 2 499	3	42	6 000	
3 000— 3 999	49	489	158 814	2 500—2 999	1	10	2 500	
4 000— 4 999	40	458	165 000	3 000—3 999	1	5	3 300	
5 000— 7 499	58	1 062	344 980	5 000—7 499	2	57	12 200	
7 500— 9 999	29	841	244 125	Ialt	112	1 165	40 235	
10 000— 24 999	72	2 612	1 130 450					
25 000— 49 999	34	2 446	1 117 500					
50 000— 74 999	12	937	764 950					
75 000— 99 999	7	587	574 400					
100 000—249 999	4	637	632 600					
250 000—499 999	4	948	1 214 200					
Ialt	1 116	14 807	6 777 744					

Tabel 4. Bedrifter, arbejdere og eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter arbejderantallet.

A. Eiendomstakster.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet takst. Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet takst. Kr.
Fabrikindustrien ialt.				III. Elektrometallurgisk og elektrokemisk industri.			
1— 2 arbejdere .	235	432	2 009 903	21— 50 arbejdere .	3	101	469 000
3— 5 — .	476	1 799	6 960 392	51—100 — .	3	234	1 457 000
6— 10 — .	416	3 235	10 057 761	101—200 — .	1	104	510 000
11— 20 — .	398	5 751	18 550 846	over 300 — .	1	447	7 500 000
21— 50 — .	364	11 870	46 002 613	Ialt	8	886	9 936 000
51—100 — .	174	12 628	48 254 370	IV. Metalindustri.			
101—200 — .	111	15 908	55 924 700	1— 2 arbejdere .	7	13	83 800
201—300 — .	31	7 856	25 599 686	3— 5 — .	25	97	315 900
over 300 — .	34	20 195	54 634 650	6— 10 — .	40	311	1 041 470
Uopgitt arbejderantal	7	-	84 000	11— 20 — .	39	619	1 554 330
Ialt	2 246	79 674	268 078 921	21— 50 — .	54	1 837	3 308 690
De enkelte industrigræner.				51—100 — .	33	2 508	5 238 330
I. Bergverksdrift.				101—200 — .	17	2 385	3 487 780
3— 5 arbejdere .	1	5	25 000	201—300 — .	8	2 079	2 518 450
6— 10 — .	1	7	20 000	over 300 — .	15	7 745	12 998 800
11— 20 — .	3	44	575 000	Uopgitt arbejderantal	1	-	15 000
21— 50 — .	5	164	655 000	Ialt	239	17 594	30 562 550
51—100 — .	3	234	1 107 000	V. Kemisk industri.			
101—200 — .	5	820	2 432 000	1— 2 arbejdere .	2	4	7 700
201—300 — .	2	501	4 580 000	3— 5 — .	5	19	113 000
over 300 — .	2	2 218	11 500 000	6— 10 — .	6	45	173 550
Ialt	22	3 993	20 894 000	11— 20 — .	8	103	432 900
II. Jord- og stenindustri.				21— 50 — .	6	228	1 397 000
1— 2 arbejdere .	1	2	4 000	51—100 — .	2	108	581 600
3— 5 — .	8	33	57 500	101—200 — .	3	411	925 000
6— 10 — .	27	219	466 477	201—300 — .	1	203	300 000
11— 20 — .	55	815	2 026 331	over 300 — .	1	536	1 100 000
21— 50 — .	49	1 480	3 684 800	Ialt	34	1 657	5 030 750
51—100 — .	9	614	1 223 150	VI. Forædling av fettstoffer.			
101—200 — .	2	341	596 000	3— 5 arbejdere .	14	56	224 000
201—300 — .	5	1 303	2 945 400	6— 10 — .	7	53	218 500
Uopgitt arbejderantal	1	-	2 000	11— 20 — .	12	164	494 700
Ialt	157	4 807	11 005 658	21— 50 — .	10	297	940 200
				51—100 — .	2	141	1 729 000
				101—200 — .	1	123	659 000
				Ialt	46	834	4 265 400

Tabel 4 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter arbeiderantallet.

A. Eiendomstakster.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet takst. Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet takst. Kr.
VII. Fremstilling av kraft, lys og varme.				X. Trævareindustri.			
1— 2 arbejdere .	1	2	20 000	1— 2 arbejdere .	40	70	118 700
3— 5 — .	6	21	513 000	3— 5 — .	158	608	999 532
6— 10 — .	8	59	910 600	6— 10 — .	170	1 339	1 733 467
11— 20 — .	6	88	1 695 060	11— 20 — .	154	2 128	3 876 892
21— 50 — .	3	106	7 835 000	21— 50 — .	79	2 547	5 909 343
51—100 — .	1	81	5 000 000	51—100 — .	24	1 672	4 357 800
Ialt	25	357	15 973 660	101—200 — .	18	2 480	5 340 630
				201—300 — .	1	258	1 090 000
				over 300 — .	4	1 741	1 970 000
				Ialt	648	12 843	25 396 364
VIII. Tekstilindustri.				XI. Nærings- og nydelsesmiddelindustri.			
1— 2 arbejdere .	12	23	73 700	1— 2 arbejdere .	159	294	1 627 133
3— 5 — .	9	34	101 100	3— 5 — .	212	778	4 217 760
6— 10 — .	25	196	603 662	6— 10 — .	100	760	4 341 695
11— 20 — .	16	244	886 860	11— 20 — .	71	1 022	5 311 293
21— 50 — .	29	919	2 292 090	21— 50 — .	62	2 038	9 515 590
51—100 — .	21	1 516	3 475 900	51—100 — .	28	2 112	7 944 610
101—200 — .	11	1 574	2 966 000	101—200 — .	24	3 481	14 662 500
201—300 — .	3	827	1 842 236	201—300 — .	1	220	137 000
over 300 — .	7	3 936	8 025 000	over 300 — .	1	526	454 000
Ialt	133	9 269	20 266 548	Uopgit arbeiderantal	3	-	41 000
				Ialt	661	11 231	48 252 581
IX. Papir- lær- og gummiindustri.				XII. Beklædningsindustri.			
1— 2 arbejdere .	7	14	39 870	6— 10 arbejdere .	2	17	26 000
3— 5 — .	14	53	193 500	11— 20 — .	6	88	118 050
6— 10 — .	13	99	301 000	21— 50 — .	9	299	451 000
11— 20 — .	10	152	889 800	51—100 — .	7	773	476 000
21— 50 — .	38	1 322	8 212 000	101—200 — .	6	477	783 000
51—100 — .	33	2 419	14 231 980	201—300 — .	1	202	530 000
101—200 — .	23	3 416	23 562 790	over 300 — .	1	317	284 000
201—300 — .	9	2 263	11 656 600				
over 300 — .	2	2 729	10 802 850				
Uopgit arbeiderantal	1	-	24 000				
Ialt	150	12 467	69 914 390	Ialt	32	2 173	2 668 050

Tabel 4 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter arbejderantallet.
A. Eiendomstakster.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet takst Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet takst. Kr.
XIII. Polygrafisk industri.				XIV. Diverse, ikke klassificeret, industri.			
1— 2 arbejdere .	1	1	7 000	1— 2 arbejdere .	5	9	28 000
3— 5 — .	5	22	50 300	3— 5 — .	19	73	149 800
6— 10 — .	14	101	230 340	6— 10 — .	3	29	41 000
11— 20 — .	12	187	579 130	11— 20 — .	6	97	60 500
21— 50 — .	10	339	721 900	21— 50 — .	7	193	611 000
51—100 — .	7	461	1 392 000	51—100 — .	1	51	40 000
Ialt	49	1 111	2 980 670	Uopgitt arbejderantal	1	-	2 000
				Ialt	42	452	932 300

B. Formue.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet formue. Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet formue. Kr.
Fabrikindustrien ialt.				II. Jord- og sten- industri.			
1— 2 arbejdere .	171	317	1 185 153	1— 2 arbejdere .	1	2	4 000
3 - 5 — .	428	1 630	5 239 454	3— 5 — .	7	30	42 900
6 - 10 — .	446	3 481	8 818 298	6— 10 — .	25	205	301 500
11— 20 — .	422	6 177	15 053 260	11— 20 — .	41	618	1 244 900
21— 50 — .	448	14 645	39 364 698	21— 50 — .	52	1 599	2 504 000
51—100 — .	200	14 503	43 212 120	51—100 — .	10	682	1 290 430
101—200 — .	122	17 447	58 378 679	101—200 — .	2	341	625 000
201—300 — .	34	8 488	23 051 870	201—300 — .	5	1 303	2 685 350
over 300 — .	37	21 521	60 229 826	over 300 — .	1	365	525 000
Uopgitt arbejderantal	4	-	15 500				
Ialt	2 312	88 209	254 548 858	Ialt	144	5 145	9 223 080
De enkelte industrigræner.				III. Elektrometallurgisk og elektrokemisk industri.			
I. Bergverksdrift.				3— 5 arbejdere .			
3— 5 arbejdere .	3	14	260 000	3— 5 arbejdere .	1	5	40 000
6— 10 — .	1	7	20 000	21— 50 — .	6	190	994 094
11— 20 — .	4	56	470 000	51—100 — .	6	470	3 267 000
21— 50 — .	10	321	1 662 000	101—200 — .	1	104	200 000
51—100 — .	4	290	1 507 000	over 300 — .	3	1 232	10 919 906
101—200 — .	4	625	1 501 700				
201—300 — .	2	501	2 063 000				
over 300 — .	3	2 766	8 100 000				
Ialt	31	4 580	15 583 700	Ialt	17	2 001	15 421 000

Tabel 4 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter arbejderantallet.

B. Formue.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet formue. Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet formue. Kr.
IV. Metalindustri.				VIII. Tekstilindustri.			
1— 2 arbejdere .	8	15	72 900	1— 2 arbejdere .	13	25	101 800
3— 5 — .	33	131	384 700	3— 5 — .	12	44	97 300
6— 10 — .	52	418	945 400	6— 10 — .	26	209	477 510
11— 20 — .	46	737	984 500	11— 20 — .	21	317	474 200
21— 50 — .	65	2 199	2 963 000	21— 50 — .	37	1 226	2 308 300
51—100 — .	34	2 592	4 727 000	51—100 — .	24	1 698	3 000 500
101—200 — .	22	3 074	3 820 600	101—200 — .	14	2 056	3 665 000
201—300 — .	9	2 289	2 557 000	201—300 — .	3	827	1 928 720
over 300 — .	16	8 312	15 501 900	over 300 — .	7	3 936	8 015 000
Uopgitt arbejderantal	1	-	4 000				
Ialt	286	19 767	31 961 000	Ialt	157	10 338	20 068 330
V. Kemisk industri.				IX. Papir- lær- og gummiindustri.			
1— 2 arbejdere .	1	2	5 700	1— 2 arbejdere .	5	10	70 200
3— 5 — .	7	29	162 550	3— 5 — .	14	52	232 850
6— 10 — .	8	65	242 000	6— 10 — .	15	113	413 800
11— 20 — .	9	113	380 000	11— 20 — .	13	195	693 600
21— 50 — .	8	302	1 105 000	21— 50 — .	40	1 378	4 920 574
51—100 — .	2	108	450 000	51—100 — .	35	2 543	8 283 540
101—200 — .	4	577	1 132 750	101—200 — .	23	3 447	17 691 629
201—300 — .	1	203	280 000	201—300 — .	12	2 943	12 787 500
over 300 — .	1	536	1 200 000	over 300 — .	2	2 729	9 841 770
Ialt	41	1 935	4 958 000	Uopgitt arbejderantal	1	-	7 000
VI. Forædling av fettstoffer.				X. Trævareindustri.			
1— 2 arbejdere .	1	2	12 500	1— 2 arbejdere .	24	42	54 050
3— 5 — .	19	76	120 500	3— 5 — .	104	402	540 529
6— 10 — .	10	76	294 000	6— 10 — .	141	1 110	1 209 438
11— 20 — .	12	173	596 000	11— 20 — .	135	1 855	2 900 540
21— 50 — .	15	432	1 003 000	21— 50 — .	77	2 492	4 858 130
51—100 — .	4	274	1 593 000	51—100 — .	25	1 761	4 254 600
101—200 — .	1	123	923 000	101—200 — .	16	2 266	8 329 000
Ialt	62	1 156	4 542 000	over 300 — .	2	802	1 842 250
VII. Fremstilling av kraft lys og varme.				XI. Nærings- og nydelsesmiddel-industri			
3— 5 arbejdere .	5	20	82 000	1— 2 arbejdere .	115	213	843 503
6— 10 — .	10	71	1 012 000	3— 5 — .	191	701	3 058 325
11— 20 — .	6	88	546 200	6— 10 — .	108	807	3 477 050
21— 50 — .	4	139	3 585 000				
51—100 — .	2	175	2 742 350				
Ialt	27	493	7 967 550				

Tabel 4 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter arbejderantallet.

B. Formue.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet formue. Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet formue. Kr.	
11—20 arbejdere .	82	1 216	5 185 820	XIII. Polygrafisk industri.				
21—50 — .	81	2 691	10 308 300		1—2 arbejdere .	1	2	5 000
51—100 — .	33	2 485	7 945 700		3—5 — .	14	54	95 400
101—200 — .	28	3 948	19 560 000		6—10 — .	40	314	304 900
201—300 — .	1	220	300 300		11—20 — .	38	563	1 240 000
over 300 — .	1	526	4 034 000		21—50 — .	29	899	2 051 000
Uopgit arbejderantal	1	-	2 500		51—100 — .	10	677	3 766 000
Ialt	641	12 807	54 715 498		Ialt	132	2 509	7 462 300
XII. Beklædningsindustri.					XIV. Diverse industri forøvrig.			
3—5 arbejdere .	1	4	6 000		1—2 arbejdere .	2	4	15 500
6—10 — .	7	58	75 400	3—5 — .	17	68	116 400	
11—20 — .	8	128	252 000	6—10 — .	3	28	45 300	
21—50 — .	19	636	953 000	11—20 — .	7	118	85 500	
51—100 — .	10	697	345 000	21—50 — .	5	141	149 300	
101—200 — .	7	886	930 000	51—100 — .	1	51	40 000	
201—300 — .	1	202	450 000	Uopgit arbejderantal	1	-	2 000	
over 300 — .	1	317	250 000	Ialt	36	410	454 000	

C. Indtægt.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet indtægt. Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet indtægt. Kr.
Fabrikindustrien ialt.				De enkelte industrigræner.			
1—2 arbejdere .	219	402	197 838	I. Bergverksdritt.			
3—5 — .	530	2 024	864 432	3—5 arbejdere .	2	9	1 400
6—10 — .	519	4 033	1 279 840	6—10 — .	1	7	600
11—20 — .	469	6 863	2 068 983	11—20 — .	4	56	10 500
21—50 — .	473	15 384	4 478 618	21—50 — .	9	300	103 295
51—100 — .	202	14 707	4 287 797	51—100 — .	3	234	18 880
101—200 — .	123	17 578	5 910 309	101—200 — .	4	675	76 825
201—300 — .	33	8 189	1 823 059	201—300 — .	2	501	36 000
over 300 — .	37	21 521	4 919 272	over 300 — .	3	2 766	717 000
Uopgit arbejderantal	5	-	9 000	Ialt	28	4 548	964 500
Ialt	2 610	90 701	25 839 148				

Tabel 4 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter arbejderantallet.

C. Indtægt.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet indtægt. Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet indtægt. Kr.
II. Jord- og stenindustri.				21— 50 arbejdere .	8	302	87 576
1— 2 arbejdere	1	2	400	51—100 —	2	108	8 500
3— 5 —	9	38	3 895	101—200 —	4	577	174 250
6— 10 —	30	242	42 965	201— 300 —	1	203	20 000
11— 20 —	45	678	77 920	over 300 —	1	536	80 000
21— 50 —	51	1 548	167 350	Ialt	44	1 954	460 826
51—100 —	10	682	92 391	VI. Forædling af fettstoffer.			
101—200 —	2	341	50 000	1— 2 arbejdere .	1	2	500
201—300 —	5	1 303	313 345	3— 5 —	26	105	37 505
over 300 —	1	365	50 000	6— 10 —	9	69	34 450
Ialt	154	5 199	798 266	11— 20 —	13	185	88 300
III. Elektrometallurgisk og elektrokemisk industri.				21— 50 —	16	471	152 600
3— 5 arbejdere .	5	21	7 500	51—100 —	4	274	305 154
11— 20 —	1	17	3 000	101—200 —	1	123	97 200
21— 50 —	6	190	72 595	Ialt	70	1 229	715 709
51—100 —	6	470	177 100	VII. Fremstilling af kraft, lys og varme.			
101—200 —	1	104	155 000	1— 2 arbejdere .	-	-	-
over 300 —	3	1 232	610 195	3— 5 —	5	20	15 520
Ialt	22	2 034	1 025 390	6— 10 —	10	71	77 185
IV. Metalindustri.				11— 20 —	6	88	42 728
1— 2 arbejdere .	12	23	16 890	21— 50 —	4	139	298 500
3— 5 —	58	227	113 915	51—100 —	2	175	169 400
6— 10 —	67	533	178 210	101—200 —	-	-	-
11— 20 —	53	821	154 800	over 300 —	-	-	-
21— 50 —	75	2 495	509 155	Ialt	27	493	603 333
51—100 —	35	2 650	421 200	VIII. Tekstilindustri.			
101—200 —	22	3 074	389 384	1— 2 arbejdere .	16	30	18 480
201—300 —	8	1 990	223 100	3— 5 —	17	64	24 748
over 300 —	16	8 312	997 725	6— 10 —	29	235	46 715
Uopgitt arbejderantal	1	?	3 000	11— 20 —	23	348	75 841
Ialt	347	20 125	3 007 379	21— 50 —	40	1 301	234 620
V. Kemisk industri.				51—100 —	24	1 698	292 670
1— 2 arbejdere .	2	4	600	101—200 —	14	2 056	290 900
3— 5 —	8	33	20 500	201—300 —	3	827	205 115
6— 10 —	8	65	26 800	over 300 —	7	3 936	628 000
11— 20 —	10	126	42 600	Ialt	173	10 495	1 817 089

Tabel 4 (forts.). Bedrifter, arbejdere, eiendomstakster samt lignet formue og indtægt, gruppert efter arbejderantallet.

C. Indtægt.

Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet indtægt. Kr.	Størrelsesgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbejdere.	Samlet indtægt. Kr.
IX. Papir- lær- og gummiindustri.				XII. Beklædningsindustri.			
1— 2 arbejdere .	6	12	7 660	1— 2 arbejdere .	-	-	-
3— 5 — .	17	66	38 265	3— 5 — .	1	4	1 200
6— 10 — .	19	141	54 795	6— 10 — .	10	84	30 900
11— 20 — .	17	262	79 830	11— 20 — .	13	203	65 700
21— 50 — .	43	1 476	547 397	21— 50 — .	23	790	159 450
51—100 — .	36	2 635	991 742	51—100 — .	10	697	96 500
101—200 — .	24	3 568	1 518 550	101—200 — .	7	886	206 300
201—300 — .	12	2 943	952 899	201—300 — .	1	202	5 000
over 300 — .	2	2 729	1 119 602	over 300 — .	1	317	50 000
Uopgitt arbejderantal	1	?	4 000				
Ialt	177	13 832	5 314 740	Ialt	66	3 183	615 050
X. Trævareindustri.				XIII. Polygrafisk industri.			
1— 2 arbejdere .	34	58	19 985	1— 2 arbejdere .	4	7	5 400
3— 5 — .	122	473	101 877	3— 5 — .	19	76	31 750
6— 10 — .	157	1 226	183 210	6— 10 — .	54	422	116 860
11— 20 — .	141	1 950	380 990	11— 20 — .	45	663	204 400
21— 50 — .	78	2 507	542 505	21— 50 — .	31	955	244 200
51—100 — .	26	1 831	456 660	51—100 — .	10	677	421 000
101—200 — .	16	2 266	658 800				
201—300 — .	-	-	-	Ialt	163	2 800	1 023 610
over 300 — .	2	802	331 250				
Ialt	576	11 113	2 675 277	XIV. Diverse industri forøvrig.			
XI. Nærings- og nydelsesmiddel-industri.				1— 2 arbejdere .	4	7	3 070
1— 2 arbejdere .	139	257	124 853	3— 5 — .	19	74	10 090
3— 5 — .	222	814	456 267	6— 10 — .	3	28	3 150
6— 10 — .	122	910	484 000	11— 20 — .	8	129	6 925
11— 20 — .	90	1 337	835 449	21— 50 — .	5	129	15 600
21— 50 — .	84	2 781	1 343 775	51—100 — .	1	51	1 000
51—100 — .	33	2 485	835 600	Uopgitt arbejderantal	1	?	400
101—200 — .	28	3 948	2 293 100	Ialt	41	418	40 235
201—300 — .	1	220	67 600				
over 300 — .	1	526	335 500				
Uopgitt arbejderantal	2	-	1 600				
Ialt	722	13 278	6 777 744				

Forts. (Suite).

- Nr. 216. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1911. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 217. Rekrutering 1912. (*Recrutement.*)
- 218. Skolevæsenets tilstand 1910. (*Instruction publique.*)
- 219. Norges sparebanker 1912. (*Caisses d'épargne.*)
- 220 Norges fiskerier 1912. (*Grandes pêches maritimes.*)

Norges Officielle Statistik, række VI. (Statistique Officielle de la Norvège, série VI.)

Trykt 1914:

- Nr. 1. Haandverkstøllingen 1910. 3dje hefte. Arbeidstid. (*Recensement des métiers en 1910. III. Durée du travail.*)
- 2. Norges bergverksdrift 1912. (*Mines et usines.*)
- 3. Arbeidstiden i industrien september 1913. (*Durée du travail dans l'industrie septembre 1913.*)
- 4. De offentlige jernbaner 1912/13. (*Chemins de fer publics.*)
- 5. Norges telegrafvæsen 1912/13. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 6. Sindssykeasylenes virksomhet 1912. (*Hospices d'aliénés.*)
- 7. Haandverkstøllingen 1910. Fjerde hefte. Arbeidslønninger. (*Recensement des métiers en 1910. IV. Salaires.*)
- 8. Folketøllingen 1 december 1910. Femte hefte. Folkemængde fordelt efter kjøen, alder og egteskabelig stilling samt fødesteder. Fremmede staters undersaatler. (*Recensement du 1er décembre 1910. V. Population classée par sexe, par âge, par état civil et par lieu de naissance. — Sujets étrangers.*)
- 9. Norges skibsfart 1912. (*Navigation.*)
- 10. Ulykkesforsikringen 1911. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 11. Fængselsstyrelsens aarbok 1910. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons 1910.*)
- 12. Kommunevalgene 1913. (*Elections en 1913 pour les conseils communaux et municipaux.*)
- 13. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1912. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)
- 14. Norges kommunale finanser 1910. (*Finances des communes.*)
- 15. Forøemte barn 1910 og 1911. (*Traitement des enfants moralement abandonnés.*)
- 16. Norges postvæsen 1913. (*Statistique postale.*)
- 17. Folkemængdens bevægelse 1911. (*Mouvement de la population.*)
- 18. Norges handel 1913. (*Commerce.*)
- 19. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1912. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 20. Folketøllingen 1 december 1910. Sjette hefte. Folkemængde fordelt efter livsstilling med angivelse av alder og egteskabelig stilling. Navnefortegnelse over gamle. (*Recensement du 1er décembre 1910. VI. Professions avec l'indication de l'âge et de l'état civil. Liste nominative des individus âgés.*)
- 21. Fiskerforsikringen 1913. (*Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 22. Industristatistik 1912. (*Statistique industrielle.*)

Trykt 1915:

- Nr. 23. Markedspriser paa korn og poteter 1836—1914. (*Données sur les prix du blé et des pommes de terre 1836—1914.*)
- 24. Indtægts- og formuesforhold efter skatteligningen 1911. (*Revenus et fortunes selon l'imposition de l'exercice 1911.*)
- 25. Norges sparebanker 1913. (*Caisses d'épargne.*)
- 26. Fattigvæsenet 1911 og 1912. (*Assistance publique.*)
- 27. Folkemængdens bevægelse 1906—1910. II. Sammendrag. (*Mouvement de la population pendant les années 1906 à 1910. II. Résumé.*)
- 28. Norges fiskerier 1913. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 29. Norges bergverksdrift 1913. (*Mines et usines.*)
- 30. Norges telegrafvæsen 1913/14. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 31. Norges kommunale finanser 1911. (*Finances des communes.*)
- 32. Private aktiebanker 1912 og 1913. (*Banques privées par actions.*)
- 33. Skiftevæsenet samt overformynderierne 1911 og 1912. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
- 34. Arbejdsledighet og Arbejdsledighetskasser. (*Chômage et caisses de chômage.*)
- 35. Skolevæsenets tilstand 1911. (*Instruction publique.*)
- 36. Rekrutering 1913. (*Recrutement.*)
- 37. De offentlige jernbaner 1913/14. (*Chemins de fer publics.*)
- 38. Ulykkesforsikringen 1912. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 39. Veterinærvæsenet og kjøtkontrollen 1913. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)
- 40. Fagskolestatistik 1911/12—1913/14. (*Écoles professionnelles.*)
- 41. Forsikringselskaper 1912. (*Sociétés d'assurances.*)
- 42. Sindssykeasylenes virksomhet 1913. (*Hospices d'aliénés.*)
- 43. Norges postvæsen 1914. (*Statistique postale.*)
- 44. Husholdningsregnskaper for handelsfunktionærer m. v. (*Budgets de familles d'employés du commerce, etc.*)
- 45. Dødelighetstabeller for det norske folk 1901/02—1910/11 (*Tables de mortalité selon les expériences 1901/02—1910/11.*)
- 46. Forsømte barn 1912 og 1913. (*Traitement des enfants moralement abandonnés.*)
- 47. Beretninger om amternes økonomiske tilstand 1906—1910. I og II. (*Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures.*)
- 48. Forsikringselskaper 1913. (*Sociétés d'assurances.*)
- 49. Civil retspleie 1911, 1912 og 1913. (*Justice civile.*)
- 50. Fabriktaellingen 1909. Fjerde hefte. Produktionsstatistik. (*Recensement industriel 1909. IV. Statistique de la production.*)

Det Statistiske Centralbyrå har desuten bl. a. utgit følgende verker:

- Statistisk Aarbok for kongeriket Norge. Senest utkommet: 34te aargang, 1914. Kristiania 1915. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)
- Meddelelser fra det Statistiske Centralbyrå. Senest utkommet: To og trettiende bind, 1914. Kristiania 1915. (*Journal du Bureau Central de Statistique.*)
- Maanedsopgaver over vareomsætningen med utlandet 1914. Andet bind. (*Bulletin mensuel du commerce extérieur en 1914. Deuxième année.*)
- Norges civile, geistlige og judicielle inndeling 1 april 1912 med tillæg. Kristiania 1912. (*Les divisions civiles, ecclésiastiques et judiciaires du royaume de Norvège le 1er avril 1912.*)
- Fortegnelse over Norges Officielle Statistik m. v. 1828—31 december 1910. Kristiania 1889 og 1913. (*Catalogue de la Statistique officielle.*)
- Statistiske Oversigter 1914. Kristiania 1914. (*Résumé rétrospectif 1914.*)

Samtlige verker er tilsalg hos H. Aschehoug & Co., Kristiania.

22 november 1915.